E.H.CARR

KOMİNTERN'İN ALACAKARANLIĞI

1930-1935

İLETİŞİM

The Twilight of Comintern 1930-1935
© 1982 E.H. Carr Vakfı
Bu kitabın yayın hakları, Akcalı Telif Hakları Ajansı aracılığıyla
The Estate of E.H. Carr ve c/o Curtis Brown Group Limited'den alınmıştır.

İletişim Yayınları 1543 • Tarih Dizisi 65
ISBN-13: 978-975-05-0834-9
© 2010 İletişim Yayıncılık A. Ş.
1. BASKI 2010, İstanbul

EDİTÖR Kerem Ünüvar
KAPAK Suat Aysu
KAPAK FOTOĞRAFI Vladimir Tatlin'in
"Üçüncü Enternasyonal" heykeli, 1920
UYGULAMA Nurgül Şimşek
DÜZELTİ Niyazi Zorlu
DİZİN Ekrem Buğra Büte
BASKI ve CİLT Sena Ofset
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11
Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları
Binbirdirek Meydanı Sokak İletişim Han No. 7 Cağaloğlu 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

EDWARD HALLETT CARR

Komintern'in Alacakaranlığı 1930-1935

The Twilight of Comintern 1930-1935

ÇEVİREN *Uygur Kocabaşoğlu*

iletişim

EDWARD HALLETT CARR 28 Haziran 1892'de Londra'da doğdu. 3 Kasım 1982'de Cambridge'de öldü. 1916'da Dışişleri Bakanlığı'nda çalışmaya başladı. 1919'da İngiliz delegasyonuyla Versailles Konferansı'na katıldı. İngiliz Dışişleri Bakanlığı'nda kurulan Sovyetler Birliği Dairesi'nde çalışmalarını sürdürdü. 1936'da bakanlıktan ayrılarak, çeşitli üniversitelerde öğretim üyeliği yaptı. 1941-46 yılları arasında *The Times*'da yayın yönetmen yardımcısı olarak çalıştı. Carr'a göre tarihçi, olguları ya da kişisel yorumunu öne çıkarmamalı, tarihçi ile olgular arasındaki karşılıklı ve kesintisiz etkileşim sürecinde, bugün ile geçmiş arasındaki diyaloğu sürekli kılmalıdır. Bu nedenle tarihçi, sunduğu olguların doğruluğunu kanıtlamanın ötesinde, araştırdığı konuyla ilgili bilinen ya da bilinebilecek tüm verileri ele almak zorundadır. Başlıca Eserleri: *Dostoyevsky,* 1931 [*Dostoyevski*, çev. Ayhan Gerçekler, İletişim Yay., 2000]; *The Romantic Exiles,* 1933 [*Romantik Sürgünler*, çev. Selda Somuncuoğlu, İletişim Yay. 2011]; *Karl Marx,* 1934 [*Karl Marx*, çev. Uygur Kocabaşoğlu, İletişim Yay., 2010]; *International Relations Since the Peace Treaties,* 1937 ("Barış Anlaşmalarından Sonra Uluslararası İlişkiler"); *Michael Bakunin,* 1927 [*Michael Bakunin*, çev. Pelin Siral, İletişim Yay., 2008]; *The Twenty Years' Crises, 1919-1939,* 1939 [*Yirmi Yıl Krizi 1919-1939*, çev. Can Cemgil, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., 2010]; *Britain: A Study of Foreign Policy from Versailles to the Outbreak of War,* 1939 ("İngiltere'nin Versailles Anlaşması'ndan Savaşın Başlamasına Dek İzlediği Dış Politika Üzerine Bir Çalışma"); *Conditions of Peace,* 1942 ("Barış Koşulları"); *Nationalism and After,* 1945 [*Milliyetçilik ve Sonrası*, çev. Osman Akınhay, İletişim Yay., 1999]; *The Soviet Impact on the Western World,* 1946 ("Sovyetler'in Batı Dünyası Üzerine Etkisi"); *Studies in Revolution,* 1950 ("Devrim Üzerine Çalışmalar"); *The Bolshevik Revolution, 1917-1923,* 3 cilt, 1950-1953 [*Bolşevik Devrimi*, 3 cilt, çev. Orhan Suda (I-II), çev. Tuncay Birkan (III), Metis Yay., 1989-2004]; *The New Society,* 1951 ("Yeni Toplum"); *German-Soviet Relations Beetween the Two World Wars,* 1951 ("İki Dünya Savaşı Arasında Sovyet-Alman İlişkileri"); *The Interregnum 1923-1924,* 1954 ("İktidar Boşluğu Dönemi 1923-1924"); *Socialism in One Country 1924-1926,* 3 cilt, 1958-1964 ("Tek Ülkede Sosyalizm 1924-1926"); *What is History?,* 1961 [*Tarih Nedir?*, çev. Misket Gizem Gürtürk, İletişim Yay., 2004]; 1917: *Before and After,* 1969 (*1917: Öncesi ve Sonrası*, çev. Begüm Adalet, Birikim Yay., 2007); *Foundations of a Planned Economy* (1. cilt R.W. Davies ile), 3 cilt, 1969-1978 ("Planlı Ekonominin Temelleri"); *The Russian Revolution from Lenin to Stalin,* 1979 [*Lenin'den Stalin'e Rus Devrimi 1917-1929*, çev. Levent Cinemre, Mer Yay., 1992]; *From Napoléon to Stalin,* 1980 ("Napoléon'dan Stalin'e"); *The Comintern and Spanish Civil War,* 1984 [*Komintern ve İspanya İç Savaşı*, çev. Ali Selman, İletişim Yay., 2010].

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR 7

Önsöz 11

Birinci Kısım

MOSKOVA'DAKİ MANZARA

BİRİNCİ BÖLÜM
Dünya Ekonomik Bunalımı 17

İKİNCİ BÖLÜM
On İkinci IKKI 47

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Felakete Giden Yol 65

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
On İkinci IKKI ve Sonrası 87

BEŞİNCİ BÖLÜM
Hitler İktidarda 109

ALTINCI BÖLÜM
On Üçüncü IKKI 133

YEDİNCİ BÖLÜM
Farklı Görüşler 155

SEKİZİNCİ BÖLÜM
Halk Cephesine Doğru 183

İkinci Kısım

PARTİLER VE CEPHELER

DOKUZUNCU BÖLÜM
Fransız Komünist Partisi (PCF) *195*

ONUNCU BÖLÜM
Britanya Komünist Partisi (CPGB) *251*

ON BİRİNCİ BÖLÜM
İtalyan Komünist Partisi (PCI) *285*

ON İKİNCİ BÖLÜM
Polonya Komünist Partisi (KPP) *305*

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Avusturya Komünist Partisi (KPÖ) *327*

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
İsviçre Komünist Partisi *335*

ON BEŞİNCİ BÖLÜM
İspanya Komünist Partisi (PCE) *343*

ON ALTINCI BÖLÜM
Uzakdoğu *377*

ON YEDİNCİ BÖLÜM
Cepheler ve Hareketler *451*

Üçüncü Kısım

ON SEKİZİNCİ BÖLÜM
Yedinci Kongre *471*

EK A
Stalin'in *Proletarskaya Revolutsiya*'ya Mektubu *499*

EK B
Troçki ve Hitler'in Yükselişi *509*

DİZİN *515*

KISALTMALAR

ADGB	Allgemeiner Deutscher Gewerkschaftsbund (Genel Alman Sendika Federasyonu)
BKP	Bulgarskaya Komunistiçeska Partiya (Bulgaristan Komünist Partisi)
CCP	Çin Komünist Partisi
CEDA	Confederacion Espanola de Derechas Autonomas (İspanyol Otonom Sağ-Kanat Grupları Federasyonu)
CER	Çin Doğu Demiryolları
CGL	Confederazione Generale del Lavaro
CGT	Confederation Generale du Travail (Genel İşçi Sendikaları Konfederasyonu)
CGTU	Confederation Generale du Travail Unitaire Confederacion General del Trabajo Unitaria (Birleşik Genel İşçi Sendikaları Konfederasyonu)
CNT	Confederacion Nacional del Trabajo (Ulusal İşçi Konfederasyonu-Anarşist)
Comintern	Komünist Enternasyonal
CPGB	Büyük Britanya Komünist Partisi
FAI	Federacion Anarquista Iberica (İberya Anarşist Federasyonu)
IFTU	International Federation of Trade Unions (Uluslararası Sendikalar Federasyonu "Amsterdam Enternasyonal")
IKKI	Komünist Enternasyonalin Yürütme Komitesi (Komintern)
ILP	Independent Labour Party (Bağımsız İşçi Partisi)
KIM	Kommunistiçeski İnternatsiyonal Malodezhi (Komünist Gençler Enternasyonali)
KPD	Kommunistische Partei Deutschlands (Alman Komünist Partisi)

KPD(O)	Kommunistische Partei Deutschlands, Opposition (Alman Komünist Partisi, Muhalefet)
KPÖ	Kommunistische Partei Österreichs (Avusturya Komünist Partisi)
KPP	Komunistyczna Partja Polski (Polonya Komünist Partisi)
KPZB	Komunistyczna Partja Zachodniej Bielorusi (Batı Beyaz Rusya Komünist Partisi)
KPZU	Komunistiçeska Partiya Zachidnei Ukraini (Batı Ukrayna Komünist Partisi)
MOPR	Mezdunarodnaya Organizatsiya Pamoşçi Bor'tsam Revolutsiy (Devrim Savaşçılarına Uluslararası Yardım Derneği, IRH)
MRP	Mezdunarodnaya Raboçaya Pamoşç (Uluslararası İşçi Yardımı, IAH)
Narkomindel	Narodniy Komisaryat İnostrannıyh Del (Dışişleri Halk Komiserliği)
NMM	Ulusal Azınlık Hareketi
NSDAP	Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (Milliyetçi-Sosyalist Alman İşçi Partisi, Naziler)
NUWCM	İşsiz Emekçiler MilliKomitesi Hareketi
OMS	Otdel Mezdunarodnoy Svyazi (Uluslararası Haberleşme Seksiyonu-Komintern)
ONR	Oboz Narodowo-Radikalniy (Ulusal Radikal Merkez)
PCE	Partido Comunista de Espana (Ispanya Komünist Partisi)
PCF	Parti Communiste Français (Fransız Komünist Partisi)
PCI	Partito Comunista Italiano (Italyan Komünist Partisi)
POP	Parti Ouvrier Populaire (İşçi Halk Partisi)
POUM	Partido Obrero de Unificacion Marxista (Marksist Birleşik İşçi Partisi)
POW	Polska Organizacja Wojskowa (Polonya Askerî Örgütü)
PPS	Polska Partja Socjalistyczna (Polonya Sosyalist Partisi)

Profintern	Krasnıy İnternatsiyonal Profesyonalınıyh Sayuzov (Kızıl Enternasyonal İşçi Sendikaları, RILU)
PSI	Partio Socialista Italiano (İtalyan Sosyalist Partisi)
PSOE	Partido Socialista Obrero Espanol (İspanyol Sosyalist İşçi Partisi)
RGO	Revolutionare Gewerkschaftsoopposition (Devrimci Sendika Muhalefeti)
RILU	Red International of Labour Unions, bkz. Profintern
SA	Sturmabteilungen (Komando Birlikleri)
SAP	Sozialistische Arbeiterpartei (Sosyalist İşçi Partisi)
İkinci Enternasyonal	İşçi ve Sosyalist Enternasyonali
SFIO	Section Française International Ouvriere (Fransız Sosyalist Partisi)
SPD	Sozialdemokratische Partei Deutschlands (Alman Sosyal Demokrat Partisi)
SPÖ	Sozialdemokratische Partei Österreichs (Avusturya Sosyal Demokrat Partisi)
SS	Schutzstaffel (Elit Savunma Birlikleri)
TsIK	Tsentralnıy İspolnitelnıy Komitet (Sovyetler Kongresi'nin Merkez Yürütme Komitesi)
TUG	Trade Union Congress (İşçi Sendikaları Kongresi)
UGT	Union General de Trabajadores (Genel İşçi Sendikası - Sosyalist)
USSR [SSCB]	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
WEB	(Komintern'in) Batı Avrupa Bürosu

ÖNSÖZ

Birinci cildi (*Bolşevik Devrimi, 1917-1923,* cilt 1) 1950'de, son cildi (*Planlı Bir Ekonominin Temelleri, 1926-1929*, cilt 3) 1978'de yayınlanan *Sovyet Rusya Tarihi*'min özgün planı 1929 yılının ötesine geçmiyordu. Benim zaten yeterince büyük olan tutkum, devrimden çıkan "siyasal, toplumsal ve ekonomik düzeni" incelemekti. 1929'un sonuna gelindiğinde Stalin, diktatörlüğündeki her türlü muhalefeti ezmişti. Birinci beş yıllık plan yürürlükteydi. Sendikalar gerçekten ve tamamen hükümet aygıtına entegre edilmişti. Köylülüğü kollektifleştirme konusundaki tarihî önem taşıyan karar alınmıştı. Rejimin temel yapıları oluşturulmuştu.

Çalışmama bu kronolojik sınırı koymaya beni yönlendiren bir başka neden, güvenilir çağdaş malzemeyi bulabilme meselesiydi. 1920'ler boyunca belli başlı konular etrafında yürütülen tartışmalar kongrelerde ve komitelerde ele alınmış ve bunların tutanakları günlük basında ve çok çeşitli dergilerde yayınlanmıştı. Herhangi önemli bir kararda, kimin bunu desteklemiş, kimin karşı çıkmış olduğunu ve bunun nedenlerini keşfetmek zor değildi. 1929 yılının sonuna gelindiğinde bu özgürlük yavaşça ortadan kalkmıştı. Terfi etmenin yolu ortodoksluktu; yerleşik inançlara aykırı düşünüş cezalandırılabilirdi. Basın sı-

kı bir şekilde kontrol ediliyordu. Kongreler ve komiteler, artık kararları tartışmak için toplanmıyor ancak bunları kayda geçiriyor ve popülarize ediyordu. Tarihçinin artık sağlam bir dayanağı yoktu.

Otuz yıl sonra bu iddiaların değerlendirilmesi gerekiyor. Tarih başlangıçları ve sonları tanımaz; SSCB'de 1930'larda olanlar hiç kesintisiz 1920'lerde olanlardan türedi. Belgesel arkaplan bugün 1950'lerde göründüğünden daha karanlık değildir. Karanlık yerler varlığını koruyor. Ancak, parti ve Sovyet arşivlerine erişim olanağı bulunan yazarlarca eleştirel makaleler yazıldığı gibi, pek çok belge yayınlandı. Kruşçev'in 1956'daki açıklamalarından on beş yıl sonra eski tartışmalar yeniden ele alındı ve yanlış kararlar konusunda kimi zaman Stalin sorumlu tutuldu. Yeni kanıtların bir sonucu, kararlar alan ve daha sonra bunları alttaki parti ve devlet yetkilileri hiyerarşisine empoze eden geleneksel demir diktatör tablosunun değiştirilmesi oldu. Ortaya çıkan şey, her düzeyde yayınlanmamış tartışmaların aşırı bolluğu ve ihtiyatlı bir şekilde yolunu çizen Stalin'in, çoğu kez tartışma götürmez bir hükmü geciktirmesinden kaynaklanan karışıklık oldu.

Tarihimin son kısmıyla meşgul olurken, yazmak istediğim boyutlar içinde, Sovyet sahnesinin bu denli farklı yönlerini tek bir çalışma içinde tutabilmenin güçlüğünü ciddi olarak anladım. *Planlı Bir Ekonominin Temelleri, 1926-1929*'un iktisadi bölümlerinde benimle işbirliği yapan Profesör R. W. Davies de aynı sonuca vardı ve 1930'lardaki Sovyet ekonomik işlerinin incelenmesine giriştiğinde, daha şimdiden *Sosyalist Saldırı:Sovyet Tarımının Kollektivizasyonu, 1929*-1930 ve *Sovyet Kollektif Çiftlikleri, 1929*-1930 adıyla iki cilt yayınlandı. Bu cilt içinde ben Sovyet etkinliğinin bir başka köşesini, Komünist Enternasyonal'in (Komintern) çalışmalarını araştırıyorum. Bu, Komintern'le Sovyet Dışişleri Bakanlığı (Narkomindel) ve Komintern ile ulusal komünist partiler arasındaki etkileşimin incelenmesini içeriyor. Bu başlıkların hiçbiri konuyla ilgili literatürde şimdiye kadar yeterli bir şekilde ele alınmış değildir. 1935'teki yedinci kongre, Komintern'in Sovyet politikasının ve ideolojisi-

nin yan uğraşına indirgenmesi yolundaki uzun bir sürecin zirveye ulaşmasıdır ve bu cildi sonuçlandırmaktadır. İspanya İç Savaşı'nın dramatik olayları ve Münih krizi; Ağustos 1939 tarihli Sovyet-Alman paktı ve de İkinci Dünya Savaşı sırasında bu kurumun kesin olarak ortadan kalkması yoluyla nihai olarak karanlığa gömülmesini anlatmak için bir cilt daha gereklidir ama bunu yapmayı başarabileceğim konusunda kendimi kararsız hissediyorum.

Tarih'imin son cildinde olduğu gibi, sıraya koyma işi bir sorun oldu. Moskova'da ve partilerde neler olduğunu anlatmak kısmen çakışmaları gerektiriyordu ki bu da her şeye rağmen hiç de eksiksiz değildir. "Geride kalma suçlaması" Komintern tarafından sıklıkla partiler üzerinden tesviye ediliyordu; ama partiler bazen daha sonra Moskova tarafından benimsenecek görüşleri önceden düşünüyorlardı. Mevcut cilt içinde Komintern'in merkezî organlarının işleri Almanya partisininkiyle öylesine iç içe geçmişti ki o partiye ayrı bir bölüm ayırmayı gerekli görmedim. Komintern'e bağlı bir altmış kadar parti içinden ayrı ayrı ele alınması gerektiğini düşündüğüm partiler, kısmen bu dönemdeki önemleri ve kısmen de muhtemelen önemli malzemenin temin edilebilirliği tarafından belirlendi. Bu, üçüncü cilt, *Planlı Bir Ekonominin Temelleri, 1926-1929*'de benimsenen seçimle özdeş değildir.

Başka bir dilin alfabesinde yazma sorunları hep devreye giriyor. Çince isimleri *Tarih*'ime başladığım dönemde geçerli olan tarzda yazmayı sürdürdüm. Bu çalışmada yeni aktarma tarzını kullanmak, öyle sanıyorum, hem yazar hem de okuyucu için karışıklık yaratacaktı.

Tarih'imin birbirini izleyen ciltlerinin önsözlerinde, yolculuğumun değişik aşamalarında bana yardım etmiş olan birden çok ülkedeki çok sayıda kişi ve kuruma derin şükranlarımı ifade etmiştim. Bu ciltte de pek çok noktada bana aynı cömert yardım lütfedildi; bu şekilde benim minnettarlığımı kazanmış olanların, isimleri zikredilmeden, içten teşekkürlerimin toplu ifadesini sunmamı bağışlayacaklarını umarım. Onların inceliklerinin ve yardımlarının çok fazla bilincindeyim. Ancak, son

üç yıl boyunca bu ciltle ilgili çalışmalarımı anımsayınca, gereksinme duyduğum kıyı-köşedeki kaynakları gösterme ve ele geçirme ve Cambridge'de bulunmayan kitapları diğer kütüphanelerden ödünç alma konusunda yorulmak bilmeyen çabaları için Cambridge Üniversitesi kütüphanesinden Piers Tyrrell, Cambridge Trinity Koleji kütüphanesinden Trevor Kaye ve Birmingham Üniversitesi'nden Jonathan Haslam'ı özellikle zikretmeliyim. Son olarak, bu cildin hazırlık çalışmalarına katkısı ve bağlılığıyla Tamara Deutscher'in verdiği destek olmasa bu kitap yazılamayacağı için kendisine minnet borcum artmıştır.

EDWARD HALLETT CARR
15 Mart 1982

Birinci Kısım

MOSKOVA'DAKİ MANZARA

BİRİNCİ BÖLÜM

DÜNYA EKONOMİK BUNALIMI

Nihaî sonuçları kestirilemez olan iki kriz birbiriyle çakıştı. New York Borsası'ndaki feci Çöküş, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Batı Avrupa'da kurulan tüm ekonomik ve siyasal düzenin yıkılışını ilan etti; sanayileşmenin ve birinci beş yıllık planının sorunlarıyla çılgınca boğuşan SSCB, çok şiddetli bir tahıl toplama krizinin etkisi altında kaldı ve köylülüğün göz korkutucu kollektivizasyonu işine kafa üstü saplandı. Bu olayların Moskova'daki ilk etkisi iki yönlü oldu. Bir yandan dünya ekonomik krizi, kapitalizmin ölümcül hastalığı konusundaki Marksist teşhisin doğrulanması ve proletaryanın vadedilen isyanının habercisi olarak selamlanabilirdi. Kapitalist sistemin karışıklığı üzerine kafa yormak ve bunu beş yıllık planın sistemli ilerleyişi ile karşılaştırmak hoştu. Öte yandan kriz, ekonomik ve siyasi daha başka acil endişeler yaratıyordu. Bir süre, yoğun ve hızlı sanayileşme gibi güç bir işin sürdürülmesinin gelişmiş kapitalist ülkelerle hem ticaret hem de teknik yardım anlamında sıkı ekonomik bağlar kurulmasına ihtiyaç gösterdiği düşünüldü. Kriz kapitalist pazarları Sovyet ürünleri için daralttı ve bunun yanı sıra beş yıllık planın programlarını gerçekleştirmek için gerekli olan yabancı para kazanma olanağını sınırlandırdı. Emperyalist devletler arasındaki düşmanlıkları olduğu kadar, on-

ların tümünü SSCB'ye karşı birleştiren ortak düşmanlığı da körükleyen kriz, kaçınılmaz olarak, SSCB'ye karşı açılacak emperyalist savaş ihtimalini akla getiriyordu.

Sovyet siyasetini yapanlara sunulan bu ikilem ilk değildi. Brest-Litovsk'dan bu yana Sovyet rejiminin kapitalist dünyaya olan tavrı tamamıyla farklı iki saikten oluşmuştu: kapitalist ülkelerde devrimin teşvik edilmesi ve hem ekonomik hem de siyasi olarak onlarla az ya da çok düzenli ilişkilerin sürdürülmesi. Politika, sırasıyla Komünist Enternasyonal (Komintern) ve Dışişleri Halk Komiserliği (Narkominden) tarafından temsil edilen uzlaştırılması kolay olmayan bu iki amaç üzerine bina ediliyordu. Ancak 1923 Ekim'inde Alman ayaklanmasının dramatik yenilgisinden; Estonya ve Bulgaristan'da 1924 ve 1925'te meydana gelen küçük başarısızlıklardan; ve Çin'de Komintern'in burjuva milliyetçi devrimi hararetle desteklediği ve onu taçlandırması ve tamamlaması beklenen sosyal devrimin utancıyla irkildiği 1927'deki fiyaskodan sonra, devrimin teşvik edilmesi artık gündemde temel bir yer işgal etmiyordu. Dünya devrimi, her ciddi durumda Komintern'in resmî açıklamalarının tumturaklı bir figürü olmaya devam etse de artık Sovyet rejiminin varlığını sürdürmesi için birincil bir koşul olarak görülmüyordu. Bunun yerini "tek ülkede sosyalizm" almıştı. 1930'ların başlarında dünya ekonomik bunalımının, uzak ve sorunlu dünya devrimi olasılığına olan farazî katkısı, onun Sovyet refah ve güvenliği için kısa dönemli sonuçlarından çok daha az gerçekti. Sovyet rejimi artık düşünülemeyecek bir olay olarak dünya ya da Avrupa devriminin yardım ve rahatını aramıyordu. Ne Stalin ne de liderlerden herhangi biri önceden görülebilen bir gelecekte böyle bir olasılığı bekliyor, hatta istiyordu. Dahası Almanya'da silahlı kuvvetlerce bastırılan tek tük silahlı kalkışmalar –1923'ün tekrarı– kapitalist dünyada SSCB'ye karşı düşmanlığı alevlendirmekten ve yabancı müdahalesi tehlikesini artırmaktan başka bir işe yaramayacaktı.

Bu gelişmeler Komintern'i başka herhangi bir kurumdan daha fazla etkiledi; özgün ve beyan olunan niteliğini ve amacını uzun süredir dinamitleyen bir sürecin zirvesini oluşturdu.

1930'larda Komintern uluslararası devrimin geleneksel sözcüklerini kullanmayı sürdürdü. Tartışmalar Marksist terimler içinde yürütüldü. Dili, Narkomindel'inkinden belirgin bir şekilde farklıydı. Ancak farklılık Komintern ve Narkomindel için aynı olan nihaî amaçta ortaya çıkmıyordu; yalnızca SSCB'nin güvenliğini güçlendirmenin yolları ve araçları konusunda ortaya çıkıyordu. Ve bu faaliyet için yapılan teorik bir haklılaştırma Komintern içinde aranıyor ve düşman bir dünyada SSCB'nin komünizmin tek kalesi olması ve dolayısıyla onun savunulması tüm komünistler için birincil ve öncelikli bir çıkar oluyordu. 1920'nin "yirmi bir koşul"unun 14'üncü maddesi zaten komünist partilerden "karşı-devrimci güçlere karşı mücadelesinde her Sovyet cumhuriyeti için koşulsuz destek" talep ediyordu.[1]

Yollar ve araçlar konusunda Komintern'le Narkomindel arasındaki farklılıklar, Hitler'in iktidara gelmesinden sonra Komintern'in liderleri arasındaki tartışmayla daha da karmaşık bir hale gelmişti. Devrimci ortodoksluk zırhına sıkıca bürünmüş olan uzlaşmazlar, komünist partilerin kendi hükümetlerine karşı devrim tehdidini ayakta tutarak ve böylelikle onları iş yapamaz duruma getirerek ya da SSCB'ye karşı düşmanca eylemlerden caydırararak Sovyet davasına en iyi şekilde hizmet edebileceklerini söylüyorlardı. Daha esnek olanlar, her ne kadar ilk başta açıkça bu görüşlere karşı çıkmak onlar için güç olsa da, yavaş yavaş kendi burjuva ulusal hükümetlerine, özellikle de faşist bir görünümde olanlara karşı, komünizmin devrimci programını kabul etmeyen diğer sol partilerle yararlı bir işbirliği yapılabileceği görüşünü benimsediler. Bu iki birbirine karşı tutum arasındaki sorunu halletmek üzere herhangi yüksek bir otorite devreye girmedi. Komintern'in son etkili lideri olan Buharin, 1928'de görevden alınmıştı. Manuilski, Rus partisi merkez komitesinin Komintern hiyerarşisindeki temsilcisiydi ama pek nadir olarak sağlanan açık yetki olmadan çok fazla hareket etmeye cesaret edemiyordu. Finli Kusinen, Komintern'in uluslararası dış görünüşünü temsil ediyordu ama bir ağırlığı yoktu. Bu ikisi önde gelen "esnek"lerdi.

1 *Kommunistiçeskiy Internatsional vı Dokumentah* (1933), s. 103.

Uzlaşmazların sözcüleri, Macaristan'da 1919'deki kısa ömürlü Sovyet hükümetinin lideri olarak belirli bir prestije sahip olan Bela Kun, Latviya kökenli aktif bir Rus olan Knorin[2] ve Profintern'in başı olan Lozovski'ydi; ve başlangıçta bunlar muhtemelen köhne Komintern bürokrasisinde çoğunluk desteğine sahiptiler. Stalin'in sözcüsü Molotov sessizdi. Yoğun bir şekilde başka bir yere angaje olan Stalin, her zaman küçümsediği bir kurumun küçük tartışmalarına kendini kaptırmak niyetinde değildi.

1920'nin yirmi bir koşuluyla başlatılan ve Komintern'in 1924'teki beşinci kongresinde açıklanan yabancı komünist partilerin ağır "Bolşevizasyon (Bolşevikleştirme)" süreci Stalin'in diktatörlüğünün pekişmesiyle mantıkî sonucuna ulaştı. 1929'un sonuna gelindiğinde, Alman, Fransız, Polonya, Çekoslovak, Britanya ve Amerikan partilerindeki uzun ve çoğu kez sert tartışmalar, ağırlığını taraflardan birinden yana koyan Komintern'in kesin kararlarıyla ve kararlara karşı çıkanların partiden atılmaları ya da liderlikten alınmalarıyla sonuçlandırılmıştı. Bu andan sonra partilerin liderliğindeki değişiklikler Moskova'dan gelen *emir*le ve partilerin kendi içindeki tartışma ya da seçime çok az kulak vererek gerçekleştirildi. Partiler, tanım gereği komünizmin de düşmanı olan, SSCB'nin düşmanlarına karşı savunulması yüce görevinin zorunlu kabulüne sıkı bir şekilde bağlanmışlardı. Bununla birlikte, görünüşteki bu tam tâbiyete rağmen, Moskova'daki Komintern hiyerarşisi içindeki inatçı görüş ayrılıklarının varlığını sürdürmesi, komünist partiler içinde ve arasında benzer görüş farklılıklarının yeşermesine izin veriyor ve hatta bunu teşvik ediyor; ve bu partilere görüşlerini ifade etmek için az çok koşullu bir özgürlük alanı da bırakıyordu. Model homojen değildi. Fransız, Avusturya –daha çekingen ve içeriden daha güçlü bir muhalefetle– Britanya partileri, ağır ağır "esnek" kampa geçtiler. Alman partisi bölünmüştü; ancak komünist ve sosyal demokrat liderler ve onların pek çok takipçisi arasındaki karşılıklı husumet, her biri Hitler'in kurbanı oldukları zaman bile işbirliği yapmalarını en-

2 Bkz. *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, cilt 3, s. 579.

gelleyecek kadar derin ve köklüydü. Uzun sürmüş illegalite ve baskı deneyimi İtalyan ve Polonya partilerini özel olaylar haline getirmişti. Sovyetler Birliği'nde ve dışarıda Komintern'in ortak güçlerinin Alman ve Japon saldırganlığına karşı 1935 yılına gelinceye kadar, anti-faşist birleşik halk desteğini tam olarak harekete geçirebilmesi mümkün olmamıştı. 1930'ların başlarında Komintern ve ona bağlı partileri tek bir yüksek otoriteye tâbi olarak o otoritenin emirlerine gözü kapalı itaat etmiş olarak görmek yanıltıcı olacaktır.

1929-1930 yıllarında Sovyet dış ilişkilerinin en doğrudan kaygısı, geçmiş onyılda çoğu kez olduğu gibi, Almanya idi. Almanya'nın tazminat yükümlülüklerini esaslı bir şekilde azaltmış olan Young planı, Batılı Müttefikler'le henüz görüşülmüştü; Ocak 1930'da imzalanışı, işgal ordusunun Rhineland'dan Versailles Anlaşması'ndaki tarihten beş yıl önce çekilme sözüyle yumuşatılmıştı. Moskova'da bu, Almanya'yı yeniden batı Avrupa'ya entegre etme girişiminde bulunan Locarno politikasının devamı ve onu SSCB'ye bağlayan bağların gevşetilmesi olarak okunmuştu. En önemli olan şey de Young planının, Sosyal Demokrat şansölye Müller liderliğindeki Sol-Merkez bir koalisyon hükümeti tarafından kotarılmış olmasıydı. KPD ve SPD arasındaki husumet, 1919 Ocak'ında KPD'nin kurulduğu anda, sosyal demokratlar henüz başlamış olan Alman devrimini önce terk edip daha sonra ezmeye yardım edince belirmişti; ve aralarındaki rekabet Alman işçilerinin sadakatini temin etme konusunda devam etmişti. 1920'lerin ortasında yeni bir anlaşmazlık konusu ortaya çıktı. Locarno dönemi boyunca SPD, Alman dış politikasındaki Batı'ya yönelişin en sadık ve istikrarlı destekleyicisi oldu; KPD'nin yanı sıra yalnızca Sağ partiler Rapallo Anlaşması'nın sembolize ettiği Doğu bağlantısına herhangi bir ilgi gösterdiler. Gizli Sovyet-Alman askerî anlaşmalarını 1926 yılında açıklayan ve lanetleyen SPD oldu. Onyılın sonuna gelindiğinde ve özellikle 1928 yılında Müller hükümetinin kurulmasından sonra Batı'ya yöneliş ve bundan kaynaklanan Sovyet-Alman ilişkilerindeki soğuk-

luk Moskova'nın gözüne SPD'nin büyük günahı olarak göründü ve Komintern'in haklı öfkesinin ana kaynağını oluşturdu. Young planının kabulüyle bu durum zirveye ulaştı. Thâlmann Reichstag'da yaptığı bir konuşmada Young planını "Sovyetler Birliği'ne karşı askerî bir pakt" olarak niteledi.[3] Dolayısıyla Komintern'in 1928'deki altıncı kongresinde sosyal demokrasinin niteliksiz bir şekilde karalanması yolunda tavsiye edilen kampanya için yeterli yakıt vardı. Her ne kadar kampanya genel kullanım içindiyse de birincil olarak SPD'ye yöneltilmişti; sosyal demokrasinin, sosyal-faşizm olarak damgalanması Almanya'da başlamıştı ve ilhamını Almanya'nın koşullarından almıştı.[4] Komünist ve sosyal demokrat işçiler arasındaki uçurum, her iki taraftaki liderlerin sürekli teşvikiyle, hiçbir yerde Almanya'daki kadar derin olmamıştı.

Amansız düşmanlıklar sendikalara da yayıldı. Her ne kadar Almanya'daki hareket, Fransa ve Çekoslovakya'da olduğu gibi, sırasıyla Amsterdam Enternasyonali ve Komintern'e bağlı birbirine rakip sosyalist ve komünist federasyonlar halinde bölünmediyse de, KPD sosyal demokrat sendika organlarına sızmak ve bunları kontrol etmek için baskıyı aralıksız sürdürdü. 1929'un sonunda, sendikalardaki sosyal demokrat hegemonyaya direnişi sistemleştirmek ve güçlendirmek ve bunlar içinde komünist bir iktidar merkezi yaratmak için Devrimci Sendika Muhalefeti (*Revolutionare Gewerkschaftsopposition* - RGO) adlı bir örgüt kurdular.[5] Örgütün başkanı, aynı zamanda KPD'nin sendika seksiyonunun da başı olan Merker, Lozovski'nin sendikal hareket içinde Profintern'in himayesi altında güçlü ko-

---

3 *Verhandlungen des Reichstags,* CCCCXXVI (1930), 3939; konuşma ayrıca E. Thälmann, *Reden und Aufsatze*, ii (1956), 278-304 içinde.

4 Bakınız *Foundations of Planned Economy, 1926-1929,* cilt 3, ek C, s. 648-653.

5 RGO'nun 30 Aralık 1929'daki ilk ulusal kongresinde Thälmann'ın yaptığı konuşma, E. Thälmann, *Reden und Aufsatze,* ii (1956) içinde, s. 272-277. Büyük Britanya'daki Ulusal Azınlık Hareketi çizgisinde planlanan bu örgüt daha ayrıntılı düzenlenmişti (bakınız *Foundations of a Planned Economy 1926-1929,* cilt 3, s. 332-333). 1930 Temmuzu'nda Berlin'deki bir RGO konferansına 584 delege katılmıştı. Çekoslovakya ve Avusturya'da da benzer örgütler vardı (*Protokoll desz V Kongress der Roten Gewerkschaftsinternationale* (1930), ii, s. 258-259, 263).

münist örgütlenme atılımının taviz vermez bir destekçisiydi ve RGO için elden geldiğince fazla bağımsızlık peşindeydi. 1930'un başında, "Lenin ve Siyasal Grev" üzerine bir makalede, kolaylıkla devrimci iktidar mücadelesine dönüştürülebilecek olan ekonomik amaçlı grevlere çağrıda bulunuyordu.[6] Lozovski gibi Merker de reformcu sendikalara muhalefet edecek Kızıl sendikaların oluşturulmasından yanaydı ama resmi isteksizlik nedeniyle engelleniyordu.[7]

1930'un başında KPD'deki hava hem kayıtsız hem de dövüşkendi. *Rote Fahne*'de birbirini izleyen makaleler, "1923'ten beri (KPD'nin) şu sırada olduğu kadar uzun erimli devrimci olanaklarla karşılaşmadığını", proletaryanın burjuvazinin kendisini kışkırtmasına izin vermeyeceğini "ama ölümüne kadar bir kavganın belirleyici anını seçeceğini" ve Alman işçilerinin kitlesel bir siyasal grev için hazırlanmakta olduklarını iddia ediyordu.[8] *Pravda* bu iyimser havayı, emperyalist zincirde bir parçalanmanın var olduğu "zayıf halkalardan" birisinin, "doğrudan ve acil tehdidin", Almanya olduğunu açıklayarak destekler görünüyordu.[9] Böylesine yüreklendirilen ihtiraslı Merker, sendikal inancının ötesine geçiyor ve kendisini Komintern tarafından açıklanan uzlaşmaz politikaların geniş cephesinin bir savunucusu olarak ortaya atıyordu. 1 Şubat tarihli KPD gazetesinde birinci yeri işgal eden "Zincirdeki Bir Sonraki Halka" başlıklı bir makalede Amerika'daki ekonomik krizin Almanya için sonuçlarını küstahça ortaya koyuyordu:

> Almanya, kapsam ve güç bakımından 1921-1923 yıllarındaki mücadeleyi çok aşan, sınıflar arasındaki en şiddetli ayrımlarla karşı karşıyadır ve eğer komünist öncü bu devasa devrimci mücadeleler için kitleleri harekete geçirip ör-

---

6 *International Presse-Korrespondenz,* no. 5, 14 Ocak 1930, s. 91-92.

7 Lozovski'nin kampanyası için bakınız *Foundations of a Planned Economy 1926-1929,* cilt 3, s. 171-175, 252-254; Stalin ve Thälmann'ın daha ihtiyatlı tutumu için bkz. *Foundations of a Planned Economy 1926-1929,* cilt 3, s452, not 208.

8 *Die Rote Fahne,* 1, 17 Ocak, 1 Şubat 1930.

9 *Pravda,* 2, 3 Ocak 1930.

gütleyebilirse burjuvazinin devrilmesi ve proletarya diktatörlüğünün kurulmasını gündeme çelik gibi bir kararlılıkla yerleştirilebilir. Bu mücadelelerin objektif koşulları büyük bir hızla gelişmektedir.[10]

Merker'in kehanetleri birkaç ay önce Moskova'da belki biraz kuşku ama aleni alkışlarla karşılanabilirdi. Şimdi, artan endişe atmosferinde, Almanya'da yakın bir devrimci durum olasılığı alarma yol açıyor ve Merker'in faaliyetlerini acilen sınırlandırıcı bir ele ihtiyaç gösteriyordu.

Komintern erken bir tarihten itibaren, ekonomik krizin başlamasıyla[11] genel endişeyi paylaşıyor ve hızla bunun en temel kötülüğü olarak kitlesel işsizliğe odaklanıyordu. 6 Mart 1930'da işsizliğe karşı bir "uluslararası gün" düzenlenmesi önerisi IKKI'nin siyasi sekreterliğince 16 Ocak'ta onaylandı ve 31 Ocak'ta Berlin'de, Komintern'in Batı Avrupa Bürosu'nun (WEB) desteğiyle toplanan bir konferansta ayrıntılı bir şekilde ele alındı;[12] ve *Pravda* 2 Şubat 1930'da "milyonlarca işsize", "kitle mücadelelerinin başlangıç noktası" olarak bakıyordu. Komintern'in kriz hakkındaki ilk resmî açıklaması, 8 Şubat'tan 28 Şubat 1930'a kadar devam eden IKKI'nin "genişletilmiş prezidyum" toplantısında alındı. "Dünya Ekonomik Krizi ve Devrimci Yükseliş" hakkındaki temel raporu Manuilski sundu. Kriz sınıf mücadelesini harekete geçirmişti; "kitlelerin radikalleşmesi bir efsane değildi". Manuilski işsizlerin uluslararası gösterisinin 6 Mart'ta yapılacağını duyurdu; bu "olgunlaşmakta olan dünya ekonomik krizinin sonuçlarını burjuvazinin onların omuzlarına yükleme girişimlerine karşı işsizlerin bir protestosu" olacaktı. Ama raporda daha sonraki kimi pasajlar, daha ihtiyatlı bir hava çalıyordu ve de konuşmacı sözlerini, işçilerin "kısmî talepleri"ni desteklemenin önemi üzerinde ağırlık-

10 *Die Internationale*, no. 3, 1 Şubat 1930, s. 65.

11 *Kommunistiçeskiy Internatsiyonal*, 1930, no. 1 ve 2, aralarında Almanya, Fransa ve Birleşik Devletler'in de yer aldığı bazı önemli ülkelerdeki ekonomik durum hakkında bir dizi makale yayınladı.

12 *Georgi Dimitrov: Vydayuşçisya Deyatel' Koministiceskovo Dvijenya* (1972), s. 89-90 arşivden aktarıyor; WEB için ileriki sayfalara bakınız.

la durarak, birleşik cephe taktiklerinin tartışılmasıyla sonuçlandırıyordu.[13]

Rapor hakkındaki karar, ekonomik krizi esas itibariyle, "Birleşik Devletler'in 'kalıcı refah' şeklindeki burjuva efsanesine son veren" bir Amerikan fenomeni olarak ele alıyor ve son paragrafı Buharin'e vurarak, "örgütlü kapitalizmin sosyal demokrat teorilerine yıkıcı bir darbe indiriyordu". Sosyal demokratlar bir kez daha "sosyal-faşistler" olarak damgalanıyordu. Komünist partilerin temel görevi kitleleri kazanmaktı. "Ekonomik krizin kapitalizm için yıkıcı sonuçlarıyla", "proletaryanın yaratıcı girişimi"yle, "bireysel köylü üretiminden büyük kollektif üretime geçişten" kaynaklanan SSCB'deki "ekonomik atılım" arasında tam bir çelişki mevcuttu. Partiler, sosyalist inşanın muazzam başarıları hakkında "geniş bir açıklama kampanyası"na başlamalıydılar. "Kitlesel siyasal grev" sloganı popüler hale getirilmeliydi; ve daha çok partinin kısa sürede hukuki yasaklamaya tâbi olacağı tehdidi, "açık ve illegal çalışma yöntemleri uygulamasının birleştirilmesi"ni ilham ediyordu. Karar, (hâlâ ana kriz merkezi) Birleşik Devletler'deki işsiz sayısını 6 milyon, ("ekonomik krizin henüz başlamış olduğu") Almanya'dakileri 3.5 milyon, ("henüz kriz aşamasına girmemiş olan") Britanya'dakileri 2 milyon olarak veriyordu; kapitalist dünyadaki işsizlerin sayısı 17 milyondu ve (aileleri de dahil) 60 milyon insan dilenciliğe mahkum edilmişti. Karar dikkat çeken bir şekilde alışılagelmiş devrimci eylem çağrılarından uzaktı.[14] Molotov, SSCB'nin başarıları üzerine son derece uzun bir rapor sundu;[15] ve bu komünist partilerini "proletar-

13 Manuilski'nin tartışmaya cevabıyla birlikteki raporu daha sonra bölümler halinde *Internationale Presse-Korrespondenz,* no. 35, 23 Nisan 1930, s. 799-803; no. 36, 25 Nisan 1930, s. 821-824; no. 37, 29 Nisan 1930, s. 835-843; no. 38, 2 Mayıs 1930, s. 857-861'de yayımlandı; "kısmi talepler" hakkındaki makalesinin sonuçlarının ihtiyatlı bir şekilde doğrulandığı makalesi için bkz. *Internationale Presse-Korrespondenz,* no. 29, 28 Mart 1930, s. 693-695. "Kısmi" ya da "günlük" talepler, işçilerin ekonomik talepleriydi ve devrimci nitelikte değildi. "Uluslararası gün"ün hazırlıkları hakkında Merker'in başmakalesi için bkz. *Internationale Presse-Korrespondenz,* no. 21, 28 Şubat 1930, s. 481-482; bunun hakkındaki raporlar için aynı kaynağın 23'üncü sayısı, 7 Mart 1930, s. 543-545 ve no. 24, 11 Mart 1930, s. 577-581.

14 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal vı Dokumantah* (1933), s. 915-925.

15 Bu rapor daha sonra bölümler halinde *Internationale Presse-Korrespondenz,*

ya diktatörlüğünün savunması için" bir araya gelmeye zorlayan bir kararla selamlandı.[16]

Bununla birlikte birleşimin en önemli tartışması KPD'nin meseleleriyle ilgiliydi. Thâlmann'ın raporu Komintern'in mevcut ortodoksluğundan çok fazla uzaklaşmıyordu. Thâlmann, "Alman burjuvazisi; bütün diğer ülkelerdeki burjuvazi gibi, iki yöntem kullanmaya çalışıyordu sosyal-faşizm metodu ve faşizm metodu" ve Almanya'daki en son gelişmeler "sosyal-faşizm ile ulusal faşizmin birlikte geliştiğini gösteriyordu".[17] Gusev militanca bir konuşmada, sosyal demokratların gönlünü alma girişimini, "uygulamadaki oportünizm" olarak tanımlıyordu.[18] KPD'nin görevleri konusundaki karar, büyük bölümü itibariyle konvansiyonel terimlerle ifade edilmişti. "Devrimci sendika örgütlenmesi" üzerine bir pasaj, KPD'yi işçi kitleleri ve işsizler üzerindeki etkisini yoğunlaştırmaya çağırıyordu ama Kızıl sendikaların kurulması hakkındaki tartışmalı konuda dikkati çeken bir şekilde suskundu. Karar, "komünist partinin artan yasaklanma tehdidine karşı ve yasal bir varoluş mücadelesi için kitlelerin harekete geçirilmesine" çağrıda bulunuyordu. Ama karar ayrıca, "tepeden tırnağa geniş bir özeleştirinin geliştirilmesini" de tavsiye ediyordu ve hem açık (Sağ) hem de 'devrimci ibareler' içine saklanmış gizli ('Sol') "oportünizme" karşı mücadele edilmesi ihtiyacını beklenmedik bir şekilde dile getirerek sona eriyordu.[19]

---

no. 30, 1 Nisan 1930, s. 739-740; no. 33, 11 Nisan 1930, s. 759-762; no. 34, 16 Nisan 1930, s. 777-785'te yayınlandı. Molotov'un "özel tartışmalardan birinde" söylediklerine Gusev'in yaptığı göndermeler onun, perde arkasında politika belirlenmesinde, ılımlı anlamda etkili olduğunu düşündürmektedir.

16 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal vı Dokumantah* (1933), s. 947-951; IKKI'nin 1930'daki geleneksel 1 Mayıs manifestosu "işçilerin ilk cumhuriyetini koruma, Sovyetler Birliği'ni, sosyalist anavatanınızı savunma" konusunda bir çağrı içeriyordu (*International Presse-Korrespondenz*, no. 36, 25 Nisan 1930, s. 817-818).

17 Thâlmann'ın konuşması, birleşimin Alman komisyonunun bir başka konuşmasıyla birlikte E. Thâlmann, *Reden und Aufzatze*, ii (1956) içinde sayfa 305-331'de; her ikisinden yapılan önemli alıntılar *Kommunistiçeskiy Internatsiyonal*, 1930, no. 7, s. 24-33, 42-45.

18 Alman komisyonunda Gusev'in yaptığı konuşmadan bir alıntı *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal*, 1930, no. 7, s. 34-41'de.

19 *Kommunistiçeskiy Internatsiyonal vı Dokumantah* (1933), s. 944-947.

Bir Komintern kararında Soldan gelen bir tehlikeye işaret edilmeyeli epeyce uzun bir zaman geçmişti. 1920'nin başdöndürücü günlerinde Lenin, kimi parti üyelerini "'Sol' Çocukluk"la suçlamış ve de "devrimci ibare"ye ağır bir şekilde yüklenmişti.[20] 1929 sonbaharında her zaman sabırsız Alman gençlik hareketinde Sol sapmanın işaretleri görülmüş ve sert bir şekilde bastırılmıştı.[21] Prezidyumdaki kaydedilmiş konuşmaların herhangi birinde ya da ana kararda Sol sapmaya ilişkin herhangi bir göndermenin bulunmayışı ya da tehlikeye işaret edilmeyişi, bunun KPD'ye ilişkin kararın sonuna, son dakikada akla gelen bir şey olarak eklenmiş olduğunu kuvvetle düşündürmektedir. Bu kararın, Stalin'in partiye gönderdiği, paldır küldür kollektivizasyon sürecine bir son verilmesini istediği ve "kendilerini 'Solcu' sanan insanlara" sansür getirdiği, "iki cephede mücadele" –"hem geride kalanlara hem de ileriye atılanlara karşı" mücadele– önerdiği ünlü "Başarının getirdiği baş dönmesi" mektubuyla hemen hemen aynı anda kaleme alınmış olması bir rastlantı olamaz.[22] Partinin temkinli olma çağrısı ve bizzat bunu ifade eden pasajlar, iç politikadan uluslararası politikaya nüfuz etti; ilk kez Stalin'in mektubunda görülen "iki cephede mücadele" kısa süre içinde Komintern'in resmî açıklamalarında sıradan bir şey halini aldı. Thorez, 1930 Temmuz'unda, katıldığı Rus partisinin on altıncı kongresinden sonra yazdığı bir makalede, "kollektivizasyon politikasında görülen 'Sol'" sapmaları, "Troçkizmi anımsatan bir şey" olarak tanımlıyordu;[23]

---

20 Lenin, *Polnoye Sobranye Soçineniy*,xxxv, s. 343, 353.

21 Alman gençlik birliğinin merkez komitesi Aralık 1929'da yalnızca ("asıl tehlike") "Sağ Sapma" ile değil, ama "birleşik cepheyi aşağıdan kurmama şeklini alan", "kitlelerden soyutlanma Sol tehlikesi"yle de uğraşmıştı (*Die Internationale*, no. 3, Şubat 1930, s. 77-78); 1930 baharında KIM'in merkez komitesi, İtalya, İsveç, Çekoslovakya ve Yugoslavya'daki gençlik birliklerinde "terörist-komplocu havaların gelişmesi şeklinde ortaya çıkan sekterlik ve sol sapmayı" ve Fransa ve Çekoslovakya'daki "kısmi talepleri küçümsemek ya da reddetme"yi lanetlemişti (*International Presse-Korrespondenz*, no. 39, 6 Mayıs 1930, s. 385-386).

22 Stalin, *Soçineniya*, xii, s. 191-199. Prezidyumun genişletilmiş toplantısı 28 Şubat'ta sona erdi; sözkonusu mektup *Pravda*'da 2 Mart 1930'da yayınlandı.

23 *Ouvres de Maurice Thorez*, II, i (1950), s. 69.

bunlar o sırada Moskova'da konuşulan şeyler olmalıdır. İçerde ya da dışarıda olsun Sol sapmalar, Troçkizm olarak damgalanmak eğilimindeydi. Komintern dergisindeki bir makale Rus partisini, KPD, Çekoslovak partisi ve KIM'le birlikte "'Sol' bükülmeye karşı önemli işler yapmakla" eş tutuyordu.[24]

Moskova'dan gelen uyarı işareti Berlin'de hemen anlaşıldı. Prezidyumun toplantısıyla ilgili yorum yapan *Pravda,* bilgili bir şekilde KPD'nin, "burjuvazi ve sosyal demokrasiye karşı kesin ve muzaffer bir savaş" verebilecek durumda olması için daha çok şey yapması gerektiğini belirtiyordu.[25] Merker'in parti dergisinde yayınlanmak üzere Mart 1930'da sunduğu "faşizme Karşı Mücadele" adlı bir makale bekletildi; onun yerini Remmele'nin "Ayak Uydurun! Neden İki Cephede Savaş Verilmelidir" (Stalin'in formülü) adlı makalesinin ilk bölümü aldı ki makale dört bölüm halinde üç ay içinde yayınlandı. Sağ oportunizmi bilinen terimlerle reddeden Remmele, asıl meselesinin, özelliği "en küçük ilerleme ve başarı üzerine övücü, ağız dolusu çalımlar" olan ve "partinin eyleme geçirme gücü olmayan sözlere" kendini kaptıran "yeni tür Solculuk"la olduğunu açıkça belirtiyordu. Sağ oportünistler SPD'de bile sosyal-faşizmi tanımayı reddediyorlardı; Sol oportünistler fark gözetmiyor ve "siyasal hayatın bütün olaylarını 'sosyal-faşizm' olarak adlandırıyorlardı". Merker'in adını zikretmeden makale Merker'in "belirleyici mücadelelerin savaş alanları" hakkındaki makalesine göndermede bulunuyor ve öfkeli bir şekilde, partinin kazanmak istediği milyorlarca işçiye yazarın "savaş alanları ve devrim mahkemeleri"nden başka sunacak bir şeyi olmadığı şeklinde cevap veriyordu. Makalenin bu bölümü, "*özgür ve sosyal demokrat sendikalardaki işçilerle ve 'bunun ötesinde' örgütlenmemiş işçilerle birleşik bir cephe*" çağrısıyla son buluyordu.[26]

---

24 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal,* no. 13-14, 1930, s. 11; "zagib" sözcüğü, sapmadan biraz daha yumuşak bükülme ya da kıvrım anlamına gelir.

25 *Pravda,* 1 Mart 1930.

26 *Die Internationale,* no. 5-6, Mart 1-15, 1930, s. 135-138; Merker'in ikinci makalesi daha sonra (*aynı yerde,* no. 8-9, 1 Mayıs 1930, s. 259-266)'da Remmele'nin ona verdiği cevaptan hemen sonra yayınlandı (bir sonraki sayfaya bakınız).

Çizgi böylece belirlendikten sonra, Thâlmann 20 Mart 1930'da KPD'nin merkez komitesinde, IKKI prezidyumunun görüşmelerinin raporuna dönüşecek olan önemli bir siyaset belirleme konuşması yaptı. Bu konuşma SSCB'deki güncel olayların dikkate değer bir nitelemesini içeriyordu:

> *Kulak* statüsünün ortadan kaldırılması, bürokratik olarak yukarıdan değil, elde revolver değil, fakat bütün nüfusun konsensüs hakkının (*Mitbestimmung*) gündelik uygulamasıyla, her ne kadar bu *Kulaklar*'a karşı belirli zorlama önlemlerini doğal olarak dışarıda bırakmazsa da, gerçekleştirilmelidir.

Thâlmann, Stalin'in "devrimci bir kalkışmanın" yalnızca "derhal devrimci bir duruma sıçramak" anlamına gelmediği yolundaki gözlemini aktarıyordu. Asıl hedef, adı hâlâ zikredilmeyen Merker'di. Genel olarak, "Almanya'da bile, Sağ tehlike, asıl tehlike olarak görülmeliydi". Ancak, "kendi saflarımızdaki 'Sol' sekter sapmalara karşı aynı Bolşevik acımasızlığıyla savaşmak" zorunluydu. Thâlmann, "Sağ oportünist pozisyonun maalesef son zamanlarda siyasal hayatın her olayını sosyal-faşizm olarak niteleme konusunda yandaş bir eğilim bulduğu" sonucunu göstermek için Merker'in ya da onun destekçilerinin başka makalelerinden, alıntılar yapıyordu.[27] Komite, sosyal demokrat işçileri liderlerinden ayırmak için gerekli çabayı göstermemek, reformcu sendikalarda çalışmanın önemini küçümsemek ve partinin legalitesini korumak için kampanya yürütmeyi ihmal etmekle adı verilmeyen "Sol sekterleri" suçlayan ayrıntılı bir karar tasarısını görev gereği kabul etti. Solcular, "devrimci kitle taktiklerinin ötesine geçiyor" ve "parti çizgisini gözden düşürüyorlardı". Sağ oportünizm ancak "eğer parti 'Sol' sekterliği acımasızca söküp atarsa" yenilebilirdi.[28]

Karar tasarısı 'sekterler'i belirtmiyordu ve oybirliği ile kabul edilmişti. Ancak partide çok sayıda taraftarı olan Merker, tepe-

---

27 E. Thâlmann, *Reden und Aufzatse,* ii (1956), s. 332-398; Stalin'in gözlemleri için bakınız *Soçineniya*, xii, s. 189.

28 *International Presse-Korrespondenz,* no. 29, 28 Mart 1930, s. 713-715; bu birleşimin raporu için *aynı kaynak,* no. 28, 25 Mart 1930, s. 687-688'e bakınız.

deki liderlerden olmasa da, hiç kuşkusuz hedef alınan kişiydi ve 27 Mart'ta IKKI'ye acil bir çağrıda bulundu; görünüşe bakılırsa karardan söz etmeden, Remmele'nin makalesini sapkınlık olarak lanetledi.[29] Eğer Merker, hâmisi Lozovski'nin yardımına güveniyorduysa, hayal kırıklığına uğramıştı. Lozovski'nin de kendi zorlukları vardı ve kaybedilmiş bir davada kendisini kurban edecek birisi değildi. Çağrı herhangi bir tepki çekmedi. Bu arada Remmele, makalesinin ikinci bölümünü yayınladı, bir kez daha Merker'i zikretmeyerek, merkez komitesinin kararından bol bol alıntılar yaptı.[30] Komintern'in dergisinde "İki Cephede Mücadelede KPD" adlı bir makale hâlâ Sağ'dan "asıl tehlike" olarak söz ederken, asıl geniş kısmı Merker'e ayırarak onun "sosyal demokrat işçileri katı bir gerici kütle kabul eden sekter 'Sol' görüşünün", onu partinin temel görevi olan "proleter bir *aşağıdan birleşik cephe* mücadelesini reddetmeye ya da görmezden gelmeye" yönlendirdiğini söylüyordu.[31] Son olarak 5 Nisan 1930'da parti politbürosu, KPD liderlerinin, Merker'in onlara karşı Moskova'da destek arama girişimini ifşa eden uzun bir karar tasarısı kabul etti. Karar, 20-21 Mart tarihli merkez komitesi kararını ve Remmele'nin makalesini onaylıyor ve Merker'in görüş açısının "ilke olarak parti çizgisinden farklı olduğunu" açıklıyordu. Merker, "sosyal demokrat işçi kitlelerini, proleterler olarak değil de, sınıf düşmanı olarak ele alıyor, onları sosyal-faşist liderlerin etkisinden kurtarmak ve proleter devrime kazanmak yerine, sekter 'Sol' bir oportünizmi" temsil ediyordu. Karar, Merker'i parti kararlarına kafa tutan bir hizip oluşturmakla suçluyor ve bu tür bir davranışın "komünist parti üyeliği ile bağdaşmaz olduğu" konusunda onu uyarıyordu. Bununla birlikte onu partiden ve hatta merkez komitesinden ihraç etmiyor ama onu sekretarya üyeliği ile partinin sendika seksiyonu başkanlığı görevinden alıyordu.[32] Belli başlı parti örgütleri

29 Çağrı yalnızca politbüronun 5 Nisan kararından öğrenilebiliyor (bir sonraki sayfaya bakınız).

30 *Die Internationale*, no. 7, 1 Nisan 1930, s. 198-221.

31 *Kommunistiçeskiy Internatsiyonal*, 1930, no. 13-14, s. 9-11.

32 *Die Rote Fahne*, 6 Nisan 1930.

üzerinde, "'temizlik' niteliği taşımayan bir 'denetim'",[33] apaçık bir şekilde Merker'in yandaşlarına bir uyarıydı.

Bu tartışmadaki hiçbir şey SPD'yi ve onun liderlerini sosyal-faşistler ve burjuvazinin temel destekçileri olarak damgalama kararlılığında bir azalmaya işaret etmiyordu. Ama Merker, Remmele tarafından bütün düşman unsurları sosyal-faşizm kategorisine sokmakla suçlanıyordu; sınıf düşmanı "homojen bir gerici kitle" olarak görülüyordu. Bu durum, merkez ya da Sağ ile SPD arasında ya da SPD liderleriyle partiye ya da sosyal demokrat sendikalara kaydolmuş işçi kitlesi arasındaki herhangi etkili bir farkı ortadan kaldırıyordu. Sonuç, proletaryanın devrimci rolüne olan umudun terk edilmesine yol açan muazzam bir karamsarlık oldu. Stahlhelm, Hitler'in komandoları ve benzer para-militer örgütler tarafından temsil edilen "Ulusal faşizm", tartışmada güçlükle yer alıyordu. Hitler'in Ulusal Sosyalist Alman İşçileri Partisi (NSDAP ya da Naziler) hâlâ Reichstag'da 12 sandalyesi bulunan ve Alman siyasetinin kenarında, kimliği ciddiye alınmayan bir türediydi. 1929-1930 kışındaki bölgesel ve yerel seçimlerde biraz yol almış; ve Ocak 1930'da, Nazi liderlerinden birisi olan Frick, Thuringian hükümetinde bakan olmuştu. Ama onların sansasyonal seçim başarıları henüz ilerdeydi. Komintern dergisinde "Çürüyen kapitalizm ve Burjuva Devletinin faşistleştirilmesi" adlı makalesinde Martinov, okuyucularını, bu durumun "devrimci proletaryanın çok daha keskin mücadele güçlerini yaratacak", proletaryanın "kesin zaferinin zorunlu bir koşulu" olduğu görüşüyle teselli ediyordu.[34] S harfiyle imzalanmış daha sonraki bir makale "Almanya'da Nasyonal Sosyalizmi" teşhis etme konusunda ender ve ilk yazılardan birisiydi ve komünistlerin "çok büyük ilgisi"ni çekmişti. Yazı özellikle Nazilerin komünistleri "Yahudi sosyal demokrasisinin yalnızca bir gölgesi ve türü" olarak ele aldıklarına işaret ediyordu.[35] Remmele, 1930 Mayısı'nda, makalesinin üçüncü bölümünde NSDAP'nin hızlı büyüdüğünü ve kimi yörelerde KPD'yi "ciddi ola-

33 *Die Internationale*, no. 8-9, 1 Mayıs 1930.

34 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal*, 1930, no. 5, s. 31-46.

35 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal*, 1930, no. 9, s. 46-56.

rak geçtiğini" kabul eden ilk Alman komünisti olduğu konusunda hak iddia edebilirdi. Merker'in sloganı "sosyal-faşizme vurun; o zaman Nasyonal faşizme de vurmuş olacaksınız"ın çok basit olduğunu iddia ediyordu.[36] Ancak esas tartışma, sosyal-faşizmin çekirdeği olarak SPD'nin rolü etrafında döndüğü sürece, NSDAP tâli bir unsur olarak kalıyordu. Nihayet, 1930 Temmuzu'nda Merker bir teslimiyet açıklaması yaptı. Bu olay, Komintern'deki yeni ihtiyatlı havadan ve belki de Alman otoriteleriyle çatışmaya yol açabilecek eylemlerden sakınma ve de kritik bir anda Sovyet-Alman ilişkilerini kötüleştirme konusundaki bir çekingenlikten ileri geliyordu.

Müller hükümetinin Mart 1930 sonlarında düşmesi ve yerini SPD'yi dışarıda bırakan Brüning başkanlığında yeni bir hükemetin almasıyla Sağ'a bir kayış oldu. Ancak SPD'nin dışlanması, *Pravda*'nın Müller hükümetini, "Papallo'dan bu yana en hasmane Alman hükümeti" olarak gözden çıkardığı Moskova'da bir hoşnutsuzluğa yol açacak gibi görünmüyordu.[37] Bu değişiklik, şimdi Young planının karşıtları kadar destekçilerinin de kabinede yan yana oturduğu; ve Batı'ya doğru bir yönelişin en azından yavaşlatılacağı anlamına geliyordu.[38] 1929 Ağustosu'nda Dışişleri Bakanı olarak Stresemann'ın yerini alan Curtius görevde kalmış ve Stresemann'ın formülüne bağlı kalmıştı: Locarno ve Young planı gibi Batılı devletlerle uzlaşma, SSCB'ye karşı bir yatıştırma jestiyle dengelenecekti. 14 Haziran 1930'da, uzun görüşmelerden sonra, "Rapallo Anlaşması'nın ruhunda ortaya çıkmış olan güçlüklerin yenilmesi" ve "karşılıklı ilişkilerini sürdürme ve gelecekte karşılarına çıkabilecek olan görevlere yönelme" konusunda iki hükümetin kararlılığına işaret eden ortak bir Sovyet-Alman *resmî bildirisi* yayınlandı.[39] Üç hafta sonra Litvinov, Rhineland'da Müttefik birliklerinin işga-

36 *Die Internationale*, no. 8-9, 1 Mayıs 1930, s. 255.

37 *Pravda*, 29 Mart 1930.

38 Berlin'deki Sovyet büyükelçisine hükümet değişikliğinin Sovyet-Alman ilişkilerini etkilemeyeceği konusunda güvence verilmişti (*Dokumenti Vneşney Politiki SSSR*, xiii (1967), s. 183)

39 *Dokumenti Vneşney Politiki SSSR*, xiii (1967), s. 354.

linin sona ermesi nedeniyle Curtius'a tebriklerini bildiren bir telgraf çekti.[40] Sovyetler'in Fransa ile olan ilişkilerinin türdeş olarak bozuk olduğu ve Britanya'daki İşçi Partisi hükümetiyle ilişkilerinin kötüye gittiği bir zamanda Almanya ile olan ilişkiler çok büyük önem taşıyordu.

22 Haziran 1930'da Sakson Landtag'ı (Meclis) seçimlerinde NSDAP'ın, oylarını 240.000 artırarak, eski gücünü üçe katlaması, SPD'nin 54.000 oy kaybetmesi ve KPD'nin 11.000 oy kazanması Moskova'da fazla bir heyecan yaratmadı. Komintern'in haber bülteninde seçimlerle ilgili bir makale Nazi zaferini "tüm Sakson ve aslında Alman işçi kitlesi için bir alarm-işareti" olarak niteliyor ve Nazilerin kazançlarının tümüyle burjuva partilerinin ve SPD'nin zararına olduğuna işaret ediyordu.[41] Ancak NSDAP, SPD gibi, geleneksel üyeleri olan iyi örgütlenmiş bir parti değildi.[42] NSDAP'ın hiçbir zaman ciddi bir güç olacağı akla sığmaz görünüyordu. Olayın bütünü şaşırtıcıydı. Hitler, Bolşevikliğe ve SSCB'ye şiddetli saldırılar yöneltiyordu. Ama Bolşeviklik gibi kapitalizmi lanetlemeye de oldukça hazırdı; ve de Nazi kampanyasındaki en önemli ilke, Versailles Anlaşması'ndan Young planına, Almanya'nın Batılı devletlere onu kırıcı boyun eğişini içeren tüm bu belgelerin tutkulu bir şekilde reddedilmesiydi. Diğer Sağ partiler gibi, NSDAP da Batı'ya yönelmenin güçlü bir şekilde karşısındaydı. Yalnızca bu bile onu omurgasız SPD'ye tercih edilir kılıyordu. Moskova'da siyaseti belirleyenler, sosyal demokratların Batı'ya yönelişine bir karşı ağırlık olmak üzere Hitler'in Versailles ve Young planlarına amansız düşmanlığına güvenmeyi sürdürüyorlardı.

---

40 *Dokumenti Vneşney Politiki SSSR,* xiii (1967), s. 374.

41 *International Presse-Korrespondenz,* no. 53, Haziran 24 1930, s. 1168-1169.

42 Komintern, SPD'nin üstün örgütlenme gücünden sürekli olarak etkilenmiştir; 31 Ağustos gibi geç bir tarihte dergisinde şunlar yazılıyordu: "Sosyal demokrat örgütlenmeler faşistlerinkinden çok daha sağlam ve çok daha direngendir. Sosyal demokrasiyi yalıtlamadan, onun kitlesel etkisini yok etmeden, kapitalizmin devrilmesi olanaksızdır. Bu iki ordunun daha güçlü olanı ve daha tehlikeli ve daha direngen olanı sosyal demokrasidir çünkü gücünü savaş öncesi dönemin geleneklerini istismar ederek ve o sırada kitlelerin güvenini kazanarak kurmuş ve sosyal-faşist bir bürokrasinin başında bulunduğu geniş bir örgütlenme sistemi yaratmıştır" *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal,* 1931, no. 23, s. 5.

26 Haziran 1930'da toplanan on altıncı Rusya parti kongresi, hem içeride hem de dışarıda durumun yeniden gözden geçirilmesi için büyük bir fırsat sağladı. Stalin siyasi raporunu SSCB'deki "ekonomik *atılım*"la kapitalist dünyadaki "ekonomik *gerilemeye* yönelişi" yan yana koyarak sundu. Dış ilişkilerle ilgili seksiyon Young planına, "Locarno ruhunun" bir ifadesi olarak ironik bir göndermede bulunuyor ve Fransa'yı "dünyadaki bütün saldırgan ve militarist ülkelerin en saldırgan ve militaristi" olarak tanımlıyordu. Bununla birlikte Stalin ihtiyatlı bir şekilde, "bizim politikamız, bir barış ve bütün ülkelerle ticari ilişkilerimizi güçlendirme politikasıdır" diye ısrar ediyordu.[43] Bu temaları Komintern'in raporuna işlemek görevi Molotov'a bırakılmıştı. Planlı ekonomisiyle SSCB'nin varlığının bizzat kendisi diye gözlemde bulunuyordu Molotov, "dünya kapitalizminin temellerini aşındırmaktadır". Bir yıl önceki onuncu IKKI'den bu yana, her ne kadar, "farklı biçimlerde ve yeknesak olmayan bir hızla da olsa" pek çok ülkenin işçileri arasında "devrimci bir ani yükseliş" fark edilmektedir. Sosyal demokrasi bir kez daha "sosyal-faşizm" olarak lanetlenmektedir. Ama ona karşı komünistlerin tavırlarında iki hata görülmektedir. Sağın hatası, sosyal demokrasinin "sosyal-faşizm" olarak dejenere olmasını inkâr etmesidir. Molotov'un daha fazla dikkat atfettiği ve Merker'in bir örneğini oluşturduğu "Sol"un hatası, sosyal demokrat işçilerin bütününe karşı sosyal-faşizm tarafından umutsuzca kötü yola saptırılmış "çürümüş unsurlar" olarak savaş açması ve SPD'deki ve sendikalardaki "sosyal-faşist bürokrasi" ile işçi kitlesi arasında hiçbir fark gözetmemesidir. Molotov, (Stalin'in görmezden geldiği) faşist partinin Saksonya'daki oylarının muazzam artışına, "burjuvazinin işçi sınıfına karşı büyük saldırısının" bir kanıtı olarak kısaca değinmekte ama çare olarak yalnızca çok eskimiş, "faşizm ve sosyal-faşizmin saldırısını tam olarak geri püskürtmek için aşağıdan birleşik cephenin taktiklerini" önermekteydi.[44]

Manuilski'nin Molotov'u izleyen konuşması ton olarak çok

43 Stalin, *Soçinenya*, xii, 235, 250, 256, 260.

44 *XVI Syezd Vsesoyuznoy Komunistiçeskoy Partiy (b)* (1930), s. 407-428.

farklıydı. Gelecekteki "savaş" ve "zafer" kehanetleri daha az ve içleri daha boştu. Kapitalizmin istikrar kazanması paramparça olmuştu ama kitleleri devrimci eylem için harekete geçirmeye yeterli değildi. Alman partisinin üye sayısı toplam olarak 120.000-130.000'de kalmıştı. Fransız partisi tepe oylarının yüzde 25'ini, Britanya ve Çekoslovak partileri yüzde 50'sini kaybetmişti. Almanya ve Fransa'daki seçimlerde komünist adaylara oy verenler parti üyelerinin sayısını çok aşmıştı; Fransa ve Çekoslovakya'da Kızıl sendikalara üye olan işçilerin yalnızca bir kesimi parti üyesiydiler. Manuilski bütün bunları örgütlenmedeki kökleşmiş yanlışlara bağlıyor ve Sol hatalara göndermede bulunmuyordu.[45] Profintern meseleleri hakkında konuşan Lozovski esas itibariyle, Tomski ve Yaglom da dahil, Sağ'daki düşmanları dövmekle ilgileniyordu ama mevcut koşullar altında ekonomik mücadelenin umutsuz olduğunu, yalnızca siyasal mücadele yürütülmesi gerektiğini ve dolayısıyla ekonomik savaşlara kalkışmaya değmeyeceğini ileri süren "diğer sözde 'Sol'" görüşe değinmek için de yer buluyordu.[46] Genç lider Khitarov, komünist partilerin azalan ve yüzen üye sayılarını sorgulamada Manuilski'yi izledi ve gençlik birliklerindeki durumu "tamamıyla yetersiz" olarak tanımladı. Birliklere egemen olan ve "örgütlerimizin kitle örgütleri olarak gelişmesini önleyen en temel engeli" oluşturan "'Sol'-sekter havalar" hakkında bir hayli ayrıntılara girdi.[47] Hiç kimse "Sol sekterliğin" içeriğini tanımlamaya kalkışmadı. Ama besbelli ki bu devrimci lâfları devrimci eyleme dönüştürmeye yönelik yersiz bir heveskârlığı – kimi bağlamlarda "maceracılık" olarak damgalanan şeyi ifade ediyordu.

Tartışmaya en önemli katkı KPD'nin fahri üyesi Neumann tarafından yapıldı.[48] Neumann, "sınıf mücadelesinin temel sorununun, Young planının yükünün işçilerin sırtına yüklen-

45 *Aynı yerde*, s. 428-434.

46 *Aynı yerde*, s. 443.

47 *Aynı yerde*, s. 457-459.

48 Neumann için bkz. *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, cilt 3, s. 840-841.

mesi" olduğunu açıklıyordu. İkinci sorun, ekonomik krizin siyasal bir krize dönüştürülmesi demek olan "Almanya'nın faşistleştirilmesi"ydi. Ekonomik çöküşten korkan küçük burjuvazi, sınıf mücadelesi temelinde değil, ulusal faşist hareketin bayrağı ve sloganları altında "patriyotizm" (vatanseverlik) temelinde yerini alıyordu. Nazilerin Saxsonya'da elde ettiği bu tür başarılar, "küçük burjuva kitlelerinin kapitalizmden hoşnut olduklarını göstermiyor, ama kapitalizmden hoşnut olmadıklarını gösteriyordu". KPD'nin 1923 yılında Nasyonal Sosyalistlerle "Schlageter çizgisi" sloganı altında giriştiği kısa ve kararsız flörtü ister istemez hatırlatır şekilde Neumann, "faşist safları bozmak ve şimdi faşizmin peşine takılan çalışan kitleleri bizim saflarımıza kazanmak için ideolojik-politik bir mücadele" öneriyordu. Bu, "Young planına karşı devrimci bir slogan altında" yapılmalıydı ve "proletarya adına faşistlere karşı yürütülecek bir kampanya" 1923'te olduğundan daha tutarsız değildi. Faşizmin yükselişinden sosyal-demokrasi sorumlu tutulmuştu ama onunla özdeşleştirilmemişti. Konuşmasının sonlarına doğru Neumann, "Merker'in teorilerinden çok, Merker tipindekilerin davranışlarından kaynaklanan her türlü 'Sol' sapmanın olumsuz etkilerini" kabul etti; bu "Sol-sekter eğilimler ve gruplar, önderlik etmesi gereken kitleler etrafına dikenli teller"örüyorlardı.[49]

Kongrenin kabul ettiği kararlar bu endişelerin yalnızca belli belirsiz emarelerini gösteriyordu. Stalin'in raporu üzerine temellenen ana karar, ekonomik krizin bir sonucu olarak "SSCB'ye karşı artan savaş hazırlıkları"ndan söz ediyor ve "*SSCB'nin işçileri ve çalışan kitleleriyle, kapitalist ülkelerin ve sömürgelerinin işçileri ve emekçileri arasında kardeşçe birlik ve dayanışmayı güçlendirecek sağlam ve kararlı bir barış politikasına*" çağrıda bulunuyor ve "*enternasyonal proleter devrimi*"ne geleneksel saygı sunuşuyla sona eriyordu. Molotov'un raporu üzerindeki çok daha kısa karar, sosyal-faşizme karşı mücadele konusundaki bilinen temanın hakkını teslim ediyor ama dikkatli

49 *XVI Syezd Vsesoyuznoy Komunistiçeskoy Partiy (b)* (1930), s. 438-442; 1923 olayı için bkz. *The Interregnum, 1923-1924*, s. 177-186.

bir şekilde "iki cephede; hem asıl tehlike olan açık Sağ oportünizme karşı ve hem de bu oportünizmi güçlendiren ve "düzenli sıradan çalışmayı ve kitleleri kazanmak için günlük mücadeleyi reddeden ve 'Sol' lafazanlık içine gizlenmiş 'Sol' eğilimlere karşı iki cephede mücadeleyi" salık veriyordu.[50]

On altınca parti kongresini 15 Ağustos 1930'da, Profintern'in beşinci kongresi izledi. IKKI'nin selamlarını getiren ve belki de heyecanlı Lozovski'yi sınırlandırmak için düşünülmüş bir uyarı notunu dile getirmek üzere ilk oturumda Kuusinen kendini gösterdi. "Kitlelerden tecrit olma" tehlikesi kadar, "daha da büyük olan, kitlelerin gerisinde kalma tehlikesi" önlenmeliydi. Bağımsız Kızıl sendikaların mevcut olmadığı ülkelerde devrimci sendikal hareketin kapsamı genişletilmeliydi. Ancak, "şematik yeni sendikalar yaratılması yoluna girilmesine karşıyız".[51] Lozovski, yasal olarak var oldukları ülkelerde (Fransa, Çekoslovakya) Kızıl sendikaların üye sayısının azaldığını ve illegal oldukları ülkelerde ise "kitle temelini kaybettiklerini" kabul etti. Almanya'da RGO büyüyordu ama fabrikalarda örgütlenmeden yoksundu. Almanya, Çekoslovakya ve Fransa'da Sağ sapmalardan, Almanya (Merker), Küba, Japonya ve Fransa'da Sol sapmalardan söz etti; Almanya ve Avusturya'da faşizmin fabrika işçileri arasına sızdığına işaret etti. Son olarak, biraz mahçup bir şekilde yeni Kızıl sendikalar meselesine geldi:

> Koşullar ne olursa olsun her yerde yeni sendikaların yaratılabileceği ve yaratılması gerektiği görüşünde olan yoldaşlar var. Bu hiçbir açıdan doğru kabul edilemez... Genel olarak yeni sendikalar kurma girişimlerine kararlı bir şekilde karşı durmamız gerektiği gibi, nesnel koşulların gerektirdiği yerlerde yeni sendikaların kurulmasına genel olarak karşı çıkılmasına da karşı durmalıyız.

Ancak onun yeni sendikalar kurulmasını haklı kılan koşulları tanımlama girişimleri lüzumsuz sözlerle dolu ve belirsizdi. Tumturaklı konuşarak, 1928'deki dördüncü kongrede raporu-

50 *KPSS v Rozolutsiyah* (1954), iii, 11-12, 22, 32-36.

51 *Protokoll des V Kongresses der Roten Gewerkschaftsinternationale* (1930), 1, II.

nu sonuçlandırdığı sloganı tekrarladı: "Fabrikalara! Atölyelere! Kitlelere!"[52]

Tartışma, sorunun temelini teşkil eden Almanya'daki koşullara daha fazla açıklık getirmedi. Lozovski gibi Merker'i alenen suçlayan Heckert, "*işçi hareketi içinde faşizmin ve sosyal faşizmin gelişmesini*" irdelemek istedi. "Nerede görürseniz faşistlere vurun" sloganı, yalnızca "komünist ve polisin korumasına sahip olan faşist gruplar arasında kırıp dökmelere" yol açıyordu. Gerekli olan şey, "*faşistlerle ideolojik bir mücadeleydi*". Berlin'de "faşist bir general", Münih'te "faşistlerin lideri" Hitler KPD liderleriyle halk önünde tartışmaya davet edilmişti. Her ikisi de reddetmişti. Ancak bundan çıkan anlam, ortaya çıkmalarına izin verilmeyen sosyal demokrat işçilerden faşist işçilere yapılan çağrıdan daha fazlasının umut edilebileceğiydi. Heckert, Sol sekterliği lanetlemede Lozovski'den daha katı ve birleşik cepheyi yorumlamasında daha beklentiliydi.[53] RGO'nun temsilcisi Dahlem, alçakgönüllü bir şekilde örgütü bağımsız bir sendika örgütüne dönüştürme arzusunu reddetti ve reformcu sendikalarda çalışmayı terk etme "eğilimleri"ni küçük gördü.[54] Bir Polonya delegesi yeni sendikalar kurma ikilemini tanımladı. Sendika muhalefeti, onlara karşı olan zıtlıklar üzerine değil de "eski formlar" üzerine kurulmalıydı. Ancak, "Almanya'da eski formlar zaten bizim için yeterli değil" diye ekledi.[55] Başka da hiç kimse meseleyi kurcalamadı; ve Lozovski tartışmaya verdiği cevapta, "yeni sendikaların yaratılması duvara yazılı şemaya göre olamaz" formülüne sığındı ve bu iş "kitleler arasındaki devrimci sendika hareketinin etkisi" meselesiydi.[56]

Kongrenin ana kararı, Alman ve Britanya sendikal hareket-

---

52 *Aynı yerde*, s. 71-99; dördüncü kongre için bakınız *Foundations of a Planned Economny 1926-1929*, cilt 3, s. 178.

53 *Protokoll des V Kongresses der Roten Gewerkschaftsinternationale* (1930), i, 100-123.

54 *Aynı yerde*, i, s. 237; *Geschichte der Deutschen Arbeiterbewegung*, iv (1966), s. 273-274, Ulbricht ve Florin KPD merkez komitesinde 1930 Temmuzu'nda Almanya'da Kızıl sendikaların kurulmasına karşı konuşmuşlardı.

55 *Protokoll des V Kongresses der Roten Gewerkschaftsinternationale* (1930), i, 464.

56 *Aynı yerde*, i, s. 510.

lerinin başında olan sosyal-faşistlerin lanetlenmesini kesin bir şekilde tekrarladı. Bağımsız sendika örgütlenmesine karşı çıkan ve sosyal-faşizmle uzlaşma arayan Sağ sapmayı da; reformcu liderlerle sendika üyelerinin kitlesi arasında fark görmeyi reddeden (ki bunun "en kaba ifadesi" Merker'di) Sol sekterliği de alenen suçladı. "Yeni devrimci sendikaların yaratılmasının zorunlu olduğu ve gelecekte de zorunlu olacağı... bazı ülkelerdeki" koşulları görmezden gelmek yanlıştı. Öte yandan, bu tür koşulların mevcut olmadığı yerlerde "mekanik olarak yeni sendikaların yaratılmasını" hiçbir şey haklı kılamazdı.[57] Geriye kalan izlenim, Merker'i terk etmiş olan Lozovski'nin, Profintern'in önderliği altında, kenti tutkusu olan saldırgan bir devrimci sendika hareketi ile Komintern'in organları aracılığıyla kısıtlamalar empoze eden parti politikası arasında uzlaşmaların en iyisini yapmış olduğuydu.

1930 sonbaharı Sovyet liderleri için gerginliğin arttığı bir dönem oldu. Kollektivizasyon krizi ilkbaharda geçici olarak savuşturulmuştu ama çözülmemişti. Sanayideki baskılar artıyordu. Ne de dış gelişmeler daha güven vericiydi. Ekonomik kriz derinleştikçe ve dünya yavaş yavaş felakete sürüklenirken, Batılı devletlerin farklılıklarını gömüp, SSCB'ye karşı ortak eylemle kendi sorunlarını çözmeye çalışacakları yolunda Moskova'daki endişeler çok arttı. Batılı emperyalistlerin, özellikle hâlâ Batılıların düşmanlığının öncüsü olarak düşünülen Fransa'nın suçlanması Sovyet ve Komintern basınını işgal etti. Kasım'da bir grup sanayi yöneticisi, sanayii sabote ettikleri için yargılandı; bunlardan bazıları itiraflarda bulundular ve sabotajın Fransız kaynaklarınca desteklendiği ve finanse edildiğini ileri sürdüler. "Müdahalenin Emrinde Uluslararası Sosyal demokrasi" başlıklı bir makale ile *Pravda* yargılamaları, sosyal demokratlarca teşvik edilen emperyalistlerin SSCB'ye karşı savaş hazırlıklarıyla ilişkilendirmeye çalıştı.[58] Partide de işler iyi değildi. Parti solunun bir

57 *Aynı yerde*, i, s. 516-544.

58 *Pravda*, 16 Aralık 1930; yargılanmalara ilişkin ayrıntılı raporlar Aralık'ın ilk yarısında *Pravda* tarafından yayınlandı. Mart 1931'de bir grup Menşevik

zamanlar önemli figürleri olan ve kimi açık olmayan cürümlerle alenen suçlanmış ve 1929'un sonunda, hatalarından dönmüş olan Lominadze ve Şatskin şimdi Sağ'a sempati duyan Sirtsov'la birlikte parti çizgisine karşı –görünüşe göre Komintern ve parti terminolojisinde yaygın olarak kullanılacak olan bir yaftanın ilk kullanışı– bir "'Sol'-Sağ blok" kurmakla bir kez daha suçlandılar. Lominadze ve Sirtsov parti merkez komitesinden ve Şatskin merkez denetim komisyonundan ihraç edildi.[59]

Komintern için krizin merkezi Almanya'daydı. Alman sorunu şaşırtıcıydı ama –sırf KPD sessiz kalamadığı için de– kaçınılmazdı. Brüning'in ekonomik programını kabul etmeyen Reichstad 1930 Temmuzu'nda feshedildi ve 14 Eylül'de seçimlere gidilmesi kararlaştırıldı.[60] KPD'nin seçim programını içeren bir manifesto 24 Ağustos 1930'da *Rote Fahne*'de yayınlandı.[61] Manifestonun dikkat çeken iki özelliği ulusal kurtuluş motifine verilen önem ve o zamana kadar alışılmamış bir şey olan "faşistler (Nasyonal-Sosyalistler)" üzerinde en büyük suçlama hedefi olarak yoğunlaşılmasıydı. Nazilerin "Alman halkının kurtuluşu için savaştıkları" iddiası üzerine alay ve küçümsemeyle gidildi. Yalnızca KPD istikrarlı bir şekilde "Versailles eşkiya barışı"na ve onun devamına "(Locarno, Dawes ve Young planları)" karşı çıkmıştı. Faşizm her yerde iktidardaydı, "ona maruz kalan halkları (İtalya'da Alman ve Hırvatları, Polonya'da Ukraynalı ve Beyaz Rusları ve Almanları, Finlandiya'da İsveçlileri vs.) eziyordu. Naziler hedef alınarak "Hitler ve hempalarının", "Güney Tirol'ün faşist İtalya'ya zorla katılmasına" ya da "Alman köylü nüfusunun ıstıraplarına" karşı tek bir söz etmediği hatırlatılıyordu. Sosyal demokratlar (sosyal-faşist terimi kullanılmıyordu) "Alman burjuvazisi adına celladın yardımcısı" ve

---

SSCB'de kapitalizmi geri getirmek için yurtdışında gizli plan yaptıkları suçlamasıyla yargılandı.

59 *Pravda*, 1 Aralık 1930; *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal*, 1931, Sayı 8, s. 3'te Sirtsov-Lominadze-Şatskin meselesi üzerine yorum yapan bir makale, yabancı partilerdeki "Sağ" ve "Sol" grupların Komintern'in önderliğine direnmek için birleştikleri yorumunu yapıyordu.

60 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal*, 1931, Sayı 5, s. 4.

61 E. Thälmann, *Reden und Aufsatze*, ii (1956), s. 530-540'da yeniden basıldı.

"Fransız ve Polonya emperyalizminin gönüllü ajanları" rolüne indirgenmişti. "Nerede kapitalistler ve onların ajanları sosyal demokratlar dümendeyseler, kitleler ... eziliyordu". Yalnızca SSCB'de sanayi ve tarım gelişiyordu ve işsizlik önlenmişti.

Giriş manifestosunun retoriğinden sonra programın kendisi oldukça ağır başlı bir şekilde anlatılıyordu. "Bütün uluslara eksiksiz bir kendi kaderini tayin hakkı" verilmesini kabul ederek başlıyor ve "Fransa, İngiltere, Polonya, İtalya, Çekoslovakya'nın vs. devrimci işçileriyle anlaşılarak" çok arzu edilen o Alman topraklarının Sovyet Almanyası'na katılması olasılığı bulunabilirdi. Daha sonra Alman kapitalizminin bilinen suçlamasına geçiliyor, "hâlâ halkı kandıran müzmin faşistlerin büyüsü altında olan bütün işçilere, Nasyonal Sosyalizmden (programın kendisinde Nazilerden tek söz edilişi) kesin olarak ve kararlı bir şekilde kopmaları için" çağrıda bulunuluyor ve geleneksel "Yaşasın proletarya diktatörlüğü! Yaşasın Sovyet Almanya!" ile son veriliyordu. Metni kaleme alan kişinin, oldukça güvenle, Neumann olduğu söylenebilir.[62] Metin, iki ay önce onun Rusya parti kongresinde, Hitler'in şovence çağrıları nedeniyle Nazi saflarına çekilmiş olan oyları KPD'ye kazanmaya çalışmak amacıyla ifade ettiği düşünceleri yansıtmaktadır.[63] Neumann'ın kişisel stilinin açık belirtileri metnin Komintern sekreteryasında hazırlandığı konusundaki her türlü kuşkuyu ortadan kaldırırken, Neumann'ın bunun Moskova'da herhangi bir hoşnutsuzluk yaratmayacağına inanması için nedenleri vardı. Bununla birlikte ulusal kurtuluş temasına yaptığı vurgu ve NSDAP'nin küçük-burjuva takipçilerine yaptığı samimi çağrı ile bu metin, "üçüncü dönem"in, "sınıfa karşı sınıf" ideolojisinden sessizce ayrılındığını gösteriyor ve Thälmann'ın birkaç ay sonra piyasaya süreceği "halkın devrimi" sloganını ön-

62 Thälmann, 8 Ağustos 1930'da yaptığı büyük bir seçim konuşmasında ulusal kurtuluş temasına çok daha az bir önem atfetmiş ve Naziler hakkında pek az şey söylemiştir, E. Thälmann, *Reden und Aufsatze*, ii (1956), s. 486-529.

63 Bkz *aynı kaynak*, s. 19-20; Neumann tarafından *International Presse-Korrespondenz*, no. 69, 15 Ağustos 1930'daki bir makalede, s. 1677-1678'de, "Nasyonal-Sosyalistlerin Young planının düşmanı oldukları aldatıcı iddiasını" alenen suçluyordu.

ceden haber veriyordu.[64] Programın havası *Pravda*'da, "Nasyonal-Sosyalistler'in" Young planına karşı, "gösterişli, tamamıyla ikiyüzlü, milliyetçi kampanyası"nı açıkça suçlayan bir başmakalede yankısını buldu.

> Şimdi *ulusal-faşizme karşı mücadelede* (diye devam ediyordu başmakale) KPD'nin karşı karşıya bulunduğu temel görev, *ulusal-faşistlerin Alman halkının ulusal bağımsızlık savaşçıları oldukları maskesini yırtmaktan* ibarettir.[65]

14 Eylül 1930'daki seçimlerin sansasyonu, milletvekillerinin sayısını 12'den 107'ye çıkaran ve onu Reichstag'da ikinci büyük parti yapan, NSDAP'ın zaferiydi. KPD oylarını 3.3 milyondan 4.6 milyona ve milletvekili sayısını 54'ten 77'ye çıkardı. Diğer partilerin çoğu oy kaybetti ve SPD'nin tüm milletvekillerinin sayısı 152'den 143'e düştü. *Rote Fahme*, "14 Eylül'ün Almanya'da Nasyonal Sosyalist hareketin en yüksek noktası olduğunu" ve "bundan sonra gelecek şeyin yalnızca gerileme ve çöküş" olacağını güvenle ilan ediyordu; ve KPD'nin liderlerinden birisi olan Heckert, Hitler'in kazançlarının "yalnızca burjuva kampının yeniden gruplaşmasını" temsil ettiğini ileri sürüyor ve partinin program temelinde çabalarını yenilemesi için çağrıda bulunuyordu.[66] Bir hafta sonra bir parti yazarı, "faşizmin zaferi... *rahminde burjuvazi için büyük sürprizlerin mikroplarını taşımaktadır*" diye yazdı.[67] Moskova'daki tepki karışıktı. *Pravda*, 16 Eylül 1930'da, KPD'nin "seçim zaferini" kutladıktan sonra NSDAP'ın sansasyonel ilerleyişinin, "burjuvazinin geçici bir başarısı" olduğunu kabul ediyor, ama milyonlarca Nazi oyunun kapitalist sisteme ve Versailles Anlaşması'na karşı kitlesel hoşnutsuzluğu temsil ettiğini ileri sürüyordu. Gazete bu sayıları, "Almanya'daki burjuva düzeninin çözülüşünün" ve "yükselen sınıf mücadelelerinin yaklaşması"nın göstergesi

64 İleriki sayfalara bakınız.

65 *Pravda*, 17 Ağustos 1930.

66 *International Presse-Korrespondenz*, no. 78, 16 Eylül 1930, s. 1940, 19 Eylül 1930, s. 1953-1955.

67 *Aynı kaynak*, no. 81, 26 Eylül 1930, s. 1998.

olarak selamlıyordu. IKKI, KPD'yi kutlama telgrafı çekti.[68] Komintern dergisindeki bir başmakale, "kitlelerin hızla devrimcileşmesini gösteren parlak başarısı" nedeniyle KPD'yi kutluyor ama onu "başarının getirdiği baş dönmesi" tehlikesine karşı uyarıyordu.[69] Parti, Remmele'nin yönetiminde faşizme Karşı Mücadele Birliği adıyla "parti dışı proleter bir kitle örgütü" kurma girişiminde bulundu. 100.000 üyesi olduğunu iddia ediyordu ama hiçbir zaman etkili olmuş görünmedi.[70]

Batılı mali çevrelerde heyecan verici Nazi kazançlarının neden olduğu bu alarm Alman parasına yönelinmesine yol açtı ve enflasyon korku ve anılarını hatırlattı. Hükümet değişikliği olmamıştı. Ancak 1930 Kasımı'nda Brüning, cumhurbaşkanlığı kararnameleri yoluyla, her ne kadar Weimar anayasasının lâfzına aykırı olmasa da, fiilen Reichstag kanalıyla yönetimin sonu anlamına gelen olağanüstü yasama uygulamasını başlattı. SPD Brüning'e devam eden desteğini –KPD'nin acı bir şekilde alay etmesine yol açan bir doktrin olan– "ehven-i şer" ilkesiyle haklılaştırıyordu. *Rote Fahne* "faşist diktatörlük artık bir tehdit değildir" diye yazıyordu 2 Aralık1930'da: "artık zaten buradadır".[71] Ama iyimser bir sonuca ulaşıyordu: "Devrimci proletarya hiçbir zaman şimdi olduğu kadar Karl Marx'ın anladığı anlamda halkın devriminin gerçek lideri olma şansına sahip olmamıştı." Nazilerin terörist eylemleri Alman kapitalizminin ölüm sancılarıydı. Makale, bu sırada *Rote Fahne*'nin baş editörü olan ve şimdi açıkça KPD içinde Thâlmann'ın ılımlı ve il-

68 *Aynı kaynak,* no. 80, 23 Eylül 1930, s. 1981.

69 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal,* 1930, no. 26, s. 3-7; bir sonraki sayıdaki Thâlmann tarafından yazılan makale benzer çizgideydi ama Merker olayı (*aynı kaynak*, no. 27, s. 16-26) ile ilgili olarak "sekter nitelikte yalpalamalar"dan kaynaklanan kimi başarısızlıkları kabul ediyordu. Remmele parti dergisinde KPD'nin "olayların objektif gelişmesiyle partinin haklı olan ve olması gereken tek parti" olacağını iddia etti (*Die Internationale,* no. 19-20, Ekim 1930, s. 585)

70 *Geschichte der Deutschen Arbeiterbewegung,* iv (1966), 268.

71 Pyatnitski'nin Eylül 1932'de on ikinci IKKI'ye yaptığı pek de ikna edici olmayan ifadesine göre, Komintern *Rote Fahne*'nin makalesine Brüning rejimini faşist diktatörlükle özdeşleştirerek derhal itiraz etmişti. Thâlmann ve Neumann o anda Moskova yolundaydılar; varışlarında Neumann formülü inatçı bir şekilde savunurken, Thâlmann bununla "tamamen aynı fikirde değil"di (*XII Plenum IKKI* (1933), ii, 15).

ham vermeyen liderliğine karşı 'Sol' ya da radikal bir isyan hareketine önderlik etmeyi uman Neumann tarafından yazılmıştı. Ancak Neumann'ın "Solculuğu" Merker'in sansüre tâbi kıldığı şeyden anlamlı bir şekilde farklıydı. Merker SPD'nin sıradan işçilerine yönelir ve SPD'nin sosyal-faşist liderleriyle NSDAP'ın açığa çıkmış faşistleri arasında herhangi bir ayrım gözetmezken, Neumann çağrısını esas itibariyle çoğu NSDAP'ın üyesi ya da potansiyel üyesi olan SPD safları dışındaki işsiz ve örgütsüz işçilere yöneltiyordu. Neumann'ın onlardan istediği, tam olarak, Merker'in SPD'nin sıradan işçilerinden istediği şeydi: onları mevcut bağlılıklarından caydırmak ve KPD'nin önderlik edeceği bir proletarya devrimine müttefikler olarak kazanmak. Nazilerin savunduğu ve uyguladığı şiddet yöntemleri onun meşrebine ya da KPD'deki mevcut düşünüşe pek aykırı değildi.[72] Partinin legal statüsünden yoksun bırakılacağı ve illegal faaliyetlere zorlanacağı olasılığı sık sık tartışılıyor ve hatta olumlu bile karşılanıyordu.

Bu sırada parti düşünüşünün büyük bir kısmının ve Neumann'ın kampanyasına tahsis edilen gücün altında yatan inanç, faşizmin Almanya'da yükselişinin proletarya devrimine giden yolda bir adım olduğu ve onun gelişini hızlandıracağı şeklindeki, kendine aşırı güvenen varsayımdı. Bu görüş, 1923'teki başarısız Alman ayaklanmasının arefesinde Stalin'in yazdığı bir mektupta garip bir şekilde önceden belirtilmişti: "Kuşkusuz faşistler uyumuyor. Ama ilk olarak onların saldırmasına izin vermek bizim avantajımızadır; bu bütün emekçi sınıfı komünistlerin etrafında bir araya getirecektir".[73] 1930'ların başında Naziler Alman siyaset sahnesinde ciddi bir güç olarak belirmeye başlayınca, Martinov, Komintern dergisinde, faşistleştir-

72 Neumann'ın parti merkez komitesinin büyük bir kısmının ve gençler liginin liderlerinin hemen hemen tamamının desteğine sahip olduğu söylenmiştir (M. Buber-Neumann, *Kriegsschauplatze der Weltrevolution* (1967), s. 332) – belki biraz abartılı ama tümüyle yanlış olmayan bir tablo; Eylül 1932'de, on ikinci IKKI'de KIM'in sözcüsü onu ve destekçilerini "gençler ligini parti yönetimine karşı kışkırtmaya çalışmak"la suçladı (*XII Plenum IKKI* (1933), ii, 150.

73 Stalin'in toplu eserleri içinde yer almayan bu mektup için, *The Interregnum, 1923-1924*, s. 187'ye bakınız.

me sürecinin, zaferin "zorunlu bir koşulu" olduğunu yazmıştı.[74] KPD merkez komitesinin 4 Haziran 1930 tarihli bir kararı, "içinde bulunduğumuz zamanda faşizmin daha güçlü ortaya çıkışını, devrimci durumun olgunlaşmasının kaçınılmaz olarak beraberinde giden bir şey" olarak teşhis etmişti.[75] Almanya'da proleter devrimine engel teşkil eden şey, kitlelere Nazi propagandasının geçici cazibesi değil, SPD'nin örgütlü işçilerin çoğunluğu üzerindeki engellemesiydi. Nazizmin yükselişinden sorumlu tutulan ekonomik baskılar, proletaryanın devrimci bilinçliliğini kaçınılmaz olarak keskinleştirecektir. Nazizmi yükselişinin proleter devrimin hızlandırıcısı olacağına ilişkin bu rahatlatıcı teori, özgün olarak tehdit eden ve şaşkına döndüren bir olgu karşısında durumu kurtarmak çaresizliğinden başka bir şey değildi. Ama güçlenmesini sürdürdü ve KPD ve Komin-ter'in Nazi saldırısına karşı tepki gösterme çabalarını felce uğratan yanılgılar arasında önemli bir yer işgal etti.

74 Bu makale için *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal*, 1930, no. 5, s. 31-46.

75 *Geschichte der Deutschen Arbeiterbewegung*, iv (1966), 528.

İKİNCİ BÖLÜM

ON BİRİNCİ IKKI

1930-1931 kışında KPD ve Komintern'i hangi kararsızlıklar etkisi altına almış olursa olsun, Narkomindel tarafından yönetilen Sovyet dış politikasının ana hatları yeterince açıktı. Eylül 1930 Alman Reichstag seçimleri Fransa'da, Rhineland'ın zamanından önce boşaltılmasının, Alman halkının Versailles'la uzlaşmak bir yana onu bozmak iradesini güçlendirmiş olduğu şeklinde anlaşılıyordu. Ama Paris'te korku yaratan şey Moskova'da iyi karşılanıyordu. *Pravda*, Nazi başarılarının, "Alman neo-emperyalizmi şeklinde güçlü bir rakip" görmeyi arzu etmeyen "Fransa burjuvazisi için az olmayan güçlükler" yaratmış olmasına seviniyordu.[1] Ekonomik kriz, Sovyetler'in Fransa ve Britanya ile ilişkilerinde gerginliği artırmıştı. 30 Ekim 1930 tarihli bir Fransız kararnamesi SSCB'den belirli kategorilerdeki malların ithalini yasakladı.[2] Britanya'da "Muhafazakâr" dikkafalıların kızıştırıcı konuşmaları, "Sovyet dampingi"ne ve Sovyetler'den yapılan, "zorunlu işgücü"nün ürettiği söylenen ithalata karşı, örgütlü bir kampanya ile pekiştirilmişti. Ancak bu

1 *Pravda*, 28 Ekim 1930.

2 Sovyetler'in protestosu için bakınız *Dokumentiy Vneşniy Poilitiki SSSR*,xiii (1967), 566-568; Molotov, Ocak 1931'de TsIK'in birleşiminde bunu "SSCB'ye karşı daha ileri ve daha saldırgan bir adımın hazırlığı" olarak niteledi (*SSSR: Tsentralniy Ispolnitelniy Komitet 5 Sozyva: 3 Sessiya* (1931), no. 1, s. 25).

yakışık almayan gelişmeler, resmi Sovyet-Alman ilişkilerinin ileriye doğru gelişmesiyle dengelenmişti. Kasım 1930'da Sovyet ve Alman delegasyonları Cenevre'de silahsızlanma konferansının hazırlık komisyonunda birlikte yakın çalışma içinde oldular. 1930 sonbaharında Berlin'deki Sovyet Büyükelçisi Krestinski'nin, daha önce Londra'da Sovyet ticaret temsilcisi olan Khinçuk ile değiştirilmesi belki de Moskova'nın Sovyet-Alman ticaretine verdiği önemden ilham alıyordu; Şubat 1931'de Alman sanayicilerinin temsil gücü yüksek ve kalabalık bir delegasyonu SSCB'yi ziyaret etti. Bir ticaret anlaşması için görüşmeler devam ediyordu ve 24 Nisan 1926 Sovyet-Alman ticaret anlaşmasını ve 25 Ocak 1929 tarihli Sovyet-Alman uzlaştırma konvansiyonunu yenileyen bir protokol imzalandı.[3]

Uluslararası durum Molotov tarafından Mart 1931'in ilk günlerindeki altıncı Sovyetler Birlik Kongresi'ne sunduğu raporda gözden geçiriliyordu. Molotov bir kez daha "bizim ülkemizde sosyalizmi kurmanın başarıları" ile "kapitalizmin topraklarındaki çok derin krizi" karşılaştırıyor, Sovyetler'in barış kampanyası, Sovyet mallarına boykot ve yurtdışından gelecek silahlı müdahale tehdidi üzerinde duruyordu. Belirli ülkelerle ilgili olarak, "1930 yılının ortasından beri SSCB ve Almanya ilişkilerindeki belirli tatminkâr değişikliğe" memnuniyetle işaret ediyordu. Britanya'da "Muhafazakâr Parti'nin en etkili liderleri ve Britanya hükümetinin eski üyeleri", "SSCB'ye karşı yeni bir müdahale" ve "yeni bir dünya savaşı" örgütlemeye hazırlanıyorlardı. Son iki yılda Fransa ile olan ilişkiler olağanüstü zor geçmişti ve "dünya barışı davasına son derece ciddi ve ağır bir tehdit" barındırıyordu. Rapor, Sovyetler'in barışa olan bağlılığına ek bir vurgu yapılarak sona eriyordu. Endişe havası görmezden gelinemezdi ama bunun kaynağı Almanya'da değil, Britanya ve Fransa'da görülüyordu.[4] Almanya'daki şaşırtıcı ge-

3 Ticaret Anlaşması 14 Nisan 1931'de ve protokol 24 Haziran 1931'de imzalandı (*Dokumentiy Vneşney Politiki SSSR*,xiv (1968), 395-396; anlaşma ve uzlaştırma konvansiyonu için bakınız *Socialism in One Country 1924-1926*, cilt 3, s. 437-438, *Foundations of a Planned Economy 1926-1929*, cilt 3, sl 54.

4 Rapor, dış politika açısından önemi nedeniyle *Dokumentiy Vneşney Politiki SSSR*, xiv (1968), 124-159 içinde yeniden basıldı; raporun ana noktala-

lişmeler, Moskova'dan göründüğü şekliyle uluslararası olasılıkları anlamlı bir şekilde değiştirmemişti. Ekonomik kriz kapitalist dünyanın istikrarını sarsmıştı. Ama, Batılı devletlerin Sovyetler'e karşı düşmanlığını azaltmamış, aksine güçlendirmişti; Fransız emperyalizminin politikası bu sırada "Almanya'daki devrim tehlikesini ve SSCB'deki sosyalist inşayı" eşit derecede karşısına alıyordu.[5] Bu durum, Alman ittifakına tutunmayı ve Rapallo ruhunu yeniden canlandırmayı daha da gerekli kılıyordu. Batı'ya karşı, özellikle de Fransa'ya ve Versailles sistemine karşı Almanya'nın öfkesini körükleyen her şey, alkış ve desteği hakediyordu.

Her zaman olduğu gibi, en yola gelmez sorunu KPD teşkil ediyordu. Ocak 1931'de toplanan parti merkez komitesi, tırmanan gerilime, bazı esneklik işaretleri gösteren Thâlmann'ın hazırladığı raporla tepki gösterdi. Raporun temel yeniliği, "halkın devrimi"ni "partinin ana stratejik sloganı" olarak sunmasıydı. Bununla birlikte rapor, "halkın devrimi"nin, "yalnızca proleter sosyalist devrimin anlamdaşı" olduğunu açıklıyordu; başka açıdan proleter-sosyalist devrim, "Marx ve Lenin'in ruhuna uygun, proletaryanın hegemonyası altında gerçek bir halk devrimi" olarak anlaşılmalıydı. Ekonomik grevlerin, "çok büyük siyasal önemi" vardı ve işçilerin mücadelesi, "işsizliğe karşı kitlesel muharebelerle" ilişkilendirilmeliydi. Amaç, "fabrika işçilerini ve işsizleri işverenlerin saldırısına karşı örgütlemek ve Brüning hükümetinin faşist bir diktatörlüğü gerçekleştirmesine ve Nasyonal Sosyalistlerin terör ve cinayetlerine karşı güçlü bir anti-faşist kitlesel muharebe dalgası yaratmaktı".

---

rı kongrenin kararında (*Syezdu Sovyetov vi Rezulutsiyah*, iii (1960) 175-176) ele alındı. "Kapitalist Kölelik ve Sosyalist Örgütlenme Çalışması" üzerine Radek tarafından yazılan uzun bir makale (*International Presse-Korrespondenz*, no. 18, 27 Şubat 1931, s. 465-468, no. 20, 3 Mart 1931, s. 531-535) "zorunlu işgücü"nün ürettiği Sovyet mallarına karşı boykota karşı bir hamlede bulunmak amacıyla tasarlanmıştı. Boykot kampanyası birkaç hafta sonra on birinci IKKI tarafından alenen suçlandı (*Kommunistiçeskiy Internatsiyonal vi Dokumentah* (1933), s. 968).

5 *Internationale Presse-Korrespondenz*, no. 15, 20 Şubat 1931, s. 396-397.

Son olarak:

> Parti Nasyonal Sosyalizmin işçi sınıfına nüfuz etmesini önlemek ve anti-kapitalist eğilimlere sahip olan Nasyonal Sosyalist işçileri, çalışanları ve genel olarak emekçileri onlardan koparmak ve kazanmak göreviyle karşı karşıya bulunuyordu.

Ancak bu ayrıca "sosyal demokrat işçiler ve Reichsbanner'in proleter üyelerini içine alacak bir birleşik cephe" yaratılmasını da içeriyordu.[6]

"Halkın devrimi" sloganı, Ağustos 1930 parti programı gibi,[7] açıkça, talepleri "sınıf" terimleriyle[8] değil de, "ulusal" terimlerle formüle ederek Nazilerin önünü kesmeyi amaçlıyordu. Bununla birlikte, proleter devrimiyle özdeşliğe ve sürekli olarak hareketin proleter liderliğine göndermede bulunularak, heterodoks olmak konusundaki herhangi bir ithamdan kaçınılıyordu. Kampanyanın lideri, bir kez daha, bu sırada KPD içindeki nüfuzunun zirvesine ulaşmış olan Neumann'dı. Nazilere katılmış bir Reichswehr teğmeni olan ve Reichswehr içinde Nazi propagandası yapmaktan dokuz aya mahkum edilmiş Scheringer olayı bu nüfuza taze bir güç katmıştı. Teğmen hapishanede komünist tutuklularla sıkı fıkı olmuş, Marx'ın eserlerini okumuştu ve hapishaneden çıkınca, bir kısmı 1923'teki "Schlageter kampanyası"nı hatırlatır bir şekilde parti propagandasının bir atılımı olarak KPD'ye bağlandığını ilan etmişti.[9] Bu sırada KPD içinde Naziler hakkında karışık duygular hâlâ egemendi;

6 Karar *Die Rote Fahne*'de, 21 Ocak 1931'de yayınlandı ve on birinci IKKI'de Thälmann tarafından genişçe aktarıldı (*XI Plenum IKKI* (1932), i, 158, 160, 182, 184); Thälmann'ın raporu şu önemli başlık altında yayınlandı: *Volksrevolution uber Deutschland* (1931).

7 Önceki bölümün sonlarına bakınız.

8 Hitler'in bu sırada Naziler arasında "hiçbir vatandaşın, hiçbir proleterin, hiçbir işverenin, hiçbir katoliğin ya da protestanın, hiçbir monarşistin ya da cumhuriyetçinin olmadığını – yalnızca Almanların bulunduğunu" söylediği aktarılmıştı (*XI Plenum IKKI* (1932), i, 91); Troçki, "halkın devrimi" tabirini, Marksist sınıf devrimine karşı Strasser'in icat ettiğini iddia etmişti (*Byulleten Opozitsi* (Paris), no 21-22, Mayıs-Haziran 1931, s. 15).

9 *Internationale Presse-Korrespondenz*, no. 27, 20 Mart 1931, s. 746; *XI Plenum IKKI* (1932), i, 164-165; "Schlageter kampanyası" için bakınız *The Interregnum, 1923-1924*, s. 179-183.

ve yaygın olarak kabul edilen inanç, Nazi faaliyetlerinin hem cömert bir iyimserliği hem de saldırgan politikaları teşvik ederek proleter devrim için yolu açtığıydı.[10] Neumann, *Rote Fahne*'de devrim olasılığı üzerine etkin bir kampanya yürüttü ve bu kampanya 1871 Paris Komünü'nün yıldönümüne rastlayan 18 Mart 1931'deki "Yaşasın Komün" başlıklı, Berlin'deki durumla Komün'ün arefesinde Paris'teki durumu karşılaştıran ve proleter bir devrimin "tarihin akışı içinde yalnızca bir olasılık değil, fakat kaçınılmaz bir zorunluluk" olduğunu ilan eden bir makale ile zirveye ulaştı. Komün'ün hatası "düşmanlarını yok etmekteki" başarısızlığı olmuştu.

Bu militanlık gösterileri Moskova'da sessizce izleniyordu. Almanya'nın SSCB ile ilişkilerinin yeminli düşmanı olan sosyal demokratların, faşistler ve sosyal-faşistler olarak açıkça suçlanması pek güzel kabul ediliyordu. Ama, SSCB ile Almanya'nın ilişkilerini iyileştirmeye çabalayan Brüning rejiminin faşist olarak nitelenmesi, rencide edici ve yersizdi. Almanya'da eli kulağında bir proleter devriminin ilan edilmesi daha da endişe vericiydi. Moskova'daki pek çok insan kuşkusuz Neumann'ın Canton komünündeki sorumluluğunu hatırlıyordu. Almanya'da benzer bir patlama olursa bunun sonuçları kestirilemezdi. Batıda SSCB'ye karşı muazzam bir gürültü koparılacaktı. Fransa'nın Almanya'ya askerî müdahalesi ihtimal dahilindeydi ve SSCB'ye karşı, komünizmi söküp atmak için pek gurur duyulan bir haçlı seferi ufukta görünüyordu. Mart 1931'de on birinci IKKI'nin arefesinde Komintern dergisi öyle görünür ki son parti kampanyasının kimi sertliklerini yumuşatmayı hedefleyen Thâlmann'ın bir makalesini yayınladı. Thâlmann'ın açıklamasına göre, KPD'nin Ocak kararları "özellikle canalıcı üç sorunu" ele alıyordu. Birincisi, "*krizin bütün olgularının derinleşmesi ve keşkinleşmesi*" olasılığı üzerinde ısrar etmişti; bunun "devrimci bir durum" yaratması ya da yaratamaması işçi sı-

10 Bu görüşün erken bir ifadesi için bir önceki bölümün son sayfasına bakınız; on birinci IKKI'de Manuilski bununla alay etmişti. Thâlmann Ağustos 1932 gibi geç bir tarihte kimi parti üyelerinin, "Devrimci krizi hızlandırmak için Hitler'in iktidara gelmesi gerektiğine inandıklarını" kabul etmişti (E. Thâlmann, *Im Kampf gegen die Faschistische Diktatur* (1932), s. 27.

nıfının devrimci gelişmesi "sübjektif etkeni"ne bağlıydı. İkinci olarak karar, "Almanya'daki faşist gelişme sorununu" analiz etmişti. "*Parlamenterizmin iflası kesin bir dönüm noktasını*" işaret ediyordu. "*Faşist diktatörlüğün olgunlaştığından ama tamamiyle olgun hale gelmediğinden*" söz edilebilirdi. Brüning hükümeti, "*faşist diktatörlüğün teşvik edilmesini sağlayacak bir hükümetti*". Üçüncü olarak, işçi sınıfının çoğunluğunu kazanmak, "sosyal demokrat işçileri Marksizm bayrağı altında toplamak" anlamına geliyordu; karar, "siyasal faaliyetlerimizin güçlü bir şekilde pekiştirilmesine ve partinin canlı inisiyatifinin başlangıcına" işaret ediyordu.[11]

25 Mart 1931'de, Sovyetler'in altıncı Birlik Kongresi'nin sona ermesinden bir hafta sonra toplanan ve on beş gün devam eden on birinci IKKI, Manuilski tarafından yönetilmişti; Molotov görünmedi. Şubat 1930'da, ekonomik krizin ilk ortaya çıkışı karşısında IKKI prezidyumunun endişeleri artmıştı; ve şimdi Sağ olduğu kadar (her ne kadar "Sol" hâlâ tırnak içine alınsa da) "Sol" sapmaların da mevcudiyeti kabul ediliyordu; Moskova'dan gelen direktifler belirsiz bir hava çalıyordu. Görüşmeleri başlatan Manuilski'nin uzun raporu ihtiyatlı ve kaçamaklıydı. Komintern'de siyaseti belirleyenlerin karşı karşıya bulundukları esas ikilem apaçıktı. Bir önceki yılın temel konusu SSCB'de sosyalizmin kurulması ve kapitalist ülkelerdeki krizin derinleşmesiydi. Güçler dengesindeki bu değişikliği "*dünya devrimci hareketinin pozisyonlarının* güçlenmesi" izlemişti. Bununla birlikte (kimi zaman "siyasal" kriz olarak söz edilen) devrimci kriz anı henüz gelmemişti; her küçük yerel kalkışmayı kapitalist sistemin sonunun habercisi olarak ele almak yanlıştı. Gecikmenin nedeni, "*komünist hareketi tehdit eden en büyük tehlike olan*" komünist partilerin "*geride kalmasıydı*". (Tartışmaya verdiği cevapta Manuilski yeniden "objektif" etken, yani "*olağanüstü elverişli objektif durum*" ve "sübjektif" etken, yani dünya komünist hareketinin "*geride kalması*" arasında ayrım yapıyordu.) Ama bu önermelerden (varsayımlardan) çıkarıla-

11 *Kommunistiçeskiy Internatsiyonal*, 1931, no. 5, s. 3-17.

cak sonuç utanç vericiydi. 1928'den bu yana partileri olumlu devrimci eyleme yönlendirme konusundaki sürekli girişimler başarısız olmuştu; ve Moskova'da, Avrupa'daki devrimci krizi hızlandırmak hevesi yok olmuştu. Devrim olasılığını küçümseyen ve sosyal demokrasiyi ("sosyal-faşizm") ana düşman olarak görmeyi beceremeyen Sağ tehlike, hâlâ en önemli tehlikeydi. Manuilski, kötü şöhretli ehven-i şer doktrinini alenen suçluyor ve bir kez daha sosyal demokrasiyi "burjuvazinin başlıca sosyal payandası" olarak niteliyordu. Ancak "iki cephede mücadele" de ayrıca, acil devrimci eylem olasılığını abartan ve sosyal demokrat liderlerle, sosyal demokrat kitleler arasındaki farkı göremeyen "'Solcu' sapmalar"ı hedef alıyordu. Manuilski işçilerin günlük taleplerine daha fazla ilgi gösterilmesi ve "*kitlelerin birleşik cephesinin aşağıdan*" örgütlenmesi üzerinde tekrar tekrar ısrar ediyordu.[12] Bu parlak bir performanstı. Manuilski, her türlü tehlikeli aşırı devrimci heyecana karşı frene basıyordu. Ancak bu ihtiyatlılık, en yüksek parti otoritelerinin resmî onayını kazanmamıştı ve farklı düşüncelerin üstü kapalı emareleri birleşim sırasında bile ortaya çıkmıştı. Polonya ve Çekoslovakya delegeleri, Lenski ve Gottward, kitlelerin desteğini kazanmanın bir yolu olarak gündelik taleplerin önemi üzerinde kuvvetle duruyorlardı.[13] Ama, Komintern hiyerarşisindeki en kararlı uzlaşmaz, Knorin,[14] ve Lozovski, Manuilski'den ayrıldıkları konusunda herhangi bir işaret vermezken, onun sonuçlarına farklı bir yön veriyorlardı. Knorin, Molotov ve Stalin'e göndermede bulunuyor ve 1929'daki onuncu IKKI'nin görüş açısını değiştirmek için herhangi bir neden görmüyordu. "Kapitalizmin otomatik olarak çöküşüne" inandığı için Varga'ya saldırıyordu. Lozovski, "partilerin geride kalışının", "çok tehlikeli bir nitelik kazandığını" düşünüyor ve onların daha gayretli bir şekilde eyleme teşvik edilmesini istiyordu.[15]

---

12 *XI Plenum IKKI* (1932), i, 4-83; tartışmaya verilen cevap için bakınız *a.g.e.*, i, 596-619.

13 *Aynı kaynak*, i, 130, 218.

14 Birinci bölümün başlarına bakınız.

15 *XI Plenum IKKI* (1932), i, 398-414, 414-425.

Bununla birlikte toplantının en önemli meselesi, başından sonuna kadar KPD ve onun görüşlerinin esas itibariyle Almanya sorununa uygulanmasıydı. Manuilski Almanya'ya "devrimci krizin ön-koşullarının güçlenmesinin" en ileri gittiği bir ülke (KPD üye sayısını artıran tek büyük partiydi) olarak işaret ediyordu. KPD'nin "*temel görevi*"ni, işçi sınıfının çoğunluğunun bağlılığını sosyal demokratlardan geri kazanmak şeklinde tanımlıyordu.[16] Thâlmann, Manuilski'nin raporu gibi bir eş-raporla iki oturumun tamamını işgal ediyor, Manuilski'nin yolunu yakından takip ediyor ama devrimci iyimserlik notasını daha güçlü bir şekilde çalıyordu. Yalnızca, "14 Eylül seçim zaferimizi" alkışlamakla kalmıyor, 14 Eylül'ü "Hitler'in en iyi gününü kötü günlerin izleyeceğine," güvendiğini ifade ediyordu. Scheringer'in saflara kazanılışından muzafferane bir şekilde söz ediyor ve Nazileri destekleyenleri "devrimci sınıf cephesine" kazanan başarılı kampanyanın devam etmesi gerektiğini söylüyordu."*Devrimci bir durum yaratmalıyız*" öğüdü, doğrudan devrim çağrısı yapmanın ihtiyatlı bir şekilde değiştirilmesi olarak görünüyordu. Sosyal demokrasinin suçlanması ve "iki cephede mücadele" de unutulmamıştı; ve hatip konuşmasını "halkın devrimi" sloganını tekrarlayarak tamamladı.[17]

Alman konuşmacılardan en fazla kendine güvenen Neumann'dı. Kısa süre önce parti merkez komitesince kabul edilen halkın devrimi sloganını övdü ve bunu Versailles ve Young planlarından kurtulma kampanyasıyla ve KPD'ye küçük burjuvaziyi kazanma çağrısıyla ilişkilendirdi. Almanya'nın emperyalizmin kurbanı olduğu kadar emperyalist bir güç olduğunu kabul etti; bu sorun ancak Almanya'nın ve belli başlı emperyalist ülkelerin proletaryasının ortak eylemiyle çözülebilirdi. Neumann, sosyal demokratlar ve Naziler arasında seçim iddiasının doğru olmadığını ve ana mücadelenin "faşist burjuvaziye ve onun işçi sınıfı kampındaki temel toplumsal desteği, sosyal de-

16 *XI Plenum IKKI* (1932), i, 50-51.

17 *XI Plenum IKKI* (1932), i, 140-187; Nazi hareketinin gerilediğine ilişkin kehanetler o sırada KPD literatüründe yaygındı (T. Weingartner, *Stalin und der Aufstieg Hitlers* (1970), s. 62, not 156, s. 83, not 219'daki Mart ve Nisan 1931 genelgelerine bakınız).

mokrasiye karşı" yürütülmesi gerektiğini söyledi. Gelecek hakkında mevcut olan iyimserliği onayladı. 14 Eylül'den sonra kimi yoldaşlar "faşist dalganın bizi yok edebileceği"nden korkmuşlardı; şimdi bu tehlike "büyük ölçüde ortadan kalkmış"tı. Remmele çok daha ihtiyatlı bir şekilde konuştu. Devrimci tempoda bir yavaşlama olduğunu kabul etti. Devrimin gelişini değil de yalnızca kapitalizmin çürümesini gördüğü için Varga'yı kınadı. Ama devrimin bir doğa süreci olmadığını, işçi sınıfı eyleminin sübjektif etkenine bağlı olduğunu ekledi.[18]

Tartışmanın büyük bir bölümü faşizmin ve özellikle onun Almanya'da hayat buluşunun çözümlenmesi etrafında oldu. Manuilski dikkatli bir şekilde faşizmin "yeni bir devlet tipi" olmadığını ama "emperyalist çağdaki burjuva dikatatörlük biçimlerinden birisi" olduğunu açıkladı. Ancak faşistleştirme sürecinin farklı aşamaları arasında ayrım yapmak önemliydi; ve tartışma sırasında Thâlmann ihtiyatsızca "Brüning hükümetince faşist diktatörlüğün gerçekleştirilmesinden" söz ederken ve Neumann Faşimzi basit olarak "finans kapitalin bir örgütü" olarak adlandırırken, Manuilski cevabında "Almanya'daki burjuva diktatörlüğünün Brüning ve sosyal demokrasi tarafından gerçekleştirilişinden", "faşistleştirme süreci" olarak söz etti. Thâlmann, Hitler'in yükselişini, dahiyane bir şekilde, devrimci hareketin "kendi daha ileri gelişmesiyle", "daha ileri bir karşı-devrim aşamasını" kışkırttığı teorisiyle açıkladı; ve Remmele, "tüm işçi kitlesine burjuvazi tarafından uygulanan baskının karşıt bir devrim baskısı yarattığı"na ilişkin "diyalektik bir süreç" keşfetti.[19] Bu kabuller, Nazizmi, proleter devrime doğru ilerleyişte gerekli ve belki de biraz istenen bir şey gibi kabul edecek kadar ileri gitmiş görünüyordu. Manuilski tartışmaya verdiği cevaba katı bir realizm notu eklemişti:

> Örneğin Almanya'da halkın devrimi olasılığına, tüm o karmaşık uluslararası konjonktüre ve her şeyden önce SSCB so-

18 *XI Plenum IKKI* (1932), i, 478-491, 560-591.

19 Tartışmadaki önemli pasajlar için bkz. *XI Plenum IKKI* (1932), i, 35-36, 158, 480, 565.

rununa değinmeden bakmak doğru olur mu? Bir an için bile olsa insan, Orta Avrupa'daki herhangi güçlü bir devrimci hareketin kendisiyle birlikte büyük uluslararası mücadeleler biçiminde sonuçlar doğurmayacağını hayal edebilir mi?

Manuilski, "ehven-i şer" doktrinini, "kitlelerin parlamenter hayallerinin nüfuz edebileceği başlıca kanal" ve "devrimci olanakları küçük görme eğilimi" olarak itham ederken, faşizmin ya bir "tarihsel zorunluluk" ya da "kendine özgü bir şekilde kapitalist sistemin istikrarını parçalayan ve sosyal demokrasinin temelini komünistlere göre karşıt bir yönden yıkan bir 'müttefik' olarak gören 'Sol' yanlışı güçlü bir şekilde reddetti. Herhangi bir ad vermeden, faşizmi "devrimin babası" olarak ele alan teorileri sabırsız bir şekilde bertaraf etti.[20] Ana tartışmada yer almayan ama savaş tehlikesi üzerine olan tartışmada konuşan Martinov, Brüning hükümetini "faşist tehlikenin taşıyıcısı" ve "faşist diktatörlüğü piyasaya sürmekten sorumlu olan hükümet" olarak tanımladı.[21]

Birleşimin sonunda kabul edilen karar tasarısı, belirsizlik ve uzlaşma işaretleri ortaya koyuyordu. Bu Komintern'in Hitler'den söz eden ilk resmî açıklamasıydı:

> Çalışan kitlelerin ıstırapları ve ihtiyaçları üzerine spekülasyon yapan, ulusal nefreti ve yenilen ülkelerde emperyalist intikam ruhunu ve anti-Semitizmi ateşleyen faşistler... anti-kapitalist lafazanlık yalanlarıyla kapitalizme yaltaklanmalarını gizleyerek, finans kapital tarafından para verilerek (Hitler), işçi sınıfının amansız bir şekilde ezilmesini ve burjuvazinin diktatörlüğünü güçlendirebilmek için kitlelerin hoşnutsuzluğundan yararlanmaktadırlar.

Açıklama, "devrimci atılımın yükselişini ve bir dizi ülkede devrimci bir krizin ön-koşullarının gelişmesini" alkışlıyordu. Ancak son paragrafı gerginliği azaltmak ve daha mütevazı görüntüler vermek için hazırlanmıştı:

---

20 *XI Plenum IKKI* (1932), i, 607-610.

21 *XI Plenum IKKI* (1932), i, 67-78.

> Komünist partiler, yalnızca sürekli, sistemli, günlük çalışma yaparak, yalnızca işçilerin günlük çıkarları için mücadele içinde eylemi destekleyerek, kitlelerin sömürüye ve faşist gericiliğe karşı en küçük protesto olaylarından yararlanarak aşağıdan en geniş birleşik cepheyi gerçekleştirmeyi, sosyal demokrasiyi ezmeyi, devrimci kitle sendikaları ya da devrimci sendika muhalefeti yaratmayı, emekçi sınıfın çoğunluğunu kazanmayı ve proletarya diktatörlüğü için işçi sınıfını nihaî savaşlara sokmayı başarabileceklerdir.

Bu, eylem için boru çalınması değildi, kafası karışmış KPD'ye de herhangi bir sarih rehberlik sağlamıyordu.[22]

Her ne kadar on birinci IKKI, Fransız, İtalyan, Britanya ve Çin partileri[23] meselesi konusunda geniş tartışmalara girmiş olsa da, belirli partilere öğüt veren geleneksel karar tasarılarından hiçbirini üretmedi. Tek karar tasarısı, SSCB'ye karşı emperyalist savaş tehlikesiyle ilgili olandı. Bu karar tasarısının kabulü, hemen hemen her partinin delegelerinin konu üzerinde bıktırıcı uzun konuşmalar yaptığı, Cachin'in başlattığı tartışmanın devamıydı ve bu durum Sovyet hükümetinin süregelen endişelerine tanıklık ediyordu: "Emperyalist savaş tehlikesi ve dünyadaki ilk proletarya diktatörlüğünün savunulması karşısında Komintern'in çalışması, uluslar arasında barışın korunmasının en önemli etkenlerinden birisi olmuştur."[24] Manuilski, partilerin "tarihsel geri kalışı" olmadan böyle bir tartışmanın gereksiz olacağını, zira tehlikenin çoktan giderilmiş olacağını ciddiyetle gözlemliyordu.[25] Birleşimin sonunda otuz tam üye ve on iki aday üye prezidyuma seçildi. Üyeler arasında Thâlmann, Pieck ve Remmele vardı; Neumann, Moskova'daki durumu üzerine biraz kuşku düşüren bir derecelendirmeyle adaylardan birisi oldu.[26]

---

22 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal vı Dokumentah* (1933), s. 952-966.

23 İzleyen sayfalarda ilgili bölümlere bakınız.

24 Karar için bakınız *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal vı Dokumentah* (1933), s. 966-972; "Savaş Tehlikesi ve Komintern'in Görevleri" başlıklı tartışma *XI Plenum IKKI* (1932), ii'nin hemen hemen tümünü işgal etmişti.

25 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal vı Dokumentah* (1933), i, s. 596.

26 *A.g.e.*, ii, s. 246.

Ekonomik kirizin ilk ortaya çıkışında IKKI prezidyumu, Şubat 1930'da işsizliğin artışına dikkat çekmişti ve 6 Mart, buna karşı bir protesto günü olarak kutlanmıştı.[27] Sonuçlar etkileyici değildi. "Görece az sayıda işsiz" protestoya katılmıştı ve işçilerle işsizler ve farklı partiler arasındaki birleşik cephe taktiklerinden yeterince yararlanılamamıştı. 31 Aralık 1930'da IKKI'nin siyasi sekreterliği deneyimi tekrarlamaya karar verdi ve işsizler adına bir başka "uluslararası protesto günü" için 25 Şubat 1931 tarihini saptadı. Bu, Alman, Fransız, Britanya, Çekoslovak ve Polonya partilerine gerektiği gibi duyuruldu.[28] *Pravda*, 14 Şubat 1931 tarihli bir başmakalede kararlaştırılan olayı "işçi sınıfının açlığa, işsizliğe ve sömürüye karşı; iş, ekmek ve proletaryanın gücü için bir karşı saldırısı" olarak alkışladı. Gösteriler değişen başarı dereceleriyle zamanında yapıldı ve sosyal demokratlara karşı suçlamalar kampanyada göze batar bir şekilde kendini göstermeyi sürdürdü. Bir ay sonra on birinci IKKI, katılımlarının zayıflığı nedeniyle komünist partileri kınadı.[29] Bununla birlikte 1931'in ortalarına gelindiğinde sorun tüm kapitalist dünyada ağırlığını hissettirdi ve komünist partilerin safları işsizlerin akınıyla şişmeye başladı.[30] Ağustos 1931'de Prag'da komünist partilerin, Kızıl sendikaların ve kapitalist ülkelerdeki sendikal muhalefetin, sorunu görüşmek üzere toplanması kararlaştırıldı. Komintern'in haber bülteni, özel bir sayısını Pyatnitski'nin sorunun boyutlarını irdeleyen bir makalesine ayırdı; aktarılan istatistikler Birleşik Devletler'de 10 milyon, Almanya'da 5.3 milyon ve Britanya'da 3.5 milyon işsiz olduğunu gösteriyordu.[31] Konferans Ağustos'un sonlarına doğru toplandı. Konferansa Ulbricht başkanlık etti ve bellibaşlı ülkelerin delegeleri raporlar sundular. Konferans tarafından kabul edilen

27 Birinci bölüme bakınız.

28 *Georgi Dimitrov: Vydayusçisya Deyatel' Koministiçeskovo Dvijenypa* (1972), s. 90-91; *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal vı Dokumentah*, no. 3, 13 Ocak 1931, s. 83.

29 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal vı Dokumentah* (1933), s. 964.

30 KPD'deki yüksek işsizlik oranı çok daha önce fark edilmişti (bkz. *Foundations of a Planned Economy 1926-1929*, cilt 3, s. 402, not 13).

31 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal vı Dokumentah*, no. 76, 4 Ağustos 1931, s. 1705-1729.

bir karar tasarısı SSCB'de işsizliğin olmadığına işaret ediyor ve İkinci Enternasyonal'in partilerince önerilen geçici çözümleri mahkum ediyor ama ayrıca çabalarının yetersizliği nedeniyle komünist partileri de kınıyordu.[32]

1931 bahar ve yazında Alman siyasetinin sürekli şekil değiştiren manzarası KPD'nin ve Komintern'in liderlerini rahatsız etmeyi ve kafalarını karıştırmayı sürdürdü. On birinci IKKI toplanmadan hemen önce, 20 Mart 1931'de Alman ve Avusturya hükümetleri iki ülke arasında gümrük birliği kurulmasını kararlaştıran bir anlaşmayı duyurdu. Fransa'nın şiddetle direndiği ve ortaklarının isteksiz karşıladığı bu cesur bağımsızlık jesti, Sovyet basını tarafından, Avrupa'da Fransız egemenliğine karşı bir meydan okuma olarak iyi karşılandı.[33] Bunun başarılı olma şansı, üç aydan daha kısa bir süre içinde önemli Alman ve merkezî Avrupa bankalarının çökmesiyle ortadan kalktı. Finansal bir felaket atmosferi içinde Hoover, tazminat ödemeleri için yıllık moratoryum çağrısı yaptı ve Brüning şapkası elinde Batılı devletlerin kredi kurumlarına gitmek zorunda kaldı. Koşullardan bir tanesi gümrük birliği işinden vazgeçmekti. Almanya kesinlikle yenilmiş ve tam olarak küçük düşmüştü. Dışişleri Bakanı Curtius istifa etti ve yerine Londra'daki Büyükelçi Neurath geçti. 24 Nisan 1926 tarihli anlaşmayı yenileyen Sovyet-Alman protokolünün en sonunda imzalanmış olması, bu olayların arasında[34] Sovyet hükümeti için küçük bir teselli oldu. Brüning rejimi güvenilmezdi ve Batılı devletlerin baskısına direnmeye SPD'den daha hazır değildi.

1931 yazında SPD, Almanya'nın siyasal durumunun karmaşıklıkları karşısında KPD ile eşit derecede tuzağa düşmüştü. 31 Mayıs 1931'de zaten ekonomik ve finansal çöküş tehdidi altında bulunan Almanya'da SPD kongresi Leipzig'de endişeli bir

---

32 Konferans hakkında özet bilgiler için bakınız *Kommunistiçeskiy Internatsiyonal vı Dokumentah,* no. 84, 28 Ağustos 1931, s. 1886, no. 88, 11 Eylül 1931, s. 1977-1978; kararının metni için bakınız *aynı kaynak* no 87, 8 Eylül 1931, s. 1958-1960 ve raporlar için bkz. *aynı kaynak*, no. 94, 30 Eylül 1931, s. 2093-2136.

33 *Izvestiya*, 24 Mart 1931.

34 Bu bölümün ilk iki sayfasına bakınız.

hava içinde toplandı. Ana raporu sunan Tarnow, bu olay nedeniyle açmazı, ünlü bir özdeyişle açıklıyordu:

> *Kapitalizmin ölüm döşeğinin başında,* yalnızca teşhiş koyacak biri olarak değil, ayrıca iyileştirmek isteyen bir doktor, ya da sonu bekleyemeyen neşeli bir mirasçı olarak dikiliyoruz ve en iyisi bir doz zehirle ona yardım edilmesini istiyoruz.[35]

Sorunu cevaplamaya ya da onun ima ettiği şeyleri iyice kavramaya çok az delege hevesliydi. Reichstag'da SPD milletvekillerini, parti disiplininin sonucu olarak, bağlayan canalıcı karar, Brüning hükümetinin desteklenmesi yolunda parti çizgisinin izlenmesi sorunu, yoklama yapıldıktan sonra 62'ye karşı 324'lük bir çoğunlukla onaylandı.[36] İki ay sonra, merkezî Avrupa ekonomik bir kaosla karşı karşıya kalınca, İkinci Enternasyonal savaş sonrasında dördüncü kongresini Viyana'da topladı. Kıdemli sosyal demokrat Otto Bauer, çok yakın olan ekonomik çöküş tehlikesiyle Almanya'da faşizmin zaferine işaret etti ve kongrenin Batılı devletlere, "Almanya'daki finansal krizi aşmak için hızlı ve cömert bir uluslararası dayanışma" çağrısında bulunmasını önerdi. Sosyalist Enternasyonal'in Alman kapitalizmini kurtarmak için kapitalist hükümetleri davet etmesi şaşırtıcı bir anormallik olarak görünüyordu. Britanya ILP delegasyonunun lideri Maxton, Alman sosyal demokratlarına Alman kapitalist rejimini devirme fırsatını yakalamayı tavsiye etti. Ama öğüt vermek pratik olarak çok az bir anlam taşıyordu ve Bauer tarafından önerilen karar tasarısı ezici bir çoğunlukla kabul edildi; yalnızca ILP, Yahudi Birliği ve Polonya Sol PPS'nin delegeleri tasarıya karşı oy kullandılar.[37] Ama tedirginlik SPD saflarına egemen olmayı sürdürdü. 1931 sonbaha-

---

35 *Sozialdemokratischer Parteitag in Leipzig* (1931), s. 45.

36 *Sozialdemokratischer Parteitag in Leipzig* (1931), s 187; Knorin bunu "sosyal-faşistlerin kongresi" diye adlandırdı (*Internationale Presse-Korrespondenz,* no. 67, 10 Temmuz 1931, s. 1503-1504.

37 *Vierter Kongress der Socialistischen Arbeiterinternationale* (Zurich, 1932), s. 552-555; görüşmeler hakkında bakınız J. Braunthal, *History of the International* (İngilizce çevirisi, 1967) ii, 360-364.

rında Leipzig kongresinde azınlıkta kalanların bir kısmı partiden ayrıldılar ve muhalif Sosyalist İşçi Partisi'ni (Sozialistische Arbeiterpartei ya da SAP) kurdular.[38] Almanya'daki felaket ve Hitler'in yükselişi, KPD'nin olduğu kadar SPD'nin de tepesinde tehditkâr bir şekilde sallanıyordu. Ancak Komintern kabul edilmiş kategorilere bağlı kaldığı sürece, SPD'nin ve tümüyle Sosyalist Enternasyonal'in şimdi kapitalizmin yıkıcısı değil kurtarıcısı olduğu, aksi iddia edilemez bir şekilde, saptanmış oluyordu. Sorun Nazi hareketinin bu kategorilere uymamasıydı; onu kapitalizmin dostu ya da düşmanı olarak tutarlı bir şekilde bir yere sığdırmak zordu.

Diğer içinden çıkılmaz durumlar Moskova'dan bakıldığında manzarayı bulutlarla örtüyordu. 1931 yazında Prusya hükümeti hâlâ sosyal demokratların liderliğinde bir Sol-Merkez koalisyonuydu ve NSDAP ile birlikte Sağ'ın partileri Landstag'ın fesh edilmesi ve yeni seçimlerin yapılması önerisi için, başarılı bir şekilde, plebisit talebinde bulundular. KPD liderleri çekimser kalmaya karar verdiler; ve bu kararın Komintern tarafından onaylandığını düşünmek haksızlık olmaz.[39] Sosyal demokratların Nazilerden daha tehlikeli düşmanlar olduğu görüşünde hâlâ ısrarlı olan Neumann karara muhalif kaldı. Plebisitin 9 Ağustos tarihinde yapılması kararlaştırıldı ve 15 Temmuz'de Neumann, öteki liderlerin fikrini almasa da, iddiaya göre parti sekretaryası adına IKKI siyasal sekreterliğine bir mektup göndererek, KPD'ye plebisiti destekleme konusunda talimat verilmesini istedi. Neumann, on birinci IKKI'de Manuilski'den azar işitmişti. Ama daha cesur ve daha maceracı mizacı, Thâlmann'a göre onu

38 Mart 1932'de SAP bir kongre düzenledi ve Rosa Luxemburg'un etkisini güçlü bir şekilde taşıyan bir manifesto yayınladı. Manifesto SPD'yi ve İkinci Enternasyonal'i, sınıf mücadelesini ve sınıf sistemi içinde yer almayı reddettikleri için mahkum ediyordu; öte yandan KPD ve Komintern birleşik cepheyi terk etmişler, RGO kanalıyla sendikaları bölmüşler, küçük-burjuva milliyetçiliğiyle vakit geçirmeye başlamışlar ve bir "tekel pozisyonu"na sahip olduklarını iddia etmişlerdi (*Der Deutsche Kommunismus:Dokumente,* Ed. H. Weber (1963), s. 307-311).

39 "Hiçbir işçi" diye yazıyordu *Rote Fahne* 10 Nisan 1931'de, "mevcut kampanyada Nazi katilleri ve grev kırıcılarıyla birlikte yürüme konusunda kendini aldatmamalıdır"; Thälmann bu görüşü destekliyordu (*Rote Fahne*, 21 Nisan 1932).

avantajlı kılıyordu; ve hiç kuşkusuz partide pek çok izleyicisi ve Moskova'da bazı güçlü dostları vardı. Talep edilen talimat, öyle görünüyor ki Stalin ve Molotov'un doğrudan müdahalesinden sonra 20 Temmuz'da telgrafla gönderildi. KPD merkez komitesi Moskova'nın iradesine boyun eğdi. Ertesi gün Prusya hükümetine bir ültimatom vererek, desteğinin koşullarını sıraladı; ve bu otomatik olarak reddedilince 27 Temmuz tarihinde, plebisitte olumlu oy kullanmaları için parti üyelerine bir talimat yayınladı; ama her şeye rağmen bu gerekli çoğunluğun sağlanması için yeterli olmadı.[40] Thälmann bu kararı, tek başına ikna edici olmayan, "burjuvazinin kampına karışıklık getirdi" zemininde savunuyordu.[41] Bu olay KPD'nin Moskova'dan gelen emirlere boyun eğdiğini ispata ve, o zaman, bugünden bakıldığından daha az önemli görünen sonuç alıcı bir örnek olarak SPD'ye karşı KPD ve NSDAP arasındaki işbirliğinin gösterilmesine hizmet etti. Ama böylesi bir işbirliği, her ne kadar KPD'de hiç kimse onu böyle kabul etmese de, sosyal demokrasi ve faşizm arasında gururla anlatılan benzerliğin ima yoluyla inkârıydı. On birinci IK-

40 Bu olayın en eksiksiz öyküsü, Komintern politikalarının Stalin'in kişisel yanılgısına bağlanarak sert bir şekilde eleştirildiği bir sırada yayınlanan *Geschichte der Deutschen Arbeiterbewegung,* iv (1966), s. 300-303'tedir. Bu öyküye göre, Neumann'ın görüşleri "IKKI'nin etkili üyeleri ve onun siyasi komisyonunca" paylaşılıyordu; bunlardan birisi, "kimi zaman sekter bir ruhla Alman komünistlerine tavsiyelerde bulunan" Knorin'di (*Kommunistiçeskiy Internatsiyonal: Kratkiy Istoriçeskiy Oçerk* (1969), s. 342). Komintern dergisinde 7 Ağustos 1931 tarihli Almanya'daki duruma ilişkin bir makale, küçük-burjuva kitleleri kazanma sürecinde iyimserlik ifade ediyor ama ihtiyatlı bir şekilde Almanya'da o sırada herhangi devrimci bir durumun varlığını inkâr ederek "partinin tüm güçleri sosyal demokrasiye karşı mücadeleye sokulmalıdır" diye tekrarlıyordu. Makalenin, sonradan eklenen bir şey olarak okunan sonuç paragrafları Prusya plebisitine KPD'nin katılmasının karışık bir savunmasını sunuyordu (*Kommunistiçeskiy Internatsyonal,* 1931, no. 21, s. 3-15). Daha sonraki bir makale katılımın amacının, "faşizmle bir birleşik cephe olmadığını ama emekçi kitlelere, faşistlerin ve sosyal demokratlarca yanlış yola sevkedilen partilerinin sınıf karakterini açıklamak için ateşli bir mücadele" olduğunu iddia ediyordu. (*Kommunistiçeskiy Internatsiyonal,* 1931, no. 23, s. 5) M. Buber-Neumann'ın *Kriegsschauplätze der Weltrevolution* (1967), s. 309-310 ve B. Gross'un, *Willi Münzenberg* (İng. çevirisi 1974), s. 214'teki, Thälmann ve Remmele gibi Neumann'ın da katılmaya karşı olduğu ve Stalin'in kararına boyun eğdiği şeklindeki öykü besbelli ki Neumann'ın kendisinden kaynaklanıyordu ve ikna edici değildi.

41 *Internationale Presse-Korrespondenz,* 27 Temmuz, 1931, s. 1639-1640.

KI ve onun devamı, sıkıntılı Avrupa durumunun içinde var olan sorunlardan hiçbirini açıklığa kavuşturmadı.

Komintern'in korku ve utançlarına Moskova'da Batılı devletlere karşı, zayıf ve ilk bakışta zor fark edilen daha ılımlı bir tavır eşlik ediyordu. Fransa hâlâ anti-Sovyet kampanyanın odağıydı. İki yıl süreyle Fransız-Sovyet ilişkileri, umursamazlık ve açık düşmanlık arasında gidip geldi. Nisan 1931'de Fransız hükümeti, belki de Moskova ile Berlin arasındaki güncel *yakınlaşma*yı engellemek amacıyla, beklenmedik bir şekilde Sovyet büyükelçisine uzun süredir askıya alınmış olan saldırmazlık paktı ile Sovyet ürünleri üzerindeki 3 Ekim 1930 tarihli ambargoyu kaldıracak ticaret anlaşması görüşmelerinin yeniden başlamasını önerdi. Bu uvertür Moskova'da ihtiyatla karşılandı.[42] Temmuz 1931'de Brüning ve Curtius'un, öngörülen Avusturya-Alman gümrük birliği projesinde Almanya'nın teslimiyetini gösteren Paris'e yaptıkları ziyaret, Moskova'da Almanya'nın Batı'nın yörüngesine çekileceği korkusunu doğurdu;[43] ve endişelenen Sovyet liderleri, Sovyet-Alman ilişkilerinin daha da kötüleşmesi durumunda Paris'te bir güven tazeleme seçeneğini düşünmeye başladılar. Bu sırada Fransız-Sovyet ticaret görüşmeleri Fransız ambargosunun kaldırılmasını sağlayacak bir noktaya gelmişti; ve 10 Ağustos 1931'de bir saldırmazlık paktının taslağı parafe edilmişti.[44] Fransız hükümeti paktın imzalanmasını Sovyet hükümetinin, SSCB'nin komşularıyla benzer paktların imzalanması koşuluna bağlamak istiyordu; ve bir Sovyet-Polonya paktı, besbelli Fransa'nın baskısının sonucu olarak, 26 Ocak 1932'de parafe edilmişti.[45]

42 *Dokumentıy Vneşney Politiki SSSR*, xiv (1968), 252-254, 266; ambargo için bu bölümün ilk sayfasına bakınız. Mayıs 1931'de Milletler Cemiyeti'nin Avrupa Birliği komisyonundaki Sovyet delegasyonu "ekonomik saldırmazlık" hakkında bir protokol önerdi (*Dokumentıy Vneşney Politiki SSSR*, xiv (1968), s. 342-343).

43 *Izvestiya*, 17 Temmuz 1931.

44 *Dokumentıy Vneşney Politiki SSSR*, xiv (1968), 432, 452-456.

45 *Dokumentıy Vneşney Politiki SSSR*, xv, 57; Paris'teki Sovyet Büyükelçisi, Narkomindel'e "Fransa'nın Polonya üzerindeki baskısından bir hak elde edilmesi için yararlanılmasını" tavsiye etmişti (*Dokumentıy Vneşney Politiki SSSR*, xiv (1968), 564).

Bu gelişmeler Komintern'i doğrudan ilgilendirmiyordu. Ama gerilim ve endişe atmosferi, 1931 yılı boyunca biriken kaygıları şişirdi ve dengeyi kısıtlamalar lehine daha da bozdu. Bu Bolşeviklerin Avrupa devrimini, onları düşman bir kapitalist dünyada yalnız kalma kâbusundan kurtaracak bir *deus ex machina* (Hızır) olarak gördükleri günlerden çok farklıydı. Savaşa karşı olan tavır anlaşılamayacak denli değişmişti. Komintern'in 1928'deki altıncı kongresi, emperyalist devletler arasındaki savaşları, proleter bir devlete yönelik savaşlardan ayırt etmeye çalışmıştı. Ancak, bu emperyalist devletler arasındaki savaşların komünistlere, bu savaşları sınıf savaşına dönüştürme ve böylelikle proleter devrimi hızlandırma olanağı vereceği şeklindeki görüş artık savunulabilir değildi ve "mantıksız" olduğu için bundan vazgeçilmişti.[46] Şimdi orta Avrupa'daki devrimci bir patlama, Fransız mücadelesini kışkırtacak, SSCB'ye karşı düşmanlığı körükleyecek ve emperyalist devletlerin Alman burjuva rejimi üzerindeki nüfuzunu güçlendirecekti.[47] Dünya aceleci devrimci maceralar için çok tehlikeli bir yer olmuştu.[48]

---

46 Bkz. *Foundations of a Planned Economy 1926-1929*, cilt 3, s. 211-212.

47 Hem Komintern hem de KPD, Almanya'da devrimci bir kalkışma olursa Fransız askerî müdahalesinden korkuyor ve bunu bekliyorlardı (E. Thälmann, *Der Revolutionnare Ausweg und die KPD*,(1932), s. 27).

48 Komintern dergisi bazı Baltıklı komünistleri, "savaşın emekçi kitlelerin kapitalizmin boyunduruğundan kurtulmasını kolaylaştıracağı" beklentisiyle "savaş tehlikesini küçümsemekle" suçluyordu (*Kommunistiçeskiy İnternatsyonal*, 1932, no. 21, s. 58); bu görüş güçlü bir şekilde reddedilmişti. Yalnızca "devrimci bir *denouement*"in (sonuç) "sınırsız askerî maceracılığı" durdurabileceğini, özellikle Japonya'ya vurgu yaparak iddia etmek, "bütün global durumu" gözden geçirmek bir Sovyet diplomatı olan Karahan'a kalmıştı (*Dokumentıy Vneşney Politiki SSSR*, xvi, (1971), 575); devrimi savaşın panzehiri olarak görme anlayışı, bu dönemin Komintern literatüründen tamamen çıkmıştı.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FELAKETE GİDEN YOL

1931 Eylülü'nde aynı anda iki önemli olay meydana geldi: Britanya'nın altın para standardından ayrılmak zorunda kalması ve Güney Mançurya demiryollarındaki bir olaydan sonra Japonya'nın Mançurya'nın tümünü işgal etmesi. Birincisi kapitalizmin krizindeki en üst noktaya işaret ediyor ve uzun süredir Moskova'da hâkim olan, Birleşik Devletler'in en büyük kapitalist ülke olarak Britanya'nın yerine geçtiği ve SSCB'nin ABD'yi dikkate alması gerektiği izlenimini dramatik bir şekilde doğruluyordu. *Pravda* 22 Eylül 1931 tarihli bir başmakalede bu olayı "bu yalnızca Britanya'nın zayıflaması değil, uluslararası kapitalizmin bir bütün olarak zayıflamasıdır" şeklinde tanımlıyordu. Japonya'nın eyleminin Sovyet çıkarlarına yakın bir dehdit oluşturduğu aşikârdı; bunun Sovyetler'in Batı dünyası ile ilişkilerindeki nihaî yansımaları düşünülmemişti. Japon ordusu 1931 sonbaharı boyunca işgal ettiği topraklarda pozisyonunu güçlendirirken bir protesto seli[1] yalnızca Sovyet güçlerinin güçsüzlüğünü gösteriyordu. Moskova'daki hava, artan bir alarm havasıydı. Çürüyen kapitalizm, diye açıklıyordu Buharin Ocak 1932'deki on yedinci parti konferansında, "sessizce 'gitmeyecek'", ölmeyecek ama "bütün silahlarıyla üzerimize ateş açacak"tı; uluslararası

1 "Uzakdoğu" başlıklı on altınca bölüme bakınız.

durum "olağanüstü gergin"di. Molotov SSCB'ye karşı bir müdahale tehlikesi nakaratını tekrarlıyordu.[2] 1920'lerin sonlarından beri saplantı haline gelmiş olan savaş korkusu, şimdi daha yakın ve tehdit edici boyutlar kazanıyordu. Krizin derinleşmesi, emperyalist devletlerin, SSCB'ye karşı ortak bir saldırıyla karşılıklı düşmanlıklarını uzlaştıracaklarına ilişkin çok korkulan tehlikeyi daha da yakınlaştırıyordu; kötürüm ve çaresiz Almanya bu birleşme için kandırılacak ya da zorlanacaktı.

Bu arkaplana karşı Alman durumunun karmaşıklıkları Komintern'i meşgul etmeyi ve öteki endişeler üzerinde egemen olmayı sürdürdü. KPD'de yeni ihtiyat havası Thâlmann'ın heyecan verici olmayan liderliğine yaradı ve ona karşı Neumann'ın daha dinamik nitelikleriyle ortaya çıkan meydan okumasının sonuçları feci oldu. Neumann'ın tutkuları gizli değildi. Komintern'in siyasal sekreterliğini, 9 Ağustos 1931 tarihli Prusya plebisitinde Thâlmann'ı reddetmeye zorlamıştı ve bu kararın Stalin'in müdahalesiyle alınmış olduğu kuşkusu doğruysa, böyle bir destekle, ödüle ulaşabileceğini düşünmekte haklıydı.[3] Neumann'ın liderlik iddasında en tepe noktaya Berlin'de 8 Eylül 1931'de, KPD'nin kürsüyü paylaşmak üzere SPD temsilcilerini davet ettiği ve davetin otomatik olarak reddedildiği halka açık bir toplantı vesilesiyle ulaşıldı. Neumann, Sol'un rutin talepleri olan sanayinin ve bankaların millileştirilmesi; yedi saatlik işgücü ve ücretlerin artırılmasını içeren çalışılmış bir ılımlılık çerçevesinde konuştu; ve Versailles Anlaşması ile Young planının savaş yoluyla değil, fakat Alman, Fransız ve Polonyalı işçilerin kardeşçe işbirliği ile yok edilmesi gerektiğini iddia etti. Ama ayrıca, "sosyalist bir Almanya"nın, "proleterlerin, köylülerin ve öteki emekçilerin seçilmiş sovyetlerinden oluşan bir Sovyet

2 *XVII Konferantsiya Vsesayuznoy Kommunistiçeskoy Partii (b)* (1932), s. 80, 156.

3 M. Buber-Neumann, *Kriegsschauplätze der Weltrevolution* (1967), s. 335'e göre, Neumann ve grubunun amacı, "parti yönetiminde bir saray darbesi yapmak"tı. Stalin kişisel olarak Neumann'ı, renksiz Thâlmann'a tercih ediyordu; doğrulanmamış ama olası bir rapor Moskova'dan Troçki'ye ulaştığı zaman Polonya delegeleri Thâlmann'ın Ağustos 1932'de, on ikinci IKKI'deki zayıf performansından şikâyet ettiklerinde Stalin şu cevabı verdi: "Biz Thâlmann'ı yalnızca Zinovyev'in mirası olarak tutuyoruz; bu konuda hiçbir şey yapamayız" (*Byulleten Oppozitsii* (Paris), no. 31, Kasım 1932, s. 23).

hükümetiyle Sovyet Almanya" olacağını ilan etti.[4] Ve onun editörlük yaptığı *Rote Fahne,* Komintern doktrinini büyük bir hevesle öne çıkarmayı sürdürüyordu: "Brüner'in faşizmi, Hitler'in faşizminden bir nebze daha iyi değildir... Bizim asıl saldırımız sosyal demokrasiye karşıdır".[5]

Neumann ve destekçilerini, mevcut yönetimden ayıran bu sorunun tarifi güç ve karmaşıktı. 1 Mayıs 1929'da ateş açılmasının[6] ardından Frontkämpferbund'un (Kızıl Cephe Savaşçıları Birliği) yasaklanmasından beri parti yasal olarak engellenme tehdidi altında yaşamıştı. Parti merkez komitesi Ekim 1929'da "partinin illegalitesinin gündemde" olduğunu ve bunu karşılamak için "son noktaya kadar" hazırlık yapılması gerektiğini duyurmuştu.[7] 1931 yazında, her yanda gerginlik artarken, tehlike partinin üzerine heyûla gibi çöküyor ve illegal koşullarda parti çalışmasını yeraltında sürdürebilmek için etkin hazırlıklar yapılıyordu.[8] Bu durum partiyi doğrudan devrimci bir konuma sokacaktı; ve bu olasılık ne kadar cesur bir tavır takınılsa da Komintern ve partinin daha ihtiyatlı liderlerinin hoşuna gitmemişti. Yasal engellemelere kur yapma istekliliği, SPD işçileriyle ya da reformcu sendikalarla birlikte aktif bir şekilde çalışma taktiklerinin uygulanması konusundaki isteksizlikle el ele gidiyordu. Bu suçlamalar Merker için öldürücüydü. Aynı kuşkular Neumann üzerinde de vardı. İllegal statüye geçme hazırlıkları fiziki şiddet kültüyle de ilişkiliydi. Neumann'ın sıradan Nazilere yaklaşma konusundaki heveskârlığı, onların yöntemlerini ödünç alma eğilimiyle telif edilmez değildi. "Nerede bulursanız faşistlere vurun" sloganı

4 *Internationale Presse-Korrespondenz*, no. 89, 15 Eylül 1931, s. 1995-1997; Goebbels'in başkanlık ettiği bir Nazi toplantısında Neumann'ın yaptığı bir konuşmanın öyküsü (M. Buber-Neumann, *Kriegsschauplätze der Weltrevolution* (1967), s. 270-271) şüphelidir.

5 *Die Rote Fahne,* 16 Kasım 1931.

6 Bakınız *Foundations of a Planned Economy 1926-1929,* cilt 3, s. 458.

7 *International Presse-Korrespondenz,* no. 101, 29 Ekim 1929, s. 2410.

8 T. Weingartner, *Stalin und der Aufstieg Hitlers* (1970), s. 94-96'da parti arşivlerine göndermede bulunuyor; *International Presse-Korrespondenz*'in editörü Alpari, derginin her an kapanmasını bekliyordu ve İsviçre'de "yeni girişimi için bir üs" hazırlamıştı (J. Humbert-Droz, *Dix Ans de Lutte Antifasciste* (Neuchatel, 1972) s. 47).

ona atfediliyordu.[9] Mart 1931'deki Paris Komünü'nü anma makalesi, "düşmanlarını yok etmediği" için Komün'ü kınıyordu;[10] ve aynı sırada yaptığı bir konuşmada her saldırının "Bolşeviklerin saflarının daha sağlam ve saldırgan bir şekilde sıklaştırılmasına neden" olacağını ileri sürmüştü.[11] Bu konuda partinin sıradan üyeleri kesin bir şekilde bölünmüştü. Daha önce Merker'i etkili bir şekilde kınayan Remmele'nin desteğini elde etmiş olduğu anlaşılan Neumann, şimdi Thälmann'ın liderliğine tahammül edemiyordu.[12] 10 Kasım 1931'de parti merkez komitesinin, "bireysel terör"e başvurulmasını yasaklayan bir kararı, Neumann ve destekçilerinin Nazi taktiklerini taklit etme ve partiyi illegalite ve şiddete zorlamaya hazır olma konusundaki yatkınlıklarını hedef alıyordu.[13] Bunun, yasaklanmış olan Rotkämpferbund'un halefi de dahil partinin savaşçı örgütleri arasında korkuyu yaygınlaştırdığı öne sürülmüştü.[14]

1931'in son haftalarında Moskova'da neler olduğu yetersiz delillere dayanan bir meseledir. Uzlaşmaz çizginin Komintern'de destekçileri vardı. Buharin'in görevden alınmasından sonra çok büyük otoriteye sahip olan Molotov sessiz kalmıştı ve yukarıdan herhangi bir kesin karar çıkmadı. Sosyal demokrasinin karşı-devrimci niteliği tekrarlanan bir temaydı; 7 Kasım 1931 tarihli *Pravda*'da Knorin'in makalesinin başlı-

---

9 M. Buber-Neumann, *Kriegsschauplätze der Weltrevolution* (1967), s. 269. Pyatnitski'ye göre (*XII Plenum IKKI*, 1933, ii, 15), bu ilk kez 5 Kasım 1929 tarihli *Die Rote Fahne*'de görülmüştü; Thälmann bunun, "1930 baharında, Naziler henüz bir kitle hareketi haline gelmemişken kullanılmaya başlandığını" anlatmaktadır (*XI Plenum IKKI*, 1932, i, 156).

10 İkinci Bölümün başlarına bakınız.

11 *Die Rote Fahne*, 20 Mart 1931.

12 Remmele'nin parti dergisine son katkısı, on birinci IKKI'nin sonuçları konusunda, devrimci eyleme ilişkin rutin çağrılara çok fazla bel bağladığı bir makalesiydi (*Die International*, no. 6, Haziran 1931, s. 241-250); ama Reichstag'da, işçi sınıfına yönelik saldırılar karşısında SPD'yi miskinlikle suçlayan konuşması *International Presse-Korrespondenz*, no. 100, 20 Ekim 1931, s. 2249-2251'de ayrıntılı bir şekilde yer almıştı.

13 *Die Rote Fahne*, 13 Kasım 1931; *International Presse-Korrespondenz*, no. 109, 17 Kasım 1931, s. 2474.

14 T. Weingartner, *Stalin und der Aufstieg Hitlers* (1970), s. 106'daki belgelerden aktarılmıştır.

ğı "Kitlelerin Devrimci Heyecanına karşı Mücadelede Dünya Sosyal demokrasisi"ydi. Profintern merkez konseyinin Aralık 1931'deki sekizinci oturumunda Lozovski uzlaşmaz bir havadaydı. Lozovski, reformcu sendikalara, "kapitalizmin işbirlikçileri" diyerek saldırdı ve "'Sol' reformcular"a da biraz ilave zehir ayırdı. Britanya'daki hareket ve NMM, özellikle sert eleştiri aldı. Smolyanski "tarafsız ekonomik mücadeleleri" savundu ve bunları amaca uygun görmedikleri için Troçki ve Brandler'i suçladı. Lozovski, tartışmaya verdiği cevapta, reformist sendikalardaki çalışmaların, "kitleler arasındaki çalışmalarımızın bütününden ayrılamaz" olduğunu ileri sürdü. İhtiyatlı bir şekilde, Kızıl sendikaların kurulmasının, "kitle hareketinin yürürlükte olduğu" yerlerde kabul edilebileceğini iddia etti; her şey belirli ülkelerdeki somut duruma bağlıydı.[15]

Kararsızlığın yarattığı sıkıntı en belirgin bir şekilde KPD'yle ilgiliydi. Neumann'ın radikal eğilimlerine güvenmeyen Manuilski hâlâ Komintern'deki en önemli yetkiliydi. Ve şimdi KPD'nin Komintern delegesi olan Pieck de ayrıca Thälmann'ın destekçilerindendi. Knorin, Neumann ve Remmele'yi savundu.[16] 1931 Kasımı'nda Neumann Moskova'daydı ve Stalin tarafından iyi karşılandığı anlaşılıyordu.[17] Eğer böyle ise bu kendisine gösterilen son iltifatın bir işaretiydi; ve kısa süre sonra Stalin bu eski gözdesinden himayesini çekmeye ikna edilmiş olmalıdır. Yılın sonunda Thälmann'ın, "Teorik ve Pratik Çalışmalarımızdaki Kimi Yanlışlar ve Bunların Üstesinden Gelmenin Yolu" başlıklı uzun bir makalesi Alman parti dergisinde görüldü. Bu hiç kuşkusuz Thälmann'ın yardım almadan yazdığı bir kompozisyon değildi ve besbelli ki ilhamını Moskova'dan almıştı. Birinci ve üçüncü yanlışın –sosyal demokrasiye ve Nasyonal Sosyalizme karşı mü-

15 Birleşimin tam bir kaydı yayınlanmadı; açılışı *Internationale Presse-Korrespondenz*, no. 115 8 Aralık 1931, s. 2639'da haber olarak verildi. Lozovski'nin raporu *aynı kaynak*, no. 116, 11 Aralık 1931, s. 2655-2656, diğer konuşmalar *aynı kaynak*, no. 117, 15 Aralık 1931, s. 2681-2683, no. 118, 18 Aralık 1931, s. 2701-2703'te. Britanya'daki hareket için aşağıda, Britanya Komünist Partisi'yle ilgili 10'uncu bölüme bakınız.

16 *Kommunistiçeskiy Internatsiyonal:Kratkiy İstoriçeskiy Oçerk* (1969), s. 342.

17 Bu bölümün ileriki sayfalarına bakınız.

cadelede zaaf– teşhiri geleneksel çizgiyi izliyordu; Thälmann'ın kapsamlı bir şekilde "burjuvazi ve destekçilerinin diktatörlüğüne, Hitler partisine ve sosyal demokrat liderliğe, Brüning-Severing sistemine karşı" yönelttiği ve onun "Kızıl birleşik cephe" diye adlandırdığı şeyi partinin gerçekleştirmesinin neden başarısız olduğunun açıklanması zorunluydu. İkinci yanlış, –Neumann'ın Ocak 1931'de benimsediği ve iki ay sonra on birinci IKKI tarafından onaylanan– "halkın devrimi" sloganının uygulamasıyla ilgiliydi.[18] Parti bu sloganla, temel görevi olan proletaryanın çoğunluğunu kazanma görevinden saptırılmasına izin vermişti. Dördüncü yanlış, *bireysel terör* sorununun "belirsizlikleri"nden kaynaklanıyordu. Thälmann, KPD'nin "illegal terör mangaları"na sahip olduğu iddialarını reddediyor, ama bazı işçilerin, "Nazi terörünün kasıtlı kışkırtmaları karşısında" bilinçli ya da bilinçsiz olarak, "bireysel terör, ateş açma, maceracı operasyonlar vs. ideolojisinin cazibesine kapılmış" olduğunu itiraf ediyordu. Bunu on birinci IKKI'nin açıklamış olduğu, "iktidar için gerçek acil devrimci mücadele henüz gündemde değildir" ve partinin görevinin, "devrimci bir krizin *ön-koşullarının* hızla olgunlaştırılması olduğu" görüşünün ışığı altında lanetliyordu. Nazileri, kavgayı "silah ve bıçak alanına" transfer etmeye çalışmakla ve böylelikle KPD'yi kapatması için hükümet üzerinde baskı kurmakla suçluyordu. Bütün bunlar, Neumann'ın grubunun provokasyonlarının açıkça ifade edilmeyen eleştirisiydi.[19]

Hazırlanmakta olanların bir sonraki belirtisi, görünüşe göre bir açıklama ya da yorum olmaksızın, Neumann ve Remmele'nin, 19 Şubat 1932'de çalışmaya başlayan KPD merkez komitesinin birleşimine katılmamalarıydı. Thälmann, bilinen retorik yığını içine gizlenmiş birkaç önemli pasajın yer aldığı son derece uzun bir rapor sundu. Konuşmanın ana fikri ihtiyattı. SPD bir kez daha burjuvazinin ana destekçisi olarak kınandı; SPD ve NSDAP "ikiz kardeş" ve "karşı-devrimci en önem-

18 Birinci bölüme bakınız; *Geschichte der Deutschen Arbeiterbewegung*, iv (1966), s. 282, halkın devrimi propagandası için "'Sovyet iktidarı' ve 'bir Sovyet Almanyası' terimleri, proletarya diktatörlüğüyle eşanlamlı bir şekilde, koşulsuz olarak kullanılmıştı" gözlemini yapmaktadır.

19 *Die Internationale*, no. 11-12, Aralık 1931, s. 481-509,

li iki kitle partisi"ydiler. SPD'nin "ehven-i şer" olduğu mazereti küçümsemeyle reddedildi. Bununla birlikte, parti stratejisinin "ana hamle"si SPD'ye yönelirken, "Hitler faşizmi"nin tehlikeleri ne abartılmalı ne de küçümsenmeliydi. Burada Thälmann kimi parti üyelerinin, "proletarya enternasyonalizmi" ile bağdaşmayan, Versailles sisteminden mülhem "ulusal kurtuluş" kampanyasını eleştirdiklerini kabul etti; bu tavrı Lenin'den alıntılarla çürüttü. "Bireysel terör"ü lanetleyen karar tasarısı savunuldu; ama Thälmann partinin tecrit edilmiş üyelerinin ve gençlik birliğinin bunu taktik bir manevra olarak dikkate almadıklarını itiraf etti. Pieck, Thälmann'ın konuşmasında, doğru kanaatlerin bir modeli olarak, cömertçe övüldü.

Thälmann'ın iki konuşmasının[20] dışında birleşimin tutanakları yayınlanmadı. Ama Thälmann'ın tartışmaya verdiği cevap, pek çok itirazın ortaya atılmış olduğunu gösteriyordu. Nazi tehdidinin tartışılmasını, "burjuvazinin bu döngüsel krizinin bir proleter devrimine yol açmadan nasıl bir durum ortaya çıkaracağını tartışmak bizim görevimiz değildir" iddiasıyla geçiştirdi. Ama daha esnek bir politika talep eden ve partinin işçi kitlesine ulaşmakta devam eden zaafının farkında olan pek çok delegeyi cevaplandırmaya girişti. Kimi yerel parti örgütleri birleşik cepheyi, SPD örgütlerine doğrudan yaklaşmaya izin verecek şekilde çok geniş yorumlamışlardı. Bir delege, siyasal kitle grevlerine çağrı yapılmasının kısmi ekonomik grevlerin başarı olasılığına zarar verdiğini iddia etmiş; bir başka delege, reformcu sendika örgütlerine doğrudan yaklaşılmasını savunmuş; bir diğeri sendikalardaki parti çalışanlarının "depresyon"undan söz etmişti.[21] Karar tasarısı her zamanki, çeşitli yorumlara açık, birle-

---

20 Bunlar bir broşür olarak yayınlandı, E. Thälmann, *Der Revolutionäre Ausweg und die KPD* (1932).

21 Pieck, çok sonraları birleşimde, partinin herhangi bir ciddi direnç göstermemesi halinde faşizmin iktidara geleceğine işaret ettiğini iddia etmişti (W. Pieck, *Der Neue Weg zum Gemeinsamen Kampf für den Sturz der Hitlerdiktatur* (1957), s. 27; bu 1935 Ekimi'nde, bir sonraki *KPD* konferansında Pieck'in sunmuş olduğu rapordu). Geçerli kanıtlara sahip değiliz; raporunda Pieck'i öven Thälmann, tartışmaya verdiği cevapta ondan söz etmemiştir. Ama 1932'de, daha sonra Pieck "anti-faşist eylem"in aktif destekçilerindendi (ileriki sayfalara bakınız).

şik cephe formülünü tekrarlıyor ve "Sağ oportünist sapmalar ve yanlışlar" ile "partideki 'Sol' sekter tehlikeler"i açıkça suçluyordu.[22] Hiç kimse Remmele ya da Neumann'dan söz etmedi. Ama karışık ve derinden bölünmüş bir parti imajı orada duruyordu.

Geriye bakıldığında Nazi tehdidine karşı bu olağanüstü kendini beğenmişlik ve körlüğün ısrarla varlığını sürdürmesi, kısmen bu dönemin aynı zamanda KPD için dikkate değer bir gelişme dönemi olmasıyla açıklanabilir. Üyelerinin sayısı 1920'lerin sonlarında, epeyce istikrarlı bir toplam olan 125.000'den, 1930'da 170.000'e, 1931'de 240.000'e ve 1932 sonunda, felaketin arefesinde 360.000'e yükseldi. Ayrılanların yerine girenlerin sayısı yüksekti dolayısıyla üyelerin büyük bir oranı endişe verecek ölçüde yeni üyelerdi.[23] Ancak, NSDAP ile karşılaştırıldığında önemsiz olsa da KPD'ye katılmalar hâlâ etkileyiciydi; ve birbirini izleyen seçimlerdeki oy gücü, iyimserliği teşvik ediyordu. Ayrıca Hitler'in uluslararası programı da sahte bir güvenlik duygusunu geliştiriyordu. Hitler'in Hindenburg tarafından ilk kez kabul edildiği ve Reichswehr'deki* *gizli otoritesi*'nin ortaya çıktığı, Schleicher ve NSDAP'ın milliyetçi Sağ partilerin sözde "Harzburg cephesi"ne** katılmaları[24] gibi Ekim 1931 olayları Moskova'da hiçbir kıpardanma yaratmadı. Hit-

22 Karar tasarısı yayınlanmadı; ondan yapılan alıntılar için *Geschichte der Deutschen Arbeiterbewegung*, iv (1966), s. 326 ve E. Thälmann, *Im Kampf gegen die Faschistische Diktatur* (1932), s. 28'e bakınız.

23 *Geschichte der Deutschen Arbeiterbewegung*, iv (1966), s. 310; Alman Komünist Gençler Birliği'nin üye sayısının Ağustos 1929 ile Ağustos 1932 arasında 20.000'den 57.000'e ve hücrelerdeki üye sayısının ise 250'den 571'e yükseldiği söyleniyordu (*XII Plenum IKKI* (1933), ii, 133). Daha önceki sayılar için bakınız *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, cilt 3, s. 403.

(*) Reichswehr: Versailles Anlaşması'na göre Almanya'nın 1919-1935 arasındaki silahlı kuvvetleri.

(**) Harzburg Cephesi: Almanya'da Başbakan Brüning hükümetine ortak muhalefet yapmak üzere 1931 yılında sağ parti ve örgütlerin ("Çelik Miğferler", Nazi partisi, Alman Ulusal Halk Partis) milyoner basın baronu Alfred Hugenberg yönetimide kurulmuş, kısa ömürlü bir sağ kanat siyasal örgütlenme.

24 Hem "Marksizmin kanlı terörünü" hem de "yabancıya boyun eğme politikasını" açıkça suçlayan ve Reich'ta ve Prusya'da milliyetçi bir hükümetin kurulmasını talep eden "cephe"nin manifestosu için bakınız *Geschichte der Deutschen Arbeiterbewegung*, iv (1966), s. 557-558.

ler'in, Versailles sistemine karşı muhalefetin geleneksel kalesi olan aşırı Sağ'la bağlantısı, onun esas itibariyle Batı'ya karşı olan yönelimine ilişkin inancı destekliyor ve Nazi programının hem anti-kapitalist hem de anti-Bolşevik retoriğinin bir göz boyama olarak bir tarafa bırakılması gerektiği izlenimi yaratıyordu. Stalin'in 1931 Kasımı'nda Neumann'a, eğer Almanya'da Naziler iktidara gelirse "sırf batıyla uğraşıp, bizim sosyalizmi barış içinde kurmamızın" mümkün olup olmadığını sorduğu ileri sürülüyordu.[25]

1931 yazının finansal çöküşünden sonra Moskova'da gerektiği gibi farkına varılmamış olan şey, orta Avrupa'nın ekonomisindeki hiçbir unsurun, Batılı devletlerin egemenliğine karşı direnemeyeceği ve özellikle de Almanya'da kapitalizmin varlığını sürdürmesinin Batı kapitalizminin kaderine bağlı olduğuydu. Aralık 1931'de bir Alman hükümetine başkanlık etme iddiasını ilk kez ortaya attığında Hitler, Amerikan ve Britanya kamuoyuna kur yapan ilk girişimlerine başlarken makul gerçekleri ifade etti.[26] Fransa'ya gizli yaklaşımlardan kuşku duyuldu ama bunlar reddedildi.[27] *Pravda*'da 21 Aralık 1931'de yayınlanan alışılmamış bir başmakale, "Nazilerden SPD'ye" hiçbir burjuva Alman partisinin, "en insafsız uluslararası yükümlülüklerde bile boyun eğme ve yerine getirme politikasından" başka bir politika izleyemeyeceği görüşünü dile getiriyordu. Finansal

25 M. Buber-Neumann, *Kriegsschauplatze der Weltrevolution* (1967), s. 232. Neumann'ın vermiş olduğu cevap kaydedilmiş değil; ancak Stalin, Hitler'in batıyla ilgilendiği sürece, SSCB'nin güvende olduğu ve hiçbir Alman'ın aynı anda iki cephede birden düşmanlık yaratacak kadar deli olmadığına her zaman inanmış görünüyor.

26 Hitler'in açıklamaları ve Rosenberg'in Londra ziyareti için bakınız T. Weingartner, *Stalin und der Aufstieg Hitlers* (1970), s. 117-118; *Internationale Press-Korrespondenz,* no. 115, 8 Aralık 1931, s. 2615-2616'daki bir makalenin başlığı "Dünya Finansına Diz Çöken Hitler"di.

27 Bakınız T. Weingartner, *Stalin und der Aufstieg Hitlers* (1970), s. 118; Komintern dergisindeki ortalığı telaşa veren bir makale, "geçen yıl içinde Fransız-Alman Anlaşması sorununun Rhine'in her iki yakasında çok hararetli bir şekilde tartışılmış" olduğunu iddia ediyor ve şu sonucu çıkarıyordu: "Fransa ve Almanya arasında SSCB'ye karşı askerî işbirliği olasılığını görmezden gelmek çok büyük bir hata olur" (*Kommunistiçeskiy Internatsiyonal,* 1931, no. 33-34, s. 35-43).

kriz, NSDAP'nin "radikal Nasyonal Sosyalist intikam evresini söndürecekti" ve Hitler daha önce "Versailles'ın köleleri" olarak açıkça suçladıklarının saflarında yer alacaktı. Ancak bu titrek ışık çok fazla parlamadı. Makale hâlâ, sosyal demokrasinin ve faşizmin "ikiz kardeş" olduğunu iddia ediyor ve "ehven-i şer" doktrinini küçümsemeyle reddediyordu.

Bununla birlikte artan endişeler, hem Sovyet diplomasisinde hem de Komintern'de Almanya'ya karşı tavrın yavaş yavaş sertleşmesine neden oldu. 1920'ler boyunca Almanya, Sovyet sözcülerince, emperyalist Batılı devletlerin bir kurbanı olarak ele alınmıştı; ve bu teamül Young planının suçlanmasında kendini göstermişti. Zaman zaman Alman emperyalizminin eleştirilmesi KPD içinde hiçbir heyecan yaratmamıştı.[28] Ama durum çapraşıktı. 1927 gibi erken bir tarihte Buharin Almanya'yı, "emperyalist siyaset pazarında ...aktif olarak rol alan", emperyalizmin *öznesi* olduğu kadar *nesnesi* olarak tanımlamıştı;[29] ve 1930 baharında Komintern dergisinde "SSCB'ye Karşı Savaş Hazırlığı ve Alman Emperyalizmi" başlıklı bir makale, "ana emperyalistler"in Almanya'yı anti-Sovyet bir bloğa çekmeye uğraştıklarını ve de Almanya'nın "emperyalist hisse senedi borsası"nda hizmetlerini elden geldiğince yüksek bir fiyata satmaya çalıştığını" yazmıştı.[30] Thâlmann, 1931 Şubatı'nda, Young planına, yeniden silahlanma politikasına, Polonya'ya yönelik şovence nefret politikasına ve –garip bir şekilde ve önemle– "Silezya ve Doğu Prusya'da Nasyonal Sosyalist silahlı birliklerin kurulmasına" karşı muhalefetini dile getirirken, *Almanya'nın emperyalist dış politikası*'ndan söz ediyordu.[31] Mart 1931'deki on birinci IKKI'de, birkaç gün önce duyurulan, Alman-Avusturya gümrük birliği kurulması projesini, Brüning hükümetinin "emperyalist saldırganlığının" bir örneği olarak

28 Bakınız *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, cilt 3, s. 423-424, 448, not 192.

29 Bakınız *aynı kaynak*, s. 123.

30 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal*, 1930, no. 8, s. 4; "emperyalist pazar" metaforunun tekrarlanması, bu makaleyi Buharin'in yazmış olabileceğini düşündürmektedir.

31 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal*, 1931, no. 5, s. 13.

tanımlıyordu.[32] Cenevre'deki silahsızlanma hazırlık komisyonunda, Sovyet ve Alman delegasyonları arasında düzensiz bir işbirliği oluşmuştu.[33] Ama Ocak 1932'de, silahsızlanma konferansının açılışının arefesinde, Komintern basınında, Alman delegasyonunu açıkça iki yüzlülükle suçlayan bir makale yer aldı; Almanya'nın silahsızlanma önerileri, öteki devletler silahsızlanmada başarısız olurlarsa Almanya'nın da yeniden silahlanması için maskeli bir talebini içeriyordu.[34]

Bunlar iki yıl boyunca SSCB'ni, Almanya'yı Versailles'ın prangalarından kurtarma şampiyonluğundan, Versailles sisteminin ve Almanya'nın yayılmasını önleme politikasının cesur bir savunucusu haline dönüştüren uzun sürecin ilk adımlarıydı. Sovyet-Alman ilişkilerinin bozulması yavaş ve inişli çıkışlı oldu.[35] Litvinov ve Brüning'in her ikisinin katıldığı Cenevre'deki silahsızlanma konferansında diplomatik bir aksilik ortaya çıktı. 16 Nisan 1932, Rapallo Anlaşması'nın onuncu yıldönümüydü; ve Litvinov bunun uygun konuşmalarla ve bir Alman-Sovyet yemeyi ile anlamının belirtilmesini önerdi. Öteki delegelerin önünde SSCB ile özel bir gösteri yapılmasından endişe eden Brüning, yemeyi kabul etti ama konuşmaları istemedi; ve Litvinov Anlaşmanın tarihini, hiç kuşkusuz yapacağı konuşmanın yerine geçen, basına verdiği bir demeçte gözden geçirdi ve anlaşmanın "yalnızca iki taraflı bir belge olarak değil, taklit edilmeye değer uluslararası bir yasa olarak" önemli oldu-

32 *XI Plenum IKKI* (1932), i, 157. "Avrupa'nın ezilen halkları" hakkında konuşan Kuusinen, Cenevre'de Alman taleplerinin bir onayı gibi görünen "hakların her türlü ulusal eşitsizliği"ni şiddetle eleştirdi; ama her ne kadar "Batı-Ukrayna, Makedonya, Dobruca vs'deki nasyonal faşistleri" lanetlediyse de Alman nasyonalizminden söz etmedi (*XI Plenum IKKI* (1932), i, 441, 456.

33 Bkz. *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, cilt 3, s. 116-118 ve İkinci Bölümün başı.

34 *Internationale Press-Korrespondenz*, no. 7, 26 Ocak 1932, s. 157-158; bunu, eğer yeniden silahlanma özgürlüğü sağlanırsa Almanya'nın Fransa ile askerî bir ittifak için hazır olduğunu iddia eden çok daha kuvvetli bir makale izledi (*aynı kaynak*, no. 9, 2 Şubat 1932, s. 220-221).

35 Aralık 1931'de Stalin, Alman yazarı Ludwig'le mülakatında, önerilen Sovyet-Polonya paktının (ikinci bölümün sonuna bakınız) Almanya'ya yönelik olduğunu söyleyerek Almanların korkularını yatıştırmayı amaçlıyordu (Stalin, *Soçineniya*, xiii, 116-117).

ğuna varan sonuçlara ulaştı.[36] Her iki tarafta da Sovyet-Alman dostluğunun özel niteliğini önemsememe apaçık görülüyordu ve bu iki ülke arasındaki artan soğukluğun bir kanıtı olarak algılandı. Litvinov, daha ileri giderek Alman meslektaşına silahsızlanma konferansında, "iki delegasyon arasındaki ilişkilerin Kont Bernstorff ve benim hazırlık komisyonunda kurmuş olduğumuz ilişkilerden kesin bir şekilde farklı olduğu için" üzüntüsünü bildirdi.[37] Bununla birlikte, bir güvence kaynağı vardı: Kızıl Ordu ve Reichswehr arasındaki yakın ilişkiler. Nisan 1932'de Schleicher ve Hammerstein Berlin'deki Sovyet büyükelçisine, Reichswehr'in Hitler'in şansölye ya da cumhurbaşkanı olmasına "asla tolerans göstermeyeceği" konusunda kesin bir şekilde güvence verdi;[38] içinde bulunulan koşullar, gizli askerî anlaşmaların devam edeceğini ima ediyordu.

Bu arada Almanya'daki olaylar hızlanmıştı. Cumhurbaşkanlığı seçimleri 1932 ilkbaharında yapılacaktı. SPD herhangi bir aday çıkarmadı ve ehven-i şer prensibine göre, Hitler'i dışarıda bırakmak için Hindenburg'a oy vermeye hazırlandı.[39] 13 Mart'taki ilk oylamada Hindenburg 18.6 milyon, Hitler 11.4 milyon, Thälmann 5 milyon ve Sağ'ın bir adamı olan Duesterberg 2.5 milyon oy aldı; Katolik Merkez ve SPD, Hindenburg'a verilen desteğin nüvesini oluşturuyordu. 10 Nisan'daki ikinci oylamada Hindenburg 19.4 milyon, Hitler 13.4 milyon oy alırken Thälmann'ın oyları 4 milyona düştü. Eğer Hindenburg'un

---

36 *Dokumenti y Vneşney Politiki SSSR*, XV (1969), 248-250.

37 *Dokumenti y Vneşney Politiki SSSR*, XV (1969), 768, not 142.

38 T. Weingartner, *Stalin und der Aufstieg Hitlers* (1970), s. 115; öykü daha sonra anlatılanlara dayanmaktadır ama olasıdır. 1932 yazında Sovyet haberalma ajanı Krivitski, Sovyet-Alman işbirliğine sıkı sıkıya bağlı olan ve Hitler'in iktidara yükselişi konusunda "Bırakalım Hitler gelsin ve işini yapsın ve daha sonra biz, ordu, onun hakkından geleceğiz" dediği iddia edilen bir Reichswehr kurmay subayı ile yaptığı konuşmayı rapor ediyordu; bu raporun Stalin'i etkilemiş olduğu söylenir (W. Krivitski, *I Was Stalin's Agent* (1939), s. 21-22).

39 Neumann 1 Mart 1932'de yaptığı konuşmada fütursuzca Hindenburg ve Hitler'in kazanamayacağını ama Bolşeviklerin kazanacağını söylüyordu (*Die Rote Fahne*, 2 Mart 1932; bu Neumann'ın parti basınında yer alan son konuşması gibi görünüyor).

artan oyları Duesterberg'in eski destekleyicilerinden geldiyse, Hitler'in artan 2 milyon oyunun kısmen KPD'den geldiği varsayılabilir.[40] NSDAP'nin yükselen gücü ve KPD'nin başarısızlığı, hemen sonra yapılan yerel Landtag* seçimleriyle de vurgulanmış oldu. Bunların hemen hemen tümünden NSDAP en çok oy alan parti olarak çıktı ve Alman siyaset sahnesindeki egemenliğini pekiştirmiş oldu.

Bu olaylı 1932 Nisanı'nda Komintern sonunda harekete geçti. KPD liderleri, IKKI siyasal sekretaryasının bir toplantısına katılmak üzere Moskova'ya davet edildiler. Neumann ve Remmele davalarını anlatmak üzere davet edilmişlerdi; "Neumann-Remmele grubu", "fraksiyonel" ve "sekter" olarak sert bir şekilde eleştirildi, buna rağmen onlara karşı resmî bir önlem alınmadı.[41] "Sol" sapma olarak değerlendirilen bu tavrın kesin olarak reddedilişi, Moskova'da değişen havanın bir belirtisiydi. "Faşist ve sosyal-faşist terörü" yenilgiye uğratmak için, "sosyal demokrat işçilerle aşağıdan bir birleşik cephe" çağrısında bulunan bir makalesiyle *Pravda*, bir parçacık da olsa, SPD ile Naziler arasındaki farkı kabul etmenin kapısını açmış oldu:

> Komünistler, sosyal demokrasinin hükümet yöntemiyle, terör işlevlerinin yanı sıra *esas itibariyle hilekârlık yoluyla ve hilekârlık işlevlerinin yanı sıra esas itibariyle terör yoluyla çalışan* Nasyonal Sosyalizmin hükümet etme yöntemi arasında herhangi bir türden fark olmadığına inanmazlar. Ama komünistler her şeyden önce kitlelere hem sosyal demokratların hem de Nasyonal Sosyalistlerin yalnızca finans kapitalin iradesine hizmet ettiklerini ve hizmet edeceklerini anlatırlar.[42]

---

40 Parti merkez komitesi 10 Nisan'da yeniden Thälmann'a oy vermeleri için 20 Mart'ta parti üyelerine çağrıda bulundu (*International Presse- Korrespondenz*, no. 25, 26 Mart, 1932, s. 714-715); ilk oylamanın sonuçları üzerine parti dergisinde yer alan bir makale, ikinci oylamada nasıl oy verilmesi gerektiği konusunda herhangi bir tavsiyede bulunmuyordu (*Die Internationale*, no. 4, Nisan 1932, s. 165-174).

(*) Landtag: Bölgesel/Yerel meclis

41 *Geschichte der Deutschen Arbeiterbewegung*, iv (1966), s. 373.

42 *Pravda*, 12 Nisan 1932.

Thâlmann, daha büyük bir gayretle, "Hitler'in iktidara gelmesinin komünistler için fark etmeyeceğini", "utanç verici bir yalan" olarak damgaladı ve "*Nasyonal-Sosyalizme karşı mücadelemizde* yeni bir evreyi" duyurdu.[43] KPD ve RGO'nun merkez komitelerinden, "kapitalist soyguncular ve her zamandan daha utanmazca etkin olan faşist çetelere" karşı bütün Alman işçilerine bir çağrı yapılması kararlaştırıldı. Moskova'daki niyet, öyle anlaşılıyor ki, bu çağrıyı 24 Nisan'daki Prusya ve diğer Landtag seçimlerinden önce yayınlamaktı. Tesadüfen ya da bilinçli olarak bu ancak seçimlerden sonraki ilk gün yayınlandı ve *Rote Fahne*'de bundan da iki gün sonra görüldü – bu daha sonra KPD'nın kınandığı bir yanlıştı.[44]

Bu belge daha sonra "anti-faşist eylem"in başlangıcı olarak anıldı. Ama belgenin metni, adına ve amacına pek uygun değildi ve Moskova'da hâlâ egemen olan güçlü engellerin varlığına tanıklık ediyordu. "Terör" ve "grev-kırıcılığı" suçlamaları Nazilere tahsis edilmişti. Ama SPD liderleri, işçilere ve işçilerin ücretlerine karşı Brüning rejiminin yönelttiği tüm baskıcı önlemlere oy vermekle suçlanıyordu; ve onların işçilerle ilgili endişelerini açıklamaları bir "seçim manevrası" olarak tanımlanıyordu. SPD'li işçileri liderlerine karşı harekete davet eden çağrı, aşağıdan birleşik cephe başlığı altında şimdiye kadar yapılmış olan çağrılardan yalnızca biraz daha yumuşak tonu açısından ayrılıyordu.[45] Thâlmann ve Ulbricht'in 24 Mayıs 1932'deki parti merkez komitesinde yaptığı konuşmalar ki o sırada yayınlanmamıştı, daha büyük bir gerçekçilik sergilemektedir. Thâlmann, o zamana kadar Komintern'in ve parti ortodoksluğunun nüvesi olarak kabul edilen şeyi açıkça reddetti:

> Faşizme karşı mücadele meselesinde, çoğu kez faşizm ve sosyal-faşizm arasında, Hitler partisi ile sosyal demokrasi arasında, bunların ikiz kardeş oldtuğunu söyleyerek, kesin bir öz-

43 *Die Internationale*, no. 5, Mayıs 1932, s. 215, 222.

44 *XII Plenum IKKI* (1933), ii, 16.

45 *Die Antifaschistische Aktion* (1965), s. 317; bu kolleksiyon "eylem"i destekleyen belgelere ayrılmıştır ve KPD'nin o sıradaki tavrının tüm resmini vermemektedir.

deşlik görmüşüzdür... Bu partilerin yapıları oldukça farklıdır... Birleşik cephe sorununu, Nazilerle olduğundan farklı biçimde, sosyal demokrat işçilerle oldukça değişik bir şekilde formülleştirmek zorundayız.

Ve Ulbricht haykırıyordu:

> Bizim görevimiz, "RGO'nun liderliği altında" lafını daha az etmek ama bu sloganı gerçekten hayata geçirmek ve de aynı zamanda sendika üyelerinden daha az korkmaktır... Dolayısıyla, devrimci birleşik cephe taktikleri ve daha az retorik.[46]

Seçim zaferinden yeni çıkmış Nazi vekillerin, çok daha küçük KPD grubuyla kavgaya tutuştukları 25 Mayıs 1932'de Prusya Landtagı'ndaki bir olay, harekete bir itici güç oluşturabilirdi.[47] Thâlmann, parti dergisindeki bir başmakalede, bu kampanyayı, "işçi ve köylülerin hükümeti"ne gidecek "halkın devrimi" için bir çağrıyla ilişkilendiriyordu.[48] Ancak sosyal demokratlara yapılan çağrı geleneksel çekincelerle çerçevelenmişti ve 4 Haziran tarihli bir KPD sirkülerinde bir ihtiyat notu hâlâ kendini gösteriyordu: "anti-faşist eylem için ortak savaşta SPD'li işçileri kazanma kampanyası, bizim SPD'ye karşı ilke mücadelemizde herhangi bir zayıflama anlamına gelmez."[49] Yerel örgütlerin düzenledikleri sıradan SPD ve KPD işçilerinin ortak gösterilerinde kendiliğinden bir heyecanın varlığı ama en üstteki liderler arasındaki ilişkilerin ya da uyumlu bir eylem geliştirmek için her türlü girişimin daha az olduğu konusunda pek çok kanıt bulunabilir.[50]

---

46 Bu konuşmalar için bkz. *aynı kaynak*, s. 22-30.

47 KPD'nin protestoları için bakınız *aynı kaynak*, s. 31-41.

48 *Die Internationale,* no. 6, Haziran 1932, s. 261-292.

49 *Die Antifaschistische Aktion* (1965), s. 77.

50 İçişleri Bakanlığı'nın bir raporuna göre, kampanyanın "olumlu başarıları, kimi zaman yerel sendika federasyonlarının kararları, anti-faşist birlik komiteleri ve anti-faşist savunma ekipleri oluşturulması, ortak kitle gösterileri vs." çerçevesinde, yerel düzeyde bir birleşik cephe kurulmasından oluşuyordu (*Die Antifaschistische Aktion* (1965), s. 137); SPD, 28 Haziran 1932 tarihli bir sirkülerde örgütlerine, "yalnızca ayrılık ve karışıklık" yaratan

Uzlaşma konusundaki bu yarı gönüllü jestlere resmî tutumlardaki, aynı derecede ikircimli, bir değişim de eşlik etti. Berlin'deki Sovyet büyükelçisi Nisan 1932'de, "bir panik yaratma niyeti taşımaksızın" Narkomindel'e, Hitler'in halk önünde "SSCB ile bir mücadele yürütme görevi"nden söz ettiğini bildiriyor ve Narkomindel'i "Almanya, İtalya değildir ve Hitler de Mussolini değildir" şeklinde uyarıyordu.[51] Aynı zamanda Reichstag üyesi de olan KPD'li bir gazeteci, Neubauer, besbelli ki *Mein Kampf*'ı ve Rosenberg'in eserlerini yeni okumuş olarak yazdığı bir makalede, Hitler'in Fransa'ya düşmanlığının tartışılabilir olduğu ve de "Raum im Osten" ("Doğu'da Yer") talebinin hesaplarının temelini oluşturduğu yolunda hoşa gitmeyen bir sonuca ulaşıyordu.[52] Ancak cari varsayımların bu revizyonu Moskova'da herhangi bir akis uyandırmadı ve bir kez daha dramatik olaylar öne geçti. 1932 Mayısı'nın sonunda Hindenburg Brüning'i görevden aldı ve Hitler'i atlayarak, Schleicher'in adayı Franz von Papen'i Şansölye olarak atadı. Yeni Şansölye Moskova'da kuşkuyla karşılandı. *Pravda* 3 Haziran tarihli bir makalede, Hindenburg'un "anayasal yollarla ve iktidarı Nazilere teslim ederek faşist bir hükümet örgütlediği"; KPD'nin "faşist terör karşısında işçi kitlesinin tek örgütü" olarak kaldığı sonucuna vardı. 5 Haziran 1932 tarihli *Rote Fahne*, Papen hükümetinin "Hitler faşizmi için yer tuttuğu" gözlemini yaptı ve dikkat çekecek bir şekilde SPD'ye doğrudan saldırmaktan kaçındı. Komintern dergisindeki bir başmakale, Almanya'da "ağırlık merkezi, burjuvazinin ana toplumsal desteği olarak sosyal demokrasiden, burjuvazinin kendi *savaş* örgütü, Hitler'in kitle partisinin terörist çetelerine kaymaktadır" di-

---

"yerel örgütler"den uzak durmalarını bildiriyordu (*aynı kaynak*, s. 178, not 1, 185).

51 *Dokumenti Vneşniy Politiki SSSR*, XV (1969), 287.

52 *Internationale Press-Korrespondenz*, no. 41, 18 Mayıs 1932, s. 1253-1256; bunu aynı elden çıkmış ve bir KPD yazarı tarafından NSDAP'nin nitelik ve örgütünün ilk ciddi çözümlemesi olarak tanımlanabilecek bir başka makale izledi (*aynı kaynak*, no. 45, 31 Mayıs 1932, s. 1389-1392). Bir başka yazar tarafından NSDAP'ın toplumsal bünyesini analiz eden bir makale bunu takip etti, *aynı kaynak*, no. 46, 3 Haziran 1932, s. 1427-1431.

ye yazıyordu ve ihtiyatlı değerlendirme şöyle devam ediyordu: sosyal demokrasinin toplumsal desteği hâlâ onun için gereklidir.[53] Bununla birlikte Moskova'da ciddi endişe yaratan şey, Papen hükümetinin Alman dış politikasında selefinden daha fazla Batı'ya yönelme eğilimi içinde olduğu konusundaki yersiz olmayan kuşkuydu.[54] Papen'in herkesçe bilinen ilk eylemlerinden birisi Fransa Başbakanı Herriot ile tartışmalı tazminatlar konusunu halletmek üzere Lozan'a yaptığı bir ziyaretti. 16 Haziran tarihli bir *bildiri* Papen'in Fransa ile ilişkileri iyileştirme arzusuna işaret ediyordu; ve bu Moskova'da, SSCB'ye karşı müdahaleye yönelik bir Fransız-Alman askerî işbirliğine doğru gidiş olarak yorumlandı.[55] Bu endişeler, KPD'nin şimdilik üzerine atladığı anti-faşist eylem hakkında kuşkular yaratıyordu. Hitler'in Batı'ya olan nefreti, hâlâ Papen'in Batı yanlısı eğilimlerine bir panzehir oluşturabilirdi. Bazı komünistler hâlâ, Neumann'ın gözden düşmesinden sonra bile, inatla SPD'ye karşı uzlaşmaz düşmanlık çizgisini benimsiyordu; ve, örgütlü sosyal demokrat işçilerden daha fazla, NSDAP üyeleri arasında KPD'ye yeni üye olabilecek, umut verici bir kaynak görme eğilimde olanlar vardı. Haziran ayı içinde KPD'ye – Knorin imzalı bir telgraf şeklinde– ortak eylem ya da başka şekillerde samimi olmak amacıyla sosyal demokratlara yollanan "açık mektup"ları, "oportünist yanlış" olarak damgalayan talimatlar gönderilmişti; ve KPD'nin merkez komitesi, bu protestoya boyun eğerek, örgütlerine ve şubelerine bir talimat mektubu göndererek, sosyal demokrat işçilerin KPD ile birlikte ortak gösteriler için henüz hazır olmadığını ve üyeler arasında

53 *Kommunistiçeskiy Internatsiyonal,* 1932, no. 16, s. 3-7.

54 Bu görüş varlığını sürdürdü; Aralık 1933'te Alman büyükelçisiyle yaptığı görüşmede Litvinov, geriye dönük olarak, Sovyet-Alman ilişkilerindeki bozulmanın tarihini "Papen ve Hitler'in iktidara gelişi"yle başlatıyordu (*Dokumenti y Vneşney Politiki SSSR,* xvi, (1970), 740-741).

55 1 Temmuz 1932 tarihli *Pravda*'ya Lozan'dan gönderilen bir haber, askerî görüşmelerin yer aldığını iddia ediyordu; 8 Temmuz 1932 tarihli *Pravda*'daki "Lozan Pazarlığı" üzerine bir makale, Almanya'da hâlâ yeni politikaya muhalefet olduğunu ileri sürüyor ve 18 Temmuz 1932 tarihli *Pravda* ise, Fransa ve Polonya ile *yakınlaşmaya* şiddetle itiraz eden Seeckt'in Alman basınındaki bir makalesini yayınlıyordu.

"soyut" olarak birleşik cephe tartışmalarının özendirilmemesini istedi.[56]

Moskova'dan gelen talimatın ihtiyatlı belirsizliği KPD'de farklı duygularla karşılandı. Parti dergisinde Thâlmann tarafından yazılmış, uzun ve dikkatle kaleme alınmış bir makaleye ilham kaynağı oldu. Thâlmann, anti-faşist eylemin ortaya atılmasıyla herhangi bir şeyin değişmiş olduğunu reddediyordu; parti hâlâ şimdi üzerinden bir yıldan daha fazla süre geçmiş olan on birinci IKKI'nin kararlarına sadıktı. Bir kez daha sosyal-faşistler olarak damgalanan sosyal demokratlara saldırmadan, faşistlere saldıramazdınız; SDP ve NSDAP "burjuva sınıf yönetiminin ikiz destekçisi"ydiler. Thâlmann, Troçki'nin KPD ve SPD arasında faşizme karşı bir blok önerisini reddetti ve "*yalnızca yukarıdan bir birleşik cephenin* açık şampiyonlarını" kınadı. İstenen "*asla ve kat'a* yalnızca yukarıdan bir birleşik cephe politikası değil, *aşağıdan* bir birleşik cephe politikası"ydı. Bu eskiden beri devam eden formülün bir tekrarı gibi görünüyordu. Ancak bu niteleme –"yalnızca"– biraz daha fazla bir şey ima ediyordu. Belirli koşullar altında, "devrimci anlamda aşağıdan ve yukarıdan birleşik cephe taktiklerini dışarıda bırakmıyordu". Sendika hareketi içinde Thâlmann, "RGO'nun yanı sıra özgür ve Hıristiyan sedikalarda geniş bir muhalefet hareketinin yaratılması"na çağrı yapıyordu; ve "ana hamleyi sosyal demokrasiye yönelten bir tür stratejik yoğunlaşma ile Hitler partisine karşı mücadeleyi zayıflatan ya da ihmal eden" bir eğilimden oluşan "sekter tavırları" kınayarak yazısına son veriyordu. Sonuç, Nazilere karşı, daha kararlı bir "anti-faşist eylem"in yararına olarak SPD'ye karşı daha hoşgörülü, neredeyse işitilemeyecek kadar zayıf bir, çağrıydı.[57] Ancak Thâlmann, bir parti konuşmasında, Radek'in 1923'teki ünlü Schlageter çağrısını hatırlatmayı ve "adsız SA askerini", "Young planına ve Alman kapitalistlerine karşı devrimci özgürlük ordusu"na ka-

56 Bu talimat mektubunun hiçbir zaman yayınlanmamış olduğu anlaşılıyor ama üç ay sonra on ikinci IKKI'de Guttmann'ın ayrıntılı anlatımından bunu biliyoruz, ancak burada da Moskova'dan gelen talimattan söz edilmemektedir (*XII Plenum IKKI* (1933), ii, 48); Knorin'in telgrafının kanıtı olarak bakınız T. Weingartner, *Stalin und der Aufstieg Hitlers* (1970), s. 161.

57 *Die Internationale*, no. 6, Haziran 1932, s. 261-292.

tılmaya davet etmeyi seçiyordu.[58] Çok tehlikeli ve aldatıcı bir durumda her türlü toparlanma çağrısı denenmeliydi.

Reichstag'daki SPD liderleri ve KPD temsilcileri arasında temas kurmak üzere daha yüksek düzeylerde girişimler yapıldı. Bunlardan hiçbir şey çıkmadı.[59] Prusya Landtagı'nda Pieck, prezidyum için açıkça herhangi bir üye önermeyince ve de komünistlerle birlikte Nasyonal Sosyalistlere ve milliyetçilere karşı oy kullanacakları anlayışıyla merkez ve SPD'nin adaylarına oy verince, işler daha da ileri gitti; bu öneri reddedildi.[60] Daha alt düzeylerde sınırlı başarı sağlandı. 1932 Haziranı'nda Thâlmann'ın konuşma yaptığı Darmstadt'taki bir antifaşist kongreye 1.500 delege katıldı. Ancak bunların yalnızca 44'ü SPD'den ve 162'si de ADGB'den geliyordu.[61] 3 Temmuz'da Berlin, Lustgarten'deki bir kitle gösterisi yapıldığı bildirildi.[62] 8 Temmuz'da Thâlmann, 20 SPD üyesiyle, onların anti-faşist eylem konusundaki sorularını cevaplamak üzere buluştu; iki gün sonra da Berlin'de, faşizme karşı birleşik cephe ilan eden bir birlik kongresi toplandı.[63] Ancak SPD liderleri çekingen davrandılar; ve üyelerin çoğu buna bağlı kaldılar. "Birlik komiteleri" ve farklı yörelerdeki "Kızıl kitle-savunması"nın organları için ayrıntılı raporlar hazırlandı; bunlardan bazıları üyelerin sayılarını veriyor ve hatta "aktif üyeler" diye bir kategori belirliyordu.[64] Ancak bu örgütün ne kadar kendiliğinden eylemi temsil ettiğini ve yaptığı çağrının komünist olmayanlar için ne kadar etkili olduğunu tahmin edebilmek zordur.

Komintern ve KPD, el yordamıyla birşeyler arar ve yalpalar-

---

58 *International Presse-Korrespondenz,* no. 49, 14 Haziran 1932, s. 1553.

59 T. Weingartner, *Stalin und der Aufstieg Hitlers* (1970), s. 160.

60 Bu uvertürü için sert eleştirilere maruz kalan Pieck, IKKI'deki KPD temsilcisi Florin'e yazdığı 4 Ağustos 1932 tarihli bir mektupta davranışını savundu (*Die Antifaschistische Aktion* (1965), s. 214-215); Pieck'in benzer bir başka uvertürü için izleyen sayfadaki 71 numaralı dipnota bakınız.

61 *International Presse-Korrespondenz,* no. 49, 14 Haziran 1932, s. 1553-1554.

62 *International Presse-Korrespondenz,* no. 55, 5 Temmuz 1932, s. 1732.

63 Bu durumlarla ilgili belgeler için *Die Antifaschistische Aktion* (1965), s. 163-182'ye bakınız.

64 *Die Antifaschistische Aktion* (1965), s. 250-272.

ken Almanya'daki siyasi durumun istikrarsızlığı ve dehşeti artan endişeye neden oluyordu. 1932 Temmuzu'nun ortalarında, ağırlıklı olarak bir komünist bölgesi olan, Hamburg'un banliyösü Altona'da, Nazilerin, polisin izin verdiği bir yürüyüşü, komünistlerin izinsiz karşı gösterisiyle çakıştı. Polis komünist göstericiler üzerine ateş açtı; 18 kişi öldü, pek çok kişi yaralandı. Yörenin polis şefinin bir sosyal demokrat oluşu bir işe yaramadı.[65] Reichstag seçimleri esnasında 20 Temmuz 1932'de Papen, önemli bir *coup* (darbe) sahneye koydu. Hindenburg'dan Prusya için *Reichskommisar*'lık tam yetkilerini alan Papen, huzursuz Prusya koalisyon hükümetini görevden aldı ve Prusya'yı askerî yönetim altına soktu. KPD, Alman işçileri ve sendikalarına genel grev çağrısında bulundu.[66] Ama buna tepki gelmedi; ve altı hafta sonraki on ikinci IKKI'de Pyatnitski KPD'yi liderlikten yoksun olmak ve tembellik etmekle eleştirdi.[67] 31 Temmuz'daki Reichstag seçimlerinde NSDAP, 13.7 milyon oyla, 230 sandalye kazandı ve böylelikle kolayca Reichstag'daki en büyük parti oldu. SPD ve merkez partileri ciddi kayıplara uğradılar. Kazançlı çıkan az sayıdaki diğer partilerden bir tanesi, milletvekili sayısını 78'den 89'a çıkaran ve Thâlmann'a, "31 Temmuz'da tek zafer kazananın KPD olduğu" inanılmaz açıklamasını yaptıran KPD'nin başarısı oldu.[68] Moskova'da Knorin, "işçi kitlelerinin şimdi bir kez daha faşizmin oy sandığında yenilemeyeceğine ikna" ve de KPD'nin "faşizm ve kapitalizme karşı devrimci eyleme" hazır oldukları yolunda devrimci bir hava çaldı.[69] Hitler, Papen hükümetine katılma davetini reddetti ve Şansölyeliği talep etti. Bu hâlâ, Reichswehr'in vetosuna bağlıydı,[70] ve Hin-

65 Bu olay ayrıntılı bir şekilde, J. Valtin, *Out of the Night* (1941), s. 309-311'de anlatılmıştır; bu olaya Knorin on ikinci IKKI'de göndermede bulunmuştur (*XII Plenum IKKI* (1933), ii, 68).

66 *Die Antifaschistische Aktion* (1965), s. 193-194.

67 *XII Plenum IKKI* (1933), ii, 17-18; Thälmann "20 Temmuz'la ilgili olarak" belirtmediği eleştirileri kabul etti (*XII Plenum IKKI* (1933), iii, 94).

68 *International Presse-Korrespondenz*, no. 66, 9 Ağustos 1932, s. 2135.

69 *International Presse-Korrespondenz*, no. 64, 4 Ağustos 1932, s. 2053-2055.

70 Yukarıda bu bölümün ortalarına bakınız; Radek, Eylül 1932'deki bir makalesinde Alman siyasetinde Reichswehr'in rolünün öylesine güçlü olduğunu ve NSDAP'nin Reichstag'da çoğunluğu alsa bile hiçbir zaman iktidarı tam olarak

denburg talebi reddetti. Yeni Reichstag 30 Ağustos 1932'de toplandığında, en yaşlı üye olarak Klara Zetkin bir açış konuşması yaptı ve konuşmada her ne kadar faşizme karşı bir birleşik cephe çağrısı yer alıyorduysa da, kibarca karşılandı. Ama Göring, Reichstag başkanlığına seçildi,[71] ve kısa süre içinde anayasal yollarla Papen'in durumunu desteklenemez hale sokmaya girişti. KPD, seçim sonuçlarının kitlelere karşı "yeni yöntemler"in gerekliliğini ortaya koyduğunu açıklayan yeni bir sirküler yayınladı ama, eskimiş "anti-faşist eylemi fabrikalara taşıma" öğüdü dışında herhangi bir şey önermedi.[72] On ikinci IKKI 27 Ağustos 1932'de, Komintern ve Sovyet hükümetinin karşı karşıya bulunduğu şaşırtıcı karmaşık sorunları tartışmak üzere Moskova'da toplandığında durum buydu.

---

kullanamayacağını iddia etti (*International Presse-Korrespondenz,* no. 78, 20 Eylül 1932, s. 2490).

71 Pieck KPD'nin ikinci oylamada, bir Nazi'nin seçilmesini önlemek için, merkez de aynı şeyi yaparsa, SPD adayına oy vermesi gerektiğini öne sürdü (*Die Antifaschistische Aktion* (1965), s. 213-214; bu öneri gerçekleşmedi çünkü Göring birinci oylamada merkezin oylarıyla seçildi.

72 *Die Antifaschistische Akiton* (1965), s. 217-220.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

On İkinci Ikki ve Sonrası

27 Ağustos'tan 15 Eylül'e kadar toplantı halinde bulunan ve 174 delegenin katılımını sağlayan (bunlardan yalnızca 38'inin oy verme hakkı vardı) on ikinci IKKI'nin çalışmaları titizlikle düzenlenmişti. Thâlmann'ın –tablodaki Almanya'nın önemine bir nişane olarak– görüşmeleri resmen başlatmasından sonra, Kuusinen, "Uluslararası Durum ve Partilerin Görevleri" üzerine çok uzun bir rapor sundu;[1] ve daha sonra Thâlmann, "Ekonomik Grevlerin Dersleri ve İşsizlerin Mücadelesi" hakkında bir rapor okudu; ve 32 oturumun 26'sı tartışmalara ayrıldı, diğer oturumlarda Uzakdoğu[2] üzerine ve SSCB'de sosyalist inşa üzerine Manuilski'nin sunduğu bir raporu diğer delegelerin övücü yorumları ve resmî işler izledi. On birinci IKKI'de olduğu gibi, Molotov'un hazır bulunmayışı, herhangi temel bir direktifin beklenmediğini ima ediyordu ve görüşmelere belirsiz bir nitelik kazındırmış oldu.[3] Thâlmann, açış konuşmasında, hepsi de on sekiz ay önceki on birinci IKKI'de ifade

1 On birinci IKKI'de ana raporu Manuilski sunmuştu ve Kuusinen yalnızca "sömürgeler" sorunu üzerine konuşmuştu; on ikinci IKKI'de Kuusinen ana raporu sundu ve Manuilski tartışmalarda konuştu.

2 "Uzakdoğu" adlı bölüme bakınız.

3 Parti o sırada bir başka grup muhalifle mücadele ediyordu; Ryutin parti merkez komitesinin 9 Ekim kararıyla partiden ihraç edilmişti (*Pravda*, 10 Ekim 1932).

edilmiş olan, toplantının ana temalarını ortaya koydu: kapitalist istikrarın sonu, kitlelerin devrimci atılımı, yeni bir devrim ve savaş döneminin yaklaşması ve SSCB'ye karşı artan emperyalist savaş tehlikesi.[4]

Kuusinen raporunda durumu bilinen terimlerle gözden geçirdi. Yürürlükte olan politikanın tartışmalı zeminine ulaştığında, ihtiyatlı bir yaklaşım için Lenin'den alışılmamış derecede bol alıntı yaparak yolu açmaya çalıştı. Lenin, 1919'de Komintern'in kuruluş kongresi için ortaya koyduğu tezlerde, "mücadelenin öylesine yoğun olacağı ve çalışan kitlelerin bilincinin bu gelişmeye ayak uyduramayacağı" tehlikesine işaret etmişti ve Sovyetler'in öneminin "burjuva önyargılarıyla ve parlamentarizm ruhuyla yetiştirilmiş olan Alman işçilerinin geniş kitlesine henüz açık olmadığı" korkusunu ifade etmişti. Bu zaman aralığında bile diyordu Kuusinen ve hayallere dalıyordu: "Bolşevik kitle politikası" hakkında Lenin'in kendi sözlerinden insan çok şey öğrenebilir. Lenin, 1920 tarihli risalesi, *'Sol' Komünizm: Bir Çocukluk Hastalığı*'nı, proletarya diktatörlüğünü tanımadıkları sürece işçileri "kitle devrimci örgütlerinden" dışlayanlara karşı bir uyarı olarak yazmıştı. Aynı yıl Komintern'in ikinci kongresi için tezlerinde, o andaki görevin, "devrimi aceleye getirmek değil, proletaryanın hazır olma durumunu güçlendirmek" olduğunu söylemişti. Stalin'in, *Leninizmin Esasları*'ndan, "kitlelerin deneyim yoluyla devrimci sloganların doğruluğunu fark etmelerini kolaylaştıracak mücadele yöntemleri ve örgütlenme biçimleri" tavsiye edilebilirdi. Kendisini bu sağlam zemine yerleştirdikten sonra Kuusinen, bütün sosyal demokratlara "küçük Zörgiebels" diye saldıran doktrinci Solcular'la olduğu kadar, sosyal demokrat liderlerle siyasi bir blok kurmak isteyen, ("Brandler, Troçki" vs. gibi), o oportünistleri açıkça suçlayarak birleşik cephe hakkındaki hükmünü verdi. Vurgu anlaşılabilir şekilde kaymıştı. "Bağımsız liderlik" sloganı doğruydu; ama bazı yoldaşlar bunu uygularken, "proletarya demokrasisinin açıkça ihlaline varan yanlışlar yapmışlardı".

4 *XII Plenum IKKI* (1933), i, 1-6.

Kuusinen gecikmeli olarak böylece, bütün tartışmanın ana teması olan Almanya sorununa geldi. Burda her şey karışıktı. KPD son zamanlarda "birleşik cephe hareketini genişletmekte büyük bir atılım" gerçekleştirmişti. Hem Sağ'dan hem de Sol'dan yanlışlar yapılmıştı; ama bunlar düzeltilmişti. "Sosyal demokrasiye karşı olan mücadele, faşizm ya da öteki muhafazakâr burjuva partilerine karşı olan mücadeleden *farklı bir şekilde* yürütülmeliydi"; KPD, "stratejik olarak ana darbeyi sosyal demokrasiye yöneltmeli" ama bunu "aynı zamanda faşizme ve büyük burjuvaziye bütün gücüyle saldırarak" yapmalıydı. Bir zamanlar parti Nazi hareketini azımsamıştı. Öte yandan, mevcut rejim, "tam bir faşist diktatörlük" olarak tanımlanamazdı, zira işçilerin örgütlerini yok etme girişiminde bulunmamıştı; ve böyle bir şeyin yapılabilmesi, "komünist partisinin önderliği altındaki devrimci Alman proletaryasının" ayaklanması olmaksızın gerçekleşemezdi. "Bir kitle grevleri dalgası"nın, "emirle" yapılıvereceğini sanmak "Marksizm değil"di. Bununla birlikte Prusya hükümetine karşı 20 Temmuz'daki Papen *darbesi* sırasında bir fırsat kaçırılmıştı. Kuusinen sonuç olarak sosyal demokrasiye karşı bilinen saldırının genellemelerine döndü: "Burjuvazi, onun temel toplumsal destekleyicisini yıkmadan yerinden edilemeyeceğine göre, *esas darbemizi* sosyal demokrasiye yöneltmemiz gerektiğini söylemek doğru olacaktır". İhtilaflı konularda açıkça yön gösterme görevindan bundan daha bariz bir şekilde kaçınan bir rapor hayal etmek zordur. Ancak egemen olan hava ihtiyat ve ölçülülük havasıydı.[5]

Aynı taktikleri, raporu ekonomik konularla sınırlı olan Thälmann'da izledi ve özel olarak Almanya ile ilişki kurmadı ve böylelikle KPD'nin çetrefil sorunlarını görmezden gelme olanağı buldu. Dili bütünüyle alışılmış bir dildi. İşçilerin günlük talepleri ve şikâyetleri adına grevlerin önemi üzerinde ısrar ederek, komünistler "mücadele için kitlelerin iradesini keskinleştirecekler, onları proletarya diktatörlüğünün nihaî muharebelerinde daha esnek ve daha olgun yapacaklardı". Kızıl sendikaların kurulmasının, Çekoslovakya ve Birleşik Devletler, Fran-

5 *Aynı kaynak*, i, 6-41.

sa ve Polonya'daki ve "ayrıca kısmen de Almanya'daki" başarılarına göndermede bulunarak "kesinlikle kaçınılmaz ve doğru bir adım" olarak tanımladı. Ancak bu hareketin "Alman partisi de dahil" komünist partilerde dirençle karşılandığı ve de Kızıl sendikaların "kısmen bir durgunluk evresinden geçtiğini ya da gerileme eğilimi içinde olduklarını" kabul etti. "Nazi işçilerle tartışmayı, sosyal demokrat işçilerle tartışmaya tercih eden bazı yoldaşlar"a (Neumann ve destekçileri), ima yollu ve ad vermeden göndermede bulundu; ve "Sağ oportünist sapmalara ve 'Sol' sekterliğe karşı – bilinen iki cephede savaş" çağrısıyla sözlerine son verdi. Bu, daha fazla uzatılmış ve tekrarları olan bir konuşma olsa da Kuusinen'inkinden daha az parlak bir konuşmaydı; ama aynı itidal ve kararsızlık karışımını ortaya koyuyordu.[6]

Polonya delegesi Lenski ve Çekoslovakya delegesi Gottwald, *eş-raportör* olarak konuşmaya davet edilmişlerdi. Thâlmann'dan farklı olarak Lenski doğrudan Almanya sorununa daldı ve Stalin'den alıntılar temelinde Almanya'yı "*çok düzensiz bir şekilde gelişen uluslararası proleter devriminde belirleyici düğüm noktası*" ve ayrıca "muazzam devrimci gelenekleri olan en yoğun proletaryanın ülkesi" olarak tanımladı. Lenski'nin dili büyük ölçüde muğlaktı. Sık sık, onaylayarak Kuusinen'e göndermelerde bulundu ve Thâlmann'dan çok ender olarak söz etti. Ama ısrarlı bir şekilde Polonya'daki devrimci hareketin ileri durumunu tekrarlaması, geriden gelen Almanya ile üstü kapalı bir karşılaştırmayı ima ediyordu. Grev konusuna dönen Lenski de, 1912 yılında, "kitlelerin devrimci kalkışma hareketinin gerçek niteliği" olarak "siyasal ve ekonomik grevin birliğini" alkışlamış olan Lenin'den bir alıntı buldu. Polonya'da, "siyasal grevlerin ekonomik grevlerle yeni iç içe geçme evresi" çoktan başlamıştı. KPD'nin ya da onun liderlerinin zayıflığının yeniden kanıtlanması, "*proletarya diktatörlüğü için belirleyici iktidar müca-*

6 *Aynı kaynak*, i, 42-77. Orada hazır bulunan Humbert-Droz daha sonra bunu "Lozovski'nin politikasının ciddi bir revizyonu ve reformist sendikalar üzerinde çabaların yoğunlaştırılması" olarak tanımladı (J. Humbert-Droz, *Dix Ans de Lutte Antifasciste* (Neuchatel, 1972), s. 63, ama bu izlenim Hembert-Droz'un kendi eğiliminin etkisi altında edinilmiş olabilir.

deleleri", hararetli yeniliklerin arkasında pusuya yatmış görünüyordu.[7] Tartışmada daha sonra, 20 Temmuz 1932 tarihli Papen *darbesi* sırasında Berlin'de bulunan Pyatnitski, Lenski'nin kendisine bu olay karşısında KPD'nin pasifliğinden şikayet ettiğini söyledi.[8]

Mevcut Komintern politikası çerçevesinde eğer Lenski Sola yaslanmışsa, Gottwald kusursuz bir denge kurdu. 1929 Şubatı'ndaki beşinci parti kongresinde sıkı bir mücadeleden sonra Çekoslovak partisinde güç kazanmış ve Komintern'in 1928 kongresinde talep ettiği Sol'a dönüşü uygulayarak, egemen olan "Sağ oportünist" grubu açıkça suçlamış ve görevden almıştı. Bununla birlikte parti üyeliği feci şekilde azalmıştı.[9] IKKI prezidyumu 1930 Şubatı'nda Sağ oportünizm kadar Sol tehlikeyi de saptayınca, Komintern dergisindeki bir makale, "Sol sapma"nın en açık biçimde –"Sol" sapmacıların "partide radikal bir temizlik" talep ettikleri– Çekoslovak partisinde ortaya çıktığını iddia etmişti.[10] Bir yön değişikliği kesinlikle gerekliydi. Ancak Gottwald tehlikeyi atlatmıştı. 1931 Mart'ındaki altıncı Çekoslovak parti kongresindeki raporunda, "*işçi sınıfının çoğunluğunu kazanmak*" ve "*proletaryanın hegemonyası için*" mücade etmek ve faşizm ve emperyalist savaş tehlikesi ve sosyalfaşizme karşı mücadele gibi güvenli ve bilinen temalar üzerinde durmuştu.[11]

---

7 *XII Plenim IKKI* (1933), i, 78-96. Troçki'ye Moskova'dan ulaşan bir öyküye göre, Lenski Almanya üzerine ayrı bir tartışma talep etmişti; bu kabul edilmeyince kendi konuşmasını boşluğu doldurmak için kullandı. Konuşması coşkuyla alkışlandı ama ertesi gün sekreteryaya çağrılarak azarlandı (*Byulleten Oppozitsi* (Paris), no 31, Kasım 1932, s. 23). Bu öykünün biraz zayıfça doğrulanması, Lenski'nin, Gottwald'dan farklı olarak, tartışmaya cevap vermesine izin verilmemesiydi; tartışmada konuşan ikinci Polonya delegesi KPD'ye kibarlık etmek için çok çaba harcadı (*XII Plenum IKKI* (1933), ii, 30-32).

8 *Aynı kaynak*, ii, 17-18; Lenski'nin bu olaydan kendi konuşmasında söz etmediği anlaşılıyor.

9 1928'de 150.000 olduğu söylenen üye sayısı, 1931'de 35.000'e düşmüş, o tarihten sonra artmaya başlamıştı (çeşitli kaynaklardan derlenen sayılar için bakınız *American Slavic Review*, xx, no. 4, Aralık 1961, s. 645).

10 *Kommunisticeskiy Internatsiyonal*, 1930, no. 13-14, s. 10-11.

11 Gottwald'ın raporu ve tartışmaya verdiği cevap, görüşmelerin kısa bir özeti ve sonuçları özetleyen Gottwald'ın bir makalesi için, *Internationale Presse-Kor-*

Kongreyi ayın sonlarına doğru Moskova'daki on birinci IKKI izledi. Manuilski'nin raporunda Çekoslovak partisine ilişkin göndermeleri, partinin "IKKI ile işbirliği içinde parti üyeliğindeki düşüşü ortadan kaldırdığı" iddiası da dahil kısa ve kibarcaydı; ve Gottwald bir iki kuşkucu müdahaleyi kışkırtan yatıştırıcı bir konuşma yaptı.[12] 1932 yılı içinde Çekoslovak partisi birleşik cephe politikalarını uygulamaya doğru kararlı bir geçiş yapmış görünüyordu. Mart-Nisan aylarındaki büyük bir madenciler grevi, sosyalist ve komünist madencileri, parti liderlerinin inisiyatifine hiçbir şey borçlu olmayan bir ortak eyleme soktu. Parti merkez komitesinin 1932 Temmuzu'ndaki beşinci *plenumu* (*genel kurulu*), "Saldırı ve Savunma İçin İşçi Sınıfının Birliğinin Yolu" üzerine bir karar tasarısı kabul etti ve faşizme karşı mücadelenin, "proleter öncünün sınıf bilincine henüz sahip olmayan" işçilerle ve hatta "nüfusun yarı-proleter ve küçük-burjuva tabakaları"yla birleşik cepheye ihtiyaç gösterdiğini açıkça ifade etti.[13] Gottwald'ın Moskova'daki iyi durumu, Ağustos ayında on ikinci IKKI'nin eş-raportörlüklerinden birine davet edilmesiyle pekiştirilmiş oldu; ve o da bu durumu, belki biraz daha fazla ihtiyatla, aynı çizgiyi izlemek için kullandı. Çekoslovakya'daki grev hareketinin geliştiğini iddia ederek, bunu "kitlelere, başlıca da sosyal-demokrat işçilere giden en önemli yol" olarak alkışladı; ve konuşmasının bütünü birleşik cephenin geniş bir yorumu için yapılmış bir çağrı olarak okunabilirdi. Komünizmin benimsenmesinin birleşik cephenin bir koşulu olmaması, onun amacının benimsenmesi gerektiğini iddia etti; ve komünist partinin harekete öncülük etme iddiasındaki sekter-dogmatik görüşlerin terk edilmesi için çağrıda bulundu. Almanya'dan söz etmedi.[14]

---

respondenz, no. 23, 10 Mart 1931, s. 621-623, no. 24, 13 Mart 1931, s. 669-672, no. 28, 24 Mart 1931, s. 772-773'e bakınız.

12 *XI Plenum IKKI* (1932), i, 76, 216-224.

13 *Iz Istoriy Kominterna* (1970), s. 105, parti arşivinden aktarıyor.

14 *XII Plenum IKKI* (1933), i, 97-112. Troçki, on ikinci IKKI'den herhangi bir haber alma olanağı bulabilmesinden önce, Gottwald'ın birleşik cephheyi destekleyen *Rude Pravo*'daki yeni bir makalesine göndermede bulunuyor ve şu yorumu ekliyordu: "Maalesef KPD hakkında doğrudan hiçbir şey söylemiyor; bes-

Tartışma açıldığında Ulbricht, KPD'nin politikalarını ortaya koyma konusundaki ilk ciddi girişimi yaparak, bunları eleştirmeye yönelik gönülsüzlüğü her ne kadar içtenliğine gölge düşürse de, çatlağa ilk adımını atmış oldu. Sosyal demokrasinin faşizmle özdeşliği konusunda Stalin'den alıntı yaparak, SPD'nin "Hitler hareketiyle işbirliği yapan Papen hükümeti tarafından faşist bir diktatörlüğün kurulmasına verilen desteği gözden kaçırmak için işçi sınıfının bütün dikkatini Hitler üzerine yoğunlaştırmaya çalışmakta" olduğunu anlattı. Ancak Thälmann'dan farklı şekilde, her ne kadar alışılmamış bir içtenlikle, "fabrikalardaki mücadele hareketinin yavaş bir tempoda ilerlediğini" ve de "faşist karşı-devrimle rekabette devrimci kalkışmanın gelişmesindeki tempoda" avantajın hälä düşmandan yana olduğunu itiraf etse de, "bir birleşik cephe hareketi" olarak anti-faşist eylem üzerinde uzun uzun durdu.[15]

Tartışmaya en iyimser katkıyı Manuilski yaptı. Kapitalist istikrarın sonu faşizmin yükselişini getirmişti. Ama faşizm, "burjuvazinin sınıf yönetiminin pekiştirilmesinde bir etken" olmaktan ziyade "kapitalizmin çözülüşünün bir unsuru"ydu. Almanya'daki faşizm, yarı-tarımsal İtalya ya da Polonya'daki faşizmden farklıydı. Almanya, "en güçlü komünist kitle partisinin ülkesiydi; bütün kapitalist ülkeler içinde proleter devrimine en yakın duran ülke"ydi. Alman burjuvazisi, "Hitler'in iktidara gelmesine izin vermeyecek"ti çünkü "Hitlercilerin Almanya'nın iç durumunu daha da bozacağından, son derece gergin uluslararası bir durum yaratacağından ve Almanya'daki devrimci kirizin olgunlaşmasını çabuklaştıracağından korkuyordu". Proletaryaya gelince, "Papen-Schleicher hükümeti, kitleler üzerinde faşist boyunduruğu güçlendirmekte," kitleleri "Hakenkreuz"da (svastika/gamalı haç) çarmıha germekte başarılı olamayacaktı; kitleler "bir yanda savaş ve faşizm ile diğer yanda devrim" arasında nasıl seçim yapacaklarını bileceklerdi. KPD'nin sicilini överken, oldukça keskin bir şekilde, işçilerin

---

belli ki onu savunamıyor ama eleştirmeye de cesaret ediyor" *Byulletin Oppozitsiy* (Paris), no. 32, Aralık 1932, s. 20-21.

15 *XII Plenum IKKI* (1933), i, 113-128..

günlük talepleri adına niye bu kadar az ekonomik grev örgütleyebildiğini sorguladı. Moskova'da Versailles sistemine karşı değişen tavırları dikkatli bir şekilde gösterdi: "Versailles, ulusal birlik ve paylaşılan fedakârlıkları beslemektedir, zira Versailles yalnızca devrimci kriz unsurları yaratmamakta fakat ayrıca onun olgunlaşmasına ek engeller de yaratmaktadır". Manuilski'nin sözlerinin çoğu gibi bu konuşma ayrıntıda zekice ama pratik rehberlik arayan herhangi birisi için ileri derecede kaçamaklıydı.[16]

Her konuşmacı Komintern'in resmî kararlarına uyum gösterir ve sosyal demokrasinin suçlanmasına katılırken, tartışmanın gidişatı Komintern'in değişik sözcüleriyle Rus partisinin sözcüleri arasında olduğu kadar farklı yabancı partilerin görüşleri arasında da zımnî farklılıklar olduğunu ortaya koydu. Pyatnitski (PCF'nin olduğu gibi) KPD'nin de en açık sözlü eleştiricisiydi; Thâlmann'ı aklarken, Neumann'ın yanlışlarını şiddetle kınadı: bunlar anti-faşist eylemin ilk çağrısını yayınlamada meydana gelen gecikme, Papen'in 20 Temmuz *darbesi* karşısında partinin pasifliği ve de genel olarak birleşik cephenin gönülsüz bir şekilde uygulanmasıydı. Ayrıca partiyi illegal ilan edilme durumu karşısında hazırlıklı olmak için uyardı.[17] Knorin uzlaşmazların taviz vermeyen avukatı olarak göründü. İşçilerin hedeflerini gerçekleştirmek için "parlamento teklifleri, grevler ve gösteriler yeterli değil"di; gerekli olan şey (Knorin 1915 yılına ait Lenin'den uygun bir alıntı bulmuştu) "gerçek bir devrim için zorla bastırılmasıydı". Konuşmanın büyük kısmı Almanya sorununa –"plenum ve kongrelerimizin çoğundaki temel soruna"– ayrılmıştı. Konuşmacı bir Nazi diktatörlüğü ile Hindenburg, Papen ve Schleicher'in diktatörlüğü arasındaki farkı aydınlattı; faşizm her zaman Roma'ya yürüyüş şeklinde gelmek zorunda değildi. KPD'nin birleşik cephe politikalarının resmen onaylanması, halk "hem aşağıdan hem de yuka-

16 *XII Plenum IKKI* (1933), i, 158-168.

17 *XII Plenum IKKI* (1933), ii, 14-19; Neumann'ın yanlışları için üçüncü bölümün başlarına bakanız. Pyatnitski'nin PCF'yi eleştirisi için dokuzuncu bölüme bakınız.

rıdan" birleşik cephe istiyor alaylı göndermesiyle değerlendirildi. Stalin'in sosyal demokrasi ve faşizmin "zıt noktalar değil, ikiz kerdeşler" olduğu vecizesini hatırlattı ve konuşmasını "kimi parti çalışanlarının pasifliği"ne ve Almanya'daki "devrimci potansiyelin küçümsenmesi"ne karşı protestoyla sona erdirdi.[18] Bela Kun da, kapitalist istikrarın sonunun gelmesiyle sosyal demokrasiye karşı mücadeleninin "taktiklerimizde *çok daha önemli* bir yer edindiğini" ileri sürerek aynı yolu daha az sivri bir şekilde izledi.[19] Lozovski yalpaladı. O hâlâ "ana tehlikenin hiç kuşkusuz Sağ tehlike" olduğunu iddia ediyordu. Ama o yeni Kızıl sendikalar kurulmasını talep etmedi ve daha önce yaptığı "reformcu sendikaların", "kapitalizmin okulları" olduğu tanımlamasını geri aldı.[20]

Rus olmayan konuşmacılar arasında da aynı bölünmeler görülebiliyordu. Gottwald'ın birleşik cephe çağrısını iki başka Çekoslovak delege, Guttmann ve KPD'yi birleşik cephe taktiklerinin esnek olmayışı nedeniyle doğrudan eleştiren ve meslektaşından daha cesur olan Kızıl sendika lideri Sverma da kınadı; ve ayrıca Hollanda delegesi birleşik cephe lehinde konuştu.[21] Ancak küçük ve tedirgin bir partiyi temsil eden Avusturya delegesi, eğer Gottwald'ın önerileri kabul edilirse, komünistlerin "sosyal demokratlar tarafından yedeğe alınıp çekilme riski"ne maruz kalacaklarını söyledi.[22] KPD delegelerinden, Neumann'ın gözden düşmesinden yılmayan Remmele, üç ana tehlike olarak, "Sağ oportunizm", "kitlelerin büyük devrimci savaşlar için hazır oluşunun küçümsenmesi" ve "oportünist legalite kültü"nü ileri sürdü. Florin daha ihtiyatlı bir orta yol izledi ve kitlelerin henüz "sınırlı" ekonomik mücadele deneyimine yeterince sahip olmadığını düşündüğünü belirtti.[23] Diğer belli başlı yabancı partilerin liderleri uzun uzun konuştular

18 *XII Plenum IKKI* (1933), ii, 63-74.

19 *Aynı kaynak*, ii, 117-128.

20 *Aynı kaynak*, ii, 155-172.

21 *Aynı kaynak*, ii, 43-60.

22 *Aynı kaynak*, ii, 180.

23 *Aynı kaynak*, ii, 116, 140.

ancak çetrefil fikir ayrılıklarına dokunmamayı tercih ettiler; iyi bilinen formülleri aktarmaya ve itaatkâr bir şekilde kendi partilerini ilgilendiren konuları ifade etmeye giriştiler.[24]

Gottwald, Thälmann ve Kuusinen, bu sıraya göre, tartışmaya cevap verdiler ve dikkat çekici bir şekilde Guttmann ve Sverma'nın KPD hakkındaki kınamalarına katılmaktan uzak durdular. Thälmann'ın konuşması ilk konuşması kadar uzun ve tutarsızdı ama bu kez bütünüyle KPD'nin işlerine ayrılmıştı. Kinayeyi biraz aşan bir serzenişle, Gottwald'ın "birkaç, kimi zaman çok parlak, birleşik cephe eylemi"ne ilişkin ifadesine göndermede bulundu ama bu deneyimin "şematik" bir şekilde, "Komintern'in bütün bölümlerine" aktarılmasının tehlikelerine üstü kapalı değindi. "Birleşik cephenin uygulanmasında yapılan yanlışları düzelten KPD merkez komitesinin uyanıklığı"ndan savunur bir şekilde söz etti. Ama saldıracak birkaç güvenli hedef de buldu. Parti liderliğini "uzun dönemde yeterli olmayan bir perspektife" sahip olmakla suçlayan ve devrimci olanakları küçümseyen Remmele'yi eleştirdi. Komünistlerin, "Liebknecht ve Rosa'nın katilleri ve Zörgiebel'le omuz omuza durmasını" talep eden Troçki'yi açıkça suçladı. Son olarak, "Rusya partisi delegasyonundaki dostlarımız tarafından" ortaya atılmış olan çağrı konusunda Neumann'ın kabahatlerinin, 1930 Eylülü'ndeki Reichstag seçimlerinin Hitler'in talihinin en yüksek noktası olacağı konusundaki tahmininden başlayarak, ayrıntılı ve bilgiççe bir sıralamasına girişti ve onun Stalin'in, *Proleterskaya Revolutsiya*'ya Ekim 1931 tarihli mektubunun öneminin sözde yanlış anlaşıldığı iddiasıyla konuşmasını tamamladı. Oturum'un arefesinde Komintern'in siyasal sekreterliği, Neumann'ı KPD politbürosu aday üyeliği pozisyonundan almayı ve kendisini herhangi bir başka "fraksiyonel faaliyet"in sonuçları konusunda uyarmayı kararlaştırmıştı. Öyle görünüyor ki ilk kez olmak üzere – o sırada bu karar, Thälmann tarafından duyuruluyordu. Konuşmanın bayağılığı, aşılmaz zorluklar karşısında politikası olmayan bir partinin kö-

24 Fransız, Britanya ve İtalyan delegelerinin konuşmaları için ilgili bölümlere bakınız.

tü durumunu ele veriyordu.[25] Kuusinen tartışmayı sonuçlandırdı. İyimserlik için zemin bulabildiği alanlar üzerinde durdu, "kitleleri harekete geçirme olanağı konusunda Sağ oportünist inançsızlığa" ve "devrimci laflar içinde kendini gizleyen 'Sol' tehlikeye" karşı uyarılarını tekrarladı ve yeni konular ortaya atmadı. Birleşik cephe konusunda daha fazla bir şey söylemediği için özür diledi ama "Almanya'da milliyetçiliğin ve şovenizmin" yükselişine ilişkin, Papen hükümetini "Fransız emperyalizminden", "anti-Sovyet politika pahasına" silahlanma konusunda eşitlik hakkı "satın almaya" çalışmakla suçladığı etkili bir pasaja yer verdi.[26]

Sırasıyla Kuusinen ve Thälmann'ın raporları üzerine kabul edilen iki temel karar tasarısı bilinen temaları aktarmaktan öteye geçmedi. Birincisi bir kez daha kapitalizmin krizini ve SSCB'nin başarılarını saptadı. Ama bunu hemen küçük bir uyarı notu izledi:

> Görece kapitalist istikrarın sonu gelmiştir. Ama en önemli ve belirleyici kapitalist ülkelerde henüz acil devrimci bir durum yoktur. Şu anda meydana gelmekte olan şey, sınıflar ve devletler arasında büyük çatışmaların olacağı yeni bir evreye, yeni bir devrimler ve savaşlar evresine geçiştir.

Aşağıdan birleşik cephenin uygulanması, "ilke farklılıkları üzerine oportünist bir cila"yı içermemelidir. Sınıf çatışmasının keskinleşmesine, komünist partilerin, özellikle Almanya'da, güçlenmesi eşlik etmiştir. Uluslararası sahnenin yeni bir unsuru, Almanya'da (tazminatların kaldırılması ve doğu sınırlarının revizyonu gibi) "tüm haklarıyla bir emperyalist Devlet statüsü" talebidir; daha fazla pasif bir role mahkum edilemeyecek olan

25 *XII Plenum IKKI* (1933), iii, 85-117;B. Gross, *Willi Münzenberg* (İng. Çev. 1974), s. 231'e göre, Neumann, konuşmasına izin verilmese de oturumlara katıldı ama Remmele hazır bulunmadı. Marty, bir yıl sonra, on üçüncü IKKI'de, "on ikinci IKKI'de ... Remmele ve Neumann'ın, KPD ve Komintern'in çizgisine aykırı bir çizgiyi savunduğunu" iddia etti (*XIII Plenum IKKI* (1934), s. 565); eğer böyle idiyse, bu açık toplantıda değil, prezidyum ya da siyasal komisyonda, perde arkasında, oldu. Stalin'in mektubu için sondaki Ek A'ya bakınız.

26 *XII Plenum IKKI* (1933), iii, 119-129.

Almanya, "dünyadaki en keskin ve en yoğun emperyalist çatışmaların" merkezidir. Yeni bir emperyalist savaş, "*âcil* bir tehlike" haline gelmiştir. "Bir işçi-köylü cumhuriyeti, yani Avusturya ve öteki Alman bölgelerinden gönüllü katılmaları garanti eden bir Sovyet Sosyalist Almanya'yı" talep eden milliyetçi hedefler KPD'inin programının dışında bırakılamaz.[27] İkinci karar tasarısı, "ekonomik mücadele alanındaki devrimci kalkışmanın gelişmesi"ni selamlayarak başlarken esas itibariyle komünist örgütlerin sınırlılıklarıyla ilgileniyordu. Partiler, birleşik cephe uygulamasında "bir dizi ciddi oportünist yanlışlar" yapmışlardı. Hem işsizler hem de reformist sendikalar ve mevcut Kızıl sendikalar içindeki çalışmalar hatalı olmuştu. Sağ ve Sol sapmalara karşı bilinen uyarılar yapıldı. Karar tasarısı, güvenle zafer tahmininde bulunan ve belirli zayıflıkları ortaya koyan garip bir bileşimdi ve cesaretlendirmeye çok yer bırakıyordu.[28] Uzakdoğu'daki savaş konusunda yarım bir karar tasarısı kabul edildi.[29] Bu, o sırada yalnızca birkaç ay uzakta bulunan Nazilerin iktidarı ele geçirmesinden önceki son Komintern'di. Ama yakında meydana gelmesi beklenen felaket hakkında çok az bir bilinçlilik ortaya koyuyordu. Birleşik cephe davasını geliştirmek için hiçbir şey söylenmedi. Rusya partisinin ve Komintern'in liderleri, Avrupa'da Hitler'in iktidara yürümesinden büyülenen yegâne politikacılar değildi ve bunu karşılamak için herhangi tutarlı bir politika formülleştirmeyi anlaşılmaz buluyorlardı.

Toplantının son günleri Almanya'da yeni bir anayasal krizle çakıştı. 12 Eylül 1932'de Reichstag büyük bir çoğunlukla Papen hükümetine güvensizlik oyu verdi; ve Papen Reichstag'ın yeniden feshedilmesi için Hindenburg'un onayını aldı. KPD merkez komitesi, Papen hükümetinin Reichstag'daki has-

27 *Kommunistiçeski İnternatsyonal vı Dokumentakh* (1933), s. 973-982; karar tasarısındaki PCF, CPGP ve CPI hakkında yer alan kararlar için ilerdeki ilgili bölümlere bakınız.

28 *Kommunistiçeski İnternatsyonal vı Dokumentakh* (1933), s. 982-990.

29 "Uzakdoğu" başlıklı on altıncı bölüme bakınız.

mane oylarla devrilemeyeceğini açıklayan bir bildiri yayınladı: "Felaketten çıkışın tek bir yolu vardır – komünizm". SPD ve ADGB'nin liderleri Strassen ve Papen'le görüşmeye kalkıştıkları için açıkça suçlanıyorlardı. SPD "Kızıl birleşik cephenin ölümcül düşmanı, faşist gericiliğin çanak yalayıcısı Hindenburg'un partisiydi".[30] *Pravda*, 14 Eylül 1932 tarihli başmakalesinde, "*devrimci bir krizin yaklaşmasını*" selamlıyordu. Önerecek herhangi bir olumlu politikaları olmayan Moskova'daki liderler, yalnızca Almanya'daki kaosun, proleter devrimin prelüdü olacağı inancına sarılıyorlardı.

Bir KPD konferansı 15 Ekim 1932'de on ikinci IKKI'nin talimatlarını dile getirmek üzere toplandı. Thâlmann'ın ana raporunda ısrar ettiği kararlara üstü kapalı itaat, bunların karışık karakterini ortaya koymaya hizmet etti. "Hitler faşizminin hızla iktidara yükselmesine ve Papen-Schleicher hükümetinin sayesinde iktidara gelmesine yol açan Almanya'daki nasyonalist-şovenist dalganın desteklediği" Alman burjuvazisinin emperyalizmi üzerine yeni vurguyu tekrarladı. Yeniden silahlanma ve doğu sınırına ek olarak "batıda, yani Eupen-Malmedy* ya da –daha gözle görülebilir bir gelecekte– Saar bölgesi sorunu konusunda belirli düzenlemeler"den söz etti. Bütün bunlar, SSCB'ye yönelik yeni savaş tehlikesiyle, Alman-Fransız ya da Alman-Polonya savaşı tehlikesini, daha da yakınlaştırıyordu. Faşizm ve sosyal-faşizm arasındaki denkleme söz götürmez bir şekilde sahip çıktı ama anti-faşist eylemin ve son zamanlardaki grevlerin artan desteğinin geliştirdiği birleşik cepheyi övdü. Raporuna, "faşistleri nerede bulursanız vurun" sloganları "işçiler arasında zaman zaman bireysel terör eğilimi yaratan" Neumann ve grubuna acımasızca saldırdı. Öte yandan, Neumann, Hitler'i "devrimin atlama tahtası" olarak adlandırarak, devrim-

30 *Internationale Presse-Korrespondenz*, no. 77, 16 Eylül 1932, s. 2456.

(*) Eupen-Malmedy: 1914 Viyana Kongresi'nde Prusya'ya bırakılan, Avusturya Hollandası'nın yaklaşık 1.000 kilometre karelik Almanca konuşulan bir bölgesi. Bu zengin bölge Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Belçika'ya verildi. 1940-45 yıllarında Nazi Almanyası'nın bir parçasıydı. 1956 Almanya-Belçika Anlaşması'na göre Belçika'da kaldı ve 2001 yılında Belçika içinde federal bir devlet oldu.

ci krizi hızlandırmak adına Hitler'i iktidara getirmek isteyenleri cesaretlendirmişti. Thâlmann'ın konuşması Komintern'e tam anlamıyla bağımlılık ifade eden aşırı ifadelerle doluydu; ve Moskova'daki KPD temsilcisi Florin SSCB'deki sosyalist başarılar üzerine bir eş-rapor sundu.[31]

Konferansın sonunda kabul edilen karar tasarısı, IKKI kararlarını ortaya koyan Thâlmann'ın özetinden başka bir şey değildi. Durumun teşhisi, bildiğinden şaşmaz nitelikteydi. "Papen-Schleicher hükümeti Reichswehr, Stahlhelm* ve Nazilerin yardımıyla" kurulmuştu; merkez ve SPD, bunun için "yolu açmıştı". SPD, sosyal-faşistlerin İtalya ve Polonya'da oynadığı aynı rolü, Almanya'da faşizmi iktidara getirmekte oynamıştı; bir Hitler hükümetine göre "ehven-i şer" saydığı Papen-Schleicher hükümetinin iktidara gelmesine izin verdiği için suçlanmıştı. En dikkat çeken yenilik, rejimin "emperyalist saldırganlığı" üzerinde ısrar edilmesiydi. "Almanya'nın emperyalist yeniden silahlanma mücadelesi" Alman emperyalizminin Sovyetler Birliği'ne yönelik karşı-devrimci bir savaş hazırlamadaki etkin rolünü" artırmaktadır. Ancak, "aşağıdan birleşik cephe taktiklerinin, cesur, saldırgan bir uygulaması" için yapılan çağrı, "SPD'ye karşı bizim ilke mücadelemizi zayıflatacak oportünist girişimlere karşı" uyarıyla biraz hafifletiliyordu. Son olarak, konferans, "faşizmi küçümsemek ve SPD'ye karşı ilke mücadelesini zayıflatmaktan" ve "sendikalar içinde çalışmaya ve aşağıdan birleşik cephe taktiklerinin merkezî öneminin inkârına yol açan sosyal demokrat işçilere karşı sekter bir tavır takınmaktan" suçlu bulunan Neumann ve grubu hakkında IKKI'nin yapmış olduğu suçlamayı onayladı. Söz konusu grup ayrıca parti liderliğini gözden düşürmek için bir kampanya yü-

31 Thâlmann'ın raporu ve son cümleleri, *Im Kampf gegen die Faschistische Diktatur* (1932), s. 3-42'dedir; Florin'in raporu, *Die Wahrheit über die Sowjetunion* (1932) adıyla bir broşür olarak yayınlandı.

(*) Stahlhelm: *Bund der Frontsoldaten*, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Weimar Almanyası'nda ortaya çıkan pek çok paramiliter örgütten birisiydi. Daha ziyade Alman Ulusal Halk Partisi'nin silahlı bir kolu olarak faaliyet gösterdi. 1933'te Naziler, *Stahlhelm Putsch* adı verilen bir baskınla, SA'lar eliyle örgütü silahsızlandırmaya kalkıştılar. Hitler ikitidara geldikten sonra örgütü NSDAP içine kattılar ama bir yıl sonra da monarşist niteliği yüzünden lağvettiler.

rütmekle ve gençlik birliğinin liderlerini partiye karşı kışkırtmakla suçlandı.[32]

Şimdi açık bir kopma kaçınılmazdı. On ikinci IKKI'den sonra Remmele, "tam bir platform" oluşturan seksen sayfalık bir memorandumu Komintern'e sundu. Faşizmin iktidara gelişinin, "kapitalizmin devlet sisteminde bir değişiklik" anlamına geldiği görüşünden hareket etti. Bu, faşizm ve burjuva demokrasisi arasında temel bir zıtlık olduğu hipotezine ve faşizme karşı geniş bir birleşik cephe anlayışına yol açıyordu. KPD liderlerine Troçkist ve Luxemburgist diye saldıran ve kendi grubunu "Sol Bolşevikler" olarak adlandıran Remmele, eleştirmenlerine göre "komünist partilerin Bolşevikleştirilmesini reddeden ve uygulamada Bolşevizmin uluslararası niteliğini inkâr eden", "Batılı bir komünizm" önerdi. KPD liderlerinin 16 Kasım 1932 tarihli bir toplantısında Remmele hatalarından kısmen vazgeçti ve grup faaliyetine son vermeyi kabul etti. Bununla birlikte grup işlevine devam etti ve Remmele Neumann'la olan "grup ilişkilerini" sürdürdü.[33] Parti sekretaryasındaki görevinden alındı ve yerine Ulbricht geçti. Belki hâlâ talihini onaracağını umut eden Neumann, Manuilski'nin on ikinci IKKI hakkında rapor sunduğu bir parti *aktif* toplantısına katıldı ve hatalarını uygun şekilde itiraf etti.[34] Ancak bu durum, KPD'nin aynı anda izleyeceğini açıkladığı farklı politikalar arasındaki karışıklığın giderilmesine pek yardımcı olmadı. Komintern dergisindeki bir makale, yıl içinde KPD'nin "partiyi sosyal-faşizmle aynı blok içine itmeye yönelik Sağ oportünist girişimlerini ifşa etti" ve "faşizmin karşısına burjuva demokrasisini koyan liberal çizgiyi" reddetti ama "sosyal-faşizm ve faşizmi aynı kaba koyma basitliğine karşı da mücadele etti".[35]

Almanya'da, Avrupa tarihinde ve Komintern'in faaliyetlerinde bir dönüm noktası teşkil eden Hitler'in iktidara tırmanı-

32 *Im Kampf gegen die Faschistische Diktatur* (1932), s. 42-48.

33 Bu ayrıntılar bir yıl sonraki IKKI'de Marty'nin raporundan alınmıştır (*XIII Plenum IKKI* (1934), s. 565; bu rapor için ilerdeki "On Üçüncü IKKI" başlıklı altıncı bölüme bakınız.

34 *Internationale Presse-Korrespondenz*, no. 88, 25 Ekim 1932, s. 2823.

35 *Kommunisticeski Internatsiyonal*, 1932, no. 24, s. 49.

şının uzun süren ıstırabı 1932 sonbaharında başladı. Reichstag'ın feshedilmesinden sonra 6 Kasım'da yeni seçimlerin yapılması kararlaştırıldı. Seçimlerden önceki birkaç gün içinde, belediyenin bir girişimi olan Berlin ulaşım örgütü, zorunlu finansal ihtiyaçlar karşısında ücretleri düşürme kararını açıkladı. İşçi delegeleri 2 Kasım'da toplandılar ve ulaşım sistemini durduran bir grev ilan ettiler. Görünüşe göre bu kendiliğinden eylem, komünist RGO tarafından kuvvetle alkışlandı ama SPD sendika liderleri tarafından yersiz olduğu gerekçesiyle reddedildi. Beklenmedik bir şekilde Naziler grevi desteklemek için aktif olarak ortaya çıktılar, dolayısıyla komünist ve Nazi örgütçüler grevcileri teşvik etmek için yan yana göründüler ve de NSDAP, işçi sınıfının liderliğini KPD'nin elinden aldığını muzaffer bir şekilde iddia etti. Üç gün geçtikten sonra grev, karşılıklı suçlamalar arasında çöktü; KPD, Nazileri, "grevciler cephesini içeriden yıkmakla" suçladı.[36]

Bu garip olayın ima ettiği şeyler ne olursa olsun, 6 Kasım seçimlerinde oyları Temmuz'daki 13.7 milyondan, 11.7 milyona ve milletvekillerinin sayısı 230'dan 196'ya düşmüş olan NSDAP'a acil bir yarar sağlamadı ama onu hâlâ yeni Reichstag'daki en büyük parti konumunda bıraktı. KPD, milletvekillerinin toplam sayısını 89'dan 100'e çıkararak başarılı oldu. SPD bir kez daha geriledi ama (eski 133 milletvekiline karşı) 121 sayısını korudu ve böylelikle SPD ve KPD'nin toplam gücü –bir araya gelmeyi başarabilselerdi– Nazilerden fazlaydı. Komintern ve parti basını, belalı Nazi hareketi şimdi artık zirveden inişe geçtiği[37] için ferah bir nefes aldılar ve KPD, partinin "muzaffer ilerleyişini" bir kez daha kutlayan bir manifesto yayınladı.[38] Bu umut ışığı, Nazi tehdidi karşısında Moskova'da egemen olan

36 *Die Antifaschistische Aktion* (1965), s. 297; Thälmann ve Ulbricht greve ilişkin sonradan anlattıklarında, her ne kadar Thälmann, "Nazilere karşı hatalı ideolojik mücadeleyi" KPD'nin yapmış olduğu bir yanlış olarak kabul etmiş olsa da, Nazi katılımından söz etmediler (*Internationale Presse-Korrespondenz*, no. 99, 25 Kasım 1932, s. 3181-3185).

37 *Pravda,* 10 Kasım 1932; *Internationale Presse-Korrespondenz*, no. 93, 8 Kasım 1932, s. 3181-3185.

38 *Internationale Presse-Korrespondenz*, no. 93, 8 Kasım 1932, s. 3025-3027.

kararsızlık ve erteleme havasını teşvik etti. Moskova'da 1932 Kasımı'ndaki bir politbüro toplantısının muhtemelen uydurma ama olası bir öyküsü, Manuilski'nin SPD ile Hitler'e karşı bir ittifak önerisini reddeden Stalin'in, 6 Kasım'dan sonra Nazi tehlikesinin ortadan kalktığı, Reichswehr'in Hitler'in iktidara gelmesine asla izin vermeyeceği ve de baş düşmanın hâlâ SPD olduğu konusunda ısrar ettiği şeklindeydi.[39]

Bu umutların gerçekçi olmadığı kanıtlanırken, NSDAP saflarında bu sırada birşeylerin yanlış olduğu izlenimi hâkimdi. Papen hükümeti, Brüning'in ekonomiye *laissez-faire* yaklaşımına tezat teşkil eden, bir yatırım ve iş-yaratma programı kabul etti ve geçici olarak işsizliği azalttı. Thâlmann, on ikinci IKKI'de Papen'in "'ekonomiyi canlandırma önlemlerini' krizi aşma araçları, ağır sanayiye ve büyük toprak sahiplerine yapılan bağışlar" olarak ciddiye almıyordu.[40] Seçimlerin arefesinde bir KPD yorumcusu, "Papen'in politikasının Nazilerin programını önceden gündeme aldığı" gözleminde bulundu ama işsizlikteki düşüşün Ekim ayında tersine döndüğünden, Nazi liderliğindeki bölünmelerden ve SA saflarındaki hoşnutsuzluktan söz etti.[41] Bu dönemde KPD ve Moskova'da, Nazi lideri Gregor Strasser'e, Hitler'den daha az gerici olduğu düşünüldüğü için biraz fazla önem verilmişti ve Nazi programındaki radikal toplumsal maddelerin yazarı olduğu söylenmişti. Knorin, 1932 Eylül'ündeki on ikinci IKKI'de onun, Alman halkının yüzde 95'inin "anti-kapitalist bir ruha sahip olduğunu" söylediğini aktarmıştı.[42] Kasım seçim-

39 Ypsilon, *Pattern for World Revolution* (1947), s. 164; bu çalışmanın büyük bir kısmı "ele aldığı konuya hâkim" tarihsel roman kategorisine girmektedir. 6 Kasım 1932 seçimlerinin Nazi tehdininin sonuna işaret ettiğine ilişkin inanç başka yerlerde de aynı derecede güçlüydü. Blum, sosyalist gazetede, "Hitler bundan böyle iktidardan, eğer denebilirse, iktidar umudundan da dışlanmıştır" diye yazmıştı (aktaran J. Fauvet, *Histoire du Parti Communiste Français*, i (1964), 129); Laski, 19 Kasım 1932 tarihli *Daily Herald*'da "Hitlerci hareketin en yüksek noktasını geçtiği konusunda sağlam bir kehanette" bulunmuştu.

40 *XII Plenim IKKI* (1933), iii, 87.

41 *International Presse-Korrespondenz*, no. 92, 4 Kasım 1932, s. 2935-2937. Nazi oylarındaki azalmanın işsizlikteki azalmayla ilişkili olması yanıltıcıydı; ancak KDP, NSDAP gibi, işsizlerin desteğine dayanıyordu ve oy kazandı.

42 *XII Plenim IKKI* (1933), ii, 64-65.

lerinden hemen sonra Moskova'daki Alman büyükelçisi, Litvinov'a, Hinderburg'un Hitler'i hükümette istemeyeceğini, "örneğin Strasser gibi Nasyonal Sosyalistleri" kabul edebileceğini söylemişti.[43] Aralık 1932'nin başlarında *İzvestiya,* Strasser üzerine uzun bir makele yayınladı ve burada fanatik küçük burjuva Hitler'den farklı olarak, Strasser'i NSDAP'nin "devlet adamı" ve gerçekçi kişisi olarak ele aldı.[44]

Seçimleri Papen'in istifası izledi ve Aralık 1932'nin başında, Schleicher ile Hitler arasındaki daha ileri görüşmelerin kesilmesinden sonra, Schleicher'in Şansölye olduğu ve Nazilerin katılmadığı yeni bir hükümet kuruldu. Schleicher işçilerin desteğini kazanmak için bir toplumsal programa olan ihtiyacın gösterisini yaptı; ve bu değişikliklerin KPD için ifade ettiği anlam başlangıçta karanlıkta kaldı. Thälmann, yeni hükümeti Papen'i devirenin "proleter sınıf gücü" olduğu yolundaki akıl almaz bir böbürlenmeyle selamladı ve "'bir toplumsal uzlaşı kabinesi' lafları eden, Nazilerden sosyal demokratlara işçi karşıtı bir cephenin demagojik birlik sözlerini" açıkça suçladı. Doğru bir şekilde Schleicher kabinesinin, "bir Hitler koalisyonuna ya da Hitler hükümetine yolu açan bir geçiş kabinesi olduğunu", öngördü.[45] *Pravda,* Schleicher'in "Papen'in değişmemiş gerici-faşist programını Nasyonal Sosyalist demagojinin kimi süsleriyle gizlemeye çalıştığını" ileri sürdü ve biraz mantıksız bir şekilde bunun "komünistlerin işçi sınıfının çoğunluğunu sonuç alıcı devrimci muharebelere kazananabilmesi için elverişli bir pozisyon" yarattığı sonucuna vardı.[46] Komintern haber bültenindeki bir makale, "faşist rejimin keskinleşmiş bir evresini ve işçi hareketinin ve KPD'nin daha yoğun bir şekilde zulme maruz kalacağını" teşhis ediyor ve her zaman olduğu gibi, "proleter birleşik cephe eylemi"yle SPD'nin kınanmasını birleştiriyordu.[47] 31

43 *Dokumenty Vneşney Politiki SSSR,* XV (1969), 604, 620.

44 *İzvestiya,* 12 Aralık 1932; bir takma adla imzalanmış olan bu makale, genellikle Narkomindel'in önde gelen yetkililerinden Shtein'a atfedilmişti.

45 *Die Antifaschistische Aktion* (1965), s. 318-320.

46 *Pravda,* 6 Aralık 1932.

47 *International Presse-Korrespondenz,* no. 102, 6 Aralık 1932, s. 3243-3246.

Aralık 1932'de –SAP, Brandler'in KPD(O)'su ve kendisini Leninbund (Linke Kommunisten) olarak adlandıran– üç Sol muhalefet grubu, "faşizm iktidara gelmeden yenilmelidir" parolası altında bir manifestoda, "birleşik savunma örgütleri kurulması" çağrısında bulundular.[48] Her iki partinin muhalifleri tarafından, SPD ile KPD arasında bir köprü kurmak amacıyla yapılan bu girişim, her iki tarafta da aynı ölçüde kabul görmedi ve onaylanmadı.

Bununla birlikte KPD ve Komintern'de hangi karışık duygular egemen olmuş olursa olsun, Schleicher'in Şansölyeliğe gelişi, Moskova'da bütünüyle olumsuz karşılanmadı. Hiçbir Alman hükümetinin, Reichswehr'in egemen olduğu bir hükümet kadar SSCB'ye dostça davranma ihtimali yoktu. Bu an Sovyet dış ilişkilerinde bir tür bir *détente* göze çarpıyordu. Sovyet-Alman ilişkilerindeki kötüleşmeye karşı Fransa ve Fransa aracılığıyla Polonya ile bir *yakınlaşma* yoluyla karşı bir hareket yaratma konusundaki Sovyet çabaları yaklaşık iki yıldır devam ediyordu.[49] Önemli ilerleme işaretleri, Fransız hükümetinin başı olarak keskin anti-Sovyet Tardieu'nun yerini daha esnek Herriot alınca ve Almanya'da yükselen milliyetçilik dalgası Fransızların endişelerini artırınca, 1932 yazında ortaya çıktı. 25 Temmuz'da imzalanmış olan Sovyet-Polonya paktı, 27 Kasım 1932'de onaylandı;[50] ve iki gün sonra uzun süredir bekleyen Fransız-Sovyet saldırmazlık paktı Paris'te imzalanıp, Litvinov tarafından "Fransız Cumhuriyeti ile SSCB arasındaki karşılıklı ilişkilerin yeni bir evresinin başlangıcı" olarak alkışlandı.[51] Bu anlaşmaların, Schleicher'in Berlin'de Şansölye olarak iş başına getirilmesinin arefesinde tamamlanmış olması bir rastlantıydı. Ancak bu Sovyet hükümetine bir güven duygusu ve manevra özgürlüğü verdi.

Bununla birlikte Moskova'da hiç kimse, Sovyet dış ilişkilerinde Almanya'nın ana etken olduğu konusunda kuşku duy-

---

48 *Der Deutsche Kommunismus: Dokumente*, ed. H. Weber (1963), s. 312-313.

49 İkinci bölüme bakınız.

50 *Dokumentıy Vneşney Politiki SSSR*,XV (1969), 436-439; pakt 1932 Ocak'ında hazırlanmış ve parafe edilmişti (üçüncü bölümün başına bakınız).

51 *Dokumentıy Vneşney Politisi SSSR*,XV (1969), 637-640, 644-648.

muyordu. Litvinov, Berlin'de 19 Aralık 1932'de Schleicher ile yaptığı tek toplantıda, Sovyet hükümetinin Papen yönetimini biraz güvensizlikle değerlendirdiğini, Schleicher hükümeti hakkında bu tür tereddütler taşımadığını söyledi. Schleicher, Fransa ve Polonya ile imzalanan Sovyet paktlarının Almanya'ya karşı bir tavır değişikliğine yol açmayacağı konusunda güvence verilmesini istiyordu ve kendisinin Şansölye olarak atanmasının sağlam Alman-Sovyet ilişkilerinin devamının garantisi olduğu açıkladı ve 1926 tarihli Berlin Anlaşması'nı gözden geçirecek olan protokolün erken onayı için söz verdi. KPD'nin yıkıcı faaliyetlerinden şikâyet etti ve yasal bir yasaklama olasılığını ima etti. Schleicher daha önce, Alman komünistlerine karşı eylemlerin, Almanya'nın Sovyetler'e yönelik politikasıyla hiçbir ilişkisi olmadığı konusunda Sovyet büyükelçisine güvence vermişti. Litvinov buna, Alman hükümeti tarafından Alman komünistlerine karşı alınan önlemlerin Sovyet hükümetini ilgilendirmediğini ve Sovyet-Alman ilişkilerini etkilemeyeceğini söyleyerek tepkide bulundu.[52] 1933 yılı başlarken, Sovyetler'in uluslararası ilişkilerinde güven verici bir denge kurulmuş görünüyordu; ciddi olarak en fazla rahatsız edici unsur, Mançurya'daki Japon saldırganlığıydı. 23 Ocak 1933'te TsIK toplantısında uluslararası durumu değerlendiren Molotov, "dış ilişkilerimizde Almanya, her iki ülkenin çıkarlarından" kaynaklanan, "özel bir yere sahiptir" şeklinde olağanüstü kısa bir açıklama yaptı.[53] Aynı ay, Hitler'in açıkça kışkırtıcı konuşmaları ve Nazi çetelerinin kanlı saldırıları nedeniyle KPD örgütlerinden artan oranda protesto çığlıkları yükseldi.[54] Ancak, Thorez, Luxemburg ve Liebknecht'in 15 Ocak'taki yıllık anma toplantısına katılmak için Berlin'e geldiğinde, "Versailles Anlaşması'na ve empyeryalist savaşa karşı gerçek bir mücadele orta-

52 Bu mülakatın en eksiksiz öyküsü *Auswärtiges Amt*, 9496/668964-7'dedir; *Dokumentıy Vneşney Politiki SSSR*,xv (1969), 816 not 331'de de kısaca değinilmiştir ancak 20 Kasım 1932 tarihli Litvinov'un Narkomindel'e bildirdiği telgrafın burada yer almaması belki de önemlidir. Schleicher'in önceki güvencesi konusunda bakınız *Dokumentıy Vneşney Politisi SSSR*, xv (1969), 390.

53 *SSSR: Sentralnıy Ispolnitelnıy Komitet 6 Sayuza:Sessiya* (1933), no. 1, p. 37.

54 Bunlardan bazıları *Die Antifaschistische Aktion* (1965), s. 332-356 içindedir.

ya koyan anti-kapitalist, anti-faşist cepheden" etkili bir şekilde söz etti ama anlaşılıyor ki Nazilere hiç değinmedi.[55] KPD'nin ya da Komintern'in havasında dünya olaylarında muazzam ve tarihî önem taşıyan bir büyük kargaşanın yakınlığını düşündüren hiçbir şey yoktu.

Bununla birlikte, Almanya'daki siyasal durum, bir kez daha, istikrarlı olmayı kabul etmiyordu. 4 Ocak 1933'te, banker Schröder evinde Papen ve Hitler arasında, basında çok sözü edilen bir toplantı düzenledi. 1931 Ekimi'ndeki "Harzburg cephesi"nden beri[56] Nazi hareketini sanayi, finans ve büyük toprak çıkarlarıyla bir ittifaka çekmek gündemde olmuştu. Bu ittifak şimdi, –her ne kadar hangi partinin egemen olacağı sorusu açık bırakılmış olsa da, koşulları Hitler için çok daha olumlu bir şekilde– gerçekleşmiş oluyordu. Ancak pazarlığın daha geç fark edilen bir başka önemi daha vardı. Schleicher'in sözde radikal olacak programı, şimdi Papen'in adına konuştuğu çıkarların muhataplarını telaşa kaptırmıştı ve son çare olarak Schleicher değil, Hindenburg'un sırdaşı Papen konuşuyordu. Olayların gelişmesi KPD ve Komintern tarafından şaşkınlıkla ve uzak ihtimaller bolluğu içinde izlendi; her ikisi de, çok fazla umut bağlanan Schleicher'in düşeceği sonucuna direniyordu. Ancak bu tarihsel önem taşıyan ayın sonu gelmeden çok önce Schleicher'in, 31 Ocak'ta yeniden toplanacak olan Reichstag'da varlığını koruyamayacağı açıkça belli olmuştu. 28 Ocak'ta istifasını verdi. İki gün sonra Hindenburg, onun yerini almak üzere Hitler'i davet etti.

55 *Die Rote Fahne*, 17 Ocak 1933.

56 Bir önceki bölüme bakınız.

BEŞİNCİ BÖLÜM

HİTLER İKTİDARDA

Hitler'in 30 Ocak 1933'te şansölye olarak atanmasının, iktidara yükselişinde belirleyici olacağı yalnızca geriye doğru bakıldığında görülebilirdi. Herhangi bir *darbe* olmamıştı, Roma üzerine yürünmemişti. Yeni kabinenin on iki üyesinden yalnızca üçü –Hitler, Göring ve Frick– Nazi idi; diğerleri geleneksel Sağın temsilcileriydi. Almanya uzun süredir koalisyonlara alışmıştı ve kabul edilmiş anayasal teamüllere uygun olan bu koalisyon, tek bir partinin diktatörlüğünün görünürdeki işaretlerinden hiçbirini taşımıyordu. *Pravda*'da, 31 Ocak'taki ilk tepki, yeni hükümetteki en önemli adam olarak, tekelci sermayenin temsilcisi Hugenberg'i alkışlamak olmuştu; ve bu görüş, Troçki de dahil, diğer gözlemciler tarafından geniş çapta kabul görmüştü.[1] Bununla birlikte Hitler'in Şansölyeliği heryerde yeni bir aşamanın işareti olarak algılanmıştı. 29 Ocak'ta Schleicher'in istifası şimdi KPD'ye sosyal demokrat işçilere ve örgütlere faşizme karşı ortak eylem konusunda rutin bir çağrı ilham etti;[2] ve ertesi gün KPD, "bu yeni açık faşist diktatör-

1 Bir görgü tanığının anımsadıklarına göre, *Pravda*'daki makalenin içeriği, Stalin'le temas halinde olduğu kabul edilen Knorin tarafından dikte edilmişti (*Survey*, Ekim 1962, s. 163); Troçki'nin yorumu için Ek B'ye bakınız.

2 *Die Rote Fahne*, 29 Ocak 1933.

lük kabinesi"ne karşı genel grev çağrısında bulunan bir bülten yayınladı.[3] Grev çağrısı tamamıyla başarısızdı. "Gün, bütün işçi sınıfının birliğini gerektirir" ama "biz mücadelemizi anayasa temelinde yürütürüz" diyerek kendi açıklamasını yayınlayan SPD, çağrıyı dikkate almadı.[4]

Bu ilkesel açıklama iki partiyi bölmeye devam etti. 7 Şubat'ta Thälmann, KPD merkez komitesinin gizli bir toplantısında, "her türlü faşist terör saldırılarına rağmen partinin güvenliği ve devamı"nın gerekli olduğunu söyledi ve "tüm parlamenter hayalleri paramparça edecek ve kitleleri parlamento-dışı kitle mücadelesi için eğitecek güçlü bir kampanya" için çağrıda bulundu.[5] İzleyen haftalarda KPD ve SPD arasındaki karşılıklı suçlamalar bilinen çizgide devam etti ama bu durum bazı yüksek düzey temasları[6] ve alt düzeyde ortak gösterileri engellemedi. Ama olaylar kısa süre içinde bu kısır temasların önüne geçti. Nazilerin Sol gruplara karşı şiddet eylemleri çok arttı; ve önceki rejimlerde rastlanmayan, gazetelerin kapatılması, sıradan bir şey haline geldi. Sol'un partilerinin legal eylem alanının sınırları her gün daralıyordu.

Faşizme karşı uluslararası bir birleşik cephe yaratma girişimleri hâlâ engellerle karşılaşıyordu. 6 Şubat 1933'te yedi bağımsız Sol partinin temsilcileri –Britanya ILP, Alman SAP, Fransız POP ve Polonya, İtalya, Norveç ve Hollanda'nın bağımsız

---

3 *Rundschau,* no. 2, 1 Şubat 1933, s. 23; *Geschichte der Deutschen Arbeiterbewegung*, v (1966), 441-442 (bu bültenin kopyası, bu cilltеki görüntü malzemesi arasında yer almaktadır).

4 *Geschichte der Deutschen Arbeiterbewegung*, v (1966), 442.

5 *Geschichte der Deutschen Arbeiterbewegung*, v (1966), 446-447.

6 1933 Kasımı'ndaki Reichstag yangını davasında, o sırada gözaltında bulunan bir KPD milletvekili, Neubauer, önde gelen bir SPD milletvekili Stampfer'in faşizme karşı iki parti arasında işbirliği uvertürü için Sovyet büyükelçiliğine başvurduğunu ve bunun büyükelçiliğin bir meselesi olmadığı cevabını aldığını anlattı; bunu öğrenen Neubauer, kendisine bu bilgiyi veren gazeteciye Stampfer'le görüşmeye hazır olduğunu söyledi. 28 Şubat için Torgler, Neubauer ve Stampfer arasında bir görüşme ayarlandı ama Reichstag yangını nedeniyle bu buluşma gerçekleşmedi (*Rundschau,* no. 41, 3 Kasım 1933, s. 1589); Torgler ve Stampfer arasında daha önceki temaslar konusunda biraz kesin olmayan kanıtlar için bkz. T. Weingartner, *Stalin und Aufstieg Hitlers* (1970), 224. Daha az güvenilir bir öykü de K. Heiden, *Der Führer* (1944), s. 432'de görüldü.

sosyalist işçi partileri– Paris'te bir araya geldiler ve sosyal demokrat, komünist ve bağımsız devrimci sosyalistlere yönelik bir manifesto yayınlayarak, "sınıf bilinci olan işçiler"in "ortak düşman"a karşı birleşmeleri çağrısında bulundular; İkinci Enternasyonal'e ve Komintern'e benzer terimler içeren telgraflar gönderildi.[7] Her iki Enternasyonal de, eğer başka bir şeyde değilse, Sol'dan üçüncü bir uluslararası grubun müdahalesinden hoşlanmama konusunda birlik halindeydiler. Her ikisi de uvertürü görmezden geldi. Geri kalmamak için Fransız, Alman ve Polonya komünist partileri 13 Şubat'ta sosyalist işçilere "proleter mücadelenin yenilmez birleşik cephesini kurmak" için çağrıda bulundular.[8] Sonunda, 17 Şubat'ta İkinci Enternasyonal, bütün ülkelerin işçilerine, "karşılıklı çekişmelere son verip, faşizme karşı birlikte savaşmak için" kendi çağrısını yaptı ve bu amaç için Komintern'le görüşmeler yapılmasını önerdi.

Bu çağrıya 5 Mart 1933'te Komintern'den gelen gecikmeli tepki, yetkililer arasındaki terüddütler ve farklı kanaatlerin açık işaretini gösteriyordu. Bütün dünya işçilerine hitap eden bu çağrı, birleşik cepheye en büyük engelin, burjuvazi ile işbirliği içinde olan sosyal demokrat liderlerin izledikleri, "ehven-i şer" politikası olarak bilinen ve işçi sınıfının birliğini bozan ve "Almanya'da faşist gericiliğin zaferine yol açan" politikadan kaynaklandığı iddiasıyla başlıyordu. 17 Şubat açıklaması şimdiye kadar izlenen politikayla "en keskin çelişki"yi gösteriyordu ve Komintern ve komünist partilere, samimiyetine inanmamayı ilham ediyordu. Bununla birlikte Komintern, komünist partilere, İkinci Enternasyonal'e bağlı partilerin merkezî yetkililerine, faşist saldırılara ortak direniş ve ortak toplantılar, gösteriler ve grevler şeklini alabilecek olan ortak eylem önerileri "tavsiye etmeye" hazırdı. Komünist partilere ayrıca, bu ortak eylem döneminde, sosyal demokrat örgütlere yönelik saldırıları durdurmaları tavsiye edilecekti. İkinci Enternasyonal ve Ko-

---

7 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal:Kratkiy İstoriçeskiy Oçerk* (1969), s 351; metin için bakınız *New Leader*, 10 Şubat 1933. POP için dokuzuncu bölüme bakınız.

8 *Humanité*, 13 Şubat 1933.

mintern arasında doğrudan görüşmeler yapılması önerisi dikkate alınmadı.[9] Gönülsüz bir çağrıya gösterilen bu gönülsüz tepkiyi, *Pravda*'da, esas itibariyle sosyal demokrasinin siciline hakaretler yağdırmayı iş edinen bir başmakale izledi.[10] Zoraki terminolojisine rağmen, Komintern'in "tavsiyesi" önde gelen komünist partilerce şükranla karşılandı.[11] Komintern'in çağrısından işaretini alan KPD 14 Mart'ta, SPD'nin liderlerine açık ve koşulsuz bir ortak eylem ve "Hitler-Papen-Hugenberg hükümetinin ve Hitler'in partisinin SA ve SS çetelerinin duyulmamış terörünü" karşılamak üzere ortak örgütlenme –ilk kez olarak herhangi bir kınama ya da eleştiri unsurundan arınmış bir öneri– yaptı.[12] Ancak öneri çok gecikmişti ve herhangi bir etkisi olmadı. Birkaç gün sonra İkinci Enternasyonal'in yönetimi Zürih'te toplandı ve Komintern açıklamasının, görüşme önerilerinden söz bile etmediğini belirterek üye partilere, iki Enternasyonal arasında görüşmeler başlayıncaya kadar, bağımsız görüşmelerden uzak durma talimatı verdi.[13]

Her ne kadar Thälmann 7 Şubat 1933 tarihli konuşmasında Hitler'den, "Sovyetler Birliği'ne savaş açılmasını siyasetinin ana kuralı yapmış olan adam" olarak söz etmişse de, Hitler'in Şansölyeliği'ne Moskova'daki tepki daha ılımlı oldu. Neurath'ın Dışişleri Bakanı olarak yerinde bırakılması, politikanın devamı olarak umut vadeder görünüyordu. *Pravda* okuyucularını, SSCB'nin Almanya'ya düşman olmayan en büyük ülke olduğu ve "yalnızca tahttaki delilerin" Sovyet-Alman ilişkilerini zehirlemek ve Almanya'yı tamamıyla tecrit etmek isteyecekleri derin düşüncesiyle teselli ediyordu.[14] Hitler, dış ilişkiler konusunda sessiz kalıyordu. İki hükümet sıradan işleri yürütmeyi sürdürüyordu; 25 Şubat'ta Berlin'de SSCB'ye verilecek Al-

9 *Pravda*, 6 Mart 1933, *Rundschau*, no. 4, 11 Mart 1933, s. 91-92; Komintern'in çağrısını, KIM'in "genç işçilerin birleşik savaş cephesi" çağrısı izledi (*Rundschau*, no. 6, 25 Mart 1933, s. 151-152).

10 *Pravda*, 6 Mart 1933.

11 Partilerin tepkileri için aşağıdaki ilgili bölümlere bakınız.

12 *Rundschau*, no. 6, 25 Mart 1933, s. 149.

13 J. Braunthal, *History of the International* (İng. Çev. 1967), ii, 393.

14 *Pravda*, 4 Mart 1933.

man kredileri konusunda bir anlaşma imzalandı.[15] En çok yeis uyandıran şey, Sovyet liderlerince Alman dostluğunun garantisi olarak görülen Schleicher'in devre dışı bırakılması ve Batılı devletlerle *yakınlaşma* eğiliminden endişe edilen Papen'in yeniden ortaya çıkmasıydı. Ancak, Moskova'daki Alman Büyükelçisi Dirksen'in, 27 Şubat'ta Litvinov'un Cenevre'de bulunduğu sırada Narmomindel'in başı olan Krestinski'yi arayarak, Neurath'ın talimatıyla, "Sovyet-Alman siyasal ilişkilerinin genel durumu hakkında Sovyet hükümetiyle ayrıntılı görüşmeler yapmayı" önermesine kadar önemli herhangi bir şey olmadı. Dirksen, SSCB ile Fransa arasındaki son *yakınlaşma* belirtilerine ilişkin endişelerini ifade etti ama Alman politikasının devamlılığı konusunda sağlam bir garanti verdi:

> Hükümetin önde gelen üyeleri –Neurath, Schleicher ve Papen– Sovyetler Birliği'nin sorumlu temsilcilerine, Alman hükümetinin SSCB ile ilgili şimdiye kadar mevcut politikasının tamamen korunacağını ve sürdürüleceğini defalarca açıklamışlardır.

Hitler Neurath'a, "komünizmle ilgili iç politika yöntemleri ile Sovyet Birliği'ne karşı olan politika arasında kesin bir ayrım gözetilmesi gerektiğini" ve ikincisinde hiçbir değişiklik istemediğini söylemişti. Krestinski biraz buruk bir şekilde Hitler'in sözlerinin "bağlayıcı nitelik" taşımadığı, zira "bunun kamu önünde ve doğrudan bize" yapılmadığı şeklinde cevap verdi.[16]

Moskova'da bu görüşmenin yer aldığı günün akşamında Berlin'de Reichstag binası yanmıştı. Bir zamanlar komünist olan yarım akıllı Hollandalı Van der Lubbe olay yerinde yakalandı ve komünistler derhal suçun failleri olarak suçlandı. O gece boyunca binlerce komünist tutuklandı. Ertesi gün, Weimar Anayasası'nın kişilere sağladığı haklar ve özgürlükleri askıya alan bir cumhurbaşkanlığı kararnamesi yayımlandı; ve aşırı Sol'un parti ve gruplarına karşı bir terör dönemi başlatıldı. KPD tarafından basına verilen, Reichstag yangınında her türlü suç ortaklığı-

15 *Dokumenty Vneşney Politiki SSSR*, xvi (1970), 112-116.

16 *Dokumenty Vneşney Politiki SSSR*, xvi (1970), 117-121.

nı reddeden ve Lubbe'nin Hollanda komünist partisinin bir üyesi olduğunu reddeden ve "Zinoviyev mektubu"nun sahteliğini[17] hatırlatan açıklama hiçbir ilgi çekmedi. Litvinov Cenevre'den Moskova'ya dönerken, 1 Mart'ta Berlin'de Neurath'la bir görüşme yaptı. Eğer Sovyet ve Alman resmî belgeleri eksiksizse, her ikisi de Reichstag yangını ve sonrasından söz etmediler. Neurath'ın bu olaylara ilişkin yaptığı en yakın ima, "eğer o [yani Hitler] son zamanlarda sert önlemler almak zorunda kaldıysa, seçimlerden sonra biraz sükûnet geleceğini" belirtmek oldu. Neurath, Alman-Sovyet ilişkilerinde hiçbir değişikliğin düşünülmediği güvencesini tekrarladı ve de "Hitler komünizmle devletimizi ayırmayı biliyordu". Neurath, Naziler arasında aşırılar bulunduğunu ancak Hitler'in kendisinin "iknaya açık makul ve pratik bir adam" olduğunu ekledi. Alman meslektaşının henüz silahsızlanma konferansında Litvinov'a, Hitler'in polisin kontrolünü ele geçirdiği için, kısa sürede koalisyonun zorluklarından kendini kurtaracağını söylemiş olması, pek de o kadar huzur vermiyordu.[18]

Ertesi gün Hitler, yandaşlarının zaferleriyle övündükleri bir mitingde konuştu. Şansölye olduktan sonra ilk kez o geleneksel konuşma tarzına dönerek, Reichstag yangınının sorumluluğunu kesin olarak "Bolşevikler"e yükledi ve Sovyet rejiminin iç politikalarına şiddetle saldırdı. Bunu, resmî Sovyet protestoları[19] ve Alman komünistlerine karşı şiddetin yoğunlaşması izledi. 3 Mart'ta Thälmann tutuklandı; ve 9 Mart'ta Komintern'in Berlin'deki[20] Batı Avrupa Bürosu'nun (WEB) başı olan Dimit-

17 *Rundschau*, no. 3, Mart 1933, s. 42; daha sonra, Reichstag'daki komünist milletvekilleri tarafından Göring'i yangından kişisel olarak sorumlu tutan daha ayrıntılı bir açıklama yayınlandı (*Rundschau*, no. 7, 31 Mart 1933, s. 170-171).

18 *Dokumentıy Vneşney Politiki SSSR*, xvi (1970), 134-138; *Auswärtiges Amt*, 2860/562415-8.

19 *Dokumentıy Vneşney Politiki SSSR*, xvi (1970), 141-142, 149-150.

20 1923'teki Bulgaristan felaketinden bu yana Komintern'de çalışan Dimitrov Mart 1929'da WEB'e atanmıştı ve onun ateşli kişiliği, daha ziyade gölge gibi olan bu kurumu IKKI'nin, IKKI adına (yalnızca Avrupa'dakiler değil) yabancı partilerin pek çok sorununu ele alan, faal ve etkili bir kurumu haline getirdi; işlevleri 1931 Mart'ında tanımlandı ve genişletildi (*Georgii Dimitrov: Vydayuşçisya Deyatel' Kommunistisçeskovo Dvijenya* (1972), s. 80-82. J. Humbert-Droz, *Dix Ans de Lutte Antifaschiste* (Neuchatel, 1972), s. 112'ye göre, Dimitrov ilk başta bu ikinci derecedeki göreve, "Sağ Sapmacı" olarak gö-

rov iki Bulgar meslektaşı, Tanev ve Popov'la birlikte göz altına alındı ve Reichstag yangınında suç ortaklığıyla itham edildi. Bu arada Reichstag seçimleri 5 Mart'ta yapıldı. Naziler toplam oyun yüzde 43'üne denk gelen 17 milyon oy aldılar ve hükümette temsil edilen sağ partilerle birlikte kesin bir çoğunluğa sahip oldular. KPD 4.8 milyon, SPD 7 milyon –o koşullar altında önemli sayılabilecek– oy aldı; azınlığın geri kalan kısmı merkezden oluştu. *Pravda* 7 Mart'ta, "KPD'nin Muazzam Siyasal Zaferi"ni kutladı. Hitler, KPD ve onun tüm kurum ve yayınlarına fiilen hukuki yasaklama getirdi ve Reichstag'daki görüşmelerden dışlandı.[21] SPD o an için yakayı kurtardı. Reichstag 16 Mart'ta toplandığında hükümet, Reichstag'ın onayı aranmaksızın hükümete yasa koyma ve hareket etme konusunda mutlak yetkiler veren bir yasa tasarısı sundu. Oy birliği sağlanması için büyük baskı uygulandı. Merkez buna boyun eğdi ve yasadan yana oy kullandı; yalnızca anayasal yollarla hareket edeceklerini söyleyerek protestolarını sürdürürken, SPD'nin ancak 91 üyesi yasaya karşı oy kullanma cesaretini gösterebildi. Sonuçta yasaya karşı çekince gösterilmesi oylamayla sonuç alınmasını engelledi. Anayasal muhalefet seçeneği açık değildi. SPD rejimin kendi varlığını sürdürmesine izin vermeye tolerans gösterebileceği umuduyla hızla rejime karşı aktif direnişten vazgeçen bir konuma sürüklendi. Sendikalar Nazi liderlerine, eğer başarılı olurlarsa, Mussolini yönetiminde kendilerine CGL statüsü sağlayabilecek abartılı uvertürlere giriştiler.

Bir tek darbe, Avrupa'da proleter devrimi umudunun rehberi olan, bir zamanların güçlü KPD'sini devirmişti. Derhal tutuklanmaktan kurtulan liderlerinin çoğu –Pieck, Ulbricht ve Florin de dahil– çabucak partinin azınlık merkez komitesinin oluşturulduğu Paris'e sığındılar. Almanya'da tehlikeli yeraltı faaliyetini hâlâ sürdürebilecek durumdaki parti gruplarıyla temasları sürdürmek üzere özenle hazırlanmış bir örgüt oluşturuldu. Bir polis raporuna göre, Amsterdam, Strasbourg, Lük-

---

rüldüğü Moskova'dan uzaklaştırılabilmek için atanmıştı.

21 Pieck'in Reichstag'da yapmayı umduğu meydan okuma konuşması *Rundschau*, no. 10, 20 Nisan 1933, s. 268-269'da yayımlandı.

semburg, Kopenhag ve Prag'da "sınır" karakolları ve Almanya'daki illegal örgütler için de Berlin'de bir merkez oluşturuldu.[22] Yeraltı gruplarının ne kadar çok ya da ne kadar etkin olduklarını ve onlarla ne kadar temas kurulabildiğini tahmin etmek zordur. Abartılı iddialar ortaya atılmıştır. Ancak Nazi terörüne sık sık yapılan göndermeler ve komünistlerin tutuklanmalarına ilişkin raporlar, baskının genelde etkili olduğunu düşündürmektedir. 1933 sonlarına doğru Ulbricht, "30 Ocak'tan önce fabrika hücreleri bulunan fabrikaların çoğuyla henüz yeniden temas kurulamamıştır" diye itiraf etmektedir.[23]

Yurtdışında yayın faaliyetini sürdürmek için önceden titiz hazırlıklar yapılmıştı. 1 Temmuz 1932'den beri, *Internationale Presse-Korrespondenz*'ın yayın kurulu Basel'de, *Rundschau über Politik, Wirtschaft und Arbeiterbewegung* adıyla aylık bir dergi yayımlamaya başlamıştı. *Internationale Presse-Korrespondenz*'den farklı olarak bu dergi esas itibariyle haber ve imzasız makalelerle, diğer Komintern kaynaklarından bazı konuşma ve makaleleri yayınlama işiyle kendini sınırlandırmıştı. Bunun dışında her iki yayının tarzı ve politik yönelişi aynıydı. Dokuzuncu aylık sayının (No. 3, 1933) 1 Mart 1933'te sahneye çıkışı, Almanya'da *Internationale Presse-Korrespondenz*'ın yasaklanmasıyla aynı zamana denk geldi; ve bu tarihten itibaren *Rundschau* kendini haftalığa dönüştürdü ve eski haber bülteninin kimliğine büründü. Bu arada, *Internationale Presse-Korrespondenz*'ın çok kısaltılmış sayıları kadar, partinin gazetesi *Rote Fahne*, Almanya'ya gizlice sokulmak üzere yurtdışında belirsiz aralıklarla basıldı. Reichstag yangını üzerine bir broşürün 10.000 kopya basıldığı ve biraz daha kuşkulu olmak üzere, Hitler hükümetine karşı mücadele çağrısıyla 1 Mayıs açıklamasının 200.000 kopya dağıtıldığı iddia edildi.[24] Ancak, parti edebiyatının ve parti propagandasının ne kadarının Nazi ağından geçtiği ve komünist yeraltına ulaştığı yetersiz delillere dayanan bir kanaat olarak ortada durmaktadır.

Komintern'in, Hitler'in zaferiyle ilgili ilk resmî değerlendir-

22 *Der Deutsche Kommunismus: Dokumente*, Ed. H. Weber (1963), s. 405-407.

23 *Rundschau*, no. 46, 30 Kasım 1933, s. 1775.

24 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 166.

mesi, IKKI prezidyumunun 1 Nisan 1933 tarihli birleşiminde oldu. Felaketin boyutlarını küçük göstermek kaçınılmazdı; zira KPD, Komintern dergisinin hâlâ iddia ettiği gibi, "kapitalist dünyada devrimci Marksizm-Leninizmin öncü ordusu"ydu.[25] Heckert esas itibariyle, Alman felaketinin suçunu SPD'nin geniş omuzlarına oturtmaya yönelik uzun bir rapor sundu. 4 Ağustos 1914'ten itibaren sosyal-demakrasi, "proletaryaya karşı, *burjuvazi ile gerici birleşik cephe* politikası izlemişti". 1918-1919 devriminde burjuvazinin yardımına koşmuştu. "Weimar anayasısının, sosyal demokratların elleriyle kurulan burjuva cumhuriyeti aslında Hohenzollern monarşisinin aynı sosyal ve ekonomik temeli üzerine oturuyordu." Versailles Anlaşması'nın zulmü ve sosyal demokratların ihanetiyle tahrik olan küçük burjuvazi, işçi sınıfının kimi kesimlerini de dışarıda bırakmayan şovenizm dalgasına kapılmıştı. Yalnızca KPD faşizme karşı sağlam durmuştu. Terör beş milyonluk bir partiyi yıkamazdı; ve Heckert partinin "işçi sınıfını faşizm ve kapitalizme karşı kesin zafere ulaştıracağı" kehanetiyle raporunu tamamladı. Prezidyum Heckert'in teşhisini onaylayan bir karar tasarısı kabul ederek daha önce Neumann ve destekçileri ileri sürdüğünde hakaretle reddedilen bir tezde teselli aradı:

> Kitleler arasındaki tüm demokratik hayalleri yıkan ve onları sosyal demokratların etkisinden kurtaran açık bir faşist diktatörlüğün kurulması, Almanya'nın proleter devrimine doğru ilerlemesini hızlandıracaktır.

Karar tasarısı, KPD'nin "Hitler darbesinin öncesi ve sırasındaki" politikasını "oldukça doğru" olarak övüyor ve partiyi "*kitleleri kesin devrimci muharebeler için hazırlamaya ve kapitalizmi ve faşist diktatörlüğü silahlı bir ayaklanma ile devirmeye*" davet ediyordu.[26] Aynı hava içinde, bu kez IKKI tarafından

25 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal*, 1933, no. 9, s. 13.

26 *Rundschau*, no. 6, 12 Nisan 1933, s. 229-231 (karar tasarısı), no. 10, 20 Nisan 1933, s. 261-267 (rapor); heriki belge de *Why Hitler in Germany?* (1933) adıyla İngilizce bir broşür olarak yayınlandı. Nazi başarılarının proleter devriminin davasını güçlendireceği ve Manuilski'nin buna itirazı için "On Birinci IKKI" adlı ikinci bölüme bakınız.

1 Mayıs kutlamaları için "bütün ülkelerin proleterlerine" yönelik olarak kaleme alınan bir çağrı, "kapitalizmi savunma ve korumayı, işçi devrimi yoluyla kapitalizmi devirmek için işçilerin birleşik cephesine tercih eden" sosyal demokrasiyi şiddetle suçluyordu.[27] 1933 Mayısı'nda KPD'nin azınlık merkez komitesi IKKI prezidyumunun sonuçlarını onaylayan ve allayıp pullayan uzun bir karar tasarısı kabul etti. "Merker'in sekterliği"ni ve "Neuman grubunun sekter politikasını" lanetlemeyi de ihmal etmedi. Ancak, "sosyal-faşistlerin devlet aygıtından tamamıyla dışlanmaları, sosyal demokratik örgütlerin ve onların basınının gaddarca ezilmesi, onların sermayenin diktatörlüğünün ana sosyal destekçileri olduğu gerçeğinde hiçbir şeyi değiştirmez" diye eklendi.[28]

Moskova'da verilen cilalı hükmün, felaketten önce partide mevcut olan ve sürgünde bir partinin karışıklıkları ve sıkıntılarıyla daha da derinleşen çatlakları onarması beklenemezdi. Öyle görünüyor ki şimdi küskün Neumann tarafından kışkırtılan[29] Remmele, 1 Nisan 1933 tarihli IKKI kararına, "Nazilerin iktidarı ele geçirmesinin 1914'ten beri proletaryanın karşılaştığı en büyük felaket" olduğu; "bir faşizm ve gericilik döneminden geçtiğimiz"; ve de "Almanya'da tüm burjuva toplumunun lumpen proletarya düzeyine indiği" iddialarıyla cevap verdi. Kendi platformu temelinde durumun tartışmaya açılması için partiye çağrıda bulundu.[30] Çağrı iyi karşılanmadı. Başka muhalif sesler de dikkate alınmadı. Gottwald 9 Nisan 1933'te IKKI'ye telgraf çekerek, "aşağıdan birleşik cephe lehine faaliyetleri güçlendirmek için" İkinci Enternasyonal ile görüşmelere başlanmasını istedi ve Fransız ve Avusturya partilerinde de benzer görüşler dile getirildi. Moskova'da bu türden her türlü uvertür, İkinci Enternasyonal'in liderlerinin tavırları ışığın-

27 *Rundschau*, no. 11, 28 Nisan 1933, s. 300-302.

28 *Rundschau*, no. 17, 2 Haziran 1933, s. 451-548.

29 Neumann 7 Mart 1933'te Remmele'ye, "Parti liderlerine karşı Rosa Luxemburg rolü oynaması"nı yazmıştı; bu Marty'nin on üçüncü IKKI'de Remmele'yi suçlamasında açıklandı (*XII Plenum IKKI* (1934), s. 565) ve Neumann tarafından 1934 tarihli itirafnamesinde kabul edildi (aşağıda yedinci bölüme bakınız).

30 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 566-567.

da "uygun olmadığı" gerekçesiyle mahkum edildi.[31] Bu tavır, reformizm ve faşizm arasındaki çelişkiyi faşizmi zayıflatmaya kullanacağına, sosyal demokrasi ile faşizmi "aynı değilse de yakın gibi ele alan", "Komintern'in stratejik kararını baştan sona yanlış" bulan Troçki tarafından şiddetle suçlandı.[32]

Moskova'da, sosyal demokrasinin sert bir şekilde eleştirilmesi, KPD'nin övülmesi ve geleceğe olan güven –her ne kadar inandırıcı değildiyse de– bu olaylarda Komintern'in herhangi bir rol üstlenmesinin engellenmesi zorunlu amacına hizmet etti. Yıllardır Komintern, neyin arzu edildiğine ilişkin kendi kabullerinin ışığında, KPD liderlerini atamış ya da görevden almıştı; parti Moskova'dan gönderilen bir doktrin ve politika deli gömleğinin içinde tutulmaktan cesaretini yitirmişti. Eğer felaket için KPD suçlanıyorsa, sorumluluğun büyük kısmı Komintern'e ait olmalıydı. Ne ki gerçeğin tümü bu kadar değildi. Uzun yanlışlar ve yanlış hesaplamalar sicilinin arkasında, 1918-1919 kışının ve yine 1921 ve 1923 yıllarının o heyecanlı günlerinde bile, Alman işçilerinin çoğunluğu bir proleter devrimi için ortaya çıkmamışlardı. Çoğunluğun ruh hali 1933'te de değişmiş değildi. KPD ile SPD arasındaki farka bakıldığında, birincisinin, Moskova'dan bastırılan ve üyelerinden çok azının bunu gerçekleştirmeye hazır oldukları[33] bir devrimci eylem programı vardı ve ikincisi eylemsizliği, legalite ve anayasaya bağlılığıyla mazur göstermeye çalışıyordu.

Hareketsizliği nedeniyle SPD'nin sağladığı erteleme kısa sürdü. 2 Mayıs 1933'te sendikalar ele geçirildi, binaları işgal edildi ve mallarına el kondu. 10 Mayıs'ta komünist, sendika, Solkanat ve Yahudi eserleri bir tarafa ayrıldı ve heyecanlı sahneler halinde, opera binasının önündeki meydanda ateşe verildi. Bir hafta sonra, Hitler Reichstag'da Versailles Anlaşma-

31 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal: Kratkii İstoriçeskiyy Oçerk* (1969), s. 353-354.

32 *Byulleten Oppozitsiy* (Paris), no 35. Temmuz 1933, s. 3.

33 Lozovski çok önceleri KPD'deki "legalcilik" ve "anayasacılığın" varlığını sürdürmesine karşı prdotestoda bulunmuştu (bkz. *Fouundations of a Planned Economny, 1926-1929*, cilt 3, s. 456).

sı'nın gözden geçirilmesini ve silahlanma konusunda Almanya'ya hak eşitliği verilmesini talep ettiğinde, SPD milletvekilleri diğerleriyle birlikte rejimin dış politikasına koyun gibi destek oyu verdiler.[34] Ancak şimdi sona yaklaşılmıştı. 22 Haziran'da SPD hukuken yasaklandı, tesisleri yağmalandı ve üyeleri komünistlerin maruz kaldığı aynı ev aramaları ve tutuklamalara maruz bırakıldı. Başına gelecekler öngörülmüştü ve yeni parti genel merkezi Prag'da açıldı. Diğer partiler de kısa süre içinde aynı kaderi paylaştılar. Herhangi bir direnç gösteren tek parti, 30 Ocak koalisyonunda Nazilerin ortağı olan Alman Milliyetçi Partisi'ydi. Ancak bu koalisyon kısa sürede bozuldu. Haziran ayı sonunda Hugenberg hükümetteki görevinden azledildi; parti fesh edildi: ve 14 Temmuz 1933'te "Almanya'daki tek siyasal parti" olarak NSDAP'ı kabul eden bir kararname yayınlandı. Nazi diktatörlüğü mutlaktı.

KPD ve SPD şimdi aynı acımasız zulmün kurbanıydılar. Ama bu felaket ortaklığı, geçmiş zıtlaşmaların karşılıklı acısını gidermek için yeterli olmadı. Hâlâ Almanya içinde bulunan sıradan KPD'lilerin çoğunluğu, sürgünde olan liderlerinden daha gerçekçiydiler. "Hitler seçmenlerine, SA adamlarına, işçilere, çalışanlara, yetkililere, küçük iş sahiplerine" hitap eden illegal bir parti broşürü, "Hakenkreuz ist Hungerkreuz" (Gamalı haç, Açlık haçıdır) sloganıyla rejimi ve isim isim liderlerini, işçilerin hayat standardını düşürdüğü ve "sömürü toplumunun çıkarları"na yaltaklandığı için lanetliyordu. Almanya'yı, "açlık, terör ve savaş hükümetine karşı mücadeleye" çağırıyor, "iş, ekmek, özgürlük ve sosyalizm için mücadele" çağrısıyla sona eriyordu.[35] Ama terörün günlük deneyiminden uzakta olan ve Moskova'dan gelen baskılara daha fazla maruz kalan liderler arasında, 14 Mart[36] çağrısındaki geçici uzlaşma havası uzun sürmedi. KPD, faşizme karşı direnişte işbirliğini kabul etme konusunda Avrupa'daki herhangi bir sosyalist ya da öteki

34 Olay *Rundschau*, Sayı 16, 26 Mayıs 1933, s. 489-490'daki, "sosyal-faşistlerin Yeni Utancı" alt başlığını taşıyan bir makalede aktarıldı.

35 *Rundschau*, no. 13, 12 Mayıs 1933, s. 391.

36 Bu bölümün başlarına bakınız.

partiler arasında en yavaşıydı. Heckert'in raporu ve IKKI prezidyumunun 1 Nisan'daki karar tasarısı SPD'ye karşı hırçınlıklarla doluydu.[37] KPD merkez komitesinin IKKI'nin kararlarını onaylayan karar tasarısı, "sosyal demokratik örgütlerin ve basının gaddarca ezilmesi" diye gözlemde bulunuyordu, "onların sermayenin diktatörlüğünün baş destekçisi olduğu ve olmaya devam ettiği gerçeğinde hiçbir şeyi değiştirmez".[38] 20 Haziran 1933 tarihli, SPD'li işçilere birleşik cephe çağrısında bulunan açık mektubun havası önemli ölçüde değişmişti; şimdi bu açık bir şekilde, hâlâ sosyal-faşistler olarak damgalanan, SPD liderlerine yöneltilmişti.[39] 1 Ağustos'ta, bir yıl önceki Altona ayaklanmasının komünist elebaşıları uzun süre gecikmiş bir yargılamadan sonra idam edildi.[40] Komünist göstericiler üzerine ateş açılması emrini veren polis şefinin, her ne kadar bu olaydan sonra görünüşe göre Naziler tarafından öldürülmüş olsa da bir sosyal demokrat olduğu unutulmamıştı.

Bu atmosfer içinde İkinci Enternasyonal'in bir konferansı, 21 Ağustos 1933'te Paris'te açıldı. Konferansa kaçınılmaz olarak Almanya felaketi egemen oldu. Rus Menşevik Abramoviç, SPD'yi legaliteye uyma konusundaki kararlılığı ve "işçi kanını dökme riskini önlemek için" bir "irade felci"nden mustarip olmakla suçladı. Herkes Sol'un zayıflığını iki işçi partisi arasındaki bölünmeye bağlıyordu. Nenni'nin önderlik ettiği hatırı sayılır bir azınlık, Komintern'le görüşmelerin yeniden başlamasını istedi. Eski deneyimlerin ışığında çoğunluk bu öneriyi reddetti; ve kabul edilen karar tasarısı yalnızca "işçilerin bölünmüş güçlerini yeniden birleştirmek için elinden gelen her şeyi yapma" niyetini ifade etti.[41] KPD merkez komitesinin, (yan-

37 İki sayfa öncesine bakınız.

38 *Rundschau*, no. 17, 2 Haziran 1933, s. 545; bu karar tasarısı için iki sayfa öncesine bakınız.

39 *Rundschau*, no. 23, Temmuz 1933, s. 783-787.

40 *Rundschau*, no. 18, 9 Temmuz 1933, s. 587-588, no. 27, 4 Ağustos 1933, s. 971, no. 28, 11 Ağustos 1933, s. 1019-1021; Altona olayı için üçüncü bölümün sonlarına bakınız.

41 Bu konferansın öyküsü için bakınız J. Braunthal, *History of the International*, ii (İng. Çev. 1967), 399-402; *Rundschau*, no. 31, 25 Ağustos 1933, s. 1153-

lış olarak "Berlin"e tarihlenen) "Bütün Ülkelerin Proleterleri! Komünist Enternasyonal'in Bayrağı Altında Birleşin" başlığını taşıyan bir karar tasarısında görüşmeler küçümsemeyle karşılandı.[42]

Bununla birlikte, 1933'ün ilk aylarında Sovyet ve Komintern çevrelerini en fazla meşgul eden şey, KPD'nin kaderi ya da Avrupa'da devrim olasılığı yıldızının sönmesi değil, fakat Hitler'in iktidar döneminin SSCB için neden olabileceği tehlikeydi. Mart ayının başlarında Danzig'de meydana gelen bir Alman-Polonya olayı, Kronin'in Komintern'in dergisinde "Barometre Fırtınayı Gösteriyor" başlıklı, "Hitler'in açık revizyonist ve savaş politikası"ndan endişeyle söz eden ve Danzig'in "emperyalist bir savaşın başlama işareti" olma korkusunu dile getiren bir makale yazmasını teşvik etti.[43] Aynı anda Mussolini, Fransız, Britanya ve Alman hükümetlerine, imzalayanların barışçı niyetlerini teyit edecekleri ama Milletler Cemiyeti Sözleşmesi'nin Anlaşmaların barışçıl yollardan revizyonu için sağlamış olduğu prosedüre de dikkat çeken dört-devletli bir anlaşma tasarısı sundu. "Roma Paktı" üzerine bir makalesinde *Rundschau*, bunun resmî bir belgede anlaşmaların revizyonu konusuna ilk değinme olduğuna işaret ederek, "Hitler'in iştahını yatıştırmak için" Almanya'ya ne sunulduğunun merak edildiğini belirtti ve "Sovyetler Birliği'ne yönelik en şiddetli savaş tehdidi"ni oluşturduğunu açıkladı.[44] 23 Mart'ta Hitler, belki de

1158, no. 32, 1 Eylül 1933, s. 1206-1209. Bu İkinci Enternasyonal'in son büyük konferansı oldu; 1931 Viyana konferansı (birinci bölüme bakınız), son resmî kongresi olmuştu. Birkaç yıl süreyle işleri yönetim ya da daha küçük bir büroyla yürütmeyi sürdürdü.

42 *Rundschau*, no. 33, 8 Eylal 1933, s. 1251-1253.

43 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal*, 1933, no. 7-7, s. 11-18; çevirisi *Rundschau*, no. 5, 18 Mart 1933, s. 122'de yer aldı. Danzig'deki bir başka olay için Polonya Komünist Partisi başlıklı on ikinci bölüme bakınız.

44 *Rundschau*, no. 6, 25 Mart 1933, s. 156-157. Alman, İtalyan, Çekoslovak ve Avusturya komünist partilerinin "İtalya'nın yabancı emperyalist boyunduruğu" altındaki Güney Tirol'ün köleleştirilmesine karşı bütün dünyanın işçilerine yönelik ortak çağrısında İtalya'ya karşı öfke ortaya konuyordu (*Rundschau*, no. 6, 25 Mart 1933, s. 156-157) – iki diktatör arasındaki ilişkileri kışkırtmak için bariz bir girişim; bu, 1933 yazında Sovyet-İtalyan ilişkilerini iyileştirmek

Neurath'ın önayak olmasıyla, SSCB ile iyi ilişkiler sürdürmenin hükümetinin isteği olduğunu belirtip ve Almanya'da Bolşevizmle olan mücadelenin "devlet-siyaseti" ilişkilerinde bir etkisinin olmayacağını eklediğinde, Litvinov Moskova'daki Almanya büyükelçisine memnuniyetini bildirdi.[45] Ancak biraz gecikmeden sonra *İzvestia,* "Sözler ve Gerçekler" başlıklı bir makale yayınlayarak bu güvencelerin Alman basınının tavrı ve Almanya'daki Sovyet kurumlarına ve vatandaşlarına yönelik muameleyle bağdaşıp bağdaşmadığı konusunda kuşkular ortaya attı.[46] Dirksen'le daha sonraki bir görüşmede Litvinov, Mussolini'nin pakt taslağı konusundaki çekincelerini ifade etti. 28 Nisan'da Sovyet büyükelçisi, Neurath'ın da önünde Hitler tarafından nazik bir şekilde kabul edildi ve Kinçuk bu fırsattan yararlanarak Sovyet şikâyet ve protestoları hakkında bir memorandum sundu.[47] Birkaç gün sonra 24 Nisan 1926 tarihli Sovyet-Alman Anlaşması'nı uzatan, uzun süredir geciktirilen protokolun Almanya tarafından onaylanması bir diplomatik olay olarak alkışlandı ve her ne kadar Sovyet basınındaki yorumlara bir istihza notu sıkışmış olsa da esas nokta bir kez daha şüphe götürmeyecek şekilde açıklandı: "Sovyet dış politikasının köşe taşı barışın korunmasıdır...; bu ruhla Sovyetler Birliği Almanya'ya karşı olan tutumunda herhangi bir şeyi değiştirmek istememektedir".[48]

Moskova'da hâlâ hiçbir şeyin temelden değişmediğine inanma arzusu güçlüyken, Hitler'in mutlak iktidarı ele geçirişinin Avrupa diplomasisinde ve özellikle de Sovyet-Alman ilişkilerinde yarattığı şoku gizlemek artık mümkün değildi. Bu anda Radek, her zamanki, henüz resmen onaylanmak için olgunlaşmamış politikalar için nabız yoklama rolüne yeniden çıktı. 10

---

için güçlü bir çabayı engellemedi (aşağıda İtalyan Komünist Partisi başlıklı on birinci bölüme bakınız).

45 Sovyet belge kolleksiyonunda çıkartılmış olan Litvinov'un Dirksen'e söyledikleri, *Auswärtiges Amt,* 2860/562447'de yer almaktadır; aynı bağlamda daha önceki güvenceler için bu bölümün başlarına bakınız.

46 28 Mart 1933 tarihli *İzvestiya* makalesi için bakınız *Dokumentıy Vneşney Politiki SSSR,* xvi (1970), 212-213.

47 *Dokumentıy Vneşney Politiki SSSR,*xvi (1970), 271-274.

48 *İzvestiya,* 6 Mayıs 1933.

Mayıs 1933'te *Pravda*'da onun imzasıyla "Versailles Anlaşması'nın Gözden Geçirilmesi" başlıklı bir makale görüldü. Versailles sisteminin bildik suçlanmasından sonra sömürgelerde ve Avrupa'da Almanya'nın durumunun gözden geçirilmesi için gerçekçi bir hazırlık önerdi. Kuzey doğu Avrupa'da ya da Balkanlar'da "Ulusal sorun için adil bir çözüm yoktur" diye açıklıyordu Radek, birbiriyle çatışan talepler yalnızca "devrimci birlik"le uzlaştırılabilir. Ancak bu uzak çözümü beklerken, eski ve yeniyi dahiyane bir şekilde bir araya getiren sonuçlar ortaya koyuyordu:

> Revizyon çığlığının sancaktarlığını yapan faşist hükümetlerdir... Versailles'ın soyguncu barışının revizyonuna giden yol, yeni bir dünya savaşına giden yoldur... Versailles Anlaşması'nın daha kötü bir Brest-Litovsk barışı yaratılmak suretiyle revizyonu... Alman faşizminin dış politika programıdır.

Makalenin daha küçük nüansları arasında "('koridor' olarak bilinen) Polonya kıyı bölgesinin"; 1919'dan beri sürekli olarak Alman propagandasının devreye soktuğu "koridor" teriminin küçük görür bir şekilde reddedilmesi, Polonya'ya karşı dostça bir jest olarak yer alıyordu. Temmuz ayında Radek, annesinin hâlâ yaşadığı Polonya'ya on beş günlük bir dostluk ziyareti yaptı. Polonya ya da Sovyet basınında bu geziden söz edilmedi. Ancak Danzig ve ("Polonya koridoru") Pomeranya'yı ziyaret ettiği söylendi ve Polonya otoriteleri ve KPP liderleriyle kimi gizli görüşmeler yapmış olduğu varsayıldı.[49] Eğer amacı, Polonya hükümetinin Berlin'le bir uzlaşma arama eğilimini önlemek idiyse bunda başarılı olamadı.

Bununla birlikte Nazi kampından gelen kışkırtmalar yok değildi. Nazilerin "Drang nach Osten"inin (Doğuya Doğru) kötü şöhretli halkla ilişkiler uzmanı Rosenberg, 1933 Mayısı'nın ilk yarısında, Naziler hesabına Britanyalıların sempatisini kazan-

---

49 J. Kowalski, *Trudne Lata* (1966), s. 384; J. Lipsi, *Diplomat in Berlin* (1968), s. 97, not 3'e göre Radek'in ziyaretinin görünürdeki nedeni, *Pravda*'nın editörlerinden biri olarak, *Gazeta Polska*'nın editörününün Moskova'ya yapmış olduğu ziyareti iade etmekti.

mak için Büyük Britanya'yı ziyaret etti; ve Komintern dergisindeki bir makale Nazilerin SSCB'ye karşı bir savaş politikası izlediklerini ve tutkularını Britanya'nın yardımıyla gerçekleştirmeyi umduklarını –ne kadar gülünç de olsa– iddia etti.[50] 1933 Mayısı'nda bir gün, Papen'in Roma'ya yaptığı ziyarette, gizli Sovyet-Alman Anlaşmaları'nın ayrıntılarını Fransa büyükelçisine ifşa ettiği haberi Moskova'ya ulaştı; ve rapor, doğru ya da yanlış (Papen daha sonra bunu inkâr etmiş görünüyor) anlaşmaları sürdürmenin arzu edilirliği ve Reichswehr subaylarına Sovyet askerî sırlarını açma konusunda kuşkular yarattı.[51] Ertesi ay Hugenberg, Londra'daki dünya ekonomi konferansına, Almanların, "bu enerjik ırkın sömürgeler kurabileceği ve barışçı büyük işler yapabileceği yeni arazilere" ihtiyaç duyduğunu belirten bir memorandum sundu. Metin şöyle devam ediyordu:

> Savaş, devrim ve iç karışıklıklar Rusya'da, doğunun geniş bölgelerinde bir başlangıç noktası bulmuştur. Yıkım süreci hâlâ devam etmektedir. Bunu durdurmanın zamanı gelmiştir.

Sözcükler çok açık bir biçimde *Mein Kampf*'ın saldırgan doktrinlerini hatırlatıyor ve SSCB'ye karşı Almanya'nın düşmanca hesaplarını yansıtıyordu. Memorandumu okumadığını itiraf eden Litvinov "pek çok ülkede kamuoyunun fanatik ve dağınık fikirli olarak dikkate almadığı" ve Alman hükümetinin resmen inkâr ettiği bu düşünceler hakkında küçümser bir şekilde konuşuyordu; ve Berlin'deki Sovyet büyükelçisi 24 Nisan 1926 tarihli, kısa süre önce yenilenmiş olan, Sovyet-Alman dostluk anlaşmasıyla bağdaşmayan memorandumu protesto ediyordu.[52] Sovyet hükümeti olayı fazla büyütmemek ko-

---

50 *Komumnistiçeskiy İnternatsiyonal,* 1933, no 12, s. 14-20; makale hiç kuşkusuz bir takma ad olan "N. Rudolf" imzalıydı.

51 Bu olayın kaynağı, Dirksen'in Narkomindel'in bir mensubuyla yaptığı bir görüşmeye ilişkin 7 Ağustos 1933 tarihli bir mesajdır (*Auswärtiges Amt,* 2860/562513); Sovyet kaynakları her zaman olduğu gibi askerî anlaşmalarla ilgili her konuda sessizdir. Papen'in inkârıyla ilgili iddia için bakınız *Auswärtiges Amt,* 2860/562520-1.

52 *İzvestia,* 20 Haziran 1933; *Dokumentıy Vneşnıy Politiki SSSR,*xvi (1970), 359-361.

nusunda belli ki dikkatliydi. Ancak Alman politikasının gelecekteki rotası hakkında Moskova'daki korkular Fransız-Sovyet ilişkilerindeki hızlı iyileşmede yansımasını buluyordu ki, bu da Alman diplomatik çevrelerinde rahatsızlığa neden oluyordu.[53] 1933 Ağustosu başlarında, Dirksen'in Moskova'ya çağrılmasından önce, Molotov ile Dirksen arasında yaşanan bir görüşme, kırılgan Sovyet-Alman dostluğunda, her ne kadar her iki görüşmeci de süreci hızlandırma ya da bunun için herhangi bir sorumluluk kabul etme konusunda açıkça isteksiz davranıyor olsalar da, yavaş ama durdurulamaz bir çürümeyi gözler önüne seriyordu. Dirksen, "eski ilişkilerimizin normal gelişmesinde" herhangi bir engel olmadığını iddia ediyordu. Sovyetler'in Fransa ve Polonya ile yaptığı son anlaşmalarda şikâyet edecek bir şey bulmuyordu. Ancak geçmişte Versailles Anlaşması'na karşı Sovyetler'in düşüncesinin "kategorik olarak" karşı olmasına rağmen, şimdi bu anlaşmanın revizyonunun "bir savaş tehdidi" olarak nitelendirilmesine esef ediyordu; ve de Sovyet basını şimdi Almanların yeniden silahlanması hakkında karşıt yorumlar yapıyordu. Dirksen, "iç siyasi olayların, Almanya'da komünizme karşı mücadelenin, SSCB'nin dış siyasetini belirlemesinden" endişe ediyordu. Molotov, Sovyet politikasının amacının, "bütün ülkelerle dostça ilişkileri sürdürmek ve güçlendirmek" olduğu şeklinde cevap verdi; Almanya ile ilişkilere uygulanan bu ilke, herhangi özel bir ilişkinin serinkanlılıkla inkârıydı. SSCB, başka ülkelerin içişlerine müdahale etmeme çizgisini izlemiş ve izlemekteydi. Ancak "Almanya'daki Sovyet vatandaşlarına yönelik tutuklamalar, aramalar ve şiddet eylemleri"ne ve Versailles ve Rapollo Anlaşmaları arasında paralellik kuran, Goebbels'in iddia edilen konuşmasına karşı bir protestosu yoktu; ve Hugenberg'in memorandumu konusunda Dirksen'in mazeretlerini kabul etmiyordu. Versailles Anlaşması'na gelince, Sovyetler'in tutumu her zaman "her yerde barışı sürdürmek ve güçlendirmek" ve "bütün halkların özgür ulusal gelişme ilkesi"ne uymak arzusu tarafından belirlenmiş-

53 *Dokumenty Vneşnıy Politiki* SSSR,xvi (1970), 538; Fransız-Sovyet ilişkileri için aşağıdaki Fransız Komünist Partisi başlıklı dokuzuncu bölüme bakınız.

ti; bu tutum değişmemişti. Molotov bu görüşme sırasında Dirksen'de "güçlü duygu" işaretleri keşfetmekte belki de haklıydı. Kendisi, soğuk bir şekilde nazik olmayı sürdürdü.[54] Aynı anda Komintern dergisinde, "Hitler'in Dış Politikası" adlı bir makale, Nazi ideolojisinin, "Alman büyük burjuvazisi ve büyük toprak sahiplerinin emperyalist planları"nın "gerçek bir yansıması" olduğu tezini öne sürüyordu. Burjuvazi, anti-Sovyet hesaplarını "Nasyonal-Sosyalistler kanalıyla" gerçekleştirmeyi umuyordu; "belirgin bir tarihsel devamlılığın" Nazi dış politikasında izleri görülebilirdi. Bu görüşün ima ettiği şey, Alman dış politikasının ve Nazi ideolojisinin birbirinden ayrılamayacağı ya da bağlarının koparılamayacağıydı.[55]

Ancak, çatlak ne kadar derin olursa olsun, her iki taraf da geri dönülmez bir adım atmaktan uzak duruyordu. Alman arşivleri, Hitler'in 26 Eylül 1933'te Auswärtiges Amt (Almanya Dışişleri Bakanlığı) yetkilileriyle yaptığı bir toplantıdaki kimi ifadelerini içermektedir. Hitler, "Almanya'daki dönüşümün Rusların bir dünya devrimi gerçekleştirme konusundaki tüm umutlarını parçaladığı için, Alman-Rus ilişkilerinin onarılmasının olanaksız olduğu" ve "Almanya ile Rusya arasında daha keskin bir husumetin doğal olarak devam edeceği" gözleminde bulunuyordu. Ama, Alman-Sovyet ilişkilerini sona erdirmek ya da Ruslara böyle bir kesinti için bahane vermek istemediğini ekledi.[56] Bu daha ılımlı havanın ilk işareti, kısa süre önce Leipzig'de başlamış olan Reichstag yangını mahkemesine girmeye kalkışan iki Sovyet gazetecinin salıverilmesi ve onların mahkeme salonuna kabul edilme kararıydı.[57] Kasım 1933 başlarında Nadolny Moskova'ya büyükelçi atandığında Hitler'in 23 Mart 1933 tarihli konuşmasına, Rapallo Anlaşması'na ve 24 Nisan

---

54 *Dokumentıy Vneşnıy Politiki SSSR*,xvi (1970), 476-481; Dirksen'in raporu *Auswärtiges Amt*, 2860/562498-500 içindedir.

55 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal*, 1933, no. 17, s. 25-33; bu makale, birkaç önceki bir diğer makale gibi "N. Rudolf" imzalıydı.

56 *Auswärtiges Amt*, 9464/046218-20.

57 Sovyetler'in protestoları için bakınız *Dokumentıy Vneşnıy Politiki SSSR*,xvi (1970), 536-540, son çözüm için aynı kaynak xvi, 863, note 252. Geçici bir çözüm 3 Ekim 1933 tarihli *İzvestiya*'da duyurulmuştu.

1926 tarihli Berlin Anlaşması'na göndermede bulunan talimat mektubu tamamen alışılmış terimlerle ifade edilmişti. Kendisine "mevcut gerginlik konusunda, daha iyi bir atmosferi yeniden tesis etmeye"çalışma talimatı veriliyor ve "iyi Alman-Sovyet ilişkilerinin, Almanya için hayati önem taşıdığı" hatırlatılıyordu. Metin şöyle devam ediyordu:

> İki devlet rejimi arasındaki temel farklılığın Alman-Sovyet ilişkilerinin yararlı bir şekilde daha da geliştirilmesine bir engel teşkil etmesine gerek yoktur. Bununla birlikte, bir ülkenin diğerinin içişlerini etkilemeye yönelik her türlü girişime (radyo, basın) son vermesi temel ilkesi korunmalıdır.[58]

Her şeye rağmen durumun belirsizliği devam ediyordu. 14 Ekim 1933'te Hitler ülkesine hak eşitliği tanınmadığı gerekçesiyle Almanya'nın, silahsızlanma konferansından ve Milletler Cemiyeti'nden çekildiğini duyurdu. Her ne kadar SSCB, Macaristan, Polonya ve Türkiye ile birlikte konferansın Alman iddiasını reddeden bir cevabına iştirak etmeyi reddettiyse de *Pravda*, Almanya'nın hareketinin "barışın korunmasına doğru bir adım" olmadığına işaret etti; faşist Almanya umutlarını artan silahlanmaya bağlamıştı ve bu "yeni emperyalist savaşlar" için bir hazırlıktı.[59] Hitler Reichstag için yeni seçimlere ve kararlarının onaylanması için özel bir plebisite başvurdu. 12 Kasım 1933'te, seçimlerdeki yaklaşık 44 milyon oydan, 39.5 milyonu Nazi adaylara verilmişti; plebisite katılan 43.5 milyon oyun 40.5 milyonu "Evet" oyuydu. Bu sonucun Komintern haber bülteninde "Nazi propaganda makinesinin ilk büyük fiyaskosu" şeklinde nitelenmesini haklı gösterebilmek çok zordu.[60]

Bu olaylar sürgündeki KPD liderleri tarafından zaman zaman çaresizliği gizleyen ya da açığa vuran retorik patlamalarıyla iz-

58 R. Nadolny, *Mein Beitrag* (1955), s. 143-145; *Auswärtiges Amt*, 9466/046310-3.

59 *Pravda*, 16 Ekim 1933.

60 *Rundschau*, no 43, 17 Kasım 1933, s. 1653; 17 Kasım 1933 tarihli bir KPD deklarasyonu daha mantıklı bir şekilde plebisitin "faşist diktatörlüğün misli görülmemiş terörü altında" yapıldığını iddia ediliyor ve "Hayır" oyu verenlerin cesaretini övüyordu (*Rundschau*, no. 46, 30 Kasım 1933, s. 1773-1775)..

leniyordu. Parti politbürosunun 10 Ekim 1933 tarihli bir karar tasarısı, "Hitler-Göring-Goebbels'in kan ve açlık hükümetinin, Junkerlerin ve finans kapitalin hükümeti"nin "*Almanya'yı felakete sürüklediğini*"ilan ediyordu. Bununla birlikte, işçi sınıfında "muazzam bir devrimci artış" yükseliyordu. Reçete geniş kapsamlıydı:

> *SPD işçileriyle birleşik cephenin kurulması, Hıristiyan işçilerin, partili olmayan işçilerin ve de Naziler tarafından aldatılmış olanların kazanılması KPD'nin en önemli ve canalıcı görevidir.*

Ancak SPD hâlâ hazır değildi: "işçilerin hareketini bölme politikasına devam ediyor ve proletaryanın *devrimci birleşik cephesine karşı*, burjuvazinin *karşı-devrimci bir birleşik cephesini* örgütlüyordu". Tarih şimdi KPD'ye, "SPD'nin kitlesel etkisini yok etme olanağı" sunuyordu.[61] Ancak, Ulbricht'in karar tasarısı üzerine bir ay sonra yayınlanan bir yorum, bu tonu önemli ölçüde yumuşatıyordu. "*Devrimci anî yükselişin temposu gerçekte KPD'nin liderliğindeki işçi sınıfının örgütlenmesine,* partimizin geniş, *sosyal demokrat işçi kitlesini ve ADGB'nin eski üyelerini devrimci birleşik cepheye* kazanma kapasitesine" bağlıydı. Belirli amaçlar için sosyal demokrat işçilerle ortak komiteler oluşturulması tavsiye ediliyor; ve SPD'nin siciline ve liderlerine yönelik saldırılar engelleniyordu.[62] Bununla birlikte, bir çizgi değişikliğinden söz etmek için erkendi. Birbirine karşı sesler ya da kulağı tırmalayan ses tonları Moskova'da hâlâ duyulabiliyordu.

Artan gerginlik ortamında, Reichstag'ı yakmakla suçlanan Van der Lubbe, Dimitrov, Tanev, Popov ve Reichstag'daki KPD hizbinin lideri Torgler'in davası 21 Eylül 1933'te Leipzig'de başladı. Bu zamana gelindiğinde, Nazi rejiminin yönetmelerinin yarattığı nefret ve endişe Batı Avrupa'da yaygınlaşmaya baş-

---

61 *Rundschau*, no 40, 27 Ekim 1933, s. 1541-1543.

62 *Rundschau*, no 44, 18 Kasım 1933, s. 1743-1744, no. 46, 30 Kasım 1933, s. 1775-1776; bu makaleler "Walter (Berlin)" imzalıydı ama kesinlikle Moskova'da yazılmıştı. 10 Ekim tarihli karar tasarısı, politbüronun bir karar tasarısı olarak yayınlanmıştı, burada merkez komitesinin bir karar tasarısı olarak tanımlanıyordu; biçimsel niteliği ne olursa olsun muhtemelen Paris'teki bir grup KPD'li *émigré*'nin eseriydi.

lamıştı. Leipzig davasının arefesinde, çeşitli ülkelerden bir grup avukat tarafından Londra'da bir taklit mahkeme kurulmuştu; bu doğaçlama mahkeme, kanıtları gözden geçirdikten sonra sanıkları beraat ettirdi ve Nazilerin kendilerinin suçlu olduklarını ilan etti. Paris'teki emperalist savaş ve faşizme karşı uluslararası komite, "suçlu Leipzig yargılamaları"na karşı bir protesto çığlığı yayınladı.[63] Leipzig'de, Dimitrov'un davasını savunurken ve kendisini suçlayanları ve hâkimleri suçlarken zekâ ve küstahlık açısından ancak Göring'le karşılaştırılabilecek olan cesaret ve ustalığı, dünyanın dikkatini çekti.[64] Bir gecede uluslararası bir kahraman haline gelen ve Komintern'in kasvetli saflarından ilk yükselen Dimitrov, izleyen iki yıl boyunca Leipzig davası nedeniyle popüler bir saygınlık kazanmış olarak, komünistlerin, sosyal demokratların ve Batılı liberallerin Nazi tehdidine karşı savunmasında ortak bir cephenin temellerinin atılmasında önemli bir rol oynayacaktı ve pek çok Batı ülkesinde Dimitrov lehine gösteriler yapıldı.[65] *Pravda,* 15 Aralık'ta mahkeme ve onun muhtemel "skandal finali" hakkında lanetleyici bir yazı yayınladı. Mahkeme, Van der Lubbe'ye ölüm cezası ve delil yetersizliği nedeniyle Dimitrov ve diğer iki Bulgar ile Torgler hakkında ise beraat kararı verdi. Ancak "koruyucu tutukluluk" halleri devam etti.[66] Bulgarların geleceği, özellikle de Bulgar hükümeti onları vatandaşlıktan çıkardıktan sonra, sorunlu oldu. Sonunda kendilerine Sovyet vatandaşlığı hakkı tanıyan ve SSCB'ye gönderilmeleri için Almanya hükümeti-

63 *İz İstorii Mejdunarodnoy Proletarskoy Solidarnosti,* v (1961), 134-137; bu komite için yedinci bölümün 55 nolu dipnotuna bakınız.

64 Dimitrov'un mahkemedeki konuşmaları onun eserlerinin Bulgarca baskısında G. Dimitrov, *Sçinenya* (t.y.), ix, 111-287'de yer almaktadır; bunların en önemlileri G. Dimitrov, *İzbranniye Soçinenya* (1957), i, 315-356'dadır.

65 *Rundschau,* no. 49, 21 Aralık 1933, s. 1875-1879; Dimitrov, mahkemeden önceki gözaltı sırasında Barbusse ve Rolland'a çoktan yazmıştı (*Sçinenya* (t.y), xi, 9-10, 91-92).

66 Torgler, on yıl sonraki ölümüne kadar gözaltında kaldı; mahkemenin kendisine tayin ettiği avukatı kabul etmesi ve duruşmalar sırasındaki boyun eğen davranışı, onu komünistlerin gözünden düşürdü ve 1935 yılında KPD'den çıkarıldı (*Rundschau,* no. 73, 12 Aralık 1935, s. 2826, no. 75, 19 Aralık 1935, s. 2896). *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal,* 1935, no. 7, s. 6 onu "tesadüfen işçi hareketine karışmış burjuvalardan biri" olarak tanımlıyordu.

ne başvuran Sovyet hükümeti yardımlarına geldi.[67] Talep kabul edildi ve bu üç adam 1934 Şubatı'nın sonlarında Moskova'ya ulaştılar.[68]

1933 Kasım ayı bir başka çarpıcı olaya tanık oldu. Litvinov, 7-25 Kasım arasını Washington'da geçirdi; ve bu süre zarfında, din özgürlüğü ve hasmane propagandadan uzak durma konusundaki zor görüşmelerden sonra, Sovyet hükümetinin Birleşik Devletler tarafından tanınmasına ve karşılıklı olarak büyükelçiler atanmasına ilişkin bir anlaşmaya varıldı. Uzakdoğu'daki Japon tehdidi karşısındaki ortak çıkar bu uzlaşmayı meydana getiren en önemli etkendi. Ancak bu ayrıca, Sovyet politikasının başka alanlarda evrimleşmesine de katkıda bulundu. Birleşik Devletler'le ilişki kurulması Sovyet diplomasisini 1933 yılındaki diğer başarılarını gölgede bıraktı ve kapitalist dünya ile *yakınlaşma* politikasını cesaretlendirdi.

> Şu anki uluslararası durumda (diye gözlemde bulunuyordu Molotov Aralık 1933'teki TsIK toplantısında) ilişkilerin yeniden başlamasının, bir bütün olarak uluslararası ilişkilerin istikrarı ve genel olarak barışın güçlendirilmesi için hatırı sayılır olumlu bir anlam ifade edecek olması özellikle önemlidir.[69]

Ve etkili Amerikan dergisi *Foreign Affairs*, Radek'in, "Sovyet diplomasisinin mücadele ettiği ana amaç *barıştır*" teması üzerinde duran, ama "Sovyetler Birliği ile kendi emperyalist çıkarları açısından diğer saldırgan emperyalist devletlere karşı mücadelesinde Sovyetler Birliği'ne yardım etmeye hazır bir emperyalist devlet arasında bir anlaşmanın olabilirliği" sorusuna, olumlu cevabını içeren bir makale yayınladı.[70]

---

67 *Dokumentıy Vneşneş Politiki SSSR*, xvii (1971), 150.

68 Onların karşılanışı için yedinci bölümün başına bakınız.

69 *SSSR: Tsentralnıyi İspolnitelnıy Komitet 6 Sozyva: 4 Sessiya* (1933), no. 1, s. 27.

70 *Foreign Affairs* (N.Y.), Ocak 1934, s. 193-206.

ALTINCI BÖLÜM

On Üçüncü Ikki

Sovyetler Birliği'nin Almanya'ya ve Batı kapitalist dünyasına karşı tutumunun evrimindeki bu kritik anda IKKI 1933 yılının sonunda on üçüncü toplantısını düzenledi. Karşı karşıya bulunduğu kararsızlıklar ve belirsizlikler, ideolojik olduğu kadar pratik şeylerdi. Almanya'da Nazi zaferi karşısında Komintern'in şaşkınlığı yalnızca siyasal düzeyde izlenecek yolun ne olacağı konusundaki yetersizlikten değil, birbirine, aralarında anlamlı bir tartışmayı bile olanaksız kılacak kadar yabancı, tarihsel ve siyasal bir sürecin kavramları üzerine oturan, çatışan iki ideolojiyi çözümleme ve anlama yetersizliğinden kaynaklanıyordu. Nazi olgusunu Marksist sınıf mücadelesi kavramıyla açıklama girişimi sonu gelmeyen sıkıntılara yol açtı. Kimi zaman Hitler endüstri ve finansı kontrol eden büyük burjuvazinin sözcüsü –ya da tutsağı– idi. Kimi zaman, büyük Yahudi tüccar ve finansçılara karşı isyan halinde olan küçük burjuvazinin lideriydi. Sosyalizmin emareleri, yalnızca partinin adına sızmakla kalmamış, ezilenler, işsizler ve çaresizleri cezbeden ekonomik programına da girmişti. İşçilerin etkili direniş gösteremeyişindeki başarısızlık, basit olarak işçi hareketindeki bölünme ya da sosyal demokrat liderlerin ihanetiyle açıklanamazdı. En ham şekliyle Alfred Rosenberg tarafından su-

nulan Nazi ideolojisi, tarihsel süreci sınıf çatışması olarak değil de ırkların çatışması olarak görüyordu. Marksist çözümlemenin tüm yapısını içeriyordu. Marksizmden farklı olarak geleceğe doğru bir sıçramayı değil, geçmişe geri dönmeyi temsil ediyordu. Marksizmden farklı olarak herhangi bir evrensel ideal iddiasında değildi. "Kuzeyli" ya da "Aryan" ırkın yüceltilmesi meselesi, Alman ulusu ve Üçüncü Reich'la sınırlandırılmıştı. Ancak SSCB'ye karşı tumumu bu tür bir tutarsızlıkla malul değildi; Slavları aşağı bir ırk olarak ve komünizmi Alman siyasi toplumuna nifak sokmak için düşünülmüş yabancı bir doktrin olarak bir tarafa bırakabilirdi. Nazi ideolojisi Moskova için kapalı bir kitap olarak kalmıştı. Aynen Batı'nın liberal yatıştırma ve uzlaştırma prensiplerine bağlı olmaktan kaynaklanan alışılmamış özel niteliğinin onun gözlerini kör etmesi gibi, Sovyet liderleri de Hitler'in yükselişini Marksist sınıf çatışması terimleriyle teşhis etme girişimi nedeniyle olaylara başka anlamlar veriyorlardı.

On üçüncü IKKI 28 Kasım 1933'te toplandı; Thâlmann'ın yerine KPD'nin liderliğine vekâlet eden Pieck, birleşimin zorunlu üç ana noktasını, vurgulayarak: "*SSCB'deki sosyalist inşa*" için yardım isteyerek; eserlerinden yapılan alıntılar şeklinde Stalin'e saygılar sunarak; ve "*yeni devrimci atılıma*" iyimser bir göndermede bulunarak, resmen görüşmeleri başlattı.[1] Tartışmalara, hakkında söyleyecek yeni bir şey bulmanın çok güç olduğu, Almanya'da Nazi diktatörlüğünün kurulması egemen oldu; zaman zaman da Japonya can sıkıcı ikinci bir etken olarak ortaya çıktı. "Faşizm, Savaş Tehlikesi ve Komünist Partilerin Görevleri" başlığı altındaki ana raporu Kuusinen sundu. Dünya ekonomik krizi ve kapitalist istikrarın sonu hakkındaki çözümleme "yeni devrimler ve savaşlar evresi" üzerine bilinen kehanetle son buldu. Kapitalizmin çelişkileri, SSCB'ye karşı savaş tehlikesiyle yüklüydü. Japonya ve Almanya Milletler Cemiyeti'ni terk etmişlerdi ve İtalya aynı şeyi yapmaya hazırlanıyordu. Bu, Sovyetler'in hesaplarına göre, Milletler Cemiyeti'nin olumlu bir rol üstlenebileceğinin ilk işaretiydi. Kuusinen, fa-

1 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 1-3.

şizmin "devrimci gelişmeyi engellediği"ni cüretkârca reddetti; "yeni devrimci atılım" varsayımına, KPD'ye yönelik hiç de ikna edici olmayan övgünün haklılaştırılması için başvuruluyordu. Sosyal demokrasi ile ilişkileri açıklığa kavuşturmak için hiçbir şey söylenmedi: "Sosyal-demokrasinin faşistleştirilmesi artan bir hızla devam etmektedir"; bu henüz faşizmle aynı olmadığı kabulüne izin vermeyen bir formüldü. Kuusinen, IKKI prezidyumunun İkinci Enternasyonal'in bütün partilerine yaptığı Mart çağrısını savundu: "Bolşevik taktiklerinin, önemli kitle etkisi olan sosyal-faşistlere yalnızca izin verilmesini değil ve hatta çağrı yapılmasını önceden kabul eden olağanüstü durumlar vardır". Ancak bu onay derhal, "pek çok ülkedeki ... Sağ yanlışlara" göndermede bulunarak sınırlandırılıyordu. "Temel slogan" her yerde "Sovyet iktidarı için" olmalıydı.[2]

Pieck ve Pollitt, kendi partileri hakkında rapor vermek üzere onurlandırıldılar. Pieck'in uzun konuşması ateşli retorikle doluydu ve görülmemiş derecede içerikten yoksundu. Alman faşizmi'nin ve SSCB'ye karşı savaş tehdidinin Avrupa için önemini vurguladı. İşçilerin sömürülmesinin bir aracı olan Nazi ekonomik programının demagojisine saldırdı. Faşizm, kendisi de çökmekte olan bir kapitalizm biçimi olan tekelci kapitalizmin bir şekliydi. Nazi rejimini, "lumpen proletaryanın diktatörlüğü olarak" niteleyerek burjuva demokrasisinden ayıran Neumann-Remmele grubunu suçladı. Faşist diktatörlük için sosyal demokrasiyi sorumlu tuttu; ve "hiçbir zaman unutulmaması gereken Karl Liebknecht ve Rosa Luxemburg tarafından kurulan" KPD'nin yaklaşmakta olan on beşinci yıldönümünü selamlayarak konuşmasına son verdi. Birleşik cepheyle ilgili öğütler her zaman olduğu gibi karışıktı. Ancak KPD'ye önerilen sloganlar arasında, ulusal kurtuluş teması şimdi fark edilir bir yer işgal ediyordu: "Almanya'nın işçileri, proleter anavatanınızı savunun" ve "Komünizm, işçi-köylü cumhuriyeti, Versailles barışını yok edecektir".[3] Pollitt, "Almanya'yı Hitler yöneti-

2 *Aynı kaynak*, s. 4-30

3 *Aynı kaynak*, s. 30-56. Pieck'in raporu, Almanya'daki faşizmle ilgili diğer ana konuşmalarla birlikte Almanca olarak *Der Faschismus in Deutschland* (Mosko-

mine götüren politikanın, Britanya sosyal demokrasi politikasının ta kendisi" olduğunu iddia etti ve konuşmasının büyük kısmını Britanya'daki birleşik cephe sorunlarına ayırdı.[4]

Kararlı bir iyimserlik havası tartışmaya egemen oldu. Roosevelt'in ülkeyi "faşist bir yola" soktuğunu iddia eden Birleşik Devletler delegesi Browder bile, konuşmasını "Amerika, Sovyet iktidarını, proletarya devrimini gündeme alma konusunda dünyanın büyük kapitalist ülkelerinin belki de sonuncusu olmayacaktır" diye tamamladı.[5] Bununla birlikte kimi endişeler yine de gün yüzüne çıktı. Pyatnitski, Komintern'e bağlı olan partilerin yalnızca 16'sının "az ya da çok legal", 7'sinin "yarı-legal" ve 38'inin "tamamıyla illegal" olduğunu kaydetti; ve onun partilerin durumu hakkındaki değerlendirmesi başarıdan çok yenilgiyi gözler önüne seriyordu.[6] Rusya delegelerinden Manuilski en dikkatli olandı. "Belirli kapitalist ülkelerde" (ABD, Japonya, Almanya) ekonomik durumda biraz canlanma olduğunu kabul etti. On ikinci IKKI'den bu yana, kapitalist ülkelerdeki partilerin üyeliği "istikrarlı bir şekilde artmıyordu" ve de yeni katılımların sayısı yükselmemişti. Bununla birlikte Manuilski, devrimci hareketlerin yenilgisini gericiliğin takip ettiği 1848 ve 1871 örneklerini kabul etmedi. Hiçbir Bolşevik parti, KPD'nin yenilgiye uğradığını kabul edemezdi; bu Komintern'e olan güveni kaybetmek anlamına gelirdi. Komünistlerin savunmaya and içtikleri SSCB'nin varlığı yeni bir etkendi; ve bu düşünceler onun çok da ikna edici olmayan bir güven notuyla konuşmasını tamamlamasını sağladı[7] Kolarov, faşistlerin köylülüğü kazanma (NSDAP'nin özgün programı "topraklara tazminat verilmeden el konulmasını" vadediyordu) ve bunu proletaryaya karşı kullanma girişimlerine saldırdı. Komünist partilerine

---

va, 1934) içinde yayınlandı; on bir, on iki ve on üçüncü IKKI'lerin görüşmelerinin Almanca edisyonu hiçbir zaman yapılmadı.

4 *Aynı kaynak*, s. 61; Pollitt'in konuşması için Britanya Komünist Partisi başlıklı onuncu bölüme bakınız.

5 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 106, 111.

6 *Aynı kaynak*, 191-196; Fransız ve Britanya partilerinin eleştirileri için ilgili bölümlere bakınız.

7 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 306-316.

ve özellikle de PCF'ye köylüler arasında parti çalışmasına daha fazla dikkat etme çağrısında bulundu.[8]

Birleşik cephe sorunu üzerine az sayıda yatıştırıcı söz edildi. Knorin kapitalizmin kötü sonu hakkında güzel konuştu. Kapitalizmin çelişkileri Almanya'da ve Uzakdoğu'da en keskin noktaya ulaşmıştı: "Kapitalist dünya, dümeni ve pusulası olmaksızın felaketine doğru sürükleniyor... Kapitalizm ömrünü tamamlamıştır". Ne var ki, tartışma boyunca ana tema Almanya'ydı. Almanya, diye tekrarlıyordu Knorin, "emperyalist devletler zincirinde en zayıf halkadır"; Almanya'da, "proleter devrimi herhangi bir başka ülkede olduğundan çok daha yakındır".

> Alman proletaryasının zaferi, Avrupa'nın her yerinde proletarya devriminin zaferi anlamına gelecektir; Alman proletaryasının yenilgisi, öteki Avrupa ülkelerinde proletarya devriminin çöküşü anlamına gelecektir.

Alman sosyal demokrasisinin ihanet ve iflasının tekrarlanan *leitmotifi*, konferansta KPD'ye olan güvende, onun yenildiğinin kabul edilmemesinde ve kitleleri devrime yöneltme çağrısında karşılığını buluyordu.[9] Bela Kun, IKKI'nin Mart 1933 uvertürüne İkinci Enternasyonal'in tepkisini, "devrimci birliğin ortak düşmanlarının geleneksel karalayıcı saldırısı" olarak tanımladı.[10] Lozovski, birleşik cepheyi, İtalya, Almanya ve Polonya'da komünistlerin, üyeler arasında ajitasyon, yukarıdan sendika liderlerinin aday gösterilmesine karşı protesto ve zorunlu üyelik ile aidat ödenmesine karşı faşist sendikalar içinde çalışma gerektiren bir şey olarak yorumladı.[11] Komintern yetkililerinin önemlilerinden birisi olan Vasiliev, sosyal demokratlara yönelik kampanyayı tüm o eski yoğunluğu ile yeniden egemen kıldı. "Sosyal demokrasiye karşı mücadeleyi bastırmak ya da zayıflatmak" amacı güden "Sağ" ya da "oportünist" sapmayı açık-

8 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 438-446.

9 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 327-341.

10 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 346; IKKI'nin çağrısı için "Hitler İktidarda" adlı beşinci bölüme bakınız.

11 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 385.

ça suçladı. Faşizmi yıkabilmek için "en yakın gelecekte tayin edici darbe, sosyal demokrat partiye yöneltilmeli"ydi.[12]

KPD'nin kötü durumu ve gözle görülür yetersizliği onu üstün körü bir eleştirinin ötesinde bir eleştiriden korudu. KPD'nin taktiklerinin doğru olduğu ve de Hitler'in zaferinin komünizmin bir yenilgisi değil yalnızca yeni bir atılım için harekete geçiricisi olduğunda ısrar etmek hâlâ zorunluydu. 1 Nisan karar tasarısında belirlenen[13] aşırı kendine güvenen çizgiye etkin bir şekilde karşı çıkmış olan Remmele, Marty'nin başkanlık ettiği "KPD'de hizipsel çalışmaları araştırma komisyonu"nun önüne çıkmak üzere toplantıdan önce Moskova'ya çağrılmıştı. Burada, baskı altında "bazı yarı-itiraflar"da bulundu; ve de komisyon IKKI prezidyumuna Remmele'nin KPD içindeki her türlü çalışmadan uzaklaştırılması tavsiyesini iletti. Remmele kararı kabul etti ve 23 Kasım'da IKKI siyasal sekreterliğine, IKKI ve onun prezidyumundaki üyeliklerinden istifa ettiğini bildiren bir mektup gönderdi. Bununla birlikte komisyon bu konuda bastırmayı sürdürdü. On üçüncü IKKI'nin toplantısı sırasında, çeşitli yanlışlar konusunda Remmele'ye bir dizi özel soru yöneltti ancak ondan güven verici cevap sözü alınca partiden ihracını talep etmedi: Geri aldığı sözler 13 Ocak 1934 tarihinde, oturumdan bir süre sonra yayınlandı.[14] Oturumda Nazizmin toplumsal politikaları hakkında yalnızca Heckert biraz ayrıntılı olarak konuştu. Hitler, işsizliği 1 Mayıs 1933 tarihine kadar ortadan kaldırmaya söz vermişti. Aslında o iktidara geldikten bu yana işsizlerin sayısı iki milyon azalmıştı ama verimlilik düşmüştü. Kırsal bölgelere "tarın yardımcıları" gönderilmesi fiyasko ile sonuçlanmıştı. Sendikalarda "faşizmin ustaca manevraları" yalnızca sendikaları tümüyle yutmak amacı taşıyordu. Alaya almak, Hitler'in işçileri kazanmaya çalışmada kimi başarılar elde etmiş olduğu sıkıntılı izlenimini, örtmeye yetmiyordu. Sosyal demokratlara ve Remmele ile Neumann'a hakaretle konuşma tamamlandı.[15]

---

12 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 413-414.

13 Bir önceki bölüme bakınız.

14 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 567-568; *Rundschau*, no. 12, 1 Şubat 1934, s. 464.

15 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 316-323.

Nazi diktatörlüğünün öteki komünist partiler üzerindeki etkisi dolaylı ve on üçüncü IKKI'de bundan yapılan çıkarsamalar karışık ve tereddütlü oldu.[16] Ancak Çekoslovakya partisi için Nazi terörünün ivedi yakınlığı ve de SPD liderleri azınlığının mülteci olarak Prag'da bulunması konuyu yakıcı hale getiriyordu ve parti içinde bir çatlağa yol açtı. Eylül 1932'de on ikinci IKKI'de Çekoslovak delegasyonu birleşik cepheye yoğun bir şekilde bağlı görünmüştü.[17] Ekim ayında parti merkez komitesi, sosyal demokrat liderlere doğrudan yaklaşmayı hâlâ dışlayarak,[18] daha geniş bir platformda bütün partilerin işçilerine bir çağrı daha yapmıştı; ve 1932-33 kışı içinde işçilerin taleplerini desteklemek için kitleleri harekete geçirmede hatırı sayılır başarılar elde ettiğini ileri sürmüştü.[19] 5 Mart 1933'te Komintern, İkinci Enternasyonal'in Nazizme karşı ortak eylem uvertürüne tepkisini yayınladığında yeni bir ileri hareket için ortam hazır görünüyordu. Parti merkez komitesinin 11-13 Mart 1933'teki toplantısında birleşik cephe konusundaki ana raporu Guttmann sundu. SPD liderlerinin bir "saldırmazlık-paktı" önerisini reddetti. "Birleşik cephe, burjuvaziye karşı ortak mücadeleydi, burjuva politikaları karşısında susmak değildi". Bununla birlikte, bazı sosyalist işçiler, "sosyalist partilerin liderlerini mücadeleye kazanmanın" gerekli olduğuna inanıyorlardı; ve Guttmann bunun, "Komintern'in birleşik cephe teklifiyle tam bir uyum içinde" olduğunu söylüyordu. Canlı bir tartışmadan sonra komite, faşizme karşı bütün sosyalist partilerin liderlerine yönelik bir ortak mücadele çağrı metnini oy birliği ile kabul etti.[20] Birkaç hafta sonra biraz daha ileriye gitti. 7 Nisan'da Gottwald, onun adına IKKI'ye bir telgraf çekerek, Komintern'in, "birleşik cephe karşıtlarının işlerini daha güçleştirecek" olan faşizme karşı mücadele konusunda İkinci Enternasyonal'e öneriler sunmasını talep etti.[21]

16 PCF, CPGB ve PCI için aşağıdaki ilgili bölümlere bakınız.

17 Dördüncü bölüme bakınız.

18 *Internationale Presse-Korrospondenz*, no. 87, 21 Ekim 1932, s. 2809-2810.

19 *Iz Istorii Kominterna* (1970), s. 106.

20 *Rundschau*, no. 5, 18 Mart 1933, s. 127-128;Guttmann'ın uzun bir özeti için bakınız *Rundschau*, no. 6, 25 Mart 1933, s. 152-153.

21 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal: Kratkii İstoriçeskiy Oçerk* (1969), s. 354.

Bu cüretkâr girişimin hayli yersiz olduğu kanıtlandı. KPD meseleleri konusunda kısa süre önce Komintern'den önemli bir açıklama yapılmıştı. SPD, Hitler'e yaltaklanarak, kendisini daha da gözden düşürmüştü; ve IKKI'nin 1 Nisan 1933 tarihli karar tasarısı, esas itibariyle KPD'yi aklamaya ve felaketin sorumluluğunu SPD'nin omuzlarına yüklemeye yönelikti.[22] Çekoslovak partisinden ani bir taktik değişikliği talep edildi. Çekoslovakya'daki durum, burjuva ve sosyal demokrat partilerin koalisyonundan oluşan bir hükümetin varlığı nedeniyle karmaşıktı. Bu durum, sosyal demokratları, hükümetin aldığı her türlü baskıcı önlemin suç ortağı yapıyordu; ve yalpalayan ve zamana uyan Gottwald, Çekoslovak parlamentosunda 27 Nisan 1933'te yaptığı konuşmada, "tüm politikasıyla geçmiş 15 yılda şimdiki faşist Hitler diktatörlüğünün yolunu hazırlamış olan" ve açıkça faşist kampa katılan SPD'ye şiddetli bir saldırı yöneltti.[23]

Bu saf değişikliğinde talihsiz Guttmann günah keçisi yapıldı. Hükümete "olağanüstü yetkiler" veren bir kararnameye tepki gösteren parti politbürosu 16 Haziran'da, sosyalist partinin sosyal-faşist liderlerini ve "İkinci Enternasyonal'in teori ve pratiğinin tümüyle iflasını" tespit eden ve birleşik cepheden söz etmeyen alışılagelmiş bir karar tasarısı kabul etti.[24] Guttmann, Alman sorununda "oportünist bir pozisyon" almış olmakla suçlandı; Sol sosyal demokratlarla birlikte ortak protesto gösterileri düzenlemeye kalkışmıştı ve partinin Agitprop (Ajitasyon ve Propaganda) bölümüne liderlik eden Reimann'ı bu amaçla parti basınında bir kampanya yürütmeye teşvik etmişti. Politbürodan çıkarıldı.[25] Merkez komitesinin oybirliğine dayanan onayı ile hareket ettiği ve de Gottwald'ın şimdiye kadar –her halükârda açıkça– ona karşı çıkmamış olduğu gerçeği sessizce geçiştirildi. 1933 Ekimi'ndeki parti merkez komitesinin sekizin-

22 Bir önceki bölüme bakınız.

23 Konuşma *Rundschau*, no. 12, 5 Mayıs 1993, s. 363-36 'de yayınlandı.

24 *Rundschau*, no. 22, 30 Haziran 1933, s. 746-747.

25 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 156-157; Komintern dergisinde bir makale Çekoslovak parti dergisinde işlenen suçları kınıyordu (*Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal*, 1933, no. 24, s. 31-37).

ci plenumu, mevcut rejimi, sosyalistlerin koalisyona katıldığı bir "faşist diktatörlük" olarak tanımlıyor ve "sosyal demokrasinin bütün oportünist ve yarı-oportünist görüşleri"nin partiden sökülüp atılmasını talep ediyor ve sosyal-faşizmin esas itibariyle faşizmle aynı olduğu tezinin "yanlış" sayılamayacağı gözleminde bulunuyordu.[26] "Sosyal demokrat partilerin bütün işçi üyelerine" hitap eden bir açık mektup, "sizin partileriniz ve sizin liderleriniz"e sosyal-faşistler olarak saldırıyor ve "faşizm birleşik cephesi"nin karşısında bir "komünizm birleşik cephesi" için çağrıda bulunuyordu.[27] Bir ay sonra otoritelerce komünist basına getirilen yasak, politbüronun bir kez daha sosyal-faşistleri ve "ehven-i şer" doktrinini açıkça suçlayan ve "*devrimci olanakların oportünistçe küçümsenmesi*"ni protesto eden ve illegal faaliyeti hızlandırma çağrısı içeren bir karar tasarısını kışkırttı; birleşik cephe hepten görünürden kaybolmuştu.[28]

On üçüncü IKKI'de mesele bunalımlı bir aşamaya girdi. Gottwald, Nazizmin kapitalizmin gücünün değil de güçsüzlüğünün bir belirtisi olduğunu göremeyen ve devrim olanaklarını görmezden gelen Guttmann ve Reiman'ın suçlarını sıraladı. Pyatnitski, ad vermedi ama on ikinci IKKI'de bile [birleşik cephenin] taktiklerini yürürlüğe koymada parti kimliğini gizleme eğiliminin ortaya çıkmış olduğunu iddia etti. Parti basınındaki hatalardan ve "sosyal demokratların ve Nasyonal Sosyalistlerin gerici rolünü" göstermedeki başarısızlıklarından söz etti ve liderlere, "partinin kendi içindeki oportünistleri teşhir etme" çağrısında bulundu.[29] Konuşması küçümseyen müdahalelerle karşılanan Reimann, hatalarını itiraf etti ve Guttmann'ın hatalarını kınadı. Knorin, Guttmann ve Reimann'ın "sabotajı"na acı bir göndermede bulundu ve Guttmann'ı "birlik için birlik" peşinde olmakla suçladı. Guttmann'ın on ikinci IKKI'deki sadık bir izleyicisi olan Šverma, onu ateşli bir şekilde kınadı ve

---

26 Çekoslovak parti arşivlerinden aktaran *Iz Istoriy Kominterna* (1970), s. 116-119.

27 *Rundschau*, no. 41, 3 Kasım 1933, 1580-1581.

28 *Rundschau*, no. 50, 25 Nisan 1933, s. 1944-1945.

29 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 156-159, 186-188.

"Almanya olaylarını oportünistçe değerlendirmesinin yalnızca strateji ve taktiklerimizle ilgili temel sorunlar konusundaki oportünist yanlışlar sistemi bütününün bir sonucu" olduğunu iddia etti.[30] Çekoslovak partisinin, muhtemelen Moskova'da hazırlanmış olan, kapsamlı bir karar tasarısı, "oportünizme karşı açık bir cephe" çağrısında bulunuyor ve birleşik cephe doktrininin katı bir tanımını sunuyordu.[31]

On üçüncü IKKI'nin tartışmalarında yeni olan ve Şovyet politikasındaki yeni dönüşü açıkça yansıtan şey, Hitler programının saldırgan milliyetçiliğinin yarattığı ve SSCB'ye karşı savaş tehlikesine taze bir zikzak getiren panikti. Pieck, Almanya'nın "Rusya aleyhine" bir "yaşam alanı" ihtiyacı konusunda *Mein Kampf*'tan aktarmalar yaptı ve 1932 Haziranı'nda Londra'daki ekonomik konferansta Ukrayna'nın sömürgeleştirilmesi için Hugenberg'in planını hatırlattı. Konuşma yapacak olan ikinci KPD delegesi Richter, "faşist şovenizme karşı mücadele" üzerine yoğunlaştı ve Hugenberg ve Rosenberg'i, "Ukrayna Beyaz-muhafız karşı devrimini finanse etmek için bir plan" hazırlamakla suçladı.[32] Martinov, diğer konuşmacılardan çok daha güçlü bir şekilde "nasyonalizmin *özellikle* faşist türü" üzerine ve "faşizmin küçük burjuva şovenizminden sağladığı desteği etkisizleştirme ihtiyacına" vurgu yaptı.[33] IKKI'nin doğu sekretaryasının bir üyesi olan Krevels, "çağdaş militan milliyetçiliği", "tekelci sermayenin özel bir aygıtı" olarak nitelendirdi ve "küçük burjuva tabakanın *liderlerinin*" bilinçli olarak harekete çekildiğini sözlerine ekledi. Ancak, militan faşist milliyetçiliğin, "zayıfın, Çin, Hindistan ve Endonezya gibi bağımlı ülke-

30 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 286-289, 334, 348, 507; Guttmann'ın ve Šverma'nın on ikinci IKKI'deki konuşmaları için yukarıdaki dördüncü bölüme bakınız.

31 *Rundschau*, no. 49, 21 Aralık, 1933, s. 1885-1892. Parti politbürosu, "Prag, 20 Aralık 1933" tarihli bir duyuru yayınlayarak, Guttmann'ın, "devrimci sınıf mücadelesinden tamamen koptuğunu" ve "artık Komintern'le bir ilişkisi olmadığını" ilan etti (*Rundschau*, no. 2, 4 vfj 1934. pç 30): bunu Gottwald'ın Guttmann'a yönelik vahşice bir başka saldırısı izledi (*Rundschau*, no. 6, 18 Ocak 1934, s. 219-221).

32 *XIII Plenum, IKKI* (1934) s. 44, 162.

33 *XIII Plenum, IKKI* (1934) s. 476-482.

lerin sömürgeci esaret ve ezilmesinde olduğu kadar", Polonya, Çekoslovakya, Yugoslavya ve Romanya gibi ülkelerde "ulusal kurtuluş mücadelelerinin ezilmesinden ayrılamaz olduğu" sonucuna vardı.[34] Tartışma eğer ileriye götürülseydi tuhaf sonuçları olurdu. Guttmann her halde, "Çekoslovakya'daki ulusal baskının bir sonucu olarak, köylülük ve küçük burjuvazi arasındaki ulusal-devrimci unsurların" –şüphesiz Südetli Alman azınlığın– "ulusal baskıya karşı tek savunucuları olarak Nazilere yüzlerini döndüklerini" ileri sürüyordu. Kendisini Guttmann'dan ayırmaya özen gösteren Reimann, Çekoslovak sosyal demokratları, "burjuva milliyetçiliğinin pozisyonuna yakın olmakla" suçladı ve "ulusal kurtuluş için gerçek bir devrimci mücadelenin ve halkların kendi kaderlerini tayin hakkının" yalnızca proleter enternasyonalizminin bayrağı altında gerçekleştirilebileceğini ileri sürdü.[35] Polonya'nın işgali altındaki Batı Ukrayna'daki Ukrayna ulusal hareketi, bir Ukraynalı delege tarafından, "Polonya işgal otoritelerinin orkestra şefinin değneğiyle düzenlenen ... Sovyet karşıtı bir kampanya" olarak tanımlandı; zira hem Alman hem de Polonyalı faşistler, "Batı Ukrayna'yı, Sovyet Ukraynası'na yapılacak bir saldırının üssü" olarak görüyorlardı; ve Kuusinen "Batı Ukrayna'nın karşı-devrimci burjuvazisinin orayı bir Avrupa Mançukuosu yapma rüyası gördüğünü" ekledi.[36] Diğer konuşmacılar, böylesine tuzaklarla dolu bir zeminde risk almak istemediler.

Versailles Anlaşması ve kimi Avrupa partilerinde yakıcı bir sorun haline gelmiş olan anlaşmanın empoze ettiği arazi sorunlarına ilişkin tartışmaları geçiştirmek o kadar kolay değildi. Pieck raporunda buna, Alman işçileri üzerinde "finans ka-

---

34 *XIII Plenum, IKKI* (1934) s. 300-302.

35 *XIII Plenum, IKKI* (1934) s. 288-289; Çekoslovakya'daki Alman sorununun sıkıntısını açıklayan bir makale ve Çekoslovak parlamentosundaki bir komünist milletvekilinin birçok anlama gelen açıklaması için bakınız *Rundschau*, no. 47, 7 Aralık 1933, s. 1825-1826; Komintern'in 1935 Temmuzu'ndaki yedinci kongresinde Pieck, Henlein'in "Çekoslovakya'daki Almanların çoğunluğunu partisine [Nazi partisi] çekmeye izin verdiği için" Çekoslovak partisini suçluyordu (*aynı kaynak*, no. 37, 14 Ağustos 1935, s. 1766).

36 *XIII Plenum, IKKI* (1934) s. 112, 581.

pital ve Junkerlerin çıkarı adına" empoze edilen "Versailles'dan daha ağır sömürü boyunduruğu"na işaret eden KPD'nin 10 Ekim tarihli karar tasarısından alıntı yaparken yalnızca bir kere değinmişti.[37] Sorun, Hitler'in Berlin'de Polonya büyükelçisine Alman-Polonya ilişkilerinde *détente*'ın zeytin dalını sunduğu, beklenmeyen girişimiyle daha da karmaşık hale gelmişti ve bu durum endişeli Sovyet kafalarında, Almanya'nın Polonya'nın Ukrayna'yı istilasına destek vermesi ve 1920'lerdeki Polonya saldırganlığının yeniden canlanması karşılığında, Polonya'nın koridoru Almanya'ya terk edeceği vizyonunu ürküntüyle canlandırmıştı.[38] Lenski, Polonya'nın SSCB'ye karşı ortak bir Avrupa saldırısının ileri üssü hizmeti göreceği görüşüyle Polonya ve Almanya arasında bir savaşın kaçınılmaz olduğu görüşü arasında karar kılmada akıllıca tereddüt göstermişti. Versailles'dan söz etmeden Yukarı Silezya ve Baltık koridorunun Polonya ile Almanya arasındaki zıtlaşmada ana noktalar olduğu görüşünü benimseyen bir KPD karar tasarısını aktarmış ve o yörelerin kendi kaderlerini tayin hakkını –hem Polonya hem de Alman emperyalizmine karşı ileri sürülebilecek bir hakkı– ileri sürmüştü.[39] Thorez, PCF'nin kimi kesimlerinin, SFIO gibi, Versailles Anlaşması'nı savunduğunu ve ona karşı kampanyayı kınadığını kabul etmişti. Ancak bu açıklamaları doğru parti çizgisinin ihlali gibi ele almıştı.[40] Avusturya delegesi Koplening bu konuda herkesten daha açık konuştu. Avusturyalı sosyal demokratlar, Versailles Anlaşması'nın yasakladığı, Avusturya'nın Almanya ile birleşmesini öngören Nazi kampanyasına Avusturya'nın tarafsızlaştırılmasını talep ederek karşı çıkıyorlardı; KPD ise, bir Sovyet Avusturyası kurulması ve onun Sovyet Almanyası'yla birleştirilmesi talebiyle bu kampanyaya karşıydı. Her iki parti için de Versailles Hitler'e karşı bir si-

37 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 40; bu karar tasarısı için beşinci bölümün sonuna bakınız.

38 *Rundschau*, no. 46, 30 Kasım 1933, s. 1761.

39 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 79; karar tasarısı için Polonya Komünist Partisi başlıklı 12'nci bölüme bakınız.

40 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 143-144; PFC'nin tutumu için Fransız Komünist Partisi başlıklı dokuzuncu bölüme bakınız.

perdi.[41] Tartışmayı özetleyen Kuusinen, soruna, Troçki'ye karşı saldırı biçiminde, yandan değindi. Troçki'nin, bu kampanyayı, Avrupa'daki devlet sınırlarını "devrimci bir ütopya" olarak etnografik sınırlara uydurma olarak nitelendirdiği" söyleniyordu. Bununla birlikte Hitler'in böyle bir niyeti yoktu; o yalnızca "emperyalist Alman yayılma politikasını" izliyordu. Herhangi bir pratik sonuca ulaşılmadı ve Versailles'dan özel olarak söz edilmedi. Ancak Kuusinen, komünist partilerin, "SSCB'ye karşı bir karşı-devrimci savaşı, dünya proletaryasının devrimine dönüştürme" konusunda yeterince güçlü olamayacakları korkusunu ifade ederek görüşünü veciz bir şekilde ortaya koydu.[42]

Bununla birlikte, on üçüncü IKKI'de söylenen hiçbir söz, geçmiş birkaç haftadır batı Avrupa'da yoğun duygusal bir ilgi uyandırmış olan Reichstag yangını davası ve Dimitrov'un Göring'e cesur bir şekilde kafa tutma teması etrafında söylenmemiş olan şeylerden daha harikulade değildi. Pieck, birleşimi açarken Dimitrov'dan "cesur bir Bolşevik, sağlam bir devrimci" olarak söz etti; ve Dimitrov ve Thâlmann'ın onursal prezidyum üyeleri olarak atanmaları "heyecanlı alkış" aldı.[43] Ne var ki, ana *raportörlerden* birisi olan Kuusinen konuyu görmezden geldi ve Pieck, Nazi vahşeti üzerinde dururken Göring'in "Dimitrov ve Leipzig davasındaki diğer yoldaşlara" yönelttiği tehditlerden rastgele söz etti.[44] Daha sonraki konuşmacılardan Manuilsky, uzun konuşmasının sonunda "prangalar içindeki Dimitrov, bütün ülkelerin işçilerini komünizm bayrağı altına çağıran güçlü bir haberciye dönüşmüştür" gözleminde bulundu; ve Knorin, Leipzig'de suçlananları desteklemek için "kampanyamızı", çok yıllar önce Sacco ve Vanzetti'ye yönelik kampanyadan çok daha etkisiz olduğu için eleştirdi. Kuusinen kapanış konuşmasında Dimitrov'un KPD'nin bir kitle ayaklanması yaratamama başarısızlığını, "Alman işçilerinin çoğunluğunun hâlâ kendilerini karşı-devrimci SPD'nin etkisi altında" hissetmelerine bağlamış olduğunu ak-

41 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 201-204.

42 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 580-581.

43 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 3.

44 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 50.

tardı; ve alkışlar arasında Dimitrov'ın hapishanedeki hücresinden toplantıya "devrimci selamlar" göndermiş olduğunu haber verdi.[45] İki Bulgar delegesinden birisi, Leipzig davasındaki "Bolşevik kararlılığı" nedeniyle Dimitrov'u övdü ve onu "Partimizin ve Bulgaristan'daki Eylül ayaklanmasının (1923) liderlerinden birisi olarak niteledi, diğer delege Dimitrov'un önceki kariyeri hakkında kısa bir öykü sundu. Ancak her ikisi de Dimitrov'un BKP'de ya da Komintern'de oynamış olduğu ya da gelecekte oynayacağı herhangi önemli bir role imada dahi bulunmadı.[46] Hiçbir yabancı delege, bu henüz haritası çıkarılmamış sulara girmeye cesaret etmedi. Hiç kimse, artık Batı'da kesin bir inanç haline dönüşen Reichstag'ı Nazilerin yaktığı kuşkusundan söz etmedi. Sovyet politikaları erime potasındaydı ve bu olaylara ilişkin verilecek hükmü tespit eden açık bir direktif henüz belirlenmemişti.

Toplantının sonunda kabul edilen ve Leipzig duruşmasından söz etmeyen karar tasarısı, tartışmanın tamamlanmamış niteliğinin sanki hakkını verdi. "Burjuva toplumunun rahminde gelişmiş olan" faşizm, "kapitalizmi çökmekten kurtaracak bir araç"tı. Her ne kadar demokrasi ile faşizm arasında "biçimler ve yöntemler" konusunda kimi farklılıklar olsa da, sosyal demokrasi hâlâ, "burjuvazinin temel toplumsal desteği" idi; "işçi sınıfını bölerek ve kapitalizmin ömrünü uzatarak burjuvaziye yardım etmişti". Ancak Almanya'da faşizmin zaferinin kapitalizme pozisyonunu güçlendirme ya da krizini aşma olanağı sağladığını sanmak yanlıştı. Uluslararası proletaryanın görevi "bu krizi proleter devriminin zaferine dönüştürmekti" ve Almanya'da "yeni bir devrimci atılım" boş güvencesi tekrar edildi. Uluslararası durum, "yeni bir dünya savaşının arefesi niteliğini" almıştı ve savaş tehdidi özellikle Japonya ve Almanya'ya atfediliyordu. Bununla birlikte karar tasarısı, konuşmaların herhangi birinden çok daha açık bir şekilde, Moskova'nın Versailles Anlaşması konusunda kesinleşmemiş ve henüz açıkça ifade edilmeyen tavır değişikliğini ifşa ediyordu.

---

45 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 316, 338, 576, 581.

46 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 264, 544; BKP'deki bölünmeler için bir sonraki bölüme bakınız.

> Avrupa'da savaşın baş kışkırtıcısı, Almanya'daki faşist hükümet, Danzig, Avusturya, Saar, Baltık ve İskandinavya'da düzensizliği kışkırtmakta ve Versailles'a karşı mücadele bayrağı altında, Alman emperyalizminin çıkarları doğrultusunda Avrupa'nın yeni ve kanlı bölüşülmesi için bir blok oluşturmaya kalkışmaktadır [diye açıklıyordu].

Komünist partilere, şimdiye kadar olduğu gibi, "sömürgelerin bağımsızlığı, bağımlı halkların kurtuluşu"ndan yana olma talimatı veriliyordu. Ama, "ulusal çelişkilerin kilit merkezlerinde", reçete koşullara bağlanıyordu:

> Komünistler emperyalist işgale ve zulme karşı, kendi kaderini tayin etme hakkı için (Yukarı Silezya, Saar, kuzey Bohemya vs) bütün bu bölgelerde ve ayrıca Avusturya ve Danzig'de, onların ulusal burjuvazilerinin şovenizmine ve Alman faşizminin katil "Üçüncü Reich"ının ilhakına karşı mücadele etmelidir.

Karar tasarısı, sonuç bölümünde faşizme ve savaşa karşı kitlesel mücadele çağrısına geri dönüyor ve "*Sovyetlerin büyük ülkesinin yaşayan örneği*"ne retorik bir yakarışla son buluyordu.[47] On üçüncü IKKI'nin momenti Sovyet liderlerini Almanya'ya, Batılı devletlere ve Versailles Anlaşması'na karşı eski ve kökleri derinde olan ve hâlâ terk etmek için tereddüt ettikleri tutumlarla, geçici olarak ve korkarak düşünmeye başladıkları yeni ve alışık olunmayan tasavvurlar arasında huzursuz bir dengede bıraktı.

On üçüncü IKKI toplantı halinde iken, Alman politikasının rotasının yarattığı artan endişe Moskova'da kendisini hissettirdi. Birkaç konuşmacı Japonya ve Almanya'nın Milletler Cemiyeti'nden ayrılışına değindiler ama bundan herhangi özel bir sonuç çıkarmadılar. Radek, *Pravda*'da 4 Aralık 1933 tarihli bir makalede, Almanya'nın yeniden silahlanma konusundaki artan ısrarlı taleplerinin, sonunda bir dünya savaşına yol açabileceğine değinen güçlü bir uyarı yayınladı.[48] Birkaç aydır sessizliğini

47 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 589-595.

48 Radek'in "Silahsızlanma ya da Savaş" adlı bir başka makalesi *Rundschau*, no. 48, 14 Aralık 1933, s. 1839'da yer aldı; aynı kaynağın no. 49, 21 Aralık 1933

bozmamış olan Stalin 25 Aralık'ta, *New York Times*'ın muhabiri Duranty'ye bir mülakat verdi. Önceden hazırlandığından kuşku olmayan, Milletler Cemiyeti'ne karşı olan tavrının "yalnızca olumsuz" mu olduğu yönünde bir soruya Stalin, "Her zaman ve her koşulda değil" şeklinde cevap verdi; ve Japonya ve Almanya'nın ayrılmasından sonra "Milletler Cemiyeti'nin askerî eylemlerin ortaya çıkmasını yavaşlatmada ya da önlemede belirli bir unsur olabileceğini" söyledi ve eğer Cemiyet barış davasını kolaylaştırabilirse, "o zaman biz Cemiyet'e karşı değiliz" diye devam etti.[49]

Üç gün sonra Molotov TsIK'ın bir toplantısına sunduğu açıklamasına dış politika konusunda esaslı bir bölüm ekledi ve ertesi gün Litvinov dışişleri konusunda ayrı bir rapor sundu. Molotov, komşu ülkelerle saldırmazlık paktları imzalanması için Birleşik Devletler'le karşılıklı olarak varılan anlaşmanın ve Fransa ile "pratik işbirliği" kurulmasını Sovyet hükümetinin geçen yılki başarıları arasında saydı. Stalin'in Duranty'ye söylediklerini anımsatarak, "Milletler Cemiyeti'nin savaş yapan güçler üzerinde bir fren rolü" oynamasından söz etti. Almanya hakkında dikkatli bir şekilde kaleme alınmış bir pasajda, Sovyet dış politikasında Almanya'nın işgal etmiş olduğu "özel yeri" değiştirme konusunda Sovyet hükümetinin herhangi bir arzusu olduğunu yalanladı. Bu ilişkileri gözden geçirme girişimi, "Almanya'daki yönetici çevrelerden", Hugenberg'den, Rosenberg'den ve diğerlerinden, "militan Nasyonal Sosyalizmin ideologlarından" geliyordu. Litvinov aynı noktaları geliştirdi ve önemli olarak bunlara, "eğer diplomatik çağlardan söz edilebilirse, biz şimdi hiç kuşkusuz iki çağın sınırında duruyoruz" diye ekledi. SSCB'nin ve Fransa'nın halkları ortak barış sevgisinde birleşiyorlardı. Almanya'da değişiklik, 1932 yılında lideri (Papen'e göndermede bulunuluyor) "Sovyetler Birliği'ne karşı

tarihli sayısında, sayfa 1870-1871'de imzasız bir makale SSCB'ye karşı Alman hesaplarını cesaretlendirmek üzere Almanya'nın silahlanmasını desteklediği için Britanya'yı suçluyordu.

49 Stalin, *Socineniya*, xiii, 280; 28 Aralık 1933'te Paris'teki Sovyet büyükelçisi, SSCB'nin Cemiyete girme koşulları konusunda Fransız hükümetine bilgi verdi (*Dokumenty Vneşney Politiki SSSR*, xvi (1970), 876-877.)

bir saldırı için Batı'yla *yakınlaşma* vaazı veren" yeni hükümetin kurulmasıyla gelmişti. O andan sonra, yeni bir dalga, "en aşırı Sovyet karşıtı düşünceleri ileri süren bir partiyi iktidara getirmişti." Bu "Almanya'nın yalnızca Versailles Anlaşması'yla Almanya'dan ayrılan bütün toprakları değil, genel olarak bir Alman azınlığının bulunduğu yerleri değil, ama Sovyetler Birliği'nin sınırlarından önce ve Birliğin halklarını tutsak etmeden durmamak üzere ateş ve kılıçla Doğu'ya doğru yayılmanın yolunu açmak" istediğini gösteriyordu. Komintern için en hassas olan noktaya bile değindi:

> Bizim, kuşkusuz Alman rejimi hakkında bir kanaatimiz vardır ve kuşkusuz Alman yoldaşlarımızın ıstırapları konusunda duyarlıyız. Ancak Marksistler olarak bizler en azından, duyguların politikamıza egemen olması nedeniyle kınanabiliriz... Biz Almanya'nın ya da diğer ülkelerin içişlerine müdahale etmiyoruz ve bizim Almanya ile olan ilişkilerimiz, onun içpolitikası değil, dış politikası tarafından belirlenir.[50]

Birkaç hafta önce Litvinov, Almanların Komintern sorununu, Almanya ile SSCB "arasındaki ilişkilerin kötüleşmesini haklı kılmak" istediklerinde ortaya attıkları gözleminde bulunmuştu.[51] Litvinov, bu ilişkileri ileri sürerek daha karmaşık hale getirmeme konusundaki kararlılığını açıkça ifade etti.

Ocak 1934'teki on yedinci Rusya parti kongresi, Stalin tarafından yapılan temel politika konuşmasına olanak sağladı. Bu onun, Hitler'in bir yıl önceki *darbesinden* sonra, kamu önündeki ilk konuşmasıydı ve bunun dış ilişkilere ayrılan bölümünde defalarca Almanya sorununa değindi. Almanya'nın *rövanş* politikasını haber veren Milletler Cemiyeti'nden çekilmesi, "Avrupa'da silahlanmanın gelişmesine... yeni bir hız kazandırmıştı". Versailles Anlaşması'na karşı tavır konuşundaki değişikliği kı-

50 *SSSR: Tsentralnıy İspolnitelnıy Komitet 6 Sayuza: 4 Sessiya* (1934), no. 1, s. 27-32, no. 3, s. 1-24; her iki konuşma da, önemleri nedeniyle *Dokumentıy Vneşney Politiki SSSR*, xvi (1970), 778-797'ye alınmıştır.

51 *Aynı kaynak*, xvi, 742; Stresemann'ın benzer taktikleri için bakınız *Socialism in One Country, 1924-1926*, cilt 3, s. 68.

narken, "Brest-Litovsk barışının utancını çekmek zorunda kalanların", aslında yeni bir savaşın kaynağı olabilecek Versailles'yı kutlamaya hakları olmadığı şeklinde cevap verdi. Ancak değişiklik, rejim değişikliğinde değil – (İtalya'da faşizm SSCB ile İtalya arasındaki mükemmel ilişkilerin yolunu kesmemişti) fakat Almanya tarafında, SSCB'ye karşı izlenen "yeni" saldırgan politikadaydı. Dimitrov ve Leipzig duruşması bir kez daha sessizlikle geçiştirildi. Liderler ve belki de özellikle Stalin büyük ölçüde Batı'dan ilham alan bu kampanyaya kendilerini ne kadar bağlamaları gerektiği konusunda henüz karar vermemişlerdi. Geçen yıl boyunca, Almanya korkusu ve Almanya ile iyi ilişkileri sürdürme arzusu, Sovyet politikasında ve Stalin'in kafasında eşit bir şekilde dengelenmişti. Şimdi birinci etken ağırlık kazanmaya başlamıştı. Konuşma, Stalin'in daha sonraki açıklamalarının tipik özelliği olan alaycı gerçekçi havası açısından dikkat çekiciydi:

> Günümüzde insan zayıfla hesaba katılmıyor, insan yalnızca güçlüyle hesaba katılıyor... Biz geçmişte Almanya'ya şimdi Polonya ve Fransa'ya olduğumuzdan daha fazla yönelmiş değiliz. Biz geçmişte ve şimdi SSCB'ye ve yalnızca SSCB'ye yönelmişiz.[52]

Buharin, Alman faşizmi ve Japon emperyalizminin Sovyetler Birliği'ne yönelik karşı devrimci tehdidiyle ilgili tartışmada konuştu ve *Mein Kampf* ve Rosenberg'in yazılarından alıntılar yaptı.[53] Ancak çok az sayıda konuşmacı dış ilişkilere değindi.

IKKI'nin çalışmaları hakkında rapor sunan Manuilski, Stalin'in dobra dobra imalarını Komintern'in diline çevirmek için elinden geleni yaptı. Almanya'nın silahlandığına o da değindi ve "bugün ortaya bir milyonluk bir ordu çıkarabilirdi". Almanya, "Avrupa'da savaşın baş kışkırtıcısı" olmuştu. Birleşik Devletler, Fransa ve Britanya'da, "sözde burjuva demokrasisi henüz tamamen iflas etmiş değildi". Bugün, "dünyada hiçbir proleter, savaş durumunda, *faşist* Almanya'nın Versailles'a karşı mü-

52 Stalin, *Soçineniya,* xiii, 291, 299-306.

53 *XVII Syezd Vsesayuzni Kommunistiçeskoy Partiy (b)*(1934), s. 127-128.

cadelesinde parmağını kaldırmaz". Almanya'da" diyordu, "işçi sınıfının savaşçı birleşik cephesi için hiçbir zaman böylesine büyük bir destek olmamıştı." Stalin'den farklı olarak, "Reichstag'ın faşist *provokatörlerce* yakıldığından" açıkça söz etti ve "dünya Dimitrov'un davranışından sevinç duydu" gözleminde bulundu. Ancak sosyal demokrasiye yönelik hakaretler devam etti ve birleşik cephenin eski formülü değiştirilmedi. Manuilski, Komintern'de bir çizgi değişikliği için bir yol göstermedi.[54] KPD adına konuşan Heckert, Stalin ve SSCB'ye dalkavukça övgüler düzdü.[55] Çin, Japon, İspanyol ve Britanya delegeleri (ama Fransa delegesi değil) eşit derecede dişe dokunur bir şey söylemediler. Islah olmaz Knorin, Sovyetler'in başarılarının sayesinde, kriz yıllarının, sağlam ve yekpare niteliği hiçbir Guttmann ya da Neumann tarafından sarsılamayacak "Komintern'in gerçekten birleşmiş, sağlam, yekpare bir partiye dönüştüğünü" ileri sürdü[56] Tartışmanın boşluğunun bir göstergesi Stalin'in de Manuilski'nin de geleneksel cevap verme hakkından yararlanmayı düşünmemeleriydi. Sovyet diplomasisi, Nazi Almanyası'ndan kaynaklanan yeni tehdit karşısında esnekliğini göstermeye başlamıştı. Ancak, yukarıdan herhangi bir talimatın yokluğunda, Komintern'de baştacı edilen tutum ve sloganların çok kesin bir şekilde ters yüz edilmesi için birkaç ay daha geçmesi gerekiyordu.

Stalin'in bu sırada Komintern içindeki kararsız rolü, kısmen parti içinde liderlik konusunda karşılaştığı –1927'den sonra karşılaştığı tek– ciddi krizle açıklanabilir. Kollektivizasyonun sonucu olarak kıtlığın kırsal alanlarda çalımla dolaştığı 1932 ve 1933 yılları Sovyet tarihinde korkunç bir dönemdi. Stalin'in liderliği altında izlenen politikalar, kuşkusuz partinin liderleri ve sıradan üyeleri arasında derin bir endişe yaratıyordu;[57]

54 *Aynı kaynak*, s. 305-322.

55 *Aynı kaynak*, s. 331-333.

56 *Aynı kaynak*, s. 334.

57 *Bulletin Oppozitsiy* (Paris), no. 31 Kasım 1932'de yayınlanan "Ekim başları" tarihli "Moskova'dan bir mektup", yüksek parti yetkilileri arasında Stalin'in liderliği ve uzun süren suskunluğu konusunda duyulan endişeden söz ediyor-

Ryutin grubu denen grup açıkça suçlanmış ve 1932 Ekimi'nde partiden ihraç edilmişti. Alternatif bir lider arayışı geniş ölçüde araştırılmış olmalıdır. Muhaliflerden bir kısmı, Leningrad'ın popüler parti şefi Kirov'u düşünmüş olabilirler; eğer böyle ise Kirov onlara cesaret vermemiş görünüyor. Hiçbir üst düzey parti üyesi bir kalkışmaya kur yapmayı ya da liderlik değişikliğinin getirebileceği riskleri göze almıyordu.[58] Herhangi bir alternatif program olmadığı gibi, Kirov lehine herhangi bir örgütlü hareket ya da alternatif başka bir lider yoktu.

Stalin fırtınayı atlattı. 1933 hasadı birkaç yılın en iyisiydi ve kırsal alanlardaki açlık koşullarının sonuna işaret ediyordu. İlgi, ikinci beş yıllık plan üzerinde odaklandı. Ocak 1934'te, on yedinci parti kongresinin toplandığı günlere gelindiğinde, Stalin'in liderliğine yönelik meydan okuma sona erdi. Merkez komitesi adına geleneksel raporu okudu ve büyük bir alkışla selamlandı. Konuşmasının havası, kendinden emindi ama ılımlı ve görece yumuşaktı ve alışılmadık ölçüde kişisel azarlamalardan uzaktı. Kendisinden sonraki her konuşmacı onu kayıtsız şartsız övdü;[59] ve ifade edilen görüşlerdeki ittifak, onu tar-

---

du; Stalin Haziran 1931 ve Ocak 1933 arasında kamu önünde hiçbir açıklama yapmadı. Mart 1933'te Troçki, parti içinde ve dışında, "Kahrolsun Stalin" sloganının dolaştığına işaret ediyor; "ama sorun Stalin sorunu değil, onun kliği sorunu" olduğu için bu sloganı reddettiğini ve "sorunun kişilerin yerinden alınmasında değil, fakat sistemde bir değişiklik"te yattığı için bunu reddettiğini söylüyordu. (*Bulletin Oppozitsiy* (Paris), no. 33, Mart 1933, s. 9).

58 V. Serge, *Portrait de Staline* (1940), s. 94-95'te Politbüro'da Stalin'in eleştiri ve muhalefetin ağırlığı karşısında bunalınca istifasını sunduğunu; utangaç bir sessizlikten sonra, partinin ona güveni olduğu konusunda Molotov'un kendisini ikna ettiğini ve olayın kapandığını yazıyor. Olay tam olarak tarihlenmiyor ama Stalin'in karısının intiharı ile on yedinci parti kongresi arasında, yani 1933 yılında, bir yere yerleştiriliyor. Serge'nin öyküsü söylentiye dayanıyor. Ama o sırada Moskova'daydı ve muhalefet çevreleri içinde hareket ediyordu; ve yalnızca birkaç yıl sonra kaleme alınan anlattığı öykü olaydan otuz yıl sonra yazılan Medvedev'inkinden (bir sonraki sayfada 59 nolu dipnota bakınız) daha fazla güvenilirliği hakeder. Eğer bu doğru değilse, akla yatkın bir uydurmadır. Serge, Kirov'dan söz etmiyor.

59 Daha önce susturulan ama partiden ihraç edilmeyen ya da yeniden partiye alınan eski muhalifler hatalarını itiraf ve Stalin'e sadakatlerini ifade ettiler. Lominadze, Buharin, Zinoviev ve Kamenev sözleri kesilmeden dinlendi ve kibar bir alkışla yerlerine oturdular; tartışmanın sonunda konuşan Rikov, Preobrazhensky ve Tomski sürekli hakaret ve yuhalamaya maruz kaldılar. Tartışma-

tışmaya bir cevap vermekten kurtardı. Kongrenin sonunda parti merkez komitesi için yapılan seçimlerde kimi delegeler –sayıları hakkındaki tahminler değişiktir– onun için oy kullanmayı reddettiler; bu son isyan gösterisi içi boş bir jestti çünkü adayların toplam sayısı seçileceklerin toplam sayısına eşitti.[60] Muhtemelen muhaliflerin hatırı sayılarak daha önce Stalin'in sahip olduğu genel-sekreterlik unvanı kaldırıldı. Stalin, diğerleri Kaganoviç, Kirov, Zhdanov olan dört sekreterden birisi olarak atandı.[61] 1934 yılının büyük kısmında Stalin kendi yolunu izlemeyi sürdürdü ve görece ılımlılık egemen oldu. 1 Aralık'ta –bu olaylı geçen onyıldaki en esrarengiz olay– Kirov'un katledilmesinden sonradır ki, demir yumruğun görünmesine izin verildi.

Bütün bu dönem boyunca iç cephenin, ekonomik ve siyasal, baskıcı endişeleri, parti ve Sovyet yetkilileri ve Stalin'in bizzat kendisi üzerinde kurşundan bir ağırlıktı; yalnızca dış ilişkilerdeki bir grup uzman esas itibariyle Hitler'in Almanya'da iktidara yükselişinin yarattığı tehditle uğraşıyordu. Stalin, diplomasinin yürütülüşünü, itimadını kazanmış olduğu anlaşılan, Litvinov'un güvenilir ellerine bırakmaya hazırdı.[62] Komintern'in meseleleri daha karmaşıktı ve örgütün kendisinde bir-

nın sonunda konuşan Kirov, Buharin, Rikov ve Tomski ile itiraflarının içten olmadığını ima ederek dalga geçti (*XVII Syezd Vsesayuznoy Kommunistiçeskoy Partiy (b)*(1934), s. 253).

60 R. Medvedev, *Let History Judge* (1971), s. 155-156'da "270 delegenin Stalin aleyhine oy verdiğini" belirtir; sayı muhtemelen abartılıdır (delgeler "karşı oy" veremezler, yalnızca oy kullanmayabilirlerdi). Toplam oy veren delege sayısı 1227'ydi. 1956'dan sonra Stalin'e karşı keskin bir nefretin oluştuğu bir sırada yayınlanan bir parti tarihine göre, "pek çok kongre delegesi, özellikle V. İ. Lenin'in vasiyetini bilenler, Stalin'in genel sekreterlik makamından başka bir göreve alınması zamanının geldiğini düşünüyorlardı" (*Istoriya KPSS* (2. baskı, 1961), s. 486); bunların hiçbiri *Istoriya KPSS*, IV, ii (1971), 261-277'deki kongreye ilişkin uzun anlatıda yer almaz.

61 *Pravda*, 11 Şubat 1934.

62 Milletler Cemiyeti sekretaryasının önemli üyelerinden birisi, Litvinov'un Cenevre'de sahip olduğu bağımsızlığın derecesi konusunda hayrete düşmüştü: "Litvinov çok ender olarak hükümetine danışmak için zaman tanınmasını istiyordu; bir uzlaşma önerdiğinde ya da çoğunluk görüşünü kabul etmede sakınca gördüğünde tezini kabul ettirmek için her zaman o anda karar vermeye hazır görünüyordu. En azından, genellikle demokratik devletlerin dışişleri bakanlarının sahip olduğu özgürlüğe sahip olduğu açıktı" (F.P. Walters, *A History of the League of Nations* (1952), i, 358-359).

leşik cephe (daha sonra "halk" cephesi) konusundaki görüşler bölünmüştü. Burada, Komintern ve yabancı komünist partiler hakkındaki küçümsemesi iyi bilinen Stalin, kendisi müdahale etmek için ortaya çıkmadı, sözcüsü Molotov, IKKI'nin 1931, 1932 ve 1933'teki on birinci, on ikinci ve on üçüncü toplantılarına katılmadı. Stalin'in Aralık 1933'te Duranty ile yaptığı görüşme, Ocak 1934'te on yedinci parti kongresindeki konuşmasında Nazi Almanyası'na karşı yaptığı uyarı, bunları izleyen diplomatik manevralar ve Sovyetler Birliği'nin Eylül 1934'te Milletler Cemiyeti'ne girişi, besbelli ki Litvinov tarafından başlatılmıştı; ne onun ne de Stalin'in bunun Komintern açısından ima ettiklerini düşünmek için tereddüt ettiklerini gösteren herhangi bir işaret vardır. Komintern hiyerarşisinde, Dimitrov'un etkili çağrılarıyla güçlenen birleşik cephe taraftarları, zamanla rakiplerine karşı zemin kazandılar; ama yukarıdan herhangi bir yol gösterme olmadı. Aralık 1934'e kadar Stalin, en azından halk cephesi için –ve o da kamu önünde değil– kendisini deklare etmedi.[63] Stalin'in Komintern'i ve de yabancı partileri nihayet kesin bir şekilde hizaya gelmeye ve her türlü başka düşünceyi Alman saldırısı karşısında SSCB'yi savunmak için ikinci plana atmaya çağıran Fransız-Sovyet paktı bağlamındaki 16 Mayıs 1935 tarihli açıklamasına kadar, beklemek gerekiyordu.

63 İzleyen bölüme bakınız.

YEDİNCİ BÖLÜM

FARKLI GÖRÜŞLER

On üçüncü IKKI ve on yedinci Rusya parti kongresi henüz bitmişti ki, faşist tehlikenin daha bariz ve daha şaşmaz belirtileri Komintern'in karşısına çıktı. 6 Şubat 1934'te, faşist yapılı Sağkanat grupların Paris'teki *darbe* girişimi son anda savuşturuldu ve Sol'un ve merkezin partileri arasında güçlü bir nefret yarattı. Paris'teki başarısız *darbeden* altı gün sonra Avusturya'da Dollfuss'un Hıristiyan-Sosyal hükümeti ve Mussolini tarafından desteklenen Heimwehr,* Viyana'da hâlâ güçlü olan sosyal demokratları askerî güçle ezdi.[1] *Pravda,* Avusturya ve Fransa'daki olayların burjuva diktatörlüğü ile proletaryanın diktatörlüğü arasında herhangi bir uzlaşmanın olanaksızlığını kanıtlamış olduğu sonucuna vardı; burjuvazi "savaşın yollarını döşerken", sınıf mücadelesi "her zamankinden keskin biçimler" alıyordu.[2] Ama Avusturyalı sosyal demokratların kurban edilişi, onların suçunu ortadan kaldırmıyordu. IKKI'nin "bütün ülkelerin proleterleri"ne yaptığı bir çağrı şu çığlıkla sona eriyordu:"

(*) Heimwehr: Avusturya'nın çeşitli kesimlerinde istilacı Yugoslavlara ve iç karışıklıklara karşı düzeni sağlamak amacıyla kurulmuş yerel silahlı örgütlere verilen ad. İki dünya savaşı arasında Avusturya sağının büyük kısmını temsil ediyordu.

1 Bu olaylar için ilerideki dokuzuncu bölüme bakınız.

2 *Pravda,* 19 şubat 1934.

faşizm ve işbirlikçileri, İkinci Enternasyonal kahrolsun: Yaşasın proleter dünya devrimi".[3] Avusturya'daki faşist zaferi, üç ay sonra faşist partilerin Latviya ve Bulgaristan'da iktidarı ele geçirmeleri izledi.

Faşizmin Avrupa'nın her yerinde ilerlemesinin yarattığı alarm, Almanya'da 30 Ağustos 1934 gecesi, Hitler'in kişisel yönetimine tehlike teşkil ettiği düşünülen birkaç yüz kişinin, onun emriyle kurşuna dizildiği, kan banyosuyla yoğunlaştı. Bunlar arasında Nazi para-militer Sturmabteilungen'lerin (SA) lideri Röhm, bir zamanlar parti liderliği için Hitler'in rakibi olan Gregor Strasser ve eski Şansölye ve Reichswehr'in başı Schleicher de vardı. Olayın komünistlerce ilk teşhisi, "tekelci büyük burjuvazi"nin, SA'da temsil edilen "küçük burjuva tabaka"yı ezmiş olduğu şeklindeydi.[4] Daha da önemlisi, Hitler'in kendi kişisel ordusu SA'ları, Reichswehr tarafından kendi yüksek otoritesinin kabul edilmesi karşılığında Reichswehr'in kontrolüne vermiş olmasıydı. Schleicher'in öldürülmesi ve diğer Reichswehr generallerinin buna rıza göstermeleri diktatörle Reichswehr arasında birkaç yıl bozulmayacak olan bir ilişkiyi mühürlemişti. Şimdi Moskova'ya musallat olan şey askerî ve ekonomik gücün demirden popüler bir diktatörlük halinde kenetlendiği iyi bütünleşmiş bir Almanya görüntüsüydü. Sovyet liderlerince uzun süredir büyük umut bağlanan Reicshwehr ve Kızıl Ordu arasındaki gizli sempati bağı ve işbirliğinin şimdi Nazi diktatörün önceden kestirilemeycek iradesine tâbi olmasıydı.

Bununla birlikte Moskova'daki tepkiler hâlâ tereddütlü ve belirsizdi. Stalin, Duranty mülakatında ve Ocak 1934'teki parti kongresindeki konuşmasında, Hitler'in saldırgan tutumu nedeniyle endişesini ortaya koymuş ve Litvinov'un SSCB'yi Batılı devletlere yaklaştırma konusundaki artan oranda başarılı hamlelerini cesaretlendirmişti. Ancak, bu diplomatik değişikliği, Komintern'in faaliyetlerine yaymak için hiçbir istek göstermedi. Onun bu noktada kendisini ifade etmedeki isteksizli-

3 *Rundschau*, no. 20, 8 Mart 1934, s. 711-712.

4 *Rundschau*, no. 39, 5 Temmuz 1934, s. 1541-1543.

ği, Komintern yetkililerinin farklı seslerle konuşmalarından ve komünist partilere gönderilen direktiflerin çelişkili ve belirsiz oluşundan kaynaklanan anormal durumu uzatıyordu. Komintern'i Moskova'da yukarıdan gelen baskıdan ziyade, dış olayların baskısı önce birleşik cephe, daha sonra da halk cephesi rotasına yönlendirdi.

Dimitrov'un 27 Şubat 1934'te Moskova'ya ulaşması önemli bir dönüm noktasıydı. Aynı akşam, yoldaşları Popov ve Tanev'le birlikte yaklaşık yüz Sovyet ve yabancı gazeteciye bir mülakat verdi.[5] Ertesi gün Krupskaya'nın 65'inci doğum günü kutlamasında konuştu.[6] Artık "faşistlerin Reichstag'ı yaktığı"nı açıklama konusunda bir çekincesi olmayan *Pravda* "yoldaşlar Dimitrov, Popov ve Tanev'e, Lenin ve Stalin'in büyük partisinin cesur askerlerine, Bolşevik, devrimci selamlar" sundu. Dimitrov'un adı, "bütün ülkelerde proleter kitlelerin mücadelesinin sembolü olmuştu" ve Dimitrov, "Komintern'e bir milyondan fazla yeni işçi kazandırmıştı".[7] Leipzig duruşması, onun fırtınalı ve bağımsız kişiliğine bir alan sağlayarak, onu canavar bir rejime karşı öfke ve protesto dalgasının dünya çapında bir sembolü yapmıştı; ve bu ona Moskova'da yabancı hiçbir komünistin asla elde edemediği muazzam bir prestij ve etki sağlamıştı.

Daha 1932 sonbaharında Dimitrov, WEB'in başı olarak Moskova'ya yazdığı bir mektupta, "sermayenin ve faşizmin saldırısı karşısında işçi sınıfının devrimci birleşik cephesinin kurulması ricasında" bulunmuştu ve komünist partinin yol gösterici rolünün, "komünist, sosyal demokrat ve diğer işçi kitlelerinin ortak mücadelesinde başlangıç için bir koşul yapılmamasını" ileri sürmüştü.[8] Şimdi Almanya'daki çetin mücadelesinden sonra yeniden Moskova'ya döndüğünde, birleşik cephe konu-

5 *Rundschau*, no. 20, 8 Mart 1934, s. 753-755.

6 *Pravda*, 1 Mart 1934.

7 *Pravda*, 28 Şubat 1934; aynı sayıda Radek'in Marx, Lenin ve Stalin geleneğinde yetişmiş "Dimitrov nesli"ni öven bir makalesi yer alıyordu.

8 *Georgi Dimitrov: Vydayuşçiisya Deyatel' Kommunistiçeskovo Dvijeniya* (1972), s. 201'deki belgelerden aktarılıyor.

sundaki Komintern politikasının baştan sona gözden geçirilmesi için bastırmıştı. 27 Mart 1934'te yeniden Rolland'a[9] yazdı; sempatik ama kaypak bir cevap aldı. Bulgaristan Komünist Partisi'nin kurucu babası Blagoev anısına yaptığı bir konuşmayı, özgün Bulgar Tesnyaki (devrimci Bulgaristan Sosyal demokrat İşçi Partisi) ya da "Dar Sosyalistler" (*Narrows*) ile Lenin'in öğrettiği daha esnek gelenek, Bolşevikler arasındaki farkı vurgulamak ve partinin 1923'te, Stambulinski'yi "faşist *darbe*" dediği şeye karşı desteklemedeki kötü şöhretli hatasını hatırlatmak için kullanıyordu.[10] Alınacak ders çok açıktı. Anti-faşist güçlerin birliğini hiçbir şey engellememeliydi. Mahkeme ve hapishanedeki zor günlerden sonra sağlık ve gücünü yeniden kazanmak için kaldığı sanatoryumda yabancı gazetecileri kabul ederek bir kez daha anti-faşist bir birleşik cephe için sosyal demokrat işçileri kazanma umudu üzerinde ısrar ediyordu.[11]

Dimitrov'un dramatik müdahalesi, sürpriz sayılamayacağı üzere, Komintern ortodoksluğunun katı yollarındaki müsamahasız, sert, yetkili çekirdeğin kıskançlık ve direnişini harekete geçirdi. 7 Nisan 1934'te Politbüro'nun, komünist partilerin kitlelerin bağlılığını sağlamadaki başarısızlığın suçunu "propaganda sistemimiz ve Avrupalı işçilere doğru olmayan yaklaşımımıza" bağladığı bir toplantısına katıldı. Stalin kuşkularını ifade etti ama görünen o ki Dimitrov'un "Komintern'deki çalışmaya başkanlık etmesini" önerdi ve ona Politbüro'nun desteğini vadetti.[12] Bununla birlikte bir süre kendisine soğuk davranıldı ve görmezden gelindi. Komünist gazete ve dergilerin 1934 Nisanı'nda Moskova'daki uluslararası konferansında Bela Kun, "Sovyet iktidarı için mücadele", "sosyal demokrasiye karşı mücadele" (ehven-i şer doktrini bir kez daha dayak yedi) ve "emperyalist savaş ve Sovyetler Birliği'nin savunulması" konularında büyük bir rapor sundu. "Faşizme karşı mücadele" kaçamak-

9 G. Dimitrov, *Şçineniya* (t.y.), ix, 403.

10 G. Dimitrov, *İzbraniye Soçineniya* (1957), i, 371-374. 1923 *darbesi* için bkz. *The Interregnum, 1923-1924*, s. 191-194; Tesnyaki için bakınız *The Bolshevik Revolution 1917-1923*, cilt 3, s. 145.

11 *Rundschau*, no. 29, 9 Mayıs 1934, s. 1127-1128.

12 B. Leibzon ve K. Şirinya, *Pavorot v Politike Kominterna* (2. baskı, 1975), s. 93.

lı bir şekilde ele alındı; parti basını, "*saldırıyı kapitalizm üzerine yoğunlaştırmak*" yerine hem faşizmi sosyal demokrasiden hem de kapitalizmden ayırmakla suçlandı. Ne birleşik cepheden ne de Dimitrov'dan söz edildi. Pyatnitski, Knorin ve Heckert bu kalıptan önemli bir sapma göstermediler; diğer konuşmalar konusunda bilgi verilmedi.[13]

Bununla birlikte, Komintern çevrelerinde bile, başka görüşler dillendirilmeye başlandı ve yaz boyunca tartışma artan yoğunlukta devam etti. 22 Nisan 1934'te Dimitrov IKKI siyasal sekreterliğine üye atandı ve Orta Avrupa seksiyonunun uzlaşmaz direktörü Knorin'in yerini aldı.[14] Kısa süre sonra IKKI prezidyumunun bir üyesi oldu ve yedinci kongre için "hazırlık komisyonunun çalışmalarına başkanlık etti".[15] Kuusinen, Manuilski ve de KPD delegesi Maddelena, Dimitrov'u destekleyenler arasındaydı; özellikle Manuilski ve KPP delegesi Bronkovski, yalnızca işçileri değil küçük burjuva ve köylü partilerini de kazanmaya çalışmanın öneminde ısrar ettiler. Öte yanda, Bela Kun, Lozovski, Knorin ve Wang Ming, burjuvazinin baş destekçisi olarak sosyal demokrasiyi suçlamayı, bağımsız kızıl sendikaların devamını talep etmeyi ve de yeni çizgiyi bir "Sağ sapma" olarak ele almayı sürdürdüler.[16] Keskin görüş ayrılığı Komintern'i felç etti. Mayıs 1934'te Thorez Moskova'yı ziyaret ettiğinde, muhalif Doriot, birleşik cephenin genişletilmesine direnç gösterdikleri için PCF liderlerine saldırıyordu. Doriot ciddi bir şekilde kınandı. Dimitrov tarafından iyi bilgilendirilen Thorez, herhangi resmî bir talimat olmadan Paris'e döndü.[17]

Bununla birlikte zemin yavaş yavaş kayıyordu. 1933 yılı sonundaki on üçüncü IKKI, IKKI prezidyumuna, aynı yılın Haziranı'ndan önce yedinci Komintern kongresi için, (1928'de-

---

13 *Rundschau*, no. 33, 30 Mayıs 1934, bu sayı konferansın raporuna ayrılmıştı.

14 B. Leibzon ve K. Şirinya, *Pavorot v Politike Kominterna* (2. baskı, 1975), s. 90-91.

15 *İstoriya KPSS*, IV (1971) ii, 310. B. Leibzon ve K. Şirinya, *Pavorot v Politike Kominterna* (2. baskı, 1975), s.

16 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal: Kratki İstoriçeski Oçerk* (1969), s. 379-380; yazarların Komintern arşivlerine erişimi vardı.

17 Thorez'in Dimitrov'la mülakatı ve PCF'deki durum için "Fransız Komünist Partisi" başlıklı dokuzuncu bölüme bakınız.

ki bir önceki kongreden altı yıl sonra) bir gündem yayınlayarak ve değişik konulara *raportörler* atayarak hazırlık yapma talimatı vermişti.[18] Sorun IKKI siyasal sekretaryasında 11 Mayıs 1934'te görüşülmüştü ve 17 Mayıs'ta Manuilski ve Pyatnitski sonuçları Rusya partisi merkez komitesine bildirdiler; onay ve tavsiye talep ettiler. 26 Mayıs'ta Politbüro devam işareti verdi ve operasyonu yönetmek üzere Stalin'in başkanlığında bir komisyon kurdu.[19] Böylece cesaretlendirilen IKKI prezidyumu, 28 Mayıs 1934'te kongre için dört *raportör* belirledi. Pieck, son kongreden bu yana IKKI'nin faaliyetleri üzerine, (geleneksel açılış raporu); Dimitrov, "Faşizmin Saldırısı ve İşçi Sınıfının Faşizme Karşı Birliğinde Komintern'in Görevleri"; Togliatti, emperyalist savaşın tehlikeleri ve Manuilski SSCB'de sosyalist inşa konularında rapor hazırlayacaklardı. Konuların ve *raportörlerin* seçimi kendi içinde bir programdı ve her ne kadar muhalefet yenilememiş olsa da Dimitrov'un kampanyasının yüksek çevrelerde onaylanmaya başladığını gösteriyordu. Dört raporu önceden tartışmak üzere, önde gelen Komintern yetkililerinin ve yabancı komünist partilerin temsilcilerinin görev yapacağı komisyonlar kuruldu.[20]

14 Haziran 1934'te Pieck'in raporunun komisyon çalışmalarını, taktiklerde değişiklik gerekliliğine değinen bir konuşmayla Kuusinen başlattı. Rusya partisinin sözcüsü sıfatıyla Manuilski konuyu ayrıntılı bir şekilde geliştirdi. Mevcut sloganları "soyut" ve "şematik" olarak lanetledi. Faşist tehdidi küçümsemek ve devrimci mücadeleyi "komünistlerin sosyal demokratlarla mücadelesi" olarak ele almak aptallıktı. "Daha somut" bir eylem programı gerekliydi: "Kitleleri proletarya diktatörlüğü ve sosyalizm mücadelesine, proletarya diktatörlüğü değil, sosyalizm değil, bir program yönlendirecekti".[21]

---

18 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 597.

19 *Vaprosiy İstoriy KPSS*, 1965, no 8, s. 52-53.

20 *Rundschau*, no. 34, 31 Mayıs 1934, s. 1277; *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal*, 1934, no. 16, s. 64; *Vaprosiy İstoriy KPSS*, 1965, no. 7, s. 88.

21 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal: Kratki İstoriçeski Oçerk* (1969), s. 377'deki belgelerden aktarılıyor; K. Şirinya, *Strategiya i Taktika Kominterna* (1979), s. 40-41.

Tartışmayla ilgili daha fazla bir şey yayınlanmadı. Ancak komisyonların görüşmeleri sırasında Kun, Heckert, Lozovski, Knorin ve Pyatnitski'nin, sosyal demokrasiyi burjuvazinin baş destekçisi sayan tezden ayrılma girişimlerine karşı çıktıkları söylendi.[22]

Dimitrov'un öngördüğü raporunun ana hatlarını ikinci komisyona sunması 1 Temmuz 1934'ten önce olmadı. Rapor, "faşizmin ulusal ve sosyal demagojisini" çözümlüyor; Alman rejimini, "bütün ülkelerin proletaryası için bariz bir ders" olarak tanımlıyor, "faşist saldırı döneminde bizim sosyal demokrasiyle ilişkimiz"den büyük bir sorun olarak söz ediyor, "aşağıdan ve yukarıdan bir birleşik cephe" için çağrıda bulunuyor; "küçük burjuvazinin çeşitli tabakalarıyla ilişkilerimizden" ihtiyatlı bir şekilde söz ediyor ve son olarak "komünist partilerin bütün kitle çalışmasının... Faşizme karşı mücadele bakışı açısından" reorganizasyonunu öneriyordu. Raporun ana hatlarına, "sosyal demokrasinin bütünüyle sosyal-faşizm" ve "burjuvazinin başlıca toplumsal desteği" olarak nitelenmesine açıkça meydan okuyan bir mektup eşlik ediyordu. Daha da cesur bir şekilde, "Komintern'in 65 bölümüne bütün konulardaki operasyonel talimatların Moskova'dan verilmesinin olanaksızlığı dikkate alınarak, Komintern'in çalışma yöntemlerinde ve liderliğinde bir değişiklik" öneriyordu.[23] 2 Temmuz akşamı, önerilerinin desteklenmesi için komisyona hitap etti ve altıncı kongreden bu yana kazanılan deneyimlerin ışığında taktiklerin ve politikanın değiştirilmesi gerektiğini tekrarladı. Marksist analizin "her ülkenin, her partinin ve her örgütün özelliklerini dikkate almayan formüller ve soyutlamalarla yer değiştirdiğini" iddia etti. Geçerli olan üç sloganın: sosyal demokratların sosyal-faşistler olarak sınıflandırılması; sosyal demokrasinin burjuvazinin baş toplumsal destekçisi olduğu ve Sol sosyal demokrasinin ana tehlike olarak nitelenmesinin doğruluğuna meydan

22 *Aynı kaynak*, s. 43-44.

23 *Vaprosiy İstoriy KPSS*, 1965, no. 7, s. 83-86; bu anahatların daha önceki bir müsveddesi için bakınız *aynı kaynak*, no. 4, s. 80-81. Sözkonusu mektup *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal: Kratki İstoriçeski Oçerk* (1969), s. 377'de "IKKI ve VKP merkez komitesine (b)" olarak tanımlanıyor.

okudu. Tartışma muhtemelen ateşli geçti; gece geç saatlere kadar uzamış olduğu anlaşılıyor.[24]

Togliatti'nin emperyalist savaş tehdidiyle ilgili raporunun komisyonu 1 Temmuz 1934'te toplandı. Bu rapor, tehlikenin kaynağı olarak faşist saldırganlığı belirtiyor ve faşist saldırganlığa karşı olan ülkelerde komünistlerin tavrı meselesini ele alıyordu.[25] Ancak bütün bu sorunlar, aslında altta yatan komünistlerle diğer partiler arasındaki birleşik cephe sorununa dayandığı için ve de aynı konuşmacılar birbirleriyle karşı karşıya geldiklerinden komisyonun çalışması, can alıcı noktası çok yıpranmış, üzerinde çok kavga verilmiş, sosyal demokratlara karşı benimsenecek tavır konusundaki tartışmayla birleşme eğilimi gösteriyordu. Manuilski ve Kuusinen, faşizmin ortaya çıkışıyla sosyal demokrasinin rolünün pek çok bakımdan değiştiğini iddia ederken, Kun, Lozovski, Pyatnitski ve Heckert sosyal demokrasiyi burjuvazinin temel destekçisi olarak suçlamayı sürdürüyor ve hatta sosyal-faşizm formülünü savunuyorlardı.[26] 31 Temmuz'da Codovilla, İspanya'da birleşik cephe çağrısı yaptı.[27] Aynı gün Macar temsilcisi Hevesi, özellikle köylü partileri de dahil tüm burjuva partilerinin "faşistleştirilmesi"ni açıkça suçladı; ve Balkanlar'dan örnekler veren Kolarov, öfkeli bir şekilde, bütün köylü hareketinin faşist olarak üzerinin çizilemeyeceğini ve yoksul köylü kitlesine yönelik bir yaklaşımın bulunması gerektiği karşı ithamında bulundu.[28] 3 Ağustos'ta Togliatti'nin raporuyla ilgili komisyon, komünist politikada ulusal ve

---

24 *Vaprosiy İstoriy KPSS,* 1965, no. 7, s. 86-88; B. Leibzon ve K. Şirinya, *Pavorot v Politike Kominterna* (2. baskı, 1975), s. 95-96; K. Şirinya, *Strategiya i Taktika Kominterna* (1979), s, 42-43.

25 *Aynı kaynak,* s. 43.

26 *Vaprosiy İstoriy KPSS,* 1965, no. 8, s. 54-55; B. Leibzon ve K. Şirinya, *Pavorot v Politike Kominterna* (2. baskı, 1975) s. 186'da Kun'un bazı kapitalist ülkelerin bir savaş durumunda SSCB'nin yanında savaşacakları varsayımına karşı çıktığı ileri sürülüyor. 1933'teki bir tartışmada Kun, Madyar, Safarov ve diğerlerinin hangi emperyalist ülkenin daha az tehlikeli ya da daha az hain olacağını tartışmanın saçmalığını protesto ettikleri söyleniyordu (*aynı kaynak*, s. 191).

27 İspanyol Komünist Partisi başlıklı on beşinci bölüme bakınız.

28 K. Şirinya, *Strategiya i Taktika Kominterna* (1979), s, 45-46; Kolarov önceki tezini on üçüncü IKKI'de sürdürüyordu (altıncı bölüme bakınız).

toplumsal talepler arasındaki ilişkilerin tartışılmasıyla sona erdi ki bunun herhangi bir raporu yayınlanmamıştır.[29] 21 Ağustos'ta IKKI'nin bir mektubunun PCF'ye gönderilmesi ve "birleşik cephenin maksimum gelişmesinin" talep edilmesini,[30] Dimitrov raporu ve karar tasarısı hazırlık komisyonundaki tartışmalar izledi. Kuusinen, partilerin birleşik cephe konusundaki tutumlarını değiştirmeleri ve "sekter ilkeleri" terk etmeleri konusunda ısrar etti ve Manuilski tarafından desteklendi. Knorin ve Varga kapitalist ülkelerdeki ekonomilere artan devlet müdahalesi ve savaş hazırlıklarını kolaylaştıran devlet tekelci kapitalizminin yükselişine dikkat çekti.[31]

Birleşik cephe tartışmasında, talihsiz ve karmaşık tarihi, sürekli uyumsuzluk siciline yansımış olan Bulgaristan Komünist Partisi'nin (BKP), kendi meselelerinden kaynaklanan küçük ama alışılmamış bir rolü –Dimitrov'un milliyeti nedeniyle– vardı. Parti, Stambulinski'nin Köylü Birliği'nin 9 Haziran 1923 *darbesine* direnişini desteklemediği için ciddi bir şekilde eleştirilmişti; Eylül 1923'teki başarısız ayaklanma, Moskova'dan gelen direktifler doğrultusunda Dimitrov ve Kolarov tarafından, Tsarkov rejimine karşı BKP ile köylülük arasında birleşik cephe sloganıyla düzenlenmişti.[32] O zamandan beri BKP, 1925 Nisanı'nda Sofya Katedrali'ndeki bombalama rezaletinden sonra yoğunlaşan sürekli ve acımasız bir baskıya maruz kalmıştı. İzleyen yıllarda, partideki sözde liderlik, Dimitrov ve Kolarov'ın başlıca figürler olduğu Moskova'daki yabancı bürosuyla, Bulgaristan topraklarında faaliyet gösteren ve ara sıra Viyana ve Berlin'de gizli parti konferansları düzenleyen, tehlike altında ve illegal çalışan gruplar arasında paylaşılmıştı. 1928'den sonra Komintern'deki Sol'a dönüş, BKP'ye yönelik günlük tutumlara yansımış ve eski liderlerin otoritesine kafa tutan genç eylemcilere daha büyük sempatiyle bakılmıştı. Kolarov ve Di-

29 *Vaprosiy İstoriy KPSS*, 1965, no. 8, s. 55.

30 "Fransız Komünist Partisi" başlıklı dokuzuncu bölüme bakınız.

31 *Vaprosiy İstoriy KPSS*, 1965, no. 8, s. 56.

32 Bakınız *The Interregnum, 1923-1924*, s. 194-195.

mitrov, Komintern'in korumasına, az çok azalmış bir prestijle, sahip olmayı sürdürmüşlerdi. Kolarov, Moskova'daki Uluslararası Tarım Enstitüsü'nün direktörlüğüne atanmış ve Komintern'in köylülükle ilgili işlerdeki uzmanı olmuştu. Dimitrov ise, Mart 1929'da Berlin'deki WEB'de çalışmak üzere gönderilmişti.

1931 Mart'ında on birinci IKKI toplandığında Kolarov, köylülüğün sorunları ve Dimitrov savaş tehlikesi konularıyla ilgili genel birer konuşma yapmışlar; her ikisi de BKP'nin özel sorunlarına değinmemişlerdi.[33] Ancak, Bulgar gençlik lideri Iskrov'a da söz hakkı verilmişti; ve o bu fırsatı hem sosyal demokratları hem de burjuvazi ile el ele veren Bulgaristan Köylü Birliği'ni ve kısa süre önce İkinci Enternasyonal'in ve Amsterdam Enternasyonali'nin temsilcilerini kabul etmiş olan Balkan "sosyal-faşistleri"ni olduğu kadar, bir süre önce ortaya çıkan "bir grup Troçkist"i açıkça suçlamak için kullanmıştı.[34] Tartışmalı parti meseleleri, Bulgaristan delegelerince 1932 Eylülü'nde toplanan on ikinci IKKI'de ele alınmadı. Bununla birlikte, artık partideki çatlaklar gizlenemiyordu. Daha sonra IKKI'nin iddia etmiş olduğu üzere, parti liderliğinde "küçük burjuva unsurlar geçici olarak duruma hâkim olmuştu" ve "Komintern'in Bolşevik çizgisinin sekterce çarpıtılmasından" ve partinin ilk günlerindeki "Dar sosyalistler" sapkınlığına kadar geri götürülen "Solcu rota"dan bunlar sorumluydu.[35] Ancak bu hükümler, bir süre sonra, Komintern'deki yeni çizgi egemenlik kazanınca kaleme alınmıştı. Dimitrov'un genç rakipleri, Moskova'da dostları ve destekçileri olmadan ancak bu denli ileri gidebilirlerdi; BKP'deki bölünmeler, Komintern'in kendisindeki bölünmeleri yansıtıyordu.

1933 Kasımı'nın sonuda on üçüncü IKKI'de Kolarov bir kez daha genel olarak köylü sorunuyla ilgili konuştu ve BKP'den söz etmedi.[36] Dimitrov Leipzig'de yargılanıyordu. İki BKP dele-

33 *XI Plenum IKKI* (1932), i, 345-367, ii, 148-152.

34 *XI Plenum IKKI* (1932), ii, 178-183.

35 *Die Kommunistische Internationale vor dem VII Weltkongress* (1935), s. 397-398; çok yıllar sonra Kolarov bu görüşmeleri *Protiv Levogo Sektanstva i Trotskizma v Bolgarii* (1949) çarpıcı başlığı altında epeyce yüklü bir risalede anlatmıştır.

36 Bu konuşma için altıncı bölüme bakınız.

gesi Dybov ve Iskrov'un her ikisi de ona şeklen saygılarını sundular ve her ikisi de onun pozisyonunun altını oymaya giriştiler. Partinin başarılarını göklere çıkaran Dybov, her ne kadar "Sol sekterlerin de ileriye doğru koştuğunu" kibarca kabul etse de "Bulgaristan'da faşist diktatörlüğün yerleşmesinde partiyi geriletecek ve proletaryayı pasiflik ve eylemsizliğe mahkum edecek olan Sağ oportünist teoriyi" suçladı. Iskrov partinin başarılarını daha da abartılı terimlerle övdü ve onun Dimitrov'un Nazi mahkemesine kafa tutuşunu ele alışını BKP'yi "iktidarı ele geçirme ve bir proletarya diktatörlüğü kurma" çağrısı olarak ele alışı apaçık bir safsataydı.[37] BKP'nin, yoksul ve orta köylülüğün, "devrimci mücadelede proletaryanın baş müttefiki" olduğu gerçeğini "yaşayan pratiğe geçirme" konusundaki başarısızlığını kınamak da IKKI'nin Balkan sekretaryası adına konuşan Walecki'ye kalmıştı. Ayrıca partiyi 1934 Mayısı'na kadar yasal statüsünü korumuş olsa da, hükümet tarafından sürekli rahatsız edilen İşçi Partisi gibi "kitle örgütlerinin ve onların basınının yasaklanmasına" karşı her türlü olanakla mücadele etmeye çağırdı.[38] Komintern'de birleşik cephe için artan eğilimle uyumlu olan bu tavsiyeler, muhtemelen Bulgaristan Solu'nca kabul görmeyecek gibiydi.

Sofya'da 19 Mayıs 1934'teki faşist *darbe*, şaşırmış BKP'deki bölünmeleri dönüştürdü. Dimitrov şimdi Moskova'da görmezden gelinemeyecek bir prestije sahipti; ve 19 Mayıs yenilgisi partinin 9 Haziran 1923'teki sarsıcı başarısızlığının anılarını anımsatıyordu.[39] 22 Mayıs'ta, şimdi BKP'nin yabancı bürosunun başı olan Dimitrov ve Iskrov arasındaki bir görüşmenin ardından

37 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 264-268; Dimitrov'a sundukları saygı için bir önceki bölümün sonlarına bakınız.

38 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 523.

39 Bir yıldan biraz daha sonraki yedinci Komintern kongresinde, resmî çizgi bütünüyle tersine çevrildiğinde, Bulgaristan delegesi Krumov, 19 Mayıs 1934 olayında, "devrimci lafların örtüsüne bürünmüş" BKP'nin "aslında oportünist pasifliğe düştüğünü" ve de parti liderliğinde acınacak sadakatsizlik ve ihanet olaylarının" yer aldığını ifade etti; Kolarov, BKP'nin "apaçık sekter unsurlar"ın etkisi altına girdiğini ve ana saldırıyı sosyal demokratlara ve Köylü Birliği'ne yönelttiğini iddia etti. (*Rundschau*, no. 50, 25 Eylül 1935, s. 2146-2147, no. 60, 30 Ekim 1935, s. 2443-2446).

büro, partinin merkez komitesine bir mektup göndererek, partiyi "militer-faşist diktatörlüğe" karşı, özellikle de "9 Haziran'ın dersleri"ne göndermede bulunarak, köylüler ve askerlerle işbirliği içinde direnişe davet etti. Eski liderliğin keskin bir şekilde eleştirisiyle güçlenmiş olan yeni çizgi, partinin sürgündeki sıradan ya da yeraltındaki üyelerince iyi karşılanmadı ve o yaz boyunca karşılıklı suçlamalar devam etti.[40] 19 Mayıs olaylarını ilk kez resmen dikkate alan IKKI siyasal sekreteryasının BKP'deki "Sol sekterler"in faaliyetlerini lanetlemesi ve partiye "kendisini kitlelere ve reformist sendikalardaki ve Köylü Birliği'ndeki yerel ve merkezî örgütlere, faşizme karşı bir birleşik cephe oluşturma önerisiyle" yönelme talimatını vermesi 14 Ağustos 1934'ten önce olmadı. İzleyen ay içindeki bir başka tartışmada Dimitrov, BKP'nin paltformunun bir demokratik hak ve özgürlükler platformu olması gerektiğini ve burjuva demokrasisini incitici sözlerle önemsememek yerine mücadeleyi faşizme karşı yürütmesi gerektiğini şiddetli ve açık bir şekilde savundu.[41] Bu tür açık konuşma Komintern'de henüz yeni duyulmaya başlıyordu. BKP merkez komitesinin "genişletilmiş plenum"u Moskova'da Ocak 1935'ten önce toplanmadı. Plenum, "acımasız bir özeleştiri"yle 1933'ten beri parti liderliğinin, 19 Mayıs darbesi sırasında ve sonrasında yapmış olduğu, "oportünist pasifliğe" yol açmış olan ciddi siyasal ve taktik hataları kınadı; "Anti-faşist birleşik cephe" bundan böyle partinin amacı olacaktı. Son olarak, komite Dimitrov'u, "evrensel olarak sevilen ve yetki sahibi bir lider" olarak selamlayan bir saygı mesajı kabul etti ve yeni üyeleri göreve getirerek parti liderliğini "yeniledi".[42]

İlerlemenin önündeki engellerden birisi, üyeleri sürgünde ve azalmış olan KPD içindeki çatlaktı. Parti merkez komitesinin 5 Şubat 1934'te Paris'te kabul ettiği kocaman bir karar tasa-

40 Bu olayların en eksiksiz öyküsü *Georgi Dimitrov:Vydayuşçiysa Deyatel Kommunistiçeskovo Dvijenya* (1972, s. 474-476) adlı, yazarının arşiv belgelerine ulaştığı bir makalede bulunabilir

41 *Aynı kaynak*, s. 476-480; K. Şirinya, *Strategiya i Taktika Kominterna* (1979), s. 46-47, 50.

42 *Rundschau*, no. 15, 28 Mart 1935, s. 788-789.

rısı, on üçünkü IKKI'nin kararlarını koşulsuz olarak kabul ediyor ve orada belirlenen çizgiye herhangi bir çekince koymadan uyacağını ifade ediyordu.[43] Bu durum Neumann'ın reddedilmesiyle ilgiliydi: Küçük düşürücü bir şekilde kabul ettiği hataları merkez komitesi tarafından –hâlâ "Komintern ve KPD'nin çizgisine uzun pratik çalışma yoluyla bağlılığını" göstermek zorunda olduğu kaba yorumuyla– değerlendirilmişti.[44] 1933 yılı sonunda on ikinci IKKI'den bu yana, en tanınmışları Pieck ve Ulbricht olan bir KPD liderleri nüvesi, kendilerine Moskova'da sağlam bir yer edinmiş görünüyorlar. IKKI'nin zımnî desteğine sahip olan bu grup kısa süre sonra Paris'teki parti genel merkezinde bağımsızlığını ileri sürmeye başladı ve az ya da çok açık bir şekilde, Moskova'da Dimitrov'un öncülüğünü yaptığı yeni çizgiye doğru yaslandı. Paris'teki merkez komitesinin ve politbüronun, liderleri Schubert ve Schulte olan çoğunluğu, eski ortodoksluğa sıkı bir şekilde sarılmışlardı. Değişim taraftarlarının Nazi rejiminin gücüne ve kalıcılığına olduğundan fazla değer verdiğine inanarak, uzun süredir hüküm süren, yükselen devrimci dalga, Alman Sovyet cumhuriyeti, sloganlarını tekrarlıyorlar; sosyal demokrat ya da burjuva partileriyle demokratik haklar platformunda herhangi bir uzlaşmaya, komünist ilkeler ihanet edildiği gerekçesiyle saldırıyorlardı. Parti merkez komitesinin 7 Mayıs 1934 tarihli uzun manifestosu, "on dört yıllık sosyal demokrasinin faşizmin batağında son bulduğunu" ilan ediyordu; sosyal demokrasiyi desteklemek, "proletarya devrimini embriyon halinde boğmak" anlamına geliyordu.[45] İki grup ve iki düşünce arasındaki çatışma çok zor önlenebilirdi.[46]

9-10 Temmuz 1934'te, şimdi Dimitrov'un önerileriyle derinden meşgul olan IKKI prezidyumu, Almanya sorununu irdele-

---

43 *Rundschau,* no. 22, 22 Mart 1934, s. 821-828; anlaşılan o ki bunun parti politbürosunun birkaç gün süren tartışmadan sonra kabul ettiği karar tasarısı olduğu söyleniyordu (*aynı kaynak*, no 15, 15 Şubat 1934, s. 537).

44 *Aynı kaynak,* no. 25, 12 Nisan 1934, s. 942.

45 *Aynı kaynak,* no. 36, 14 Haziran 1934, s. 1405-1408, 1425.

46 KPD'deki çatlağın yanlı anlatıları için bakınız *Geschichte der Deutschen Arbeiterbewegung,* v (1956), 84-87; *Kommunisticeskiy Internatsiyonal: Kratki Istoriçeski Oçerk* (1969), s. 385.

mek üzere bir toplantı düzenledi.[47] KPD adına Richter bir rapor sundu. Almanya'daki 30 Haziran olayları "faşist diktatörlüğün krizinin başladığını göstermektedir". Bununla birlikte bilinen terimlerle "işçi sınıfının geniş kitlelerinin devrimci atılımı" ve de SPD'nin çöküşü üzerinde durulduktan sonra konuşmacı ihtiyatlı bir şekilde KPD'nin sosyal demokrat işçiler arasında çok az başarı elde ettiğini ve "taktiklerimizde bir şeyin yanlış" olduğunu itiraf etti. Bu işçilerin, SPD'nin siciline genel saldırılar yapılarak kazanılması umulamazdı. Buraya kadar gelmeyi başaran Richter, on üçüncü IKKI'nin dilini anımsatan birleşik cephne ve KPD'nin "öncü, örgütleyici" rolü çağrısıyla sözlerine son verdi. Knorin dengeyi düzeltmeye girişti. O da, KPD'nin başarısızlığını kabul etti ama farklı bir teşhis sundu. "Sosyal demokrasi ve faşizmin ikiz kardeş" olduklarına ve "sosyal demokrasinin burjuvazinin baş destekçisi" olduğuna ilişkin "bizim" formülümüz doğruydu; SPD lideri Wels'i bir sosyal-faşist olarak anmak hâlâ doğrudur. KPD propagandacıları sosyal demokrat işçileri ikna etmek için yeterli enerji göstermemişlerdi. Konuşmasına, "çalışan kitlelerin tek kurtuluşu olarak Almanya'da Sovyet iktidarı programının popülerleştirilmesi"ne çağrıda bulunarak son verdi. Kaydedilmeyen başka konuşmalardan sonra Pyatnitski durumu özetledi. Kendisinin, "[Knorin'in] konuşmasının tümüne tam olarak katıldığını" belirtti. Ancak onun çizgisi farklıydı. KPD'yi, "saflarını olağanüstü bir çabuklukla yeniden örgütlediği ve güçlerini çok çabuk toparladığı" için tebrik etti. Onun şu andaki en önemli görevi sanayi merkezlerinde "sosyal demokrat örgütlerle birleşik cepheyi" kurmaktı. Fransız ve Avusturya partilerinin ortaya koymuş oldukları örnekleri övdü. KPD'nin zayıflığını, geçmişte "en azından proletaryanın bir kısmını" 20 Temmuz 1932'deki Prusya *darbesine* karşı harekete geçiremeyişine bağladı. Lozovski'nin (kay-

47 *Georgii Dimitrov: Vydayuşçiysa Deyatel Kommunistiçeskovo Dvijenya*(1972), s. 322'de bu toplantı hakkında, "KPD merkez komitesi politbürosunun, Almanya'dan temsilcilerin ve IKKI prezidyumu üyelerinin katıldığı genişletilmiş bir toplantı" olarak söz edilmektedir; yazar belgelere göndermede bulunmakta ama bunları aktarmamaktadır. Daha sonra Moskova'da bir KPD politbürosu kurulmasının kanıtları kesinlik kazanmaktadır (bu bölümün sonlarına bakınız).

dedilmeyen) konuşmasında sosyal demokrat işçilerle faşizme karşı ortak protesto mitingleri düzenlenmesi ve KPD'nin "bütün programımızı ilan etmesi" talebine katılmadığını belirtti –bu, tartışmada kayda geçirilen yegane ayrılık ifadesiydi–; "eski yönteme" benziyordu ve mevcut koşullarda uygun olmayabilirdi. Toplantıda sonuçların herhangi resmî bir kaydı yapılmadı ve yapılması beklenmiyordu.[48]

Bu tartışmaların devamı, KPD'nin Moskova'da toplanan ve Almanya'da yeraltındaki "bölge ve fabrika yetkilileri"nin katıldığı merkez komitesi toplantısı oldu. Bu heyet, Paris'teki komiteyi atlayarak ve akıllıca yerine geçerek, 1 Ağustos 1934'te "Hitler diktatörlüğüne karşı işçi kitlelerinin bir birleşik cephesi"nin kurulması konusunda hayati bir karar tasarısı kabul etti. İşaretini Hitler'in 9 Haziran 1930'daki *putsch*'undan (darbe) alan komite, SA örgütlerinde "faşizmden duyulan hayal kırıklıkları"nın cesurca kullanılabileceği "muhalefet unsurları" için olduğu kadar "komünist ve sosyal demokrat işçilerin eylem birliği" için de çağrıda bulundu. "Özgür" sendikaların kurulması ve sendikal birliğin yeniden tesisi için işbirliği gerekliydi. Parti, "Komintern programı temelinde" birlik aramaya söz vermişti. Ancak, eski sosyal demokrat işçiler ve hatta "[SPD] yetkililerinin en iyi grupları" için "kardeşçe, yoldaşça bir tavır" benimsenmeliydi.[49] Bu önceki parti tavrından kesin bir dönüştü; Moskova'daki KPD grubu sonunda Dimitrov'un birleşik cephe anlayışını kucaklamış oluyordu. 2 Ağustos'ta, Dimitrov raporunun hazırlık komisyonunda, KPD delegesi Schwab, sosyal demokrasinin faşizmle özdeşleştirilmesi-

48 Richter, Knorin ve Pyatnitski'nin konuşmaları, sonuncudan başlanarak *Rundschau*, no. 47, 23 Ağustos, 1934, s. 1953-1963; no. 48, 30 Ağustos 1934, s. 2017-2021'de yayınlandı; Pyatnitski'nin konuşması eksikti ve ne vardığı sonuçlar ne de beklenen başka konuşmalar hiçbir zaman ortaya çıktı. Pyatnitski ve Richter gibi ikinci derecedeki figürlerle sınırlı kalan tartışma birbirine zıt görüşlerin taze havaya kavuşmasına neden oldu ve herhangi bağlayıcı bir karara ulaşma niyeti söz konusu değildi.

49 *Rundschau*, no. 45, 16 Ağustos 1945, s. 1867-1869; B. Leibzon ve K. Şirinya, *Pavorot v Politike Kominterna* (2. baskı, 1975), s. 114'te karar tasarısının kimi yerlerde "birliğe doğru eylemi oportünizme verilen taviz olarak gören komünistlerin muhalefetiyle karşılaştığını" kabul eder.

ni ve faşist dikatörlüğe karşı ulusal sorunun görmezden gelinmesini güçlü bir şekilde lanetledi[50] *Rundschau*'da "Walter" imzasıyla yayınlanan ve Berlin'den gelmiş gibi gösterilen bir makale, sendikal birlik için ateşli bir çağrı içeriyordu. Almanya'da her partiden işçileri kapsayan illegal işçi gruplarının oluştuğu ileri sürülüyordu ve bunların olduğu yerlerde RGO'ya ya da Kızıl sendikalara dayanan gruplar farklı örgütlenmelerini terk etmeliydiler.[51] İzleyen iki ay içinde Ulbricht ve SPD'nin temsilcisi Aufhauser arasında görüşmeler yapıldı ama yalnızca farklılıklarının yeniden ifade edilmesiyle sonuçlandı.[52]

Gelişmelerin hızını belirleyen Moskova'dan çok, diğer partilerden gelen baskıydı. Moskova'da değişime olan direnç, her ne kadar yavaş yavaş azalıyorduysa da hâla inatçı ve ağzı kalabalıktı ve Stalin tereddüt ediyordu; Fransız komünistleri ve sosyalistler 27 Temmuz 1934'te, faşizme karşı ortak eylem için bir anlaşma imzaladılar; 18 Ağustos'ta sürgündeki İtalyan komünist ve sosyalist partileri aynı şeyi yaptılar. Britanya'da 1934 yaz ve sonbaharında Mosley'in kara gömleklilerinin faaliyetleri, CPGB ve öteki Sol partilerde birleşik cephe için yeni bir heves yarattı.[53] Birleşik cephe politikaları için heyecan, Sol'un siyasal kurumlarının uzun süredir demir bir diktatörlük altında ezilmiş olduğu ülkelerde –İtalya, Polonya, Bulgaristan– zayıftı ya da mevcut değildi. Demokratik geleneğin, siyasal partiler ve Sol'un, grupları arasında koalisyonlara yatkınlık kazandırmış olduğu ülkelerde –Fransa, Britanya, Avusturya ve Çekolovakya–, en güçlüydü. Bu ülkelerdeki komünist partiler için Hitlerciliğe direnmek, kapitalist sistemi devirmek için yapılan toplanma çağrılarından daha etkiliydi. Her şeyden önce birle-

50 K. Şirinya, *Strategiya i Taktika Kominterna* (1979), s, 44-45.

51 *Rundschau,* no. 44, 9 Ağustos 1934, s. 1805-1806; yazarın kimliği *Geschichte der Deutschen Arbeiterbewegung,* v (1966), 88.

52 *Aynı kaynak,* v, 91-92; Togliatti'nin, Ulbricht'in Aufhaser'le görüşmeleri ele alış biçimini eleştirdiği ve KPD'yi "birleşik cephe politikası içinde en zayıf halka olarak değerlendirdiği söylenmiştir (P. Togliatti, *Opere* III, (1973) i, p. cci.

53 Bu gelişmeler için ilerdeki ilgili bölümlere bakınız; Dimitrov yedinci kongredeki konuşmasında (dokuzuncu bölüme bakınız) PCF'nin "birleşik cephenin uygulanmasında Komintern'in bütün bölümlerine örnek oluşturduğunu" söyledi.

şik cephe onlara, Komintern'in ortodoksluğunun kendilerini mahkum ettiği yalnızlıktan kurtulma ve kendi ülkelerinin işçi hareketlerinde aktif, kimi zaman öncü, bir rol oynama fırsatı sunuyordu.

Komintern ve komünist partiler içindeki bu mücadeleler, bir önceki kış on üçüncü IKKI'de ve –SSCB'nin TsIK toplantısının Aralık birleşiminde ve on yedinci Rusya parti kongresinde işaretleri ortaya çıkan– Almanya ve Versailles Anlaşması'na yönelik tavırlarda giderek daha açık bir değişimi yansıtan diplomatik bir arkaplan çerçevesinde yer alıyordu.[54] Almanya ve Polonya arasında, 26 Ocak 1934 tarihinde imzalanan on yıllık karşılıklı saldırmazlık paktı ve de Almanya'nın Polonya'dan toprak iddiaları propagandasının durması, SSCB'ye karşı yeni bir tehdit taşır gibi görünüyor ve Sovyet Alman ilişkilerindeki artan gerginliğe katkıda bulunuyordu.[55] Bu ilişkilerdeki kötüleşmenin, Hitler'in saldırgan dış politikasıyla ilgili olduğu, rejimin niteliğine bağlı olmadığı konusunda verilen sürekli garantiler, faşist İtalya ile samimi ilişkilerle doğrulanıyordu; Roma'daki Sovyet büyükelçisi 1934 Temmuzu'nda Mussolini'ye eğer Nazi Almanyası'nın SSCB'ye karşı husumeti değişirse, "Sovyet hükümetinin Almanya ile Rapallo ve Berlin Anlaşmalarının ruhuna uygun dostça işbirliğini hiçbir şeyin engellemeyeceğini" söylemişti.[56]

SSCB ile Almanya arasındaki artan gerginliğin karşılığı, 1934 yılında Sovyetler'in Fransa ile ilişkilerinin düzenli olarak iyileşmesiydi. Haziran ayında Sovyet hükümeti, Fransa'nın küçük antantta himayesinde olan iki ülkeyle, Çekoslovakya ve

---

54 Bir önceki bölümün son sayfalarına bakınız.

55 İmzalanması beklenen pakt hakkında bilgi Sovyet hükümetine yalnızca bir gün önce ve Fransa hükümetine ise birkaç gün önce verilmiş görülüyor (*Dokumentıy Vneşney Politiki SSSR*, xvii (1971), 69, 99-100). "Pilsudski'nin faşist hükümeti" ile "Hitler'in faşist hükümeti"arasındaki anlaşmaya ilişkin KPP'nin protestosu için bkz. *Iz İstoriy Mejdunarodnoy Proletarskoy Solidarnasti*, v (1961), 192-195; paktın görüşmelerine ilişkin Polonya belgeleri için bakınız J. Lipski, *Diplomat in Berlin* (1968), s. 100-129.

56 *Dokumentıy Vneşney Politiki SSSR*, xvii (1971), 471.

Romanya[57] ile diplomatik ilişki kurdu ve 2 Kasım'da politbüro, eğer imkân olursa, Almanya ve Polonya dışında, Fransa ve Çekoslovakya ya da yalnızca Fransa ile bir doğu paktı yapılması konusunda görüşme yetkisi verdi.[58] Bu arada, Eylül ayında SSCB, Stalin'in Duranty ile Aralık 1933 mülakatında olabileceği ilk kez ima edilmiş olan[59] ve Fransa'nın güçlü bir şekilde desteklemiş olduğu bir adım atarak, Milletler Cemiyeti'ne girdi. Şimdi Birleşik Devletler'le kurulmuş olan dostça ilişkilerin de desteklediği bu hamle, Sovyetler Birliği'nin Batılı devletlerin Almanya ve Japonya'nın saldırgan emellerine direnmeleri için bir savunma cephesiyle bütünleşmesini sembolize ediyordu. Ancak bu durum Moskova'da olduğu kadar yabancı partilerde de kimi parti güçlülerini rahatsız etti.[60] IKKI prezidyumunun, hâlâ Ağustos ayı için planlanan Komintern'in 5 Eylül 1934'te, yedinci kongresini, sonraki yılın ilk yarısına ertelemesine, uluslararası durumun nazikliği kadar Komintern'deki fikir ayrılığı ve karışıklık da neden olmuş olabilir.[61]

Bu koşullarda Saar bölgesinin kaderi kısa bir süre için çok önemli bir sorun haline geldi. Versailles Anlaşması bu zengin kömür madeni bölgesini on beş yıl süreyle Milletler Cemiyeti'nin yönetimine (fiilen Fransa'nın kontrolüne) vermişti; bu sürenin sonunda bölgenin kaderi, Ocak 1935'te yapılacak olan plebisitle tayin edilecekti. KPD'de ve PCF'de ve de Sovyet basınında Saar'ın işgalini, anlaşmanın öteki eşitsizlikleriyle birlikte Fransız ya da Batı emperyalizminin örneği olarak açıkça suçlamak uzun süredir ortak bir yol olmuştu. Bununla birlikte, bölgenin Almanya'ya iadesi, Fransa tarafından ilhak edilmesi ve de *status quo*'nun devamı konusunda halka bir seçme olanağı verecek olan plebisitin yaklaşmasıyla kuşkular artmaya başla-

57 *Dokumentıy Vneşney Politiki SSSR,* xvii (1971), 379-381; bu adımı alkışlayan bir makale 11 Haziran 1934 tarihli *Pravda*'da yer aldı.

58 *İstoriya KPSS,* IV, ii (1971), 29.

59 "On Üçüncü IKKI" başlıklı altıncı bölüme bakınız.

60 "SSCB ve Milletler Cemiyeti" başlıklı savunucu bir başmakale *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal,* 1934, no. 26-27, s. 3-11'de yer aldı.

61 *Rundschau,* no. 51, 20 Eylül 1934, s. 2165; *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal,* 1934, no. 28, s. 3.

dı. Komünistler için, bölgeyi Nazi diktatörlüğünün altına sokacak olan bir oy düşünülemezdi. Şimdiye kadar parti propagandasının teması olan oy vermeden kaçınılması ve bağımsız Saar bölgesinin bir Sovyet rejimine sahip olması için çağrı yapılması boş bir jest olacaktı. 1934 Temmuzu'nda IKKI prezidyumu KPD'nin meselelerini görüşmek üzere toplandığında, parti merkez komitesi çoktan "Kızıl Yıldız" sloganının terk edilmesini ve Saarlı komünistlere *status quo* için oy vermelerinin önerilmesini kararlaştırmıştı. Ama eski tutumundan bu kadar radikal bir dönüşü, öyle görünüyor ki, ilan etmekte yavaş davranmıştı.

Prezidyumun toplantısında, on üçüncü IKKI'de "Kızıl Saar'ın Sovyet Almanya'sıyla birleştirilmesini"[62] savunmuş olan Richter, şimdi "Almanya'da Hitler diktatörlüğünü devirme mücadelemizde büyük önemi olan Saar için mücadele"den tarafsız terimlerle söz ediyordu. Knorin, alışılmamış uzlaştırıcı bir havada, "Kızıl Yıldız bölgesi" sloganını Ocak'ta *status quo*'ya oy verme kararı lehine terk ettiği için KPD'yi övüyordu; *status quo*'ya oy vermeye hazır olma dışında hiçbir koşul ileri sürülmeden bir birleşik cephe oluşturulmalıydı. Pyatnitski toparlama konuşmasında aynı fikirdeydi ama yeni çizginin tamamıyla uygulanmamış olmasından korkuyordu; "ancak şimdi Saar bölgesindeki komünistler canlanmışlardı".[63] Uzun süredir zorunlu olan devrimci sloganların bırakılması Alman komünistleri için kolay olmadı. KPD merkez komitesi ancak Ekim başlarında, Saar bölgesinin işçilerine büyük bir çağrı yaparak; Nazi diktatörlüğünün devrilmesinden sonra, Saar'ın Almanya'ya geri verilmesi için ikinci bir plebisitin yapılacağı garantisiyle, *status quo*'dan yana oy vermeye davet etti.[64]

Bu etkiler, dengeyi, Komintern içinde aktif bir anti-faşist çizgiden yana olanlar lehine değiştirmemezlik edemezdi. Bu sırada, faşizmin tecavüzünün taze bir sinyali, Avrupa'nın uzak bir köşe-

62 *XIII IKKI Plenum* (1934), s. 164.

63 *Rundschau*, no. 47, 23 Ağustos 1934, s. 1955, 1962, no. 48 30 Ağustos 1934, s. 2020; bu toplantı için dört sayfa yukarıya bakınız.

64 *Rundschau*, no. 54, 11 Ekim 1934, s. 2378-2379.

sinden geldi. 4 Ekim 1934'te, faşist parti CEDA'nın da katılımıyla yeni bir İspanyol hükümetinin kurulması, Madrid ve Barcelona'da kısa süre içinde bastırılan silahlı sosyalist ayaklanmaları ve Asturias bölgesinde on beş gün kadar süren ve sonunda dehşet sahneleri içinde silahlı kuvvetler tarafından büyük hunharlıkla bastırılan kitlesel madenci grevlerini kışkırttı.[65] Bu çatışmanın en yüksek noktasında IKKI bütün ülkelerin işçilerine bir çağrı yayınlayarak İspanyol işçilerini desteklemelerini istedi ve ayrıca ortak bir kampanya için İkinci Enternasyonal'e görüşme önerisi yaptı.[66] 15 Ekim'de IKKI siyasal komisyonu bütün partilere, Dimitrov tarafından kaleme alındığı söylenen, bir sirküler göndererek, faşizm ve savaşa karşı birleşik cepheyi "kongre için gerçek bir kitle politikasının ana halkası" olarak tanımlayacak olan yedinci kongre için hazırlık yapılmasını istedi.[67] Tam bu sıralarda Dimitrov, IKKI'nin onayını alan bir memorandum hazırladı ve komünist partilerin çok farklı yönlerde dağılan "artan faaliyetlerinin, partilerin kendi içinde operasyonel direktiflerin merkezileştirilmesine ihtiyaç gösterdiğini" iddia etti. Ancak bu izah ısrarla, "proletaryanın dünya partisi olarak Komintern'in komünist hareketin genel ideolojik-politik yönünü güçlendirmek ihtiyacı" şeklinde değerlendirildi. Memorandum, Stalin'e sunuldu ve Stalin 25 Ekim'de verdiği cevapta, Dimitrov'un "Komintern'in organlarının çalışma yöntemlerinin gözden geçirilmesi, yeniden örgütlenmeleri ve kişisel bileşimlerinde değişiklik yapılması düşüncesiyle tamamen aynı görüşte" olduğu ve "VKP (b) merkez komitesinin sizleri destekleyeceğine kuşku olmadığı" şeklinde cevap verdi.[68] Cevap belirsizlik ve muğlaklık unsurlarından arınmış değildi. Ancak, Dimitrov'un Stalin nezdindeki prestij ve etkisinin bir işaretiydi. Dimitrov, yeni bir güvenle, 8 Kasım 1934 tarihli *Pravda*'da birleşik cephe karşıtlarını kesin bir şekilde eleştirdiği bir makale ile sesini yükseltti.

---

65 "İspanyol Komünist Partisi" başlıklı on beşinci bölüme bakınız.

66 *Rundschau*, no. 54, 11 Ekim 1934, s. 2331.

67 *Vaprosiy İstoriy KPSS*, 1965, no. 8, s. 57; K. Şirinya, *Strategiya i Taktika Kominterna* (1979, s. 52-53.

68 B. Leibzon ve K. Şirinya, *Pavorot ve Politike Kominterna* (2. baskı, 1975), s. 97.

Bununla birlikte, ilerisi hâlâ açık olmaktan uzaktı. 11 Ekim 1934'te Cachin ve Thorez, kimin teşvikiyle belli değil ama IKKI adına, İkinci Enternasyonal sekretaryasına iki Enternasyonal'in ortak eylem yollarını ve araçlarını görüşmek üzere toplantı yapmasını öneren bir mektup sundular. Davet kabul edildi ve Adler ve Vandervelde, Cachin ve Thorez'le 15 Ekim'de Brüksel'de buluştular. Toplantı başarılı olmadı. Her zaman olduğu gibi komünist taktiklerinden kuşku duyan Adler ve Vandervelde işbirliğinin ilke ve koşullarını tartışmak istediler; Cachin ve Thorez yalnızca ortak bir kampanyanın planlanmasını görüşmek istediler. Adler ve Vandervelde, yalnızca meseleyi gelecek ay toplanacak olan İkinci Enternasyonal yönetimine götürmeye söz verdiler – bu sabırsız Cachin ve Thorez'i çok öfkelendiren bir sürüncemede bırakma şekliydi.[69] Sosyalist ve sosyal demokrat partilerde kanaatler farklıydı; ve Enternasyonal yönetiminin 13-17 Kasım 1934'te Paris'te yapılan toplantısı uzun ve hırçın bir tartışmaya sahne oldu. Mart 1933'te sosyalist ve komünist partiler arasında, Fransız sosyalistlerinin apaçık bir şekilde görmezden geldiği, görüşmeleri yasaklayan kararın geri alınması kararlaştırıldı. Yürütme, çoğunluk oyuyla aldığı bir kararla Komintern'le doğrudan görüşme yapılmasını reddetti. Ama görüşmelerden yana olan, aralarında Fransız Blum, İtalyan Nenni, İspanyol sosyalist partileri adına Del Vayo ve Largo Caballero ve Menşevikler adına Dan'ın bulunduğu güçlü bir azınlık görüşmelerden yanaydı. Olumsuz kararı kaydeden resmî bir mektup Cachin ve Thorez'e gönderildi ve azınlık muhalefet deklarasyonu yayımladı.[70]

---

69 J. Braunthal, *History of the International* (İng. Çev. 1967), ii, 474-475; toplantının *Protokoll der Verhandlungen zwischen den II und III Internationalen über die Unterstützung des heldenhaftes Kampfes der Werktätigen Spaniens* (Zürih, 1935)'de yayınlanan zabıtları bulunamadı; kısaltılmış bir kaydı 8 Kasım 1934 tarihli *Humanité*'de, daha uzun bir özeti *Rundschau*, no. 60, 15 Kasım 1934, s. 2679-2687'de yayınlandı. Thorez'in ifadeleri *Oeuvres de Maurice Thorez*, II, vii (1952), 34-41'dedir.

70 J. Braunthal, *History of the International* (İng. Çev. 1967), ii, 476-478; mektup ve azınlık deklarasyonu *Rundschau*, no. 61, 22 Kasım 1934, s. 2719'da, Bela Kun'un görüşmeler hakkında ironik bir yorumda bulunduğu makalesininin yanı sıra yayınlandı. Daha uzun eleştirel yazılar, *Rundschau*, no. 62, 28 Ka-

KPD'deki kavga henüz sona ermemişti. Paris'deki politbüronun çoğunluğu, Moskova'daki kendi kendini oluşturmuş merkez komitesiyle açık çatışma içindeydi ve Komintern çevrelerinde hızla azalan bir sempatiye sahipti. Komintern edebiyatındaki aşırı iddialara rağmen, Almanya'da illegal olarak faaliyet gösteren komünist grupların faaliyetlerinin çok sınırlı olduğu anlaşılıyor. Ancak onlarla sürdürülebildiği kadarıyla bu tür temaslar, Doğu'ya göre Batı'da daha kolay yapılabiliyordu; zaman zaman Almanya'ya gizlice sokulan *Rote Fahne* sayıları Batı'daki çeşitli şehirlerde basılıyordu. Paris'teki politbüronun Moskova'daki merkez komitesinin kararlarını duyurmakta gönülsüz olduğu belki de doğruydu.[71] Ancak, ister KPD'ye isterse SPD'ye mensup olsunlar, Alman işçileri bunlar arasındaki doktrin farklılıklarından, Nazi diktatörlüğünün zorlamalarına ortak direnme ihtiyacından daha az etkileniyorlardı. Şimdi o da Paris'te bir sürgün olan Brandler KPD'nin Paris merkeziyle iletişime geçti ve politbüro temsilcileri tarafından kabul edildi. Ancak geçmişteki parti disiplinine aykırı davranışını haklı göstermeye çalıştığı için görüşmeler yalnızca kendisine yönelik itham mahiyetinde bir açık mektubun illegal *Rote Fahne*'de yayınlanması sonucunu doğurdu.[72]

Bu arada Moskova'ya sığınmış olan bir grup önemli KPD üyesi kendi kendilerine açıkça liderlik rolü biçmeye ve Paris'teki grubun iddialarını görmezden gelmeye başladılar. 27 Ekim 1934'te IKKI siyasal sekreterliği ile KPD politbürosunun ortak toplantısı olarak tanımlanan toplantı, Paris grubunu "Sol sekterler" olarak suçladı ve Pieck ve Ulbricht'e desteğini açıkça ilan etti.[73] Kasım ayında kendisini su götürmez bir şekilde KPD merkez komitesinin politbürosu olarak adlandıran bir heyet, Komintern'in yedinci kongresinin hazırlıkları için bir karar tasarısı kabul etti ve başka şeyler arasında "faşizm ve

sım 1934, s. 2783-2784, no. 66, 27 Aralık 1934, s. 3061-3065'te yer aldı. Mart 1933 yasağı için yukarıdaki "Hitler İktidarda" adlı beşinci bölüme bakınız.

71 *Geschichte der Deutschen Arbeiterbewerung*, v, (1966), s. 89.

72 *Rundschau*, no. 54, 11 Ekim 1934, s. 2370.

73 *Georgi Dimitrov: Vydayuscyisya Deyatel' Komunistiçeskovo Dvijenya* (1972), s. 324.

sosyal demokrasi arasındaki ilişkiler", "Avrupa'da savaşın başlıca kışkırtıcısı olarak Almanya'nın rolü", "işçi sınıfının birliği ve eylem birliği için Bolşevik mücadele" ve "proleter devriminin müttefikleri sorunu"nu gündeme aldı.[74]

> Taktiklerimizi değişen koşulların ışığında uyarlama zorunluluğu ve parti çalışmamızdaki yanlışlar ve zayıflıkların üstesinden gelebilmek için [diye yazıyordu Ulbricht] örgütte kimi belirsizlikler ve pek çok yoldaşta yalpalamaların gün ışığına çıkması anlaşılabilir bir şeydi. Sekter eğilimler ve sapmalar hiç kuşkusuz şu anda partimizdeki en büyük tehlikedir.[75]

Ama birleşik cepheye dönüş henüz mutlak değildi. Hem Pieck hem de Ulbricht, birleşik cephe için yaptıkları çağrılarda yalnızca Prag'da mevzilenmiş SPD liderliğine saldırmakla kalmıyor, ama sosyalistlerle komünistler arasında bir uzlaşma girişimini vazeden SPD'deki "Sol" muhaliflere de saldırmayı sürdürüyorlardı.[76] Sendikal birlik davası da ayrıca, ihmal edilmiyordu. KPD merkez komitesi alışılmamış, "Meslektaşlar" hitabıyla başlayan "bütün sosyal demokratlar ve bütün sendikacılara" bir çağrı yayınladı; Almanya'da bütün sendikalar diktatörlük tarafından ezildiği için, ne renkten olursa olsun sendikaların ona karşı birleşmesi mantıklıydı.[77] Ancak batı Avrupa'daki ve Amsterdam Enternasyonali'ndeki reformcu sendikaların katı yapısında gedik açılamıyordu; ve Lozovski tarafından yazılan bir makale inatçılıkları birliğe engel teşkil eden bunların liderleri hakkında ithamlarla doluydu.[78]

Bir zamanlar birleşik cephe politikalarına yandaş gibi görünen Gottwald'ın Çekoslovak partisi bile kararsız tavırlar ortaya koyuyordu. 1934 Mayısı'nda Masaryk'in cumhurbaşkanı

74 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal,* 1934, no. 35, s. 31-33.

75 *Rundschau*, no. 62, 29 Kasım 1934, s. 2806-2809.

76 Özellikle Pieck'in, kendilerini "Devrimci Sosyalistler İşçi Çevresi" olarak adlandıran bir grubun "platformu"nu eleştiren makalesine bakınız (*Rundschau*, no. 63, 6 Aralık 1934, s. 2869-2876).

77 *Rundschau*, no. 61, 22 Kasım 1934, s. 2739-2740.

78 *Rundschau*, no. 62, 29 Kasım 1934, s. 2805-2806.

olarak yeniden seçilmesinin arefesinde, parti merkez komitesi "Masaryk değil, Lenin" başlıklı bir manifesto yayınladı.[79] Parti liderlerinden birisi Masaryk hakkında ironik bir dille "ne kadar çok konuşursa, kapitalizmin ve burjuva toplumunun o kadar iyi bir düşünürü olduğunu göstermektedir" diye yazdı.[80] Parti merkez komitesinin dokuzuncu plenumu, 1934 Haziranı'nda bir kere daha sosyal demokratları sosyal-faşistler olarak damgaladı ve Avusturya ve Almanya'daki "beyaz terör"e ve emperyalist savaş tehlikesine karşı sosyalist liderlere yapılan bir ortak eylem çağrısı hiçbir yanıt bulmadı.[81] Öyle anlaşılıyor ki yıkıcı faaliyetler nedeniyle tutuklanma tehlikesi altında olan Gottwald, Komintern'de çalışmak üzere Moskova'ya çağrıldı;[82] ve bu elverişli noktadan partinin rotasını daha güvenli yollara sokmayı başardı. Şimdi Moskova'da zemin kazanmaya başlayan görüşleri, çok kısa bir süre önce, savunduğu ve bu nedenle gözden düşüp kovulan Guttmann'ın görüşlerinden ayırdetmenin güçlüğü can sıkıcıydı. Komintern dergisindeki bir makalede Gottwald, partinin birleşik cephe taktiklerini kabul etmekteki isteksizliğinin, "Guttmann'ın oportünist yanlışlarını tekrarlamak korkusu"ndan kaynaklandığını söylüyor ve bu tutumun yalnızca sosyal demokrasiye "kendi hareketsizlik ve esneklikten yoksun oluşu" nedeniyle yardımcı olduğunu ekliyordu. Makalesini, SSCB'yi Milletler Cemiyeti'ne girdiği ve "kapitalist devletlerle bir koalisyon kurduğu" için eleştiren parti üyelerine karşı bir savunmayla bitiriyordu.[83] Böylece harekete geçen parti politbürosu, 22 Kasım 1934'te, yedinci kongrenin hazırlıkları için bir karar tasarısı kabul etti[84] ve birkaç gün sonra da merkez komitesinin onuncu plenumu, "*tüm*

79 *Rundschau*, no. 31, 24 Mayıs 1934, s. 1214; Gottwald komünistlerin adayı olarak seçime katıldı ve Masaryk'ın 327 oyuna karşı 38 milletvekilinin oyunu aldı.

80 *Rundschau*, no. 39, 5 Temmuz 1934, s. 1578.

81 *Iz Istoriya Kominterna* (1970), s. 120.

82 *Iz Istoriya Kominterna* (1970), s. 129; 1936 yılı Şubat'ına kadar Moskova'da kaldı.

83 *Kommunistiçeskiy Internatsiyonal*, 1934, no. 30, s. 46-52.

84 *Kommunistiçeskiy Internatsiyonal*, 1934, no. 35, s. 33-35.

sosyal demokratik ideolojiye, sınıf mücadelesine engel teşkil eden sosyal demokrat işçilerin tüm hayallerine" olan husumetini ihtiyatlı bir dille ifade etti; ama "nasyonal-faşizme karşı işçi sınıfının birleşik mücadelesine" çağrı yaptı. "Her zaman ve her yerdeki" ezilen uluslar için kendi kaderlerini tayin hakkı talep etti ama Almanya'ya, Polonya'ya ya da Macaristan'a ulusal toprakların terk edilmesini şiddetle eleştirdi.[85] Gottwald Moskova'ya yerleştiği için, Prag'dan muhalif bir ses kendini duyuracak gibi görünmüyordu.

Thorez'in birleşik cepheyi bir "halk cephesi"ne dönüştürme tutkusuna[86] engelleyici bir el mani olduğunda, PCF'deki garip olay, Komintern'in kendisinde de değişime karşı direncin henüz ölmediğini gösteriyordu. 14 Kasım 1934'te, Bela Kun, IKKI siyasal sekreterliğine Thorez'in parti merkez komitesinde yaptığı ve *Humanité*'de "Sur la Voie du Parti Unique [Tek Partiye Giden Yolda]" başlığıyla yayınlanan konuşmasının kopyalarını gönderdi ve birleşik cephenin "kaba bir bloklar politikası"na dönüştürülmesine karşı çıktı.[87] Konu IKKI'nin 9-19 Aralık 1934'teki, belli başlı bütün partilerin temsil edildiği ve 170 kişinin katıldığı söylenen prezidyum toplantısında bunalımlı bir aşamaya ulaştı. Thorez, PCF'nin "birleşik bir işçi ve geniş bir halk cephesi" oluşturma konusunda yaptığı çalışmalar hakkında bir rapor sundu. Birleşimin süresi, tartışmanın çetin olduğunu düşündürmektedir. Lozovski ve başkalarının, yeni politikanın işçi sınıfı içinde burjuva-cumhuriyetçi bağlılıkları güçlendireceği ve "devrimci çabaların" gelişmesini önleyeceği korkusunu tekrarladıkları söyleniyordu. Kuusinen ve Manuilski "yeni sorunların çözümünde bu sekter ve mekanik yaklaşımı" eleştirdiler. Kuusinen Fransız komünist gençlik birliğinin yeni politikaya katkılarını övdü. Manuilski, birleşik cephe taktiklerini, farklı ülkelerde farklı kendine özgü koşulları

85 *Rundschau*, no. 66, 27 Aralık 1934, s. 3081-3087.

86 Aşağıda dokuzuncu bölüme bakınız.

87 B. Leibzon ve K. Şirinya, *Pavorot ve Politike Kominterna* (2. baskı, 1975), s. 107; konuşma için "Fransız Komünist Partisi" başlıklı dokuzuncu bölüme bakınız.

karşılamaya yönelik "yeni bir şey" olarak tanımladı ve işçilerin "kısmi" taleplerini desteklemenin önemini vurguladı. Birleşim, PCF'nin çizgisinin onaylandığını kayda geçirdi ve Komintern tarafından "halk cephesi" sloganının benimsendiğini gösterdi.[88] Yalnızca birkaç hafta önce, Kirov'un öldürülmesinden sonra parti liderleri arasında karışıklık ve panik yaygınlaşmıştı ve görüşmelerin yukarıdan herhangi bir açık direktifin geldiğinin işaretlerini göstermemesi şaşırtıcı değildi. Ancak bu sırada Stalin'in sonunda taraftar olduğunu bildireye ikna edilmiş olduğu anlaşılıyor; Thorez'e göre Stalin, "partimizin uyguladığı, Leninizmin ruhuyla uyumlu olduğunu vurguladığı, cesur eylem birliği politikasına memnuniyetini ifade etti".[89] IKKI siyasal sekreterliği 15 Ocak 1935'te, "bir halk cephesi için gerçek taleplerin programını" geliştirmiş olduğu için PCF'yi öven bir karar tasarısı kabul etti.[90] Thorez 1935'in ilk haftalarında Komintern dergisinde görülen iki bölümlü bir makale ile zaferini kutladı. Amsterdam-Pleyel hareketini ve "faşist unsurların gelişmesini yavaşlatan" 1934 Temmuzu'ndaki SFIO ile birleşik cephe anlaşmasını yüreklendirmedeki rolü nedeniyle PCF ile övündü. Bununla birlikte şimdi gerekli olan şey, işçi sınıfının ve orta-tabakanın birleşik cephesi"ydi; ve bu halk cephesi "komünist partinin bütün programını ileriye süremezdi ve sürmemeliydi". Sosyal demokrasiye karşı olan eski düşmanlık ortadan kalkmıştı. Birleşik cephe, "komünistlerin on binlerce ve yüzbinlerce işçinin kafa yapısını dikkate almayı öğrendikleri mükemmel bir okul"du.[91]

İş, geri kalan bir isyan çevresini –KPD içindeki muhalif grubu– sakinleştirmeye kalıyordu. Almanya'da yer altındaki genç

---

88 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal: Kratki İstoriçeski Oçerk* (1969), s. 382-383; B. Leibzon ve K. Şirinya, *Pavorot ve Politike Kominterna* (2. baskı, 1975), s. 108-110. Kuusinen ve Manuilski'nin 19 Aralık'taki son konuşmalarından parçalar, *Voprosıy İstoriy KPSS*, 1969, no. 3, s. 4-6 içindeki belgelerden alınmıştır.

89 M. Thorez, *Fils du Peuple* (1960), s. 102; bu pasaj 1938'de yayınlanan ilk baskıda yer almıyor.

90 B. Leibzon ve K. Şirinya, *Pavorot ve Politike Kominterna* (2. baskı, 1975), s. 110.

91 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal*, 1935, no. 2, s. 14-21; no. 4, s. 24-31.

işçilerden 40'ının katıldığı söylenen Alman komünist gençler birliğinin konferansı Aralık 1934'te Moskova'da düzenlendi. Bu konferans, faşizme karşı mücadelede genç sosyal demokrat işçilerle işbirliğinden yana bir karar tasarısı kabul etti ve çalışmalarını –geçmişteki muhalefetin kesin bir işareti olan– yeni bir merkez komitesi tayin ederek tamamladı.[92] Bu durum, yoldan çıkmış partide düzeni yeniden kurmak için zemini hazırlayacak son bir çaba oldu. Kominter'in siyasal sekreterliği bir kez daha sorunu Ocak 1935'te gözden geçirdi. Çok yıllar sonra, yayınlanmış olan yegane konuşma, resmî çizgiyi tipik bir zarafetle yorumlayan Togliatti'nin konuşmasıydı. KPD'nin tavrında bir tür "taşralılık" görüyordu; Almanya, "birleşik cephenin uygulanmasındaki en zayıf halka" idi. Knorin'i –Knorin'in etki ve prestijinin kaybolmakta olduğunun kesin bir işareti– adını vererek eleştirdi; eski "sekterlik" ve Neuamann'ın sapkınlıkları konularına geri döndü. Son olarak PCF'nin ortaya koyduğu örneği salık verdi.[93] Tartışmaların sonunda, 19 Ocak'ta, siyasal sekreterlik KPD'ye Almanya'da "geniş bir anti-faşist cephenin yaratılmasının yol ve olanaklarını tartışma" tavsiyesinde bulundu.[94] 30 Ocak'ta KPD merkez komitesi, "faşist diktatörlüğü devirmek için kapsayıcı bir proletarya birleşik cephesi ve ulusal cephe" kurulmasına çağrıda bulunan bir karar tasarısı kabul ederek bu tavsiyeye uydu; bu yola karşı direnecek olanlar "sekterlik" ve "oportünist uzlaşmacılık"la suçlanacaklardı. Nihai hedef, "*bir Sovyet yönetimi altında sosyalist özgür bir Almanya için halk devrimi*"ydi.[95]

---

92 *Geschichte der Deutschen Arbeiterbewegung*, v, (1966), 93-94.

93 P. Togliatti, *Opere, III* (1973), ii, 672-683.

94 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal: Kratki İstoriçeski Oçerk* (1969), s. 385.

95 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal*, 1935, no. 7, s. 45-52; *Rundschau*, no. 10, 21 Şubat 1935, s. 551-555. Parti basınında yer alan bir makale, birleşik cepheyi "halk cephesi, halkın devrimi için bir manivela" olarak tanımlıyordu (*aynı kaynak*, no. 8, 14 şubat, 1935, b. 417-419).

SEKİZİNCİ BÖLÜM

HALK CEPHESİNE DOĞRU

1934-1935'in karanlık kışı boyunca uluslararası sahnedeki uğursuz belirtiler komünist partiler ve Komintern'de halk cephesinin desteklenmesi yolundaki artan düşünce birliğinin güçlenmesine yardımcı oldu. Silahsızlanma Konferansı Almanya'nın 1933 Ekimi'nde Cenevre'den ayrılmasından beri can çekişiyordu: Mussolini Etiyopya'nın istilasını başlatmak üzereydi ve Ocak 1935'te girişimini görmezden gelmesi için Laval'den zımni bir söz almıştı. Doğu Avrupa'yı kapsayacak bir güvenlik paktı görüşmeleri durma noktasına ve Küçük Antant'ta Fransa'yı müttekfiklerine bağlayan bağlar gözle görülür bir şekilde zorlanır hale gelmişti. 4 Mart 1935'te Britanya hükümeti, ulusal savunma üzerine, özellikle Almanya'nın yeniden silahlanmasına dikkatleri çeken, bir rapor yayınladı; ertesi gün Fransız hükümeti askerlik süresinin uzatıldığını duyurdu. 16 Mart'ta Hitler, Almanya'da zorunlu askerlik hizmetini yeniden başlatan –Versailles Anlaşması'nın askerî hükümlerinin son ve açık bir reddi niteliğini taşıyan– bir kararname yayınladı.[1] Bu olayın, Britanya Dışişleri Bakanı Simon'ın ve 25-26 Mart tarihlerinde

1 *Pravda*, 17, 18 Mart 1935 sayılarında bu olaya, Paris, Londra ve Roma'daki tepkilere ve Versailles Anlaşmas'ına karşı Berlin'de yapılan gösterilere büyük yer verdi.

de Eden'in Berlin'e dostluk ziyareti yapmalarının önüne geçmesine izin verilmedi; bu uzlaşma gösterisiyle Moskova'da yaratılan talihsiz izlenim, Sovyet basınında sıksık Fransa'nın Hitler'e gösterdiği katı direnişle, onun saldırgan planlarına Britanya'nın vermiş olduğu cesaret arasındaki karşılaştırmalara haklılık kazandırdı. Bu izlenim, ancak Eden Berlin'den sonra Moskova'ya gidince kısmen hafifletilmiş oldu. Bununla birlikte, Eden heyecanlı karşılanmadı ve SSCB ile Batılı devletlerin Britanya da dahil, Alman saldırganlığına karşı direniş örgütlemede ortak çıkarları olduğunu anlatma fırsatından yararlanıldı. Nisan ayında Simon ve Eden, Laval ve Mussolini Stresa'da bir konferansta buluşunca, SSCB'yi görmezden gelmeleri ve Hitler'e yeni yeni uzlaşma yolları açmaya hazır görünmeleri, Moskova'da kuşkuları yeniden canlandırdı.

Bu huzursuz ortamda halk cephesine yöneliş yavaş ve tereddütlüydü. Pek çok yabancı partide, özellikle PCF ve CPGP'de heyecan yükselirken Komintern hiyerarşisindeki çevrelerde egemen olan direnç köklüydü; 1934 yılı boyunca Komintern'e musallat olan ve felç eden görüş ayrılıkları üstü kapalı ve sulandırılmış şekillerde varlığını sürdürüyordu. Aralık 1935'teki teslim oluşun ne kadar gönülsüz ve sosyal demokratlarla işbirliği konusundaki çekincelerin ne kadar derin olduğu, 1935'in ilk haftalarında Komintern dergisindeki imzasız bir başmakalede görülüyordu. "Almanya ve Avusturya'da faşizmin zaferi" diye ileri sürüyordu yazar, "bütün dünyaya, sosyal demokrasinin teori, strateji ve taktiklerinin tümüyle yanlış olduğunu göstermiştir." İflas etmiş olarak açıklanan şey, "yalnızca, sosyal demokratik, 'demokratik', 'barışçıl' sosyalizme giden anti-Marksist yol teorisinin iflasıdır". Eğer KPD faşizme karşı savaşta kitleleri bir araya getirmeyi başaramadıysa, bunun nedeni işçi sınıfının çoğunluğunun sosyal demokrasiyi izlemesi ve devrimci yolu reddetmesidir. Bununla birlikte kimi ülkelerde komünist ve sosyal demokrat partiler arasında, "sermayeye, faşizme ve savaşa karşı ortak mücadele için" anlaşma sağlanmıştır. Makale, "birleşik cephe ve komünist partiyi güçlendirme taktikleri bizatihi birbiriyle yakından ilişkili iki görevdir" esrarengiz

sonucuna ulaşıyordu.[2] Belki de bu kendini beğenmiş yaklaşıma bir cevap olmak üzere tasarlanan Pieck'in bir makalesi, faşizmin Almanya'da nasıl zafere ulaşabilmiş olduğunu soruyor ve bu yenilgiden ders alınmasını talep eden bir yorumda bulunuyordu.[3] 1934'ün sonlarına doğru bir zamanda IKKI tarafından Komintern'in yedinci kongresi için karar tasarıları hazırlamak üzere bir komisyon kurulmuştu.[4] Kongre gündeminin ikinci ve üçüncü maddelerini hazırlayan komisyonlarda, "genel demokratik, anti-faşist evre"yi kapitalist ülkelerde devrimci hareketin geçmek zorunda olduğu normal bir süreç sayanlarla, "faşizme karşı mücadelenin burjuva iktidarını devirmekle doğrudan ilişkili olması gerektiği" görüşünü savunanlar arasındaki tartışma inatla sürüyordu. Faşist rejimlere karşı savaş halinde kapitalist ülkelerin SSCB'yi desteklemelerini sağlamanın olasılığının bir kez daha sorgulandığı 4 Mart 1935 tarihli toplantı hakkında fazla bir bilgi yoktur.[5] Anlaşma ufukta görülmediği için IKKI prezidyumu 8 Mart'ta kongrenin Temmuz sonlarına kadar ertelenmesine karar vermiştir.[6] Togliatti bu sıralarda Dimitrov'un en sıkı müttefiklerinden birisi olmuştu. Ocak-Nisan 1935 arasında Lenin okulunda İtalyan öğrencilere verdiği bir dizi konferansta, esnek yaklaşımdan yana çıkmıştı; faşizm farklı ülkelerde kendisini farklı kılıklarda ortaya koyuyordu, onunla mücadele etmek için yeni taktikler uygundu.[7]

IKKI'nin, birkaç hafta önce hazırlanan, 1 Mayıs için geleneksel tezi, önceki yıllardakinden esas itibariyle pek farklı değildi. İşçilerin birleşik cephesi için yapılan çağrı, geleneksel terimlerle ifade edilmişti. "İki dünya" –"sosyalist dünya ve kapi-

---

2 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal*, 1935, no. 3, s. 3-11.

3 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal*, 1935, 9, s. 6-24.

4 Komisyon konusunda Dimitrov'un 4 Ocak 1935 tarihli bir notu için bkz. *Vaprosıy İstoriy KPSS*, 1965, no. 4, s. 81-82; B. Leibzon and K. Şirinya, *Pavorot v Politike Kominterna* (2. baskı, 1975) s. 120, komisyonun üyleri arasında Dimitrov, Manuilski, Kuusinen ve Pyatnitsi'yi saymaktadır.

5 B. Leibzon and K. Şirinya, *Pavorot v Politike Kominterna* (2. baskı, 1975) s. 186.

6 *Vaprosıy İstoriy KPSS*, 1975, no. 8, s. 60.

7 P. Spriano, *Istoria del Partito Komunista Italiano*, iii (1970), 23-24; bu konferanslar P. Togliatti, *Opere*, III (1973), ii, 533-671'dedir.

talist dünya"– teması, güçlü bir şekilde vurgulanmıştı ve faşizme karşı "halk cephesi"nin burjuva unsurları içermesine dair hiçbir ipucuna yer verilmemişti.[8] Dimitrov, "Alman faşizminin hayvanca pençelerinden kurtulmam için mücede eden" bütün işçilere, "birleşik bir proletarya cephesi" oluşturmaları için çağrıda bulunan kişisel bir mesaj yayınladı.[9] Fransız, Alman, Britanya, İtalyan, Polonya, Çekoslovak, Macar ve Litvanya komünist partileri adına 1 Mayıs için yayınlanan bir açıklamada, geçmişte "haydut Versailles Anlaşması"na yaptıkları muhalefet hatırlatıldı; şimdi aynı ruhla onlardan "Almanya'nın faşist hükümdarlarının savaşçı provokasyonlarına" ve "yeni bir emperyalist savaş hazırlayanlara" karşı işçi kitlelerinin harekete geçirilmesini talep etti.[10] Bela Kun, Komintern dergisindeki bir makalesinde birleşik cephenin "sermayeye karşı işçilerin bir sınıf cephesi" olması gerektiğini iddia etti.[11] Bu arada, KPD'deki yeni muhalefet çizgisine önderlik eden Schubert ve Schulte, 1935 Nisanı'nda Moskova'ya geldiler ve Komintern'in Orta Avrupa bürosu ile yapılan görüşmelerde, Knorin ve Pyatnitski'den destek gördüler; Pieck 28 Nisan 1935'te Dimitrov'a yazarak "sekterler"in devam eden faaliyetlerinden şikâyet etti.[12]

Almanya'nın artan gücünden ve saldırganlığından en çok endişe eden iki ülke, SSCB ve Fransa, bir araya gelip, 2 Mayıs 1935'te, Milletler Cemiyeti sözleşmesinin hilafına saldırıya maruz kalma durumunda, birbirlerine yardım edeceklerine dair bir pakt yaptılar. Açıklayıcı bir protokol, bu yükümlülüğün, Cemiyet konseyinin herhangi bir tavsiyede bulunmama-

8 *Rundschau*, no. 17, 11 Nisan 1935, s. 853-854; Profintern yürütmesinden benzer bir çağrı için bakınız *Rundschau*, no. 18, 18 nisan 1935, s. 917-918.

9 *Pravda*, 30 Nisan 1935.

10 *Oeuvres de Maurice Thorez*, II, ix (1952), 12-13; açıklama, 2 Mayıs tarihli Fransız-Sovyet paktını savunan Fransız parti gazetesindeki bir makalede aktarılmıştı (izleyen sayfalara bakınız) ancak bu makalenin Komintern basınında yayınlanmamış olduğu anlaşılıyor.

11 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal*, 1935, no. 15. s. 13; *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal: Kratkyi İstoriçeskiy Oçerk* (1969), s. 386'ya göre, Bela Kun "sekterlik yönünde belirli bir eğilim sergiledi".

12 *Georgi Dimitrov: Vydayuşçiysa Deyatel'Kommunistiçeskovo Dvijeniya* (1972), s. 380.

sı halinde bile geçerli olacağını ekliyordu.[13] Pakt, Sovyetler'in Milletler Cemiyeti'ne üyeliğinin komünist doktrinle bağdaşmasından kuşku duyan vefakâr partililer üzerinde yeni bir baskı uyandırıyordu; SSCB şimdi emperyalist bir devletle, Milletler Cemiyeti sözleşmesinin bile ötesine geçen özel ilişkiler içine girmişti. Radek, bunu, "barış için mücadelede SSCB'nin yeni bir adımı" ve "SSCB'nin uluslararası etkisinin muazzam artışının" kanıtı olarak değerlendirdiği uzun bir makalede savundu; ve SSCB'nin emperyalist amaçlı ülkelerle ittifaklara girmezken, barış isteyen kapitalist ülkelerle her zaman ilişkilere hazır olduğunu ve belirli bir anda barışı tehdit eden emperyalist devletleri engellemeye yardım edeceğini belirtti.[14]

Bununla birlikte, on beş gün sonra Laval Moskova'yı ziyaret ettiğinde,[15] soru daha keskin bir biçimde ortaya atıldı. Laval'in Stalin, Molotov ve Litvinov'la yaptığı iki gün süren görüşmelerle ilgili *bildiri*, "tarafların ulusal savunmalarını herhangi bir anlamda zayıflatmalarına izin vermeyecek" ortak yükümlülüklerinin kabul edildiğini kaydediyordu ve özellikle Stalin'in, "Fransa'nın izlediği, silahlı kuvvetlerini kendi güvenliğine uygun düzeyde koruma politikasını anladığı ve tümüyle onayladığı" duyuruluyordu.[16] *Bildiri*, ilkeleri ve uygulaması silahlı kuvvetlere karşı derin husumetle yüklü olan PCF'de garip bir huzursuzluğa neden oldu.[17] Ancak Fransa benzersiz bir olay değildi. Emperyalist bir devletin silahlı kuvvetlerinin desteklenmesini herhangi bir komünist partinin ya da Komintern'in kendisinin iddialarıyla bağdaştırmak kolay değildi. Troçki, geniş bir şekilde duyurulan makalesinde Stalin'i "proletarya

13 Pakt ve protokol için bakınız *Dokumentıy Vreşnıy Politiki SSSR*, xviii (1973), 309-312; Sovyetler Birliği ve Çekoslovakya arasında benzer bir pakt 16 Mayıs 1935'te imzalanmıştı (*aynı kaynak*, viii, s. 332-336).

14 *Pravda*, 13 Mayıs 1935.

15 *Pravda*, 14 Mayıs 1935'te Laval'in gelişini ve Litvinov'un hoşgeldiniz konuşmasını haber veriyor ve başmakalesini Moskova metrosunun açılışına ayırıyordu.

16 *Bildiri*, 16 Mayıs 1935 tarihli *Pravda* ve *İzvestia*'da, 17 Mayıs 1935 tarihli *Humanité*'de ve pek çok ülkenin basınında yer aldı.

17 PCF'nin tepkisi için "Fransız Komünist Partisi" başlıklı dokuzuncu bölüme bakınız.

enternasyonalizmi"ni "sosyal patriotizmi" adına büsbütün terk ettiği için kınadı ve yazısına şu çığlıkla son verdi: "Üçüncü Enternasyonal öldü. Yaşasın Dördüncü Enternasyonal!".[18]

Fransız-Sovyet paktını ve 16 Mayıs 1935 açıklamasını, Marksist ve Bolşevik doktrinin bünyesinde var olan dünya devrimi amacını, Litvinov'un öncülük ettiği –Narkomindel'in Komintern'e karşı kesin zaferi– savunma ittifakları diplomasisi lehine birdenbire terk etmiş gibi görerek dramatize etmek ayartıcı görünebilir. Ancak bu aşırı bir basitleştirme olur. Avrupa'da beklenen devrime olan iman, 1923 Alman *hezimetiyle* altüst olmuştu. Çin'de 1927'deki olaylar, Komintern'in yarı sömürge bir ülkedeki devrime yapacağı yardımın ya da yapabileceklerinin sınırlarını göstermişti. Bundan sonra dünya devrimi, ciddi kamusal olaylarda ritüel olarak tekrarlanan bir amentü maddesi haline geldi ama artık yaşayan bir inancın ya da eylem çağrısının bir parçası değildi. Komintern'in ideolojisinde boş kalan yer, Sovyetler Birliği'nin savunulmasıyla doldurulduldu. 1920'nin "yirmi bir koşulu" komünist partilere, "karşı-devrimci güçlerle mücadelesinde herhangi bir Sovyet cumhuriyetine koşulsuz destek" yükümlülüğü getiriyordu.[19] SSCB'nin savunulması ilkesi, 1927'deki savaş korkusundan sonra, Komintern'in 1928'deki altıncı kongresinde[20] programa yazılmıştı; SSCB'nin sosyalist devrimin zafer kazandığı tek ülke olduğu iddiasına göre, her yerde komünist partilerin birincil görevinin onu düşmanlarına karşı korumak olduğu tezi geçerlik kazanmıştı. 1930 dünya ekonomik krizi, kapitalist dü-

18 Makale ilk olarak Fransız muhalefet gazetesi *Vérité*'de 25 Mayıs 1935'te yayınlandı ve L. Trotsky, *Oeuvres*, v (1979), 301-313'te yer aldı. Hollanda, Birleşik Devletler, Fransa ve Kanada'daki Troçkist grupların temsilcileri, kendilerinin Dördüncü Enternasyonal'in yaratılmasında hazırlık yapmak üzere bir kurucu komite oluşturduklarını ilan eden bir "açık mektup" yayınladılar (*Byulleten Oppozitsiy* (Paris), no. 44, Haziran-Temmuz 1935, s. 1-6) ve burada dikkat çekici bir şekilde Troçki'nin Fransız işçilerine 10 Haziran tarihli mektubu da yer alıyordu (bir sonraki bölüme bakınız). Troçki Dördüncü Enternasyonal fikrini ilk olarak Ekim 1933'te ortaya atmıştı (*Byulleten Oppozitsiy* (Paris), no. 36-37, Ekim 1933, s. 1-12).

19 Birinci bölümün başına bakınız.

20 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal v Dokumentah* (1933), s. 35-36.

zenin beklenen iflasının yeniden doğrulanmasını tahrik edince ve orta Avrupa'da devrim bir kez daha olası ve hatta olağanüstü bir durum olarak görününce, Komintern kısa sürede bir ihtiyat havası çalmaya başladı ve sabırsız devrimci heyecan "Sol" ya da "sekter" sapma oluverdi.[21] Erken dünya devrimi olasılığı görüntüden kaybolunca, SSCB'nin savunulması teması güç ve önem kazandı; 1932 ve 1933'teki on ikinci ve on üçüncü IKKI'lerde iyice benimsendi. 1934 ve 1935'te yeni olan şey, SSCB'nin savunmasının, kendi ulusal hükümetlerini devirmek ya da ciddi olarak sıkıntıya sokmak için çok güçsüz olan yabancı komünist partiler eliyle değil, SSCB ile aynı dış tehlikeye maruz kalan kapitalist ülkelerin hükümetlerince sağlanabileceği ve de komünist partilerin yapabilecekleri en iyi hizmetin bu desteği vermeleri için hükümetlerini teşvik etmeleri gerektiğinin farkına varılmasıydı. Bu, mevcut komünist partilerin güçsüzlüğünün ve kapitalist dünyadaki ilk Bolşeviklerin devrim beklentilerindeki yanlış hesaplarının ürünü, beklenmeyen ama mantıklı bir gelişmeydi. 1935'ten sonra SSCB'nin savunması Komintern'in ve Narkomindel'in programındaki en yüksek ortak unsurdu.

Fransa-Sovyet Anlaşması ve Stalin-Laval deklarasyonu, Komintern'de en azından uzun süren bir tereddüt ve anlaşmazlık döneminin nihayet sonuna işaret ediyordu. Moskova'da yeni politikada Stalin'in kişisel taahhüdü belirleyiciydi. Ama Humbert-Droz'un kışkırtıcı hükmü tümüyle temelsiz de değildi:

> Birleşik cephe ve halk cephesi işçilerin kendileri tarafından empoze edilmiş ve böylelikle Komintern liderliğine ve Alman Stalinistlerine işçi hareketi tarihindeki gerçeğin en sansasyonel dersini vermişti.[22]

Daha sonraki bir parti anlatısı, Rus partisi merkez komitesinin karar tasarıları şeklindeki "günlük" baskılarına ve uygulama ve hazırlık komisyonlarındaki yabancı delegelerin konuşmalarının etkisine maruz kalmış tereddütlü ve bölünmüş bir

21 Birinci bölüme bakanız.

22 J. Humbert-Droz, *Dix Ans de Lutte Antifasciste* (Neuchatel, 1972), s. 111.

IKKI'yi resmediyordu.[23] Rus partisinin herhangi bir tartışması kaydedilmiş değildir. 5-6 Haziran 1935 tarihlerindeki parti merkez komitesinin bir toplantısı, esas itibariyle iç meselelerle ilgilenmişti.[24] Ama bütün muhalif seslerin susturulmuş olduğu, bölünmüş Komintern hiyerarşisinde, halk cephesi lehine yaratılmış olan heyecanın onuru ağırlıklı olarak yabancı komünist parti sözcülerinin baskılarına verilebilir.

Yedinci kongre artık resmen Temmuz sonu için toplantıya davet edilmişti. Dimitrov çabalarında yorulmak bilmiyordu. 11 Mayıs 1935'te, 1 Mayıs kutlamaları için Moskova'ya gelmiş olan yabancı işçilerin kitlesel bir toplantısında konuştu; faşizm ve savaşa karşı mücadelede işçi sınıfının birliğine çağrı yaptı;[25] 23 Haziran'da faşizm ve savaş hazırlıklarına karşı proletarya dayanışmasının "uluslararası günü"nde konuştu.[26] Az sayıdaki dik kafalılar üzerindeki baskı son ana kadar sürdürüldü. 1935 yazına doğru, muhtemelen Bela Kun'un himayesi altında Moskova'da ikamet eden Macaristan partisinin liderleri, Macaristan'da faşizmi yalnızca sosyalist bir devrimin alaşağı edebileceğini ve demokratik talepler için çalışan geniş bir anti-faşist cephe için hiçbir yer bulunamayacağını cesaretle ileri sürdüler. Birkaç gündür, "parti politikasının en önemli sorunlarında modası geçmiş görüşlerin eleştirisini içeren tezleri" tartışan, Lenin okulundaki Macar komünistler için 9 Temmuz'a kadar bir toplantı düzenlenemedi.[27] Komintern dergisine yazan Kun, programın acil ve taktik yönleri üzerine yoğunlaşarak geçmişteki hatalarından dönme konusunu savuşturdu. Hiçbir yerde,

---

23 *Voprosıy İstoriy KPSS*, 1975, no. 8, s. 59; bir Komintern yazarının ismi verilmeyen kimi yabancı komünistlerin, aldıkları kararların yedinci kongrenin kararlarının "görece tam bir önceden sezilmesi" olduğu iddiasının kıskanç bir şekilde inkârı için bakınız *Georgii Dimitrov: Vydayuşçiysya Revolutsiyoner-Leninist* (1974), s. 148. Ama daha sonraki yazarlar (söz gelimi, B. Leibzon ve K. Şirinya, *Pavorot v Politike Kominterna* (2. baskı, 1975, s. 210) halk cephesinin başlangıcında PCF'ye kredi vermeyi sürdürmektediler.

24 *Pravda*, 8 Haziran 1935.

25 G. Dimitrov, *Şçinenniya*, x (t. y.), 11-17.

26 G. Dimitrov, *Şçinenniya*, x (t. y.), s. 20-22.

27 B. Leibzon ve K. Şirinya, *Pavorot v Politike Kominterna* (2. baskı, 1975, s. 116-117.

sosyal demokratları, burjuva pasifistleri ve pasifist ve anti-faşist entelektüelleri bir araya getiren "savaşa karşı mücadelede olduğu kadar ...öyle muazzam bir birleşik eylem olasılığı yoktu". Savaş durumunda, kapitalist ülkelerdeki proletarya, –Lenin'in tarihî sloganı– "yalnızca kendi ülkelerinin yenilmesi için" değil, Sovyet devletinin zaferi için çalışmalıydılar.[28]

Komintern dergisindeki "Yedinci Kongrenin Arefesinde" başlıklı bir başmakale, kongrenin görevlerini açık bir şekilde ortaya koyuyordu. Bu görev, "proletaryanın birleşik cephesi temelinde... bütün kapitalist ülkelerde faşizme ve savaşa karşı güçlü bir halk cephesinin yaratılmasını sağlamaktı".[29] Derginin bir sonraki sayısı, kongreyi yeni bir kapak düzeniyle selamladı. İlk günlerden itibaren dergi, komünizmin üç büyük peygamberinin, Marx, Engels ve Lenin'in orak çekiçle çerçevelenmiş portreleriyle çıkıyordu. Şimdi havarilere Stalin de eklenmişti. Söz konusu sayı, Dimitrov'un kısa bir çağrısını ve belli başlı partilerin liderlerinin makalelerini içeriyordu. Bunların en dikkate değeri, yeni çizginin zaferini kurnaz bir iğnelemeyle kutlayan Togliatti'nin kaleminden çıkmıştı:

> Çok içten bir şekilde, geçmişte partilerimizde birleşik cephe içindeki birliğe çok dar bir bakış açısından bakma eğiliminin egemen olduğunu ve de birleşik cephe politikasının Komintern tarafından, biçimsel olarak ama sekter bir şekilde yorumlandığını ve uygulandığını söylemeliyiz.[30]

Yenilenler bedelini ödediler. Komintern'in önde gelen figürlerinden Knorin, Pyatnitski ve Kun temizlikte yok oldular; Manuilski ve Kuusinen ve kuşkusuz, Togliatti kazadan sağ kurtuldular.

SSCB dışında Komintern kongresi hazırlıklarının büyük ilgi ve tanıtım gördüğü tek ülke Birleşik Devletler'di. Dışişleri Bakanlığı, Amerikan delegelerinin 8 Haziran 1935'te New York'ta yapılacak veda yemeğinin duyurulması üzerine ilk kez öngö-

28 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal,* 1935, no. 20-21, s. 75-85.

29 *Aynı kaynak*, 1935, no 19, s. 3-10.

30 *Aynı kaynak*, 1935, no 20-21, s. 56.

rülen kongre konusunda alarma geçti. Moskova'daki Birleşik Devletler büyükelçiliği, "besbelli ki Sovyet hükümetinin bir dairesinden talimat alan" Amerikalı gazeteci Louis Fischer'den kongrenin ne zaman –"Temmuz'un sonunda ya da Ağustos'un başında"– açılacağı konusunda 2 Temmuz'a kadar haber alamadı. Fischer, Birleşik Devletler hükümetinin Amerikan delegelerinin kongrede hükümete yapacakları saldıları, 1933 Kasımı'nda diplomatik ilişkiler kurulduğu zaman, karşı propaganda yapılmaması konusunda Litvinov tarafından verilen sözün ihlali olarak görüp görmeyeceği sorusunu ortaya atıyordu. Sorunun değerini tahmin eden Dışişleri Bakanlığı, buna olumlu cevap verdi ve Moskova'daki Büyükelçi Bullitt'e bu konuda Litvinov'la ya da meseleyi ele alabilecek herhangi bir yetkiliyle, "Amerikan halkının kendi içişlerine karışılması konusunda çok hassas olduğunu vurgulayarak," konuşması talimatını verdi. Bunun izerine Bullitt, konuyu Litvinov'a açtı ve ne kendisinin ne de Stalin'in kongre hakkında bir şey bildiği yolunda "eğlenceli" bir cevap aldı. Birisinin Bullitt'i, sözleri nedeniyle, Litvinov, Molotov ve Voroşilov'un kongrenin yapılmaması için Stalin'e protestoda bulundukları konusunda ikna etmiş olduğu anlaşılıyor. Ancak bu spekülasyon, Litvinov'un kendi bilgisizliğini itiraf etmesinden daha fazla bir değer taşımıyor.[31] Amerika'nın protestosu ciddiye alınmadı.

31 *Foreign Relations of the United States:The Soviet Union, 1933-1935* (1952), s. 217-223.

İkinci Kısım

PARTİLER VE CEPHELER

DOKUZUNCU BÖLÜM

FRANSIZ KOMÜNİST PARTİSİ (PCF)

Komintern'deki Sol'a dönüş, 1929 yılında PCF'de, parti sekreteri Sémard'ın gözden düşmesi ve aralarından Komintern'in partinin gelecekteki yeni liderini bulmayı umduğu bir grup genç adamın –Barbé, Célor, Thorez ve Frachon– ortaya çıkmasıyla belli olmuştu.[1] Thorez'in 1929 Haziranı'nda tutuklanması ihtiraslı Barbé'nin partinin güçlü adamı olarak ilerleyişini kolaylaştıracak gibi görünüyordu. Ancak onun kariyeri, IKKI prezidyumu 1930 Şubatı'nda, Sağ oportünizme olduğu kadar "Sol"a karşı da bir mücadele başlattığında ani ve beklenmedik bir engele takıldı. Her ne kadar uyarı özellikle KPD'ye yönelik ve asıl hedef Merker idiyse de,[2] prezidyum tarafından Komintern politikasına sokulmuş olan ihtiyat kaydı diğer partileri de etkiledi. Moskova'daki PCF delegesi, partinin Sağ'ına doğru yönelen Ferrat, Komintern yetkililerinin tavsiyeyi kabule eğilimli kulağına Barbé'nin liderliği altında Sol'un egemenliğine son verme zamanının geldiğini fısıldadı.[3] Yeni ha-

1 *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, cilt 3, s. 528; Barbé'ye gösterilen özel ilgi için *aynı kaynak*, cilt 3, s. 503, not 144'e bakınız.

2 Birinci bölüme bakınız.

3 P. Robrieux, *Maurice Thorez* (1975), s. 129. Ferrat, kovulmadan önce partinin himayesi altında yayınlanan bir çalışmada, 1930'un ilk yarısında parti liderliğinin, "... bundan böyle en büyük ilginin işçi sınıfının acil talepleri için mücadele–birleşik cephe taktiklerinin gerçek uygulamasına... ve nihayet hem

va –1928'deki "dönüş"ten önceki çok da uzak olmayan geçmişe dönüş– partinin sıradan üyeleri arasında pek çok yankı buldu. 9-11 Mart 1930 arasında devam eden PCF'nin bir konferansında ana raporu sunan politbüro üyesi Vassart, IKKI prezidyumunun açıklamış olduğu "Sol Sekterliğe" karşı uyarıyı tekrarladı ve bir ikinci konuşmada çürütmeye çalıştığı suçlamayı, PCF'nin esas görevinin artık Sağ oportünizme karşı mücadele değil Sol'un aşırılıklarına karşı mücadele olduğunu ima eder bir şekilde tekrarladı.[4] Barbé küplere bindi ve daha sonra Vassart'ı, "bir sürü sapma, sekter, mekanik ve sahte-Sol düşünceye karşı mücadele" bahanesiyle, "partinin genel siyasal çizgisini değiştirmeye" kalkışmakla suçladı.[5] Bununla birlikte, alttaki sürtüşmenin yüzeye çıkmasına izin verilmedi ve de konferans uzlaşmayla sona erdi.[6] Politbürodan partiye gelen ve metnine Vassart'la yapılan görüşmeden sonra karar verilen bir açık mektup, Komintern'in "iki cephede mücadele" formülünü tekrarlıyordu. Ancak, "mekanik, sekter abartmayı ve 'Sol' lafazanlığı" lanetledikten sonra partiyi bir kez daha "parti çizgisinden her sapmanın üstesinden gelmeye ve özellikle sosyal demokrat muhalefeti söküp atmaya" davet ediyordu.[7] Yaklaşmakta olan

---

oportünist tehlikeye hem de Solcu tehlikeye karşı 'iki cephede mücadele– verilmesi gerektiğine ... inanmaya başladığı" gözleminde bulundu. (A. Ferrat, *Histoire de Parti Communiste Français* (1931), s. 255; kendi rolünü tartışmadığı gibi, Barbé ya da Thorez'den de söz etmemektedir.

4 Konferansla ilgili haber *Humanité*'de (9-14 Mart, 1930) yer aldı.

5 *Kommunistiçeskiy Internatsiyonal*, no. 18, 1930, s. 54-55; *Internationale Presse-Korrespondenz*, no. 50, 13 Haziran 1930, s. 1116-1117'de, Barbé'nin bir destekçisi tarafından yazıldığı anlaşılan daha sonraki bir rapor, Vassart'ı "[Sağ] oportünizme karşı mücadelemizi zayıflatmakla" suçluyordu. Parti merkez komitesi 1930 Haziranı'nda (ileriki sayfalara bakınız), Vassart'ın konferansta raportör olarak seçilmesini, "özellikle yanlış" bir şey olarak kınıyordu (*Discours de Célor, Thorez e Barbé au Comité Central* (1930), s. 54); Vassart'ın gücü Paris bölge örgütünden geliyordu.

6 Barbé, 14 Mart 1930 tarihli *Humanité*'de kendisiyle Doriot arasında ayrılık olduğunu yalanladı; her ikisi de Saint-Denis'de belediye seçimlerinde adaydı.

7 Mektubun metni izlenmedi ama; *Internationale Presse-Korrespondenz*'in raporunda özetleniyor ve aktarılıyordu. Bu rapora göre, açık mektup parti çizgisini "değiştirmek" niyeti taşımıyordu; partide "hastalık" ve "gerçek Sol bir tehlike" yoktu. Vassart'la olan tartışmalar için bakınız *Discours de Célor, Thorez et Barbé au Comite Central* (1930), s. 14.

1 Mayıs gösterileri için parti merkez komitesinden parti hücrelerine gönderilen bir talimat, Sağ"ın "açıkça oportünist eğilimini" en büyük tehlike olarak kınadıktan sonra, her türlü yasal eylem olanaklarının tüketildiği ve partinin "derhal illegaliteye" geçmesi gerekitiği şeklindeki "bir başka sapma"nın varlığını kabul ediyordu. Ancak bu dikkatli bir şekilde dengelenmiş giriş pasajı, sonradan eklenmiş bir şey olabilir ve metnin, çok az soğukkanlılık işaretleri taşıyan geri kalan kısmıyla çok az ilişkilidir. Artan polis zulmü karşısında (*"Chiappe'nin önleyici baskısı, Zörgiebel'in kanlı şiddetiyle yer değiştirmiştir"*) proletaryanın "karşı-saldırıya geçmeye başladığı" söyleniyordu. "*Eylem ne kadar şiddetli olursa, legalite sınırlarından ne kadar uzaklaşırsa, o kadar iyi olur.*" Mevcut mücadele, "çok fazla *duygusal* düzeye bağlı kalmaktadır". "1 Mayıs 1930 kitlesel siyasal grevi" için hazırlıklar ilerliyordu; parola, "*Grev ve gösteri, fabrikanın ve sokağın fethi*".[8]

Bu sırada, 24 Nisan 1930'da, Thorez hapishaneden salıverildi ve parti liderleri arasındaki yerini aldı.[9] O günlere gelindiğinde Komintern, PCF'nin atılgan militanlığından ciddi olarak endişe duyuyordu. Politbüro'nun eski bir üyesi olan Bernard, "işçi sınıfının *iradesine karşın*", "partinin sınıfın liderliğini yapmasını" parti üyelerine yönelik bir açık mektupla alenen suçladığında yatıştırıcı olmamıştı.[10] Partinin önde gelen 16 üye-

8 *Carnet du Militant*, no. 6, 1930, *Le PCF pendant l'Entre-Deux-Guerres,* Ed. L. Racine ve N. Bodin (1972), s. 182-187 içinde yeniden basıldı. A. Ferrat, *Histoire du Parti Communiste Français* (1931), s. 245-247'ye göre, 1 Ağustos 1929'daki savaş karşıtı gösteriye polisin müdahalesi (bkz. *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, cilt 3, s. 530-531) parti tarihinde bir dönüm noktasıydı: "1 Ağustos'tan sonra PCF'nin eylemleri yeni bir safhaya taşındı. Parti ilk defa *de facto* yarı-illegaliteye çekiliyordu."

9 Daha sonraları Thorez'in, çarptırıldığı para cezasını –sözde parti kararını çiğneyip– ödeyerek elde ettiği salıverilme koşulları ithamlara neden oldu; Thorez daha sonra "Barbé-Célor grubunun hain politikalarını uygulayabilmek için, planlarını bozabilecek olanları hapishanede bırakmaya karar verdiklerini" iddia etti (M. Thorez, *Fils du Peuple* (1960), s. 73); Marty, Barbé grubunun, "yükümlülüklerini yerine getirmemek için nedenler icat ettiklerini" ileri sürdü (*Humanité,* 19 Aralık 1931).

10 Mayıs 1930 tarihli mektup *Byulleten' Oppozitsiy* (Paris), no. 15-16, Eylül-Ekim 1930, s. 46-48'de yayınlandı; Bernard ve kimi yandaşları partiden ihraç edildiler.

sinden oluşan bir delegasyon, Mayıs 1930 sonlarında IKKI'nin Fransız komisyonunun bir toplantısına katılmak üzere Moskova'ya çağrıldılar. Eğer delegeler Ferrat'yı ve Sol'a karşı yeni kampanyayı kınamak amacıyla gelmişlerdiyse, saflar, yeni Komintern çizgisine uyum sağlamaya hazır olan Thorez –ve belki de başkaları– tarafından kısa sürede bozuldu. Mayıs ayının sonunda komisyon toplandığında, ana konuşmalar Thorez, Manuilski ve Barbé tarafından yapıldı. Thorez model bir açıklamayla, partinin eski hatalarını yaltaklanarak kabul etti ve parti üyelerinin sayılarındaki ve parti üyeliğindeki hızlı değişimi sona erdirmek için büyük çaba gösterme çağrısında bulundu. "*Her işçi*"yi partiye kazanmanın, "parti içi çizgiyi Bolşevik kararlılığıyla, oportünist sapmalara karşı" savunmadan, "hem *Sağ* hem de Sol"la *iki cephede mücadele* etmeden mümkün olmayacağı sonucuna varıyordu. Komünist gençlik hareketinde son zamanlardaki düşüşe ilişkin –açıkça Barbé'ye yönelik bir azar– ifadelerle sözlerine başlayan Manuilski, PCF'nin başarısızlıklarının müthiş bir teşhirine girişti. Aralık 1929'da üye sayısı 39.000'e düşmüştü; bu 1926'daki en yüksek sayıya göre yüzde 3'lük bir azalmaydı; *Humanité*'nin tirajı 1927'deki 173.000'den 145.000'e inmişti. Grevlerin sayısı azalmıştı. Troçki'nin dergilerini yayınladığı yer Fransa'ydı ve Rosmer onun grubuna 20 komünist kazandırmıştı. Reçeteler açık değildi. "Kitlelere Daha Yakın" sloganı sönmüş bir havaya sahipti. Manuilski, Thorez'in konuşmasına birkaç kibar göndermede bulundu ve "yeterli genç kadrolarımız yok" mazeretine dayanarak alandaki yetersizlikleri mazur göstermeye çalışan Barbé'yi tersledi. "Sağ tehlike"nin sürüp gittiğini kabul etti. Ama bir başka tehlike daha vardı. "Sosyal demokrat bir işçiye gidip, yüzüne karşı 'Sen bir sosyal-faşistsin'" diye bağırmak yeterli değildi. Konuşmasına "*iki cephede mücadele*" çağrısıyla son verdi. "Partinin gelişmesi için zararlı" huylar ve kalıntılar hâlâ vardı. Bu şiddetli saldırıdan sonra Barbé'nin konuşması daha çok bir artçı harekâtıydı. İki cephede mücadele formülünün, "parti içindeki mücadeleye karmaşa getireceğinden ve partiyi asıl tehlikeye karşı mücadele yürütmekten alıkoyacağından" korkuyordu. Opor-

tünizme karşı mücadelenin "Sol'dan gelen tehlikeye" eş olduğu teorisi "kesinlikle yanlış"tı. Parti liderlerine yönelik saldırılara şiddetle karşı çıktı, ama konuşmasını "partimizi güçlendirmek için" Komintern'in yardımına ihtiyaç olduğunu belirten uzun bir konuşmayla, kibar bir şekilde, sonuçlandırmayı başardı.[11]

Manuilski'nin arkasında Komintern'in tam desteği vardı. Ayrıca Molotov da konuştu ve muhtemelen Manuilski'nin pozisyonunu güçlendirdi ama onun bu konuşmasının da yayınlanmamış olduğu anlaşılıyor.[12] Ancak Fransızların direnişinden –muhtemelen delegasyonun çoğunluğundan– inatçılıkları belli oluyor; 16 Haziran'a kadar karar tasarısının nihai metni üzerinde anlaşma sağlanamadı. Karar tasarısı, işçilerin pratik talepleri konusunda güçlü bir şekilde ısrar ediyor, "biftek mücadelesini küçük gören" sözde Solcuları açıkça suçluyor ve bütün sosyalistleri "burjuvazinin tazısı" sayıyordu. Partiyi işsizlere daha fazla ilgi göstermeye davet ediyor ve –eski bir canalıcı noktaya başvurarak– "Fransız ve yabancı işçilerin sınıf dayanışmasının tek ve bozulmaz bloku içinde birlik ve ahengin sağlanmasını" talep ediyordu. Karar tasarısı, PCF'nin Aralık'taki onuncu yıldönümü için hedefler saptayarak sona eriyordu. Parti, üye sayısını 55.000'e, (o sırada 39.000'di), *Humanité*, (o sırada 140.000 olan) tirajını 200.000'e yükseltmeye ve CGTU sendikaları üye sayısını 100.000 artırarak 500.000'e çıkarmaya zorlanıyordu.[13]

---

11 Moskova'ya çağrılmalar iki yıl sonra on ikinci IKKI'de Kuusinen tarafından anlatıldı (*XII Plenum IKKI*(1933), ii, 8); daha fazla ayrıntı için bakınız P. Robrieux, *Maurice Thorez* (1975), 129-130. Üç konuşma –diğerleri yayınlanmadı– *Kommunistiçeskiy Internatsiyonal,* 1930, no. 18, s. 37-63'te; tarih, Barbé'nin bir konuşmasında "geçen Pazar" olarak söz etmesinden yaklaşık olarak belirlendi (*aynı kaynak,* s. 59). Toplantı birkaç gün sürdü; Manuilski, Thorez'den üç gün sonra konuştu (*aynı kaynak,* s. 51). Barbé konuşmasında "bir süre önce" Moskova'da yapılan, PCF konferansıyla ilgili bir raporun okunduğu ve "parti liderliği hakkında kimisi çok açık olmayan ve bizim kanaatımıza göre yanlış görüşler"in ifade edildiği bir toplantıya göndermede bulundu; bu toplantı hakkında, Ferrat ile Komintern yetkilileri arasında geçmiş olabilecek, konuşmalarla ilgili herhangi bir kayıt bulunamamıştır.

12 *Discours de Cêlor, Thorez et Barbé au Comité Central* (1930), s. 21, 23.

13 Karar tasarısının tam metninin izi sürülemedi; Komintern dergisinin (Rusça edisyonunda yer almadı) Fransızca edisyonunda Thorez tarafından yapılan bir özeti için bakınız *Oeuvres de Maurice Thorez,* II, i, (1950), 44-56; iki yıl sonra *XII Plenum IKKI*'de (1933, ii, 9) Kuusinen tarafından geniş olarak aktarıldı.

Partinin gelecekteki liderliği ve örgütü hararetli bir şekilde görüşüldü. Bir zamanlar politbürodan istifa etme tehdidinde bulunan, ama delegasyonla birlikte Moskova'ya gelmeye ikna edilen Doriot, "bireyci pozisyonu" nedeniyle Thorez'in yeni sitemlerine hedef oldu. Ama Manuilski iki adam arasındaki kavgayı yatıştırmayı başardı ve Doriot, Barbé'nin son konuşmasında "parti liderliğinde etkin bir şekilde işleyecek" olduğu umudunu taşıdığı uzlaştırıcı bir konuşma yaptı.[14] Komintern'de geçerli olan havaya uygun olarak, Vassart'ın politbürodan çıkartılması dışında herhangi bir yaptırım uygulanmadı. Ama politbüro üyeliğinin, tam üyeler için 13'ten 7'ye, aday üyeler için ise 4'ten 2'ye indirilmesi kesinlikle tavsiye edildi. Bu kararların partinin kendisi tarafından tescil edilmesi gerekiyordu. Thorez'in ortaya çıkışı konusunda resmî bir uyarı yapılmadı. Ama, proleter kökeninden iyi yararlanan Thorez, giderek daha fazla Alman meslektaşı Thâlmann'a benziyordu. Durum, tartışmalarda yer almayan ve hiçbir hizibe dahil olmayan yaşlı Sémard'ın parti sekreteri olarak yerini korumasıyla kolaylaştırılmış oldu. Ama 1930 Haziranı'nın sonunda Rusya partisinin on altıncı kongresine kardeş PCF delegesi olarak hitap etmek üzere seçildiğinde, Thorez'in gelecekteki rolü tasdik edilmişti. Mevcut Komintern ortodoksluğu konusunda adamakıllı eğitilmiş olarak kongrede bir hayli geleneksel bir konuşma yaptı; Rus partisine ve liderlerine tam sadakatini ifade etti ve PCF'nin başarılarını oldukça pembe renklerle resmetti. Partinin geçmişte Sağ'ın "oportünistleri"ne karşı zaferini övdükten sonra kısa ama önemli bir yorumla sözlerine son verdi:

> Ancak, değişik "Sol" sekterlere karşı da ayrıca mücadele etmeliyiz. Sizin için olduğu kadar, sorun bizim için de iki cephede mücadele etmeyi gerektiriyor. Şimdi biz bu açık çizgiyi korumak ve örgütü sağlamlaştırmak zorundayız.[15]

---

14 *Discours de Cêlor, Thorez et Barbé au Comite Central* (1930), s. 33, 50-51; kavga ve Doriot'ya "Gelecekte daha ciddi olmasını" söyleyen Manuilski'nin müdahalesi için bkz. G. Walter, *Histoire du Partie Communiste Français* (1948), s. 266.

15 *XVI Syezd Vsesayuznoy Kommunistiçeskoy Partiy (b)* (1931), s. 448-449; konuşmanın, Stalin'e yapılan aşırı övgüleri dışarıda bırakan, biraz kısaltılmış bir

Fransız delegasyonunun Moskova'dan dönüşünde, parti merkez komitesi 17-19 Temmuz 1930'da, alınmış olan kararları yürürlüğe sokmak üzere toplandı. Liderler arasında görüş birliğinin sergilenmesi sağlandı ve Vassart ortak saldırı hedefi oldu. Toplantıyı politbüronun çalışmaları üzerine biraz sıkıntılı bir raporla Célor açtı. Sosyal-faşizm temasının biraz ileriye götürüldüğünü ima etti. Birleşik cephe terk edilmişti; ve bu Solculuk, işçilerin acil talepleriyle partinin sloganları arasına bir ayrılık sokmuştu. Ama ayrıca, faşist politikaların gelişmesi karşısında partinin pasifliğini de açıkça suçladı ve sosyalistler, Troçkistler ve de Parti Ouvrier Populaire (POP)'un üyelerine karşı şiddetli bir kampanya için çağrı yaptı.[16] Bu konuşmayı Moskova'daki görüşmeler hakkında rapor sunan ve Célor'un bâriz bir şekilde ihmal ettiği bir tema –PCF'nin Komintern direktiflerine bağlı olma görevi– üzerinde durma fırsatından yararlanan Thorez'in konuşması izledi. Tahmin edilebileceği gibi, hapishanede geçirdiği süre içinde kişisel sorumluluktan kurtulmuş olduğu için, partinin son zamanlardaki gerileyişi ve varlığı konusu üzerinde daha fazla durmaya Célor'dan daha çok eğilimli olan Thorez, canlanma için son zamanlardaki reçeteleri sayıp doktü: "Sosyal demokrasiye karşı olan politikamız" partinin karşı karşıya bulunduğu en önemli siyasal ve taktik sorundu. Thorez, Komintern'in buyrukları önünde kendisini kaba bir yaltaklanma ile takatsiz bıraktı:

> Şu anda, partilerin politikalarını her zamankinden daha büyük dikkatle izlemek ve değişik partilerde ortaya çıkan sorunları tamamen düzenli ve istikrarlı bir şekilde incelemek Komintern'in yöntemidir. Bu Polonya, Alman, İtalyan ve Fransız partilerinde olmuştur.

PCF'nin politbürosunun yeniden örgütlenmesi, Thorez'in kişisel ihtirasının boyutlarına işaret eden çapraşık bir dille ele alındı:

şekli *Oeuvres de Maurice Thorez*, II, i, (1950), s. 38-43'tedir. Parti dergisinde Thorez'in kongre hakkındaki bir makalesi Sağ ve Sol yönler teması üzerinde ayrıntılı bir şekilde durmaktadır (*aynı kaynak*, II, i, 64-71).

16 *Discours de Célor, Thorez et Barbé au Comite Central* (1930), s. 3-17; POP, 1929 Kasımı'nda PCF'den ayrılan altı üye tarafından kurulmuş küçük bir partiydi.

> Komintern'le anlaşmış olarak, politbüronun politikasını gerçekleştirecek, politbürodan tek bir sorumlu yoldaş ve politbüronun politikasını hayata geçirmek üzere seçilmiş yoldaşlardan oluşan bir sekretarya kurulmasını öneriyoruz.[17]

Bu, eğer Moskova'nın sesini dikkatli dinlerse, Komintern'in onun PCF içindeki yüksek otoritesini destekleyeceği konusunda güçlenen inancına dayanan, kendine güvenli bir performanstı. Toplantıda yapılan 26 konuşmadan yalnızca Célor, Thorez ve Barbé'ninkiler basılmıştı. Tartışmayı toparlamak üzere seçilen Barbé, Célor'dan daha esnek ya da belki azalan prestijinden geri kalanları korumaya daha fazla eğilimliydi. Vassart'a defalarca saldırdı, Doriot'ya tepeden baktı ve Célor'un huzursuz Paris bölge örgütünde çalışmaya gönderileceğini duyurdu. Parti liderliğinde herhangi bir bunalım olduğunu reddetti; yeni bir "dönüş" gerektiren tek bunalım partinin kitlelerle olan ilişkisindeydi. İşçilerle ilişki kurma konusundaki başarısızlığı, bir "umutsuzluk teorisi"ne yol açan Merker'e saldırdı. Sık sık, ama Thorez'e göre daha az yaltaklanarak, Komintern'in otoritesinden söz etti; Komintern'in ve Célor ve Thorez'in raporları esas alınarak hazırlanan karar tasarılarına İttifakla oy verilmesini öğütleyerek konuşmasını tamamladı.[18]

Partinin görevleri konusundaki karar tasarısı, kolay yola gelen Thorez kanalıyla aktarılan Komintern'in fısıldadıklarının açık damgasını taşıyordu. Karar tasarısı, Moskova karar tasarısında ifade edilmiş hükümleri, "herhangi bir çekince" olmaksızın kabul etti. PCF'nin çalışmasında "belirli olumlu sonuçlar" olduğunu idda ederken, başarısızlıkların ve zayıflıkların kabulünde cömertti; parti birleşik cepheyi ihmal etmişti, "iki cephede mücadele" formülünü uyglamada tereddüt göstermişti ve "sınıfa karşı sınıf" sloganını çarpıtmıştı. Karar tasarısı, partinin onuncu yıldönümü için Komintern tarafından belirlenen –hedefleri, bunlar her ne kadar Paris'te, Moskova'da göründü-

17 *Aynı kaynak*, s. 18-38.

18 *Aynı kaynak*, s. 39-51.

günden çok daha az gerçekçi görünse de– onayladı.[19] Politbüro üyelikleri yediye indirildi – Barbé, Célor, Doriot, Frachon, Monmousseau, Sémard ve Thorez.[20] Parti dergisindeki isimsiz bir makale, yalnızca (hâlâ en önemli tehlike) "Sağ'ın sosyal demokratik oportünizmine" karşı değil, ayrıca "sekter-sahte-Sol"a karşı "acımasız bir savaş" ilan ediyordu.[21] 1930 Ekimi'nin sonunda parti merkez komitesinin bir başka toplantısı, "partideki dönüşü" gerçekleştirmek için daha fazla faaliyet çağrısında bulundu ve partinin yeni üyelerle ve sendikalardaki üyeleri kazanma konusundaki zayıflığını eleştirdi[22] Öyle görünüyor ki Thorez tam bu durumda politbüronun tek sekreteri olarak atandı ve böylelikle gururla anlatılan kollektif liderlik masalı da sona erdi.[23] Sémard, partinin görünürdeki sekreteri olarak kaldı ama şimdi oldukça etkisizdi.

PCF ile CGTU arasındaki sürtüşme Komintern baskısıyla partinin 1929 yılında aşırı çizgiyi benimsemesinden beri yerleşmişti.[24] Sémard'ın yazdığı bir makale CGTU'daki sorunu Troçkist etkilere bağlıyordu. Nisan 1930'da sözde "Komünist Birliği" kurulmuştu; CGTU'daki "Sol" komünistler sendikal bağımsızlık çağrısını ortaya atmışlar ve "üçüncü dönem"in uygulamalarına karşı çıkmışlardı.[25] 1930'un ikinci yarısında birkaç yeni sorun daha ortaya çıktı. Fransız hükümeti ilk kez hem işverenlerin hem de işçilerin katkılarından oluşan bir sosyal sigorta sistemi başlatmıştı. Reformcu CGT gibi CGTU da yenili-

19 *Aynı kaynak*, s. 52-64.

20 G. Walter, *Histoire du Parti Communiste Français* (1948), s. 230; P. Robrieux, *Maurice Thorez* (1975), s. 133, Ferrat'nın yerine Frachon'u koyar.

21 *Chaiers du Bolchévisme*, Eylül 1930, s. 850.

22 *Internationale Presse-Korrespondenz*, no. 92, 4 Kasım 1930, s. 2249, no. 95, 11 Kasım 1930, s. 2352-2353, no. 96, 14 Kasım 1930, s. 2373, no. 98, 21 Kasım 1930, s. 2419-2420. Thorez'in parti üzerindeki daha sonraki şu suçlaması bu sırada geçerli değildi: "bir parti karikatürü, bitki hayatı süren, kendinden menkul; bilinçli, işçi sınıfının etkin öncüsü olmak yerine iktidarsızlığa düşmüş bir parti" (M. Thorez, *Fils du Peuple* (1960), s. 74).

23 *Le PCF pendant l'Entre-Deux Guerres*, Ed. L. Racine ve N. Bodin (1972), s. 292; J. Fauvet, *Histoire du Parti Communiste Français* (1964), i, s. 92 (*aynı kaynak*, i, s. 110'da 1930 Temmuz'unda parti sekreterliğine atandığı bilgisi yanlıştır).

24 Bkz. *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, cilt 3, s. 531-533.

25 *Internationale Presse-Korrespondtenz*, no. 106, 9 Aralık 1930, s. 2612-2613.

ği ilke olarak iyi karşıladı ve işçi katkılarının düşürülmesi için kampanya yaptı. Biraz tereddüt ve karışıklıktan sonra PCF, yasayı işçilerin sırtından bir sahtekârlık ve işverenler ürünlerinin fiyatlarını artırarak zararlarını telafi edecekleri için hayat pahalılığını artıracak bir araç olarak yekten reddetti. Ancak iddia uydurmaydı ve CGTU liderlerine ya da pek çok sendikacıya çekici gelmedi.[26] 1930 Kasımı'nda CGTU liderleri arasındaki, Dumoulin'in önderlik ettiği bir Sol grup, "22'lerin manifestosu" olarak bilinecek bir çağrı yayınlayarak CGT ve CGTU'nun birleşmesini istedi. Öneri Kızıl sendikalara cazip gelmişti ama PCF ve Moskova'daki Profintern tarafından, CGTU'yu dağıtmaya yönelik bir manevra olarak suçlandı. CGTU'nun liderleri öneriyi reddetmek zorunda kaldıkları bir açıklama yayınladılar ve iki federasyon arasındaki birliğin yalnızca sınıf mücadelesi temelinde gerçekleştirilebileceğini belirttiler. Ancak açıklama, Lozovski'ye göre partide ve sendika basınında çok az yankı buldu ve Dumoulin önerisinin ajitasyonu devam etti.[27] Daha sonraki bir hükme göre, "Barbé grubunun 'Sol' politikası", PCF'de sendikalara yönelik "yanlış ve tehlikeli bir yönelimin" sorumlusuydu. Ancak ne zaman ki bu politika reddedildi, parti o zaman işçilerin pratik taleplerine yöneldi.[28]

Ocak 1931'in sonunda Komintern ve Profintern temsilcileriyle güçlendirilmiş olan PCF merkez komitesi durumu görüşmek üzere toplandı. Partinin gerek sendika hareketi, gerekse gençlik organizasyonu içinde henüz komitenin Temmuz birleşiminde önermiş olduğu "kararlı dönüş"ü gerçekleştirmemiş olduğuna işaret etti. CGTU ile meşguliyeti, 27 Şubat'ta "partinin geniş bir sendika konferansı" duyurmasından anlaşılıyordu.[29] Konferans

26 Bu olayın bir özeti için Barbé'nin Mart 1931'deki on birinci IKKI'de yaptığı konuşmaya bakınız (*XI Plenum IKKI* (1932), i, 497-499; parti dergisindeki bir makalesinde Guyot, Barbé grubunu, yalnızca işverenlerin üstleneceği bir sosyal sigorta istemek yerine, "kahrolsun sosyal sigorta" sloganı başlattığı için suçladı (*Chaiers du Bolchévisme*, 15 Ocak 1932, s. 120-121).

27 Lozovski'nin sözleri için bakınız *XI Plenum IKKI* (1932), i, 418-419).

28 *Die Kommunistische International vor dem VII Weltkongress*(1935), s. 239.

29 *International Press-Korrespondenz*, no. 12, 10 Şubat 1931, s. 333-335.

toplandığında Thorez, artık Komintern'de kabul gören ihtiyatlı uzlaşmalarla dolu ana raporu sundu. Ekonomik krizin olağanüstü ciddiyetini inkâr etmek yanlış olurdu. Öte yandan bunu "rejimin bir krizi" ya da "çıkışı olmayan bir kriz" saymak, eğer buna inanılırsa "maceracı ve darbeci bir politikaya", eğer bu yalnızca lâf olarak ele alınırsa "kaderciliğe, yani oportünizme" yol açardı. CGTU üstüne düşeni yapmamıştı. Ancak parti de kusursuz değildi. "*Sendikaların diliyle konuşmanın bilinmesi gerekiyordu.*" Öte yandan, kimi delegelerin, sendikalara partinin liderlik yapması ihtiyacı konusunda kuşku ifade etmeleri sapkınlıktı. Sonuç, 'Sağ oportünizme' ve 'Sol sekterliğe' karşı iki cephede her zamankinden daha ciddi bir mücadeleydi. Tartışmada Vassart'a bir kez daha saldırıldı ve Thorez'in raporuna dayalı karar tasarısı aleyhine oy veren tek delege de o oldu. Ancak liderler arasında bir çatlağın görünür kılınmasına izin verilmedi. Thorez konuşmasında polis tarafından aranan ve toplantıda hazır bulunmayan Barbé'ye geçerken takdir duygularını ifade etti.[30]

Paris'teki parti çevrelerinde varlığını sürdürmüş olan her türlü kendini beğenmişlik Mart 1931 sonlarında on birinci IKKI Moskova'da toplandığında kaba bir şekilde paramparça oldu. Ana raporunda Manuilski'nin PCF hakkında söyleyeceği pek az şey, acı ve dokunaklıydı. Onuncu IKKI'den bu yana diğer partilerin ilerleme kaydettikleri yerde PCF "geriye gitmiş"ti; onun geçen yıl içinde "başarıdan başının dönmesi"için hiçbir neden yoktu. "CGTU içindeki oportünist bir etken" Dumoulin önerilerini teşvik etmişti.[31] Thorez konuşmasına "partimizin çalışmalarındaki ciddi hatalarla ilgili sert ama haklı" eleştirileri onaylayarak başladı ve suçlamayı yapanı iltifatlara boğdu. Ama kısa süre sonra Fransız emperyalizmini ve basınını, SSCB'ye karşı "iftira ve saldırıda kim daha öne geçebilir" diye SPD ile

30 *Oeuvres de Maurice Thorez*, II, i (1950), 128-179; Barbé için ifade edilen takdir duyguları buraya alınmamıştı ama çağdaş bir yayına dayanarak P. Robrieux, *Maurice Thorez* (1975), s. 152'de aktarılmaktadır. Barbé, Stalin, Manuilski, Thälmann ve diğer seçkin figürlerle birlikte konferansın onursal prezidyumuna seçilmişti (*Humanité*, 1 Mart 1931). Konferansın kısa bir öyküsü için bakınız *International Press-Korrespondenz*, no. 21, 6 Mart 1931, s. 557-558.

31 *XI Plenum IKKI* (1932), i, 46-48, 68.

yarışan SFIO'nun sosyal-faşizmini lanetleyerek daha uygun bir zemine döndü. PCF'nin seçim başarısızlıklarını küçük gösterme ya da açıklama girişimleri daha az başarılıydı ve sık sık müdahalelere maruz kaldı. Sempati uyandırmanın etkilerini denedi: "Büyük zayıflıklar, evet! Oportünizm, Hayır!" Sözlerine ordu ve donanmadaki parti çalışmalarını överek son verdi.[32]

Görüşmede PCF'ye yönelik daha sonraki göndermeler daha hafif ve sınırlıydı. Pyatnitski, "askerî çalışmalar açısından işler Fransa'da diğer ülkelerden daha iyidir" diyerek Fransız delegasyonunun kabarmış duygularını yatıştırdı. Ancak şimdi Fransa "dünyanın jandarması, SSCB'ye karşı müdahalenin örgütleyicisi olduğuna göre" bu çabalar açıkça yetersizdi. Payatnitski, Thorez'in konuşmasında "bir damla bile özeleştiri" bulunmadığını ve "bunun PCF'ye çok yararlı olacağını" sözlerine ekledi.[33] Lozovski, partiyi ve CGTU'yu Dumoulin olayına çok zayıf tepki gösterdikleri için sert bir şekilde eleştirdi.[34] Barbé, geçmişte oportünizmle mücadeledeki başarılarını ima eden yaltaklanıcı bir konuşma yaptı ama mevcut politikaları koşulsuz olarak kabul etti; PCF'de özeleştirinin bulunmayışını kınadı ve Komintern'in "bizim zayıf yanlarımızı ortadan kaldırmaya" yönelik eleştirilerine alındığını ifade etti.[35] PCF, toplantının ana karar tasarısında ihtardan kurtuldu.[36] Ancak Fransız emperyalizmi ayrı bir sorundu. Rusya partisinin 1930 Haziranı'ndaki on altıncı toplantısında Stalin, "burjuva Fransa"yı, "dünyadaki tüm saldırgan ve militarist ülkelerin en saldırgan ve militaristi" olarak tanımlamıştı.[37] Bu görüş hâlâ geçerliydi. On birinci IKKI'de, "SSCB'ye karşı Askerî Müdahale Tehdidinin Güçlenmesi" konusunda bir karar tasarısı sunulması için Cachin'in seçilmesi uygun olurdu.[38] Geriye bakıldığında, ko-

32 *XI Plenum IKKI* (1932), i, 188-203.

33 *XI Plenum IKKI* (1932), i, 225-227.

34 İki sayfa yukarıya bakınız.

35 *XI Plenum IKKI* (1932), i, 491-506.

36 Bu karar tasarısı için "On Birinci IKKI" başlıklı ikinci bölüme bakınız.

37 Bu konuşma için birinci bölüme bakınız.

38 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal vı Dokumentah* (1933), s. 966-972; Cachin'in Fransa'yı "Sovyetler Birliği'ne karşı baş savaş örgütleyicisi" olarak nite-

nuşmanın ve karar tasarısının en dikkate değer özelliği, Almanya dışında belli başlı bütün ülkelerin SSCB'ye karşı potansiyel saldırganlık kaynağı olarak nitelenmesiydi. 1931 yılında çok az kişi, on yıl içerisinde Almanya'nın böyle bir girişim için istek ya da güce sahip olacağını hayal edebilirdi.

On birinci IKKI'deki Fransız delegasyonunun performansı, PCF'nin kapasitesi ve geleceği konusunda Komintern'de derin bir endişe yaratmıştı. Fransa bu sırada, Moskova'nın gözünde emperyalist devletlerin en aktif ve en düşmanca olanıydı. PCF'nin etkisizliği ve faaliyetleri üzerinde kontrol olmayışı ciddi bir tehlike ortaya koyuyordu. Radikal gençlik liderleri Barbé ve Célor yetersiz çıkmıştı. Bunların halefi olarak Thorez'in rolü IKKI prezidyumuna ve siyasal sekreterliğine seçilmesiyle kutsanmıştı.[39] Ancak Komintern'in kutsal harmanisinin giydirildiği yeni lider yalnızca kendi yaltaklanma eğilimiyle övgüye değerdi; hem entelektüel ağırlıktan hem de parti içinde otoriteden yoksundu. 1931 yazında gerekli katılaştırmayı sağlamak amacıyla, Çekoslovak partisindeki baş eğmezlerden birisi olarak sorunlu bir kariyerden sonra Komintern'de çalışmak üzere Moskova'ya çağrılmış olan Macaristan doğumlu Fried, PCF'ye Komintern delegesi olarak atandı ve aralarında Polonyalı Walecki, Romanyalı Anna Pauker ve Finlandiyalı Kheimo'nun yer aldığı büyük bir uluslararası takımın başında Paris'e gönderildi.[40] Grubun gelişi parti merkez komitesinin 27 Mayıs 1931'deki merkez komite toplantısından önce olmuş olsun ya da olmasın, Thorez'in konuyla ilgili uzun konuşması, hemen hemen tümüyle sonuçların bilgiççe tekrarına dayanan ve IKKI'nin Lenin ve Stalin'den alıntılarla dolu o tipik diliydi. Hiçbir isim zikredilmedi ama birkaç pasaj partide alttan

---

lediği konuşması için bakınız *XI Plenum IKKI* (1932), ii, 3-39.

39 *XI Plenum IKKI* (1932), ii, 246.

40 Fried için bakınız *Vaprosiy İstoriy KPSS*, no. 1, 1977, s. 77. Takım hakkındaki P. Robrieux, *Maurice Thorez* (1975), s. 145'teki bilginin Ferrat'dan gelmiş olduğu anlaşılıyor; bu kaynağa göre Komintern lider seçiminde Thorez ile Doriot arasında tereddüt etmiş, ama ikincinin bağımsızlığını çok tehlikeli bulmuştu.

alta devam eden mücadeleye imalarda bulundu. PCF'nin yetersizlikleri geçmişte Komintern'in "ihmale gelmez direktifleri"ne uyulmamasına bağlanıyordu:

> Enternasyonal'in karar tasarılarının doğruluğu kabul edildi, merkez komitesinin kararları onaylandı *ama uygulanmadı.* Bu bizim "*uygulamada oportünizm*" olarak lanetlememiz gereken şeydir.

İki cephede mücadele, "*ana tehlike Sağ oportünizme ve* sonuçta oportünist pasifliğe varan *Sol lafazanlığa karşı*" yürütülmeliydi. Şimdiye kadar Sağ'a karşı kullanılan ölümcül oportünizm suçlaması, Sol'a karşı da kullanılabilir hale getiriliyordu. "Bir ya da birkaç yoldaşımızın faaliyetini sorumlu örgütlerin kollektif çalışmasının yerine koyma eğilimi"ne yapılan gönderme, Barbé ve Célor'un "grup ruhu"nu yüceltiklerine ilişkin gelecekteki suçlamanın habercisiydi. Thorez tarafından duyurulan yegane karar, emektar Marty'nin gençlik örgütünün lideri olarak atanmasıydı.[41] Marty'nin prestiji, Barbé'nin örgütteki önemini dengeleyecekti ve Barbé'nin kendi güç merkezini kaybetmesi, onu devirmeyi kolaylaştıracaktı.[42]

Zemin böylece hazırlandıktan sonra Manuilski'nin kendisi Temmuz 1931'de *darbe*'yi yönetmek üzere Paris'e geldi. Uygulanan yöntem çok tipikti. Düşman kampı saldırıyla değil, içeriden ele geçirilecekti. Gençlik örgütünün ve parti merkez komitesinin bir üyesi ve Barbé'nin omuzdaşlarından birisi olan Guyot sözünden dönmeye ve "grubu" suçlamaya yönlendirildi. Politbüronun Manuilski'nin de katıldığı bir toplantısında partiye ve Komintern'e tehlike teşkil eden ve Komintern kararlarına karşı gizlice isyan hazırlayan grupla yaptığı işbirliği için pişmanlığını belirten önceden hazırlanmış bir ifadeyi okudu. Guyot'nun itirafları karşısında Thorez riyakâr bir hayret ve şok yaşadı; diğer tepkiler

---

41 *Oeuvres du Maurice Thorez*, II, ii (1950); aktarılan pasajlar, s. 61, 63 ve 75'tedir. Toplantının kısa bir kaydı için bakınız *Internationale Presse-Korrespondenz*, no. 53, 5 Haziran 1931, s. 1235-1236.

42 Marty'nin atanması 21 Haziran 1931 tarihli *Humanité*'de Thorez'in bir makalesi içinde çoktan duyurulmuştu (*Oeuvres de Maurice Thorez*, II, i, 222-224).

kaydedilmedi.[43] Barbé, Manuilski'yle özel bir görüşme yaptı ve daha fazla sorun çıkarmazsa kendisine müeyyide uygulanmayacağı güvencesini almış görünüyor. Thorez, 26 Ağustos 1931'de parti merkez komitesinin bir sonraki birleşimini açtığında, "kendisini politbüroda bile ortaya koyan grup ruhu"ndan söz etti ve etkili bir şekilde partide açık tartışma için çağrıda bulundu ama hiç kimseyi adıyla eleştirmedi.[44] Tartışmaya ilişkin kısa bir not 10 Eylül 1931 tarihli *Humanité*'de yer almıştır. Herhangi açık bir muhalefetin ifade edilmediği açıkça görülüyor. 4 Eylül'de *Humanité*'de yer alan bir başmakale, ekonomik krize rağmen partinin etkisinin artmadığını hatta "kimi durumlarda eksildiğini" kabul ediyordu. Bütün güz boyunca Thorez partide açık tartışma lehine bir basın kampanyası yürüttü.[45]

Bununla birlikte Komintern bu belirsiz durumu uzatma konusunda gönülsüzdü. Kimin tarafından ve kesin olarak tam ne zaman olduğu belirsiz olsa da, Barbé-Célor grubunun faaliyetlerini soruşturmak üzere Marty'nin görevlendirilmesine karar verildi. Soruşturmada ne olduğu bir tahmin ve daha sonraki pek de makul olmayan iddialardan ibarettir. Barbé her türlü esneklik işaretini gösterdi. 1 Ekim 1931 tarihli *Humanité*'de parti merkez komitesinin son toplantısını övdü ve "grup ideoloji ve pratiğini", "sekterliğin en tehlikeli yanı" olarak açıkça suçladı. Öte yandan Célor, inatçı çıktı ve Moskova'da kaba muamele gördü. Gençlik örgütünde bir *ajan provakatör*'ün varlığının ortaya çıkarıldığı söylendi; ve Célor suçunu itiraf etmesi için on iki saat sorguya çekildi. Daha da sonra Thorez'i polise ihbar etmekle ve böylelikle 1929-1930 kışındaki tutukluluğundan sorumlu olmakla suçlandı.[46] Soruşturma

43 Sahne Barbé'nin yayınlanmamış anılarında anlatılıyor (P. Robrieux, *Maurice Thorez* (1975), s. 148.

44 Konuşmayla ilgili olarak *Humanité*, 21 Haziran 1931; ve Thorez'in bir makalesinde (*Oeuvres de Maurice Thorez*, II, i, 110-116'da) yer alan parçalar, pasajlar ve özetlerden ibarettir; tam metin elde değildir.

45 "Pas de 'Mannequins" ve "Enfin on va discuter" başlıklı makaleler *Humanité*'de 14 Ağustos ve 1 Eylül tarihlerinde yayınlandı (*Oeuvres de Maurice Thorez*, II, ii (1950), 102-104, 117-121.

46 Kötü niyetli dedikodulara pek eğilimli eski bir partilinin eseri, L. Couturier, *Les "Grandes Affaires" du Parti Communiste Français* (1972), s. 14-15; Thorez

Moskova'da devam ederken Thorez 28 Ekim 1931 tarihli *Humanité*'de, "İlkesiz Bir Grubun Siyasal Özellikleri" başlıklı bir makale yayınladı ve bu onun gruba, her ne kadar ad vermese de, ilk aleni saldırısı oldu. Grubun belirleyici özelliğinin "işçi sınıfının ve de partinin güçlerine genel ilke olarak güvenmemesi" olduğu söyleniyordu. Grubun gençlik örgütüyle ilişkisi, bir zamanlar gençliği "partinin barometresi" olarak adlandıran Troçki'nin geçmişteki bir itizalini [yerleşik düşüncelere karşı oluşunu] hatırlatıyordu.[47] Bunu Sémard'ın, bir kez daha ad vermeden, "sekterliğin ortadan kaldırılmasına" çağrı yapan makalesi izledi.[48]

Grup üyeleri üzerindeki baskı şimdi son derece büyüktü. Lozeray, 8 Ekim tarihli *Humanité*'de, "Partideki Gruplara Karşı" başlıklı makalesinde geçmişteki yanlışları için nedamet getirdiğini rezilane bir şekilde açıkladı ve ıslah olacağına söz verdi. Bir sonraki sözünden dönme, bir gençlik lideri olan Billoux'dan geldi. Onun sekterliği kabul edişi, "partiye inançsızlığı" ve grubun Komintern çizgisine karşı gayrimeşru eylemi, 2 Kasım tarihli *Humanité*'de yer aldı.[49] CGTU'nun bir kongresinde, CGT'ye karşı daha az uzlaşmaz bir tavır talep eden ağzı kalabalık bir azınlık büyük çoğunluğun oyuyla yenilmişti.[50] Moskova'daki misyonunu tamamlamış olan Marty, Kasım'ın sonlarına doğru Paris'e döndü.[51] 26 Kasım'da *Humanité* imzasız bir makale yayınlayarak grubu, "güçlerini Komintern çizgisine karşı" harekete geçirmeye kalkışmakla suçladı. Ve Barbé'nin Moskova'daki komisyona yaptığı itiraflarla ilgili bir pasaja yer verdi. Barbé, tamamıyla teslim olmuş bir dille, grubunun Komintern ve parti merkez komitesinin çizgisine aykırı sekter bir

---

ihanete uğradığı efsanesini otobiyografisinde sürdürdü (*Fils du Peuple* (1960), s. 64).

47 *Oeuvres de Maurice Thorez*, II, ii (1950), 172-175..

48 *Humanité*, 6 Kasım 1931.

49 Billoux, "savaşçı" bir grev talep ettiği ve "biftek için mücadeleyi" alaya aldığı 1931 Mart'ında yayınlanan broşürüyle kötü ün kazanmıştı (L. Couturier, *Les "Grandes Affaires" du Parti Communiste Français* (1972), s. 14-15).

50 *International Presse-Korrespondenz*, no. 110, 20 Kasım 11931, s. 2498-2499.

51 Dönüşü, 27 Kasım 1931 tarihli *Humanité*'de duyuruldu.

politika izlediğini ve kötülüğe meyilli bir şekilde davrandığını doğruluyordu.[52]

Marty, raporunu merkez komitesinin 2-5 Aralık 1931 tarihli toplantısına sundu. Hiç kimse grubu savunmadı. Doriot "sınıfa karşı sınıf" sloganını övdü ve ana düşmanın burjuvazi olduğunu ilan etti ama sosyal demokrasiye karşı mücadeleden de söz etti. Duclos, grubun lanetlenmesinin Sağ'a doğru hareket ya da "sınıfa karşı sınıf" politikasında herhangi bir değişikliği ima ettiğini reddetti; ve Thorez son zamanlardaki açık tartışmaya yönelik açıklamalarını değerlendirerek partinin, "tartışma görüntüsü altında komünizmin birincil prensipleriyle ortak hiçbir yanı bulunmayan görüşlerin saflarımıza sokulmasına ve propagandasının yapılmasına asla izin vermeyeceğini" belirtti.[53] Görüşmenin sonunda kabul edilen bir karar tasarısında grup "parti ve Komintern'e karşı el altından yürütülen mücadeleyi maskelemek" ve iki yıl boyunca "partideki bütün komuta pozisyonlarını ele geçirmekle" suçlandı. Barbé ve Célor politbürodan çıkartıldı ve IKKI siyasal sekreterliğindeki sırasıyla üye ve aday üyelik görevleri ellerinden alındı. Grubun öteki üyeleri kamu önünde suçlandı. Yalnızca Guyot, grubun maskesini düşürmek için yaptığı işbirliği nedeniyle kurtuldu.[54] Suçlarının lanetlendiği terimler dikkate alındığında, Komintern'in bu sırada amaçlarına açıkça sert tedbirlere başvurmadan ulaşmak istemesinin bir göstergesi olarak, bu ılımlı bir hükümdü. Ama parti dergisinde, Komintern sekretaryasının bir üyesi, Fransızca Chavaroche takma adını kullanan Stepanov tarafından yazılan makaleyle mesaj amansız bir şekilde anlatılmış oldu. Makale, "Barbé-Célor-Lozeray grubu" olarak adlandırılan"Barbé'nin yönettiği grubun" PCF içine soktuğu "grup hastalığı"nı kırıcı terimlerle teşrih ediyordu. Bu "Sol sekter" grup, PCF'nin "olayların ritminin ve partinin görevlerinin" gerisinde kalmasının

52 P. Robrieux, *Maurice Thorez* (1975), s. 152-154; itirafın tam metninin yayınlanmamış olduğu anlaşılıyor.

53 *Humuanite*, 22 Aralık 1931.

54 *Humuanite*, 29 Aralık 1931; *International Presse-Korrespondenz*, no. 1, 5 Ocak 1932, s. 26-28.

sorumlusuydu; "*grubun siyasal ve örgütsel çalışmalarının bilançosu*", "her açıdan olumsuz" olmuştu.[55]

PCF'deki bu sorunlarda aynı zamanda CGTU'da da her şeyin yolunda gitmediğinin işaretleri vardı. Dumoulin manifestosunun[56] yarattığı ajitasyon yatıştırılmış ama söndürülmemişti. Ağustos 1931'de Lozovski liderleri Moskova'ya çağırdı ve onları devrime doğru değil reformcu CGT'ye doğru ilerledikleri için uyardı. Bu korkunun haksız olmadığı 1931 Kasımı'ndaki CGTU kongresinde, önemlice bir azınlık CGT ile birleşme arzunu ifade ettiklerinde anlaşıldı. Liderler öneriye güçlü bir şekilde karşı çıktılar ve Mason olduğu söylenen Rambaud adlı bir demiryolu işçisi bu konuda CGTU'yu bölme tehdidinde bulundu.[57] Azınlık güvenli bir şekilde yenilgiye uğratıldı. 5 Aralık 1931'de açılan Profintern'in merkez konseyinin bir birleşiminde, Monmousseau olayın dokunaklı bir raporunu sundu ve görüldü ki azınlığın uvertürleri CGT tarafından reddedilmişti ve Lozovski son konuşmasında, azınlığın yenilgisinin "Fransa'daki güçlerimizin gelişme ve inşasında ileri bir evreyi temsil ettiği" sonucuna vardı.[58]

PCF'deki temizliğin sonuçları 11-19 Mart 1932'de toplanan yedinci parti kongresinde onaylandı. Kongrenin arefesinde parti dergisinde yayınlanan bir makale, partideki zayıflıktan bir kez daha Barbé-Célor grubunu sorumlu tutuyordu. Ama, "Barbé-Célor-Lozeray grubunun tasfiyesinden sonra, partinin kararlı bir şekilde etkili Bolşevikleştirmeye doğru döndüğünü" açıklıyor ve her ne kadar üye sayısının 30.000'i geçmediğine esef etse de,"işçilerin parti ve CGTU'ya doğru yeni bir atılım (*élan*) içinde" olduklarını keşfediyordu.[59] Kongrenin işle-

---

55 *Chaiers du Bolchévisme*, 1 Ocak 1932, s. 33-43; bir sonraki sayıda Guyot'nun yazdığı bir makale (*aynı kaynak*, 15 Ocak 1932) grubun gençlik birliğine verdiği zararı ele alıyordu.

56 Bu bölümün başlarına bakınız.

57 *International Presse-Korrespondenz*, no. 115, 8 Aralık 1931 s. 2622; burada azınlık "burjuvazinin ajanları" olarak tanımlanıyordu.

58 *Aynı kaynak*, no. 117, 15 Aralık 1931, s. 26-81-2682; no. 120, 30 Aralık 1931, s. 2797-2798.

59 *Chaiers du Bolchévisme*, 1 Mart 1932, s. 293-303.

vi PFC'nin pozisyonunu Moskova'nın gözünde model bir parti haline getirmek ve Thorez'i PCF'nin tartışma kabul etmez lideri yapmaktı. Thorez son derece uzun bir konuşma yaptı –dört saat konuştuğu söyleniyordu– ve bütün bir alanı Komintern'in câri hakaret ifadeleriyle baştan sona taradı. Ekonomik kriz, "sanayi takımı"nın Moskova yargılamaları ve Menşevikler, Fransız emperyalizminin rolü ve SSCB'ye karşı savaş tehlikesi üzerinde uzun uzun durduktan sonra, yakın geçmişte partiyi bölmüş olan sorunlara geçti.

> Baş düşman olan kapitalist burjuvaziyi yenebilmek için en güçlü darbeyi onun baş toplumsal destekçisi, bizim işçi sınıfı saflarındaki en tehlikeli düşmanımız: sosyal demokrasiye vurmalıyız.

"Ehven-i şer" doktrini küçümseyerek reddedildi. Thorez partinin "geride kaldığını" kabul etti. Üye sayısındaki azalma endişe vericiydi. Yeni üye kazanma işi örgütlenmemişti. İşçiler partiye giriyor ama yalnızca "altı ay, bir yıl, iki yıl" kalıyorlardı. Parti, Japonya'nın Mançurya'daki saldırısına, Versailles sistemine ve Young Planı'na karşı yeterince protestoda bulunmamıştı. Bunun suçu, "iki cephede mücade"yi yürütmekte ve kitlelerle teması sürdürmekteki başarısızlığı nedeniyle Barbé-Célor etkisine bağlanıyordu. Gelecek Meclis seçimlerinde PCF, 1928'deki rekorunu kırmalıydı; oyların düşeceğini tahmin etmek, "oportünizm göstergesi"ydi.[60] 91 delegenin yer aldığı görüşme, muhalefetin tümüyle mevcut olmamasından başka bir özellik göstermiyordu. Barbé-Célor grubunun eski bir üyesi olan Servet, grupla ilişkisini kestiğini belirtti ve sabık ortaklarını suçladı. Sendikalar üzerine rapor sunan Franchon, bir "sekterlik dönemi" keşfetti ama "22'lerin çağrısı"nda ortaya konan "reformist eğilimler"in de kaybolmadığını söyledi. Marty ve Cachin savaş tehlikesinden söz ettiler ve Fransız emperyalizmini kınadılar. Uygun karar tasarıları, aralarında seçim taktikleri

60 Thorez'in raporu ve tartışmaya verdiği cevap, *En Avant pour l'Issue Revolutionnaire de la Crise* (1932) adlı bir broşür içinde yayınlandı ve *Oeuvres de Maurice Thorez*, II, iii (1951), 9-193 içinde yer aldı.

üzerine politbüronun onayladığı bir karar tasarısı da dahil, oy birliği ile kabul edildi. Komünist adaylar, ikinci oylamada burjuva ya da sosyal demokratlar lehine geri çekilmeyecekti ama bu partilere mensup olmayan işçi adaylar lehine geri çekilebilirdi. Kırk dört üyeden oluşan bir merkez komitesi seçildi ve politbüro üylerinin sayısı dokuzdan on bire çıkarıldı.[61] Kongre tarafından yayınlanan manifesto, SFIO ve reformist CGT'yi, "sahte demokrasi kisvesi altında" Fransız burjuvazisinin politikalarını desteklediği için açıkça suçladı.[62]

Mayıs 1932 seçimleri PCF için bir felaket ve utanç oldu. Parti 1928 seçimlerinde 1.085.000 oy almıştı ve liderler bunu 1.5 milyona çıkarmaktan söz ediyorlardı. 1932'de PCF, –1924'te aldığından bile 35.000 oy daha az–, 800.000 oy aldı. Bu arada, SFIO oyunu 1928'deki 1.700.000'den 1932'de 1.950.000'e çıkarmıştı. PCF liderlerinden Cachin, Marty ve Duclos sandalyelerini kaybettiler. Thorez sandalyesini, rivayete göre ikinci oylamada sosyalistlerin oyu sayesinde korudu. *Hezimetin* sorumluluğu Sol sekterliğe maledilebilirdi. Ama çare ortada görünmüyordu. Yenilgi, Komintern'in sosyal demokratlarla işbirliği konusundaki uzlaşmaz tutumunu hiçbir şekilde değiştirmemişti. Sosyalistlerle birleşik cephe isteyen yalnızca "Sağ oportünistler"di. Herriot-Blum koalisyonunun, Tardieu'nün gerici politikaları karşısında, bir zafer anlamına geldiğini kabul etse de *Pravda*, yeni hükümetin şimdi Sağ'a yöneleceği tahmininde bulunuyor ve yalnızca PCF'nin "[SSCB'ye yönelik] müdahaleye katılmaya karşı gerçek bir kitle mücadelesi için kitleleri harekete geçirebileceği" imanını tazeliyordu.[63] Thorez varlığını "sosyal demokratların aktif işbirliğine" borçlu olan Herriot hükümetine saldıran bir deklarasyonu PCF adına Meclis'te, görevini bilerek okudu.[64] 1932 yazında PCF'nin derinden ilgilendiği Amsterdam barış konferansının hazırlıklarıyla bir baş-

61 Kongre, *International Presse-Korrespondenz*, no. 23, 15 Mart 1932, s. 675-676; no. 24, 18 Mart 1932, s. 705 ve no. 25, 23 Mart 1932, s. 744-746'da özet olarak yer aldı.

62 *Humanité*, 1 Nisan 1932.

63 *Pravda*, 6 Haziran 1932.

64 *Internationale Presse-Korrespondenz*, no. 49, 14 Haziran 1932, s. 1551-1552..

ka tarafa yönelme yaratıldı. Ancak, sosyalist ve diğer Sol partilerle işbirliği çağrısına dayanan bu proje bile, Moskova'da kimi kuşkularla karşılandı.[65]

Ağustos 1932 sonlarında toplanan on ikinci IKKI, PCF'yi çok fazla savunmada buldu. Kuusinen ana raporunda Fransız emperyalizminin tehdidiyle, PCF'nin sorunlarından daha fazla meşgul oldu. Kitleler ve onların talepleriyle temas kurulması konusunda Doriot'dan onaylayarak söz etti; Thorez'den bahsetmedi.[66] Prestiji seçim yenilgisiyle yerle bir olan Thorez, eş-*raportör* rolüyle onurlandırılmadı ama görüşmenin başlarında konuştu. Partinin geride kaldığını kabul etti; seçimlerdeki yenilgiyi mazur göstermedi ve üyelerden bazılarının Versailles ve Mançurya'daki savaşa karşı kampanyalarına yeteri kadar destek olmadıklarını itiraf etti. Ancak 1932 tarihindeki parti kongresinin bu kusurları ortaya çıkardığını ve taze bir atılım için hazırlandığını söyledi.[67] Bununla birlikte Thorez'in o kadar kolay yakasını kurtarmasına izin verilmedi. Pyatnitski konuşmasının uzunca bir bölümünü, son iki yılda IKKI prezidyum ve siyasal sekreterliğine herhangi başka bir partiden daha fazla sorun çıkarmış olan PCF'ye ayırdı. Seçim fiyaskosu üzerinde uzun uzun durdu. Pek çok parti üyesi "sınıfa karşı sınıf" politikasını anlamamıştı ve seçimlerdeki ikinci oylamada komünist adaylarda ısrar edilmesine karşı çıkmıştı. Mart 1932'deki kongre "hiç de fena değildi". Ama onun kararları görmezden gelinmiş ve *Humanité*'de bile yayınlanmamıştı.[68] PCF'nin meselelerini incelemek ve prezidyuma rapor etmek üzere Thâlmann'ın başkanlık edeceği yüksek düzey bir komisyonun atanması eleştirel bir tartışmaya yol açmadı. Ferrat, "PCF'nin Sol kanadı"nın Herriot hükümetiyle işbirliği yapılmasına "fren koyduğu"na işaret etti. "Sekter 'Sol' yanlışlar ve oportünist hatalardan söz etmeden, "Emperyalist savaşa karşı bir kitle hareketi" ve, "bir-

65 "Cepheler ve Hareketler" başlıklı on yedinci bölüme bakınız

66 *XII Plenum IKKI* (1933), i, 21, 33-34.

67 *XII Plenum IKKI* (1933), i, 138-143.

68 *XII Plenum IKKI* (1933), ii, 8-14.

leşik cephenin aşağıdan sistemli bir şekilde uygulanması" çağrısında bulundu. Paris'te 40.000 işçinin katıldığı emperyalist savaşa karşı bir birleşik cephe gösterisinden söz etti. Sendika temsilcisi Gitton CGTU'daki bölünmeler konusunda karanlık bir tablo çizdi. CGTU'yu PCF'nin bir şubesine dönüştürmek isteyen Barbé grubunun "sekterliği"ni kontrol etmek için şimdi kimi girişimler yapılmıştı. Ama seçim sonuçları, "aşağıdan yukarıya parti üzerine bütün ağırlığı ile çökmüştü" ve merkez komitesi "darbenin etkisinden henüz kurtulamamıştı".[69]

Görüşmenin sonlarında Thorez'in hezimetine katkı yapmış olması gereken bir içtenlikle konuşan Doriot, PCF'nin sayılar ve seçim gücü olarak gerileyişinin en mahvedici sergilemesini yaptı. PCF'nin üye sayısı 1931 yılında 28.000'e, CGTU'nunki 290.000'e düşmüştü – bu 1920'lerdeki en yüksek sayıların yarısından biraz fazlaydı. Doriot esas eleştirisini Barbé grubuna yöneltti ve "sınıfa karşı sınıf" politikalarının terk edilmesini lanetleyerek ve "oportünist tehlikenin hiçbir şekilde azımsanmaması gerektiğini" açıklayarak ortodoksluğunu kanıtladı. Konuşmasını, parti için bir kollektif liderlik ve partinin yeniden güçlendirilmesi için Komintern'in yardımına çağrı yaparak tamamladı.[70] Kuusinen tartışmaya verdiği cevapta, toplantıda daha önce kurulan komisyonun çalışmalarını henüz tamamlamadığına işaret etmiş ve "PCF'nin liderliğindeki mevcut durumun endişeye zemin hazırladığını" sözlerine eklemişti.[71] Toplantının ana karar tasarısında PCF'ye ilişkin kısa değinme renksizdi. Ancak grev hareketi konusundaki karar tasarısı, olağanüstü bir sertlikle, CGTU'nun, "yalnızca grev mücadelelerindeki etkisini artırmayı başaramamakla ya da işsizlerin geniş bir hareketini örgütleyememekle kalmayıp, kimi yerlerde eski pozisyonlarından geri çekildiği" gözleminde bulunuyordu.[72] Kongrenin

69 *XII Plenum IKKI* (1933), ii, 93-99, 151-155.

70 *XII Plenum IKKI* (1933), ii, 192-198. PCF'nin üye sayısı 1930 Mayısı'nda 39.000 ve Mart 1932'de 30.000 olarak belirlenmişti (önceki sayfalara bakınız); J. Duclos, *Mémoirs* i (1968), s. 349'a göre Mart 1932'deki yedinci parti kongresi sırasında 30.000'den 34.000'e yükselmişti.

71 *XII Plenum IKKI* (1933), iii, 127-128.

72 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal* vı *Dokumentah* (1933), s. 980, 986.

bir sonucu Célor'un partiden atılması oldu. Bu Cachin'in onu, "sıradan bir hain değil, son derece becerikli bir ikiyüzlü olarak tanımlayan intikamcı bir makalesiyle duyuruldu; doğrudan bir ifade değil de, sinsi bir ima onun polis ajanı rolüne işaret ediyordu.[73] Barbé'nin boyun eğişi ona geçici bir zaman kazandırdı; Duclos tarafından *Humanité*'de, "partinin güvenini hak eden dürüst bir militan" olarak övüldü.[74]

Parti merkez komitesi on ikinci IKKI'nin kararlarını onaylamak üzere 22-25 Ekim 1932'de toplandı. Thorez Moskova'dan, güçlü adam rolünü oynaması ve uzlaşmaz çizgiyi izlemesi gerektiği izlenimini getirmişti. On ikinci IKKI'nin sonuçları üzerine parti dergisindeki bir makalesinde, kapitalist istikrarın sonuna geldiği konusunda ısrar etti, "Bolşevik bir kitle partisi"ne çağrı yaptı ve sosyalistlerle CGT'nin "ihanetleri"ni lanetledi.[75] Merkez komitesinde, işçilerin hareketinin hâlâ Komintern'in 1928 kongresinde başlatılan "üçüncü dönem"in ortasında olduğunu iddia ederek söze başladı. PCF ve CGTU'nun bir duraklama ya da gerileme dönemi içinde olduklarını kabul etti ve kaçınılmaz ihtiyaç olarak kitleler arasında ve işçilerin "*acil talepleri*" için çalışmayı gösterdi. Ancak, sosyal demokrasiye karşı mücadele ile bağlantılı olan aşağıdan birleşik cephe konusunda boyun eğmiyordu:

> Birleşik cephede bağımsız pozisyonumuzu açıkça belirlemeliyiz, Amsterdam birleşik cephesine dahil olan kimi sosyalist militanların geliştirdikleri yanlış ve çok tehlikeli düşünceleri kesinlikle eleştirmeliyiz.[76]

Bolşevik devrimin on beşinci yıldönümü dolayısıyla yapılan Fransız-Alman gösterisi daha da dramatikti. KPD ve PCF'nin hem Versailles Anlaşması'nı hem de "emperyalist ye-

---

73 *Humanité*, 9 Ekim 1932; *Internationale Presse-Korrespondenz*, no 84. 11 Ekim 1932. s. 2697-2698.

74 *Humanité*, 13 Ekim 1932.

75 *Cahiers du Bolchévisme*, 15 Ekim 1932.

76 Toplantı 27, 30, 31 Ekim 1932 tarihli *Humanité*'de haber oldu; Thorez'in biraz kısaltılmış konuşması *Oeuvres de Maurice Thorez*, II, iv (1951), 73-84 içindedir.

niden silahlanmayı" lanetleyen ortak bir manifestosu, her iki partinin basınında yayınlandı ve 25 Ekim'de Essen'deki "dev toplantı"da Thâlmann tarafından okundu.[77] Gizlice Paris'e gelmiş olan Thâlmann, toplantı sırasında habersiz bir şekilde ortaya çıktı ve çılgınca alkışlar arasında Versailles ve Fransız emperyalizmini lanetledi ve komünistlerin Fransız ve Alman burjuva kapitalistleri tarafından yapılmış anlaşmaları asla kabul etmeyeceklerini ilan etti. Daha sonra polisin varlığından haberdar olmaması için gizlice toplantı salonundan kaçırıldı.[78]

On ikinci IKKI, PCF'ye açık bir yön vermeyi başaramamışsa da, SFIO daha da keskin bölünmelere maruz kaldı. Seçimlerdeki zaferine rağmen, Temmuz 1932'deki kongresi, utanmaz burjuva Radikal Sosyalist Parti ile işbirliği isteyen Renaudel'in liderliğindeki bir Sağ hizip ile Zyromski ve Blum tarafından yönetilen ve PCF ile hâlâ birleşik cephe için umutları olan bir Sol hizip arasında bölünme yaratmıştı. Sağ grup zar-zor yenildi; ve çatışma o kadar sert oldu ki Renaudel ve destekçilerinden bir kısmı 1932 Kasımı'nda SFIO'dan ayrılarak bağımsız bir sosyalist parti kurdular. Bu olaylar hem SFIO hem de PCF içinde kargaşa yarattı ve her iki partinin sıradan üyelerinin ortak eylem için baskısını artırdı. SFIO'nun yönetim konseyi, Paris bölgesinin işçilerine bir çağrı yayınlayarak Sol'un ortak toplantılarını planlamak için bir "ortak büro" oluşturma önerisinde bulundu; ve 1 Aralık 1932'de Thorez, SFIO'nun sekreteri Faure'ye, PCF politbürosu adına bir mektup göndererek yeni bir girişimde bulundu. Mektup, çağrıya dikkat çekiyor, toplantıları örgütlemek için ortak büro önerisini onaylıyor ve bunun ertesi akşam Paris'in Bullier Salonu'nda yapılması planlanan toplantı için olduğu kadar diğer merkezlerdeki başka top-

77 *Humanité*, 26 Ekim 1932, manifesto gazetede "*À bas Versailles*" başlığıyla yayınlandı; *Internationale Presse-Korrespondenz*, no. 90, 28 Ekim 1932, s. 2869-2871.

78 *Humanité*, 31 Ekim, 1, 2, Kasım 1932; Thorez'in konuşması onun *Oeuvres de Maurice Thorez*, II, iv (1951), 85-88 içindedir, Thâlmann'ın ki ise *Internationale Presse-Korrespondenz*, no. 92, 4 Kasım 1932, s. 2941-2942'dedir. Vassart'ın yayınlanmamış anıları duruma kimi pitoresk ayrıntılar eklemekte ve yanlış olarak "Aralık" demektedir (*The Comintern: Historical Highlights*, Ed. M. Draçkoviç ve B. Laziç (1966), s. 238).

lantılar için de geçerli olabileceğini ima ediyordu. Thorez ihtiyatlı bir şekilde, "böyle bir tartışmada karşılıklı hakaretlerin de sorun olmayacağını" ekliyordu. Ama her iki taraf kendi serbest görüşlerini ifade etmekte özgür olabilirdi.[79] Ertesi günkü PCF toplantısına kadar bir cevap beklenemezdi. Thorez toplantıdaki konuşmasını esas itibariyle birleşik cephe sorununa ayırdı. Sosyal demokratların 1914 savaşındaki suç ortaklığına göndermede bulunarak ve "İkinci Enternasyonal ölmüş" olduğunu açıkça ilan ederek birtakım garip hatırlatmalara girişti; Amsterdam kongresindeki ortak eylemden sempatiyle söz etti ve sözlerini alışılmış bir şekilde tamamladı:

> Biz bu tartışmaların yerler ve tarihler, ortak bürolar ve herkese ifade özgürlüğü sağlamak üzere eşit söz hakkı konularında örgütlenmesi için SFIO ve POP'la anlaşmaya varmaya hazırız.[80]

Faure, Thorez'in 1 Aralık 1932 tarihli mektubuna, "işçilerin birliği sorunu hakkında" önceki parti açıklamalarını teyit etmekten ibaret cevabını 8 Aralık'tan önce vermedi. Hiçbir şeyin cesaretini kırmadığı Thorez, 12 Aralık'ta, "sözünü ettiğiniz metinleri başlangıç noktası alarak" toplantıların örgütlenmesini görüşmeye hazır oldukları yolunda cevap verdi ve toplantıların merkezlerin büyük bir çoğunluğunda Ocak ayının ikinci yarısında yapılmasını önerdi.[81]

Kaypak Thorez'in bu inisiyatifi Moskova'da ciddi endişeler yarattı. Bu kararın, daha sonra Thorez'i aceleciliği için azarlayan Fried'in yokluğunda alındığı söylendi. Ama kesin olan şey Aralık 1932 sonlarında PCF liderlerinin "birleşik cephe sorununu" tartışacak olan IKKI'nin Fransız komisyonuna katılmak üzere yeniden çağrılmalarıydı. Görüşmelerin yayınlanmış herhangi bir kaydı yoktur. Ama orada mevcut bulunan Ferrat'ya göre, o, Manuilski ve Stepanov uzlaştırıcı bir çizgiden yana çık-

---

79 *Humanité*, 2 Aralık 1932; *Oeuvres de Maurice Thorez*, II, iv (1951), 107-108.

80 *Oeuvres de Maurice Thorez*, II, iv (1951), 107-108; POP için bu bölümün başlarına bakınız.

81 *Oeuvres de Maurice Thorez*, II, iv (1951), 133-134.

mışlar, Fried, Marty ve şimdi yola getirilmiş olan Thorez, sosyal demokrasiye karşı koşulsuz düşmanlığı savunan uzlaşmaz çizgiden yana çıkmışlardı. Ne gibi görüşler ortaya atılmış olursa olsun herhangi bir nihai karara varılmamış olduğu anlaşılıyor. Her iki taraf da bir kez daha Barbé ve grubunun yeniden kınanmasında birleşmişlerdir.[82] Bu durum, o sıralarda Moskova'ya egemen olan ikircikliğin tipik bir görünümüdür. KPD'de olduğu gibi PCF'de de sosyalistlerle bileşik cephe konusunda herhangi bir hareket –her ne kadar Manuilski tarafından ihtiyatlı bir şekilde destekleniyor olsa da– Komintern'deki inatçı uzlaşmazların inatçı kuşkusunu ve husumetini çekti.[83]

Paris'te Thorez'in Faure ile mektuplaşmasının alevlendirdiği beklenti kırıntıları kayboldu. Hitler'in Berlin'de Şansölye olmasından birkaç gün sonra, Thorez Faure'ye yazdığı 6 Şubat 1933 tarihli bir başka mektupta ortak kamu toplantıları düzenlemeyi öneriyor ama geçmişin karşılıklı ithamlarına başvurarak "Alman sosyal demokrasisinin sözde 'ehven-i şer' politikasının" Hitler'in iktidara yükselmesine katkıda bulunmuş olduğunu gözlemliyordu.[84] Thorez'in 11 Şubat'ta parti merkez komitesine sunduğu uzun raporu partide artan gerilimlerden birşeyler ortaya koyuyordu. Hitler'in başarısı, Almanya ve Fransa arasındaki çelişkileri artırmış ve Versailles sistemini sarsmıştı. Ama komünistlerin, Versailles'ya karşı "tutkulu ve sistemli bir mücadele" sürdürmeye devam etmeleri; burjuva ve sosyalist partilerin faşist saldırı tehlikesini, "silahlanma ve savaş kışkırtıcılığı politikalarını haklı göstermenin" bahanesi olarak kullanma girişimlerine direnmeleri gerektiğini belirtti. Birleşik cephe bir kez daha taviz vermez terimlerle tanımlandı; bunun peşinden gidilmesi "sosyal demokrasiye, SFIO'ya ve CGT'ye karşı örgütlü ve sistemli mücadeleyi" engellememeliydi. Moselle bölgesindeki CGTU'lu madenciler,

---

82 Ferrat'nın toplantı hakkında hatırladıkları konusunda bkz. P. Robrieux, *Maurice Thorez* (1975), s. 161; Thorez'in, Ferrat'nın daha sonra yayınlanan ve kendisinden söz etmeyen PCF tarihine saldırdığı söyleniyordu.

83 Yedinci bölüme bakınız.

84 *Oeuvres de Maurice Thorez*, II, iv (1951), 154-156.

CGT ve Hıristiyan sendikalarla aceleyle yapılan grev anlaşması nedeniyle kınandı. Öte yandan partideki kimi "sekter" unsurlar komünizmle ilgili olmadığı gerekçesiyle Amsterdam hareketine katılmaya, karşı çıkmışlar ve diğerleri de sosyalistlerle uygun seçim pazarlıkları yapmayı becerememişlerdi. Toplantının bir özelliği birkaç yıldır parti tarafından ihmal edilen köylüler arasındaki çalışmalar konusunda Renaud Jean'ın sunduğu rapordu.[85]

Hitler'in açıkça diktatörce yetkiler ele geçirmesi ve Mart 1933 başlarında KPD'yi acımasızca ezmesi, herhangi bir ülkeden daha fazla Fransa'da şok yarattı. PCF'ye paniğe benzer bir şey egemen oldu ki bu daha sonraları PCF'nin de KPD'nin "teslim olduğu" "Troçkist görüş"e kurban edilmiş olduğu suçlamasına yol açmıştı.[86] 5 Mart'ta Komintern, İkinci Enternasyonal'den yapılan bir uvertüre, gecikmiş ve korunaklı bir cevap gönderdi; ve ertesi gün PCF merkez komitesi, "sosyalist işçiler"e ve SFIO'nun "yönetim komisyonu"na hevesli bir açık mektup yayınlayarak, her siyasal eğilimden işçilerin acil talepleri ve Alman işçilerine yardım adına "bir ulusal gösteri günü" düzenlenmesini önerdi.[87] Bunu birkaç gün sonra CGTU'dan CGT ve liderlerine benzer bir çağrı izledi.[88] Ama bu uvertürler kendilerinden öncekilerden daha fazla bir ağırlık taşımadı; ve de IKKI prezidyumunun 1 Nisan tarihli Almanya durumuna ilişkin karar tasarısı yeniden bir belirsizlik ve çekince kaydı ortaya koyuyordu.[89] PCF'nin her zamanki 1 Mayıs açıklaması güzel sözlerle eylem birliği ve birleşik cephe çağrısında bulundu ama buna Marty'nin kaleminden çıkan sosyal demokrasinin if-

85 *Oeuvres de Maurice Thorez*, II, iv (1951), 11-16; Aralık 1933'teki on üçüncü IKKI'de Marty, bunun "tarın sorunu konusundaki pozisyonumuzu" PCF'nin ilk kez "tanımlaması" olduğunu kaydediyordu (*XIII Plenum IKKI* (1934), s. 392); parti 1933'ten sonra köylülük arasındaki çalışmada "pasifliğin üstesinden geldiğini" iddia etti (*Die Kommunistische International vor dem VII Weltkongress* (1935), s. 241).

86 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 338.

87 *Humanité*, 6 Mart 1933; 5 Mart tarihli Komintern mektubu için 8'inci bölümün sonlarına bakınız.

88 *Rundschau*, no. 6, 25 Mart 1933, s. 151.

89 "Hitler İktidarda" başlıklı beşinci bölüme bakınız.

lasına ilişkin bir makale eşlik etti.[90] Partinin 1933 Mayısı'ndaki merkez komite toplantısı Fransız köylülüğünün hoşnutsuzluğuna geri döndü ve tarımdaki bunalım konusunda uzun bir karar tasarısı kabul etti. Ama bunun da esas işi Alman sorunuyla ilgiliydi. Moskova'da belirlenen çizgiyi dikkate alarak komite "KPD'nin, Hitler'in iktidara gelmesinin öncesinde ve sırasındaki politikası tamamen doğru" olan "büyük ve kahramanca mücadelesi"ni selamlıyordu. Karar tasarısı, İkinci Enternasyonal'in "işçi-karşıtı" politikasına şiddetle saldırıyor ve SPD'yle, faşizmin yükselmesine karşı gösterdikleri hoşgörü nedeniyle alay ediyordu. Sendikaların dağılması ve liderlerinden bazılarının tutuklanması, "SPD ve İkinci Enternasyonal'in ihanetini" temize çıkaramazdı. Dönek Troçki tarafından kışkırtılan, suçu KPD'nin üzerine atma girişimleri, "işçilerin Komintern'e olan güvenlerini sarsmak için" tezgahlanmıştı. Karar tasarısı Versailles Anlaşması'nın ve Fransız emperyalizminin her zamanki gibi suçlanmasıyla sona eriyordu.[91]

PCF'nin Almanya'daki felakete tepki olarak henüz nereye kadar gelebilmiş olduğu, merkez komitesinin 14-18 Temmuz 1933'te yaptığı toplantıda görülmüştü. Duclos, birleşik cephe, Gitton sendikalar, Vassart örgütlenme ve Ferrat da Almanya'daki durum hakkında rapor sundular. Thorez, görüşmenin zayıflığını eleştirdiği ve SFIO'nun kongresinin arefesinde yapıldığı için özel bir önem kazanan konuşmasıyla görüşmeleri özetledi. Konuşma hemen hemen tümüyle, "sosyalist partiye ve onun burjuvazinin çıkarlarıyla uyumlu politikasına karşı savaştan asla vazgeçmeden", kapitalizme karşı işçilerin birleşik cephesini kurma ihtiyacına ayrılmıştı. "Sosyalfaşist" terimi artık kullanılmıyordu. Ama Fransa'daki faşizm "şu ya da bu Sol parti etrafında toplanma şeklini" alabilirdi. Yalnızca PCF gerçekten uluslararasıydı ve "yenilgiye boyun eğme ruhuyla savaşa karşı çıkanlarla mücadele ediyordu": SFIO'nun liderleri kendilerini hâlâ "ulusal savunma"ya adamışlardı. Konuşmanın *clou*'su (en can alıcı noktası) son pasaj-

90 *Humanité*, 1 Mayıs 1933.

91 *Humanité*, 13, 14 Mayıs 1933; *Rundschau*, no. 14, 19 Mayıs 1933, s. 436-437.

larında bulunabilirdi. Burada Thorez, "her şeyin, partinin her üyesinin kafasında açık" olmadığını ve de partinin "dış etkilere karşı ideolojik olarak korunmuş olmadığını" kabul ediyordu. Sosyalist işçiler arasındaki husumetin azaldığını gören kimi parti üyeleri "kendilerini her ne pahasına olursa olsun birliğin duygusal akımına kaptırıyorlar ve sosyalist partinin eleştirilmesini unutuyorlardı". Oportünizme karşı bu saldırıları, işçilerin günlük taleplerini görmezden gelen ("iki cephede mücadele") sekterliğe saldırarak dengeleme girişiminde bulundu. Ancak, Thorez'in kanısına göre, gerçek tehlikenin nerede yattığı açıktı.[92] Sosyalist parti kongresinden sonra Thorez, parti dergisindeki bir makalesinde İkinci Enternasyonal'i, "Versay sistemini ve Milletler Cemiyeti'ni savunanlar topluluğu" olarak suçlayarak saldırısını tekrarladı. Ama bir kez daha, aynı formülü tekrar ederek, "partimizin dış etkilere karşı ideolojik olarak korunmuş olmadığı" konusundaki endişesini ifade etti.[93]

1933 yazı boyunca atmosfer resmî Fransız-Sovyet ilişkilerinin artan samimiyetiyle fark edilmeksizin değişti: iki ülke, Almanya'da yeniden canlanan milliyetçilik ve Almanların yeniden silahlanması ortak korkusu karşısında birbirine yaklaştı. Mayıs ayında Fransız-Sovyet saldırmazlık paktının onaylanması Litvinov tarafından olağanüstü bir sıcaklıkla karşılandı.[94] 7 Temmuz 1933'te Paris'e yaptığı gezide Litvinov basına verdiği demeçte, Sovyetler'in barışa bağlılığının iyi bilindiği üzerinde durduktan sonra, "bunun Fransa'da giderek daha fazla anlayış gördüğü" ve Sovyetler'in siyasal ve ekonomik çıkarlarının "dünyanın herhangi bir yerinde Fransa'nın çıkarlarıyla çatışmadığı" gözleminde bulundu.[95] Fransa Başbakanı Herriot Ağustos 1933 sonunda SSCB'ye on beş gün süren bir ziyarette bulundu; ve bunu Eylül

92 *Rundschau*, no. 26, 28 Temmuz 1933, s. 938; *Oeuvres de Maurice Thorez*, II, v, (1951), s. 112-126.

93 *Oeuvres de Maurice Thorez*, II, v, (1951), s. 127-139.

94 *Dokumentıy Vneşney Politiki SSSR*, xvi (1970), 303.

95 *Dokumentıy Vneşney Politiki SSSR*, xvi (1970), 419-420.

ortalarında Havacılık Bakanı Cot'nun yaptığı ziyaret izledi. Her ikisi de her türlü coşku gösterileriyle karşılandı.[96]

Sovyet diplomasisinin bu manevraları herhangi yeni bir direktif şeklinde Komintern'e yansımadı ve PCF'yi can sıkıcı bir sorunla karşı karşıya bıraktı. Kapitalist bir ülkede herhangi bir komünist partisinin özü kendi ulusal hükümetine düşman olmaktı. Ancak, KPD Versailles Anlaşması'nı suçlar; atıl ve uysal Alman hükümetinden daha cesur bir şekilde ulusal iddiaların şampiyonluğunu yapabilirken, PCF aynı politikayı izleyince kendisini ulusal çıkarlara ihanet etme ya da daha doğrusu Alman yanlısı olma suçlaması karşısında bulabiliyordu.[97] Şimdi Sovyet hükümeti Fransız ulusal çıkarları ve politikaları için yeni geliştirilmiş bir sempati ifade etmeye başlayınca, PCF'nin uzlaşmazlığı partinin sıradan üyeleri için giderek anormal ve sevimsiz olmaya başlamıştı. Bu ikilem Thorez'in merkez komitesinin 20-22 Ekim 1933 tarihli toplantısında sunduğu raporun büyük bir kısmını işgal ediyordu. Kimi parti üyelerinin, hayatî Komintern sloganı "Kahrolsun Versailles Anlaşması!" sloganını reddedecek kadar burjuva ideolojisince zehirlenmiş olduklarını itiraf etti. Kimi Parisli işçiler, "Hitler'le derhal savaşmak belki de daha iyi olacaktır" düşüncesiyle bile oynamaya başlamışlardı. Thorez, savaş tehlikesinin yalnızca faşizme özgü olmadığını, demokrasinin de "pekâlâ savaşa yönelebileceğini" göstermeye çabalıyordu. Fransız emperyalizmi hâlâ düşman-

96 *Dokumenty Vneşney Politiki SSSR*, xvi (1970), 841, not 148, 856 not 218.

97 Alsace-Lorraine, –özellikle de sakinlerinden çoğunun otonomi ya da Alman kurumlarının yeniden kurulması için ajitasyon yapması siyasal olarak Sağ'a ait olan bir şey olduğu için– PCF'ye büyük bir sıkıntı kaynağı oluyordu; 1933'ten sonra bunların çoğu az ya da çok Nazi sempatizanlarıydı. Kuusinen Mart 1931'deki on birinci IKKI'de yaptığı konuşmada Alsace-Lorraine'i "ezilmiş Avrupa halkları" kategorisine dahil ederken Fransız yönetimi altında "asimilasyon politikasının eskiden Prusya emperyalizmi altında uygulanan politika kadar ısrarlı bir şekilde izlenmediğini" kabul etmişti (*XI Plenum IKKI* (1932), i, 438-439). Ancak PCF'nin tavrı değişmedi; 4 Nisan 1933'te Thorez Meclis'te yaptığı bir konuşmada "Alsace-Lorraine halkının kolonyal sömürüsünün çeşitli yönlerini" alenen suçlamış ve onların "kesin ve koşulsuz bağımsızlığı" için çağrıda bulunmuştu (*Oeuvres de Maurice Thorez*, II, v (1951), 60-87). Alsace-Lorraine'deki Nazi faaliyetleri için bakınız *Die Kommunistische Internationale vor dem VII Weltkongress* (1935), s. 234-235.

dı; ve "SSCB kapitalist devletlerce kuşatıldığı sürece, proletarya diktatörlüğünü savunmak üzere diplomasiyi kullanmak zorundaydı". Bu arada Fransa'da faşist eğilimler gelişiyordu ve yalnızca burjuva partilerinden değil, SSCB'ye iftira etmeye devam eden SFIO'dan da teşvik görüyordu. Bu rahatsızlık veren ve ikna edici olmayan bir performanstı.[98]

PCF'nin meseleleri Kasım-Aralık 1933'teki on üçüncü IKKI'de az ilgi uyandırdı. Kuusinen ana raporunda partinin "*Sağ yanlışları*"na ve "birleşik cephe taktiklerinin oportünistçe uygulamaları"na değindi.[99] Hiç kuşkusuz Fried tarafından eğitilmiş olan Thorez, partinin problemleriyle ilgili uzun ve aydınlatıcı bir sunum yaptı. Başlama noktası, Kuusinen'in sunduğu tezin sözcükleriyle "yeni bir dünya savaşının arefesi karakteri taşıyan" uluslararası durumdu. Fransa, belli başlı emperyalist devletlerin çelişkilerinin merkezindeydi. Almanya ile olan ilişkileri, "bir dizi çelişkili unsur" tarafından belirlenmişti. Fransa-Sovyet ilişkileri özel bir durumdu; zira "kitlelerin baskıları" da dahil dış koşullar, "Fransa'nın şu anda apaçık provokasyonları ...ve karşı devrim kışkırtıcılarını reddetme... kararıyla" sonuçlanmıştı. Bununla birlikte, "emperyalist Fransa'nın sosyalist inşanın ülkesine karşı olan derin nefreti eskiden olduğu gibi yerinde duruyordu"; ve Fransa "güvenlik" adına silahlanıyor ve savaş örgütlüyordu. Anlamı açık ve kesin olmayan bu sözler bariz bir şekilde PCF'yi, özellikle de birleşik cephe taktiklerini uygulama girişimlerinde, şaşırtıyordu. Troyes'de sosyalistler ve radikallerle ortak bir toplantıda, komünistler "cumhuriyetçi özgürlükleri savunmayı, 1789'un kazanımlarını, faşizme ve özellikle de Alman faşizmine karşı savunma kararlılıklarını" açıkladılar. Kuzey bölgesinde bir komünist, "burjuva demokratik rejime sadakat" ifade eden sosyalist bir karar tasarısına oy vermişti ve *Humanité* karar tasarısını yorum yapmadan yayınlamıştı. Marsilya'daki parti örgütü, "*Versailles Anlaşması'na karşı mücadele etmenin Hitler'in davasına hizmet anlamına geldiği-*

98 Rapordan yalnızca parçalar *Humanité* ve *Oeuvres de Maurice Thorez*, II, v (1951), 144-163'te yayınlanmıştı.

99 *XII Plenum IKKI* (1934), s. 26.

ni" açıklıyor; Saint-Etienne'de parti, "*Kahrolsun Versailles Anlaşması*" sloganını terk etme çağrısında bulunuyordu. Yalnızca on ikinci IKKI'den sonradır ki "işçilerin temel talepleri"ne biraz ilgi gösterilmeye başlanmıştı. Ancak bu buyrukların tartışmalı sonuçları çözülmeden kalmıştı.[100]

PCF'nin kusurlarının, her ne kadar on ikinci IKKI'den daha ılımlı terimlerle de olsa, ayrıntılarına girmek yine Pyatnitski'ye kalmıştı. On ikinci IKKI'den bu yana "ciddi oportünist yanlışlar" yapılmıştı. Yalnızca SFIO'nun merkez komitesiyle değil (ki bu doğruydu), "komünist partiden kovulmuş dönekler-den oluşan" POP grubuyla da görüşmeler yapılmış; ve "belirli sorunlar ve belirli platformlar" etrafında işçilerin birleşik cephesini örgütlemek yerine, birleşik cephe ilkeleri üzerine liderlerle açık olmayan görüşmeler yürütülmüştü. Aynı eleştiri CGTU ve CGT için de geçerliydi. Ancak asıl sorunun uluslararası ilişkiler alanında olduğu görülüyordu. Mayıs 1933'te SFIO, 1926 Sovyet-Alman Anlaşması'nın yenilenmesi üzerine büyük bir yaygara koparmış ve SSCB'nin, KPD'ye anlayış göstererek faşist Almanya ile ilişkilerini kesmesini talep etmişti. Öte yandan Herriot'nun Ağustos ayında Moskova'da sıcak bir şekilde karşılanışı, sosyalistler tarafından Fransız emperyalizmine yaltaklanma olarak kınanmıştı. Bu saldırılara karşı PCF, *Humanité* sayfalarında zayıf cevaplar vermiş ya da susmayı tercih etmişti. Pyatnitski, Fransız hükümetinin geçen yıl Sovyet hükümetine karşı tavrının değiştiğini vurguladı ama Versailles Anlaşması sorununu doğrudan gündeme getirmedi.[101] Ancak onun Sovyet dış politikasını savunması Fransızların kulaklarına içi boş şeyler olarak geldi. Tartışmada konuşan Frachon ve Marty eleştirileri cevaplamaya kalkışmadılar ve her ne kadar Marty Avrupa'daki Fransız hegemonyasının "Versailles Anlaşması'nca koşullandığı"na değindiyse de, ele alınan konulara hiçbir katkıda bulunmadılar.[102] Kuusinen de konuşmasındaki soruya geri dönmedi; onun PCF ile ilgili son öğüdü "reformcu-

100 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 142-153.

101 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 176-184.

102 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 389.

ların etkilerini yok etmek için sosyalist partideki bölünmeden yararlanılması" yolunda oldu.[103] Alman milliyetçiliği ve Versailles Anlaşması'yla huzursuz bir şekilde boğuşan[104] on üçüncü IKKI'nin karar tasarıları, PCF'den hemen hemen hiç söz etmedi. Tam bu sırada Moskova'daki kararsızlık anında, apışıp kalmış ve sıkılmış Fransız partisine herhangi açık bir akıl önerilemezdi. Ama bu Thorez'i Paris'e bir neşe havası içinde dönmekten alıkoymadı. 7 Ocak 1934 tarihli *Humanité*'de Komintern'in temel parolasının "Sovyet iktidarı" olduğunu ileri sürdü; parti dergisindeki bir makalede ise, on üçüncü IKKI'nin kararları temelinde "ileri yeni bir adım" ilan etti.[105]

PCF merkez komitesi 22-25 Ocak 1934'te IKKI'nin sonuçlarını görüşmek ve hayata geçirmek üzere toplandı. Thorez, *Krizden Devrimci Bir Konuya* başlığı altında broşür olarak yayınlanan bir rapor sundu. Partinin SFIO'ya karşı deklare edilmiş husumetini yatıştıracak bir havada görünmedi:

> Sosyal demokrat hizipler de dahil burjuvazinin bütün partileri, faşistleştirme işinde işbirliği yapıyorlar... Sosyal demokrasinin görevi kitlelerin devrimci hareketini frenlemek, ona engel teşkil etmektir.

SFIO içindeki bölünme anlamsızdı. Blum ve Faure, yalnızca "işçileri mümkün olduğunca uzun bir süre, sözde 'demokratik yöntemler' aracılığıyla kandırmakla" ilgileniyorlardı. Thorez, "PCF ve CGTU'nun etkisinin yeterince gelişmediğini ve toplam üye sayısının artmadığını" itiraf etti. Bununla birlikte parti, "savaş ve faşizme karşı, binlerce sosyalist işçiyi yanına çekerek ve küçük burjuva unsurları etkileyerek geniş bir birleşik cephe hareketi oluşturmayı" başarmıştı. Aşağıdan birleşik cephe övgüsüne, "MOPR, MRP, Sovyetler Birliği'nin Dostları" vs.'nin çalışmalarına dostça göndermede bulunmak da dahildi.[106] Doriot gerçek bir birleşik cephe için çağrıda bulundu ve Faure'ye

103 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 582.

104 Altıncı bölüme bakınız.

105 *Oeuvres de Maurice Thorez*, II, v (1951), 203-224.

106 *Oeuvres de Maurice Thorez*, II, v (1951), 225-268.

gösterilen gönülsüz yaklaşımdan alaycı bir küçümsemeyle söz etti. Bununla birlikte onun konuşması, *Humanité*'de haber olmadı ya da sözü edilmedi ve işin daha da kötüsü muhalif komünist dergi *Vérité*'de yayınlandı.[107] Thorez'in raporu üzerine kabul edilen karar tasarısı faşizme ve SFIO'nun ve öteki "Sol" partilerin işçilere yaptığı baskılara karşı ve Komintern'in 5 Mart 1933 çağrısının çizgisinde olan sosyalist işçilere yaklaşım için daha güçlü eylem çağrısında bulunuyordu.[108] Rapor gibi karar tasarısı da parti içindeki görüş ayrılığına değinmiyordu. Ancak Doriot'nun içtenliği hiç kuşkusuz ona pek çok delegenin sempatisini kazandırmıştı. Marty'nin, "Pas d'Enervement" başlıklı kötü zamanlanmış bir makalesi, faşist saldırılar karşısında partiyi sakin olmaya davet ediyordu.[109]

Bu yapay sessizlik kısa ömürlü oldu. Faşizm iblisi öyle kolayca defedilemiyordu. 6 Şubat 1934'te, gergin bir siyasal durumda, aşırı Sağ kanat gruplar Concorde Meydanı'nda arbede çıkardılar ve polis tarafından Millet Meclisi'nin toplantı halinde olduğu Bourbon Sarayı'na hücum etmekten güçlükle alıkonuldular. On iki gösterici öldü, pek çoğu yaralandı. Bütün partilere korku egemen oldu. SFIO, CGT, PCF ve CGTU'nun yerel örgütleri, bu sırayla, faşizme karşı demokratik kurumları savunmak üzere ortak eylemi görüşmek için uvertürlere başladılar. Ama tepede katı tavırlar hâlâ devam ediyordu. Marty, faşist kalkışmanın arefesinde, "faşist çetelere, onları cesaretlendiren hükümete ve işçi sınıfını bölerek onu zayıflatmayı amaçlayan sosyal demokrasiye karşı" gösteride bulunmak üzere PCF'ye çağrıda bulunmuştu.[110] PCF, CGTU ve gençlik birliğinin, bütün işçilere faşizme karşı birlikte savaşmak için çağrı yapan ama birleşik cephe için daha önceki çağrılara cevap vermeyen, grev kırıcı rolü oynayan ve kapitalist partilerle işbirli-

107 Thorez bunu altı ay sonra öfkeyle ayrıntılı bir şekilde anlattı (*Oeuvres de Maurice Thorez*, II, v (1951), 183).

108 *Humanité*, 24 Ocak 1934; *Rundschau*, no. 14, 8 Şubat 1934, s. 526-527.

109 *Humanité*, 3 Şubat 1934.

110 *Humanité*, 6 Şubat 1934.

ği adına sınıf mücadelesini terk eden SFIO'yu suçlamayı sürdüren ortak bir manifestosu 7 Şubat 1934 tarihli *Humanité*'de yayınlandı. İzleyen birkaç gün içinde pek çok şehirde işçilerin faşizme karşı ortak gösterileri yer aldı. Ama sıkıntılı bir sükunet Fransız siyaset sahnesine geri döndüğünde bu istek kayboldu. 12 Şubat'ta hem CGT hem de CGTU tarafından desteklenen bir günlük genel grev geçici olarak sosyalistlerle komünistleri aynı platformda bir araya getirdi ama devamı gelmedi. İki parti karşılıklı güvensizlik ve husumet çerçevesinde birbirleriyle zıtlaşmayı sürdürdüler. Thorez, *Humanité*'de 20 Mart tarihli bir makalesinde, "komünist partinin liderliği altında, sosyalist partiye rağmen ve onu hiçe sayarak komünistlerle sosyalist proleterler arasındaki mücadele birlikteliğinin kurulacağını" önemle açıkladı.[111] 19 Nisan tarihli bir makalede Doriot'yu adını vererek ilk kez eleştirdi.[112] Doriot'nun PCF içinde pek çok sempatizanının bulunduğundan kuşku yoktu. Yaralarını saran ve belki de Thorez'den intikam almaya hevesli Barbé, Doriot'ya daha da yaklaştı; ve de sadık parti örgütleri, "Barbé-Doriot grubu"nu suçlamaya başladılar.[113] Ancak liderler Komintern karargahından bir işaret gelmeden hareket etmeye cesaret edemiyorlardı.

Moskova'daki bu sorunlu ikilemden paçayı sıyırma arzusu, Doriot'nun kampanyasını sürdürme konusundaki kararlılığıyla akamete uğradı. 11 Nisan 1934'te, partinin Saint-Denis seksiyonu büyük bir çoğunluğun desteğiyle güçlenmiş olarak IKKI'ye bir açık mektup yayınladı ve parti çizgisine muhalefetinin nedenlerini açıkladı; bir karar verilmesini istedi ve bunlar da yerel parti organında yayınlandı.[114] Thorez konusunda asla hevesli olmayan ve belki de bir politika yayınlanması konusunda kendi içinde bölünmüş olan Komintern sekretaryası

---

111 *Oeuvres de Maurice Thorez*, II, vi (1951), 61.

112 *Oeuvres de Maurice Thorez*, II, vi (1951), 91-92.

113 *Humanité*, 23 Nisan 1934; bu sırada Thorez Barbé'yi "oportünist" olmuş eski bir "sekter" olarak niteliyordu (*Oeuvres de Maurice Thorez*, II, vi (1951), 65-66).

114 Mektuptan parçalar için bakınız *Le PCF pendant l'Entre-Deux guerres*, Ed. N. Racine ve L. Bodin (1972), s. 215-219; açık mektup ayrıca bir broşür olarak da yayınlandı.

bu cesur girişime karşı şaşırtıcı bir hoşgörüyle tepki gösterdi. 23 Nisan'da rakipleri, anlaşmazlıklarını askıya almaya ve Moskova'ya gelerek görüş farklılıklarını savunmak üzere davalarını Komintern'e havale etmeye davet etti. Thorez derhal çağrıya uydu. Şimdi besbelli düşüşe geçmiş olan Doriot, gitmeyi reddetti ve rakiplerini çılgına çeviren bir jeste başvurdu. Saint-Denis belediye başkanlığı görevinden istifa etti, parti merkez komitesine kendisine karşı bir aday çıkarması için meydan okuyarak yeniden seçilmeye aday oldu ki parti akıllıca davranarak bundan kaçındı.[115] 26 Nisan'da Saint-Denis'de bir komünist-sosyalist ortak toplantısında konuştu;[116] ve 6 Mayıs'ta muzaffer bir şekilde yeniden seçildi.

Doriot Komintern'e bir seçenek bırakmamıştı. 16 Mayıs 1934'te IKKI prezidyumu, Doriot'nun daveti reddettiğini ve "PCF merkez komitesine karşı mücadelesini sürdürdüğünü" belirten bir karar tasarısını kabul etti. Eylemleri ve açık mektubuyla kendisini, "zamanında karşı-devrimci Troçki'nin girdiği aynı yola" sokmuştu. Prezidyum, "Doriot'yu Komintern'in korumasından yoksun bırakmaya" karar verdi ve PCF merkez komitesini "partinin birliği ve faşizme karşı mücadelede gerekli gördüğü her türlü ideolojik ve örgütsel nitelikte önlemi alma" konusunda serbest bıraktı. Karar tasarısı 23 Mayıs 1934 tarihli *Pravda*'da, Doriot'nun suçlarını ayrıntılarıyla belirten uzun bir makale eşliğinde yayınlandı. Doriot'un Komintern'e başvuru yapma hakkı vardı. Ama başvuruyu bir "platform" olarak yayınlamak, "kendi partisine karşı kabul edilemez bir hizip mücadelesine" girmekti. Birleşik cephe ilkesi bir kez daha uzlaşmaz terimlerle sayılıp döküldü. Bu işçi sınıfının burjuvaziden kopuşu ve burjuvaziyle işbirliği vaaz eden sosyal demokrat liderlerle bir araya gelemeyeceği anlamını taşıyordu. Şaşırtıcı bir şekilde makale, "Doriot'nun henüz tamamen düşman kampına geçmediği", "uçurumun kenarından dönmesi" için –nihai yaptırım olarak partiden atılma tehlikesini bertaraf edecek bir ipucunu PCF'ye sunması yolunda– bir kez daha kendisine çağrı-

115 Bu ayrıntılar, 23 Mayıs 1932 tarihli *Pravda* makalesinden izlenebilir.

116 L. Trotsky, *Oeuvres*, iv (Nisan-Aralık 1934) (1979), 17.

da bulunuyordu. Bununla birlikte bu karar, Komintern'de kimi çevrelerde uzun süredir benimsenmiş olan ateşli ve popüler Doriot'nun, uysal ve uslu Thorez'den daha iyi bir lider olabileceği görüşünün istemeye istemeye terk edildiğine işaret ediyordu.

Thorez, Moskova'da bulunduğu sırada, 11 Mayıs 1934'te, kendisinden "komünist ve sosyal demokrat işçiler arasındaki duvarın yıkılması"nın önemi konusunda ısrarla buluşmayı rica eden Dimitrov'la görüştü. Siyaset, "Zinovyev döneminin dogmatik formüllerinden" uzaklaştırılmalıydı. Komünistlerin, sosyal demokrat ve diğer işçilerin "burjuvaziye karşı" ortak hareketi, "başlangıçta her şey bizim sloganlarımızla uyum içinde olmasa da" memnuniyetle karşılanmalıydı.[117] Ama Dimitrov'un sözü henüz Komintern'de kanun değildi ve Thorez ihtiyatlı olmayı öğrenmişti. 23 Mayıs'ta Paris'e dönüşünü, her ne kadar kendisine karşı ne gibi bir müeyyide uygulanması gerektiğini belirtmese de, Doriot'yu bir kez daha suçladığı bir konuşmayla kutladı. Parti politikasından herhangi bir uzaklaşmayı dile getirmedi.[118]

Siyasal hayatta çok da seyrek görülmeyen bir paradoksla, Doirot'nun yenilgisi onun savunduğu politikalara doğru ilerlemenin yolunu açtı. SFIO'nun Toulouse'da 1934 Mayısı'nda toplanan kongresinde, kanaatler ağırlıklı bir şekilde birleşik cephe ilkesinden yana oldu. Ama liderlerinin, –PCF liderlerinin bulaşmaya hazır oldukları– şiddetli inciticiliği, ciddi bir engeldi; ve Blum tarafından sunulan karar tasarısı inandırıcı değildi. Paris'te Barbusse'ün başkanlık ettiği ve yaklaşık 3500 delegenin katıldığı bir anti-faşist kongre PCF'den esenlik mesajı aldı ve SFIO kongresine, "Amsterdam hareketi temelinde" faşizme

117 B. Leibzon ve K. Şirinya, *Pavorot v Politike Kominterna* (2. baskı, 1975), s. 93-94; buluşmanın bir kaydı Komintern arşivinde yer almaktadır (*Kommunist*, 1972, no. 8, s. 20) ama yayınlanmamıştır. 26 Aralık 1934 tarihli *Humanité* Dimitrov'un Moskova'da bir Fransız gazeteciye verdiği, ihtiyatlı bir şekilde işçilerin, küçük burjuvaların ve entelektüellerin faşizme karşı birleşik cephesini savunan mülakatını yayınladı ve 2 Haziran 1934'te Dimitrov'un yaşgünü nedeniyle Cachin'e gönderdiği aşırı iltifatlı tebrik mektubunu yayınladı; bunların her ikisi de G. Dimitrov, *Sçinenniya*, ix (t.y.), 435-443, 471-473'te.

118 *Humanité*, 24 Mayıs 1934.

karşı eyleme katılmalarını rica eden bir telgraf gönderdi.[119] 27 Mayıs'ta Pére-Lachaise mezarlığında, Paris Komünü'nün Mayıs 1871'de ezilmesini takip eden idamların anma töreni PCF'nin gayretiyle Komintern'i destekleyen, sosyalist, anarşist ve diğerlerinin de katıldığı söylenen, 100.000 işçinin yer aldığı muazzam bir gösteriye dönüştü.[120] Ertesi gün PCF birleşik cephe sorununu görüşmek üzere 24 Temmuz için bir ulusal parti konferansı duyurdu.[121] 31 Mayıs'ta *Humanité*, 23 Mayıs tarihli, Doriot'yu suçlayan *Pravda* makalesinin çevirisini yayınladı; ancak aynı sayının ilk sayfasını işçilere ve sosyalistlere ve de SFIO'nun yönetim konseyine Thâlmann'ın salıverilmesini sağlamak ve faşizmi bozguna uğratmak için bir çağrı işgal ediyordu. Her ne kadar hafifletilmiş olsa da geçmişe ilişkin itham edici notlar eksik değildi; ve yönetim konseyinin cevabı, uvertürü "şartsız" kabul etmiş gibi gösterirken, "karşılıklı örgütlerimiz ve liderlerine yönelik saldırılara son verilmesini" talep ediyordu.[122] 15 Temmuz'da Thorez, PCF'nin ortak hareket konusundaki arzusu üzerine yeniden Meclis'te konuştu. SFIO'nun çoğunluğunun, PCF'nin değişmez bir şekilde karşı olduğu ulusal savunmayı desteklediğine işaret etti ama bunu bir engel olarak ele almaz göründü.[123] Aynı günkü parti dergisindeki bir makalede, "faşizme karşı mücadelede birleşik cephenin örgütlenmesinin" gelecek parti kongresindeki tek gündem maddesi olduğunu söyledi. İşçiler birlik istiyordu. Ama Thorez gerçek bir işbirliği arzusunu maskeleyen bir beceriksizlikle, birlikten söz etmeye başlayan ama, "eylem birliği ve *tout court* birlik"ten uzak duran SFIO ve CGT'nin liderleri "Blum'lar ve Jouhaux'lar"a küçümseyerek göndermede bulunuyordu:

> Gevezelik etmek, işçi sınıfını kandırmak, onu kısmen kendi etkileri altında –yani başlıca toplumsal desteği oldukları ve

119 *Rundschau*, no. 31, 24 Mayıs 1934, s. 1223-1224; Amsterdam hareketi için Cepheler ve Hareketler adlı on yedinci bölüme bakınız.

120 *Humanité*, 28 Mayıs 1934.

121 *Humanité*, 29 Mayıs 1934.

122 *Populaire*, 6 Haziran 1934.

123 *Oeuvres de Maurice Thorez*, II, vi (1951), s. 124-129.

öyle kaldıkları burjuvazinin etkisi altında– tutmak; sosyal reformcu örgütlerin liderlerinin amaçları budur [diye sonuca varıyordu].[124]

Bu saldırılardan çılgına dönen SFIO yürütme komitesi 20 Haziran'da PCF'ye bir mektup yazarak görüşmeleri durdurdu.[125]

Dolayısıyla parti konferansı 23 Haziran 1934'te Irvy'de toplandığında tamamıyla karışık bir atmosfer egemendi. Thorez'in Mayıs ayındaki Moskova ziyaretinden beri, Komintern'deki birleşik cephe destekçileri, PCF'de işlerin yürütülme şeklinden giderek rahatsız olmuşlardı; ve 11 Haziran'da konferansa yön vermek amacıyla Paris'e bir mektup gönderildi.

> Bir birleşik cephe yaratma görevini [diye devam ediyordu talimat] Fransız işçi sınıfındaki herhangi bir parti ya da örgütten daha geniş bir şekilde ele almalısınız. İşçi sınfının kitle hareketlerinin bütün gücü faşizme karşı yoğunlaştırılmalıdır. Anti-faşist bir cephe yaratabilmek için en geniş kitleler tarafından desteklenecek bir talepler programı hazırlanmalıdır. ... Parti basınında ya da parti organlarının açıklamalarında sık sık karşılaşılan, partinin burjuva demokrasisini ortadan kaldırmak için savaştığı yolundaki açıklamalara bir son verilmesi kaçınılmazdır. Bu tür boş ve tamamen tek yanlı açıklamalar politik olarak yanlıştır.[126]

Mektup, her ne kadar Thorez'in 15 Haziran tarihli makalesini etkilemek için çok geç idiyse de, konferanstan epeyce bir süre önce gelmiş olmalıdır. Ancak Komintern dilinin nüanslarını okumakta beceriksiz mankafa Thorez, Komintern'in niyet-

---

124 *Oeuvres de Maurice Thorez*, II, vi (1951), s. 114-123; makale ayrıca Barbé-Célor grubuna uyan Doriot'ya da hücum ediyor ve onu Troçki ile karşılaştırıyordu.

125 Mektup 21 Haziran 1934 tarihli sosyalist gazete *Populaire*' de yayınlandı; J. Braunthal, *History of the International*, ii, (İng. Çev., 1975), s. 425 not 3'te aktarılıyor.

126 *Voprosy Istoriy KPSS*, 1972, no. 1, s. 128; tam metin hiçbir zaman yayınlanmadı ve aktarılan parçanın gücünü azaltan kimi çekinceleri içermiş olabilir. O sırada PCF'nin Moskova'daki delegesi olan Vassart, yayınlanmamış anılarında bunun hazırlanmasına katıldığını iddia etmektedir (*The Comintern: Historical Highlights*, Ed. M. Draçkoviç ve B. Lazitç (1966), s. 246-247.

lerini de anlayamadı. Konferansa sunduğu, birleşik cephe için ateşli bir çağrı olan ana raporu safça kendini beğenmişliklerle doluydu ve biraz SFIO ve CGT'inin tereddütlerinin mızmız eleştirileriyle renklendirilmişti. Raporun bütünündeki ima, gönülsüz SFIO liderlerinin birleşik cepheye taraftarlarının gayretiyle sürüklenmiş olduklarıydı. SFIO'nun Toulouse kongresinin "Moskova'ya doğru bir yöneliş"in etkisi altında olduğu söyleniyordu. Açıklayıcı bir pasajda Thorez solun taleplerinin, "*SFIO ve CGT'yi bu talepleri kabul etmeyi reddedemeyecekleri kitleler adına güçlü bir baskıya, çok sıkı bir kontrola tabi kılacak*" şekilde biçimlendirilmesi gerektiğini belirtiyordu.[127] Bu Blum'un ve taraftarlarının en kötü kuşkularını teyit edecek patavatsız bir performanstı.

Bu ana gelindiğinde Moskova'da yıldızı parlamaya başlayan birleşik cephe taraftarları, Paris'te olup bitenlerden enikonu endişeye kapılmışlardı. Konferans toplantı halindeyken, Komintern'den gelen bir telgraf talimatı görüşmelerin yönünü değiştirdi.[128] 25 Haziran'da, SFIO'nun ortak toplantılar ve faşizme karşı ortak kampanyalar yapılması önerilerinin, "iki partinin karşılıklı olarak birbirlerinin örgütleri ve parti üyelerine yönelik her türlü saldırı, hakaret ve eleştiriden uzak durmalarının kabul edilmesi de dahil" onaylandığını bildiren bir açık mektup yayınlandı.[129] Thorez'in toplantıyı kapatmak için yaptığı konuşma konferansı açarken yaptığı konuşmadan belirgin şekilde farklıydı. Thorez, birleşik cephenin "bir manevra olmadığını" tekrarlıyordu. PCF yalnızca "*her ne pahasına olursa olsun* faşizme karşı sosyalist işçilerle eylem birliğini gerçekleştirmeyi" ve "*her ne pahasına olursa olsun* sendikaların tek bir CGT

127 *Oeuvres de Maurice Thorez,* II, vi (1951), 130-176.

128 Vassart'ın kendi kişisel rolünü abartmaya yönelik safça bir heves ortaya koyan yayınlanmamış anıları bu telgrafın kaynağıdır; bu öyküye göre, Manuilski, Thorez'i doğru yönlendiremediği için Fried'e çok öfkelenmişti ve onu Paris'teki görevinden almakla tehdit etti (*The Comintern: Historical Highlights,* Ed. M. Draçkoviç ve B. Lazitç (1966), s. 248-251). Eğer bu tehdit yapılmışsa, hayata geçirilmedi; Fried 1930'lu yıllar boyunca Thorez'in yakın dostu ve hamisi olarak Paris'te kaldı (P. Robrieux, *Maurice Thorez* (1975), s. 184).

129 *Humanité,* 25 Hazirdan 1934, mektubun metni için bakınız *Humanité,* 2 Temmuz 1934.

içinde birleştirilmesini" değil, fakat aynı zamanda "orta sınıfları da çekmeyi ve onları faşist demagojinin pençesinden kurtarmayı" arzuluyordu. "Ülkemizi seviyoruz" güvencesi daha ileri bir uzlaşma havasına işaret ediyordu.[130] Aynı temalar Thorez'in 1 Temmuz tarihli parti dergisindeki dalkavukça makalesinde de sürdürülüyordu – bu onun bir önceki makalesinden dikkate değer bir *geriye dönüş*tü (*volte-face*).[131]

Doriot konferansa, eğer konferansın böyle bir niyeti vardıysa, kendisini görmezden gelme fırsatı vermedi. Her ne kadar katılmaya hakkı vardıysa da, kendisine hiçbir belge gönderilmediğinden şikâyet eden bir mektup yazdı; hazır bulunmadı ve kendisini "*de facto* dışlanmış" hissetti. Katılmayarak "kendi kendisini tasfiye ettiği" yolunda bir cevap kaleme alındı.[132] Thorez kendisini her iki konuşmasında da suçladı; bununla birlikte ikincisinde "partimizin ve Enternasyonal'in kararlarına boyun eğmesi" için yeni bir duygusal çağrı yer alıyordu ve "kaymakta olduğu uçurumdan kurtulmak için" henüz zaman olduğu tekrarlanıyordu. Konferans resmî bir karar almadı ama merkez komitesine Doriot'un "ihraç kararı" için talimat verdi.[133] Konferansın sona erdiğinin ertesi günü, 27 Haziran'da, Doriot, kamuya herhangi bir açıklama yapılmadan partiden ihraç edildi.[134]

SFIO'nun kimi üyelerinin kafasında hangi endişeler yer almış olursa olsun; yol şimdi açılmıştı. 8 Temmuz'da Bois de Vincennes'da büyük bir sosyalist-komünist gösteri yer aldı. Her iki partinin liderleri 14 Temmuz'da bir ön görüşme yaptılar. Ertesi gün, SFIO'nun özel bir konferansı, anlaşmayı büyük bir çoğunlukla, 67 çekimser ve 366 red oyuna karşı 3.471 oyla onayladı;[135] ve sonunda anlaşma 27 Temmuz'da küçük bir Pa-

130 *Oeuvres de Maurice Thorez*, II, vi (1951), 177-192.

131 *Cahiers du Bolchévisme*, 1 Temmuz 1934, s. 771-780; bu makale bir öncekinden farklı olarak toplu eserlerde yayınlanmamıştır.

132 *Humanité*, 26 Haziran 1934.

133 Konferansın kısa ve seçici bir özeti *Rundschau*, no. 38, 23 Haziran 1934, s. 1533-1534'te ve no. 39, 5 Temmuz 1934, s. 1568-1569'da yer aldı.

134 G. Walter, *Histoire du Parti Communiste Français* (1948), s. 271.

135 J. Braunthal, *History of the International*, ii (İng. Çev. 1967), s. 427-428.

ris lokantasında imzalandı. Dört noktayı içeriyordu: savaş hazırlıklarına, "Almanya ve Avusturya'daki faşist teröre" karşı ve demokratik özgürlüklerin savunulması için ortak bir kampanya ve Thâlmann ile hapishanelerdeki öteki anti-faşistlerin salıverilmesi için eylem birliği yapılması; ortak toplantılar ve gösteriler düzenlenmesi; diğer partiye karşı herhangi bir "hakaret ve tecavüz" yapılmadan "kendi propagandalarını geliştirmeleri için her partiye tam bağımsızlık tanınması"; ve her iki partinin kendi saflarındaki itirazcılarla başa çıkma yükümlülüğü.[136] IKKI siyasal sekretaryası 21 Ağustos 1934 tarihli bir mektupla, PCF'ye "esnek ve tutarlı bir politika", sendikaların birleştirilmesi için bir kampanya ve ikinci seçimde karşılıklı olarak adaylarının çekilmesini öngören bir seçim paktı tavsiye ederek, birleşik cephe geliştirilmesi anlaşmasını onayladı.[137] Yeni çizgiye bağlılığını göstermeyi tamamlamak üzere, PCF, "Sol sekter politikası" bir zamanlar "komünistleri sosyal demokrat işçilere karşı kışkırtmış olan" Barbé hakkında gecikmiş bir ihraç kararı açıkladı.[138]

Birleşik cepheyi destekleyenlerin ek bir amacı da Fransız sendika hareketindeki çatlağı gidermekti. CGTU'daki bir azınlık her zaman CGT ile uzlaşmadan yana olmuşlardı ama herhangi bir resmî teşvik görmemişlerdi.[139] Şubat 1934 olaylarından sonra CGTU yönetimi 28 Mart'ta CGT'ye bağlı işçilere, pratik ortak amaçların elde edilmesi için "birlik komiteleri"ne katılma çağrısında bulundu.[140] Bu ılımlı girişim CGT liderlerinin muhalefeti nedeniyle iflas etti. Yaz boyunca küçük bir gelişme kaydedildi; Marsilya'daki demiryolu işçileri ortak bir sendika kurdular. 8 Ekim'de CGT ve CGTU liderleri, –görünüşe göre ilk kez olmak üzere– CGTU'nun bürolarında bir araya geldiler. CGT demiryolu sendikalarının birleştirilmesini kabul

136 Metin, her iki parti tarafından hazırlanan özgün müsveddeler de dahil, *Le PCF pendant l'Entre-Deux-guerres,* Ed. N. Racine ve L. Bodin (1972), s. 221-224.

137 *Kommunistiçeskiy Internatsiyonal: Kratki Istoriçeski Oçerk* (1969), s. 381; bu konuda herhangi bir arşiv referansı yoktur.

138 *Rundschau,* no. 51, 20 Eylül 1934, s. 2191-2192.

139 Bakınız *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929,* cilt 3, s. 531-533.

140 *Rundschau,* no. 27, 26 Nisan 1934, s. 1007-1008.

etti ama CGT'nin birleşme konusunda genel bir anlaşma hazırlanması ve tartışmalı konuların üyelerin katılacağı bir referandum yoluyla çözülmesi önerisini reddetti.[141] Daha sonra, CGTU'nun kamu görevlileri için ortak bir sendika önerisi benzer bir engellemeyle karşılaşmış görünüyor.[142] Pyatnitski PCF dergisinde yayınlanan bir mülakatında birleşik bir sendika hareketi davasını savundu.[143] Ancak sendikaların birliği konusundaki kampanyanın PCF ve SFIO'nun birleşik cephesi hamlesinin gerisinde kaldığı açıktı.

Bu arada, 27 Temmuz 1934 Anlaşması'yla oluşturulan koordinasyon komitesi çalışmaya devam etti; ve 9 Ekim'de PCF delegeleri, "işçi sendikalarını, köylü, zanatkâr, küçük esnaf ve orta sınıfın diğer unsurlarının kooperatif gruplarını" içerecek "geniş bir birleşik cephe" yaratılması için bir program sundu.[144] Ertesi gün Paris'te Salle Bullier'de, Thorez, Marty ve Duclos'un PCF adına, Zyromski'nin SFIO adına konuştuğu ve yerel seçimlerde işbirliği için ortak bir manifestonun yayınlandığı kitle toplantısı yapıldı. Haziran'daki parti konferansında Thorez, "orta sınıflar"dan faşizme karşı mücadelede potansiyel yeni unsurlar olarak söz ettiğinde hiç kimse fazla ilgi göstermemişti.[145] 6 Şubat olaylarından sonra kurulan gerici Doumergue hükümetine karşı nereden destek bulunabilirse ondan yararlanma eğilimi kuvvetliydi. 9 Eylül tarihli *Humanité*'deki bir makalede Thorez, işçi gibi '*Français moyen*'in de [orta sınıf] burjuva sömürüsüne maruz bulunduğunu; coşkulu bir şekilde mücadele ettiğimiz "'*Français moyen*'in taleplerinin çoğunun komünizmin özel talepleri" olup olmadığını soruyordu; ve bir ay kadar sonra, daha özel olarak "demokratik özgürlüklerin", "halkın özgürlüklerinin ve de "ekmek ve özgürlük mücadelesinin" savunulması

141 *Rundschau*, no. 54, 11 Ekim 1934, s. 2349-2350.

142 *Rundschau*, no. 65, 20 Aralık 1934, s. 3009.

143 *Cahiers du Bolchévisme*, 1 Kasım 1934, s. 1275-1283; Pyatnitski Fransa'da şimdiden, 115'i demiryolu işçileri sendikalarından oluşan 166 birleşmiş sendika bulunduğunu iddia etti

144 *Oeuvres de Maurice Thorez*, II, vii (1952), 142-143.

145 *Oeuvres de Maurice Thorez*, II, vi (1952), 17-19; bu konuşma için iki sayfa yukarıya bakınız.

için yazıyordu.[146] Bu makul ve zararsız görünüyordu. Ancak 10 Ekim'de Salle Bullier'deki konuşmada artık özel olarak küçük burjuvaziye değil, burjuvaziye yaptığı çağrı anlaşılmadık nokta bırakmıyordu ve yalnızca SFIO ile değil burjuva Radikal Sosyalistler'le de seçim ittifakı çağrısıyla desteklenmişti. Ayrıca, Amsterdam hareketinde ve Amsterdam-Pleyel komitesindeki rolleri nedeniyle Rolland ve Barbusse'e olağanüstü övgüler düzdü. Ama burjuva müttefiklerine yaptığı kurları, zorlayıcı bir komünist liderlik iddiasıyla dengelemiş oldu:

> Eylem birliğinin, sağlam bir doktrin –proletarya diktatörlüğü, Sovyet iktidarı için mücadele, ulusal savunma yalanına düşmanlık–, Lenin'in şanlı partisinin modeli etrafında merkezileşmiş ve disiplinli ve Komünist Enternasyonal'e yaraşır bir parti temelinde işçi sınıfının tek partisinin yaratılmasına yol açacağını tekrarladı.[147]

Thorez'in safça samimiyeti SFIO liderlerinn PCF ile eşit ortaklık konusundaki kuşkularını yatıştırmak üzere hesaplanmamıştı.

Çok yakın zamanlara kadar sosyalistlerle bile işbirliğini reddeden PCF, şimdi –belki kısmen bilinçsiz olarak çok düzgün bir dönüşüme–, işçilerin "birleşik cephesi"nden, "sınıfa karşı sınıf" doktrininin somutlaştırılmasından, daha da ileri bir dönüşüme, faşizme karşı demokrasinin savunulmasına kendini adamış iyi niyet sahibi herkesin katılacağı, kapsayıcı bir "cephe" oluşturulmasına kalkışıyordu. Çağrı şimdi açık olarak "orta sınıflar"a yönelmişti.[148] Baştacı edilen ilke ve uygulamalardan bu apaçık geriye dönüş SFIO'nun pek çok üyesini hayrete düşürdü ve SSCB'ye sadakatin güzel sözlerle tekrarlanması ve içeride bir işçi ve köylü hükümeti için çalışılması konusunda kararlı olunması gerçeği, çağrının samimiyetine kuş-

146 *Oeuvres de Maurice Thorez,* II, vii (1952), 27-30.

147 *Humanité,* 11, 12 Ekim 1934; konuşma toplu eserlerde yeniden basılmadı; "Amsterdam-Pleyel komitesi" için Cepheler ve Hareketler başlıklı 17'nci bölüme bakınız.

148 Dönüşüm "burjuvazi" sözcüğünün kullanılmaması ve yerine "les classes moyennes" (orta sınıflar) teriminin kullanılmasıyla kolaylaştırılmış oluyordu.

ku düşürüyordu. SFIO'nun PCF ile ittifakı ne diğer bellibaşlı sosyal demokrat partiler tarafından taklit etmeye değer bulunuyor; ne de İkinci Enternasyonal'in saygıdeğer liderlerince onaylanıyordu. Thorez ve Cachin'in 15 Ekim 1934'te Brüksel'de Vandervelde ve Adler'le yaptığı görüşmede, İkinci Enternasyonal ile Komintern'in temsilcilerinin söz alacağı uluslararası bir toplantı çağrısı bariz bir şekilde reddedildi.[149] Bu gerileme karşısında gururu incinmeyen Thorez, seçilmiş yolunda cesaretle yürüdü. 24 Ekim 1934'te Nantes'da Radikal Sosyalist Parti'nin bir kongresi başlayacaktı. Bundan bir süre önce, PCF adına Duclos ve Frachon, şimdi Doumergue hükümetinde bakan olan Radikal Sosyalist lider Herriot'u ziyaret ettiler. Herriot hükümetten hoşnutsuzluğu konusunda samimi konuşmuş görünüyor. İki parti arasında gelecekteki ilişkiler konusunda her iki tarafın söyledikleri kaydedilmedi.[150] Ama Thorez şimdi Nantes'a seyahat etme ve orada kongrenin arefesinde Radikal Sosyalistler'le, PCF ve SFIO'nun da katılacağı geniş bir anti-faşist halk cephesi ittifakı çağrısı yapma cesur planını tasarlamıştı.

Bu projeye ilişkin haberler, yedinci kongre hazırlıklarının Komintern hiyerarşisini gazaba getirdiği ve bir avuç aşırının birleşik cephe politikalarının uygulanması konusunda artçı eylemlere giriştiği bir sırada Moskova'ya ulaştı. Birleşik cephenin bu yeni genişletilme olasılığı, belki de Thorez'in beceriksiz yöntemlerinin hatırlanmasıyla genel bir huzursuzluk yaratmış görünüyor. 15 Ekim 1934'te, Brüksel'deki başarısız görüşmenin olduğu gün, Moskova'daki IKKI siyasal komisyonu, Komintern'in yedinci kongresinin hazırlıkları için partilere talimatlar hazırladı;[151] ve bunu, "işçi-köylü bloku" ya da "emek bloku" şeklinde adlandırılabilecek anti-faşist bir blok yaratılması için PCF'ye tavsiyede bulunan özel bir talimat izledi. Komintern'deki görüş ayrılıkları dikkate alındığında, metin muğ-

149 Yedinci bölüme bakınız.

150 J. Duclos, *Mémoires*, i (1968), 419-420 bu görüşmenin, kesin olarak tarihlenmemiş tek kaynağıdır.

151 Yedinci bölümü bakınız.

lak görünebilirdi; IKKI'nin isteklerinin doğru anlaşılmasını garanti etmek için Paris'e temsilciler gönderilmesine karar verildi.[152] 24 Ekim sabahı Thorez, Ivry'deki evinde, Togliatti, Gottwald ve Fried'in şahsında Komintern heyetini kabul etti; partiden hazır bulunması gereken Stepanov rahatsızdı. Diğerlerinin adına konuşan Togliatti, PCF'yi etkileyecek olan ve SFIO'nun oyununa gelme riski taşıyan aceleci inisiyatifinden Tharez'i caydırmaya çalıştı; Dimitrov ve Manuilski'nin böyle bir manevranın kitlelerin demokratik ve halkçı hamlelerini zayıflatmasından korktukları aktarıldı. Görünüşe göre sıkıntılı bir durum söz konusuydu. Fried inatla sessiz kaldı. Orada bulunanlardan Duclos olumlu hiçbir şey söylemedi. Thorez etkilenmedi. Nantes'a giden trene binmek üzere olduğunu, konuşmasının hazır olduğunu ve bunun bir kelimesini değiştirmeyi düşünmediğini açıkladı. Belki de konuşmanın bir özetini, ertesi gün yayınlanacak olan *Humanité*'ye vermişti.[153]

Bu cesaret kırıcı koşullar altında "halk cephesi" düşünüldü ve hayata geçirildi. Terimin ilk kez kamu önünde kullanılması, Cachin'in *Humanité*'deki 24 Ekim 1934 tarihli yazısında, o akşam Paris'te yapılacak ve Cachin ve Duclos ile Blum ve Zyromski'nin konuşacakları ve 3.000 işçinin katılacağı ortak kitle toplantısı hazırlıkları vesilesiyle olmuş görünüyor.[154] Aynı akşam Nantes'da Thorez, sevgili vatanlarına gericiliğe ve faşizme kar-

152 K. Şirinya, *Strategiya i Taktika Kominterna* (1979, s. 53; talimatın metni yayınlanmamıştır.

153 Bu sahne, G. Cerretti, *Con Togliatti e Thorez* (1973), s. 168-172'de tasvir edilir; PCF'nin İtalyan bir üyesi olan yazar toplantıda hazır bulunmuştu. J. Duclos, *Memoirs*, i, (1968), 421'de olaydan söz eder ama yalnızca Togliatti'nin adını verir; Thorez (*Fils du Peuple* (1960), s. 102'de) yalnızca "kardeş bir partinin lideri"nden söz eder. *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal: Kratkiy İstoriçeskiy Oçerk* (1969), s. 301-302, "PCF'nin kararının Komintern'deki kimi işçilerin görüşlerinin gelişmesinden önce olduğu" ve bunun uyarıya yol açtığı gözleminde bulunur.

154 *Humanité*, 24 Ekim 1934. Vassart ve daha sonra D. Desanti, *L'Internationale Communiste* (1979), s. 192 ve P. Robrieux, *Maurice Thorez* (1979), s. 194 terimin icadını Fried'e atfediyorlar. Kuşkusuz terim Fransızca olarak icat edildi; Rusça "narodniy front" biraz tuhaf bir çeviridir ve Almanca eşdeğeri "Volksfront", birleşik cepheden (Eiheitsfront) ayrı olarak asla genel kullanım bulmadı. Terimin Thorez tarafından daha sonraki kullanımları için ileriki sayfalara bakınız.

şı komünistlerin yerlerini alacakları geniş bir halk cephesi için hazırlanmış çağrıyı yaptı.[155] "Ulusal" hükümetlere katılma konusunda eski bir geleneği olan bir burjuva partisine yönelik bu konuşma, faşizme karşı birleşik cephe arzusunun değişen karakterini belirlemiş oluyordu. Halk cephesini desteklemek için Cachin tarafından yazılan güzel ve etkili yazılar 26 ve 27 Ekim tarihli *Humanité*'de yer aldı.

PCF merkez komitesi 1 Kasım 1934'te toplandığında, Thorez konuşmasına, –faşizme karşı mücadelenin bir parçası olarak değerlendirdiği–, SSCB'nin Milletler Cemiyeti'ne girişinden söz ederek başladı. Faşizm hâlâ "baş düşman"dı. Beklenmedik bir dönüşle, bunun hasımlar tarafından "birleşik cepheye karşı bir silah" olarak kullanıldığını kabul ederek tek bir işçi partisi ("parti unique") temasına değindi. Ancak, talepleri, "halk cephesinin programında" ayrıntılı olarak ele alınacak olan "orta sınıflar"a çağrısını tekrarladı. Amaç, "*faşizme karşı mücadelede işçi sınıfı ve orta sınıfların ittifakını kesinleştirmekti*". Halk cephesinin programı, "demokratik özgürlüklerin savunulması" ve genişletilmesiyle ilgilenecekti. PCF, SFIO ile zoraki ortaklığının çok ötesine geçmişti ve açıkça Sol'un geleneksel işçi partileri dışında ittifaklar arıyordu.[156] Thorez'in "Orta Sınıflarla İttifak Üzerine" başlıklı bir makalesi parti dergisinin bir sonraki sayısında yayınlandı.[157] Thorez'in cesur meydan okuma jestine Moskova'dan gelen ilk tepkiler karışıktı.[158] Togliatti, Manuilski'ye yazdığı, tipik olarak dolambaçlı bir mektupta, halk cephesine geçişin Moskova'da yarattığı tereddütleri haklı göstermeye girişti. Thorez ilk başta, somut talepler içeren bir programla kitlelere yönelmeliydi. Bu hatanın bir sonucu olarak halk cephesi yalnızca bir "formül" olmuştu ve inisiyatif SFIO'nun ellerine bırakılmıştı. Togliatti kurnazca

155 G. Walter, *Histoire du Parti Communiste Français* (1948), s. 284-285. Konuşmanın kısaltılmış bir şekli 25 Ekim 1935 tarihli *Humanité*'de yer aldı; toplu eserler içinde yayınlanmadı.

156 *Oeuvres de Maurice Thorez*, II, vii (1952), 52-89; konuşma *Les Communistes et le Front Populaire* başlığı altında bir broşür olarak yayınlandı.

157 *Oeuvres de Maurice Thorez*, II, vii (1952), 113-121.

158 Iki sayfa yukarıya bakınız.

suçu, hiç kuşkusuz Manuilski ile arasının bozuk olduğunu bildiği Fried'in üstüne attı.[159]

Durum, 8 Kasım 1934'te Doumergue hükümetinin istifası ve yerini sola yönelişi işaret eden Flandin başkanlığında yeni bir koalisyonun almasıyla daha da karmaşıklaştı. Thorez Meclis'te hükümeti, hem demokratik özgürlüklerin savunulması hem de amaç olarak "Sovyet iktidarı"nın kurulması şeklinde açıkladığı kararsız bir havada selamladı. 1 Kasım'daki parti merkez komitesinde yaptığı konuşmada SSCB'yi "sosyalizm, özgürlük ve barışın ülkesi" olarak adlandırdı. Nihayet sözlerini "faşizmin kapitalist cephesine karşı emeğin, özgürlüğün ve barışın halk cephesi" olarak tamamladı.[160] Sloganın son şekli bu oldu. Bununla birlikte, Temmuz paktının iki ortağı arasında, kısmen SFIO'nun Flandin'in burjuva hükümetine vermeyi kararlaştırdığı koşullu destek, kısmen de aralarında köylerde ve fabrikalarda "halk cephesi komiteleri"nin kurulması ve altı batı ülkesinin sosyalist partilerinin, halk cephesinin kapsamını görüşmek üzere bir konferansta bir araya getirilmesi çağrısı gibi, PCF'nin olumlu önerilerinin etrafında sürtüşme başladı.[161] Ancak komünistler ve sosyalistler arasındaki uyuşmazlığın iki ana kemiği, ulusal savunma ve Alsace-Lorraine sorunlarıydı. Thorez Meclis'te yaptığı bir konuşmada "ulusal savunma yalanı"nı açıkça suçladı ve "Alsace ve Lorraine halklarının özgür çözümünü" talep etti; ve *Humanité*'de bu iki sorunu "işçi sınıfının birleşik bir cephesi"nin gerçekleştirilmesinin önündeki engeller olarak niteledi.[162] 1 Aralık'ta Leningrad'da Kirov'un öldürülmesini izleyen misillemelerden sonra, sosyalist basında SSCB'ye yönelik saldırılar PCF için yeni bir protesto kaynağı

159 P. Togliatti, *Opere*, III (1973) i, cxci-cxciii; Manuilski'nin Fried'le kavgası için birkaç sayfa önceki 128 nolu dipnota bakınız.

160 *Oeuvres de Maurice Thorez*, II, vii (1952), 91-112.

161 PCF'nin bir mektubu SFIO'nun buna cevabını PCF'nin 9 Aralık tarihli, öneriler ileri süren bir başka mektubu izledi; bu mektuplar yayınlanmadı ama anlaşmazlığın bir öyküsü Paris bölgesinin 20 Aralık 1934 tarihli parti toplantısında Thorez tarafından aktarıldı. (*Oeuvres de Maurice Thorez*, II, vii (1952), 142-171).

162 *Oeuvres de Maurice Thorez*, II, vii (1952), 124, 131.

oluşturdu.[163] Ama Moskova'da Thorez'in prestiji şimdi yüksek görünüyordu. IKKI'nin 9-10 Aralık 1934 prezidyum toplantısı, Thorez'in zafer anı oldu. Diğer partiler için halk cephesi yolunda örnek kabul edilen PCF'nin deneyimi konusunda bir rapor sunmak üzere davet edildi.[164]

PCF ile SFIO arasında alt düzeylerde liderler arasındakinden daha etkili olan işbirliği, 1935'in ilk aylarında devam etti. Komünist açıklamaların ısrarlı teması işçi sınıfının birliği idi. Ama "orta sınıflar"a ve entelektüellere kur yapılması unutulmuyordu ve Thorez bir kez daha "muazzam Amsterdam-Pleyel hareketinin semereli çalışmasını" kutladı.[165] Sovyet hükümetiyle ilişkileri giderek daha samimi olan Flandin'in ulusal hükümetine ihtiyatlı bir destek sağlandı. Thorez parti dergisindeki Mart 1935 tarihli bir makalede CGT ve CGTU arasında bütünleşme konusundaki baskıları sürdürdü.[166] Bu her iki örgütün ulusal komiteleri ayın sonlarında bir araya geldi. Görüşmeler sırasında CGTU, CGT'nin talep ettiği, komünistlerin ortak sendikalarda parti fraksiyonları oluşturmaktan kaçınmaları yolundaki bir koşulu kabul etme konusundaki istekliliğini ifade etti. PCF bu koşulu, "olağanüstü ileri bir taviz" olarak değerlendirmeyi sürdürse de kabul etmeye ikna edildi.[167] Bununla birlikte söz konusu çaba, görüşmelerin kesilmesini engellemekte yetersiz kaldı. CGTU sendikal birlik ve ortak sendikaların yaratılmasını heyecanla ileri sürerken, CGT her partinin sendikal bağımsızlığını sürdürmesi gerektiği iddiasıyla buna karşı çıktı.[168]

Geçmişin mirası kolay kolay terk edilemiyordu; ve dostça

163 *Oeuvres de Maurice Thorez*, II, vii (1952), 166-171, 175-179.

164 Yedinci bölümün sonuna bakınız.

165 *Oeuvres de Maurice Thorez*, II, viii (1952), 84.

166 *Oeuvres de Maurice Thorez*, II, viii (1952), 91-97.

167 *Rundschau*, no 58, 23 Ekim 1935, s. 2376. Komintern'in yedinci kongresinde Lozovski, kuşkusuz her ne kadar biraz çekinceyle de olsa, bu tavize onay verdi. (*Rundschau*, no 62, 6 Kasım 1935, s. 2496); B, Leibzon ve K. Şirinya, *Pavorot v Politike Kominterna* (2. baskı, 1975), s. 227'ye göre, sorun kongrenin hazırlık komisyonunda tartışıldı.

168 Thorez'in açıklamaları için bakınız *Oeuvres de Maurice Thorez*, II, viii (1952), 169-172, 174-175.

uvertürlere, bunlara uygun olmayan küçük ithamlar eşlik ediyordu. 13 Şubat 1935 tarihli *Humanité*'de Thorez, birkaç seçim bölgesinde belediye seçimleri için ortak listeler konusunda SFIO'nun ileri sürdüğü söylenen güçlükleri saydı.[169] Duclos, MacDonald'ın, bir işçi sınıfı partisinin demokratik merkeziyetçilik ilkesine dayanması gerektiği teziyle İşçi Partisi'ne yapmış olduğu ihanetin uyarıcı örneğini aktardı.[170] Blum, bir önceki Haziran'da PCF'nin tavrının yarattığı *geriye dönüşü* (*volte-face*) hatırlatarak alınganlık yarattı; ve de Faure'nin görüşlerini aktaran sosyalist gazete açıkça "bize sunulan eylem birliği teklifleri, Rusya'dan PCF'ye verilen emrin sonucudur" ve her an bundan geri dönülebilir iddiasında bulundu.[171] PCF baskıyı sürdürdü. Nisan ayında Thorez, pek de ikna edici olmadan, tek bir işçi partisi sloganını yeniden ortaya attı. Ayrıca, İkinci Enternasyonal'in hiçbir başka partisinin birleşik cephe ilkesini kabul etmeyişinden şikâyetçi oldu.[172] Bununla birlikte 1935 Mayısı'nda genel ve belediye seçimleri Sol için bir zafer oldu. Pratik alanda partiler arasındaki işbirliğinin, diğer herhangi bir alandan daha kolay olduğu görüldü. PCF, ikinci oylamada adayların karşılıklı olarak geri çekilmesi konusunda SFIO ile ara sıra ortaya çıkan anlaşmazlıklara rağmen, her yerde güç kazandı ve Paris'te ve Seine bölgesinde en büyük parti oldu. Thorez, 17 Mayıs'ta Salle Bullier'de yaptığı konuşmada bunu halk cephesinin haklılığının sonuçları olarak selamladı ve "ekmek, barış ve özgürlüğün savunulması" çağrısını tekrarları.[173]

Tam bu sırada, 2 Mayıs 1935 tarihli Fransız-Sovyet paktı ve 16 Mayıs tarihli[174] Stalin-Laval deklarasyonu, PCF'nin halk cephesini gerçekleştirme yolundaki gelişmesine etki yaptı. 16 Nisan tarihli *Humanité*'deki bir makale çoktan, Cenevre'de

169 *Oeuvres de Maurice Thorez*, II, viii (1952), 71-74.

170 *Cahiers du Bolchévisme*, 1 Nisan 1935 (başmakale).

171 *Oeuvres de Maurice Thorez*, II, viii (1952), 83-85, 129-131.

172 *Oeuvres de Maurice Thorez*, II, viii (1952), 174-176, 182-185.

173 *Oeuvres de Maurice Thorez*, II, viii (1952), 197-207.

174 "Halk Cephesine Doğru" başlıklı sekizinci bölüme bakınız.

SSCB tarafından önerilen genel bir silahsızlanma anlaşmasının yokluğunda, "savaşa engel teşkil etmesi en muhtemel yöntemin, devletlerin saldırganı boykot etmeyi üstlenecekleri paktlar olacağı" görüşünü açıklamıştı ve böyle bir paktın Fransa ile SSCB arasında hızla sonuçlandırılması çağrısında bulunmuştu; ve seçimlerde PCF için yaptığı propagandada "bütün dünyadaki proleterlerin en kutsal görevinin, saldırganların, sosyalizmin ülkesi ve onun müttefikleri karşısında yenilgisini sağlamak olduğu" beyan edilmişti.[175] Dolayısıyla 2 Mayıs'ta paktın imzalanması bir sürpriz değildi ve kolaylıkla hazmedildi. Thorez'in 17 Mayıs tarihli konuşmasında açıkladığı gibi:

> Eğer... Sovyetler Birliği'ne karşı savaş çıkarsa ve emperyalist bir devlet, kendi çıkarları adına, Sovyetler Birliği'nin yanında yer alırsa, bu savaş iki emperyalist kamp arasında bir savaş olmayacaktır, zira sosyalizmin ülkesinin, işçi sınıfının ülkesinin kendisini içinde bulduğu bir kampı emperyalist bir kamp olarak ele almak korkunç bir şey olacaktır.[176]

Bununla birlikte 16 Mayıs deklarasyonu, her ne kadar paktın mantıklı bir sonucu olsa da, ayrı bir meseleydi. PCF geçmişte ordu içindeki eylemlerinin sicili[177] –başka hiçbir partinin ulaşamadığı bir sicil– nedeniyle kutlanmıştı. Daha sonraları, ulusal savunma PCF'yi SFIO'dan ayıran konulardan birisi haline geldi.[178] Stalin'in, Fransız hükümetinin ulusal savunma ve silahlanma konusundaki politikalarına destek talep etmesiyle, uzun süredir değer verilen tutumlardan kesin ve ani dönüş, pek çok sadık parti üyesini şaşırtmıştı. Bunun yayınlanmasının ertesi günü, Thorez, partinin seçim zaferinin kutlandığı Salle Bullier'deki konuşmasının sonunda deklarasyonun metnini okudu ve metni karışık ve dolambaçlı iddialarla savundu. Eğer kimi kapitalist ülkeler, sosyalizmin ülkesiyle uyum içinde hareket ederlerse, iki amaç birbirinden ayrılamayacağı için, "bunların

175 *Humanité*, 21 Nisan 1935.

176 *Oeuvres de Maurice Thorez*, II, ix (1952), 17.

177 Bu bölümün başına bakınız.

178 Bu bölümün önceki sayfalarına bakınız.

eylemi *nesnel olarak* barış amacına hizmet eder" ve "*nesnel olarak* proletaryanın amacına hizmet eder". Thorez Alman faşizminin barışa karşı bir tehdit olduğunu ve SSCB'nin her yolla savunulması vaadini defalarca tekrarladı; ama askerlik hizmeti konusuna doğrudan değinmedi.[179] Konuşmanın sonuda 5.000'lik bir dinleyici kitlesi paktı kendinden geçerek alkışladı.[180]

Ertesi gün *Humanité*'deki bir başmakalede, Vaillant-Couturier meseleyi daha pervasızca ele aldı. "Stalin'in sözlerinin gök gürlemesi gibi yankı bulduğunu" kabul etti ve sınıf düşmanınca "kötü niyetle" istismar edileceğini söyledi. Ama Stalin, "Hitler'in sosyalist anavatanımıza saldırmaya hazırlandığı bir sırada, bir devlet adamı ve Bolşevik gibi" konuşmuştu. Fransız komünistleri "silah kodamanları"nın müttefiki değillerdi ve burjuvazi ile "kutsal ittifak" aramıyorlardı. Ancak "paktın tam olarak yürürlüğe sokulması" zorunluydu; okuyucuya "Stalin'in sözlerinde başka bir anlam aramaması" tavsiye ediliyordu.[181] Ertesi gün, büyük bir kahramanlık olayı olan Fête Jeanne d'arc, her iki partiden 200.000 işçinin katılımıyla Mur des Fédérés'de kutlandı.[182] Stalin-Laval deklarasyonu, daha sonra Marty'nin kabul ettiği üzere, "Fransız partisinde kısa bir süre karışıklığa" neden oldu.[183] Ancak bunun basılı olarak çok az kanıtı görüldü; açık protestolar esas itibariyle az ya da çok Troçki ile ilgili muhalif Sol gruplarla sınırlı kaldı. 10 Haziran'da, –Fransa ile Sovyetler Birliği arasında artan sıcak ilişkilerin bir yan ürünü olarak– Fransa'dan sınırdışı edilişinin arefesinde Troçki, Fransız işçilerine, "Stalin'in İhaneti ve Enternasyonal Devrim" başlığı altında bir açık protesto mektubu yayınladı.[184]

179 *Oeuvres de Maurice Thorez*, II, ix (1952), 9-22.

180 *Humanité*, 18 Mayıs 1935.

181 *Humanité*, 18 Mayıs 1935.

182 *Humanité*, 20 Mayıs 1935.

183 *Rundschau*, no. 72, 11 Aralık 1935, s. 2769. G. Lefrane, *Histoire du Front Populaire* (1965), s. 28 ve başka yerlerde, o sırada *Humanité*'nin editörü olan Marty'nin *bildiriyi* basması yolunda politbürodan özel bir talimat alıncaya kadar basmayı reddettiği yolundaki öykü kuşkuludur; deklarasyonun özgün olarak Moskova'da yayınlanmış olduğu gerçeği, *Humanité*'de Sovyet basınından bir gün sonra yayınlanmış olmasını açıklamaya yeterlidir.

184 *Byulleten' Oppozitsiy* (Paris), no. 44, Temmuz 1935, s. 6-10.

Bu arada halk cephesi için yoğun propaganda devam etti; terim şimdi Fransız siyaset terminolojisinde birleşik cephenin yerini almıştı. 29 Mayıs 1935'te PCF, komünist-sosyalist birlik komitesine "Fransız işçi sınıfı için birlik şartı" olarak adlandırılan bir şey sundu. Bu aslında "burjuva egemenliğini devirmek ve işçi köylü hükümetini kurmak" için "çalışan erkek ve kadınların, köylü çalışanlarla, küçük esnafla, zanaatkârlarla, entelektüellerle, bütün çalışan insanlarla ittifakını" oluşturacak "proletaryanın tek partisi" için bir çağrıydı.[185] Bu başarı ihtimali olmayan bir propaganda çalımıydı ve çabucak unutuldu. Thorez, PCF'nin merkez komitesine 1-2 Haziran 1935'te sunduğu bir raporda, partinin seçimlerdeki başarısını sosyalistlerle, zaman zaman da radikallerle yapılan seçim pazarlıklarına malediyordu. Raporuna her zamanki, demokratik özgürlükler, barış; içeride ve dışarıda faşizme karşı halk cephesi çağrısıyla son veriyordu. Karışık ve mahçup bir pasajda, "sorun çıkarmak isteyen hasımlarımız, iki yıllık [askerî hizmet] kahrolsun, silahlanma kredileri kahrolsun diye bağıranlar"a saldırıyordu. PCF emperyalzimin bir aracı olarak "iki yıl"a karşıydı. Ama SSCB'ye karşı savaş ihtimali dikkate alınmalıydı. "Biz Stalin'i dinledik çünkü o bütün davranışlarıyla bir devrimci olduğunu göstermiştir". Parola hâla, "Sovyetler Birliği'ni ve barışı korumak için her şeyi yapacağız" olmalıdır.[186] 1 Haziran'da Flandin hükümeti düştü ve karışık bir aradan sonra Laval başkanlığında bir hükümet kuruldu; sosyalist bakanlardan birinin, bir zamanlar PCF'den dönmüş olan Frossard olması pek yardımcı olmamış görünüyor. SFIO'nun 9-12 Haziran'da Mulhouse'de yapılan kongresi PCF ile birleşik cepheyi kabul etti ama burjuva partileriyle halk cephesi içinde işbirliği konusunda kimi çekinceler ileri sürdü. Ilımlı Blum tarafından önerilen uzlaştırıcı bir karar tasarısı SFIO'nun bu tür bir işbirliğini dışlamadığını kabul etti. Thorez 30 Paziran'da *Humanité*'deki bir makalesinde, "partile-

185 J Duclos, *Mémoires*, ii (1969), 41; tam metin 5 Haziran 1935 tarihli *Humanité*'de yayınlandı.

186 *Oeuvres de Maurice Thorez*, II, ix (1952), 28-54; bu "alıntılar" konuşmanın 5 Haziran 1935 tarihli *Humanité*'de yayınlanan metnindendir.

rin en büyüğü" ve "ülkenin siyasal hayatında en büyük etkiye sahip olan" Radikal Sosyalist Parti'ye iltifat etmeyi sürdürdü;[187] partinin yürütme komitesi, PCF'nin 14 Temmuz'da düzenlediği kitlesel halk cephesi gösterisine katılma kararı almasıyla üç gün sonra ödüllendirilmiş oldu.[188]

Şimdi her şey 14 Temmuz hazırlıkları ve Fransız siyaset sahnesinde *Rassamblement Populaire* olarak tanımlanan halk cephesinin ilk kez halk önüne çıkması üzerinde yoğunlaşmıştı. Amsterda-Pleyel hareketinin bir temsilcisi tarafından 8 Haziran'da bir ön toplantı çağrısı yapıldı ve 17 Haziran 1935'te siyasal partilerin, iki işçi sendika federasyonu CGT ve CGTU'nun ve en önemlileri Amsterdam-Pleyel hareketi ile Ligue des Droits de l'homme olan sol temayüllü siyasi olmayan kimi organların temsilcilerini içeren bir organizasyon komitesi oluşturuldu.[189] Gösteri için çağrı 48 örgüt adına yapılmıştı.[190] Olay, Fransa'da faşizmin yükselişi ve Alman faşizminin tehdidine karşı kendiliğinden bir endişe ve protesto gösterisine dönüştü. 500.000 kişinin katıldığı söylendi. Katılanlar arasında, PCF liderleri ve önemli Sol kanat entelektüellerinin yanı sıra, Blum, Daladier ve CGT'nin başkanı Jouhaux bulunuyordu. Hem "La Marseillaise" hem de Enternasyonal söylendi; ve katılanlar heyecan sahneleri içinde "Fransa halkının kazandığı demokratik özgürlükleri savunmaya, işçilere ekmek, gençlere iş ve de dünyaya insanlığın büyük barışını vermeye" and içtiler. Gelişmelere biraz kuşkuyla yaklaşmış olan Blum, ertesi gün SFIO'nun

187 *Oeuvres de Maurice Thorez,* II, ix (1952), 79-81.

188 *Humanité,* 4 Temmuz 1935.

189 G. Lefranc, *Histoire du Front Populaire* (1974), s. 76-78; komitede temsil edilecekleri söylenen örgütlerin tümünün katılıp katılmadıkları kesin değildir. Duclos, PCF parti dergisinde girişimi "Henri Barbuse ve Romain Rolland'ın yarattığı Amsterdam-Pleyel hareketi"ne maletti (*Cahiers de Bolchévisme,* 1 Temmuz 1935, s. 715); hareketin bu sıralarda 150 anti-faşist komite tarafından desteklendiği söyleniyordu (J. Duclos, *Mémoires*, ii (1969), 14). Thorez, Komintern'in bir ay sonraki toplantısında, "Amsterdam-Pleyel komitesinin 14 Temmuz'daki Rassemblement Poupulaire'de inisiyatifi ele aldığını" söyledi (*Oeuvres de Maurice Thorez,* II, ix (1952), 134); aktif bir komünist olan Rabaté organizasyon komitesindeki temsilcilerden biri olduğuna göre, inisiyatifte PCF'nin elinin bulunduğu güvenle çıkarsanabilir.

190 J. Duclos, *Mémoires*, ii (1969), 46.

gazetesi *Populaire*'de "daha önce hiç böyle bir gösteriye katılmadığını ve belki de Paris'in bunun benzerini görmemiş olduğunu" yazdı. Başka merkezlerde de benzer gösteriler yapıldı.[191] Bu PCF ve ayın sonlarında Moskova'da toplanacak yedinci Komintern kongresinde bir zafer halesiyle görünecek olan Thorez için büyük bir başarıydı.

191 Olay 15, 16, 17 Temmuz 1935 tarihli *Humanité*'de ve diğer basın organlarında yer aldı; M. Thorez, *France Today and the Popular Front* (1936), s. 186-190'da kendi kendini kutlayan çok canlı bir öykü anlatır. Daha sonraki anlatılar için bakınız J. Fauvet, *Histoire du Parti Communiste Français*, i (1964), 116-117 ve G. Lefranc, *Histoire du Front Populaire* (1974), s. 82-86.

ONUNCU BÖLÜM

BRİTANYA KOMÜNİST PARTİSİ (CPGB)

1929 yılının ikinci yarısında CPGB'nin liderlerinin tasfiye edilmesi[1] ve 1 Ocak 1930'da *Daily Worker*'ın yayınlanmaya başlanması, CPGB'nin çelimsiz bünyesine yeni bir hayat üflemek niyeti taşıyordu. Komintern'in ve hiç kuşkusuz kimi parti vefakâr partililerin beslediği böylesi umutlar boşa çıktı. Ekonomik krizin belirtileri her yerde artarken, bir sonraki yıl da partinin başarısı yönünden umulanı vermedi. 1930 Şubatı'nda IKKI prezidyumu, Britanya işçi hareketini "proleter-karşıtı" ve "sosyal-faşist" olarak adlandırıyor ve CPGB'nin görevlerini ancak kendisini bir "kitle komünist partisi"ne dönüştürerek yerine getirebileceğini açıklıyor ve üye kaydını engelleyen "pasiflik ve sekterliğe son vermesini" ısrarla talep ediyordu.[2] Artık Moskova'nın disiplinine boyun eğen Campbell 1930 Haziranı'nda Rusya parti kongresinde kardeş parti delegesi olarak konuştu. Britanya'yı "sosyal-faşizmin klasik ülkelerinden birisi" olarak tanımladı; Komintern liderliğini övdü ve Sağ ve Sol sapmaları suçlayarak geçerli olan modaya uydu.[3] Ancak Moskova'dan gelen uyarılar çorak toprağa düşüyordu. *Daily Worker*'ın editö-

1 Bkz. *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, cilt 3, s. 393-397.

2 *Kommunistiçeskiy Internatsiyonal vı Dokumantah* (1933), b. 931-934.

3 *XVI S'yezd Vsesoyuznoy Kommunistiçeskiy Partii (b)* (1930), s. 450-451.

rü Rust, gazetenin tirajının "çok düşük ve yetersiz", parti üyeliğinin "az ve durağan" olduğunu kabul ediyor ve "uygulamadaki oportünizme, Sağ-kanat pasifliğe ve Sol sekterliğe karşı", bilinen "amansız savaş" çağrısını yapıyordu.[4] 1930 yılının sonunda CPGB'nin üye sayısı 1920'lerin başlarından beri en düşük seviye olan 2.550'ye düşmüştü.[5]

Daha da ciddi olan şey daha önce işçilerin kitle hareketlerini temsil etmiş olan Ulusal Azınlık Hareketi'nin (NMM) ve Ulusal İşsizler Komitesi Hareketi'nin (NUWCM) çürümesiydi.[6] Profintern'in 1930 Ağustosu'ndaki beşinci kongresinde Lozovski Britanya'daki sendikal durumu açıkça "çok kötü" olarak tanımladı; NMM'nin "temeli yok"tu ve örgütlenmesi çok zayıftı. Ama Britanya'da yeni Kızıl sendikalar yaratmak isteyenlere karşı da bir uyarı yayınladı.[7] Kongrede Britanya delegasyonunun başı olan Allison, işçileri yönlendirmek için NMM'yi bir kitle örgütüne dönüştürmenin zorluklarından söz etti; ve Hannington işsizlik sorunu üzerinde uzun uzun durduktan sonra partinin bu konuyu ele alışındaki zayıflığı kabul etti ve NUWCM'den söz etmedi. Yalnızca emektar Tom Mann NMM'nin epeyce gerçek dışı olan bir savunmasına girişti ve 200.000 işçiyi temsil ettiğini ileri sürdü.[8] Profintern sekretaryasından Heller, NMM üyelerini "tecrit edilmekten korkan" ve "*sokak için bir mücadeleyi*" yürütmekten aciz ve "yalnızca legal, parlamenter yöntemleri uygulamaya" istekli diye niteledi.[9]

NMM hakkında uzun bir karar tasarısı sunan Heckert, kibar bir şekilde, yanlışları, 1929 güzünden beri değişmemiş olan "eski liderliğe" maletti.[10] Karar tasarısı NMM'nin azalan

---

4 *Communist Review*, no. 6, 1930, s. 258.

5 *International Press-Korrespondenz*, no. 32, 19 Nisan 1932, s. 990.

6 Bkz. *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, cilt 3, s. 394-395.

7 *Protokoll des V Kongresses der Roten Gewerkschaftsinternationale* (1930), i, 73, 510.

8 *Protokoll des V Kongresses der Roten Gewerkschaftsinternationale* (1930), i, 189-190, 216-219, 329-331.

9 *Protokoll des V Kongresses der Roten Gewerkschaftsinternationale* (1930), ii, 65.

10 *Protokoll des V Kongresses der Roten Gewerkschaftsinternationale* (1930), ii, 283-285.

üye sayısına, "kitlelerden tecrit oluşuna" ve 1929 Ağustosu'nda son kongreden sonra bile "yeni çizgi"ye "açık direnişi"ne dikkat çekti. "Sağ oportünist yanlışları" arasında "sendika legalizmi" ve "bürokrasinin sosyal-faşist gelişmesini ve sahte-Sol'un hain rolünü teşhir etmedeki başarısızlığı"; "Sol sekter yanlışları" arasında yeterli hazırlık yapmadan grev çağrısı yapmaları ve "iktidar için mücadele" sloganını yersiz kullanmaları yer alıyordu. Kendilerine, işçilerin "basit ve popüler" taleplerini içerecek bir "*Workers' Charter* (İşçi Şartı)" şeklinde "eylem için geniş bir birleşik cephe formülü bulmaları" salık verildi. NMM'nin reformcu sendikalar içindeki faaaliyetleri sürdürülecek ve güçlendirilecekti. Öte yandan, karar tasarısının her yerinde, sendikal hareket içinde NMM'nin uygulayacağı "bağımsız liderlik" rolüne büyük vurgu yapıldı; ve Britanya'daki yalnızca iki "Kızıl" sendika örgütüne –İskoçya Birleşik Maden İşçileri Sendikası ve Londra'daki Birleşik Giyim İşleri Sendikası– etkili destek verilecekti. Moskova'daki hiç kimse bu birbirine zıt talimatlar arasında herhangi bir uyumsuzluk sezmedi. NUWCM'nin günahları azdı. "NMM'nin doğrudan liderliği altında onun ayrılmaz bir parçası olarak yeniden örgütlenecek" ve bir kitle örgütü olarak gelişmesini engelleyen "oportünist eğilimlere" sıkı bir şekilde karşı çıkılacaktı.[11]

Britanya delegeleri Londra'ya derslerini almış havada döndüler; ve Profintern'in talimatlarını uygulamaya hevesli olan NMM, tam bir komünist program değil de, işçilerin pratik taleplerinin bir kataloğunu temsil eden bir *Workers' Charter* hazırlamaya ve yayınlamaya girişti. 10 Eylül 1930 tarihli *Daily Worker*'daki bir makale, *Charter*'ın yazarlığını parti lideri Pollitt'e atfediyordu. Tanesi bir peniye satılarak biraz başarı sağladı. Ama Britanya siyasetinde kısa sürmüş bir sansasyonun –İşçi Partisi'nden daha radikal bir platformu savunacağı iddiasıyla Sol'da Mosley tarafından kurulan yeni siyasal partinin– gölgesinde kaldı. Her ne kadar Mosley'in çağrısı esas itibariyle entelektüellere idiyse de, bir zamanlar Maxton'la ilişkisi ILP'ye

11 *Protokoll des V Kongresses der Roten Gewerkschaftsinternationale* (1930), ii, 350-356.

mahcubiyet kaynağı olmuş, maden işçilerinin eski lideri ateşli Cook'u saflarına almayı başardı.[12] Yeni parti kısa süre içinde, özgün destekçilerinden kimisini yabancılaştıran faşist havalar çalmaya başladı ama cazibesini orta sınıfın hoşnutsuz kesimine doğru yaygınlaştırdı.

1930-1931 kışında artan ekonomik kriz, başlıca, 1926 deneyimiyle* hâlâ kızgın olan maden işçileri arasında olmak üzere bir dizi lokavt ve grev getirdi. Galli maden işçilerinin grevi komünist saflarda ciddi çatlaklar yarattı. Güney Galler Maden İşçileri Fedarasyonu'nun komünist başkanı Horner, "bağımsız liderliği" uygulama heyecanı içinde "reformcu" sendikalarla hiçbir ilişkisi olmayan ayrı grev komiteleri kurmaya kalkışan NMM'nin yerel temsilcileriyle kavgaya tutuştu. Horner, öfke içinde 21 Ocak 1931'de Moskova'ya yazarak, Maden İşçileri Federasyonu'nun görmezden gelindiğini ve NMM tarafından kurulan "yapay" grev komitelerinin grevci kitlesinden bütünüyle tecrit olmuş, basit "NMM grupları" olduğundan yakındı.[13] 23 Ocak'ta parti merkez komitesi, NMM'den ziyade Horner'ı daha az eleştiren bir karar tasarısı kabul etti. Karar tasarısı, "grev sırasında partinin neredeyse hiçbir bağımsız rolü yoktu" diye kaydediyor; partinin "temel görevleri açıkça tanımlamadığını" ve Profintern'in beşinci kongresinin talimatlarını uygulamadığını belirtiyordu. Parti, işçilerin "acil talepleri için onların mücadelesinin somut meselelerini genel çizgiyle ilişkilendirmekte" başarısız olmuştu ve "Britanya kömür madeni sanayiinin krizden tek çıkış yolunun kapitalizmin devrilmesi ve sanayinin ana kollarının millileştirilmesi" olduğunu varsaymıştı.[14] Bununla birlikte mesele, orada bırakılamazdı. 14 Mart'ta parti merkez komitesi,

---

12 Bkz. *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929,* cilt 3, s. 369-370.

(*) Ücret kesintileri nedeniyle maden işçileri tarafından 3 Mayıs 1926 geceyarısında başlatılan ve genel greve dönmesi beklenen eylemler. Diğer sektörlerdeki işçilerin greve destek vermemeleri nedeniyle başarısızlığa uğrayan süreci, madenciler yalnız başlarına Aralık 1926'ya kadar sürdürdüler. e.n.

13 Bu öykü, Horner'in 10 Mart 1931 tarihli *Daily Worker*'daki suçlamalarından gelmektedir.

14 *Daily Worker,* 28 Ocak 1931; "tek çıkış yolu" formülü Komintern tarafından kınanmıştı (*Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal,* 1931, no. 8, s. 4-5).

–belki de Moskova'nın harekete geçirdiği Horner'ın kabahatleri üzerine politbüronun uzun bir raporunu dikkate aldıktan sonra– onu hatalarını itiraf etmeye ve kendisini partinin kararlarına terk etmeye davet eden bir karar tasarısı kabul etti.[15]

CPGB, Mart-Nisan 1931'deki on birinci IKKI'de de eleştirel bir irdelemeye maruz kaldı. Manuilski partiyi sınıf mücadelesine mekanik bir şekilde yaklaşmakla suçladı. Sendikalardaki çalışmayı ve "işçi sınıfının acil taleplerini" ihmal etmişti. NMM'yi "en başarısız şekilde siyasallaştırarak" onu partinin tabanından geniş olmayan bir temele" indirgemişti. Pyatnitski partinin sloganlarına "soyut" diye saldırdı.[16] Pollitt, Britanya'daki krizin ciddiyeti, "Sovyetler Birliği'ne karşı askerî müdahale" hakkındaki popüler kampanya, "ekonomik ambargo" üzerinde uzun uzun durdu ve Almanya'da SPD'nin oynadığı "aynı tehlikeli" rolü oynayan İşçi Partisi'ni suçladı. Mosley'in "yeni parti"si aşırı Sol'dan geldiğini iddia eden insanlardan oluşmuştu ama "işçilere karşı açıkça faşist örgütün ilk biçimini" temsil ediyordu. ILP'nin "sahte-Sol"uyla da mücadele edilmeli ve ILP teşhir edilmeliydi. Yine de sekterlik CPGB'nin saflarına nüfuz etmişti: "üyelerimizin onda dokuzu, eğer yeni bir işçi, özellikle de ILP'dense, Komintern'in 21 koşulunu bütünüyle yutmaya hazır değilse, onu sosyal-faşist diye adlandırıyorlar." Sözlerine, "oportünist pasiflik", "bağımız liderliğe inançsızlık" ve Komintern'in yeni çizgisiyle uyuşmazlıkla suçladığı Horner'i eleştirerek son verdi. Bu umut kırıcı bir performanstı. Britanyalı öteki ana konuşmacı Arnot, özellikle Hindistan –Londra'daki Yuvarlık Masa Konferansı'nın güncel hale getirmiş olduğu Hindistan– üzerinde durdu.[17] Lozovski hem CPGB hem de NMM'yi kitlesel grev hareketine önderlik etmedeki başarısızlıkları nedeniyle azarladı; işçilerin mücadelesinin dışında kalmışlardı. Devrimci zincirde Almanya en güçlü halka iken, Britanya en zayıf halkaydı.[18]

---

15 Rapor ve karar tasarısının metni için bakınız *Communist Review*, no. 4, 1931, s. 145-157.

16 *XI Plenum IKKI* (1932), i, 48, 229.

17 *XI Plenum IKKI* (1932), i, 203-216, 390-398.

18 *XI Plenum IKKI* (1932), i, 216-217.

CPGB'nin hem Profintern'i memnun eden hem de halk nezdinde mütevazı bir başarı şansı olan tek faaliyeti *Workers' Charter* için yürüttüğü kampanya idi. Parti, ülkenin her yerindeki büyük merkezlerde *Charter* komiteleri örgütledi ve Ulusal *Charter* Konvansiyonu'nu 12 Nisan 1931'de Londra'da toplantıya çağırdı. Konvansiyonun arefesinde *Daily Worker* Profintern'in yürütme bürosundan, NMM üyelerine ve "Büyük Britanya'nın devrimci işçilerine" yönelik bir açık mektup yayınladı. Mektup, "kapitalistlerin işçilere saldırmasına yardım ettiği" için "İşçi Partisi hükümetini ve sendika bürokrasisini" içtenlikle lanetliyor ve "en alçakça rolün" İşçi Partisi hükümetini sözde eleştirip eylemde destekleyen Maxton ve Brockway gibi ILP liderlerince oynandığını ekliyordu. Ancak NMM, "hâlâ işçi kitlesinden tehlikeli bir şekilde tecrit olmuştu, hâlâ işçi sınıfı mücadelesinin ihtiyaçlarını çok etkisiz bir şekilde karşılıyordu, hâlâ işçilerin kitlesel mücadelelerinin tehlikeli bir şekilde gerisinde kalıyordu". Grevlerde "sınıf liderliği" yapmayı başaramamıştı. "Sendika legalizmine" olan bağımlılığı ve "bağımsız liderlik çizgisine olan direnci" Horner'in "oportünist" tavrında sembolleşiyordu. *Workers' Charter* geniş işçi kitlelerini birleştirmeyi amaçlayan bir eylem programıydı; *Charter* konvansiyonu "en büyük vurguyu, NMM'nin liderliği altında ekonomik mücadele hazırlıklarına" yapmalıydı.[19]

Konvansiyon 12 Nisan'da gündemindeki üç madde ile toplandı: ekonomik mücadeleler ve *Workers' Charter*; (özellikle Hindistan düşünülerek) sömürge baskısı ve SSCB'ye karşı savaş tehlikesi. 788 delege katıldı. Toplantıya Mann başkanlık etti ve ana konuşmacı Pollitt'ti. *Workers' Charter*'ın 120.000 adet sattığı söyleniyordu.[20] Ancak, yaratmış olduğu bu derece heyecana rağmen, daha sonra *charter*'ın "işçileri düşmana karşı mücadelede örgütleme ve yönetmede başarılı olamadığı" kabul edildi[21] NMM canlılığını kaybetmeyi sürdürdü. 1931 Mayısı'nda, itibarını artırmaya can atan CPGB, kriz konusunda *Çıkış Yolu* baş-

19 *Daily Worker*, 11 Nisan 1931.

20 *Daily Worker*, 13 Nisan 1931; *Labour Monthly*, no. 5, 1931, 283-286.

21 *Labour Monthly*, no. 6, 1931, s. 341.

lıklı bir manifesto yayınladı. Kapitalist sistem her yerde yenilgiye uğruyordu. Krizin en akut olduğu Britanya'da, siyasal partiler "işçileri feda ederek kapitalizmi kurtarma" kararlılığında birleşmişlerdi. Bu ayrıca İşçi Partisi hükümetinin, "işçi sınıfına ihanet edenlerin, savaş kışkırtıcılarının, sömürgeci katillerin, ücretleri düşürenlerin ve işsizliği yaratanların" ve de ILP'nin izlediği politikaydı. Çözüm yalnızca, "fabrikalardan seçilen işçilerin kendi işçi konseyleri kanalıyla işçilerin kendileri tarafından gerçekleştirilecek bir 'işçi diktatörlüğü' ile bulunabilirdi."[22] Ama manifesto herhangi bir yankı yaratmadı. Merkez komitesine bir açıklama yapan ama hatalarının tamamını kabul etmeyen ve "sınıfa karşı sınıf" çizgisine muhalefet ettiği söylenen Horner bir kez daha üzüntü kaynağı oldu. Komite aşırı önlemlere başvurmaya hazır değildi ve "Enternasyonal'le işbirliği içinde, gerekirse cezalandırıcı eyleme başvurmayı" parti politbürosuna bıraktı.[23]

Ekonomik durum daha da çözümsüz hale gelir ve işçilerin hoşnutsuzluğunu artırırken, CPGB acz içinde kaldı ve bu karışıklık içinde sesi neredeyse duyulmaz oldu. *Daily Worker*, *Humanité*'nin ya da *Rote Fahne*'nin ne tirajına ne de popülaritesine rakip olacak işaretler gösteriyordu. 1931 yazının sonlarında ekonomik ve finansal kriz bir parlamento krizine dönüştü. İşçi partisi bölündü. 24 Ağustos'ta İşçi Partisi hükümeti istifa etti ve bunu Ramsay MacDonald'ın başbakan olarak kaldığı bir tüm partiler koalisyonu izledi ve tek muhalefet İşçi Partisi'nden ayrılanlardan ibaret kaldı. Eylül ayında Invergorden'de denizcilerin ayaklanması tırmanışı hızlandırdı ve 21 Eylül'de, Japonya'nın Mançurya'yı işgale başlamasından iki gün sonra İngiltere [Merkez] Bankası altınla yapılan ödemelerin durdurulduğunu açıkladı.[24] CPGB'nin bu dramatik olaylara tepkisi kestirilebilirdi. Merkez komitesinden parti üyelerine gönderilen 28 Ağustos tarihli bir açık mektup, ücretler ve diğer sosyal hizmetler üze-

22 *To Fascism or Communism?* (CPGB, Mayıs 1931), s. 26-31.

23 *Daily Worker*, 9 Haziran 1931.

24 Bu olaylar için "On Birinci IKKI" başlıklı ikinci bölüme bakınız.

rindeki baskıyı ve "Henderson'un ve TUC genel konseyinin yalancı-muhalefet rolünü" kınıyordu.[25] 19-20 Eylül'de parti merkez komitesi, "sözde" İşçi hükümetinin düşüşünde "reformizmin iflası"nın oynadığı ve "kitlelerin devrimcileştirilmesinde"d enizcilerin oynadığı rolü analiz eden politbüronun bir raporunu dinledi. İşçi Partisi "bilinçli bir sosyal-faşist" çizgi izlemişti ve şimdi ulusal hükümet "sınıf yönetiminin faşist önlemlerine" başvuracaktı. Ne yazık ki CPGB zayıf ve hazırlıksızdı. Şimdi gerek duyulan şey işçilere –NUWCM'u genişletecek, NMM'yi güçlendirecek ve *Charter* kampanyalarını birleşik cephenin temeli olarak kullanacak– yeni bir yaklaşımdı.[26] Ancak bu beklenti Moskova'dan bakıldığında, 1926'dan sonraki herhangi bir zamandan daha heyecan verici görünüyordu.

> Şimdi başladı [diye yazıyordu 9 Ekim 1931 tarihli *Pravda*]. İşçi sınıfı, kitle gösterileriyle, polisle kavga ve çatışmalarla, parlamenter demokrasi, parlamenter "muhalefet"in liderlerine ve sendikalara olan inancı konusundaki, asırlık hayallerinin zincirlerinden kendisini kurtarıyor.

Parti üyelerinin sayısı 1930'daki 2.550'lik en düşük düzeyinden 1931 Haziranı'nda 3.000'e ve Kasım'da 6.000'in üzerine çıkmıştı.[27] Ama bu sayı acınacak kadar düşüktü ve bundan alıncak cesaret kısa sürede kayboldu. 27 Ekim'deki parlamento seçimlerinde ulusal hükümete 14 milyon, İşçi muhalefetine ise 6.5 milyon oy atıldı. 26 komünist aday toplam 75.000 oy aldılar ve hiçbirisi sandalye kazanamadı.[28] Kapitalizmin büyük bir krizi karşısında bile CPGB'nin işçilerin desteğini sağlamadaki yetersizliği hırpalayıcı bir gösteriydi. *Pravda,* görünmeyen şey-

---

25 *International Presse-Korrespondenz*, no. 85, 1 Eylül 1931, s. 1915-1916.

26 *Communist Review*, no. 8, 1931, s. 417-432 (kısaltılmış bir metin olduğu anlaşılıyor); ILP ile ilgili pasajlar için ileriki sayfalara bakınız. *Charter* komitesini harekete geçirmek amacıyla Pollitt'in girişimi için bakınız *Labour Monthly*, no. 10, 1931, s. 616-623.

27 *International Presse-Korrespondenz,* no. 32, 19 Nisan 1932, s. 990.

28 CPGB'nin "işçi sınıfını kapitalizmin krizinden çıkmak için kendi yolunda savaşmaya" davet eden ve Sovyetler Birliği'ni bir model olarak gösteren seçim bildirgesi için bakınız *Communist Review,* no. 11-12, 1931, s. 441-448.

lere olan inancıyla, "sosyal-faşist etkinin temelinin sürekli olarak daraldığını, komünist etki için zeminin genişlediğini" keşfetti.[29] *Daily Worker,* "açlık ve savaşın yeni bir Muhafazakâr hükümeti"ni bekliyor ve "işçi için parlamenter silahın iflas ettiği" sonucuna varıyordu.[30] Dutt, seçim sonuçları üzerine "İşçi Partisi'nin Yenilgisi"adıyla bir makale yazdı.[31] Aynı temalar, parti merkez komitesinin, yenilenin işçi sınıfı değil, "İşçi Partisi, ILP ve TUC"un liderleri ve politikası" olduğunu iddia eden karar tasarısında da görüldü.[32] Ancak bu tür bahaneler kimseyi ikna etmedi. Profintern'in Aralık 1931'deki merkez konseyinin sekizinci toplantısına katılan Britanya delegeleri ciddi bir şekilde hırpalandılar. NMM'nin sekreteri Allan, "kitlelerin radikalleşmesinde" ve işsizler arasındaki çalışmanın başarısında teselli bulmaya çalışıyordu ama NMM'nin "kitlelerden tecrit olduğu" katı gerçeğini önleyemiyordu. Profintern'in sekreterlerinden birisi, Britanya'da bariz bir şekilde elverişli duruma rağmen, NMM'nin "zincirdeki en zayıf halkalardan birisi" olduğunu ve yalnızca pek çoğu sendika üyesi olmayan işsizler arasında başarılı olduğunu ileri sürdü. Pollitt, Profintern'in NMM'ye reformist sendikalardaki çalışmalarında hiç yardım etmediğini iddia etti – iddia Lozovski tarafından öfkeyle reddedildi.[33]

CPGB merkez komitesinin Ocak 1932'de kabul ettiği, Moskova'daki belirsizlikleri yansıtan bir karar tasarısı, geçmişte olduğundan daha fazla etkili olamayacak formüllerin tekrarından başka bir şey değildi. Başlangıç noktası, "işçilerin giderek artan radikalleşmesi", CPGB'nin tecrit olması ve işçi kitlelerini etrafında toplama konusundaki başarısızlığı arasındaki çe-

29 *Pravda,* 29 Ekim 1931.

30 *Daily Worker,* 31 Ekim 1931.

31 *International Presse-Korrespondenz,* no. 104, 3 Kasım 1931, s. 2327-2329.

32 *Communist Review*, no. 11-12, 1931, b, 492-504.

33 Bu toplantı için "Felakete Giden Yol" adlı üçüncü bölüme bakınız. Allan'ın konuşması ve Profintern'in cevabı için bakınız *International Presse-Korrespondenz*, no 120, 30 Aralık 1931, s. 2793-2794; Lozovski'nin Pollitt'e cevabı için *aynı kaynak*, s. 2798; Pollitt'in konuşması, kesin bir onaylamama işareti olarak yayınlanmadı. Toplantının prezidyumuna Hannington'un seçildiği ve Horner'in emperyalizm aleyhinde konuştuğu söylendi (*aynı kaynak,* no. 115, 8 Aralık 1931, s. 2639) ama her ikisinin de hiçbir konuşması yayınlanmadı.

lişkiydi. Bu durum, partinin "*ilke olarak kendi çizgisi ile reformist çizgi arasındaki ayrımı*" açık bir şekilde ortaya koyamamasına bağlanıyordu. İşçi Partisi'nin ve ILP'nin, "düşmanın işçi sınıfı kampındaki ajanları" olarak maskelerinin düşürülmesi sağlanmadan "hiçbir devrimci kitle çalışması" başarılı olamazdı. Fabrikalarda ve reformist sendikalarda çalışma gereğinin vurgulanması, parti çizgisinin uzlaşmazlığında herhangi bir gevşemeyi ima etmiyordu; NMM, "fabrikalarda ve sendikalarda geniş bir kitle tabanı olan gerçek bir sendikal muhalefet haline" getirilmeliydi.[34] İşçi Partisi'ne olan bağlılığını kırmayı amaçlarken –ve muhalif Kızıl sendikaları desteklerken– sendika hareketi içinde çalışmak gerçekçi bir politika değildi. Bu CPGB'nin saflarını da birleştirmezdi. Nisan ayında parti dergisindeki bir makale parti saflarında "karar tasarısına karşı iki şekilde; az ya da çok açık, bilinçli, ve pasif, bilinçsiz direnç olduğunu" keşfetti.[35]

Resmî güvencelere rağmen, partinin kitlelere herhangi bir yaklaşımda bulunma konusundaki başarısızlığı, sıradan üyeler arasında rahatsızlık yarattı. 1931 güzünde güney Londra'da bir grup parti üyesi Amerikan Troçkist dergi *Militant*'a rastladılar ve Troçki'nin Komintern hakkındaki sert eleştirisinden ve özellikle de onun Almanya'daki Nazi tehdidini ele alışından etkilendiler. Grubun lideri Groves, Troçki'ye yazarak görüşleri hakkındaki sempatisini iletti. Troçki 10 Kasım 1931'de, Uluslararası Sol Muhalefet'in Britanya grubunu oluşturmalarını tavsiye etti; ve mektubunun ana bölümü 5 Aralık tarihli *Militant*'da yayınlandı.[36] Ancak hoşnutsuzlar henüz partiye kafa tutmaya hazır değillerdi; ve başlamakta olan isyan kış boyunca kaynamaya devam etti. "Balham Grubu"nun parti otoritelerine sendikalardaki parti politikasını ve uluslararası sorunları eleştiren ve parti kongresi için çağrı yapan bir karar tasarısını sunması 1 Nisan 1932'den önce olmadı. Bu çağrı, parti sekreterli-

34 *Communist Review*, no. 2, 1932, s. 55-69.

35 *Communist Review*, no. 4, 1932, s. 179.

36 R. Groves, *The Balham Group* (1974), s. 46-49; mektubun tam metni *Writings of L. Trotsky, 1930-1931*, (1973), s. 344'tedir.

ğinin cevabıyla birlikte 14 Nisan tarihli *Daily Worker*'da yayınlandı. Grup, bir önceki Aralık'ta Profintern'in merkez konseyinin sekizinci toplantısında Lozovski'ye atfedilen "sendika aygıtını patlatmak ve yok etmek istiyoruz" şeklindeki bir ifadeye takıldı.[37] 9 ve 10 Haziran 1932'de *Daily Worker*, Lozovski'nin, grubu,"fabrikalardaki çalışmayla sendikalardaki çalışmayı karşılaştırmaya" çalışmakla eleştirdiği;ve kendisine atfedilen ifadenin yanlış tercüme edildiğini eklediği uzun bir makalesini yayınladı.[38] Yazın sonlarından önce Balham grubuyla olan çatışma açığa çıkmadı. Grup, Mayıs ayında *The Communist* adlı el ilanını yayınladı ve 27 Temmuz'da Pollitt'e yazdığı bir mektupla Troçki'ye ve Sol Muhalefet'e sadakatini açıklayarak sonunda gemileri yaktı.[39] Ağustos'ta Groves ve grubun bir başka lideri, Pollitt ve Gallacher tarafından sorgulandı ve meydan okuyuşlarını tekrarlayınca partiden atıldılar; daha sonra bunu başka ihraçlar izledi.[40]

Bu arada parti liderleri daha müthiş bir hasımla, daha şövalyece karşı karşıya geldiler. Murphy uzun bir süredir onları rahatsız ediyordu ve şimdiye kadar başarılı bir şekilde Moskova'nın lütfuna nail olmuştu.[41] Muhtemelen bu lütuf şimdi geri çekilmişti. 10 Mayıs 1932'de editörü olduğu *Communist Review*'un Nisan sayısındaki Britanya'nın SSCB ile ticaretini artırmasını savunan entipüften bir makale bahanesiyle parti politbürosu partiden ihracına karar verdi.[42] Murphy, ILP'nin dergisi *New Leader*'da 20 Mayıs'ta "Komünist Parti'den Neden Ayrıldım" başlıklı bir makale yazarak suçunu katmerledi ve üç gün

37 R. Groves, *The Balham Group* (1974), s. 54-56.

38 Söz konusu ifade *RILU Magazine*'de görüldü; kurnaz Lozovski'nin kendisini bu tür ham terimlerle ifade etmiş olması muhtemel değildir.

39 R. Groves, *The Balham Group* (1974), s. 86-90.

40 R. Groves, *The Balham Group* (1974), s. 67-69.

41 Bakınız *The Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, cilt 3, 378-379, 389.

42 *International Presse-Korrespondenz*, no. 38, 10 Mayıs 1932, s. 1168; no 40, 13 Mayıs, s. 1244-1245; *Communist Review*, no. 4, 1932, s. 163-168. Politbüronun Murphy'nin sapkınlığını ispatlaması 10 Mayıs 1932 tarihli *Daily Worker*'da yayınlandı; Murphy'nin kendi ağzından öyküsü için bakınız J. T. Murphy, *New Horizons* (1941), s. 297-304.

sonra *Daily Worker*'da Campbell'in, "Murphy ILP'nin Kollarında" başlıklı cevabını kışkırtmış oldu.

CPGB'de bu sıkıntılara yol açan ekonomik ve siyasal kriz aynı güçle Bağımsız İşçi Partisi'ni (ILP) de vurmuştu. 1928'den beri ILP'nin CPGB ile olan ilişkileri karşılıklı sıkıntı kaynağı olmuştu.[43] Özellikle de ertesi yıl Maxton'un Emperyalizme karşı Birlik'ten çekilmesinden sonra ILP, komünist çevrelerde Komintern'in özellikle tehlikeli saydığı o "'Sol' sosyal demokrat" partilerden birisi olarak değerlendirilmişti. Mart 1931'deki on birinci IKKI'de Pollitt "devrimci laflardan oluşan programıyla, çeşitli hayallerle işçileri günlük mücadeleden çekmeye çalışan" ILP'den, küçümseyerek söz etmişti.[44] Bir zamanlar Britanya işçi hareketinin yükselişinde önemli bir rol oynamış olan ILP, son yıllarda İşçi Partisi'nin içinde, işçilerden çok entelektüelleri temsil eden, etkin bir grup olmuştu. Şimdi, kriz derinleştikçe, İşçi Partisi'nin ürkek ve yalpalayan politikalarıyla hayal kırıklığı arttı ve uzun zaman hüküm sürmüş bağları resmen sona erdirme talebini kışkırttı. Sorun ILP'nin 1931 Nisanı'ndaki yıllık konferansında ortaya atıldı ama rafa kaldırıldı. CPGB bu tür hamlelere büyük bir ilgi göstermiyordu. Dutt, konferansın arefesindeki bir makalesinde ilişkileri sona erdirme konusundaki talebin, "*ILP'deki en önemli yeni gelişme olarak*" İşçi Partisi'nde ortaya çıktığına işaret etti. Ama okuyucularını, "Mosley grubunun doğrudan ILP'den çıktığı" konusunda uyardı ve ILP'nin "*İşçi Partisi'nden ayrılsa bile, sosyalizm ve sınıf mücadelesi için bağımsız bir politika arayışı içinde olan o işçilerin sorunlarına hiçbir çözüm sunamayacağı*" sonucuna vardı.[45]

1931 Ağustosu'nda İşçi Partisi hükümetinin bozulması CPGB'nin ILP'ye olan tavrını hiçbir şekilde değiştirmedi. Partinin Eylül krizine[46] ilişkin açıklamaları, "esas itibariyle İşçi Partisi'nin çizgisinde sosyal-faşist bir parti" olarak tanımladığı ILP'ye

43 Bakınız *The Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, cilt 3, s. 369-372.

44 *XI Plenum IKKI* (1932), i, 208; bu konuşma için bu bölümün başlarına bakınız.

45 *Labour Monthly*, no. 4, 1931, s. 204-208).

46 Önceki sayfalara bakınız.

ilişkin şiddetli suçlamalar içeriyordu; ve "pek çok devrimci lafa rağmen", "kapitalist, sosyal-faşist bir politika" izlediği belirtiliyordu; altı hafta sonra CPGB'nin Ekim 1931 seçim sonuçları üzerine hükmü, "–özellikle ILP liderleri olmak üzere– 'Sol' liderlerin teşhirinin yeterince yapılmadığı"ndan şikâyet ediyor ve "ILP ile paktlar yapma yönündeki hareketi", "kendisini merkez komitesinde de gösteren parti içindeki opürtünist eğilimlerin bir işareti" olarak lanetliyordu.[47] MacDonald koalisyon hükümetinin Ekim 1931 seçimlerindeki ezici zaferi, ILP içindeki kargaşayı artırdı ama parti konseyi bir kez daha bekleyip görmeye karar verdi.[48] Bu arada, ILP'nin taciz edilmesi ve "Britanya sosyal-faşizminin ayrılmaz bir parçası" olarak rolü üzerinde ısrar edilmesi, bir kez daha CPGB'nin Ocak 1932 karar tasarısında yerini aldı.[49] Komintern dergisinde, "CPGB ve sosyal-faşizm" üzerine bir makale alışılmış terimlerle ehven-i şer doktrinini ve birleşik cephe taktiklerini ele alıyor ve ILP liderleri hakkında sert bir saldırıyla son buluyordu;[50] Komintern haber bülteninde "Emperyalizmin Hizmetinde ILP" başlıklı bir makale de, ILP'nin "içinde bulukları gerçek pozisyonu ve emperyalist savaşa karşı geliştirilmesi gereken doğru yöntemleri anlamaktan" alıkoyduğu suçlamasını dönüp dolaşıp tekrarlıyordu.[51]

Almanya'da birleşik cephe politikalarının oluşturulmasına, yani 1932 yazına kadar, CPGB'de akıntı değişmeye başlamadı. Parti merkez komitesinin Haziran 1932 tarihli bir karar tasarısı, partinin çoğunluğunun Ocak kararlarını hayata geçirmedeki zayıflığını sert bir şekilde eleştirirken, vurguyu değiştirdi. Uluslararası durum ve SSCB'ye karşı emperyalist savaş tehlikesiyle başlıyordu ama aynı zamanda "çalışmalarımızı yalnızca eski siyasal genelleştirme ve slogan yöntemleriyle sınırlandırma eğilimi"ne karşı protestoda bulunuyor ve işçilerin somut ta-

47 Bu deklarasyon için yukarıya bakınız; merkez komitesinin hangi üyelerinin bu "oportünist eğilimleri" sergiledikleri bilinmiyor.

48 *New Leader*, 13 Kasım 1931.

49 Bu karar tasarısı için önceki sayfalara bakınız.

50 *Kommunistiçeskiy Internatsiyonal*, 1932, no. 5, s. 56-63.

51 *International Press-Korrespondenz*, no. 34, 27 Nisan 1932, s. 1156.

leplerine –"küçük ve kısmi taleplerine"– daha fazla dikkat edilmesi çağrısında bulunuyordu. "İşçi sınıfının, açlık ve savaşa karşı birleşik cephesi" yeni bir önem kazanıyordu; bu bir yandan "işçilerin birleşik cephesinin başlıca düşmanları ve bozguncuları" reformist liderlere karşı mücadelenin zayıflatılmasını ima etmezken, suçlamanın tonu çok daha ılımlı ve eskiye göre daha az takıntılıydı. Reformist sendikalar içinde çalışmak partinin başlıca göreviydi.[52] Bu rüzgârda saman çöpüydü. Bununla birlikte, havanın değişmesi 1932 Temmuzu'nun sonunda Bradford'da İşçi Partisi'nden ayrılma konusunun ele alınacağı özel bir konferans toplayacak olan ILP'nin tavrını anlamlı bir şekilde etkilemedi. Konferanstan üç gün önce *Daily Worker*, ILP'ye karşı müthiş bir saldırı başlattı; en büyük günahı "SSCB'nin sınırlarını emperyalistlere açık bırakacak" silahsızlanma için yaptığı kampanya olarak görünüyordu. Aynı sayıda, ILP'nin ayrılmasını destekleyen, "vermiş olduğunuz cesur işçi-sınıfı önderliğini takdir" eden ama "devrimci sınıf mücadelesine kazanılabilecek olan yoldaşların kafasını karıştırma ve yabancılaştırma eğilimi gösteren sekter tavır"dan şikâyet eden bir ILP'linin mektubunu yayınladı.[53] Konferans delegelerine yönelik bir manifestoyla moral yükseldi. CPGB, "işsizlik, ücret kesintileri ve savaşa karşı yöneltilecek mücadelede işçilerin birliğini kurmaya hazır olarak ayrılma politikasını izleyen ILP'lilerle" işbirliği önerdi. Ancak manifestoda, "diğer işçilerle kapitalist saldırıya karşı acil bir politika etrafında birleşmekle, biz komünist olmaktan çıkmıyoruz" uyarısı yer alıyordu; ve ILP liderlerini İşçi Partisi ve komünizm arasında herhangi yeni bir orta güç yaratma girişimi konusunda uyarıyordu.[54]

Konferans toplandığında, ILP'nin başkanı Brockway, ayrılmayı güçlü bir şekilde destekledi ama yine de CPGB hakkında lafını esirgemeyen bir eleştiri yaptı:

---

52 *Communist Review*, Temmuz 1932, s. 311-317; karar tasarısını sunarken Pollitt'in yaptığı konuşmanın kısaltılmış bir örneği için bkz. *aynı kaynak*, s. 318-324.

53 *Daily Worker*, 27 Temmuz 1932.

54 *Daily Worker*, 30 Temmuz 1932.

> Britanya Komünist Partisi'nin düşünce ve yöntem katılığı onu Britanya işçi sınıfı kitlesine yaklaşmaktan ya da Britanya'nın durumuna uygulanabilir politikalar benimsemekten alıkoymaktadır. Devrimci sosyalistlerin birleşik cephesinden, yalnızca onu uygulamada yok etmek için söz etmektedir.

İnatçı bir tartışmadan sonra konferans İşçi Partisi'nden ayrılma yolunda 142'ye karşı 241'lik bir çoğunlukla karar verdi.[55] Sonuç *Daily Worker* tarafından saf bir heyecanla karşılanmadı: "ILP liderleri yaşam boyu süren politikalarından ayrılmamışlardır. Leopar kafesinden çıksa bile beneklerini değiştirmez". Ve, Britanya'da bile, "kapitalist sınıf zora dayanan bir devrim dışında başka bir yolla alaşağı edilebilir" görüşünü haklı kılacak hiçbir şey yoktur.[56] Bu arada, Ekim sonu olarak ilan edilen CPGB'nin on ikinci kongre hazırlıkları için bir tartışma başlatan Pollitt, reformist sendikalar içinde çalışma temasını vurgulamayı sürdürdü ve "enerjimizin her *onsu* işçilerin sendikal örgütlerini, onların günlük kavgasında güçlü ve dirençli silahlar yapmak için kullanılmalıdır" çağrısında bulundu.[57]

CPGB'nin işlerinin bu dönüm noktasında, on ikinci IKKI 27 Ağustos 1932'de Moskova'da toplandı. Kuusinen ana raporunda CPGB'ye çok nadiren değindi ama, Ocak 1931 Güney Galler maden işçileri grevinde kendilerini "merkezî grev komitesi" olarak ilan eden "kitle desteği olmayan 40 komünistin" girişiminden küçümseyerek söz etti; bunu zamanında Horner'ın sapkın tavrını bilinçsiz bir şekilde destekleyen bir tür "mikadonun çöpleri oyunu" olarak adlandırdı.[58] Pollitt şimdi ILP'nin İşçi Partisi'nden ayrılmasından yeteri kadar etkilenmişti; "bu kararın önemini en hafif bir şekilde küçümsemek yanlış olurdu". CPGB'nin Haziran karar tasarısında "işçi sınıfının geniş bir birleşik cephesinin örgütlenmesi" için çağrı yaptığını ha-

55 Görüşmeler 5 Ağustos 1932 tarihli *New Leader*'da aktarıldı.

56 *Daily Worker*, 2 Ağustos 1932.

57 *Daily Worker*, 20 Ağustos 1932.

58 *XII Plenum IKKI* (1933), i, 30; bu olay için birkaç sayfa yukarıya bakınız.

tırlattı. Her ne kadar "bizim partimizle ILP arasında temel hiçbir fark yokmuş izlenimini yaratmamak için" dikkat edilmesi gerekse de, bu hâlâ ana görevdi. Pollitt heyecanlı bir şekilde Kuusinen'in Galler grevi hakkındaki hükmünü yankılandırdı ve grev politikasını tartışmaya büyük zaman ayırdı. Ancak NMM'ye pek az değindi ve partinin sendikalardaki zayıflığından içtenlikle söz etti. O sırada Newcastle'da toplantı halinde bulunan TUC'un yıllık kongresinde, 700'den fazla delegeden yalnızca dördü komünistti. Parti işsizlerin çoğunluğunu kazanamamıştı. Üye sayısı artmamış; üyelerin yalnızca yüzde 25'i "merkez komitesinin kararını etkin bir şekilde uygulamışken", geri kalanlar "eski, sekter rotaya bağlı kalmışlardı".[59] Konuşmadan çıkan ders, değişime olan ihtiyaçtı. Ancak bu değişimin niteliği pek açık bir şekilde tanımlanmamıştı.

Tartışmanın bundan sonraki kısmı, komünist partilerin maruz bulundukları alternatif "Sağ" ve "Sol" tehlikeler içinde şimdi CPGB'de en ciddi sapkınlığı "Sol sekter" tavrın oluşturduğunu açıkça ortaya koydu. Pyatnitski, Pollitt'in konuşmasını "öncekilerden çok daha somut"olduğu için övdü. Parti işçilerin pratik taleplerine yoğunlaştığı yerlerde başarılı olmuştu; yalnızca ilkeleri tartıştığı yerlerde etkisini kaybetti.[60] Lozovski CPGB'yi kısaca ve acı bir şekilde kaale almadı. NMM büyümemişti; reformist sendikalar içindeki faaliyetler "felaket bir durumda"ydı. "*Çalışma yöntemlerini değiştirmek*" zorunluydu. Britanya'da, "başka herhangi bir yerden daha fazla geride kalıyoruz".[61] Gusev, CPGB'yi "*kitlelere karşı sekter bir yaklaşım*"la suçladı; *Daily Worker*'dan son zamanlardaki ILP'ye hasım bazı makaleleri aktardı ve sordu: "Böyle bir taktik çizgi ile, ILP'nin işçileri ve İşçi Partisi ile, işçilerin birleşik cephesini örgütlemek gerçekten mümkün müdür?"[62] Birleşimin sonunda kabul edilen karar tasarısında, kısaca, CPGB'ye "reformcu sendikalar ve fabrikalarda, aşağıdan birleşik cep-

59 *XII Plenum IKKI* (1933), i, 129-138.

60 *XII Plenum IKKI* (1933), ii, 26-29.

61 *XII Plenum IKKI* (1933), ii, 163-164.

62 *XII Plenum IKKI* (1933), ii, 201-202.

he temelinde kitleleri mücadeleye sokmak için çalışma" çağrısı yapılıyordu.[63]

Toplanacak on ikinci parti kongresinden önce keskin tartışmaların patlak verdiği CPGB'de Moskova'dan gelen sinyaller Londra'da hemen anlaşılmak için çok karışık ve belirsizdi. IKKI toplantısı sona ermeden önce Dutt, *Daily Worker*'da "sendika çizgimizin bütününü tersine çevirmek" ve "işçi sınıfı mücadelesinin organları olarak reformist sendikalara itimat edilmesini vaaz etme" eğilimine karşı protestoda bulunuyor ve birkaç gün sonra bunu "partimizde bir uçtan öteki uca sürekli düz çizgiler halinde hareket etme alışkanlığını" suçlayan bir makale izliyordu.[64] Bu makale, "sendikal çalışmanın küçük görülmesini büyük ölçüde parti etkisine bağlayan" NMM'nin sekreteri Allan ve Pollitt'in çizgisinin "bize ileri gitmeyi sağlayacağını" bu arada Dutt'un çizgisinin "bizi bir kez daha sekterlik batağına sokacağını" cüretle iddia den Gallacher tarafından dengelendi.[65] Pollitt, "Örgütlü Sendikacıların Desteğini Kazanmalıyız" başlıklı makalesiyle kuşkuya yer bırakmayacak bir şekilde yeni yaklaşıma sahip çıktı.[66] Kongre öncesi tartışmaların garip yanlarından birisi, *Daily Worker*'da, CPGB'nin katı ve ilkesiz taktiklerine şiddetle saldıran bir ILP üyesinin mektubunun parti sekretaryası tarafından suçlamaların reddiyle birlikte yayınlanmasıydı.[67]

Sonunda CPGB on ikinci kongresinin 12 Kasım 1932'de başladığı günlere gelindiğinde, düzen yeniden sağlanmıştı. Parti politbürosu, kongreye sunulacak bütün karar tasarılarını önceden hazırlamış ve yayınlamıştı.[68] Pollitt, kongre öncesi tartışmaları, on ikinci IKKI'nin kararlarından geniş ölçüde aktarmalar yaptığı ve "her zaman asıl tehlikeli" olan "Sağ yanlış

63 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal vı Dokumentah* (1933), s. 980; karar tasarısının genel havası için önceki "On İkinci IKKI ve Sonrası" başlıklı dördüncü bölüme bakınız.

64 *Daily Worker*, 14, 19 Eylül 1932.

65 *Daily Worker*, 19 Eylül 1932.

66 *Daily Worker*, 26 Eylül 1932.

67 *Daily Worker*, 4 Kasım 1932.

68 *Daily Worker*, 18, 19, 31 Ekim 1932.

tehlikesi"ne göndermede bulunduğu ama daha fazla empatiyle "partimizde varlığını sürdüren her sekterlik emaresine karşı amansız bir savaş" talep ettiği bir makalede toparladı.[69] Kongrenin başladığı gün, Dutt'ın bir makalesi, partinin fabrikalarda ve sendikalarda tecrit olmuşluğunu sona erdirecek "devrimci kitle çalışması" ihtiyacını ve ILP'ye karşı iyiyi kötüden ayırabilen bir tavrı kabul etti.[70] 249 delegenin katıldığı ve dört gün süren kongrede konuşmalar olaysız geçti. Pollitt, bu kongrenin, "yeni bir emperyalist katliamdan önceki" son kongre olabileceği can sıkıcı değinmesiyle başladı. On ikinci IKKI'nin işçilere "çıkış yolunu somut olarak" gösterdiğini iddia etti; "sekterliğin ve büyüyen kitle hareketinden yalıtılmışlığın" üstesinden gelinmesinin zorunlu olduğunu ve "tüm kısmî talepler" için mücadeleye devam edilmesi gerektiğini ekledi. Hain sosyal demokrat liderlerin neden "hâlâ muazzam bir etkiye sahip olduğunu" ve CPGB'nin niçin devrimci atılımda geride kaldığını sordu ama cevap vermeyi başaramadı. Mevcut parti üyelerinin sayısını 5.400 olarak gösterdi ama ayrılan ve yeniden üye olanların sayısının yüksek olduğunu, yeni üyelerin pek çoğunun işsiz olduğunu ve halen işsizlerin, üyelerin yüzde 60'ını oluşturduğunu söyledi. Murpy ve Balham Grubu'nun ihracı, sapkınlıklarına uygun lanetleme ifadeleriyle kaydedildi. Campbell esas itibarile savaş üzerine konuştu. Rust, editörü olduğu *Daily Worker*'ın nasıl güçlendirilebileceğini tartıştı ve ayrıca, ILP'nin CPGB'ye karşı en çok kullandığı "katılık" suçlamasını çürütmeye girişti. Salondan yapılan konuşmalar ayrıntılı olarak kaydedilmedi. KPD merkez komitesinden iki delege selam ve tavsiyeler getirdiler. Bir İrlanda delegesi, İrlanda'yı "Britanya emperyalizminin zincirindeki zayıf halka" olarak niteledi. Pollitt'in –tümüyle kaydedilen– kapanış konuşması tekrarlarla dolu ve öğütleyiciydi.[71]

Kongre, İşçi Partisi'ni suçlayan, SSCB'yi öven ve özellikle de ILP işçilerinin "bizim saflarımız"a katılmasını talep eden

69 *Daily Worker*, 7 Kasım 1932.

70 *Daily Worker*, 12 Kasım 1932.

71 Konuşmalar *Daily Worker*'da (14-19, 24, 28 Kasım 1932) yayınlandı

bir manifesto yayınladı.[72] Pollitt'in raporu üzerine kabul edilen ana karar tasarısı "İşçi Partisi'nin sosyal-faşist rolü ve politikası"na saldırıyor ve her ne kadar İşçi Partisi'nden ayrılmış olsalar da ILP'nin "aynı temel politikayı uyguladığı" gözleminde bulunuyordu. CPGB, "İşçi Partisi, TUC liderleri ve özellikle de ILP'ye karşı" mücadeleyi sürdürmeliydi. Partinin ocak kararları, sendikalarda, fabrikalarda ve kitleler arasında yapılacak parti çalışmasının çizgisini belirlemişti ama bu yeterince uygulanamamıştı. Hedef, onların "her günkü ekonomik ve siyasal çıkarları" üzerine odaklaşan, işçilerin birleşik cephesini kurmaktı. Sendikalar hakkındaki bir karar tasarısı bilinen ikilemi ortaya koyuyordu. Reformcu sendikalarda devrimci kitle çalışması, "gayri resmî sendikal hareketlere" destekle birlikte talep edildiği gibi, "devrimci bir sendika muhalefeti" oluşturabilmek için NMM "grup ve kesimleri"nin de desteklenmesi isteniyordu. NUWCM'deki parti hizipleri, onu işsizlerin hareketinin "nüve"si yapmak için güçlendirilmeliydi. Brintanya emperyalizminin başlıca suçlu olarak görüldüğü, SSCB'ye karşı savaş tehlikesi konusuna uzunca bir karar tasarısı ayrılmıştı. Dahice bir tez, Britanya hükümetinin "önde gelen emperyalist rakip ABD'ye karşı saldırgan savaşçı bir politika izlediği" kabulüne dayandırılıyordu:

> *ABD ile Britanya arasındaki yeni emperyalist savaş tehlikesi aynı zamanda Sovyetler Birliği'ne karşı doğrudan askerî müdahale tehlikesini artırmaktadır.*
>
> *Bu iki büyük emperyalist dev arasındaki zıtlıklar ne kadar artarsa, farklılıklarını geçici olarak SSCB üzerinden çözmek eğilimi o kadar artmaktadır.*

Japonya'ya savaş gereçleri temini, özel bir saldırı nedeniydi. Tek saldırgan olarak Japonya'yı suçlayan ILP, savaş malzemesinin taşınmasına karşı kitle eylemine sahte bağlılık gösterirken; yalnızca onun sıradan üyeleri, "önde gelen yetkilileri"ne karşı işbirliği yapmaya hazırdı. CPGB, "savaşa karşı işçilerin büyük birleşik cephesini, Amsterdam savaş-karşıtı kongresinin

72 *Daily Worker*, 15 Kasım 1932.

çizgisinde geliştirmeyi", pasifist hayalleri yok etmeyi ve "kitlesel anti-militarist eylemlere" girişmeyi öğütlüyordu. Diğer karar tasarıları on ikinci IKKI'nin kararlarını kabul ediyor; Sovyetler Birliği'nde ortaya çıkarılan karşı-devrimci olduğu iddia edilen Zinoviev, Kamenev grubunun üyelerinin Rusya partisinden atılmasını onaylıyor ve yeni parti kadrolarının eğitimini ele alıyordu.[73]

Hitler'in Almanya'da iktidara gelişi Britanya'da da, başka yerlerde olduğu gibi, aynı ağır, afallamış tepkiyi yarattı. Komintern'in, İkinci Enternasyonal'in ortak eylem çağrısına 5 Mart 1933'te verdiği cevap,[74] üç gün sonra *Daily Worker*'da yayınlandı; ve CPGB, çağrının içerdiği tavsiyeye derhal İşçi Partisi, TUC, ILP ve de Kooperatif Partisi'nin liderlerine işbirliği önererek cevap verdi.[75] ILP13 Mart'ta olumlu cevap verdi; ve dört gün sonra görüşmeler başladı.[76] CPGB'nin yaklaşımına İşçi Partisi'nden ve TUC'dan[77] olumsuz cevap almaları onları engellemedi; ve ayın sonuda Pollitt ile ILP sekreteri arasındaki mektuplaşma sağlanan mütevazı gelişmeyi kaydediyordu. Faşizme ve savaşa karşı ve Almanya-Avusturya'daki faşizm kurbanlarının desteklenmesi için 1 Mayıs da dahil, uyumlu eylem kara-

---

73 Bunlara ek olarak kongreden önce basılan karar tasarıları, 17, 21, 22, 24 Aralık 1932 tarihli *Daily Worker*'da yayınlandı; savaş tehlikesi üzerine karar tasarısı *Daily Worker*'da, ilk şeklinin 1 Kasım'da yayınlanmasından sonra, büyük ölçüde genişletilmişti.

74 "Hitler İktidarda" adlı beşinci bölüme bakınız.

75 *Daily Worker*, 11 Mart 1933; *Rundschau, no. 6, 25 Mart 1933, s. 150.*

76 *Daily Worker*, 14 Mart 1933; Brockway, ILP tarafından kendisi ve Maxton ve CPGB tarafından Pollitt ve Campbell (ya da Gallacher) arasındaki görüşmelerin dostça havasını anlatır. "Becerikli ve ikna edici bir görüşmeci" olan Pollitt, Jimmy diye hitap ettiği Maxton'a şöyle diyordu: "Prensiplere sahip olmak çok iyidir ama herhangi bir yolun doğruluğu başarıyla kanıtlanır. CPGB kitlesel bir devrimci parti oluşturmayı başaramamıştır. Aynı şekilde ILP de. Birlikte bunu yapabiliriz... ILP ve CPGB güçlerini birleştirirse bu ülkede tarihi değiştirecek bir hareket yaratabiliriz". F. Brockway, *Inside the Left* (1942), s. 248-249).

77 *Daily Worker*, 24 Mart 1933. İşçi Partisi, "Sevgili Yoldaşlar" diye başlayan bir mektupla, "bir araya gelmenin gerekli olmadığını düşündükleri" cevabını verdi; herhangi bir görüşme meydana gelmeden, doğrudan görüşmeler için Komintern'in, İkinci Enternasyonal'in 19 Şubat 1933 çağrısına cevap vermesi gerekiyordu; TUC "Sayın Baylar" diye hitap eden cevabında daveti kısaca reddetti.

rı alınmıştı. Ancak ILP'nin, işsizlik yardımı alan birisinin gelir durumunun araştırılması ve Çin'e savaş gereçleri sağlanması gibi "özellikli" konularda çekinceleri vardı; bunlar Derby'deki gelecek yıllık konferansına götürülecekti.[78] ILP'nin üye sayısında 1930'dan beri[79] süregelen düşüş başlangıçta onu İşçi Partisi içindeki belirsiz yerine bağlanıyordu. Ancak bu durum şimdi CPGB ile olan ilişkiler konusundaki derin ayrılıklar nedeniyle yoğunlaşmıştı. 2 Nisan'daki başarılı ortak bir kitle gösterisi, İşçi Partisi ve TUC'un kafa tutmasına karşı bir nefes alma olanağı verdi.[80] Ancak görüşmeler, amaçtaki esaslı bir farklılığı maskeliyordu. ILP'nin çoğunluğu CPGB ile ortak eylem istiyordu; CPGB ise, ILP'nin CPGB içinde erimesi anlamına gelen bir birleşme talep ediyordu.

CPGB'nin ILP üyelerine, 17 Nisan 1933'te Derby'de başlayan konferansın arefesinde yaptığı bir çağrının kabadayıca havası, ılımlılara meseleyi belirsizleştirmek konusunda çok fazla şans tanımıyordu:

> *Komünist partinin devrimci kitle mücadelesi yolunu tutarlı bir şekilde izlemiş olduğuna giderek daha fazla ikna oluyorsunuz. Şu soruyu soruyorsunuz: İki devrimci parti olabilir mi? Sağduyu size her biri işçi sınıfının sosyalizme giden militan mücadelesine önderlik eden iki partinin saçmalık olduğunu söylüyor.*

ILP liderliği "açık bir devrimci Marksist pozisyonu açıklamayı" başaramamakla suçlanıyordu; ve "biz bütün ILP'lilere Komünist Parti'nin saflarına katılmaları ve onu Komünist Enternasyonal'in güçlü bir parçası yapmaları için tereddütsüz çağrıda bulunuyoruz".[81] Konferanstaki tartışmalar sert ve kimi zaman şiddetli oldu. "Komünist Enternasyonal'in sekretaryasına, IPL'in Enternasyonal'in çalışmalarında nasıl yardımcı olabile-

78 *Daily Worker*, 4 Nisan 1933.

79 Değişik kaynaklardan sayılarak için bakınız H. Pelling, *The British Communist Party* (1958), s. 192.

80 *Daily Worker*, 3 Nisan 1933.

81 *Daily Worker*, 17 Nisan 1933.

ceğinin sağlanması yolunda bir yaklaşım" çağrısı, 79'a gibi 83 dar bir çoğunlukla kabul edildi.[82] Karar ILP'nin kıdemli üyelerince endişe ile karşılandı ve birkaç istifaya yol açtı.

Moskova'da CPGB önemli bir zafer kazanmış olarak görünüyordu. 30 Nisan 1933'te IKKI sekretaryası, ILP'ye telgraf çekerek doğrudan görüşme önerdi ve "birleşik cephenin Britanya işçi hareketi tarihinde bir dönüm noktası olacağı ve ILP'nin devrimci işçileri için uluslararası bir perspektif sağlayacağı" yolunda söz verdi.[83] Hyde Park'ta 7 Mayıs'ta 100.000 kişilik kalabalığın katıldığı, faşizme karşı savaşma kararlılığı ve "Sovyetler Birliği'nde olduğu gibi işçi sınıfı diktatörlüğünün desteklendiği"nin açıklandığı CPGB-ILP ortak gösterisi cesaretlendiriciydi.[84] CPGB ve ILP arasında görüşmeler –görünüşe göre ILP'nin biraz ayak diremesiyle– devam etti ve 18 Mayıs'ta ILP biraz kafa karışıklığı içinde Moskova'ya yazarak IKKI'nin ILP ile Komintern arasında nasıl bir işbirliği öngördüğünü sordu.[85] Komintern liderleri zaman harcadılar ve 21 Haziran'da uzun bir uyarı mektubuyla cevap verdiler. En büyük vurgu, yalnızca ILP'nin uygulamada CPGB ile işbirliği yapmasına değil, İşçi Partisi ve "işçi sınıfı içinde burjuvazinin en büyük sosyal destekçisi" İkinci Enternasyonal'den tamamen kopması üzerine yapılmıştı. Bu koşullar altında "her ne kadar ILP halen Komintern programının bakış açısını benimsemiyor" olsa da, CPGB ve Komintern'le "gerçek devrimci bir işbirliği" kurulabilirdi. Mektubu yazanlar, ILP'nin "pek çok üyesinin" Komintern programını incelediklerini bildiklerini ifade ediyor ve bunun bir gün "tek bir güçlü kitle komünist partisi"nin kurulmasına yol açabileceğini ima ediyorlardı.[86]

---

82 *New Leader,* 21 Nisan 1933 (ek); Pollitt'in on üçüncü IKKI'de söylemiş olduğu gibi konferans "ILP saflarında başlamış olan ayrılıkları yansıtıyor"du (*XIII Plenum IKKI* (1934), s. 70).

83 *Daily Worker,* 3 Mayıs 1933; *New Leader*, 5 Mayıs 1933: *Rundschau,* no. 12, 5 Mayıs 1933, s. 374.

84 *Daily Worker* 8 Mayıs 1933.

85 F, Brockway, *Inside Left* (1942), s. 249; mektubun yayınlanmamış olduğu anlaşılıyor ama IKKI'nin 21 Haziran tarihli cevabında mektuptan söz ediliyordu.

86 *Daily Worker,* 26 Haziran 1933; *Rundschau,* no. 22, 30 Haziran 1933, s. 761-762.

Moskova'dan resmî yazı geldiğinde her iki partide de birlik davası heyecanı düşüşe geçmişti ve çekinceler ileri sürülmeye başlamıştı. CPGB'de Pollitt, birleşik cephe için tam olarak kazanılmıştı; Dutt Komintern'deki yeni çizgi konusunda kimi vefakâr partililerin hâlâ duydukları endişeleri paylaşıyordu.[87] ILP'nin kimi üyeleri, Sovyet Hükümeti'nin Berlin'le dostça ilişkileri sürdürme konusunda gösterdiği sinik heveskârlık ve 1926 Sovyet-Alman dostluk anlaşmasının yenilenmesi karşısında şaşkına dönmüşlerdi. Brockway, Haziran ayında parti dergisindeki bir makalede, Komintern'in "Sovyet Rusya'nın çıkarı olarak gördüğü şeyler üzerinde öylesine yoğunlaşmış olduğunu ve bunun dünyanın başka yerlerinde devrimci politikayı ciddi olarak tavizkâr yaptığını" ileri sürüyordu. On beş gün sonra yayınlanan bir başka makale daha da açıktı:

> Benim, uluslararası işçi sınıfının uygun bir aracı olarak Komünist Enternasyonal'e karşı tezimin özünü, onun hiç de bir Enternasyonal olmadığı oluşturuyor. Enternasyonal, hemen hemen tümüyle Rusya Komünist Partisi'dir.[88]

Moskova'ya yaklaşmayı onaylamış olan liderler arasında egemen olan bu ruh haliyle, ILP 21 Haziran tarihli mektuba nazik ama sert bir cevap vererek, "işçi hareketinin şu anki felaketli durumunu", tarafsız bir şekilde, "hem İkinci Enternasyonal'in hem de Komünist Enternasyonal"in başarısızlığına bağladı. İşçi Partisi'yle ilişkiler konusunda sessiz kaldı ama kapitalizme, emperyalizme ve savaşa karşı kampanyanın devamında işbirliği ve "devrimci sosyalist bir temel üzerinde" işbirliği sorunlarını görüşmek üzere bir işçi örgütleri dünya kongresi önerdi.[89]

Komintern'in bu muğlak eleştiriye cevap vermekte gecikme-

---

87 Dutt'ın, *Labour Monthly*, no. 7, 1933, s. 403-421'deki "Ayın Notları" sosyal demokrasiye karşı şiddetli eleştiriden oluşuyordu. "Faşizmin zincirleri ve hapishaneleri" sosyal demokrasinin "zehirli gaz ve boğucu hâkimiyeti" ile ilişkilendiriliyor; ve "*diktatörlüğe karşı demokrasi*' *slogan*ı", "*savaş hazırlığı için doğrudan bir slogan*" olarak tanımlanıyordu.

88 *New Leader*, 15, 30 Haziran 1933.

89 *Daily Worker*, 10 Temmuz 1933; *Rundschau*, no. 25, 21 Temmuz 1933, s. 914.

sinin nedeni yaz tatili olmuş olabilir. 17 Eylül 1933'te gelen cevap, uzun ve tartışma götürürdü. "Herkesi kucaklayan bir Enternasyonal" yaratmak amacıyla kapsamlı bir kongre önerisini kesin olarak reddediyordu; bu 1921 yılında kötü kaderli "İki buçuk Enternasyonal"in kurulmasına yol açan düşünce çizgisinin devamı demekti. İkinci Enternasyonal'in geleneksel olarak suçlanması, SPD ve onun Hitler'e teslim olmasına varan acı bir ithama yol açtı. Bunu, "Sendikalar Kongresi'nde Citrine'in yaptığı anti-Sovyet saldırılar kadar kötü olan", Brockway'in SSCB'ye yönelik "kara çalıcı ifadeleri" üzerine bir saldırı izledi. ILP'de birbirinden ayrı mevcut iki eğilim arasında kesin bir ayrım yapıldı:

> Partinin pek çok üyesi, Derby konferansında belirlenen yeni çizgiden, ama pek çok lider eski reformist çizgiden yanadır... *Kısaca, partinizin pek çok üyesi devrimci, ama pek çok lideri reformisttir.*

Daha az uzlaşmaz bir tavrın ve görüşmeleri canlı tutma isteğinin bir belirtisi olarak ILP ve CPGB'nin birleşmesi talebi tekrarlanmıştı. ILP, tüzüğün 18. maddesine göre "sempatizan parti" olarak ve "istişari oy hakkıyla" Komintern'e katılmaya davet ediliyordu.[90] Ama, her ne kadar Komintern ve CPGB bariz bir şekilde kopuşun sorumluluğunu üzerine almak istemese de, aslında görüşmeler kesilmişti. 1933 Ekimi'nin başlarında Brockway'in Birleşik Devletler'e yapacağı bir ziyaret için ayrılması, yazışmalardaki aranın sorumlusu olabilir. Ama *New Leader*'ın havası giderek daha az uzlaşmacı oluyordu. Maxton, 1933 Şubatı'ndaki bir makalede Troçki'nin Britanya'ya kabul edilmemesini protesto ediyor ve onu "en onurlu insan" ve "kapitalist düzene en büyük kişisel tehdit" olarak niteliyordu.[91] *New Leader* Ekim ayında yeni bir Enternasyonale çağrı yapan Troçki ile bir mülakat ve ertesi ay Thalheimer'ın Komintern'i ıslah etmenin olanaksızlığı üzerine bir makalesini yayınladı.[92] Bu bir savaş ilanıydı.

---

90 *Daily Worker*, 23 Eylül 1932.

91 *New Leader*, 17 Şubat 1933.

92 *New Leader*, 13 Ekim, 3 Kasım, 1933.

On üçüncü IKKI 1933 Kasımı sonunda Moskova'da başladı. Pollitt raporuna ekonomik krizin uzun bir analiziyle başlıyor ve Britanya dış politikasına şiddetli bir saldırıyla devam ediyordu.

> *Ulusal hükümetin tüm dış politası* açıkça, Britanya'nın en güçlü emperyalist rakibi Amerika'ya karşıdır, ama yine de en ciddi savaşçıl hazırlıklar Sovyetler Birliği'ne karşı yürütülmektedir.

Japonya'ya ve Hitler'e karşı hoşgörü bu politikanın ana noktalarıydı. "Tam olarak Hitler ve Mussolini'nin ayak izlerini takip eden Sir Oswald Mosley liderliğindeki Britanya faşistler birliği hareketini önemsememe konusundaki güçlü eğilime" karşı kısa bir uyarı, politikası, "Almanya'yı Hitler yönetimine sokan politikanın aynısı" olan hükümetin sert bir şekilde suçlanmasına yol açıyordu; "bizim bütün emekçi sınıfa anlatmamız gereken ders" buydu. Pollitt daha sonra birleşik cephe sorununa dönüyordu. CPGB, İşçi Partisi'ne, TUC'a, Kooperatif Partisi'ne ve de ILP'ye birleşik cephenin kurulmasını tartışmak üzere bir toplantı yapılması önerisiyle yaklaşmıştı. Yalnızca ILP daveti kabul etmiş ve işbirliği özel durumlarda birkaç ortak toplantının ötesine geçmemişti. Geçen yıl ILP ile yürütülen görüşmelerin ayrıntılı ve cesaret kırıcı öyküsünden sonra hem "oportünist yanlışlara" hem de "Sol sekterliğe" alışılmış uyarılar yapılıyor ve parti içerisinde, "birleşik cephenin oluşturulması çalışmaları düşünülerek, parti çalışmamızının temel sloganı, 'sınıfa karşı sınıf'ın geçici olarak terk edilmesi gerektiği" yolunda parti içinde bir eğilimin şaşırtıcı bir şekilde kabul edilmesine dikkat çekiyordu. Sürpriz bir şekilde, Horner'ın muhalif sicilinin ışığında Pollitt onun Güney Galler Maden İşçileri Federasyonu sekreterliğine seçilmesini büyük bir başarı olarak selamlıyordu. Sovyetler Birliği'nin Dostları tarafından yürütülen propaganda için de bir övgü sözü ayrılmıştı. Aidat ödeyen 40.000 üyesi ve 350 şubesi bulunan NUWCM, yeni hükümetin işsizlikle ilgili yasama çalışmalarına muhalefet etmede ve Şubat 1934'te bir kongre ve protesto yürüyüşü düzenlenmesinde iyi iş çıkarmıştı. Ama NUWCM'un hataları vardı. İşsizlerin "sendikası" olma ve devrimin temel amacını görmezden

gelme eğilimi içine girmişti. Partinin oradaki etkisi zayıftı; ve hasım gördüğü reformist sendikalarla bir birleşik cephe kurulmasını geliştirme yolunda hiçbir şey yapmamıştı. Rapor "Komunist Enternasyonal çizgisinde birleşik bir komünist partiye ILP'yi kazanma" kararı da dahil, partinin görevlerini, şematik bir şekilde sayıp dökerek sona eriyordu.[93]

Görüşmelerin geri kalan kısmı CPGB'ye çok az teselli sunuyordu. Pyatnitski, ILP'nin İşçi Partisi'nden ayrılma konusundaki kararını *Daily Worker*'ın ve NUWCM'un propagandasına bağlıyordu. Ama onun CPGB hakkındaki ifadeleri bütünüyle lütufkâr değildi. CPGB, ILP içindeki bölünmeden ya da Komintern'in ILP ile yazışmasından yeni üyeler kaydetmek için yararlanamamıştı. Komintern'i kötülemek için "Troçki'nin karşı-devrimci hizmetlerinden yararlanan" ILP liderlerinin manevralarını teşhir edememişti.[94] Rust, CPGB'nin günahlarını alçakça itiraf etti ve Komintern'in bilgeliğini övdü. ILP Troçkistlerle bir ittifak arıyordu ve bir İki-buçuk Enternasyonal ya da Dördüncü Enternasyonal kurmak istiyordu. Gallacher de Pyatnitski'nin eleştirilerini kabul etti; "reformist hayallerin üstesinden gelme" konusundaki başarısızlığı nedeniyle partiyi suçladı. Komintern çizgisine uymasını överken, kendini bağımsızmış gibi göstermeye çalıştı. Ve tartışmalarda daha sonra Almanya'ya ekonomik boykot önerilmesine karşı çıktığı için saldırıya uğradı.[95] Heckert, bütün Sol özelliklerine rağmen SSCB'ye düşman olan ve Troçki, Thalheimer ve Brandler'de işbirlikçiler bulan Brockway'ı şiddetle eleştirdi; ILP'nin, KPD'deki Neu-

93 Pollitt'in konuşmasının özgün İngilizce metninin var olduğu bilinmiyor; *Rundschau*, no. 4, 13 Ocak 193, 4, s. 131-142'de Almanca olarak, *XII Plenum IKKI* (1934), s. 56-77'de Rusça olarak yayınlanmıştı. Almanca metin, muhtemelen Pollitt'in konuşmasını okuduğu daktilo edilmiş metnin kelime kelime tercümesi olarak görünüyordu; Rusça metin muhtemelen Rus tercümanın ve Rus stenografların pek çok yabancı isim ve referans içeren bir konuşmadan çıkardıklarıdır ve Almanca metinde bulunmayan Komintern dilinin katkısıyla geliştirilmiştir. Bazı pasajlardaki farklılıklar esaslıdır ama siyasal olarak önemli görülmemektedir. Mosley'in faşist hareketine yönelik uyarı tuhaf bir şekilde Rusça metinden düşmüştür.

94 *XII Plenum IKKI*, (1934), s. 189-191.

95 *XII Plenum IKKI*, (1934), s. 215-217, 297-300, 303.

mann-Remmele grubuyla ortak yanları vardı.[96] Kuusinen de toparlamayı yaparken Gallacher'e saldırdı. Ancak onun eleştirileri Pyatnitski'nin eleştirilerinden daha ılımlıydı ve konuşmasına son verirken yaptığı övgüler tümüyle gelenekseldi.[97] CPGB, öteki partiler gibi, bu esrarengiz toplantıdan cezalandırılmış, ama gelecekteki yolunu şekillendirecek herhangi açık bir direktiften yoksun olarak çıktı.

8 Ocak 1934'te ILP konseyi nihayet IKKI'nin 17 Eylül tarihli mektubuna cevap verdi. SSCB'yi savunmak, kapitalizm, faşizm ve savaşa karşı direnmek ve "devrimci sosyalizm"i ilerletmek için birleşik cephe prensibini kabul etti. Ama, ILP'nin Komintern'e bağlanması halinde, onun ve CPGB'nin politikalarını eleştirmekte serbest olup olmayacağını açıkça sordu; mektup Enternasyonal içinde "işçi-sınıfı demokrasisi"ni uygulamak yerine yabancı partilerin politikaları ve liderliği üzerinde kontrol tekeli kuran ve aslında "gerçek bir uluslararası kollektif liderlik" yerine bütünüyle Rusya'nın liderliğini geçirmiş olan IKKI'nin mevcut politikalarına karşı sert bir saldırıyla sona erdi. Bir başka hassas sinir-ucu, acımasız bir şekilde teşhir edildi: SSCB, "Komintern'in kendi üyelerinin en gözü dönmüş infazcıları olarak ortaya çıkmış hükümetlerle *dostluk* anlaşmaları" imzalamıştı.[98] Bu cevap, Komintern'i yatıştırmak üzere hesaplanmış bir cevap değildi. *Daily Worker*, ironik bir şekilde, hayatlarının büyük kısmını "reformizmin" savunucuları olarak geçirmiş ILP liderlerinin, şimdi birden bire kendilerini dünyaya Komintern reformcuları olarak ilan ettikleri yorumunu yaptı.[99] Manuilski, ayın sonlarında on yedinci Rusya parti kongresinde, Brockway'i Troçki, Frossard'la ve diğer döneklerle bir tutma ve onun yeni bir Enternasyonal kurma önerisine hakaret yağdırma fırsatını yakaladı; "Lenin'in yerini, Brockwayizm almadı". CPGB'nin kardeş delegesi olarak konuşan Rust, ILP'nin "'Sol'

96 *XII Plenum IKKI*, (1934), s. 322.

97 *XII Plenum IKKI*, (1934), s. 579-580, 582; Kuusinen'in konuşması için "On Üçüncü IKKI" adlı altıncı bölüme bakınız.

98 Mektup, 12 Ocak 1934 tarihli *New Leader*'da yayınlandı.

99 *Daily Worker*, 9 Ocak 1934.

reformist" liderlerini, "yeni bir Enternasyonal oluşturmak ve kendilerine anti-Sovyet iftira malzemelerini düzenli olarak sağlamak üzere Troçki'yle ittifak kurmuş" olmakla suçladı.[100]

Bir kez daha Kuusinen tarafından imzalanan IKKI'nin cevabı 20 Şubat 1934'te gönderildi. ILP'nin Ocak mektubunun, "anti-komünist ve anti-Sovyet iftiralardan ibaret olduğu" söyleniyordu. Mektubun ve Komintern'i eleştiren çok sayıda makalenin yazarı olarak Brockway, "Sol-reformist-pasifist" ve "karşı devrimci hain Troçki ile iftira kampanyasında tam anlaşma içinde" birisi olarak şiddetli saldırının hedefi seçildi. Mektup, üç temel hedefle bağdaşmıyordu. Sovyetler Birliği'nin savaş tehlikesi karşısında savunulmasını, Sovyetler'in öteki devletlerle barışçı ilişkiler politikasını reddederek lanetliyordu. Sovyet iktidarı sloganını, proletarya diktatörlüğünü "işçi-sınıfı demokrasisi"yle karşılaştırarak kabul etmiyordu. Komintern'e sempatisi olan her partinin onaylamak zorunda olduğu merkezî örgütlenme ilkesini reddediyordu. Baştan sona, ILP'nin sıradan üyelerinin Derby konferansının Komintern'e bağlanma kararına sadık kaldığı ama reformist liderlerince yolundan döndürüldüğü varsayımı yapılmıştı. Brockway'in "partiyi bölgme kararı her zamankinden daha açık" yorumu haksız değildi.[101]

ILP yıllık konferansını York'da, 30 Mart-3 Nisan 1934'te topladı. Bu zamana gelindiğinde, Komintern ve CPGB'nin diktatörce taktikleri konusundaki hayal kırıklığı, liderlerden kimi şubelere ve özellikle de komünistlerin etkin olmadığı Güney Galler ve Lancashire'e yayılmıştı.[102] Konsey, ılımlı bir şekilde kaleme alınmış, IKKI'nin "[Komintern'e] üyeliği ya da sempatizan üyeliğin mevcut koşullar altında olanaksız kılan" kararına rağmen, "ILP'nin gözünde işçilerin devrimci mücadelesini ilerletecek tüm çabalarda Komintern'le ortaklık etme" konusunda ILP'nin hazır olduğunu açıklayan bir karar tasarısı kabul etti; ve "faşizm, savaş ve kapitalist saldırılara karşı ortak eylem talep

100 *XVII S'yezd Vsesayuznoy Kommunistiçeskiy Partiy (b)* (1934), s. 321-322, 340.

101 *Rundschau*, no. 19, 1 Mart 1934, s. 701-703; F. Brockway, *Inside the Left* (1942), s. 251.

102 F. Brockway, *Inside the Left* (1942), s. 252.

eden iki Enternasyonal'e ve işçi sınıfının tüm öteki kesimlerine yaklaşma" konusundaki kararlılığını ifade etti. Birkaç değişiklik teklif edildi: Bir tanesi derhal sempatizan üyelik öneriyordu; bir diğeri üyelerin kuşkularını görüşmek üzere Moskova'ya bir delegasyon gönderilmesiyle ilgiliydi; bir başkası *status quo* çerçevesinde işbirliğine devam edilmesi; daha da bir başkası Dördüncü Enternasyonal'i kurma konusundaydı. Bunların tümü büyük çoğunlukça reddedildi ve karar tasarısı 64'e karşı 102 oyla kabul edildi.[103] Bu konferanstan CPGB merkez komitesinin çıkardığı sonuç, "Britanya'daki 'Sol' reformistlere karşı mücadeleyi güçlendirmenin ve devrimci işçileri devrimci mücadelenin sınıf çizgisine kazanmanın emredici zorunluluğu" oldu.[104]

Olaylı 1934 yılı CPGB için çok fazla cesaretlendirici olmadı. 1932 yılında üye sayısı artmamıştı. 24-25 Şubat'ta Hyde Park'da büyük bir gösteriye dönüşen işsizlerin "açlık yürüyüşü" komünistlerin inisiyatifine herhangi bir şey borçlu değilmiş gibi görünüyordu. Yürüyüşün arefesinde Pollitt ve Mann, bir hafta önce yaptıkları bozguncu konuşmalar nedeniyle tutuklanmıştı. Gösteriden sonra kefaletle serbest bırakıldılar ve kendilerine yönelik suçlama daha sonra düştü.[105] Mosley'in kara gömleklileri, 7 Haziran'da Olympia'da ilk kitle gösterilerini sahneye koyduklarında, CPGB onlara karşı bir yürüyüş düzenledi. İtişmeler oldu ve bazı "anti-faşistler" tutuklandı. Ancak, her ne kadar bu *Daily Worker* tarafından "büyük anti-faşist zafer" olarak selamlandıysa da, besbelli ki gösterinin kendisi onu karalama girişimlerinden daha etkileyiciydi.[106] Bununla birlikte, Hyde Park'da 9 Eylül'de bir kara gömlekli toplantısının duyurulması, Pollitt'in konuşma yaptığı faşizm ve savaş

---

103 Görüşmeler 6 Nisan 1934 tarihli *New Leader*'da yayınlandı; ILP, CPGB'den bir "kardeş delege" alınmasını reddetti (*Daily Worker*, 2 Nisan 1934), ama *Labour Monthly*, no. 41, 1934, s. 273-279 konferansın tüm öyküsünü aktardı. Liderlerin Sol'unda yer alan ILP Gençlik Loncası, Komintern'e "sempatizan üyelik" yolunda oy kullandı (*New Leader*, 25 Mayıs 1934).

104 *Rundschau*, no. 25, 12 Nisan 1934, s. 944-945.

105 *Daily Worker*, 24, 26 Şubat, 13 Nisan 1934.

106 *Daily Worker*, 7, 8, 9 Haziran 1934.

karşıtı yürüyüşçülerin daha büyük bir karşı gösterisini kışkırtı ve görünüşe göre kara gömlekli gösterisini boğdu. Bu gösteri İşçi Partisi tarafından boykot edildi.[107]

Britanya'da güçlü bir faşist hareketin yükseleceği korkusu şimdi Britanya Sol'unu –CPGB'yi de daha az olmamak üzere– etkilemeye başlamıştı. Dimitrov Avrupa'nın hiçbir yerinde, Nazi mahkemesindeki meydan okuyuşu ve faşizme karşı direnişin olağanüstü bir sembolü olarak, İngiltere'de olduğu kadar kabul görmemişti. Moskova'dan gelen işaretler hâlâ muğlaktı. Ama Pyatnitski, IKKI prezidyumunun 1934 Temmuzu'ndaki toplantısında "CPGB'nin etkisi altında bulunan", onun tarafından önayak olunan tek örgüt olan ve komünist olmayan işçilere başarılı bir yaklaşımda bulunan NUWCM'da, elde edilen böylesi mütevazı bir başarıyı, istemeye istemeye Britanya partisine mal etti.[108] Geçmiş terslenmelere karşın, ILP'li üyelerin sadakatinin, inatçı liderlerinden kazanılmaya çalışılması umutları da terk edilmedi. Ağustos ayında, muhtemelen Moskova'nın harekete geçirmesiyle, CPGB şubeleri, aynı yörelerdeki ILP'nin şubelerine yazarak onları Komintern'in o sırada 1934'ün ikinci yarısında toplanacağı duyurulan, yedinci kongresine delege göndermeye davet ettiler. ILP, partinin seksiyonlarına yaklaşımın kabul edilmiş olan prosedüre aykırı olduğunu protesto ederek cevap verdi ama kongreye delege gönderilmesi için parti liderliğine yapılacak bir davetin iyi karşılanacağını ekledi. CPGB, seksiyonlara yönelik yaklaşımın hiçbir şekilde prosedüre aykırı olmadığını belirterek karşılık verdi; eğer ILP kongrede temsil edilmek isterse, talebinin Komintern'e iletileceğine söz verildi.[109] Anlaşılıyor ki bu gönülsüz karşılıklı yazışmanın devamı gelmedi. ILP dergisi, İkinci ve Üçüncü Enternayonal'lerin temsilcileri arasında Brüksel'de yapılacak toplantının hazırlıklarını alkışladı.[110] 14 Ekim'de CPGB, Hyde

107 *Daily Worker*, 10 Eylül 1934.

108 *Rundschau*, no. 47, 23 Ağustos 1934, s. 1957-1958; bu toplantı için yedinci bölüme bakınız.

109 Bu garip olay için bakınız *Daily Worker*, 23 Ağustos 1934, *New Leader*, 24 Ağustos 1934; ILP mektubundan ve CPGB'nin cevabından parçalar *Rundschau*, no. 50, 13 Eylul 1934, s. 2125'te yayınlandı.

110 *New Leader*, 19 Ekim 1934; bu toplantı için yedinci bölüme bakınız.

Park'da İspanya'daki maden işçilerinin grevinin kanlı bir şekilde bastırılmasına karşı bir protesto toplantısı düzenledi; 17 Ekim'de CPGB ve ILP, Dışişleri Bakanlığı'na faşizmin tecavüzlerinin tehdidi altında bulunan cumhuriyetçi İspanyol hükümetinin desteklenmesi için ortak bir mektup gönderdi.[111] Ancak bu huzursuz ilişkide bocalamalar devam etti. Kasım ayında ILP dergisi, ILP konseyinin birleşik cephe taktiklerini görüşmek üzere Pollitt ile bir toplantısını duyurdu; ama bir hafta sonra Brockway tarafından yayınlanan bir makale bir kez daha Sovyetler'in emperyalist devletlerle ittifaklar yapma politikasını kınıyordu.[112]

Bu günlere gelindiğinde, CPGB'de birleşik cephe için etkili önlemler alınması baskıları yoğunlaşmıştı; Moskova ve KPD'deki, hâlâ varlığını sürdüren muhalefet sesleri yavaş yavaş susturulmuştu. Britanya'nın pek çok yerinde belediye seçimleri 1 Kasım 1934'te yapılacaktı. Seçimlerden önce CPGB, komünistleri CPGB adayı olmayan seçim bölgelerinde öteki Sol partilerin adayları için oy kullanmaya teşvik eden bir manifesto yayınladı.[113] Komünistlerin başarıları az ve mütevazı idi; ancak komünist basın, Muhafazakârlar'a karşı İşçi Partisi'nin ezici kazançlarını takdir etmesini bildi. Şimdiye kadar CPGB'deki uzlaşmaz çizginin sözcüsü olan Dutt, kendisinin de yeni politikaya döndüğünü açıkladığı bir makalede bu durumu kutladı. CPGB'nin üyelerine oy pusulalarına "komünist" yazarak oyların geçersiz sayılmasını sağlama talimatı verdiği 1929 ve 1931'den bu yana yaşanan değişikliğin bir ilke meselesi değil bir taktik meselesi olduğunu açıklıyordu. Belediye seçimlerindeki İşçi Partisi zaferi, birleşik cephe arzusunun bir belirtisiydi. Şimdi her şey, faşizme ve savaş tehlikesine karşı bir birleşik cephe kurma ihtiyacına yönelmişti.[114] Parti politbürosu tarafından parti kongresinin Şubat 1935'te toplanaca-

111 *Daily Worker*, 15, 18 Ekim 1934; İspanya'daki olaylar için "İspanyol Komünist Partisi" başlıklı on beşinci bölüme bakınız.

112 *New Leader*, 16, 23 Kasım 1934.

113 *Daily Worker*, 20 Ekim 1934.

114 *Daily Worker*, 10 Kasım 1934; makale, önemi nedeniyle, *Rundschau*, no. 58, 8 Kasım, s. 2584'te tercüme edilmişti. Aynı havada bir başka makale Dutt'un dergisi *Labour Monthly*, no. 1, 1935, s. 3'te görüldü.

ğı duyuruldu;[115] izleyen iki ay içinde *Daily Worker*'ın sütunları birleşik cephe heyecanının taşkınlıklarıyla doldu.

O andan başlayarak CPGB, faşizme ve savaş tehlikesine karşı diğer Sol partilerin üyeleriyle bir birleşik cephe kurmak için aralıksız çaba gösterdi. 26 Ocak 1935'te "birleşik cephe konferansı" olarak tanımlanan bir şey Londra'da toplandı. Bu toplantıyı, resmen CPGB değil de, Dutt'un editörü bulunduğu *Labour Monthly* destekledi. Toplantının başkanı ve iki ana konuşmacı İşçi Partisi üyeleriydi. Her ne kadar 66 sendika delegesinin çoğu muhtemelen komünist olsa da, 257 delegenin yalnızca 17'si CPGB'den geliyordu; 40 delege İşçi Partisi, 32 delege ise ILP'dendi. Halkın ilgisi büyüktü; pek çok delege olabilecek kişi geri çevrilmişti.[116] Bu kertede, CPGB'nin on üçüncü kongresi, tam zamanında, 2 Şubat 1935'te toplandı. Pollitt'in raporu, faşizm ve savaş tehlikesinin, durumun "temel tespiti" olarak kabul edilmesiyle başlıyor ve de kongrenin temel görevi olarak "birleşik cephenin kurulmasını" partinin "tarihsel rolünün –işçi devrimi yoluyla işçi diktatörlüğünün ve Sovyet Britanyası'nın kurulması– yanına yerleştiriyordu. Bu ritüel açıklamadan sonra Pollitt dikkatini uluslararası sahneye yöneltti ve Sovyetler Birliği'nin barış politikasını –ancak bunun "işçi sınıfında pasifist hayaller kurulması ya da Milletler Cemiyeti'ne barışı koruyacak bir araç olarak güvenilmesi yolunda kullanılmaması gerektiğini belirterek– övdü. Britanya'da, Mosley'in kara gömleklileriyle sınırlı olmayan faşizmin yükselişi hakkında, pek çok alıntıyla desteklenen korkutucu bir resim çizdi. Dolayısıyla, "bir kurnazlık manevrası" olmayan ama bütün işçi sınıfının çıkarına olan birleşik cepheye acil ihtiyaç vardı. Komünist aday gösterilmemiş olan yerlerde İşçi Partisi adayları için oy verme politikası, basit olarak birleşik cephenin bir *uzantısıydı*; "reformizmin desteklendiğini" ima etmiyordu. Sosyal demokrasi hâlâ her yerde faşizmin yolunu açmakla suçlanıyordu. Esas yöneliş İşçi Partisi'nin sıradan üyelerineydi. Ama, ILP'nin kazanılmasına sıkıntılı ama hâlâ umutlu özel bir pasaj ayrılmıştı. Ko-

115 *Daily Worker*, 10 Kasım 1934.

116 Konferans *Labour Monthly*, no. 1, 1935, s. 3'te duyuruldu; onunla ilgili bir rapor *Labour Monthly*, no. 3, 1935, s. 188-200'de yer aldı.

nuşmanın sonunda, CPGB, "Lenin, Stalin ve Dimitrov'un partisi" olarak selamlandı.[117]

Kongrenin tartışmaları Pollitt'in raporunun genişletilmesinden öteye geçmedi. Campbell'in sunduğu "ekonomik mücadeleler" üzerine bir başka ana rapor, "dört asi reformist sendikanın ortaya koyduğu engellerin yıkılması" zorunluluğuna işaret ediyordu. Kongre boyunca hiçbir muhalif ses duyulmadığı anlaşılıyor.[118] Kongrenin, "Komünist Parti ve Birleşik Cephe" üzerine ilk karar tasarısı, Pollitt'in raporunun sözlerini yansıtıyordu. İkinci rapor, sendikalara aynı mesajı iletiyor ve gerçi –ayrılmış İskoçya Birleşik Maden İşçileri Sendikası'nı "bütün İskoç maden işçilerini bir sendika altında birleştirmeye çalışma" sahte vaadi için övmeyi ihmal etmese de– "Kızıl Uluslararası İşçi Sendikaları ve Uluslararası İşçi Sendikaları Federasyonu'nun birleşmesi" için bir kampanya çağrısında bulunuyordu. Üçüncü karar tasarısı, kitlesel bir komünist parti için çağrıda bulunuyor ve sekterliği lanetliyordu; dördüncüsü sömürge ve yarı sömürge halkların "yabancı egemenliğinden ve her türlü kapitalist sömürü"den kurtarılması için alışılmış çağrıyı yapıyordu.[119] Son olarak kongre, ILP ve TUC liderlerinin muhalefetine rağmen, kapitalist diktatörlüğü yıkmak ve ulusal hükümeti devirmek için, işçilerin birleşik cephesinin kurulmasını talep eden bir manifesto yayınladı.[120] 17 Mart'ta Pollitt IKKI prezidyumunun Moskova'daki Britanya sorunlarının gürüşüldüğü toplantısına katıldı. Pollitt'in çizgisi olumlu karşılandı ve "eylem birliği için İşçi Partili işçilerin kabul edemeyeceği taleplerde bulunma uygulaması" kınandı.[121] Bununla birlikte kuşkular yeterince giderilememişti. Komintern dergisi, 1935 baharında Dutt'un, yeni çizgiye karşı çıkmazken, 1928'deki altıncı kongreden bu yana Komintern'in, "sosyal-faşizm" ve "burjuva demokrasisinin faşizm-

117 *Harry Pollitt Speaks* (CPGB, t.y.[1935]), s. 3-45.

118 Kongre, *Daily Worker*'ın, 2-6 Şubat 1935 sayılarında geniş bir şekilde aktarıldı; *Kommunistiçeskiy Internatsiyonal,* no. 8, s. 11-21'de Pollitt'in kapanış konuşmasından bölümleri yayınladı.

119 *Harry Pollitt Speaks* (CPGB, t.y.[1935]), s. 47-79.

120 *Daily Worker,* 9 Şubat 1935.

121 B. Leibzon, K. Şirinya, *Pavorot v Politike Kominterna* (2. baskı, 1975), s. 113.

le özdeşliği"ne ilişkin açıklamalarını hatırlatan bir makalesini yayınladı; bu, bir sonraki sayıda Hollandalı komünist Van Lieuw tarafından cevaplandırıldı.[122] Tartışma nazik ve bir hayli kuramsal bir dille yapıldı. Ama, CPGB ve Komintern arasında hâlâ mevcut olan suskun muhalefet unsurunu gözler önüne seriyordu.

Uluslararası olaylar bir kez daha tempoyu zorladı. Mart 1935'te Hitler'in, yeniden silahlanma programının bir parçası olarak yeniden askere alma kararnamesini, Simon ve Eden'in Berlin ziyareti[123] izleyince, bu sakinleştirme jesti, Britanya'daki Sol çevrelerde pek çok huzursuzluk yarattı ve CPGB merkez komitesinin, "Britanya dış politikasının amacı Sovyetler Birliği'ne karşı savaştır" sonucuna vardığı dehşetli bir manifesto yayınlamasına yol açtı.[124] ILP'nin Nisan ayındaki yıllık konferansı CPGB ile ilişkilere ait bitip tükenmeyen sorunlar üzerinde derin bölünmeler olduğunu gösterdi; ve Maxton'un "CPGB ve ILP'nin özünü oluşturacağı... yeni bir işçi partisi" kurulması önerisi, her iki taraftan da sempati görmedi.[125] Ancak Sol'da kanaatler hareket halindeydi. Mayıs ayında, 22'sinin CPGB'yi temsil ettiği,[126] 311 delegenin katılımıyla bir başka birleşik cephe konferansı yapıldı; ve Haziran sonunda Henderson, CPGB'den Gallacher'le, iyi duyurulmuş bir barış kongresinde ve bunu izleyen Trafalgar Meydanı'ndaki mitingde kürsüyü paylaştı.[127] Bu gösteriler, esas itibariyle Nazizme karşı, ama pasifist alt renkleri bulunan, Sol entelektüellerin önemli bir rol oynadıkları ve sonunda pek çoğunun CPGB'ye geçtiği, güçlü ve popüler bir kampanyanın başlangıç noktası oldu. Britanya'da halk cephesinin temelleri, Kominter'in yedinci kongresi 1935 Temmuzu'nda Moskova'da toplanmadan çok önce sağlam ve gerçek bir şekilde atılmıştı.[128]

---

122 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal,* no. 10, s. 26-45, no. 11, s. 34-39.

123 Sekizinci bölüme bakınız.

124 *Rundschau,* no. 15, 28 Mart 1935, s. 773.

125 *Rundschau,* no. 20, 3 Mayıs 1935, s. 1020-1021.

126 *Labour Monthly,* no. 6, 1935, s. 373-386.

127 *Daily Worker,* 29 Haziran 1935.

128 Kongre hazırlıkları sırasında CPGB'ye dair bir değerlendirme *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal*, 1935, no. 16-17, s. 69-72'de yer aldı.

ON BİRİNCİ BÖLÜM

İTALYAN KOMÜNİST PARTİSİ (PCI)

İtalyan Komünist Partisi (PCI) 1929 yılının sonunda çok ciddi bir çıkmazdaydı.[1] Sert ve güçlü bir diktatörlük, onun İtalya'da etkin olabilmek için tüm girişimlerini ezmişti. Esas itibariyle Paris'te faaliyet gösteren liderliği iç ayrılıklarla bölünmüştü. 1929'daki bir parti merkez komitesi toplantısında, Tasca ve Sağ'la mücadelesindeki kayıtsızlık nedeniyle Moskova'nın çoktan kuşku duyduğu Togliatti, Komintern'in, yalnızca İtalya içinde çalışmanın genişletilmesi anlamına gelen, daha radikal politikalar ve kitlelerle daha fazla temas talebini yorumlamıştı. Bu gürüşler pek çok eleştiri çekti ve politbüronun çoğunluğunu ikna etmekte başarısız kaldı. Bununla birlikte merkez komitesi toplandığında, Togliatti'nin manevra gücü bir kez daha kendini gösterdi. Tasca'yı Buharin'in çömezi gibi gösterip, Komintern çizgisine muhalif olanların eninde sonuda "Tasca'nın potansiyel müttefikleri" olacağına işaret etti ve komite görüş ayrılıklarını rafa kaldırarak, Tasca'nın partiden atılması için oybirliği ile karar verdi.[2] Ateşkes kısa ömürlü oldu. Ara-

1 Bkz. *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, cilt 3, s. 560-561.

2 *Kommunistiçeskiy Internatsiyonal*, 1930, no. 16-17, s. 123-124 (Grieco tarafından Garlandi takma adıyla yazılan bir makale); Togliatti'nin komitedeki iki konuşması için bkz. P. Togliatti, *Opere*, III (1973), i, 9-77. Muhalefetin bakış açısından bir anlatı için bakınız *Byulleten' Oppozitsi* (Paris), no. 15-16, Eylül-Ekim 1930, s. 40.

lık 1929'un sonunda, Togliatti'nin destekçilerinden birisi olan Longo, parti politbürosuna bir dizi esaslı öneri sundu. Partinin bütün organlarının ve faaliyetlerinin yurtdışında toplanmasına son verilecek ve partinin genel merkezini İtalyan topraklarına geri getirmek için önlemler alınacaktı. Projeye, böyle bir maceranın maliyetini dikkate almaları için yalvaran Leonetti, Ravazzoli ve Tresso karşı çıktı. Bu üçlü merkez komitesinde destekçiler buldular. 15 Ocak 1930'da, İsviçre'de yaşayan ve tartışmalarda yer almayan Silone, Pasquini takma adıyla, kendisini üçlü ile özdeşleştirmeksizin, İtalya'da çalışmaya dönmenin intihar olacağını ileri süren bir memorandum sundu; bu tavır, Togliatti'nin destekçileri tarafından "Tasca'nın fikirlerinin yeni bir gelişmesi" olarak açıkça suçlandı. Anlaşmazlık ciddiydi ve bir oportünist olarak Togliatti'ye yapılan kişisel saldırılarla daha da ağırlaştı. Togliatti ve diğer birkaç lider, IKKI'nin 8 Şubat 1930'da başlayacak genişletilmiş prezidyum toplantısına katılmak üzere Moskova'ya davet edildi.[3]

Toplantı boyunca Togliatti öne çıktı. Manuilski'nin raporu üzerine, hem Manuilski'nin sosyal demokrasiyi suçlayışını hem de "Sol'dan gelen" lafazanlığa karşı uyarılarını mekanik bir şekilde yankılayan bir konuşma yaptı.[4] PCI üzerine uzun bir rapor sunarak, geçmiş zayıflıkları ve duraksamaları tevazu ile kabul etti ve Komintern tarafından empoze edilen yeni çizgiyi memnuniyetle karşıladı. Ancak partide sapmaların, özellikle pek çok yoldaşın yakın savaş tehlikesini görmeyi reddedişinin hâlâ var olduğunu itiraf etti. Silone'nin adını vermeden, görüşleri "partinin tasfiyesine" varan bir yoldaşa göndermede bulundu; onunla aynı görüşte olan başkalarının da var olduğunu ve şiddetle cezalandırılmaları gerektiğini söyledi.[5] Hüküm, PCI'nin görevleri üzerine yapılan toplantıda uzun ve bağlayıcı bir karar tasarısı şeklinde kayda geçirildi. Havası radikal ve mi-

3 P, Spriano, *Storia del Partito Comunista Italiano,* ii (1969), s. 239-244.

4 P, Togliatti, *Opere,* III (1973), i, s. 148-158; Manuilski'nin konuşması için birinci bölüme bakınız.

5 P, Togliatti, *Opere,* III (1973), i, s. 157-187; *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal,* 1930, no. 7, s. 28-40.

litancaydı. Ekonomik krizin faşizm içinde artan hoşnutsuzluk yarattığı söylenirken, onun yerine bir burjuva demokrasisinin kurulabileceği hayali, "oportünizmin bozguncu ideolojisi"ydi. "Gündeme konmuş olan" şey, devrimin "sosyalist proleter niteliği" idi. Dolayısıyla temel görev, "kır ve şehirdeki çalışan sınıfın çoğunluğunu kazanmak"tı; tehlike, kitlelerle aranın bozulmasıydı. Bu gerçekçi olmayan teşhisten sonra, PCI merkez komitesi, Tasca'nın "Sağ oportünist" pozisyonuna karşı parti görüşünü harekete geçirmekte başarısız olmakla suçlandı. Silone'nin memorandumu, partinin tasfiyesine işaret eden "oportünist bir platform" oluşturuyordu. Ancak sağ tehlike en büyük tehlikeyken, parti aynı zamanda Bordiga'nın "anarşist-bozguncu" eğilimlerini hatırlatan "'Sol' eğilimler"e karşı da uyarılıyordu. Herhangi somut bir faaliyet önerilmedi. Ama karar tasarısı, cari Komintern sözcükleriyle, Togliatti'nin dikkatli, dengeci eyleminin onaylanmasıydı.[6] Togliatti zaferini cüretkâr bir kapanış konuşmasıyla kutladı:

> Bizim merkez komitemizde çoğunluk olmadığı söyleniyor. Evet, yoldaşlar yoktur, ama bizim merkez komitemizde –Komintern ve onun bütün seksiyonları için bir çoğunluk– çoğunluk olmasaydı, yaratılırdı.[7]

Delegelerin Moskova'dan dönüşünü, parti merkez komitesinin 20-23 Mart 1930'da Liege'de yapılan gergin parti merkez komitesi toplantısı izledi. Muhalifler, kendisini "maceracılıkla" ve IKKI'nin buyruklarını bile aşmakla ("siyasal kitle grevi" sloganını ortaya atmıştı) suçladıkları Togliatti'ye karşı doğrudan bir saldırı yönelttiler. Görüşmeler muhalefetin bozgunuyla sonuçlandı. Tresso, Leonetti ve Ravazzoli politbürodan, Silone merkez komitesinden ve hâlâ İtalya'da bir hapishanede bulu-

---

6 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal vı Dokumentah* (1933), s. 933-944. Silone (*alias [müstear]* Pasquini) karar tasarısında adı geçen tek muhalifti; bu hiç kuşkusuz Greco'nun tam da doğru olmayan, "belki de kendi iradesine karşı yeni muhalefetin lideri oldu" ifadesine yol açmıştı (*Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal,* 1930, no. 16-17, s. 127.)

7 P, Togliatti, *Opere,* III (1973), i, s. 188-193; *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal*, 1930, no. 7, s. 40-43.

nan Bordiga partiden ihraç edildi.[8] Ancak Longo'nun parti faaliyetlerini İtalyan toprağına taşıma özgün düşüncesinden geri kalan tek şey Camilla Ravera'nın parti hücrelerini örgütlemek üzere İtalya'ya gönderilmesiydi. Polis tarafından yakanlamadan önce orada iki aydan az bir süre kaldı ve on beş yıl hapis cezasına çarptırıldı[9] Diğer parti çalışmaları gibi İtalya'daki sendika çalışmaları da durmuştu. Ancak, Confederazione Generale del Lavaro'nun (CGL) bir azınlığı, yalnızca D'Arragona'ya bağlı faşist rejimle uzlaşma arayan sendikaların çoğunluğundan değil, Amsterdam Enternasyonali'ne bağlı ve Profintern'in Moskova'daki Ağustos 1930 beşinci kongresinde ilk kez temsil edilen ve oradaki baş delegesi "İtalyan proletaryasına karşı kapitalist mücadelenin çeşitli evrelerini, bütün ülkelerin işçileri için öğretici bir örnek" olarak tanımlayan, Paris'te Buozzi'nin yönetimindeki anti-faşist CGL'den de kesinlikle ayrılmıştı.[10]

Komintern'in iyimser ve böbürlenici öğütleriyle çelişen bu iç karartıcı koşullar, besbelli ki partide büyük sempatiye sahip muhaliflere karşı uygulanan müeyyidelerin yarattığı ayrılığı derinleştiriyordu. 1930 Nisanı'nda Leonetti, Ravazzoli ve Tresso, Troçki'nin en önde gelen Fransız destekçisi Rosmer'e yaklaştılar ve 25 Nisan'da, Fransız muhalefet dergisi *Vérité*, her ne kadar takma adla imzalanmış olsa da Leonetti'nin eseri olduğu fark edilen PCI liderliğine saldıran üç makaleden birincisini yayınladı.[11] 5 Mayıs'ta üçlü Troçki'ye doğrudan yazdılar.[12]

8 *International Presse-Korrespondenz,* no. 36, 25 Nisan 1930, s. 825-826; daha fazla ayrıntı P. Spriano, *Storia del Partito Comunista Italiano,* ii (1969), 246-250 ve Grieco'nun *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal*, 1930, no. 16-17, s. 130-131'deki makalesinde bulunabilir, burada PCI Komintern kararlarını uygulamadaki gevşeklik (zapazdanye) nedeniyle kınanmıştı. Toplantıdaki görüşmeler yayınlanmadı.

9 A. Gobetti, *Camilla Ravera: Vita in Carcere e al Confino* (1969), s. 50-54.

10 *Protokoll des V Kongresses der Roten Gewerkschaftsinternationale* (1930), i, 203-204; CGL'deki bölünme için bkz. *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929,* cilt 3, s. 543-546.

11 P. Spriano, *Storia del Partito Comunista Italiano,* ii (1969), 257-258; bu açık kafa tutma eylemi 30 Nisan'da Komintern'e bildirildi (P. Togliatti, *Opere,* III (1973), i, 277).

12 Mektubun yayınlanmamış olduğu anlaşılıyor; ancak Troçki 24 Mayıs tarihli kendi cevabını, birkaç ay sonra *Byulleten Oppozitsi* (Paris), no. 15-16, Eylül-

Bu gemilerin yakılmasıydı. 9 Haziran'daki merkez komitesinin genişletilmiş toplantısında Tresso ve –zaten komiteden atılmış olan Leonetti ve Ravazzoli– cüretkâr bir açıklama yaptılar; ve üçlü, derhal partiden atıldılar; tek karşı oyu Tresso verdi. Komintern, yeni ılımlı havasında ve belki de Togliatti'nin talimat beklemeden işleri kendi eline almasına gücenerek, karardan rahatsız oldu ve belki de üçlü ile daha fazla görüşmeyi tercih ederdi. Togliatti, IKKI'nin İtalyan komisyonunun Temmuz'daki toplantısına katılmak üzere Moskova'ya davet edildi.[13] Togliatti, 19 Temmuz 1930'da raporunu oldukça eleştirel bir dinleyici kitlesine okudu. Sık sık Manuilski'nin ve zaman zaman Molotov, Stepanov ve Vasiliev'in irdeleyici sorularıyla konuşması kesildi. PCI'nin durumu hakkında güven verici bir resim çizmeye çalıştı. "Yeni dönüş" neredeyse başarılmış, parti faaliyeti artmıştı; "büyük örgütsel çalışma" yürütülmüştü. Togliatti, karşılaştırma yoluyla –belki de bilerek– geçen kış partideki bölünmenin "ortak çalışma"yı olanaksız kılan ve darbenin altında "sendeleyen" parti aygıtını felç eden, "son derece ciddi" durumunu abarttı. Şimdi üç muhalif Troçki ile bir blok oluşturmuşlardı; onlar artık "yalnızca sapmadan suçlu olan yoldaşlar değil, fakat karşı-devrimcilerdi – "Troçkist muhalefetin, karşı-devrimci muhalefetin bir parçası"ydılar. Onların partiden atılması elden geldiğince geciktirilmiş, ama kaçınılmaz olmuştu; eğer Moskova'ya çağrılmış olsalardı, gelmeyi reddederlerdi. Togliatti konuşmasına, yargıcılarına, PCI'nin bir illegal parti olarak durumunu anlamaları ricasıyla son verdi.[14]

Manuilski, büyük ölçüde, "tamamen [işçi] hareketinden tecrit olmuş" PCI'nin yetersizliklerini teşhir etmeye yönelik hırçın bir konuşma yaptı. Bir yıl önce CPGB'ye yönelik eleştirilerini akla getiren ifadelerle, şimdi de PCI'yi "kapalı arkadaş çevreleri, besbelli ki eski yoldaşlar"dan, "kişisel tanışıklık temeli-

---

Ekim 1930, s. 35-38'de yayınladı. Kendileriyle işbirliği olasılığını iyi karşılıyor ama İtalyan sorunlarıyla ilgili özel bir bilgisi olmadığını belirtiyor; *"faşizm sosyal demokrasiyi tasfiye etmedi, tersine onu korudu"* görüşünü ileri sürüyor ve faşizmi devirmede sosyal demokrasinin bir rolü olabileceğini ifade ediyordu.

13 P. Spriano, *Storia del Partito Comunista Italiano,* ii (1969), 259-261.

14 P. Togliatti, *Opere,* III (1973), i, 248-280.

ne dayanan" gruplardan oluşan [bir örgüt] olarak tanımladı. Üçlünün atılmasının parti çalışmalarını güçlendireceği yolunda Togliatti'nin görüşünü paylaşmadı. Parti liderlerini kitlesel siyasal grev sorununu ortaya attıkları için övdü ama, bunu çok "çok soyut" bir şekilde yaptıklarını söyledi. Konuşmanın bilinen temel düşüncesi, kitlelerle temas kurma ihtiyacıydı. Ancak Manuilski, parti örgütünün İtalya'ya transferi konusundaki tartışmalı soruna değinmedi.[15] Tasfiyelerin *oldu bittisi* kabul edilmişti. Togliatti golünü atmıştı.[16] Togliatti Moskova'dayken, *Vérité*'de, hâlâ parti merkez komitesinin aday üyesi olan Recchia (*alias* Teresa) ve üçlü tarafından imzalanmış "yeni İtalyan muhalefeti"nin açık mektubu'nun yayınlanmasıyla kaçınılmaz hüküm verilmişti. Yazarlar, parti liderlerinin "*son derece yanlış ve oportünist*" çizgisini ve Komintern'in politika ve yöntemlerini açıkça suçluyorlardı. İtalya'da faşizmden derhal ve kaçınılmaz olarak proletarya diktatörlüğüne geçileceği kehanetini reddediyorlardı. Tartışmalı konuların partide özgürce görüşülmesini ve geçmişte Bordiga'nın pozisyonunu savundukları için atılanların yeniden partiye alınmasını talep ediyorlar ve "*uluslararası Sol muhalefet*"le dayanışmalarını açıklıyorlardı.[17]

Atılmalar bölünmüş ve cesareti kırılmış partiye darbe vurdu ve ardında uzun yıllar hissedilen bir acı bıraktı.[18] Muhalifler partide açıkça çok büyük destek ve sempati kazandılar ve otoritenin Togliatti'nin elinde toplanması giderek artan küs-

15 *Kommunistiçeskiy Internatsiyonal,* no. 22 (252), 1930, s. 38-40; başka konuşmalar da yapılmış olmalıdır ama bunlar aktarılmadı ya da yayınlanmadı. Manuilski'nin CPGB'yi eleştirisi için bakınız *The Foundations of a Planned Economy, 1926-1929,* cilt 3, s. 392.

16 Manuilski ve Togliatti arasında bu tartışmalarla meydana çıkan kişisel sertlik, PCI delegesi olarak Moskova'da Grieco'nun halefi olan Berti'nin 22 Eylül 1930 tarihli bir mektubunda ve Togliatti'nin 15 Ekim 1930 tarihli mektubunda görülür; Manuilski PCI'yi "Machiavelli'nin partisi" olarak adlandırmış ve Togliatti Komintern'in "gaddarlığı"nın, PCI'de Sol'a "dönüş" ve üçlünün partiden atılması nedeniyle ortaya çıkan krizi artırdığı için protestoda bulunmuştu (P. Togliatti, *Opere,* III (1973), i, s. xcv-xcvii (Önsöz'de) parti arşivlerinden aktarılmıştır).

17 Mektubun kısaltılmış bir çevirisi *Byulletin Oppozitsi* (Paris), no. 15-16, Eylül-Ekim 1930, s. 39-44'te yer aldı.

18 P. Spriano, *Storia del Partito Comunista Italiano,* ii (1969), 262-286.

künlükler yarattı. Faşist hapishanede uzun yıllar ceza çeken Gramsci ve Terracini,[19] asilere sempatilerini ve aceleye getirilmiş atılmalarına öfkelerini ifade ettiler.[20] Partiden atılan muhaliflerin partiye açıkça kafa tutmaları Togliatti'nin pozisyonunu güçlendirdi. Onun son iki yılda Komintern'le olan riskli ilişkilerinin yerini, eğer karşılıklı güven değilse de, ağır bir iyileşme en azından karşılıklı hoşgörü aldı. Moskova'da, eğer sorunlu PCI'de disiplin ve birlik korunacaksa, Togliatti yerine birisi bulunamaz gibi göründü ve o da kendi payına –her ne kadar Komintern'in ya da diğer partilerin işlerine karışmayı en azda tutarak bir ölçüde bağımsızlığını korumaya çalıştıysa da– Komintern'in kararlarına koşulsuz boyun eğmeyi bir yükümlülük olarak gördü. Bir noktada ortodoksluğu kusursuzdu. Sovyet rejiminin başarılarını, çekince ileri sürmeden alkışladı ve her yerde komünistlerin görevinin SSCB'nin savunmasına koşmak olduğunu canla başla ilan etti.[21]

Manuilski ile bir başka çatışmayı önlemek arzusu, Togliatti'nin Mart 1931 sonlarında Moskova'da toplanan on birinci İKKI'ye katılmamasının nedeni olabilir. Tek İtalyan delegesi Grieco, Manuilski'nin raporuyla tam görüş birliği içinde olduğunu ifade ederken bir yandan da konuşmasına radikal bir hava

---

19 Bakınız *The Foundations of a Planned Economy, 1926-1929,* cilt 3, s. 540-549.

20 Çok yıllar sonra anlatılan bir öyküye göre, Granısci'nin kardeşi Gennaro, 1930 Temmuzu'nda onu hapishanede ziyaret ederek atılmalarla ilgili haberleri aktardı; ama Paris'e dönüşünde kardeşinin olumsuz tepkisini gizlemeyi daha akıllıca buldu ve basit olarak Togliatti'ye Gramsci'nin onunla aynı görüşte olduğunu söyledi (G. Fiori, *Antonio Gramsci* (İng. Çev. 1970), s. 252-253; kitabın orijinal İtalyancası 1965'te yayınlanmıştı. [*Antonio Gramsci: Bir Devrimcinin Yaşamı*, çev. Kudret Emiroğlu, İletişim Yay., 2009]). Eğer Togliatti, her şeye rağmen, gerçeği sezmiş olsa, bu Gramsci'nin Ekim 1926 tarihli mektubuyla birlikte (Bakınız *The Foundations of a Planned Economy, 1926-1929,* cilt 3, s. 536-537) Gramsci'nin adının parti ve Komintern literatüründen uzun yıllar kaybolmasının açıklanmasına yardımcı olabilirdi. Togliatti'nin, PCI'nin onuncu yıldönümünü kutlayan ve tarihini özetleyen Ocak 1931 tarihli bir makalesi, Gramsci'den söz etmiyordu (P. Togliatti, *Opere* III (1973), i, 311-323). Terracini'nin partiye mektubu için bakınız P. Spriano, *Storia del Partito Comunista Italiano,* ii (1969), 263-265; her iki tutuklu lider, Komintern'in PCI'ye, partiye uygun olmayan bir "üçüncü dönem" empoze etmesine kızmışlar ve Togliatti'nin bunları kabul etmesine yol açan baskıları kabul etmemişlerdi.

21 P. Togliatti, *Opere* III (1973), i, 302-307.

vermeyi başardı. Altıncı kongre tarafından ilan edilen "Üçüncü dönem"in katı çizgisini onaylarken, "yeni formül" ya da "dördüncü dönem" laflarını küçük gördü. Artık partiden kovulmuş bulunan politbürodaki "oportünistler"i Tasca ile ilişkilendirerek kınadı. "Ekonomik krizi devrimci bir krize dönüştürme" formülünü beğendi ve sonuç olarak "faşizmin çöküşü ve proletaryanın mücadelesi arasında bir boşluk" yani burjuva demokrasisine dönüş olasılığını öngören "kimi yoldaşlarımız" hakkında hoşnutsuzluğunu ifade etti.[22] Konuşma çok iyi karşılanmadı. Manuilski, Grieco'yu faşizmi burjuva diktatörlüğünün tarihsel olarak kaçınılmaz bir evresi olarak görmekle ve yalnızca kapitalizm yok edilince devrilebileceğini savunmakla suçladı. Bu faşist rejimi zayıflatabilecek, ezilen kitlelere burjuva tavizleri koparabilecek "kısmî savaşlar" için seferber edilebilecek proleteryanın cesaretini kırıyordu.[23] On birinci IKKI'nin karar tasarılarında PCI'ye nerdeyse hiç yer verilmedi ve savaş tehlikesi üzerine yapılan tartışmada yer almayan yegane büyük partiydi. Ama toplantının sonunda Grieco yeniden prezidyuma ve Togliatti, gıyabında, siyasal sekreterliğe seçildi.[24] Eski haline getirilmesi olanaksız hiçbir şey olmadı.

PCI'nin Ocak 1926'daki dördüncü Lyons kongresinden[25] sonraki ilk kongresi, 1931 Nisanı'nda büyük gizlilik içinde Köln'de yapıldı. 28'inin İtalya'dan gelmeyi başardığı 56 delege katıldı; ama İtalya'ya operasyon düzenlemek üzere gönderilmiş bulunan gençlik lideri Secchia polis tarafından yakalandı.[26] Heckert, Komintern delegesi olarak mevcuttu. Togliatti ana raporu sundu ve İtalya'da burjuva demokrasisine geri dö-

22 *XI Plenum IKKI* (1932), i, 305-314.

23 *XI Plenum IKKI* (1932), i, 602, 609.

24 *XI Plenum IKKI* (1932), i, 246; Togliatti siyasal sekreterlik üyeliğini 1927'deki sekizinci IKKI'de kaybetmişti (*Desyat' Let Kominterna v Tsifrah* (1929), s. 327-328) ve buradaki tavrı pek arzu edilebilir gibi değildi (bakınız *The Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, cilt 3, s. 146-147).

25 Bakınız *Socialism in One Country, 1924-1926*, cilt 3, s. 369-371.

26 P. Secchia, *L'Azione Svolta dal Partito Comunista in Italia* (1970), s. 379; bu anlatıya göre İtalya'da yeraltındaki "merkez"e mensup olanların sayısı bu sırada yalnızca 30 civarındaydı (*aynı kaynak*, s. 375).

nüş olamayacağını savunarak bir kez daha oportünizmi suçladı. Bununla birlikte, bir proleter devrimine ilişkin eski beklentiler konusunda yeterince ihtiyatlıydı. Silone, savsaklayıcı tavrı ve parti kararlarına koşulsuz baş eğmediği için bir kez daha kınandı. Kongreden kısa süre sonra, PCI ve İsviçre partisi arasında yapılan düzenlemeyle, İsviçre'de ikamet ettiği için, kayıtlı olduğu partiden ihraç edildi.[27] Ancak PCI, öyle görünüyor ki Komintern'de hâlâ biraz güvensizlikle karşılanıyordu ve Togliatti bir kez daha, Latin sekretaryasına rapor vermek üzere Moskova'ya çağrıldı. 15 ve 16 Temmuz 1931'de bu raporu sundu. Kongrenin başarısına ve partinin geleceğine güvenine ifade etti. Üçlünün ihracından sonra, "küçük bir oportünist grup, siyasal sahneden tamamen çekilmişti". Nisan'daki kongre sırasında parti üyeliği 4.500'ü bulmuştu; şimdi 5.700 ya da 6.000'e yükselmişti. Birleşik cephe konusunda Togliatti, sosyal demokrat işçilerle liderler arasındaki fark üzerinde durdu ve "içgüdüsel bir şekilde" anti-faşist olan işçilerle işbirliği yapılmasını istedi.[28] Toplantının herhangi bir kaydı yayınlanmadı. Togliatti'nin raporunun heyecanla olmasa da sakin karşılandığı varsayılabilir. Partinin "faşist kitle örgütleri" içinde çalışması yolunda bir karar tasarısı kabul edildi; bu "sekterliğin" üstesinden gelmenin ve PCI'yi kitlelere yaklaştırmanın yolu olarak tanımlandı. Ama daha sonra bu iddialı talimatları yerine getirmek için çok az şey yapıldığı ileri sürüldü.[29]

Muhtemelen bu durumda, Togliatti'nin ortaya çıkıp kamuoyu önünde KPD'nin, Prusya Landtagı'nın feshedilmesi talebi doğrultusundaki kararı desteklemesi gerektiğini söylemesi Moskova'da kendisine bildirilmişti.[30] Togliatti işe karışma ko-

---

27 P. Spriano, *Storia del Partito Comunista Italiano,* ii (1969), s, 308-324. Kongrenin herhangi bir kaydı yayınlanmadı; ama görüşmelerin bir özeti, Togliatti'nin konuşmasıyla verilen cevapların kısaltılmış bir şekli, P. Togliatti, *Opere* III (1973), i, 341-353'te yer alır.

28 P. Togliatti, *Opere* III (1973), i, 362-399.

29 *Die Kommunisttische Internationale vor dem VII Weltkongress* (1935), s. 283; söz konusu olan başlıca örgütler işçi sendikaları, Dopolavoro ve kooperatiflerdi.

30 "On Birinci IKKI" adlı ikinci bölümün sonlarına bakınız.

nusunda açıkça gönülsüzdü ve kararın doğruluğundan gizlice kuşku duymuş bile olabilir ama emirle eşdeğer bir talebi reddedemezdi. Parti dergisi *Stato Operaio*'nun Temmuz-Ağustos sayısında KPD'nin eylemini onaylayan imzasız kısa bir yazı yayınlandı. Ama PCI merkez komitesi Ağustos'ta toplandığında kuşkular ifade edildi ve 3 Eylül'de Togliatti, PCI'nin Moskova'daki delegesi Dozza'ya, kuşkusuz içeriği Komintern sekretaryasına ulaştırılacağı niyetiyle bir mektup yazarak içini döktü. *Stato Operaio*'daki önemsiz ve "suni" makale hakkında özür diliyordu ama PCI'nin görüş bildirmek için yeterli bilgiye sahip olmadığından şikâyet ediyordu; sorunun, Komintern'in diğer seksiyonlarının da görüş bildirmesini gerektirecek kadar önemli olduğu da anlaşılmış değildi.[31] Aynı türden resmî boyun eğme ve ihtiyatlı çekimserlik, Stalin'in 1931 Ekimi'nde *Proletarskaya Revolutsiya*'daki mektubu hakkında *Stato Operaio*'da yayınlanan imzasız bir makalede de sergileniyordu. Yazar (hiç kuşkusuz Togliatti) mektubu aşırı bir şekilde övüyor ve içeriğini ayrıntılı olarak tartışmadan, bunu "ideolojik kaçakçılığa karşı" ve "partinin ideolojik saflığında"ki herhangi bir gevşemeye karşı bir yazı olarak genel terimlerle ele alıyordu.[32]

Togliatti'nin tartışmalı sorunlara Komintern'in katılması konusundaki basiretli çekingenliği hiçbir zaman 1932 yılının ilk aylarında olduğu kadar belirgin değildi. Mançurya'ya Japonların saldırması, silahsızlanma konferansının beyhudeliği ve emperyalist savaşa karşı mücadele[33] tehlikesiz zeminlerdi. Ama bu, dikkatleri İtalya'da partinin dehşetli kötü durumundan uzaklaştırmıyordu. Mart 1932'de Longo, parti merkez komitesine, partinin yalnızca Emilia ve Toskana'da gerçekten var olduğunu; 5.000 üyesinden 300'ünün, 100'den çok işçi çalıştı-

31 Makale, P. Togliatti, *Opere* III (1973), i, 404-409'dadır. Dozza'ya yazılan mektup aynı yerde s. ci-cvi'de aktarılmaktadır; aynı mektupta Togliatti, Moskova'da endişe uyandıran, PCF'de Thorez'in politikasını eleştirmektedir (*aynı kaynak*, s. 170-171) ama bu konuda bir makale yazmanın doğruluğu konusunda kuşkularını ifade etmektedir.

32 P. Togliatti, *Opere* III (1973), i, 451-456; Stalin mektubu için kitabın sonundaki Ek A'ya bakınız.

33 P. Togliatti, *Opere* III (1973), ii, 14-22, 41-51..

ran fabrikalardan geldiğini bildiriyordu. Aynı ay içinde, Centro Interno'nun bütün üyeleri tutuklanmış ve uzun hapis cezaları almışlardı. PCI bir yeraltı partisi değildi ama hapishanede bir parti haline gelmişti.[34] 4 Mayıs 1932'de Togliatti, parti merkez komitesi adına Ponza'da hapiste bulunan parti üyelerine, partinin sorunları hakkında yorumlar yaptığı bir mektup yazdı. Bir yıl önce toplanan dördüncü parti kongresine göndermede bulunuyor, ihraç edilmiş olan muhalifleri suçluyor ve "Enternasyonal'in başı, yoldaş Stalin"in mektubunu zikrediyordu. Birkaç hafta sonra Terracini'nin hapishaneden gizlice çıkardığı ve besbelli ki partideki tartışmalar ve ihraçlar konusunda endişeler ifade eden mektuba gizli yollarla bir cevap göndermeyi başardı. Togliatti, Terracini'nin kimi eski Rus ve diğer yabancı parti liderlerine ne olduğunu kavrayamadığını iddia ediyordu. Kişilerin rolü, parti çizgisinin üzerine çıkarılmamalıydı: Döneklerin tasfiye edilmesi zayıflık kaynağı değil, güçlülük kaynağıydı.[35] Bu en iyi ihtimalle yarı doğruydu. Ama Togliatti, Komintern'e kafa tutmanın geçerli bir alternatif olmadığı yolundaki inancından asla sapmadı. Görünüşte Moskova'ya tam bir sadakat göstererek, İtalya ile ilgili meselelerde belirli bir bağımsızlığı ve Manuilski'nin devamlı müdahale girişimlerini bertaraf etmeyi başardı. Togliatti, önemli bir partide Komintern'in adayı olmayan tek liderdi.

Bu arada, yazın sonlarına doğru toplanacak on ikinci IKKI'nin hazırlıkları Moskova'da devam ediyordu. 17 Nisan 1932'de Dozza, hiç kuşkusuz Komintern yetkililerinin önayak olmasıyla, Paris'te PCI sekretaryasına, "ayrı" durmayı sürdürür görünen partinin, "tecrit edilmişliğinden" ve "milliyetçiliğinden" şikâyet eden bir yazı gönderdi. Parti Komintern dergilerine makale katkısında bulunmalı, başka partilerin kongrelerine delege göndermeli ve genel olarak Komintern'in çalışmalarına katılmalıydı. PCI, KPD'nin 1932 Şubatı'ndaki merkez ko-

34 P. Spriano, *Storia del Partito Comunista Italiano*, ii (1969), s. 352-355.

35 P. Togliatti, *Opere* III (1973), ii, 59-85; Togliatti'nin, Terracini'nin ihraçları protesto eden 1930 mektubuna mı (iki sayfa yukarıya bakınız) yoksa daha sonraki bir mektuba mı cevap verdiği açık değildir.

mite toplantısına temsilci olarak Togliatti ya da Grieco'yu değil de ikinci derece üyelerden Jacopo'yu göndermekle Komintern'i gücendirmişti. Togliatti verdiği cevapta, pratik sorunları ileri sürüyordu: yeterli enformasyon olmaması, zaman kıtlığı ve personel yetersizliği.[36] Ancak bu bahanelere rağmen, Komintern, haksız olmayarak, Togliatti'nin öteki partileri bölen tartışmalara girmeme konusundaki kurnaz kararlılığından kuşkulanıyordu. 1932 Ağustosu'nda Amsterdam'daki barış kongresine üç İtalyan delege katıldı.[37] Ama PCI'nin savaş karşıtı kampanyaya ilgisi her zaman minimum olmuştu.

1932 Ağustosu'nun sonunda on ikinci IKKI toplandığında Kuusinen, kitleler, özellikle de sendikalar içindeki parti çalışmalarının zayıflığı nedeniyle PCI'yi ılımlı bir şekilde azarladı; ve Manuilski, "yarı-tarımsal" İtalya'da işçi hareketini birkaç ayda ezmeyi başaran faşizmin, büyük proletaryası ve güçlü komünist partisiyle Almanya'daki faşizmden farklı olduğunu ileri sürdü.[38] Togliatti savunmadaydı. PCI'nin diğer partilerden ve Komintern'den iddia edilen yalıtılmışlığını, kısaca illegal bir parti olması mazeretine bağladı. Partinin "kitle hareketi" konusunda "hazırlıksız yakalanması"na yol açan altıncı kongreden sonraki "oportünist kalıntılar"a genel terimlerle değindi. Konuşmasının büyük kısmı Alman ve İtalyan faşizmleri arasındaki farklılıklara ayrılmıştı. Altıncı kongre, "İtalyan faşizmi ... klasik tip bir faşist rejim yaratmıştı" demişti. Ancak Lenski'nin İtalyan faşizminden "klasik faşizm" olarak söz etmesi sorgulanabilirdi ve Almanya'daki durumun değerlendirilmesinde yanlışlara yol açmıştı. Troçki, örneğin, Papen rejimini, "yarı plep, yarı militer ve hanedana ait, Roma'ya yapılan yürüyüş gibi, bir devlet *darbesi* (perevorot)" olarak ele almış ve değişik ülkelerde "... panik, bozgunculuk ve provokasyon propagandası" yürütmüştü. (Togliatti ne zaman kendisini zor bir durumda bulsa, çoğu kez Troçki'ye saldırarak paçayı kurtarmıştır.) Almanya için Togliatti, "iç savaşın arefesindeyiz" ve de "KPD çok hızlı

36 P. Togliatti, *Opere* III (1973), i, s. lxxxiii-lxxxiv.

37 P. Spriano, *Storia del Partito Comunista Italiano,* ii (1969), s. 372.

38 *XII Plenum IKKI* (1933), i, 36, 161-162.

gelişme ve ani altüst oluşlarla karşılaşabilir" tahmininde bulunmuştu. Açıkça böyle bir durum İtalya'da mevcut değildi. Togliatti, PCI'nin üç yanlışını kabul ederek sözlerine son verdi: birleşik cephe taktiklerindeki zayıflık, devrimci eylemi hazırlamada başarılı olamayan çok savunmacı bir tavır ve şimdi yok edildiği söylenen, faşizmin kendisini itibarsızlaştırıp yok edeceğine olan inanç.[39] Toplantının sonunda kabul edilen karar tasarısı kısaca PCI'yi "faşist diktatörlüğe karşı kitle mücadelesini geliştirerek, derin yeraltından çıkmaya" ve "düzmece sendikalara" sızmak da dahil faşist örgütlere sızarak "illegal kitle çalışmasını güçlendirme"ye davet ediyordu.[40] Bu pek gerçekçi bir program değildi.

Weimar cumhuriyetinin can çekişmesine tanık olan 1932-1933 kışı, PCI'nin ıstıraplarına hiçbir yumuşama getirmedi; ve Almanya'daki olaylar onun üzerinde az etki yaptı. Togliatti parti dergisinde Reichstag yangını ve izleyen olaylar hakkında, 3 Mart'a kadar sessizliğini bozmadı. Hitler'in zaferinin köklerini Versailles Anlaşması'nda ve "sosyal demokrasinin 15 yaşına girmiş politikası"nda buluyor ve yenilgiyi kötü şöhretli 4 Ağustos 1914 ihanetine bağlıyordu. "Anti-komünist nefretiyle gözü kör olmuş" Troçki dışında hiç kimse, sosyal demokrasinin faşizmle savaşacağına inanamazdı. Makale yalnızca "kahramanca inatçı mücadelesini yeni öğrenmeye başladığımız", Troçki ve sosyal demokratlara kötü davranmaktaki aşırı sertliği nedeniyle, KPD'nin gösterişli bir şekilde övülmesi açısından dikka-

39 Togliatti Fransızca konuştu; konuşmanın İtalyanca şekli PCI arşivinde (P. Togliatti, *Opere* III (1973), ii, 104-128), Rusça şekli toplantının resmî kayıtlarındadır (*XII Plenum IKKI* (1933), i, 168-177). Rusça çeviride, İtalyanca'da olan kimi pasajlar –PCI'nin tecrit olmuşluğu konusundaki özür ve Togliatti'nin Humbert-Droz hakkındaki saldırıyı onaylaması dahil– atlanmıştır; (İtalyanca metinde kişi olarak Lenski değil) adı verilmeyen "yoldaşlar" Rusça metinde İtalyan faşizmi konusundaki "yanlış" görüşlerden sorumlu tutulmaktadır. Öte yandan İtalyanca'daki kimi pasajlar Rusça çeviriden daha ayrıntılıdır. Togliatti resmî kayıtlar için metnini gözden geçirmek fırsatını bulmuş olabilir. Konuşmadan bazı kısımlar *Stato Operaio*'nun Eylül sayısında, "Alman ve İtalyan Durumları Hakkındaki Yanlış Benzetmeler Üzerine" başlığı altında yayımlanmıştır.

40 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal vı Dokumentah* (1933), s. 980.

te değerdi. Togliatti, Moskova'nın gözüne girmek için PCI'ye herhangi bir yükümlülük getirmeyen herhangi bir konuda her şeyi göze alırdı.[41] Birkaç gün sonra, İkinci Enternasyonal'in faşizme karşı birleşik cephe konusundaki bir çağrısına[42] Komintern'den gelen gönülsüz ama tümüyle olumsuz olmayan bir cevap Paris'e ulaştı. Togliatti 10 Mart'ta birleşik cephe için İtalyan sosyalistlerine bir çağrı taslağını parti politbürosuna sundu. Önerilen metnin, bunun kime yönelik olacağından daha az tartışma yarattığı anlaşılıyor. Bütün partilere ve Sol'daki gruplara hitap etme kararı alındı ve bu şekliyle 14 Mart'ta yayınlandı.[43] Ama bu Togliatti'yi Nisan başlarında "Sosyal demokrasinin Enkazı" başlıklı, hem Nenni tarafından yönetilen Sağ-kanat sosyalistlere hem de Paris'te yayınlanan dergisi *Giustizia e Liberta*, Sol-kanat entelektüellerin buluşma noktası olan Roselli'nin yönetimindeki Sol-kanat gruba saldıran bir makale yazmaktan alıkoymadı.[44] Mussolini hiç kuşkusuz Hitler'in zaferinden cesaret almıştı. 1933 bahar ve yazı yoğun bir baskı, komünistlerin kitle olarak tutuklandığı ve yargılandığı bir dönem oldu ve bu durum partiyi İtalyan toprağında bir güç olarak neredeyse tümüyle ortadan kaldırdı.[45]

İtalyan komünistlerinin ezilmesi, ne Komintern'in iki faşist diktatörlük[46] arasına ayrılık tohumları ekme heyecanını ne de Sovyet hükümetinin İtalya ile olan ilişkilerini iyileştirme çabalarını engelledi. 6 Mayıs 1933'te, Mussolini ve Sovyet büyükel-

41 P. Togliatti, *Opere* III (1973), ii, 176-184. Temmuz ayındaki bir başka makalede Togliatti KPD'yi yeniden Troçki ve diğerleri tarafından üzerine yıkılan kuşkudan kurtarmaya çalıştı ve en çok sevdiği İtalyan ve Alman faşizmleri arasındaki fark temasına döndü; Alman faşizmi az ya da çok bir kitle hareketiydi ve Alman işçi sınıfı için faşizmle savaşmak İtalyan işçi sınıfı için olduğundan son derece daha zordu (P. Togliatti, *Opere* III (1973), ii, 225-235).

42 "Hitler İktidarda" başlıklı beşinci bölüme bakınız.

43 P. Spriano, *Storia del Partito Comunista Italiano*, ii (1969), s. 377.

44 P. Togliatti, *Opere* III (1973), ii, 185-192.

45 P. Spriano, *Storia del Partito Comunista Italiano*, ii (1969), s. 398-407; IKKI'nin Komintern'in yedinci kongresine raporu, PCI'nin "1933 ortalarında" maruz kaldığı "olağanüstü ağır bir darbe"den söz ediyordu (*Die Kommunistische Internationale vor dem VII Weltkonress* (1935), s. 284).

46 Güney Tirol sorununun bu amaçla kullanılması için "Dünya Ekonomik Bunalımı" başlıklı birinci bölüme bakınız.

çisi[47] arasında karşılıklı iltifatların yapıldığı bir ticaret anlaşması imzalandı; ve bunu 2 Eylül'de, bir yıl önceki Fransız-Sovyet Anlaşması çizgisinde bir saldırmazlık anlaşması izledi ki, bunun en önemli hükmü, her iki tarafın da diğerinin ticaretine ekonomik ya da mali sınırlamalar getiren herhangi bir uluslararası anlaşmaya girmeyeceğiydi.[48] Bu büyük önemi olan bir olay değildi ama sosyalistlerle komünistler arasındaki kan davasında bir tartışma noktası hizmeti gördü. Nenni, 1933 Ağustosu'ndaki İkinci Enternasyonal konferansında Moskova'nın "Mussolini'nin İtalyası, Pilsudski'nin Polonyası ve Hitler'in Almanyası ile dostuk paktları imzalamış olduğu için, sosyalist işçilerle bir dostluk paktı yapmayı reddedip etmeyeceğini" sordu. Ancak konferans Nenni'nin faşizme karşı ortak bir kampanya düzenlemek için Komintern'e başvurulması önerisini reddetti ve "birleşik cepheyi cesaretlendirmek için uygun her türlü aracın kullanılması" şeklinde teskin edici bir karar tasarısı kabul etti.[49]

Her ne kadar Togliatti, Nenni'yi kınamaktan ve İtalyan Anlaşması'nı "Sovyet dış politikasındaki bir dizi parlak başarıdan birisi"[50] olarak selamlamaktan geri kalmadıysa da PCI Moskova'da kısıtlı krediye sahip olmayı sürdürdü. 1933 Kasımı'ndaki IKKI'nin İtalyan komisyonunun sert bir toplantısında, Pyatnitski ve gençlik lieri Çemodanov PCI'nin pasifliğini eleştirdiler ve Togliatti, "yoldaş Çemodanov bizim görevimizin devletin gücünü kırmak... ve Sovyetler yaratmak olduğunu söylerken haklıdır ama onun yaptığı yalnızca propagandadır" diyerek sert bir şekilde karşılık verdi.[51] Kasım'ın sonunda başlayan on üçüncü IKKI'de, Komintern sekretaryasının bir üyesi olan Va-

47 *Dokumentıy Vneşney Politiki SSSR,* xvi (1970), 284-287.

48 *Dokumentıy Vneşney Politiki SSSR,* xvi (1970), 494-496; Fransız-Sovyet Anlaşması için ikinci bölümün sonuna bakınız.

49 J. Braunthal, *History of the International,* ii (İng. Çev. 1967), 400-401; bu konferans için "Hitler İktidarda" başlıklı beşinci bölüme bakınız.

50 P. Togliatti, *Opere* III (1973), ii, 251-254.

51 P. Spriano, *Storia del Partito Comunista Italiano,* ii (1969), s. 407-408'de belgeleri aktarıyor; parti merkez komitesinin *Rundschau,* no. 43, 17 Kasım 1933, s. 1669-1674'teki uzun karar tasarısı muhtemelen bu tartışmanın devamıdır.

siliev yeniden PCI merkez komitesini, faaliyetlerin hızla gerilediği İtalya'da yeraltı parti hücreleri çalışmasını ihmal etmekle suçladı.[52] Ancak İtalya ve PCI, toplantı sonunda kabul edilen karar tasarısında çok az yer işgal etti ya da hiç etmedi. Faşizmin doğası konusundaki sonu gelmez tartışma doğal olarak Alman faşizminin tezahürleri etrafında oldu. Togliatti'nin uzun konuşması, tipik olarak, pratik sorunları dışarıda bıraktı ve güncel Komintern ortodoksluğuna uydu. Bir kez daha İtalyan ve Alman faşizmleri arasındaki farkı vurguladı. Neumann ve Remmele ile Nenni ve Troçki'yi suçladı. Hem Nazizmin "küçük burjuvazinin ya da lumpen proletaryanın diktatörlük biçimi", hem de kapitalizm ile sosyalizm arasında bir geçiş evresi olduğu görüşünü reddetti. KPD hakkında aşırı derecede övücüydü, Hitler'in iktidara gelişi onu "geriletmiş ama darmadağın etmemişti". PCI ve İtalyan proletaryasına, "[b]izim partimizin de tekrarlayabileceğini *Alman başarısını*, –komünist partisinin artan etkisini olasılığını, giderek daha da genişleyen kitle mücadeleleri olasılığını–" tavsiye ederek konuşmasına son verdi. Daha kısa konuşan Grieco da ayrıca, "partinin etkisinin arttığını" iddia etti.[53] Her ne kadar görüşmenin daha sonraki kesiminde bir Komintern delegesi, "bizim İtalyan yoldaşlarımızın, zamanında Komintern ve Profintern'in ve çok ayrıntılı kararlarına rağmen, faşist sendikalar içinde çalışma gereğini fark edemediği ve anlayamadığı *yılların kaybından*" söz ettiyse de hiç kimse bu rahatlatıcı hayalleri sorgulamadı.[54]

1934 Şubatı'nda Fransa ve Avusturya'daki olaylar yeni bir faşist saldırıyı başlattı. Togliatti, Mart ayındaki "Fransa'da Faşizmin İlerleyişi" adlı makalede SFIO'nun faşist *darbe* girişimindeki "felç edici" ve "habis" etkisini suçladı; bununla birlikte bu etki şimdi PCF'nin cesur eylemi sayesinde "tasfiye edilmiş"ti.[55] Ama gelişme ağır ve gönülsüzdü. Parti merkez komitesinin

52 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 414.

53 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 92-104, 271; Grieco'nun konuştuğu gün Litvinov Mussolini ile Roma'da dostça bir görüşme yapmıştı (*Dokumentıy Vneşney Politiki SSSR*, xvi (1970), 712-714).

54 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 452.

55 P. Togliatti, *Opere*, III (1973), ii, 363-373.

uzun bir karar tasarısı, on üçüncü IKKI'nin kararlarını onayladı, korporatif devlet, faşizm ve savaş hazırlıklarını lanetledi ama sosyalistlerin gönlünü almak için hiçbir şey söylemedi;[56] ve birleşik cephe temasına geri dönen 26 Mayıs 1934 tarihli bir deklarasyon, kapitalistlerle yaptıkları işbirliği nedeniyle onlara saldırmayı sürdürdü.[57] Ancak Moskova'daki gelgit artık Fransa'ya olduğu gibi İtalya'ya doğru yeni bir yaklaşıma yöneliyordu. Komintern'in Latin sekretaryasının 1934 Mayısı'ndaki bir toplantısında (Dozza ve Gennari katıldı ama Togliatti katılmadı) Manuilski, faşizme karşı etkili mücadele konusundaki başarısızlığı nedeniyle PCI'ye müthiş bir saldırı başlattı. Parti üyelerinin sayısı 1932'deki 7.000'den 2.400'e düşmüştü; 1933'ün misillemeleri ağır darbe vurmuştu. Parti kitlelerden kopmuştu: "Sizler, kendi ülkenizde olduğunuz zaman bile *émigré*lersiniz". Pyatnitski, Manuilski'nin hicviyesini, PCI'yi "terörü olmayan terörist bir grup" olarak niteleyerek taçlandırdı. İtalyan delegeleri için kendilerini küçük düşürmek ve geçmiş sicillerinin sekter yanlışlarını itiraf etmek dışında yapacak bir şey kalmamıştı.[58] Bu, yeni bir yol belirleme talebi formüle etmenin özellikle zalim bir yoluydu.

Öteki partilerin olduğu gibi, PCI'nin de birleşik cepheye doğru tedrici evrimi, hızla değişen uluslararası sahnenin ışığında anlaşılmalıdır. Haziran 1934'te Mussolini ve Hitler Venedik'te, "Roma-Berlin ekseni" olarak anılacak şeyin temellerinin atıldığı tarihî bir toplantı yaptılar. İttifakın pürüzsüz gelişmesi, Avusturya'nın kaderi üzerindeki rekabet nedeniyle bir süre için kesintiye uğradı. 24 Temmuz'da –açıkça İtalyan patronajını Almanya'nınkine tercih eden– Mussolini'nin *koruması altındaki* Avusturya Şansölyesi Dollfuss, Avusturyalı Naziler tarafından katledildi.[59] Nazilerin duruma el koyma girişiminden kuşkulanan Mussoli-

56 *Rundschau,* no. 28, 3 Mayıs 1934, s. 1059-1061, no. 29, 9 Mayıs 1934, s. 1113-1114, no. 30, 17 Mayıs 1934, s. 1160.

57 P. Spriano, *Storia del Partito Comunista Italiano,* ii (1969), s. 390, dipnot 4.

58 P. Spriano, *Storia del Partito Comunista Italiano,* ii (1969), s. 408-409; öyle görünüyor ki bu bir süre sonra Grieco'nun Ponza'daki hapishanede bulunan parti üyelerini haberdar ettiği toplantıydı (*aynı kaynak* ii, s. 410),

59 "Avusturya Komünist Partisi" başlıklı on üçüncü bölüme bakınız.

ni gösterişli bir şekilde Avusturya sınırına askerî birlik kaydırdı ve Avrupa'da savaş tehditleri dolaşmaya başladı. Özgün niyeti ne olursa olsun Hitler ihtiyatlı olmayı tercihi etti; Dollfuss'a karşı yapılan *darbeyi* tanımadı ve ilişkileri onarmak için Papen'i Viyana'ya büyükelçi olarak gönderdi. Togliatti, Mussolini'nin Hitler'le olan yakınlığına bir karşı denge oluşturmak üzere Fransa'ya yaklaşma olasılığı üzerine spekülasyonlarda bulundu.[60] Ancak böyle bir hareket olmadı. İttifak her iki diktatör için de tehlikeye atılmayacak kadar değerliydi; ve Hitler Avusturya üzerindeki hesaplarını dört yıl kadar erteledi.

PCI'de birleşik cephe ilkesinin kabulüne doğru bu koşullar altında yavaş bir gelişme kaydedildi. 1934 Haziranı'nın sonunda Komintern'den PCF'ye Fransız sosyalistleriyle uzlaşma aramaları yolunda sıkı bir direktif verildi;[61] ve ertesi ay Togliatti, parti dergisindeki "Proletaryanın Eylem Birliği İçin" başlıklı bir makalede PCI'de önemli bir hava değişikliğine işaret etti. Birleşik cephenin Fransa'daki başarısı "muazzam bir rezonans" yaratmıştı. SFIO kongresi, "Fransa ve Avrupa'daki sınıf mücadelelerinin gelişmesinde en önemli anı" temsil edecek olan PCF'nin bir ittifak önerisini büyük bir çoğunlukla kabul etmişti. Böyle bir ortak eylem Almanya'da 20 Temmuz 1932'de ya da 30 Ocak 1933'te alınmış olsaydı faşizm zafer kazanamazdı; başarısızlığın nedeni sosyal demokratların bunu kabul etmemesiydi. Togliatti İtalya için şu dersi çıkarıyordu:

> *Birleşik cepheyi gerçekleştirmek istiyoruz.* PSI'nin, bütün İtalyan proletaryasını faşizme ve savaşa karşı birleştirmenin önemini ve aciliyetini hissettiğine içtenlikle inanıyoruz... *Bizim niyetimiz ortak eylem için, PSI ile sağlam bir pakt oluşturmak üzere, her şeyi yapmaktır.*[62]

1934 Temmuzu'nun sonunda Longo ve Nenni arasındaki bir toplantı, PCI ve PSI'nin "bütün güçleriyle savaş suçuna karşı

60 *Rundschau,* no. 51, 20 Eylül 1934, s. 2197-2198.

61 "Fransız Komünist Partisi" başlıklı dokuzuncu bölüme bakınız.

62 P. Togliatti, *Opere,* III (1973), ii, 399-403; Fransa'daki birleşik cepheyi öven bir başka makale için bakınız P. Togliatti, *Opere,* III (1973), ii, 413-417.

koymak" için söz verdiklerine dair ortak bir manifesto ortaya çıkardı; bu her iki partinin basın organlarında yayınlandı. Daha ileri görüşmelerden sonra ortak eylem için bir pakt 17 Ağustos 1934'te imzalandı. Söz konusu pakt, "temel doktrin, taktik ve yöntem farklılıklarının" varlığını kabul ediyor ama bunun faşizm ve savaşa karşı işbirliğini önlemediğini belirtiyordu.

Bu ikircimli anlaşmayı bile sağlamadaki güçlükler, her iki parti tarafından yapılan iki ayrı açıklamada ortaya kondu. PSI, PCI'nin "sosyal-faşizm teorisinden ayrıldığına" işaret ediyordu. PCI ise, bir yandan gelecekte ortak eylem taahhüdünü teyit ederken, PSI'nin "burjuva güçleri"yle geçmişteki işbirliğini hatırlatıyordu.[63] Togliatti'nin birkaç hafta sonra yazdığı gibi, komünistler birleşik cephe adına, "asla *ilkesel* ya da *içeriksel* değil, biçimsel kimi tavizler" verebilirlerdi.[64] Grieco, hapishanedeki parti üyelerine yazdığı 5 Eylül 1934 tarihli mektupta, "yeni çizgi"yi, IKKI komisyonundaki azarlamaların neden olduğu özeleştirinin bir ürünü olarak savunuyordu. PSI ile yapılan pakt, Fransız modeline göre sonuçlandırılmış ve "belirli, sınırlı hedefler için" yapılmıştı. Grieco anlaşmayı, bir cephe değişikliği olarak değil, eski "aşağıdan ortak eylem"in genişletilmesi olarak sunuyordu. Komünist ve sosyalist işçiler arasındaki buzların kırılması, "proletaryanın çoğunluğunun PCI tarafından fethedilmesini" teşvik edecekti.[65] 1935'in ilk aylarında Roma-Berlin ekseni teyit edildi ve güçlendirildi ve dünya olaylarında yeni bir düzen ortaya çıkmaya başladı. İki faşist rejim, arka planda Birleşik Devletler olmak üzere Fransa ve İngiltere'den oluşan ve Sovyetler Birliği'nin hızla ilgi duymaya başladığı bir anti-faşist cephe ile karşı karşıya geldi. Ancak bu

---

63 P. Spriano, *Storia del Partito Comunista Italiano,* ii (1969), s. 393-394; metinler *Rundschau,* no. 49, 6 Eylül 1934, s. 2075-2077'dedir.

64 P. Togliatti, *Opere,* III (1973), ii, 448. B. Leibzon ve K. Şirinya, *Pavorot v Politike Kominterna* (2. baskı, 1975), s. 84'e göre, iki parti "faşist diktatörlüğün devrilmesi ve yeni bir rejim kurulması konularında" ayrılıyorlardı; Manuilski, on üçüncü IKKI'de "faşist bir diktatörlüğün yerini yalnızca bir proletarya diktatörlüğünün alabileceği görüşünü" reddetmişti (*XII Plenum IKKI* (1934, s. 315).

65 P. Spriano, *Storia del Partito Comunista Italiano,* ii (1969), s. 410-411.

gelişmelerin ilk sonucu, Mussolini rejiminin kararlılık ve acımasızlığını artırmak oldu; bu durum, sürgün edilmiş ve etkisiz CPI'ye hiçbir rahatlama getirmedi. Togliatti Komintern'in Temmuz-Ağustos 1935'teki yedinci kongresinde göze çarpan bir rol oynadı. Ama PCI, kendisi tarafından açıklanan politika değişiklikleriyle, öteki büyük partilerin herhangi birinden daha az ilgileniyordu.

ON İKİNCİ BÖLÜM

POLONYA KOMÜNİST PARTİSİ (KPP)

Polonya ekonomisi dünya krizinin ilk etkisinin altında takatsiz kalırken, Polonya partisindeki 1920'lerin fırtınalarını, 1929 Haziranı'nda merkez komitesi altıncı plenumunda empoze edilen anlaşmadan sonra,[1] içişlerinde sahte bir sükunet izledi. Lideri Lenski'nin uysallığı, Thälmann ve Thorez'inkiyle ölçülebilirdi. 1930 Şubatı'ndaki [KPP] merkez komitesinin yedinci plenumu, Polonya'daki ekonomik krizin artan etkisinden biraz hoşnutluk duydu. IKKI prezidyumunca tavsiye edilen formülleri görev bilir bir şekilde tekrarladı: kitlelerin, devrimci eylem ve SSCB'nin savunulması için harekete geçirilmesi, Sağ bozguncuların (Kostrzewa, Stefanski ve Brand'ın adı verilmişti) lanetlenmesi ve "ultra-Sol eğilimler"e karşı daha az engelleyici bir uyarı.[2] Haziran 1930 tarihli bir başka karar tasarısı, uygun Komintern sözcüklerini benimseyerek, "iki cephede mücadele"den söz ediyor,[3] ve aynı ay içinde Lenski, Rusya parti kongresinde, suçluları ve suçu belirlemeden, "bi-

1 Bkz. *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, cilt 3, s. 584-585.

2 *KPP:Uchwaly i Rezolucje*, iii (1956), 52-74; prezidyumun karar tasarısı (birinci bölüme bakınız) üç Polonyalı işçiden birinin ekonomik kriz nedeniyle işsiz olduğunu belirtiyordu (*Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal vı Dokumentah* (1933), s. 917).

3 *KPP:Uchwaly i Rezolucje*, iii (1956), 99.

zim Sağcılarımız", "ultra-'Sol' sonuçlara" ulaşıyorlar diyordu.[4] Profintern'in Ağustos 1930'daki kongresinde Henrykowski, 1929'da benimsenen Varşova'daki metal işçilerinin grevine komünistlerin etkin bir şekilde katılmasını engelleyen "*derhal* devrimci işçi sendikaları kurulması"na ilişkin"yanlış-çizgi"yi suçladığında –bu konuda Komintern'de görüşler farklıydı– bir parça tartışma yapılmasına izin verilmişti; ve bir başka Polonya delegesi, Alman RGO' ya güvenmediğini ifade etmişti.[5]

KPP'nin beşinci kongresi, Leningrad yakınlarındaki Peterhof'ta 1930 Ağustosu'nun sonunda yapıldı.[6] Parti bu sırada, bir o kadarı da hapishanede olmak üzere, rahat rahat 7.000 üyeye sahip olduğunu iddia ediyordu; bunların yüzde 30'u fabrika işçisi, yüzde 45'i küçük işletmelerdeki işçiler ya da entelijansiya, yüzde 25'i de köylü olarak sınıflandırılıyordu.[7] Rus partisinden gelen kutlama mesajı KPP'yi, bünyesindeki "Sağ sapmacıları, Troçkistleri ve ultra-Sol yarı-Troçkistleri" yendiği için tebrik ediyor ve onu "Bolşevik modeline göre, yekpare bir parti" olarak selamlıyordu;[8] kongre bu abartılmış övgüleri, Komintern'in cari formüllerini tekrarlayıp büyüterek uzun ve lafazan bir karar tasarısıyla haklı kılmaya çalışıyordu. Karar tasarısı, bir yıl önce altıncı plenumda çoktan lanetlenmiş olan Stefanski ve Prochniak'ın (Kostrzewa ve Brand orada mevcut değildi) görüşlerini suçluyordu; bunlar sosyal demokrasi ve faşizm arasında fark görüyor ve birincisinin potansiyel devrimci bir role sahip olduğunu kabul ediyordu. Karar tasarısı ayrıca, birleşik cephe taktiklerini uygulamadaki zayıflığı itiraf ediyor, işsizlere kur yapıyor ve birkaç kez "iki cephede savaş"tan ve Sağ eğilimlerden olduğu kadar, ultra-Sol tehlikeden söz ediyordu. Ama Sol hiçbir yerde tanımlanmıyor ya da kimliği belirlenmiyordu.[9] Ekonomik iş-

4 *XVI S'yezd Vsesayuznoy Kommunistiçeskiy Partiy (b)* (1930), s. 457.

5 *Protokoll des Fünften Kongresses der Roten Gewerkschaftsinternationale* (1930), i, 419, 460. Komintern'deki görüş ayrılıkları için bakınız *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, cilt 3, s. 582.

6 Yerin adı J. Kowalski, *Trudne Lata* (1966), s. 145'te zikredilmektedir.

7 *KPP:Uchwaly i Rezolucje*, iii (1956), 103-104.

8 *KPP:Uchwaly i Rezolucje*, iii (1956), 109-110.

9 *KPP:Uchwaly i Rezolucje*, iii (1956), 111-155.

lerle ilgili karar tasarısı, 1928'deki beşinci plenumun derhal Kızıl sendikalar kurulması için hareket etme konusundaki kararının, PPS sendikalarındaki çalışmayı zayıflattığını kabul ediyordu. Olumlu sonuçlara varılmamış olması, bu konuda Moskova'da egemen olan karışıklık ve belirsizlikleri yansıtıyordu.[10] Ancak Knorin'in parti merkez komitesi üyesi olarak seçilmesi[11] IKKI kararlarıyla uyumu garanti ediyordu.

1930 güzünde Polonya'daki en dramatik olay, kendi partisi PPS'deki muhaliflere ve Batı Ukrayna ve Belarusya'daki ulusal partilerin liderlerine karşı sert bir baskı kampanyası düzenleyen Pilsudski'nin Başbakanlık görevine gelmesiydi. Bunlardan birkaç yüzü, ileri derecede zalimane bir rejime tâbi tutuldukları Brest-Litovsk kalesine yerleştirilmişti. Bunların içinde az sayıda KPP üyesi de vardı ve de parti, protesto kampanyasında Sol PPS'ye katılmayı başaramamıştı. Ocak 1931'de toplanan parti merkez komitesi, 1930 Ağustosu'ndaki parti kongresinin kitlelerin devrimci eylemi için çağrısını tekrarladı: "Polonya proletaryası devrimci bir durumla öteki kapitalist ülkelerin proletaryasından daha önce karşı karşıya gelebilir". Ama Pilsudski'nin baskı önlemlerinin vahşeti, KPP'nin PPS ile ortak hareket etmeyi reddetme kararını değiştirmedi. PPS'deki coşkudan yararlanmak, sosyal-faşizm hakkındaki "hayallere" hizmet etmek olurdu. Sol PPS ile ortak eylem bir tarafa bırakıldı:

> Merkez-Sol liderleri anti-faşist mücadelenin kahramanları yapma amacını güden Brest-Litovsk kampanyasının karşısına biz, kitlelerin faşist teröre karşı, ceza seferlerine karşı geniş eylemini koyuyoruz.[12]

---

10 *KPP:Uchwaly i Rezolucje,* iii (1956), 169-171.

11 J. Kowalski, *Trudne Lata* (1966), s. 160.

12 *KPP:Uchwaly i Rezolucje,* iii (1956), 277-293; "ceza seferleri" Batı Ukrayna ve Belarusya'da girişilen eylemlerdi. Bu pasaja editörler 1956'da, KPP Orta-Sol liderlerin savunmasını, "devrimci işçi ve köylülerin" savunmasından ayırmakla yanlış yapmıştı diye bir not eklemişti; bu durum KPP'nin faşist teröre karşı gerçekten geniş bir kampanya yürütmesini güçleştirmişti (*KPP: Uchwaly i Rezolucje,* iii (1956), 289).

Komite, SSCB'ye karşı emperyalist müdahale savaşı tehlikesini karşılamak üzere partinin hazırlık yapması için bir başka karar tasarısı daha kabul etti.[13]

Polonya ile ilgili meseleler Mart 1931'de Moskova'daki IKKI'de pek fazla ilgi uyandırmadı. Manuilski, Polonya'yı İtalya ile birlikte "faşist devletler" sınıfına soktu ve sosyal-faşizmi "işçi sınıfı içinde faşizmin ajanı" olarak ele aldı.[14] Lenski, Polonya'daki grev salgınından, "*işsizlerin gösteri dalgasından*" ve de "kırsaldaki devrimci atılım belirtilerinden" olabildiğince cesaretlendirici birşeyler çıkardı. "KPZU ve KPZB'nin" ulusal kurtuluş mücadelesindeki başarıları da dahil KPP'nin başarılarını; biraz daha ihtiyatlı bir şekilde Yukarı Silezya'da, "ayrılma noktasına kadar self determinasyon" sloganını kullanan Polonyalı ve Alman işçilerin kampanyasını ve Danzig ve "Polonya'nın ele geçirdiği Litvanya toprakları"ndaki benzer kampanyaları kutladı. "Warski ve Kostrzewa'nın Sağ-oportünist anti-parti pozisyonunu" benimseyen "bir avuç Varşovalı döneği" ters bir şekilde dışladı.[15] Diğer tek Polonyalı konuşmacı Henrykowski, "sosyal-faşizm ve ulusal faşizme karşı mücadele" çağrısında bulundu ve PPS'nin düzenbazlarının "Sol" manevralarını kınadı.[16] Ana karar tasarısı Polonya'yı, "Fransız ve İngiliz emperyalizminin vasal devletleri" arasında sınıflandırıyordu. Ama, iyimser bir şekilde, Polonya'daki sanayi ve tarım krizinin, işçilerin işsizliğinin, köylülerin yoksullaşmasının, "devrimci bir krizin ön-koşullarını" hazırladığı sonucuna varıyordu; "sosyal-faşist partilerin alt kademelerindeki" hoşnutsuzluk, "komünist partinin güçlenmesiyle" eşit gelişiyordu.[17] Temmuz 1931'de toplanan KPP merkez komitesi, bir süre önce duyurulmuş olan Hoover tazminat planının kınanmasını da ekleyerek IKKI kararlarını onayladı.[18] Daha sonra aynı yılın içinde daha sonra, Stalin'in, Rosa Luxemburg'un adını komünist

13 *KPP:Uchwały i Rezolucje,* iii (1956), 295-300.

14 *XI Plenum IKKI* (1932), i, 35, 38.

15 *XI Plenum IKKI* (1932), i, 106-139.

16 *XI Plenum IKKI* (1932), i, 339-345.

17 *Kommunistiçeskiy Internatsiyonal v Dokumentah* (1933), s. 956, 959.

18 *KPP:Uchwały i Rezolucje,* ii (1956), 304-324; *Internationale Presse-Korrespondenz*, no. 81, 18 Ağustos 1931, s. 1827-1828.

partilerde son zamanlardaki ideolojik sapmalarla ilişkilendiren *Proletarskaya Rovolutsiya*'ya mektubu, partideki geçmiş ve halen mevcut sapkınlıkların kaynağı olarak Luxemburgizme şiddetle saldıran bir karar tasarısı için KPP merkez komitesine ilham verdi.[19] Ancak bu olayın, artık KPP'nin Moskova'nın emirlerine tamamen boyun eğdiğini göstermekten öte bir önemi yoktu.

Bununla birlikte, kaçınılmaz Almanya sorunu, Komintern'in karar ve politikalarına egemen ve hâkim oluyordu. Almanya'ya mekânsal yakınlık, Hitler'in iktidara yükselişinin ortaya koyduğu sorunlar açısından KPP'yi –KPD dışında– diğer partilerden daha duyarlı yapıyordu. Mart-Nisan 1932'deki Alman cumhurbaşkanlığı seçimini, Hindenburg'un Brünning'i azletmesi ve Papen'i Şansölye olarak atamasının izlemesi gerilimi artırdı. Nisan sonunda Polonya'nın Danzig limanında askerî bir üs kurma hamlesi KPP tarafından, "SSCB'ye karşı müdahale yolunda yeni bir adım" olarak kınandı.[20] Endişelerin arttığı bu atmosfer içinde, legal olarak yayınlansa da illegal KPP ile yakından ilişkili olan Aşkenaz (Yiddiş) dilindeki edebiyat dergisi *Literarishe Tribune*'da "Avrupa Üzerindeki Barbarlık Tehlikesi" başlığı altında bir makale yayınlandı. Makalenin yazarı, Krakowski takma adıyla yazan genç bir parti üyesi Isaac Deutscher'di. Makalenin tezi, "Alman işçilerinin Marksist kesiminin, ülkedeki mevcut güç ilişkileri çerçevesinde, Hitler barbarlığının saldırısını tek başına defedecek durumda olmadığı" ve dolayısıyla "bu mücadelede, o müttefikler tereddütlü, isitikrarsız, geçici olsalar bile, müttefikler araması gerektiği"idi. Sosyal demokrasi "şu sırada Hitlerciliğe karşı mücadeleyle ilgileniyordu" ama "mücadeleyi bağımsız olarak yürütmeye gücü yoktu". Makale büyük sansasyon yarattı ve yaygın destek gördü. Her ne kadar parti liderleri derginin suç işleyen sayısının dağıtımını engellemede başarısız olsalar da, Deutscher 1932 Haziranı'nda partiden atıldı.[21]

---

19 Bu olay için kitabın sonundaki Ek A'ya bakınız.

20 *Internationale Presse-Korrespondenz*, no. 37, 7 Mayıs 1932, s. 1123-1124.

21 J. Kowalski, *Trudne Lata* (1966), s. 312-317 Deutscher'in kendi öyküsü *Les Temps Modernes*, no. 145 (Mart 1958), s. 1633, 1666-1667'de ve I. Deutsc-

Bu arada Deutscher'in sempatizanlarından bir grup, görüşlerinin aldığı tepkiden cesaretlenerek, parti ve Komintern sekretaryasına yönelik bir memorandum hazırladılar ve yalnızca Almanya'da SPD ile değil, Polonya'da PPS Soluyla da işbirliğini açıkça savundular. Parti liderlerinin bu durumu, Kostrzewa'nın eski pozisyonunun "Troçkist yeniden canlanışı" olarak tanımladıkları söylenmiştir.[22] Hareketin başlangıçta Troçki ile herhangi bir bağlantısı olmadığı ya da onun tarafından etkilenmediği anlaşılıyor.[23] Ancak ne zaman ki Troçki, yalnız olduğu bir kampanya ile KPD'yi Hitler'e karşı SPD ile ittifak aramaya ikna etmeye girişti, KPP'de benzer görüşler ileri süren bir grubun varlığını o zaman duydu ve 31 Ağustos 1932 tarihli dergisinde, "Polonya Sol Muhalefetine Selamlar" diye yazdı. Kendisini, yarı-Menşevik Walecki ve Kostrzewa'dan kesinlikle ayırarak, Pilsudski'den olduğu kadar Stalin'in baskısından da korkmaları gerekecek Polonyalı "Bolşevik Solcular" grubunun ortaya çıkışını selamladı. Muhalefet literatürünün Lehçe ve Aşkenazice yayınlandığına işaret ediyordu: "Bazı broşürler Polonya sansürünün iğne deliğinden geçmeyi başardı". Yazısına "Polonyalı fikir arkadaşlarımızı" içtenlikle selamlayarak son veriyordu.[24] Böylelikle hareket, hem dostların hem de düşmanların

---

her, *Marxism in Our Time* (1972), s. 113-160. Makalenin herhangi bir kopyası bulunamadı ve yalnızca *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal*, 1932, no. 35-36, s. 22-23'ten biliniyor.

22 J. Kowalski, *Trudne Lata* (1966), s. 317; parti üyelerine gönderilen 25 Haziran 1932 tarihli bir sirküler mektupta merkez komitesi, memorandumda ifade edilen görüşleri çürütüyor ve "sosyal demokrasinin işçi kitleleri arasında burjuvazinin başlıca kalesi olduğunu" teyit ediyordu (aktaran Lenski, *XII Plenum IKKI* (1933), i, 79-80). 1929 yılında Kostrzewa'nın suçlanması konusunda bakınız *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, cilt 3, s. 583-585; "Troçkizm" karalaması, KPP merkez komitesinin Aralık 1923'te Troçki'ye verdiği destekte partinin sorumluluk payı dikkate alındığında akla yakın hale gelmektedir (bkz. *The Interregnum, 1923-1924*, s. 234-235).

23 1928 Şubatı'ndaki, Troçkizm suçlamasının tekrarlandığı dokuzuncu IKKI'de, Polonya delegesi Purman, KPP'de hiçbir Troçkist grubun bulunmaması ile övünüyordu (*Internationale Presse-Korrespondenz*, no. 18, 23 Şubat 1928, s. 388); *Byulleten' Oppozitsi*'nin 1929'da Paris'te ve Troçki'nin risalelerinin çeşitli dillerde yayınlanmaya başlamasına kadar, görüşleri muhtemelen Polonya'da çok az biliniyordu.

24 *Byulleten' Oppozitsi* (Paris), no. 29-30, Eylül 1932, s. 18-19.

gözünde Troçkizmle –ilk başta sahip olmadığı– bir ilişki kurmuş oldu.

KPP'nin liderlerine yönelik iddialar ne kadar ciddi olursa olsun, Moskova'da bunun üzerine gitmek için acele edilmedi. Lenski, Eylül 1932 başlarında toplanan on ikinci IKKI'deki konuşmasında Almanya keşmekeşiyle meşguldü.[25] Ancak, KPP'de görece olumlu bir durum olduğunu göstermek için büyük çaba harcadı. Ekonomik kriz derinleşmişti; işçiler arasındaki hoşnutsuzluk, artan grev dalgasıyla ortaya konuyor ve artan enflasyonla körükleniyordu. Geleneksel "yeni devrimci atılım" teşhisini haklı göstermek için bu kadarı yeterliydi. Lenski, partideki küçük muhalefet olaylarını büyütmeden ele aldı. PPS'nin demokrasi ve işçi-köylü hükümeti vaazları veren "anti-reformist lafazanlığı"na hakaretamiz sözler yağdırdı. Sosyalfaşistlerle birleşik cephe isteyen bir grup "Sağ dolandırıcı"nın "hizip platformu"ndan küçümseyerek söz etti; bu "KPD'de Brandler'in ve Polonya'da Kostrzewa Sağ grubu"nun politikasıydı ve şimdi "farklı bir şekilde, sosyal demokrasinin yeni manevralarını gerçekmiş gibi kabul etmeye hazır, gerçekte tecrit olmuş eylemciler arasında yeniden canlanmaya" başlıyordu.[26] Bir başka Polonya delegesi, PPS'yi "faşizme karşı mücadele etmek zorunda kalacak bir güç" ve "yolun yarısını birlikte yürüyebileceğimiz bir müttefik" olarak ele alan "sağ hizipçiler platformundan" söz ediyordu; bu "Troçkizmle tek vücut olan Sağ sapmacıların bir platformu"ydu.[27] Knorin, birleşik cepheyi, "aşağıdan ve yukarıdan" isteyenler hakkında alaycı konuştu ve "Polonya'da partinin liderliğine karşı çıkan bu tür Sağcılar" bulunduğunu ekledi. Ancak toplantının karar tasarısına, KPP ile ilgili olarak konan kısa uyarılarda hareketten söz edilmedi.[28]

---

25 "On Ikinci IKKI ve Sonrası" başlıklı dördüncü bölüme bakınız.

26 *XII Plenum IKKI* (1933) i, 78-96. Bu sırada Polonya'da artan grevlerin sayısı için bakınız *Die Kommunistische Internationale vor dem VII Weltkongress* (1935), s. 340; öte yandan "parti örgütleri, sık sık en büyük dikkatlerini çoğu kez bunların kitle örgütleri olma ihtimali bulunmadığı durumlarda bile, Kızıl işçi sendikalarının kurulmasına veriyorlardı" (*aynı kaynak,* s. 342.).

27 *XII Plenum IKKI* (1933)ii, 34.

28 *Kommunistiçeskiy Internatsiyonal* vı *Dokumentah* (1933), s. 980,

Batı Ukrayna ve Batı Belarusya partileri (KPZU ve KPZB) sorunu rahatsızlık vermeye devam ediyordu. KPP'nin 1930 Ağustos'undaki beşinci kongresi ve onun merkez komitesinin 1931 Şubatı'ndaki ikinci plenumu, Polonya'nın Batı Ukrayna'yı ("Doğu Galiçya") ve Batı Belarusya'yı "işgali"ni görevbilir bir şekilde kınıyor ve ayrılma noktasına kadar self determinasyon ve bitişik Sovyet cumhuriyetleriyle birleşme formülünü tekrarlıyordu.[29] 1931 Temmuzu'ndaki üçüncü plenum, belki de Komintern'in baskısı altında, "ulusal kurtuluş hareketleri"ne ayrı bir karar tasarısı tahsis etti ve burada partiye, "yalnızca Ukraynalılar ve Belarusyalılar için değil; Yahudi, Alman ve Litvanya halk kitleleri için de mücadeleyi yoğunlaştırma" çağrısı yaptı. Litvanyalılara "ayrılma noktasına kadar self determinasyon" önerildi. Yukarı Silezya'da talep, hem Alman hem de Polonyalı işçilerin kendilerini ezenlere karşı harekete geçirilmesi ve halk arasındaki ulusal nefretlerin (anti-Semitizm de dahil) yok edilmesiydi.[30]

Bununla birlikte bu itiraflar Moskova'da hâlâ güvensizlikle karşılanıyordu. On ikinci IKKI'deki konuşmasında, konu dışına önemli bir çıkış yapan Kuusinen, Polonya'da, ataları, "Kızıl Ordu'nun Varşova üzerine yürüdüğü 1920'lere" kadar geri götürülebilecek olan "bir 'ulusal komünist' grubun" varlığına işaret etti. "Polonya işçi sınıfının saflarında milliyetçi önyargılar ve eğilimlerin hâlâ mevcut olduğu" yönündeki kötü şöhret geçerliydi; ve de partinin bunlara karşı mücadelesi, "özellikle son zamanlarda" bir "zayıf nokta"ydı. Kuusinen, "Polonya emperyalizminin farklı ulusları, Ukraynalıları, Belarusyalıla-

29 *KPP:Uchwały i Rezolucje*, iii (1956), 148, 282-288; sorunun daha önceki tarihi için bakınız *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, cilt 3, s. 586-593.

30 *KPP:Uchwały i Rezolucje*, iii (1956), 333-340; parti anti-Semitizme karşı savaşı sürdürüyordu ama 1931-1932'de "Yahudi milliyetçi küçük burjuva partilerinden gelmiş olan, Yahudi bürosunun kimi önde gelen üyeleri arasında kendini hissettirmeye başlayan Bundizm ve Siyonizmin ideolojik kalıntılarına karşı da başarılı bir mücadele" vermek zorunda kalmıştı. (*Die Kommunistische Internationale vor dem VII Weltkongress* (1935), s. 357). "Polonya emperyalizminin" Batı Ukrayna'yı işgali ve Pilsudski'nin ajanlarının faaliyetlerine karşı bir başka protesto için bkz. *Internationale Presse-Korrespondenz*, no. 89, 15 Eylül 1931, s. 2007-2008.

rı vs. ezmesine karşı acımasız mücadele" çağrısında bulundu. Dinleyenleri, onun sözlerinin Yukarı Silezya, Danzig ve de "Polonya koridoru" denen yerlere uygulanabileceğini biliyor olmalıydılar. Ama o bunların herhangi birini zikretmekten, belki zamansız bir kışkırtma ve belki de mevcut koşullarda uygunsuz olacağı için kaçındı.[31] Manuilski, kurnaz bir şekilde Polonya'nın, hem "Almanya'daki proleter devrimine bir köprü" hem de "SSCB'nin kuşatılmasında bir ileri karakol, dünya emperyalizminin zırhlı bir yumruğu"[32] olduğunu söyledi ama Polonya milliyetçiliğinin mayınlı tarlasına daha fazla girmedi ki bu konu Polonya delegelerince de geçiştirildi. Toplantının sonundaki karar tasarısı, en kısa yoldan, "kır ve şehirdeki en geniş kitlelerin, anti-Sovyet kriminal politikaya karşı seferber edilmesi" ve "Polonya işçilerinin, köylülerinin ve küçük burjuvazisinin milliyetçi önyargılarına karşı inatçı bir ideolojik mücadele" verilmesi çağrısında bulunuyordu.[33]

Bir ay sonra, KPP'nin altıncı kongresi, Belarusya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin Mogilev kentinde kendinden emin bir havada toplandı. KPP'nin üye sayısı 17.200 olarak verildi; bu sayıya uzun dönemli hapis cezaları çeken birkaç bin komünist dahil değildi ama sırasıyla KPZU ve KPZB'nin 3.500 ve 3.400 üyesi dahildi.[34] Muhtemelen Troçki'nin muhaliflerin programını güçlendirmesinden etkilenmiş olarak kongre, "Kostrzevizmin toprağında büyüyen Troçkizme karşı mücadelenin güçlendirilmesinin kaçınılmaz olduğunu" açıkladı. "Polonya'daki Troçkist grubun" platformu, esas itibariyle küçük burjuvazinin bağımsız rolünün temelde Sağcı kavramlarını, PPS'nin ve onun burjuva demokrasisi olarak şekillenen şimdiki müttefiklerinin KPP için "geçici müttefik" olarak kabul edilmesini temsil edi-

31 *XII Plenum IKKI* (1933), ii, 36.

32 *XII Plenum IKKI* (1933), i, 160. KPP'deki Polonya milliyetçiliği olayı, üyeler arasındaki Luxemburgcu geleneğin partideki kalıntılarınca ve parti liderliğinde Yahudi oranının çok yüksek oluşuyla yumuşatılmış olmalıdır; Yahudilerin KPP'ye yoğun bir şekilde katılmaları konusunda bakınız *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, cilt 3, s. 576.

33 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal vı Dokumentah* (1933), s. 980.

34 *Die Kommunistische Internationale vor dem VII Weltkongress* (1935), s. 338-339.

yordu. "Troçkist haydutların", "hizipçi grubu"nun SSCB'deki muhalefet gruplarıyla bile ilişkili olduğu söyleniyordu.[35] Pek çok maddesi Komintern'in programına göre şekillenen, kongre tarafından ilke olarak kabul edilen taslak program, "sosyal demokrasi ya da onun Sol kanadınının objektif olarak devrimci ya da iki yanlı bir rol oynayabileceğini" reddeden ve Troçkizmi "sosyal-faşizmin bir varyantı" olarak tanımlayan bir paragraf içeriyordu.[36] Bu sonuçlar, şimdi ayrıca KPP içindeki "Kostrzewa-Troçkist grubun formasyonu"nu da ayrıntılı bir şekilde yayınlayan Komintern dergisince onaylandı.[37]

Kongre ayrıca Komintern kararlarına, "Polonya emperyalizmi ve milliyetçi zorbalığına karşı" kapsamlı bir karar tasarısı kabul ederek tepki gösterdi. Bu karar tasarısı KPZU ve KPZB için eski reçeteleri tekrarlıyor, ama ulusal sorunun yalnızca proletarya devrimiyle ve Sovyet cumhuriyetleriyle birleşme yoluyla çözülebileceğinde ısrar ediyordu. Anti-Semitizmi lanetleyen özel bir bölümü de vardı. En temel yeniliği, Yukarı Silezya ve "kıyı kesiminde", ki bu Polonya koridorundaki Kashub azınlığa göndermede bulunuyordu, karşı milliyetçi zorbalığa karşı mücadeleye ayrılmıştı. Kashuplar, Slavca bir diyalekt konuşan ve ulusal özlemleri belirsiz, ilkel bir köylü grubuydu. Yukarı Silezya'nın endüstriyel gelişmesi, Alman proletaryasını burjuvaziye karşı sınıf mücadelesine hazır hale getirmişti ve bu da Versailles sistemine karşı mücadele ile güçlendirilmiş oluyordu. Ayrılma noktasına kadar self determinasyon talebi açıkça ileri sürülmüş olsun ya da olmasın, ima ettiği şey apaçıktı ve KPP'nin kimi kesimlerinde huzursuzluğa yol açmış olmalıydı.[38]

---

35 *KPP:Uchwały i Rezolucje*, iii (1956), 377-378.

36 *KPP:Uchwały i Rezolucje*, iii (1956), 404.

37 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal*, 1932, no. 35-36, s. 10-11, 21-26; B. Leibzon ve K. Şirinya, *Pavorot vı Politike Kominterna* (2. baskı, 1975), s. 217, Kostrzewa, "1932 yılı sonunda" "sosyal-faşistler" teriminin kullanılmasını protesto etmek için IKKI'ye yazdı.

38 *KPP:Uchwały i Rezolucje*, iii (1956), 379-394. Son bölümde iki yerde dışarıda bırakma işaretleri yer alıyordu ve tam metin hiçbir zaman yayınlanmamıştı; J. Kowalski, *Trudne Lata* (1966), s. 331'e göre metin, hem Yukarı Silezya hem de Kashublar için self determinasyon talebi içeriyordu.

1933 başında Hitler'in iktidarı ele geçirmesinden en fazla etkilenen parti, KPD'den sonra, KPP idi. 1930 yılından beri Polonyalı otoritelerin zorbalığı, Polonya topraklarında her türlü açık parti faaliyetini etkili bir şekilde önlemişti. Politbüro ve parti genel merkezi Berlin'de bulunurken, sözde "dahili sekretarya" ve –aralıklarla– parti merkez komitesi yasa dışı olarak Polonya'da faaliyet gösteriyordu. Komintern'in 5 Mart 1933 tarihli direktifi, faşizme karşı İkinci Enternasyonal'in partileriyle ortak eylem yolunu açarken dahili sekretarya tarafından hevesle kabul edilmişti ki, dahili sekretarya 7 Mart'ta PPS, Bund ve öteki Sol örgütlere, Alman işçilerini savunmak ve Polonya rejimine karşı bir birleşik cephe yaratmak üzere açık mektup yayınladı. Ayrıca PPS'ye karşı polemiklere girmekten uzak durmayı taahhüt etti.[39] KPP politbürosunun Berlin'de son kaydedilen eylemi, bu ihtiyatsız gayreti sınırlandırmak amacıyla dahili sekrataryaya bir yazı yazmak oldu. Politbüro, Komintern inisiyatifinin amacının sosyalistlerin maskesini düşürmek ve işçilerde, liderler arasında anlaşmanın faşizme karşı mücadelede sağlam bir temel oluşturabileceği hayalini bertaraf etmek olduğu görüşünü benimsedi.[40] Ancak, Polonyalı komünistlerin Berlin'deki durumu şimdi savunulamazdı. Lenski tutuklanmış ve her halde Sovyet diplomatik müdahalesi sonucu, birkaç gün sonra salıverilmişti. Politbüro ve parti genel merkezi Kopenhag'da kendisine yer bulmuş ve parti dergisi *Nowy Przeglad*, Alman Yukarı Silezya'sındaki Gleiwitz'den, bir başka parti merkezinin kurulduğu Danzig'e taşınmıştı. Tehlike büyürken, Ocak 1934'te, bütün bu faaliyetler Prag'a taşındı.[41]

---

39 *Rundschau*, no. 6, 25 Mart 1933, s. 150; 5 Mart tarihli Komintern direktifi için Hitler İktidarda başlıklı beşinci bölüme bakınız.

40 J. Kowalski, *Trudne Lada* (1966), s. 408-410; Lenski'ye göre, KPP'nin 7 Mart çağrısı, "PPS'yi elini göstermeye zorlayan ve komünistlerle bir ortak cepheye açıkça karşı çıkmalarını" sağlamaya yönelik, "taktik bir hamle"ydi (*XIII Plenum IKKI* (1934), s. 86). KPP daha sonra çağrıdan yararlanmayı başaramadığı ve PPS'nin "geniş bir kitle kampanyasını" reddettiği için eleştirilmiştir (*Die Kommunistische Internationale vor dem VII Weltkongress* (1935), s. 346).

41 J. Kowalski, *Trudne Lada* (1966), s. 410.

1933 yılı içinde, diğer partilerle daha yakın ilişkiler konusunda KPP'de biraz gelişme sağlanmıştı. Mart 1933'te Lodz'daki bir tekstil grevinde, "PSS'den sendika bürokratlarının muhalefetine rağmen", fabrikalardaki grev komitelerinde birleşik cephe oluşturulmuştu.[42] PPS'nin 1933 Nisanı'ndaki kongresi –her ne kadar Polonya'da, başka ülkelerde de olduğu gibi, alt düzeylerde kendiliğinden işbirliği liderler arasındaki anlaşmadan daha kolay sağlanıyorduysa da– KPP ile birleşik cepheyi kesin olarak reddetti.[43] Ertesi ay köylü partisi Stronnictwo Ludowe'nin kongresi radikal açıklamalarda bulundu ve üyelerinden bazılarının KPP ile birleşik cephe çağrısı yaptığı söylendi. Ancak KPP, aynen PPS gibi, sanayi işçilerinin mücadelesiyle kolaylıkla bağdaştırılamayacak olan köylü ayaklanmalarına bulaşmaktan çekiniyordu.[44] Parti merkez komitesinin Haziran ayındaki bir karar tasarısı, PPS ve Bund'a karşı ithamlarla doluydu ve sosyal demokratlarla ittifak isteyen "Sağ-kanat Troçkiciler"i açıkça suçluyordu.[45] Temmuz ayında KPP, MOPR ile birlikte, "Almanya'daki faşizm kurbanları için bir yardım haftası" örgütledi; bunun PPS ve işçi sendikalarından sempati ve destek gördüğü anlaşılıyor.[46] Ancak partiler arasındaki işbirliğinin düzensiz ve kendiliğinden olduğu ve her iki taraftaki liderleri kapsamadığı açıktır.

Hitler'in Almanya'da yükselişinin Polonya komünistleri için sonuçlarını teşhis etme konusunda Moskova'dan ilk ciddi girişim, Komintern kanalından değil de Narkomindel kanalından geldi. Mart 1933 gibi erken bir tarihte Sovyet uluslararası ilişkilerinden sorumlu olanlar, Hitler'in Alman gücünü tekrar diriltme tutkusunun ima ettikleri konusunda giderek rahatsız olmaya başlamışlardı; ve Radek, Mayıs ayındaki ünlü makalede, o

42 *Die Kommunistische Internationale vor dem VII Weltkongress* (1935), s. 345-346).

43 J. Kowalski, *Trudne Lada* (1966), s. 414-418.

44 J. Kowalski, *Trudne Lada* (1966), s. 456-461.

45 *KPP:Uchwaly i Rezoluc je,* iii (1956), 464-479.

46 J. Kowalski, *Trudne Lada* (1966), s. 494.

zamana kadar hem Sovyet hem de Komintern propagandasının ana dayanaklardan birisi olan, Versailles Anlaşması'nın gözden geçirilmesinin sonuçlarına ilişkin kuşkular ortaya attı. Ama Radek'in birkaç hafta sonra Polonya'ya yaptığı bir ziyaret elle tutulur herhangi bir sonuç getirmedi;[47] görüşlerin hâlâ kesinlikle bölünmüş olduğu Komintern'den yeni bir direktifin yokluğunda, 1933'ün büyük kısmında KPP çizgisi ciddi olarak değiştirilmedi. KPP, yalnızca Batı Ukrayna ve Batı Belarusya'nın ayrılması talebi için değil, Polonya'nın Pomeranya ("Kashublar için self determinasyon") ve Yukarı Silezya'daki iddialarını reddettiği için PPS tarafından kınandı.[48] On ikinci IKKI'nin 24-25 Kasım 1933'teki toplantısının arefesinde KPP merkez komitesi Moskova'da toplandı;[49] muhtemelen bu durum nedeniyle –belki de Komintern tarafından harekete geçirilmiş olarak– yukarı Silezya ve koridor için self determinasyon talebinin, onların faşist Almanya ile birleşmesiyle eş anlama geleceği yolundaki hakareti delillerle çürütmeye girişti:

> Yukarı Silezya ve kıyı koridoru, şimdi vahimleşmiş olan Polonya ve Alman emperyalizminin canalıcı noktalarıdır... Bu durumda partimiz kendisini, kıyı şeridi ve Yukarı Silezya halklarının self determinasyon hakkını, ucu Polonya ve Alman emperyalizmlerine, Pilsudski ve Hitler'in faşist diktatörlüklerine dokunan bir hak olarak talep etmeye her zamandan daha bağlı görmektedir... *Bu slogan, yalnızca hem Yukarı Silezya ve kıyı koridorunu zorla ele geçirmiş olan Polonya emperyalizmine hem de onları zorla Almanya ile birleştirmek isteyen Alman emperyalizmine karşı mücadele ile hayata geçirilebilir.*[50]

---

47 Radek'in makalesi ve Polonya ziyareti için "Hitler İktidarda" başlıklı beşinci bölüme bakınız.

48 J. Kowalski, *Trudne Lada* (1966), s. 413.

49 J. Kowalski, *Trudne Lada* (1966), s. 509-510; Mitskevich-Kapsukas IKKI temsilcisi olarak toplantıya katıldı.

50 Bu deklarasyonun yayınlanmış yegane kaynağı Lenski'nin 29 Kasım 1933'te on üçüncü IKKI'de yaptığı konuşmadır (*XIII Plenum IKKI* (1934), s. 79); eğer 24-25 Kasım'daki toplantıda bir karar tasarısı içine dahil edilmişse, sonunda Ocak 1934'te yayınlanmış olan metinden çıkarılmıştır (bkz. dipnot 54).

Bu açıklama, muhtemelen KPP içinde bile çok az üyeye inandırıcı gelmiştir.

KPP'nin, Kasım-Aralık 1933'te on ikinci IKKI'ye sunulan şekliyle sicili, etkileyici değildi. Lenski uluslararası durumla söze başladı ve Hitler'in SSCB'ye karşı ve Fransa ile *yaklaşmaya* bir prelüd olarak Pilsudski ile artan uzlaşma eğilimine dikkat çekti. Polonya'da, alışılmış terimlerle "her ne kadar dengesiz olsa da hızlanmış bir devrimci yükseliş" teşhis etti. Ama "oportünist hataları", işçilerin birleşik cephesini gerçekleştirmekteki başarısızlığı ve sendikalardaki devrimci hareketin zayıflığını kabul etti. Orta Galiçya'da yaygın bir köylü ayaklanması olmuştu; "ama biz henüz kalkışmanın genel kurmayı olmayı öğrenemedik". KPZU'nun taktik yanlışları için, "Skrypnik'in milliyetçi-oportünist anlayışı" suçlandı.[51] Prochniak, Pilsudski'nin Hitler ve Mussolini'den farklı olarak, "faşist kitle tabanı" olmadığını ileri sürdü ve PPS ve ezilen ulusların parti örgütleri de dahil, "Polonya burjuvazisinin eski tarihsel partilerinden" destek buldu.[52] İşçi sendikaları temsilcisi Henrykowski, illegal statüsü ve otoritelerin baskısı ışığında partinin mevcut grev dalgalarının başına geçmeyi başaramadığını itiraf etti.[53] Moskova'da Polonya'nın uluslararası sahnedeki çok önemli rolüne ilişkin endişe, KPP'nin iç sorunlarına karşı olan ilgiyle ölçülebilir değildi.

Toplantıdan sonra KPP merkez komitesi, 24-25 Kasım 1933'teki toplantısında kabul edilen karar tasarısını tekrar cilaladı, başına IKKI kararlarıyla tam uyum içinde olduğunu vurgulayan bir giriş koydu ve bunu Ocak 1934 tarihiyle yayınladı. Her türlü Leh şovenizmi ve milliyetçiliğine (anti-Semitizm de dahil) karşı kampanyalarla bağlantılı olarak, savaşa bağlı kampanyayı, KPP'nin o andaki en önemli görevi olarak kabul etti. Sendikalarda daha kararlı eylem ve işçi hareketinin köylü mücadeleleriyle ve ulusal kurtuluş mücadeleleriyle ko-

51 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 77-91.

52 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 223-225; partideki sözde "Pilsudski ajanları"nın teşhiri için ileriki sayfalara bakınız.

53 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 366-367.

ordine edilmesi için çağrı yaptı. Skrypnik'in, Sovyet Ukraynası'ndaki milliyetçilerle yeraltı ilişkileri nedeniyle özellikle tehlikeli olan Ukrayna milliyetçiliği ve KPP'nin kimi üyeleri arasında Batı Ukrayna'nın self determinasyon hakkına gösterilen ilgisizlik nedeniyle Leh şovenizminin ortaya koyduğu, usturanın ucunda tehlikeli bir dengede duran sorunlarla da yüzleşti. Karar tasarısı, KPZU'nun yeni liderlerine, ("ciddi bir kriz" ancak liderlerin "yenilenmesi"yle çözülebilmişti) partiyi "yabancı unsurlar"dan temizlemelerini tavsiye etti.[54]

Moskova'da geleneksel tavırların değiştiğine tanık olan 1933-1934 kışı, KPP için de olaylı geçti. Hitler'in Polonya'ya yaklaştığına ilişkin önceden haber verilenler, 26 Ocak 1934'te Varşova'da Almanya ile Polonya arasında on yıllık bir saldırmazlık ve karşılıklı yardım paktının imzalanmasıyla gerçekleşmiş oldu.[55] KPP'nin "Kahrolsun Anti-Sovyet Savaş Tacirleri" başlıklı protestosu paktın ortaklarını SSCB'ye karşı ortak saldırı planlamakla suçluyordu.[56] Şubat'ın ilk günlerinde Paris'te başarısız kalan faşist kalkışmayı, Viyana'daki başarılı *darbe* izledi.[57] Bu olaylar, Dimitrov'un Leipzig'deki Nazi mahkemesine cesurca kafa tutuşuyla birlikte Polonya Sol'undaki kaynaşmayı artırdı. PPS Ocak 1934'teki kongrede, "çalışan kitlelerin diktatörlüğü"nden ve "devrimci mücadele yöntemlerinden" söz eden bir platform kabul etmişti[58] Ancak bu yeterli değildi. PPS'de KPP ile birlikte bir anti-faşist birleşik cephenin destekçileri, PPS'den ayrıldılar ve KPP'den yardım almadan İşçi Sosyalist Partisi'ni kurdular. Her iki tarafta da sıradan üyeler, geçmiş kavgaların baltalarını gömme konusunda liderlerden daha hevesliydiler. KPP'de bir grup, PPS'ye uygulanan "sosyal-faşist" etiketini kullanmayarak birleşik cephenin yolunu açmak iste-

54 *KPP: Uchwały i Rezolucje,* iii (1956), 481-491; *Rundschau,* no 12, 1 Şubat 1934, s. 463-464; *Die Kommunistische Internationale vor dem VII Weltkongress* (1935), s. 357. Karar tasarısının yayınlanma koşulları için bkz. J. Kowalski, *Trudne Lata* (1966), s. 509-510.

55 Yedinci bölüme bakınız.

56 J. Kowalski, *Trudne Lata* (1966), s. 490.

57 Yedinci bölümün başına bakınız.

58 *Die Kommunistische Internationale vor dem VII Weltkongress* (1935), s. 346,

di ama kendilerini Troçkistler ve polis ajanları olarak lanetlenmiş buldular. Toplam 80 muhalifin 1934 baharında KPP'den ve 170 kişinin de gençlik birliğinden atıldığı söyleniyordu.[59] KPP'nin, PPS, Bund ve Alman SPD'ye yönelik bir açık mektubu yeni bir gelişme kaydetmemiş görünüyordu;[60] KPP ve PPS 1 Mayıs'ta farklı gösteriler düzenlediler.[61] Parti merkez komitesinin 1934 Haziranı'ndaki bir karar tasırısı, bir önceki Nisan'ın açık mektubunun işçilerin ve sendikaların dikkatine sunulmasını talep etti. Ama asıl amaç hâlâ onların sosyal-faşist liderlerinin maskesini düşürmekti; ilke ayrılıkları, sosyal-faşistlerle oportünist bloklar kurarak belirsiz hale getirilmemeliydi.[62]

1934 yazı boyunca gerginlik hızla arttı.[63] Yeni bir para-militer örgüt, hükümetin hoşgörü ve yardımlarından yararlanan Oboz Narodowo-Radykalny (ONR), Sol'a karşı gösteri ve şiddet eylemlerine girişti. Haziran'da Goebbels'in ziyareti Polonya ve Almanya arasındaki iyi ilişkileri vurguladı ve Nazi modelinin taklit edilmesini cesaretlendirdi. Aynı ay içerisinde doğu Polonya'da Bereza'da, çok sayıda KPP ve PPS üyesinin toplandığı ve kötü şöhretli barbarlık ve işkencelere sahne olan bir dizi toplama kampı kuruldu.[64] Bu baskılar, Temmuz ayında Fransa'da PCF ve SFIO arasında yapılan anlaşma[65] örneği ile birlikte, faşizme karşı birleşik cephe projelerine yeni bir hız kazandırdı. Ancak KPP'de yeni çizgiye karşı direnç henüz ölmemişti,[66] ve yavaş gelişme konusunda daha sonra suçu PPS'ye atan komünist anlatılar yanıltıcı olabilir. 1934 Temmuzu'nda, Dimitrov Moskova'da halk cephesi kampanya-

59 J. Kowalski, *Trudne Lada* (1966), s. 422-430.

60 *KPP:Uchwały i Rezolucje*, iii (1956), 513; mektubun metni bulunamamıştır.

61 J. Kowalski, *Trudne Lada* (1966), s. 551.

62 *KPP:Uchwały i Rezolucje*, iii (1956), 513-515.

63 Bu dönemin biraz tek yanlı bir öyküsü için bakınız *Die Kommunistische Internationale vor dem VII Weltkongress* (1935), s. 347-349.

64 1934 yılı sonuda siyasi tutukluların sayısı 16.000 olarak veriliyordu (J. Kowalski, *Trudne Lada* (1966), s. 630).

65 Fransız Komünist Partisi başlıklı 9'uncu bölüme bakınız.

66 J. Kowalski, *Kommunisyczna Partia Polski, 1935-1938* (1975), s. 105, Macar ve Bulgar partileriyle birlikte KPP'yi "başlangıçta" yeni çizgiye karşı çıkan partiler arasında sayıyor.

sını başlattığında, KPP merkez komitesi, Polonya burjuvazisinin SSCB'ye karşı "kanlı Hitler yönetimi"yle yaptığı ittifakı vurgulayarak faşist teröre karşı PPS, İşçi Sosyalist Partisi ve Yahudi Bundu da dahil bütün partilerin işçilerine ortak eylem çağrısında bulundu ve iki ay sonra benzer terimlerle bir başka çağrıda Pilsudski rejimini Japon saldırısıyla ortaklık yapmakla suçladı.[67] Görünüşe göre, KPP'nin, Sol partileri "sosyal-faşist" etiketiyle damgalamaya son vermesi koşuluyla Yahudi Bundu'yla görüşmeler başlatıldı.[68]

PPS liderleri bu uvertürlere en sert bir şekilde karşı koymayı sürdürdüler. "PPS'nin Varşova komitesinin gizli sirküleri" olarak tanımlanan 22 Ağustos 1934 tarihli bir metin, KPP'nin "Komintern'deki resmî Stalinci çizgiyi, yani Sovyet Rusya'nın, faşist devletlerle paktlar ve anlaşmalarla dolu dış politikasını temsil ettiği"nden şikâyet ediyordu. Bu, "bir süreden beri komitemizi birleşik cephe önerileriyle bombardımana tutan", "samimiyetsizliği ve dalavereleri" herkesçe bilinen bir partiydi. Sirküler, Fransız sosyalistlerini, PCF ile anlaşarak safları bozduğu için şiddetle suçluyordu.[69] Ekim ayında KPP'den gelen bir başka çağrı, bu suçlamaları çürütmeye girişiyor ve bir kez daha "faşizme, gericiliğe ve emperyalist savaşa karşı mücadele etmek isteyen bütün işçilere kardeşçe elini" uzatıyordu. Buna Lenski'nin, muhtemelen haklı olarak, pek çok yerel PPS örgütünün KPP ile birleşik cepheyi desteklemek için ortaya çıktığını iddia eden öfkeli bir makalesi eşlik ediyordu.[70] KPP'nin daha sonraki bir açıklaması Bund'la olan görüşmelerin kesilmesine teessüf ediyor ve görüşmelerin derhal yeniden başlamasını talep ediyordu.[71] Bu tekrarlanan çağrılar KPP saflarındaki derin rahatsızlığı gizlemiyordu.

Otoritelerce sürekli rahatsız edilen ve yeraltı faaliyetleriy-

---

67 *Rundschau*, no. 47, 23 Ağustos 1934, s. 1966-1967, no. 50, 13 Eylül 1934, s. 2159-2161.

68 J. Kowalski, *Trudne Lada* (1966), s. 603-605.

69 Sirkülerden bölümler için bakınız *Rundschau*, no. 55, 18 Ekim 1934, s. 2411.

70 *Rundschau*, no. 55, 18 Ekim 1934, s. 2409-2411.

71 *Rundschau*, no. 57, 1 Kasım 1934, s. 2547-2548.

le sınırlı kalan illegal bir parti her zaman ajanların ve gizli polisin sızmasına açıktır. Yaklaşık 1931'den beri, merkez komitesi aday üyeliğine kadar yükselmiş ve sekretaryanın mensubu olan Mützenmacher adlı bir parti üyesi polisten para alıyor ve parti üyelerini polise ihbar ediyordu. 1933 yılında deşifre olacağından korkan otoriteler, sahte bir ölüm görüntüsü altında onu partiden çektiler. Ama otoritelere hizmet etmeyi sürdürdü ve 1934 yılında, Regula takma adıyla partinin eleştirel bir tarihini yayınladı.[72] Espiyonajın yaygınlığı ve böyle bir şey olmadığı durumlarda bile bundan kuşkulanılması partinin cesaretini daha fazla kırıyordu. Partinin içinde muhalif gruplar ortaya çıktığında, bunların Troçkist oldukları gibi, polis ajanı olduklarını ima etmek çok kolaydı. Próchniak, 1933 Kasımı'ndaki on üçüncü IKKI'de "partiyi ideolojik olarak yabancı unsurlardan temizlemenin", partiye sızmaları "Bolşevizmden sapmalara olduğu kadar hizipsel didişmelere de yol açan doğrudan Pilsudski ajanlarından temizlemeyle aynı anda" yürütüldüğünü iddia etti. İki "örnek" aktardı. İki yıldan biraz fazla bir süre önce "kötü şöhretli Pilsudskici" Wojewódzki partiden ihraç edilmişti; bir yıldan biraz fazla bir süre önce de Sochacki, "ideolojik yönden yabancı bir unsur olarak... operasyonel işlerden alınmıştı".[73] Her ne kadar doğrudan bir suçlama yapılmadıysa da bunların polis ajanları olduğu iması açıktı. Bu konuşma, KPP içinde daha sonraki suçlamalara uğursuz bir çeşni vermiştir. Rus partisinin Ocak 1934'teki on yedinci kongresinde Polonya kardeş delegesi, "Ukrayna'da karşı-devrimci bir ajanlığın keşfedildiğinden ve Skrypnik'in milliyetçi sapmasına darbe vurulduğu"ndan söz etmişti.[74]

Birleşik cephe üzerindeki tartışma keskinleşirken kuşkucu-

72 J. Kowalski, *Trudne Lada* (1966), s. 635-637; bu anlatıya göre, söz konusu ajan savaş sırasında Gestapo tarafından Polonya'da ve daha sonra Londra'daki Polonya sürgün hükümetinde görevlendirilmişti. Refula'nın tarihi için bkz. *Socialism in One Country, 1924-1926,* cilt 3, s. 184, not 3.

73 *XIIPlenum IKKI* (1934), s. 224; Sochacki'nin 1926 Mayısı'nda Pilsudski'ye yaklaşmış olması ona karşı kullanılmış olabilir (bkz. *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929,* Cilt. 3, s. 563, dipnot 5).

74 *XVII S'yezd Vsesayuznoy Kommunistiçeskoy Partii(b),*(1934), s. 338.

luğun pis ve zehirli havası da arttı. Ağustos 1934'te KPP merkez komitesi, komitenin bir üyesi olan Zarski'nin, karısıyla birlikte, 1919 ya da 1920'de partiye Pilsudski'nin ajanları olarak girdiklerini ve PPS ile de ilişkisi olan resmî askerî örgüt (POW) için çalıştıklarını iddia eden bir açıklama yayınladı. Buna eşlik eden Albert (yani Zytlowski) imzalı bir makale, 1918'den sonra KPP'ye katılmak için PPS'den ayrılan eski üyelerin bunu POW ya da PPS ajanlığı için yaptıklarını iddia etti; Sochacki, yalnızca KPP içinde değil KPZU içinde de *ajan provakatörlük* ve Sovyet Ukraynası'nda POW için bir casusluk merkezi kurmuş olmakla suçlandı.[75] Bu kampanyaya, Sovyetler Birliği'ndeki Polonyalı siyasî *émigré*ler üzerinde "SSCB'nin güvenlik organlarınca" yürütüldüğü ileri sürülen saldırılar eşlik etti;[76] KPP merkez komitesinin, "Pilsudskizmin ve gizli polisin yalnızca milliyetçilere değil, aynı zamanda Komintern ve VKP (b)'ye etkin bir şekilde saldıran ultra-Sol ve Troçkist unsurlar da dahil KPP'deki komünizme düşman sapmalara ve akımlara çok güçlü destek sağladığını" idda eden daha sonraki bir açıklamasında, Polonya ve Rusya partilerindeki muhalifler arasında uğursuz bir bağ kuruluyordu.[77]

PPS'nin Pilsudski'nin gizli ajanlarıyla birlikte KPP'ye sızma konusunda suç ortaklığı yaptığı suçlaması, birleşik cephe davasını geliştirmek için hiçbir işe yaramıyor ve PPS içinde bu işe karşı olanlara KPP'den gelen uvertürleri öfkeyle reddetmek için güçlü bir mazeret sağlıyordu.[78] Ocak 1935'te, KPP merkez komitesi, görünüşe göre Moskova'dan tahrik edilen, Komintern'in yedinci kongresinin hazırlıkları için yarı-gönüllü bir direktifi kabul etti. İşçi sınıfındaki değişiklikler "taktiklerde değişikliği" gerektiriyordu. Bu, her ne kadar tanımı göze çarpıcı bir şekilde belirsizliğini korusa da, birleşik cephe konusunda daha fazla ısrar edildiğini ima ediyordu. Partideki sapmalara ve "ki-

75 *Nowy Przeglad*, 1934, no. 8.

76 J. Kowalski, *Trudne Lada* (1966), s. 628.

77 *Nowy Przeglad*, 1934, no. 9-10.

78 KPP saflarında bu ajanların saptanmasına ilişkin referanslar ve bu açıklamaların PPS propagandasında kullanılması, KPP'nin 1934 Ekim manifestosunda ve Lenski'nin makalesinde yer almaktadır (önceki iki sayfaya bakınız).

mi yoldaşların birleşik cephe konusundaki kuşkuları"na karşı bir uyarı yayınlandı. Komintern ve parti literatürünün incelenmesi tavsiye edildi.[79] Ancak, başka yerlerde olduğu gibi, sıradan üyeler liderlerinin önündeydi. 17 Şubat 1935'te PPS ve Bund tarafından düzenlenen büyük bir işçi kongresi Varşova'da toplandı. Yaklaşık 500 delegenin 300'ü PPS'yi, 100'ü Bund'u ve 60'ı KPP'yi temsil ediyordu; on kişilik prezidyumda bir komünist yer alıyordu. Sonuçlar muğlaktı. Fabrikalarda, diğer çalışma yerlerinde ve işsizler arasında birleşik cephe komiteleri kurulması kararlaştırıldı. Ancak yayınlanan manifesto işçilerin pratik talepleriyle sınırlı tutulmuştu ve faşizme karşı birleşik cephe sorununu ortaya koymuyordu.[80] PPS bir kez daha, KPP'nin ortak 1 Mayıs gösterisi önerisini reddetti; KPP yürüyüş koluna polis tarafından ateş açıldı.[81] 12 Mayıs'ta Pilsudski öldü ve cenazesi Sol için siyasal bir olay oldu. PPS'nin, Pilsudski'nin eski başarıları nedeniyle, cenazede yer alma kararı, komünistlerle birleşik cepheyi destekleyen parti üyeleri arasında öfke yarattı.[82]

1935 Haziranı'nda, Komintern'in yedinci kongresinin çoktan gündeme gelmiş olduğu bir sırada, daha başka hamleler yapıldı. Şimdi bile, muhalefetin yalnızca PPS'den gelmediği, "oportünist tavırlar ve hatalar"dan suçlu olan KPP'deki bazı üyelerden de geldiği söyleniyordu.[83] Moskova'dan adı Izydorczyk olan Komintern'deki bir Polonya temsilcisi, KPP ve PPS arasında sürüncemede kalan görüşmeleri hızlandırmak için gönderildi; PPS iki parti arasında bir saldırmazlık paktı önerisi ortaya attı.[84] Bu sırada bazı komünistlerin, halka demokratik haklarını geri verecek bir kurucu meclis sloganıyla ortaya çıktıkları söylendi.[85] KPP politbürosu, "günün grevinin, özgürlük, ek-

79 *KPP:Uchwały i Rezolucje*, iii (1956), 521-527; bu uyarı ayrıca *Kommunistiçeskiy Internatsiyonal*, 1935, no. 5-6, s. 66-69.

80 *Die Kommunistische Internationale vor dem VII Weltkongress* (1935), s. 349; J. Kowalski, *Trudne Lata* (1966), s. 692-693.

81 J. Kowalski, *Trudne Lata* (1966), s. 709-715.

82 J. Kowalski, *Trudne Lata* (1966), s. 717-720.

83 *Die Kommunistische Internationale vor dem VII Weltkongress* (1935), s. 350-351.

84 J. Kowalski, *Kommunistyczna Partia Polski, 1935-1938* (1975), s. 126.

85 B. Leibzon ve K. Şirinya, *Pavorot vı Politike Kominterna* (2. baskı, 1975, s. 244.)

mek, iş ve barış mücadelesi için" –PCF'nin halk cephesi formülünün bir taklidi– "anti-faşist bir halk cephesi" olduğunu ilan etti; ve parti merkez komitesi, çalışanların her türlü örgütü ile bu amaçlar için işbirliğine hazır olduğunu duyurdu. 3-4 Haziran'da KPP ve PPS delegeleri arasında görüşmeler yapıldı. PPS herhangi "yazılı bir paktı" kabul etmedi ama 19 Haziran'da başlayacak olan bir dizi siyasi grevde ortak eyleme destek verdi. Ancak hareket, rivayete göre PPS'nin çekilmesi nedeniyle başarılı olamadı.[86] Ertesi ay, 24 kişiden oluşan büyük bir KPP delegasyonu, faşizm ve savaşa karşı dünya çapında bir halk cephesi çağrısını desteklemek üzere Komintern'in yedinci kongresine katıldı.[87]

86 J. Kowalski, *Kommunistyczna Partia Polski, 1935-1938* (1975), s. 27-28; Fransız formülündeki farklılıklar için "Fransız Komünist Partisi" başlıklı dokuzuncu bölümün sonlarına bakınız.

87 J. Kowalski, *Kommunistyczna Partia Polski, 1935-1938* (1975), s. 109.

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVUSTURYA KOMÜNİST PARTİSİ (KPÖ)

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun kalıntılarından 1919 Barış Anlaşması'yla yaratılmış olan Avusturya devleti, 1920'ler boyunca istikrarsız bir yaşam sürdü ve 1930'dan sonra ekonomik krizin tüm ağırlığına katlandı. Almanca konuşan ve Almanya'nın gölgesinde kalan Avusturya, Almanya ile birleşmekten men edilmişti; iki devletin 1931 yılında gümrük birliği kurması da engellenmişti.[1] Nüfusunun çoğu Katolik olan ülkede Hıristiyan-Sosyal Parti hükümetin nüvesini oluşturuyordu. Heimwehr tarafından kurulan ve eski imparatorluğun mahrum kalmış aristokrasisi, askeriyesi ve memur tabakasını temsil eden para-militer bir parti, 1930 Kasımı'ndaki ulusal seçimlerde Ulusal Meclis'de bir avuç sandalye kazandı ve Hıristiyan-Sosyal Parti'yle koalisyona girdi. Bir Nasyonal Sosyalist Parti'nin hâlâ çok az taraftarı vardı. Avusturya Sosyal demokrat Partisi (SPÖ) 1930 seçimlerinde oyların beşte ikisini kazanarak çok güçlü bir muhalefet oluşturuyordu. Almanya'daki SPD gibi, SPD'nin Reichsbanner'inden daha güçlü para-militer bir örgüte, Schutzbun'a sahip, iyi örgütlenmiş bir kitle partisiydi. Bununla birlikte, SPD'den farklı olarak ciddi bir komünist tehditle karşı karşıya değildi ve hemen hemen tüm işçi kitlesinin bölünmemiş sadakatine sahipti.

1 "On Birinci IKKI" başlıklı ikinci bölümün sonlarına bakınız.

Avusturya Komünist Partisi (KPÖ), her ne kadar 1927 Viyana ayaklanması sırasında[2] belki de pek hakedilmemiş şöhrete sahip olmuşsa da Ulusal Meclis'te temsilcisi olmayan küçük bir tarikat olarak kalmıştı. Üye sayısı 1930 yılında 1.500'den 2.600'e yükseldi.[3] 1930'dan ve pek çok kopmadan sonra, Komintern ortodoksluğunun sadık bir müridi olan Koplenig partinin vazgeçilmez lideri oldu ve parti Komintern ve KPD'nin sloganlarını tekrarladı, jestlerini aynen yansıttı. Hıristiyan-Sosyal hükümeti faşist bir diktatörlük ve SPÖ'yü sosyal-faşist olarak damgaladı ve kendi "sekter" hatalarını itiraf etti; "kitlelerin kendiliğindenliğine çok fazla umut bağladık" diyordu Koplenig, 31 Mart'taki on birinci IKKI'de.[4] KPD'nin adı verilmeyen temsilcisinin katıldığı Haziran 1931'deki on birinci kongresinde, KPÖ'nün SPÖ'nün "burjuva sınıf politikasının" maskesini düşürmesine karar verildi. Bir önceki Ağustos ayındaki KPD'nin manifestosunu taklit ederek, self determinasyon hakkı talep eden ve "Saint Germain ve Versailles soyguncu barışını" lanetleyen, "Avusturya Halkının Sosyal ve Ulusal Kurtuluşu" üzerine bir manifesto yayınladı.[5] 1931 Kasım'ında WEB'den gelen bir mektup KPÖ'yü, "Sağ oportünizm ve Sol lafazanlık ve sekterlik" tehlikesi konusunda uyarıyordu; WEB'in lideri olarak Dimitrov, ay sonunda parti politbürosunun ve Ocak 1932'de merkez komitesinin birer toplantısına katıldı.[6] Bu çabaların bir sonucu olarak komite bir kez daha KPD'nin örneğini izleyerek, ama belki biraz daha büyük bir inançla, işçi partileriyle bir birleşik cephe için kampanya başlattı.[7] Kam-

2 Bakınız *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, cilt 3, s. 149-151.

3 *XI Plenum IKKI* (1932), i, 316; SPÖ'nun üye sayısı 600.000 kadardı.

4 *XI Plenum IKKI* (1932), i, 314.

5 *International Presse Korrespondenz*, no. 68, 14 Temmuz 1931, s. 1529-1530; *Vaprosıy İstoriy KPSS*, 1964, no. 2 s. 99. KPD'nin manifestosu için Birinci Bölüm'e bakınız.

6 *Georgii Dimitrov:Vydayushchisya Deyatel' Kommunistiçeskovo Dvijeniya* (1972), s. 117.

7 *International Presse Korrespondenz*, no. 14, 16 Şubat 1932, s. 374; 1931 yılı içinde KPÖ'nün üye sayısını daha da artırdığı ve yıl sonunda 6.800 toplamına ulaştığı söylenmişti (*International Presse Korrespondenz*, no. 32, 19 Nisan 1932, s. 991).

panya yıl boyunca gelip geçici bir şekilde devam etti. Ancak partinin boyutlarının küçük oluşu nedeniyle, model aldığı Almanya ile karşılaştırıldığıneda bile, gerçek dışı ve önemsiz göründü. Koplenig, Eylül 1932'deki on ikinci IKKI'de hâlâ birleşik cepheyi, "sosyal demokrasiye karşı mücadele" ile eşleştirme konusunda özenliydi.[8] Toplantı KPÖ için doğrudan herhangi bir rehberlik sağlamadı. Ama karar tasarısının KPD'ye ilişkin paragrafı, Avusturya'nın onunla gönüllü olarak birleşmesinin yolunu açacak olan bir Sovyet Almanyası umuyordu.[9] Avusturya'nın Almanya ile birleşmesini, *Anschluss*, yasaklayan Versailles Anlaşması'na karşı vatansever protesto savunuluyordu.

Avusturya solunun ölüm korkusu, 7 Mart 1933'te, Hitler'in zaferinden birkaç gün sonra Hıristiyan-Sosyal Şansölye Dollfuss, Ulusal Meclis'i fesh edip bir diktatörlük kurduğunda başladı. Zaman olarak İkinci Enternasyonal'in Komintern'e 5 Mart uvertürüyle ilgili cevabın gönderilmesine rastladı ve bunu birleşik cephe politikalarına devam etme şeklinde yorumlayan KPÖ, SPÖ'ye, sosyal demokrat ve serbest sendikalara ve bunların liderlerine bir açık mektup göndererek, onları "faşist bir diktatörlük kurma yolunda kararlı bir adım atmış olan rejime karşı, savaşan bir proletarya birleşik cephesi" oluşturmaya davet etti.[10] Ancak hamle geç kalmıştı. Dollfuss amansız bir basın sansürü uyguladı ve komünistleri geniş çapta tutuklamaya girişti; KPÖ, 1933 Mayısı'nda resmen yasaklandı.[11] Ayrıca sosyal demokrat Schutzbund da yasaklandı. Ama SPÖ'nün kendisi henüz saldırıya uğramadı ve SPD gibi direnmeyi başaramayarak kendi kaderini tayin etti.

Durumun belirleyici özelliği, Avusturya üzerindeki kontrol için Hitler ve Mussolini arasındaki gizli rekabetti. Avusturyalı Naziler, her ne kadar sayıları artıyor olsa da, henüz etkili bir eylem için zemin oluşturabilecek kadar güçlü değillerdi. Katolik Kilisesi ve eli açık veznedarı Mussolini tarafından destek-

8 *XII Plenum IKKI* (1933), i, 180-181.

9 Bu paragraf için "On İkinci IKKI ve Sonrası" başlıklı dördüncü bölüme bakınız.

10 *Rundschau*, no. 6, 25 Mart 1933, s. 149-150.

11 *Rundschau*, no. 17, 2 Haziran 1933, s. 526.

lenen Heimwehr, egemen siyasal güç haline geldi. Viyana dışında, sosyal demokrat kale gücünü koruyordu ve zor kullanma taktikleri Nazilerinkinden çok farklı değildi. Olayların gelişmesi IKKI ve KPÖ'nün yalnızca kendi güçsüzlüklerini ortaya koyan bir dizi açıklamayı kışkırttı. Aralık 1933'te, on üçüncü IKKI'de Koplenig, heyecanlı bir şekilde Avusturya'nın bütün mevcut "emperyalist çelişkilerin" kesişme noktası haline geldiğine, sosyal demokratların zayıflığını ortaya koyduğuna işaret etti ve "kitlelerin radikalleşmesi" ve "yeni bir devrimci atılım" kehanetinde bulundu. Tek önemli açıklaması, KPÖ'nün "Hitler Almanyası'yla birleşmeye açık ve kesin bir şekilde karşı çıktığıydı".[12] Toplantıdan sonra parti merkez komitesince kabul edilen uzun bir karar tasarısı, partinin birinci görevinin, "emperyalist savaş hummasına mücadele" ve milliyetçi şovenizmi teşhir etmek olduğunu belirliyordu; parti ayrıca, "sosyal demokrasinin haince manevralarının maskesini düşürüp yerle bir etmek için sosyal demokrat işçiler arasında daha güçlü ve devamlı çalışma" yapmayı üstleniyordu.[13]

Mussolini'nin cesaretlendirdiği Heimwehr, şimdi eyleme geçmek için sabırsızlanıyordu. 2 Şubat 1934'te, işçilerin ellerinde bulunan silahlar için sistemli bir arama başlattı ve silahlar patladı. Artık illegal durumda olan Schutzbund, hükümetin otorite ve kaynaklarına sahip iyi teçhizatlanmış Heimwehr'le eşit durumda değildi. Viyana'daki son sosyal demokrat kaleyi, işçi apartmanları bloklarını yıkmak için topçular devreye sokuldu. Pek çok zayiat vardı ve misillemeler amansız ve tamdı. *Pravda*'nın tepkisi tahmin edilebilir türdendi:

> Avusturyalı sosyal demokratlar, Alman arkadaşları gibi, faşizmin zaferinin hazırlanmasına yardım ettiler. Her gerici hükümeti desteklediler ve Avusturya işçi hareketinin devrimci unsurlarına karşı mücadelesinde onlara sadakatle yardım ettiler.[14]

12 *XIII Plenum IKKI* (1934), p. 201-205.

13 *Rundschau*, no. 15, 15 Şubat 1934, s. 571-574.

14 *Pravda*, 14 Şubat 1934.

PCF'nin bir sempati mesajı, Paris'te birkaç gün önceki faşist *darbe* girişimine göndermede bulunuyor ve "Paris ve Viyana proleterlerinin ortak mücadelesini" selamlıyordu.[15] "Heimwehr ve Hitler faşizmi"ne karşı KPÖ'nün bir çağrısı, "işçiler, Shutzbund üyeleri ve yoldaşlar"a hitap ediyordu.[16] "Olgular tartışmasız bir şekilde ispat etmiştir ki" diye yazıyordu Gottwald, "Avusturyalı sosyal demokratlar, Avusturyalı işçileri faşist diktatörlüğün boyunduruğu altına sokmuşlardır".[17] Hem Alman hem de Avusturya faşizmini suçlayan IKKI'nin hükmü, çok iyi bilinen bir sonuca ulaşıyordu: "birleşik cephe ancak, hain İkinci Enternasyonali yıkmak için yürütülecek amansız bir mücadele ile oluşturulabilir".[18] Bir ay sonra, Prag'a sığınmış olan Ernst Fisher başkanlığında, SPÖ'nün bir grup eski lideri, KPÖ ile birleştiklerini açıkladılar.[19] KPÖ'nün 1934 Haziranı'nda 94 delegenin katılımıyla toplanan bir konferansı, "Kızıl cephe"nin partiyle birleşmesini kutladı ve "faşizmin ekonomik ve siyasal saldırılarına" karşı koyma sözü verdi.[20] Schutzbund'un Prag'da yeniden bir araya gelmiş olan birkaç birimi, bir süre birleşik cephenin erdemlerinin canlı kanıtı olarak yaşadıkları Moskova'ya sığınma talebini kabul etti.[21] Ancak bu dayanışma gösterileri, Avrupa komünizminin ve Avrupa Solu'nun sallanan yapısına indirilen darbelerin ciddiliğini maskelemedi. Faşizm, açık ve gizlenmemiş olarak, orta Avrupa'nın kilit bir noktasına yerleşmişti.

Avusturya faşizminin kendine özgü yönü, Katolik Kilisesi ve İtalya'ya olan bağımlılığı, onu Avusturya Nazi Partisi'nin temsil ettiği Alman Nazizminden kesin bir şekilde ayırıyordu.[22] Doll-

15 *Humanité*, 14 Şubat 1934.

16 *Rundschau*, no. 17, 22 Şubat 1934, s. 597-598.

17 *Rundschau*, no. 19, 1 Mart 1934, s. 663-665.

18 *Rundschau*, no. 20, 8 Mart 1934, s. 711-712.

19 *Rundschau*, no. 27, 26 Nisan 1934, s. 993-994.

20 *Rundschau*, no. 40, 12 Temmuz 1934, s. 1614-1616.

21 Bu birimlerden birinin açık mektubu için bakınız *Rundschau*, no. 41, 19 Temmuz 1934, s. 1689.

22 Koplenig, Komintern'in 1935'teki yedinci kongresinde "Alman faşizmi" ile "Avusturya faşizmi" arasındaki farklar üzerinde ayrıntılı bir şekilde durdu (*Rundschau*, no. 60, 30 Ekim 1935, s. 2436).

fuss'un Avusturyalı Naziler tarafından 25 Temmuz 1934'te öldürülmesi, Avusturya'nın etkili kontrolü üzerinde Mussolini ve Hitler'in karşı karşıya geldiği yeni bir krizi ateşledi. Ama gerginlik kısa sürdü. Hitler'in taktik geri çekilişi, tehlike altındaki "Roma-Berlin mihveri"ni kısa sürede onardı ve hatta pekiştirdi.[23] SPÖ'den ayrılmaları izleyen bu iddialar, Sol'da birleşik cephe hareketine taze bir güç verdi. SPÖ liderleriyle zorlu görüşmeler yapıldı; bir hayli muhalefete rağmen birleşik eylemi örgütlemek üzere bir daimi komisyon kurulması için anlaşmaya varıldı.[24] Knorin, Komintern dergisinde, KPÖ ve sosyalistler arasındaki "ilke farklılıkları"nı vurgulamayı sürdürürken anlaşmayı Avusturya'da bir komünist kitle partisinin kurulması yolunda bir gelişme olarak selamladı.[25] Ağustos ayında KPÖ merkez komitesi, "*proletarya diktatörlüğü, bir Sovyet Avusturya için mücadele*"yi ve belki daha gerçekçi olarak, "*işçi sınıfının herhangi bölünmesi karşısında, ücretler ve ekmek için günlük*" mücadeleyle ilgili "*tek bir amaç, tek parti*" kampanyasını açıklayacağı, gelecek on ikinci parti kongresini duyurdu.[26] Bu ana gelindiğinde parti üyelerinin sayısı 16.000'e yükselmişti ve illegal *Rote Fahne*, 40.000 tiraja sahip olmakla övünüyordu.[27]

Bir parti *bildirisine* göre, kongre, 1934 Eylülü sonlarında, Salzburg'da 70 katılımcıyla toplandı. Delegelerin üçte ikisinden fazlası Şubat *darbesi*'nden sonra KPÖ'ye katılmışlardı ve görüşmeler sonunda seçilen parti merkez komitesinin yaklaşık yarısı SPÖ'nün eski görevlileriydi.[28] Eğer bu sayılar doğruysa, sosyal demokratların komünist partiye geçme oranı, Avusturya'da her yerden fazlaydı. Kongredeki ana rapor partinin sekreteri olarak Koplenig tarafından sunuldu. Schutzbund'un, Şubat ayındaki faşist saldırıya karşı kahramanca direnişiyle, "Avusturya işçi sınıfının onurunu kurtardığını" ilan etti. Ama bu ey-

23 Bu olaylar için onuncu bölüme bakınız.

24 *Vaprosiy İstoriy KPSS*, 1972. no. 3, s. 112-113.

25 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal*, 1934, no. 19, s. 3-10.

26 *Rundschau*, no. 47, 23 Ağustos 1934, s. 1963-1964.

27 *Vaprosiy İstoriy KPSS*, 1972, no. 3, s. 112.

28 *Rundschau*, no. 53, 4 Ekim 1934, s. 2301.

lem, hiçbir anlamda, "*sosyal demokrat liderliğin erdemi*" değildi çünkü bu "onların kendi politikalarıyla çelişki içindeydi". Ama SPÖ liderlerini kişisel olarak suçlamaktan kaçındı. Raporun tümü, birleşik cephe için genişletilmiş bir çağrıydı; bu bir "*manevra değildi*", "*proleter sınıf mücadelesinin zorunlu bir koşuluydu*". KPÖ'nün en önemli görevi, kitlelere "*kısmi mücadelelerin gerekliliği ve olanaklılığını anlatabilmekti*"; "*kitlelerin partiye olan güvenini* güçlendirmenin" yolu buydu. Kongre, "*KPÖ'nün tarihinde kesin bir dönüm noktasına*" işaret ediyordu. 1934 Şubatı'ndan önce o küçük bir partiydi. Şimdi, işçi kitlesiyle ve "eski SPÖ'nün en devrimci nüvesiyle" birlikte güçlü, "pek çok bakımdan yeni bir parti"ydi. Kongrenin ana karar tasarısı, bu koşulları sadakatle tekrarlıyordu; ve kongre ayrıca Nasyonal Sosyalist örgütlerce kandırılan işçi sendikaları, işçiler, küçük burjuvazi ve entelektüellere davet içeren bir karar tasarısı kabul etti.[29] Kongreden sonra Koplenig ve merkez komitesinin bir başka üyesi Fürnberg, Moskova'ya gittiler, IKKI prezidyumunun bir toplantısına katıldılar, Dimitrov'u ziyaret ettiler ve yeni yolda kararlı olmaları için cesaretlendirildiler.[30]

KPÖ'nün uluslararası durumdan elde edebileceği belirgin avantaj, toplumsal ve ulusal unsurları kendi programı içinde birleştirme olanağıydı. Proletarya birleşik cephesi, aynı zamanda Alman faşizmine karşı Avusturya'nın bağımsızlığını savunmada ulusal bir cepheydi. 1935 başlarında KPÖ, rivayete göre Komintern'in teşvikiyle, Almanya ile birleşmeye muhalefetini vurgulayan bir program kabul etti: "Biz Avusturya'yı seviyoruz ve onun bağımsızlığı için savaşırız".[31] Bu andan itibaren KPÖ Moskova'nın gözünde örnek bir parti oldu. *Pravda,* Komintern'in yedinci kongresinin arefesinde KPÖ'nün mütevazı ama esaslı başarısını övdü. Şubat 1934 olayları sosyal demok-

29 *Rundschau,* no. 53, 4 Ekim 1934, s. 2305-2312, no. 55, 18 Ekim 1934, s. 2425-2429; Koplenig'in raporu için bakınız *Rundschau,* no. 63, 6 Aralık 1934, s. 2881-2887.

30 *Vaprosiy Istoriy KPSS,* 1972, no. 3, s. 113; bir KPÖ delegesinin 11 Ekim'de IKKI prezidyumunda yaptığı partinin başarılarını kutlayan bir konuşma, *Kommunistiçeskiy Internatsiyonal,* 1934, no. 35, s. 44-49'da yayınlandı.

31 B. Leibzon ve K. Şirinya, *Pavorot v Politike Kominterna* (2. baskı, 1975), s. 311.

rasiye büyük bir darbe vurmuştu; ama faşizm korkusu işçi kitlelerinin reformcu hayallerini hâlâ besliyordu. Bununla birlikte Şubat 1934, "kitlelerin komünizme büyük dönüşünün başlangıcına" işaret ediyordu. Bu KPÖ'nün, Schutzbun'la birlikte barikatlarda savaşması sayesinde olmuştu ve KPÖ'nün Eylül 1934 kongresinde ilan ettiği birleşik cepheye büyük bir iltifattı.[32] Birleşik cephe ilkesinin kabulü ve en iyi uygulamasına, faşist yönetime karşı direnme konusunda olanakların kısıtlı olduğu bir ülkede kavuşması bir tür paradokstu.

32 *Pravda*, 22 Temmuz 1935.

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İSVİÇRE KOMÜNİST PARTİSİ

Küçük ama entelektüel açıdan etkin İsviçre partisi, Moskova'da hiçbir zaman büyük ilgi çekmemişti ama 1929 sonunda Bringolf adında etkili bir üye Schaffhausen'de partiden ayrılan bir grup oluşturup Almanya'daki Brandler muhalefetiyle ilişki kurunca küçük bir sıkıntı kaynağı olmuştu.[1] Bringolf'ün muhalif tavırları karşısında, 1928'den beri saldırı altındaki Komintern sekretaryasının İsviçreli üyesi Humbert-Droz'un dostu olması bir işe yaramadı.[2] Humbert-Droz, 1929 güzünde Latin Amerika'dan döndükten ve Buharin'in son kez gözden düşmesinden sonra yanlış görüşlerini reddeden bir açıklama yapmış ve Komintern'in disiplinine boyun eğmişti.[3] Bir yıl sonra, partiden atılma tehdidi altında "yanlış ve sağ unsurlara karşı tehlikeli bir şekilde uzlaşıcı tavrı" nedeniyle bir başka küçük düşürücü ve iki yüzlü bir davranışta bulunmuş ve parti çizgisine "yalnızca disiplin gereği değil bunun mümkün olan tek çizgi olduğuna kuvvetle inandığı" için uymaya söz vermişti.[4] Bu

1 J. Humbert-Droz, *De Lénine à Staline* (Neuchatel, 1971), s. 401-402.

2 Bkz. *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929,* Cilt. 3, s. 452-453.

3 *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929,* Cilt. 3, s. 256.

4 *International Presse-Korrespondenz,* no. 92, 4 Kasım 1930, s. 2248-2249; Humbert-Droz açıklamasını anılarında yeniden yayınladı ama olay ve tarih hakkında çalışılmış bir sessizliği sürdürerek, yalnızca "1930'daki siyasi faal-

kendini küçük düşürme sayesinde geçici olarak kurtulmuş ve 1930 yılının sonunda altı ay kadar kendisini meşgul edecek olan bir misyonla İspanya'ya gönderilmişti.[5] 1931 güzünde yeniden İsviçre'deydi ve kendi kasabası La-Chaux-de-Fonds'da ulusal seçimlerde komünist aday oldu ve İsviçre otoriteleriyle arası bozuldu. 1931 Kasımı'nda Komintern onu altı ay süreyle İsviçre partisine bağlama kararı aldı ve görevi, seçim fiyaskosundan sonra parti çalışmalarını güçlendirmek ve özellikle de "Sol" sosyalistlere ve Schaffhausen muhaliflerine karşı mücadeleyi yoğunlaştırmaktı.[6] Bu karar belki de, İsviçre partisinin işlerinden ciddi olarak endişe duymaktan çok, açıkça tasfiyesi bir skandala sebep olacak kavgacı bir yetkiliden kurtulma isteğinden kaynaklanmıştı. 1932 başlarında Humbert-Droz partinin sekreteri oldu.

Humbert-Droz partinin Zürih'teki yeni genel merkezine henüz yerleşmişti ki Komintern siyasal sekreterliğinden oldukça eleştirel bir mektup aldı. İsviçre partisi, diğer şeylerin yanında, "sosyal demokrasiye karşı herhangi bir başarı elde edememek ya da sosyal demokrat işçilere yönelik geniş bir birleşik cephenin gelişmesini sağlayamamak"la suçlanıyordu. Parti ayrıca, "döneklere karşı mücadele konusunda siyasal sekreterliğin direktiflerini tamamen ihmal etmişti". Bu, parti politbürosunun, Humbert-Droz tarafından kaleme alınan, 4-5 Haziran 1932'de yapılacak sonraki politbüro toplantısı için zamanında daha fazla talimat talep eden, tartışmalı, uzun bir cevabını kışkırttı. Talimat gönderilmedi. Komintern de, Bringolf'un yeniden partiye kabulü için yaptığı uvertüre dostça bakılması yolunda Humbert-Droz'un önerisi konusunda yumuşamadı.[7] Bununla birlikte, ayaklanan işçiler Zürih'te polisle çatışınca, Humbert-

---

liyetlerini hatırlamadığını" belirtmişti (J. Humbert-Droz, *De Lénine à Staline* (Neuchatel, 1971), s. 400-402).

5 "İspanya Komünist Partisi" başlıklı on beşinci bölüme bakınız.

6 J. Humbert-Droz, *Dix Ans de Lutte Antifasciste* (Neuchatel, 1972), s. 9-11; karar metninin başka bi yerde yayınlanmamış olduğu anlaşılıyor.

7 J. Humbert-Droz, *Dix Ans de Lutte Antifasciste* (Neuchatel, 1972), s. 29-34; Komintern sekretaryasından gelen yazı yayınlanmadı; yalnızca cevabın metninden biliniyor.

Droz görev bilir bir şekilde bunu "kitlelerin artan radikalleşmesinin bir işareti" olarak selamladı.[8]

On ikinci IKKI'nin yaklaşması işleri gerginleştirdi. İsviçre partisi merkez komitesi, toplantıdan önce Moskova'daki sekreterliğe sunulmak üzere Humbert-Droz tarafından kaleme alınan son derece uzun bir karar tasarısı kabul etti. Karar tasarısının büyük kısmı, cari Komintren doktrinini, bilinen Komintern laflarıyla tekrarlıyordu. Ama hassas bir kulak keskin muhalefet notalarını işitebilirdi. Komünist partiler "geniş bir birleşik cephe" gerçekleştirmeyi ya da sosyal demokrat partileri terk eden ya da işsiz kalmış geniş işçi kitlelerini kazanmayı başaramamışlardı; seçim sonuçları "komünist etkinin durağanlaştığını ve hatta bariz bir şekilde gerilediğini" ortaya koymuştu.

> Çoğu kez [belge devam ediyordu] politikamız bizim baş düşmanımızın burjuvazi değil de sosyal demokrasi olduğu izlenimini vermiştir. Mücadelemiz çoğu kez, kapitalizme karşı şiddetli bir mücadele yerine, anti-sosyal demokrat bir politika niteliği kazanmıştır. Birleşik cephe politikamız, sosyal demokrat işçilerle ortak eylem ve gerçek temas kurma konusunda herhangi bir çabadan yoksun, bir laf, bir formül olarak kalmıştır.

Parti, burjuvaziye karşı mücadelesini, "sosyal demokrat, Hıristiyan ve partisiz işçilerle, geniş bir birleşik cephe politikası uygulayarak" yürütmelidir.[9] Belgenin ne uzunluğu ne de içeriği Moskova'da sabırlı bir okumayı garanti etmiş olabilirdi.

Üç İsviçre delegesi Humbert-Droz, Müller ve Giorgio, 1932 Ağustosu'nun ortasında Moskova'ya vardıklarında soğuk bir şekilde karşılandılar. İsviçre partisinin işlerini ele almak üzere Pyatnitski, Bela Kun, Remmele ve Neumann'ın da dahil olduğu bir komisyon kuruldu; şimdi Komintern sekretaryasında Orta Avrupa'dan sorumlu olan Knorin besbelli ki teşvik edici ruhtu. 11 Ağustos 1932'de altı saat süren bir toplantıda Hum-

8 *International Presse-Korrespondenz*, no. 51, 21 Haziran 1932, s. 1611-1612.

9 Karar tasarısı tam olarak yayınlanmadı ama kısaltılmış hali J. Humbert-Droz, *Dix Ans de Lutte Antifasciste* (Neuchatel, 1972), s. 34-37'de bulunabilir; on ikinci IKKI'de Thälmann ve Humbert-Droz tarafından aktarılan pasajlar bu metne dahil edilmemiştir.

bert-Droz'un –1928 yılı sonlarında KPD içindeki uzlaşmaya verdiği destekten başlayarak–, geçmiş sicili kapsamlı bir suçlamaya konu oldu. Artık sosyal demokratlara, özellikle Cenevreli Sol sosyalist Nicole'a verdiği destek için suçlanıyordu. İsviçre karar tasarısının yanlışları önüne kondu. Humbert-Droz saldırının şiddeti karşısında bîtap düştü. Yalnızca ihracı ile sonuçlanabilecek öldürücü bir çatışmaya hazır değildi. Komisyonun 14 Ağustos'taki bir başka toplantısında bir kez daha "*mea culpa*"sını (kabahat bende) sundu ve kendini kırbaçlamanın ritüel seremonisini yerine getirdi. Karar tasarısının "gerçekten devrimci bir yönelişten" yoksun olduğunu kabul etti ve "bilinç altı oportünizm"in içinden geçti. Knorin sakinleşmişti ve Humbert-Droz tehlikenin geçtiğini sandı.[10]

Deneyim ona tövbekâr günahkârların o kadar kolay kurtulamayacağını öğretmiş olmalıydı. IKKI toplantısının arefesinde, Komintern dergisinde yayınlanan başmakale Humbert-Droz'un suçlarının iğneleyici analizine ayrılmıştı ve IKKI'ye sunulan karar tasarısının "Sağ için *uluslararası bir platform*" olduğu suçlamasıyla sona eriyordu.[11] Kuusinen açılış raporunda İsviçre ile ilgili meselelere dair herhangi bir söz etmedi. Ama Thâlmann, Humbert-Droz'un "oportünist etkisi" altında İsviçre partisinin yaptığı yanlıştan söz etti ve "böyle bir platformu ortaya koymaya onu zorlayan siyasal ilkeleri burada açıklaması için" Humbert-Droz'a meydan okudu.[12] Kurbanın, yanlış yaptığı itirafını bütün üyelerin katıldığı birleşimde alenen tekrarlamaktan başka seçeneği yoktu. O da bunu, günahkâr karar tasarısını, "esas itibariyle yanlış" ve "oportünist" olarak oransız bir uzunlukta suçladı ama partinin hiçbir üyesinin "Komünist Enternasyonal'in çizgisine aykırı bir platform oluşturma niyetinde olmadığını" iddia etti. Parti, "sekter darlığından, oportünist pasifliğinden uzaklaşmak" istemişti; Humbert-Droz, Bringolf ve Ni-

10 J. Humbert-Droz, *Dix Ans de Lutte Antifasciste* (Neuchatel, 1972), s. 49-52.

11 *Kommunistiçeskiy Internatsiyonal*, 1932, no. 24, s. 3-7. Makalenin başlığı "Oportünizme Karşı Bolşevik Yaylım Ateşi"ydi ve yazarı muhtemelen Knorin'di. J. Humbert-Droz, *Dix Ans de Lutte Antifasciste* (Neuchatel, 1972), s. 64'e göre toplantı başladıktan hemen sonra 1 Eylül'de yayınlanmıştı.

12 *XII Plenum IKKI* (1933), i, 69-70.

cole'e göstermiş olduğu hoşgörüsü için kendi geçmişini eleştirdi ve "sosyal demokrasi ve özellikle Sol sosyal demokrasi konusunda politik çizgimizin tam olarak açıklığa kavuşturulması" için çağrıda bulundu.[13] İkinci İsviçre delegesi Müller daha kısa konuştu ve karar tasarısının bütün sorumluluğunu Humbert-Droz'a yükledi ve tasarının tehlikeli önemini anlamamış olan parti merkez komitesini temize çıkardı. Onun havası, Humbert-Droz'unkinden daha küçük düşürücüydü.[14]

Aşağılama süreci artık yeterince ileri gitmişti. Toplantıda daha sonra Knorin, tümüyle Almanya'ya hasredilen bir konuşmada, cumhurbaşkanlığı ve Prusya seçimlerinin Komintern çizgisinin yanlışlığını gösterdiğini sanan ve "Alman sorununda parmaklarını yakmış olan" Humbert-Droz'a yan bir darbe vurdu; eski düşmanı Gusev, Humbert-Droz'un görüşlerinin "bozguncu, teslimiyetçi bir stratejiye, faşizm karşısında teslimiyetçiliğe" yol açtığını söyledi.[15] Ancak İsviçre'nin kabahatinden toplantının karar tasarılarında söz edilmedi. Hüküm daha sonra İsviçre komisyonunun bir karar tasarısında ilan edildi. Bu, Humbert-Droz'un 1928'den beri suçlarını ayrıntılı olarak tekrarlıyor ama, üç İsviçre delegesinin tümünden gelen güvenceleri ve sözleri kabul ediyordu. Parti merkez komitesine, geçmiş yanlışlarından dönmek için canlı bir kampanya yürütmesi talimatı veriliyor; ve özellikle Humbert-Droz'dan, partiye bulaştırdığı oportünist politikaların "maskesini düşürmesi" isteniyordu. Hırpalanarak boyun eğdirilen delegeler sessizce İsviçre'ye döndüler; Humbert-Droz, parti basınında bir kez daha pişmanlık ifade eden bir makale yayınladı.[16]

On ikinci IKKI'yi izleyen yıl, İsviçre partisi ve Humbert-Droz için şaşırtıcı bir yıl oldu. 9 Kasım 1932'de Cenevre'de sosyalistler ve Sağ-kanat partiler arasında başkaldırılar meydana geldi. Polis ateş açtı; yirmi kadar sosyalist ve birkaç komünist öl-

13 *XII Plenum IKKI* (1933), i, 192-200

14 *XII Plenum IKKI* (1933), i, 49-51.

15 *XII Plenum IKKI* (1933), i, 69, 198; Gusev ve Humbert-Droz arasında 1928'deki tartışma için bakınız *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, Cilt. 3, s. 977-978.

16 J. Humbert-Droz, *Dix Ans de Lutte Antifasciste* (Neuchatel, 1972), s. 65-70.

dü. Bunu izleyen öfke dalgası içinde, Komintern çizgisine sadık olan Humbert-Droz, sosyalistlerle her türlü işbirliğini reddetmek zorunda kaldı ve bu Cenevreli komünistler arasında, orada partinin çok küçük bir hizip haline gelmesi nedeniyle, çok az kabul gördü. Durumun garip bir özelliği şu ki, Cenevreli sosyalistlerin lideri Nicole, komünistlerle işbirliğinin ateşli bir savunucusu oldu ve ertesi yıl Amsterdam barış kongresine katıldı. Almanya'da Hitler'in diktatörlüğünün kurulmasından sonra Humbert-Droz bir süre Zürih'teki muhalif Alman komünist *émigré*lerle ilişki kurdu. Ama kısa süre sonra Moskova'da imajını bozması muhtemel bu yakınlıktan geri çekildi ve yıl boyunca, kendi söylediğine göre, toplantılarda ve parti gazetesinde "Enternasyonal'in politikasını kamuya ayrıntılarıyla" anlattı ve "yalnızca özel toplantılarda gerçek kanaatlerimi ifade ettim".[17]

Kasım 1933 sonunda on üçüncü IKKI için Moskova'ya vardığında, Humbert-Droz soğuk bir karşılama gördü. Açık toplantılarda çok fazla bir şey söylemedi. Ama anlaşılıyor ki, Pyatnitski, son Cenevre seçimlerindeki sosyalistlerin başarısı ve komünist fiyasko nedeniyle onu suçladı.[18] İsviçre delegasyonunun lideri olarak konuşan Müller, bir yıl önce on ikinci IKKI'ye Humbert-Droz tarafından sunulan, "kitlelerin devrimci kalkışmasının varlığını" sorgulayan karar tasarısıyla kendisini ilişkilendirmemeye özen gösterdi. Sosyalist işçilerin birleşik cepheye kazanılması konusunda gelişme sağlandığı iddiasını dile getirdi ve "devrimci lafları" nedeniyle Nicole ile alay etti.[19] Humbert-Droz'un konuşma yapmama konusundaki özgün niyeti, Knorin'in "Solcular" tarafından "Komintern'in İkinci Enternasyonal'in çağrısına verdiği cevapta birleşik cephe sorununda yeni taktikler başlattığına" inandırılan "ultra-sessiz yoldaş Hum-

17 J. Humbert-Droz, D*ix Ans de Lutte Antifasciste* (Neuchatel, 1972), s. 88-90, 95.

18 Humbert-Droz, 2 Aralık'ta karısına, "Bu sabah Pyatnitski, sosyal demokratların Cenevre'de yüzde 46 oy kazanmaları neden ile bana bir saldırı yöneltti" diye yazdı (J. Humbert-Droz, D*ix Ans de Lutte Antifasciste* (Neuchatel, 1972), s. 96). Pyatnitski o günün sabahında konuştu ama konuşmanın resmî kayıtlarında öyle bir pasaj yer almadı (*XIII Plenum IKKI* (1934), s. 173-200).

19 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 276-278.

bert-Droz"la alay eden kışkırtmasıyla sarsıldı ve "Nicole türünden 'Sol' sosyal demokratlara" feci şekilde saldırdı.[20] Böylece tahrik edilen Humbert-Droz, kendini savunma ile kendini alçaltma arasında gidip gelen ve hiç kimseyi tatmin etmeyen uzun bir konuşma yaptı. Konuşma öteki İsviçre delegelerinin onaylamayan bağırışlarıyla ara ara kesildi.[21] İsviçre partisinin işleri, daha önemli partileri saran aynı sis içinde bırakıldı; ve İsviçre delegeleri daha fazla yardım almadan evlerine döndüler. Toplantıdan sonra yayınlanan yetkili bir makale hiçbir taviz vermiyordu. İsviçre burjuvazisi, sosyal demokratlarla birlikte ülkenin faşistleştirilmesini gerçekleştiriyordu: Cenevre kantonunu kontrol eden Nicole'ün takipçilerine özel bir lanetleme ayrılmıştı. Bu konuda "oportünizm" İsviçre Komünist Partisi'nin "Bolşevik kitle partisi"ne evrimini hâlâ engelliyordu.[22]

Artan faşizm tehdidi İsviçre'nin her yerinde endişe yarattı ama İsviçre Komünist Partisi'nin resmî politikasında herhangi bir değişikliğe yol açmadı. Bu sırada, sosyal demokrat partinin 40.000 üyesi ve reformcu sendikaların 250.000 üyesine[23] karşılık, parti üyelerinin sayısı 2.000'i, Kızıl işçi sendikalarının üyeliği ise 4.000'i geçmediği için, anti-faşist bir cephe kurulması, komünistlerin davranışı yerine, sosyal demokrat parti içindeki inisiyatiflere bağlı görünüyordu. 29 Mayıs 1934'te, Zürih'te savaş ve faşizme karşı bir kongrede, sosyalist işçilerin komünistlerle birlikte birleşik cephe lehinde gösteri yaptıkları ve engel olmak isteyen sosyalist liderlere güvensizlik gösterdikleri söyleniyordu.[24] 1934 güzünde İsviçre Komünist Partisi, zorunlu askerî eğitimi uzatan bir kanun teklifi üzerinde referandum talep etti. Sosyal demokrat liderler talebe karşı çıkarken, komünist olmayan seçmenler talebi geçerli kılacak sayıda bir desteği sağladılar; ve sosyal demokrat parti Ocak 1935'te Lucerne

20 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 340; söz konusu "cevap" için yukarıdaki "Hitler İktidarda" adlı beşinci bölüme bakınız.

21 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 406-411.

22 *Rundschau,* no. 17, 22 Şubat 1934, s. 612-613.

23 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal,* 1935, no. 7, s. 9.

24 *Rundschau,* no. 36, 14 Haziran 1934, s. 1484.

kongresinde, 200'e karşı 343 gibi büyük bir çoğunlukla yasaya karşı oy vermeyi kararlaştırdı. Nihayet 24 Şubat 1935'te referandum sonunda yasa, 429.520'ye karşı 501.434 oyla kabul edildi. Sosyal demokrat ve komünistlerin ortaklaşa oluşturdukları azınlığın büyüklüğü, komünist parti ve birleşik cephe ilkesi için bir kazancı temsil ediyordu.[25]

Böyle olmakla birlikte, zamanı geldiğinde, İsviçre partisinin, Komintern çizgisindeki ani dönüşe bağlı olarak geri adım atmış olduğu görülmektedir. Mart başlarında, Komintern dergisinin Fransızca sayısında yer alan, Thorez'in birleşik cepheyi en geniş biçimiyle göklere çıkaran bir makalesi, İsviçre partisi için bir dönüm noktası oldu.[26] Basel'de sosyal demokrat ve komünistlerin bir koalisyonu kantonun burjuva hükümetini devirdi; ve 1 Mayıs'ta muazzam bir ortak gösteri düzenlendi. Zürih ve Cenevre'de iki parti arasında temas kuruldu.[27] Moskova'dan yapılan birbirini izleyen açıklamalar değişimin boyutlarını gösteriyordu; Humbert-Droz'un ve destekçilerinin rahatlamasının sınırı yoktu. Humbert-Droz, öteki İsviçre delegeleriyle birlikte, yedinci kongre için, "benim 1928 ve 1932'de tavsiye ettiğim ve Komintern'in öylesine canla başla suçladığı bir politikanın, oldukça geç, hem de kanımca çok geç de olsa, Komintern tarafından kabul edildiğini keşfetmiş olarak, neşeli bir şekilde" Moskova'ya hareket etti.[28]

25 J. Humbert-Droz, *Dix Ans de Lutte Antifasciste* (Neuchatel, 1972), s. 123-124.

26 J. Humbert-Droz, *Dix Ans de Lutte Antifasciste* (Neuchatel, 1972), s. 114-117; Thorez'in makalesi için yedinci bölümün sonuna bakınız.

27 *Rundschau,* no. 49, 21 Eylül 1935, s. 2138-2139.

28 J. Humbert-Droz, *Dix Ans de Lutte Antifasciste* (Neuchatel, 1972), s. 129.

ON BEŞİNCİ BÖLÜM

İSPANYA KOMÜNİST PARTİSİ (PCE)

1921 yılında kurulmuş ve ilk iki kongresini 1922 ve 1923 yıllarında yapmış olan İspanya Komünist Partisi (PCE), başlangıçtan beri işçilerin sadakatini kazanabilmek için İspanya Sosyalist Partisi (PSOE) ve onun sendikal örgütü (UGT) kadar, yeraltı anarşist federasyonuyla (FAI) bağlantılı, daha eski ve daha güçlü anarşist-sendikalist işçi sendikaları örgütüyle (CNT) rekabet etmek zorundaydı. 1923'ten sonra, Sol'un geri kalan bölümüyle birlikte Primo de Rivera'nın onu her türlü legal faaliyet olanağından mahrum bırakan sert ve baskıcı yönetimine maruz kalmıştı. Bu koşullar altında birkaç yüz üyeden ibaret küçük bir tarikat şeklindeydi.[1] Moskova'da biraz prestij sahibi olan tek İspanyol, uzun yıllar Profintern'de çalışmış ve biraz mesele çıkaran biri olarak tanınan Nin'di.[2] 1929 Ağustosu'nda PSE'nin Paris'te toplanan üçüncü kongresi, bir yıl önce Komintern'in altıncı kongresinde alınmış bir kararı onayladı. Ancak bu olay hiç kimse için pratik bir sonucu olmayan tam bir formaliteydi.

1 Bir PSOE lideri 1930 baharında PCE'nin İspanya'da "hiç" bilinmediğini açıklıyordu (*Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal,* 1930, no. 13-14, s. 99); görünüşe göre Sovyet basınındaki konuya hâkim bir makaleye göre "monarşinin devrildiği anda [yani Nisan 1931'de] PCE'nin 1.000 üyesi bile yoktu (*Mirovoe Khosyaitsvo i Mirovaya Politika,* 1934, no. 11, s. 8).

2 Bakınız *The Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, cilt 3, s. 189-191.

İber yarımadası, Katolik Kilisesi'nin güçlü etkisinin egemen olduğu, katı otokratik rejimler altında batı Avrupa'da geri kalmış bir yerdi. İspanya'da, Katalan şehri Barselona'da odaklanan sanayi yavaş gelişiyordu. Esas itibariyle, ya tümüyle topraksız olan ya da önemsiz topraklarından geçimini çıkarmayı başaramayan köylüleri düşük ücretle çalıştıran *latifundia* tipi yerlerde yürütülen tarım duraklamıştı. 1920'ler boyunca hoşnutsuzluğun galeyanı, burjuva demokrasisi davasını savunan radikal entelektüeller, işverenler karşısında kendilerini korumak için örgütlenmeye çalışan işçiler ve daha az tutarlı ama daha bile acımasızca sömürülen köylüler arasında yayıldı. Uzun bir süre, kendine güvenen ve görünüşe bakılırsa dayanıklı bir otokrasi, her türlü ayaklanma belirtisini boğdu. Ancak durumdaki ilk çatlak Ocak 1930'da Primo de Rivera diktatörlüğünün devrilmesi ve yerine, anayasal özgürlüklerin iadesine söz veren Berenguer'in Başbakan olarak atanmasıyla meydana geldi. Burjuva demokrat orta sınıfın huzursuzluğunu gidermeye yönelik bu jestin, ciddi olarak bölünmüş işçi hareketi için pek az çekiciliği vardı. Anarşist CNT'nin iki milyon kadar, PSOE ile sıkı ilişki içinde olan sosyalist UGT'nin bir milyondan fazla üyesi bulunuyordu. Bullejos yönetimindeki minik PSE sahneye pek çıkmıyordu.

İspanya'daki olaylar o zamana kadar Komintern'in çok nadiren dikkatini çekmişti. Komintern basını Primo de Rivera'nın düşüşünü izleyen karışıklıkları kaydediyor ama onun yerini Berenguer'in "gerici-monarşist-kilise diktatörlüğü"nün almasında herhangi bir umut görmüyordu;[3] ve bu değişikliğin, ertesi ay Moskova'da toplanan IKKI prezidyumunda dikkat çekmediği anlaşılıyordu. IKKI'deki İtalyan temsilcisi Grieco tarafından (kuşkusuz, güvenilir bir İspanyol'un yokluğunda) Komintern dergisinde kaleme alınan bir makale, yalnızca içi boş basma kalıp sözler ve PCE'ye gerçekçi olmayan öğütler içeriyordu.[4] Bununla birlikte Mart başlarında, Paris'teki Komintern temsilcileriyle yapılan ön görüşmelerden sonra PCE, Bilbao ya-

3 *International Presse-Korrespondenz*, no. 11, 31 Ocak 1930, s. 247.

4 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal*, 1930, no. 4, s. 25-31.

kınlarındaki bir köyde, belgelerde "Pamplona Konferansı" olarak geçen bir parti konferansı düzenledi. Bir Komintern delegesi ve görüşmelerde bariz bir rol oynayan, adı verilmeyen bir KPD delegesi buraya katıldı. Herkes, İspanya'da devrimin gelmekte olduğu konusunda aynı fikirdeydi. Ancak, devrimin niteliği konusunda, eskimiş tema üzerinde tartışma çıktı. Eğer bu (İspanya'da varlığı inkâr edilemeycek olan) feodalizmin kalıntılarına karşı hâlâ burjuva demokratik devrimin bir aşamasıysa, burjuva demokrat partilere destek vermek komünistlerin göreviydi. Öte yandan, eğer, Primo de Rivera ve Berengur diktatörlükleri, finans kapital aşamasına erişmişlerse, komünistler bakışlarını zaten gelmekte olan proleter devrimine çevirmeliydiler. İkinci hipotez, 1928'deki altıncı Komintern kongresinin reçeteleriyle daha uyumluydu ve Komintern delegesi tarafından desteklendi. Ama PCE'nin pek çok üyesi, liderleri Bullejos da dahil, birinci görüşe eğilimliydiler. Bu koşullarda konferansın kabul ettiği siyasi karar tasarısı bir uzlaşma oldu. Altıncı kongrenin ilkeleri sağlam bir şekilde ilan edildi. "Diktatörlüğün demokratik dönüşümünün" olanaksız olduğu ilan edildi ve parti, kitleleri demokratik muhalefetten kazanmak için sıkıştırıldı. Konferans, bir yıl önce üçüncü parti kongresinde açıklanan amacı onayladı: "ifadesini bir işçi-köylü hükümetinde bulacak olan, işçi ve köylü sovyetleri temeline dayalı, işçi ve köylülerin demokratik diktatörlüğünü kurmak". Ancak karar tasarısının gerçek duruma ilişkin kısımları öyle anlaşılıyor ki Komintern ortodoksluğu için daha az tatmin ediciydi. PCE de kendi hesabına herhangi bir başarı sağlayamadı. Ana sanayi merkezi Barselona'da, işçi hareketi hemen hemen tümüyle anarşistlerin egemenliğindeydi; ve de Katalanya ve Bask eyaletlerinin bağımsızlık taleplerine PCE'nin önerdiği destek ilgi çekmedi.[5]

---

5 Konferansın başlıca kaynakları J. Bullejos, *La Comintern en Espaňna* (Mexico, 1972), s. 98-100; E. Comín Colomer, *Historia del Partido Comunista de España*, i (1963), s. 218-219 (bu Franco rejimi altında yayınlanmış, kimi PCE belgelerini, muhtemelen polis arşivlerinden alarak yayınlayan "resmî" bir tarihtir) ve Grieco'nun *Kommunistiçeskiy Internatsiyonal*, 1930, no. 13-14, s. 99-107'de karar tasarısından seçici alıntılar yapan makalesi; karar tasarısının tam metni yayınlanmadı.

Komintern'deki tedirginlik, Bullejos'un Berlin'de WEB toplantısına katılma davetinde kendini ortaya koyuyordu. Toplantıya Dimitrov başkanlık ediyordu ve tartışmalar iki gün sürdü. Bir tür uzlaşı sağlandı;[6] ama bunun kaydı Komintern basınında yer almadı. Bu arada bir başka yerde sorun çıkmıştı. PCE'nin Barselona'da bulunan, en güçlü yerel parti örgütü ve üyeleri arasında en fazla sanayi işçisi bulundurmakla övünebilecek olan Katalan federasyonu –muhtemelen Katalan milliyetçiliğinin gerilimlerini de yansıtan– parti içinde bağımsız rol talep etti. PCE'nin de kurucu üyelerinden olan liderleri Maurín, Fransız muhalif Souvarine'nin[7] –Komintern'e olan sadakatinin kuşku duyulmayacak türden olmadığını teşvik eden bir durum– kız kardeşlerinden birisiyle evliydi. 1930 Eylülü'nde Moskova'dan İspanya'ya dönen Nin'in, Katalanca Esquerra Comunista adıyla, daha sonra Marksist Birleşik İşçi Partisi (POUM) olacak bir grup Sol komunisti örgütlemesi PCE içinde yeni bir hoşnutsuzluk odağı oluşturdu. Nin kısa sürede Maurín'le ilişki kurdu ve Büyükada'daki Troçki'yle yazışmaya başladı.[8] Parti merkez komitesi, parti içinde ve dışında, partiyi "ikinci sosyalist parti"ye dönüştürmeyi ve burjuva cumhuriyetçilerle anlaşmayı hedefleyen Troçkist unsurların "hizipçi faaliyetini" kınadı ve ismi verilmeyen kimi suçluları partiden ihraç etti.[9]

Artan rahatsızlık emareleri Komintern'i PCE'nin sorunlarına daha fazla dikkat edilmesi konusunda ikna etti. 1930 baharında, PCF lideri Duclos, Profintern'i temsil eden Fransız CG-

---

6 J. Bullejos, *La Comintern en España* (Mexico, 1972), s. 100.

7 Bkz. *Socialism in One Country, 1924-1926*, Cilt. 3, 155-156.

8 Maurín ve Nin için bkz. V. Alba, *Dos Revolucionarios: Joaquin Maurín, Andreu Nin* (1975), s. 99-158, 351-358; Troçki'nin 13 Eylül 1930 tarihli mektubuyla başlayan Nin'le yazışmasından seçmeler ve Nin'in 21 Ekim 1930 tarihli mektubu, L. Troçki, *The Spanish Revolution (1931-1939)* (1973), s. 369-400 içinde yayınlandı.

9 *Internationale Presse-Korrespondenz*, no. 82, 30 Eylül 1930, s. 2032. Nin'e göre, Maurín bu sırada "Troçkizme karşı" bir açıklama yapmayı reddettiği için ihraç edilmişti ve ayrıca onunla dayanışmasını ilan eden Katalan parti federasyonu da atılmıştı (L. Troçki, *The Spanish Revolution (1931-1939)* (1973), s. 370). Ancak bu rapor zamansız görünüyor zira Maurín 1931 yazına kadar ihraç edilmemişti (ileriki sayfalara bakınız).

TU'dan Rabaté ve Komintern sekretaryasının İsviçreli bir üyesi Woog'dan oluşan yüksek yetkili bir Komintern delegasyonu İspanya'ya gönderildi. Komsiyonla, Duclos'a göre yöntemleri "otoriter ve partinin tecrit olmasına yardım eden sekterlikle malul" parti liderleri Bullejos, Trilla ve Adame arasında besbelli ki biraz sürtüşme oldu.[10] Bu görev, Bullejos ve diğer parti liderlerinin 23 Ağustos 1930'da tutuklanmasıyla daha da karmaşık bir hale geldi – her ne kadar siyasi tutuklu rejiminden yararlanmış ve dış dünya ile özgürce haberleşmiş olsa da. Anlaşmazlığın ana noktası sendika politikasıydı. Delegeler Profintern'den, Almanya'daki (RGO) sendika muhalefeti çizgisinde yeni bir "birleşik" sendikalar federasyonu kurma sıkı talimatıyla gelmişlerdi. PCE liderleri, böyle bir şey onların, İspanya'daki en güçlü sendika federasyonu olan anarko-sendikalist CNT'ye nüfuz etme çabalarını boşa çıkaracağı için protestoda bulundular. Ancak itirazları reddedildi.[11] Bu önlemlerin sonuçları ne olursa olsun savaşın bitimine doğru artan grev ve şiddet dalgasının bir avuç genç subay tarafından cumhuriyetçi bir *darbe* girişimiyle sonuçlanması *Pravda*'yı "devrimci işçi hareketinin güçlü bir şekilde gelişmesini" kutlamaya ve İspanyol işçilerinin, "her zamankinden daha hızlı bir şekilde PCE'nin program ve sloganlarını benimsediği ve devrimdeki lider rolünün bilincine vardığı"na inanmaya teşvik etti.[12]

Ocak 1931'de, Humbert-Droz, Duclos'un yerini almak üzere Barselona'ya geldi.[13] Onun atanmasının koşulları İspanya'daki gelişmelere duyulan özel ilgiden çok, sorun çıkaran birini Moskova'dan uzaklaştırmak arzusunu akla getirmektedir. Yalnızca Profintern'in yetki belgesini taşıyordu ve kendisine sendika işleriyle uğraşma talimatı verilmişti. İlk izlenimleri can sıkıcı oldu. Bulduğu "hiçbir şey, hiçbir şey, hiçbir şey"di; "varolan da bölünmüş, bir daha bölünmüş ve zayıf"tı. Barselona'da her ne kadar Maurín'in yarı bağımsız bir Katalan komünist federasyo-

10 J. Duclos, *Mémoires*, i (1968), 317.

11 J. Bullejos, *La Comintern en España* (Mexico, 1972), s. 101-103.

12 *Pravda*, 17 Aralık 1930.

13 J. Duclos, *Mémoires*, i (1968), 335.

nu oluşturan 700 izleyicisi bulunsa da, yalnızca bir düzinesi etkin olan 50 resmî komünist vardı. Humbert-Droz, "ilk kez var olmayan bir hareketi hareketlendirmekle" görevlendirildiğini yazıyordu. Duclos ona, kendi yerine Komintern delegasyonunun başı olarak hareket etme yetkisi vermişti. Yine de bu yetki Moskova'dan onay almamıştı; ve Humbert-Droz belirsiz statüsü nedeniyle Manuilski'yi protesto bombardımanına tutuyordu.[14] PCE politbürosunun, bir kişi dışında bütün üyeleri hapishanedeydi. Yine de bu onları, Humbert-Droz'un yanlış bulduğu gelecek belediye seçimlerine katılmama ve gerçekçi olmadığını düşündüğü devrimci eylem için erken harekete geçme talebi de dahil, partiye talimatlar göndermekten alıkoymuyordu.

Mart 1931'de hapishanedekilerin salıverilmesi gerginliği artırdı. Humbert-Droz ve Bullejos arasında karşılıklı güçlü bir antipati oluştu.[15] Barselona'daki Komintern delegasyonu şimdi Humbert-Droz, Rabaté, hâlâ Paris'te olan Duclos ve polis tarafından sınırdışı edilmiş olan Woog'dan oluşuyordu. İki gün süren tartışmalardan sonra Bullejos, Humbert-Droz'un 12 Nisan'da yapılacak belediye seçimlerine katılınması gerektiği konusundaki ısrarına boyun eğdi. Ancak Humbert-Droz'un başarısının sınırı bu kadardı. Parti merkez komitesi onun düşüncesine rağmen, parti genel merkezini Barselona'dan Madrid'e taşımaya karar verdi ve tartışma, bu sefer seçim taktikleri bakımından canalıcı olan devrimin niteliği konusunda yeniden başladı. Humbert-Droz, görünüşe göre Moskova'ya danışmadan, PCE'nin feodal rejim karşısında bir burjuva devrimiyle karşı karşı bulunduğunu ve bu aşamada cumhuriyetçilere destek vermesi gerektiğini savundu. Bir yıl önceki tavrını değiştiren Bullejos, şimdi İspanya'daki rejimin zaten özünde burjuva-kapitalist olduğunu ve PCE'nin bir işçi-köylü devrimine çağrı yapması –burjuva cumhuriyetçi partilere muhalefeti ima eden

14 J. Humbert-Droz, *De Lénine à Staline* (Neuchatel, 1971), s. 403-412.

15 Humbert-Droz anılarında Bullejos'u, "'devrimci' sloganlar ama oportünist taktiklerle Stalincilerin prototipi" olarak tanımlıyordu (J. Humbert-Droz, *De Lénine à Staline* (Neuchatel, 1971), s. 415); bununla birlikte J. Bullejos, *La Comintern en España* (Mexico, 1972), s. 111-119'da olayların anlatımı esasta Humbert-Droz'unkinden farklı değildir.

bir slogan– gerektiğini savunuyordu. Hem Humbert-Droz hem de Bullejos Moskova'ya yazarak görüşlerini açıkladılar.[16]

Bununla birlikte, tartışma devam etti; Manuilski, Moskova'da on birinci IKKI'de, Humbert-Droz'un bilgisi dışında, İspanya'da "*feodalizmin derin kalıntılarının*" varlığının, "tipik bir burjuva demokratik devrim olgunlaşmaktadır" görüşünü haklı kılmadığını açıkladı. Aksine, rejim çoktan "finans kapital ve emperyalizmin tüm sistemiyle bir bütün oluşturmuştur" ve "*İspanyol devriminin harekete geçen güçleri yalnızca proletarya ve köylülük olabilir*".[17] PCE'nin Moskova'daki temsilcisi ve toplantıda konuşan tek İspanyol delege Trilla, öyle görünüyor ki, cari Komintern çizgisi konusunda iyi eğitilmişti. Bir yandan, iktidarı ele geçirmenin partinin "ana görevi ve merkezî sloganı" olduğunu savunan "bir grup sorumlu yoldaş" seçimlere katılmamayı savunmuşlardı; bu yanlışta iki ay boyunca ısrar edilmişti. Öte yandan parti merkez komitesi şimdi İspanyol burjuvazisinin feodal rejime karşı tarihî bir mücadeleye girmiş olduğunu ileri sürüyor ve desteğe değer veriyor; ama bu temel üzerinde haklı olarak seçimlere karar verip, yanlış ve kafa karıştırıcı sloganlar ortaya atıyorlardı.[18] İspanya ile ilgili meseleler konusunda Komintern'deki karışıklık, İspanya'daki parti liderlerine egemen olan karışıklığa denkti.

12 Nisan 1931 seçimleri PCE için bir fiyasko oldu; Bullejos kendisini yalnızca partinin amacının oy kazanmak değil, "bağımsız bir parti olarak kendisini kitlelere sunmak" olduğu düşüncesiyle teselli edebilirdi.[19] Ama seçimler, ezici başa-

16 J. Humbert-Droz, *De Lénine à Staline* (Neuchatel, 1971), s. 440, 446-448; J. Bullejos, *La Comintern en España* (Mexico, 1972), s. 113-119. Bullejos, Humbert-Droz'u partide kendisine karşı düşmanlık yaratığı için sert bir şekilde suçlamıştır.

17 *XI Plenum IKKI* (1932), i, 52-53.

18 *XI Plenum IKKI* (1932), i, 530-531. Humbert-Droz, Trilla'nın Moskova'dayken doğru çizgi hakkında Bullejos'a bilgi verdiğinden, Manuilski'den hiçbir bilgi almadığından şikâyet ediyordu (J. Humbert-Droz, *De Lénine à Staline* (Neuchatel, 1971), s. 449); Trilla, Bullejos'a Komintern'in onun çizgisini, her ne kadar" tümüyle değilse de" onayladığını bildirmişti (J. Bullejos, *La Comintern en España* (Mexico, 1972), s. 114).

19 J. Bullejos, *La Comintern en España* (Mexico, 1972), s. 122.

rıları monarşiyi temellerine kadar sarsan, uzun süren bir grev ve şiddet dönemi üstüne gelen cumhuriyetçiler, radikaller ve sosyalistler için bir zafer oldu. İki gün sonra, anti-monarşist duygunun şiddetli bir şekilde ortaya konmasından gözü korkan XIII. Alfonso, tahttan feragat etti ve ülkeden ayrıldı; ve zaman zaman meydana gelen düzensizlikler ve heyecan sahneleri arasında cumhuriyet ilan edildi. Muhafazakâr cumhuriyetçi Alcada Zamora'nın başbakanlığında bir koalisyon hükümeti kuruldu. Hükümet, üç sosyalist, Maliye Bakanı olarak Prieto, Adalet Bakanı olarak Fernandez de los Rios ve Çalışma Bakanı olarak UGT'nin genel sekreteri Largo Caballero'yu içeriyordu. Ancak bu olaylar, "partinin son derece zayıflığını, tam olarak tecrit olmuşluğunu ve kitleler üzerindeki çok küçük etkisini" gözler önüne sererek PCE'ye mahcubiyetten başka bir şey getirmedi.[20] Partinin kralın tahttan feragatine ilk tepkisi, cumhuriyet ilan edilmesinin heyecanı içinde pek duyulmayan karışık ve birbirine uymayan seslerin mırıltısı şeklinde oldu. Komünistlerin, hapishanedekilerin salıverilmesi konusundaki halk hareketine öncülük ettikleri söyleniyordu. Ama komünistler kalabalıklara hitap etmeye ya da beyanname dağıtmaya kalkıştıklarında "ıslıklanıyor, susturuluyor ve tehdit edici bir düşmanlıkla karşılaşıyorlardı".[21] Sevilla, Barselona ve Bilbao'daki –kimisine komünistlerin de katıldığı– 1 Mayıs gösterileri işçilerin polisle çatışmasına yol açtı. PCE'nin peşinden gidenler, anarşist ve sosyalistlerinkiyle karşılaştırıldığında pek önemsiz kaldı.[22]

Bununla birlikte, 1931 Nisanı'nın dramatik olayları komünist dünya tarafından görmezlikten gelinemezdi. Kralın tahtan çekilmesinden birkaç gün sonra PCI Almanya'da dördün-

---

20 J. Humbert-Droz, *De Lénine à Staline* (Neuchatel, 1971), s.. 451.

21 Bu sahnenin en canlı tasviri, Humbert-Droz'dan Manuilski'ye gönderilen bir mektuptadır (J. Humbert-Droz, *De Lénine à Staline* (Neuchatel, 1971), s. 451-453).

22 J. Bullejos, *La Comintern en España* (Mexico, 1972), s. 124-126'da Barselona'da PCE'nin anarşist CNT ve Maurín'in İşçi ve Köylü Bloku'yla ortaklaşa yapılan da dahil çeşitli gösterileri aktarmaktadır ama insan bunlarda PCE'nin rolünün az olduğundan kuşku duymaktadır.

cü kongresini yapıyordu. Diğer anti-faşist İtalyan partileri gibi kimi delegerler İspanya cumhuriyetini heyecanla selamlamak istediler. Ancak çoğunluk Togliatti'nin çok daha ihtiyatlı kararını kabul etmekle yetindi. İspanya, İtalya gibi değildi. Feodalizmin kalıntıları hâlâ güçlüydü. Gerçekleştirilmiş olan şey en iyi ihtimalle bir burjuva devrimiydi ve proletaryanın davası için bir zafer değildi.[23] Bullejos, Komintern basınındaki bir makalesinde yeni burjuva hükümetinin güçlerini, "proletarya ve köylülüğe karşı" harekete geçirmeye çalıştığını açıklıyor ve kitlelere "demokratik hayalleri" bir tarafa bırakmalarını ve "kendi cumhuriyetlerini, işçilerin, köylülerin ve askerlerin sovyet cumhuriyetini, fethetmek için yürümelerini" öğütlüyordu.[24] Komintern'deki tepkilerin karışıklığı, *Pravda*'da yayınlanan ve "şimdiki aşamada İspanyol devrimini sosyalist bir devrim olarak nitelemenin doğru olmayacağını" ve de "en acil görevin toprak sahipleri ve burjuvaziye karşı bir işçi köylü devrimi" olduğunu belirten iki kısımlık bir makalede yansımasını buluyordu.[25] Birkaç gün sonra *Pravda*'daki bir başmakale, PCE'ye, "gericilerin silahlarının elinden alınması, proletaryanın silahlandırılması, fabrika ve atölye komiteleri seçilmesi, yedi saatlik işgünü vs" gibi amaçlar için çalışılması talimatı veriyordu. İyimser bir şekilde, "*demokratik hayaller geçiyor ve hareket daha yüksek bir düzleme geçiş halindedir*" iddiasında bulunuyordu. Ancak cumhuriyetçi hükümete karşı alınacak tavrın tanımı konusunda herhangi bir şey söylemiyor ve Cortes'in* gelecek seçimlerine katılma konusunda hiçbir talimat içermiyordu.[26] Son olarak PCE merkez komitesi, "İşçi ve Köylülerin Sovyetleri" ve bir "işçi ve köylü cumhuriyeti" için "İşçiler! As-

23 P. Spriano, *Storia del Partito Komunista Italiano,* ii (1969), 309-310; bu kongre için İtalyan komünist Partisi başlıklı 11'inci bölüme bakınız. Togliatti'nin görüşleri parti dergisindeki bir makalede ayrıntılarıyla açıklandı (P. Togliatti, *Opere,* II (1973), i, 328-340).

24 *Internationale Presse Korrespondenz,* no. 41, 5 Mayıs 1931, s. 985-986; makale özgün olarak İspanyolca bir komünist dergiside yayınlanmış olabilir.

25 *Pravda,* 7, 10 Mayıs 1931.

(*) Cortes [Parlamento]: Yasama organı; meclis ve senatodan oluşur – e.n.

26 *Pravda,* 14 Mayıs 1931.

kerler! Yoldaşlar!"a mücadeleyi ele almalarını talep eden gecikmiş bir çağrı yayınlıyordu.[27]

Yalnız bırakılan ve hayal kırıklığına uğrayan Humbert-Droz Nisan 1931 sonunda Moskova'dan ayrıldı ve birkaç gün sonra Trilla Moskova'dan döndü. Hiç kuşkusuz Komintern'deki en son ortodoksluk konusunda onun talimatını alan PCE, 11 Mayıs'ta cumhuriyetin ilanından sonra ilk olduğu anlaşılan bir manifesto yayınladı. Provokasyon, bir gün önce kralcı bir gösterinin Sol'la şiddetli çatışmalara yol açmış olmasıydı. Manifesto, kralcıları koruyan ve "iğrenç sivil muhafızlar"ın halkın üzerine ateş açmasına izin veren bir cumhuriyetçi hükümeti suçluyordu. Talepleri arasında sivil muhafızların silahlarının alınması, halkın silahlandırılması ve dinsel tarikatların dağıtılması yer alıyordu.[28] Ancak Trilla yanında, Bullejos'un Moskova'da IKKI siyasi komisyonunun toplantısında hazır bulunması için bir çağrı da getirmişti. Pieck, Thorez ve Togliatti de dahil, Komintern hiyerarşisinin, bütün önde gelen liderlerinin katıldığı toplantı üç gün sürdü. Pek hoş bir durum değildi. PCE'nin hatalarını ve eksiklerini lanetlemek yeterince kolaydı. Ama partiye verilecek talimat konusundaki anlaşma kolay sağlanamadı; ve netice itibariyle talimatların içinde yer aldığı 21 Mayıs tarihli uzun IKKI mektubu, çok değişik kanaatleri ve çekinceleri yansıtıyor ve anlaşılırlık açısından eksikliklerini vurgusuyla tamamlamaya çalışıyordu. Mektup, "*Bir bütün olarak parti –ve özellikle de liderliği– 14 Nisan olaylarının muazzam önemini anlamamıştır*" diye başlıyordu. Bu olaylar kitlelerin, yeni hükümetin tatmin edemediği devrimci değişim arzularını gösteriyordu. "Yaşasın cumhuriyet" diye bağırmak yanlıştı; –bu Troçkistlerin ve Maurínistlerin sloganıydı– ama "Kahrolsun cumhuriyet" diye bağırmak da yanlıştı. Sovyetler talebi ilerisi için doğru bir beklentiydi ama acil eylem için doğru bir çağrı değildi. PCE hiçbir koşul altında öteki partilerle ittifak yapmamalıydı; mektup, "Bolşevik sloganı: Birlikte savaş ama ayrı yürü"yü hatırlatıyordu. Parti cumhuriyetçi hükümeti desteklememe-

27 *Internationale Presse Korrespondenz,* no. 47, 21 Mayıs 1931, s. 1122-1123.

28 J. Bullejos, *La Comintern en España* (Mexico, 1972), s. 127-130.

liydi. Onun görevi Sol'un özentisinin maskesini düşürmek ve "her şeyden önce, işçi sınıfı üzerinde hâlâ büyük etkileri olan anarko-sendikalist ve sosyalist liderleri ezmekti".[29]

Troçki'nin bu olaylara tepkisi ani ve kesin oldu; başka herhangi bir gözlemciden daha çok, Rus devrimi benzetmesine karşı uyanıktı. İspanyol komünist işçiler, kendi başlarına iktidarı ele geçirmek için henüz çok zayıftılar; gerekli olan şey "geniş ve cesur bir birleşik cephe politikası"ydı. PCE, "en radikal demokratik sloganları ileri sürmeliydi". Ancak onun asıl talebi, işçilerin güvenini kazanmak suretiyle "sosyalist devrim çağının yolunu açacak olan" –bilinen sürekli devrim teması– işçi sovyetleri, işçilerin birleşik cephesinin "en doğal, en açık, en dürüst ve sağlıklı biçimi" olmalıydı.[30] Birkaç gün sonra Moskova'daki politbüroya yönelik mektubunda, PCE'de devam eden karışıklığın "İspanya'da Mussolini tarzında *gerçek bir faşizmin* kurulmasına" varacağını öngördü; ve tahmin edilebileceği gibi dikkate alınmadı.[31] Mayıs ayı sonundaki uzun bir makalede Troçki, vardığı sonuçları özetledi. Alfonso'nun yönetiminde Cortes seçimlerini boykot etmek doğru olmuştu; ama cumhuriyet yönetiminde durum farklıydı. PCE, 18 yaşında erkek ve kadınlara oy hakkı istemek, tek meclisli bir anayasa, (Katalanya için önem taşıyan) ulusal self determinasyon ve tarım reformu gibi demokratik talepleri istemekten çekinmemeliydi. Önemli olan nokta "iktidar için mücadele değil, kitleler için mücadele"ydi.[32] Bu arada, özellikle İspanyol Cortesi'nin yak-

29 E. Comin Colomer, *Historia del Partito Comunista de España,* i (1965), 287-301'de metni polis arşivlerine dayanarak yayınlamaktadır; metin daha önce yayınlanmamıştır. Görüşmeler hakkındaki bir anlatı için bkz. J. Bullejos, *La Comintern en España* (Mexico, 1972), s. 121-134; Humbert-Droz olayı kendi görüşünün "partinin cumhuriyetçi hükümete karşı ve onun yerini bir işçi-köylü hükümetinin alması için mücadele etmesini tavsiye eden" Bullejos'un görüşü üzerinde bir zafer olarak ele almaktadır ki bu onun sözünü etmediği Mayıs 21 tarihli mektubun bir hayli maksatlı bir yorumudur (J. Humbert-Droz, *De Lénine à Staline* (Neuchatel, 1971), s.. 454).

30 *Byulleten Oppozitsi* (Paris), no 21-22, Mayıs-Haziran 1931, s. 18-19; bu notların başlığı "İspanyol Komünistlerinin On Emri"ydi ve 15 Nisan 1931 tarihliydi – İspanyol cumhuriyetinin ilan edilmesinden dört gün sonra.

31 *Byulleten Oppozitsi* (Paris), no 21-22, Mayıs-Haziran 1931, s. 17.

32 *Byulleten Oppozitsi* (Paris), no. 21-22, Mayıs-Haziran 1931, s. 2-11.

laşan 28 Haziran seçimlerini dikkate alarak, belki de talimatlarının yetersizliğinin farkına varan Komintern, çaresizlik içinde İspanya'ya bir başka delegasyon gönderme yönünde adım attı. Delegasyon, her ikisi de ülke hakkında hiçbir şey bilmeyen Alman Stöcker, Polonyalı Purman ile Humbert-Droz'dan oluşuyordu. Delegasyon 5 Haziran'da Madrid'e vardı. Özgün Duclos delegasyonunun İspanya'daki tek üyesi, akıcı İspanyolca konuşan ve mütercim olarak görev yapan Rabaté idi. Ama o Almanca konuşmadığı, Stöcker ise kendi dilinden başka dil bilmediği için iletişim zor olmuş olmalıdır. Misyon tam bir fiyaskoyla sonuçlandı.[33] O sırada, *Pravda*'nın editörlerinden birisi olan Koltsov seçimlerle ilgili haber vermek üzere İspanya'ya geldi.[34]

PCE'nin, muhtemelen Komintern delegasyonunun gözetimi altında yürütülen seçim kampanyası, "Primo de Rivera ve Berenguer'un diktatörlüğüne karşı ve cumhuriyetten yana" olduğunu ilan etti. Ancak kitleleri "*provakatörlerin* hükümetine, sosyal demokrat, anarşist ve her türden oportünistlere" karşı ve "Sovyet İberya federasyonu ve proletarya diktatörlüğü" nihaî hedefiyle "proletarya ve köylülüğün devrimci diktatörlüğü" için seferber etmek amacıyla sosyalistlere şiddetle saldırdı.[35] Kampanya aksi bir olay nedeniyle zarar gördü. Mart 1931'de Maurín ve Nin bir araya gelip bir İşçi Köylü Bloku (Bloc Obrer i Camperol) kurmuşlardı. Blok, PCE'den ayrılmadan kendini adetâ partinin Katalan federasyonu yerine koydu ve seçimler için kendi adaylarını çıkardı. Kampanya sırasında Maurín Madrid'de, Komintern'i diğer ülkelere "Rusya devrim formülü"nü uygulamaya kalkışmakla suçlayan ve Almanya, Bulgaristan ve Çin'deki geçmiş başarısızlıklar için Komintern'i sorumlu tutan kışkırtıcı bir konuşma yaptı.[36] Zamanı gelince Maurín partiden atıldı ve bütün Katalan federasyonunu da kendisiyle birlikte götürerek PCE'yi en büyük sanayi şeh-

33 J. Humbert-Droz, *De Lénine à Staline* (Neuchatel, 1971), s. 455-457; J. Bullejos, *La Comintern en España* (Mexico, 1972), s. 150-152.

34 E. Comin Colomer, *Historia del Partito Comunista de España*, i (1965), 353.

35 *Internationale Presse Korrespondenz*, no. 57, 16 Haziran 1931, s. 1300-1301; programın metni bulunamamıştır.

36 E. Comin Colomer, *Historia del Partito Comunista de España*, i (1965), s. 386.

ri Barselona'da yalnızca bir avuç taraftar grubuyla her türlü örgütten yoksun bıraktı.[37]

Seçimler 28 Haziran 1931'de yapıldı ve sakin geçti. Yeni Cortes'deki 466 sandalyeden 383'ünü hükümet koalisyonu kazandı; bunların 116'sı sosyalistlerdi ve bu onları en büyük tek parti yapıyordu. Muhalefet, 14 Bask ve 3 Katalan temsilcisiyle birlikte aşırı Sağ ve aşırı Sol partilerden oluşan birbirine benzemez bir kolleksiyondu. Anarşistler oy vermediler. PCE, her ne kadar sandalye kazanamadıysa da, Katalanya dışında, toplam 190.000 oy alarak başarı sağladı. Katalanya'da kendi adaylarını gösteren ve toplam 92.000 oy alan Maurín grubunun hizipçiliği nedeniyle PCE felç oldu.[38] *Pravda,* PCE'nin zayıflığını işçiler üzerindeki anarko-sendikalist etkiye bağladı; "radikal sosyalist blokun önde gelen destekçilerinden birisi" CNT idi.[39] Her yandan hayal kırıklığına uğrayan Komintern delegasyonu ayrıldı ve Humbert-Droz İsviçre partisinde görevlendirildi.[40]

Bu gelişmelerin Komintern'deki endişeleri gidermesi beklenemezdi. 1931 Kasımı'nda PCE liderleri IKKI'nin bir önceki Mayıs'taki mektubundan sonra özeleştirilerini yapmayı başaramadıkları için bir kez daha ironiyle dolu bir konuşmayla Manuilski'nin bir başka şiddetli eleştirisini dinlemek üzere Moskova'yı ziyaret ettiler. İspanya'da, "işçilerin ve köylülerin "kendiliğinden hareketleri" olgunlaşmıştı ama parti neredeydi? PCE içinde olan şey demokrasi değil, yerel patronların "küçük

---

37 Barselona'daki durum için önceki sayfalara bakınız. Nin, Maurín ile PCE arasında yalpaladı ve 13 Temmuz 1931'de Troçki'ye, "Maurín'in seçim kampanyasının ...çok az komünist niteliği" olduğunu yazdı (L: Troçki, *The Spanish Revolution (1931-1939)* (1973), s. 376); Maurín grubunun platformu olduğu anlaşılan şey Troçki tarafından *Byulleten Oppozitsiy'de* (Paris), no. 23, Ağustos 1931, s. 16-18) şiddetle eleştirildi.

38 E. Comin Colomer, *Historia del Partito Comunista de España,* i (1965), s. 304-305; J. Humbert-Droz, *De Lénine à Staline* (Neuchatel, 1971), s. 457'de Maurín grubuyla kavgayı uzlaştırmak için kendi başarısız kalan girişimine işaret ediyor.

39 *Pravda*, 4 Temmuz 1931, Troçki de ayrıca, "devrimin gelişmesinin önündeki en büyük engellerden birisi" olarak, "İspanya proletaryasının sendikalist geleneği"nden söz etti (*Byulleten Oppozitsiy*'de (Paris), no. 25-26, Kasım-Aralık 1931, s. 1).

40 Bir önceki bölüme bakınız.

tiranlığı"ydı. Mevcut liderlik "partinin Bolşevikleştirilmesi için bir engel"di. Manuilski, yeni bir açık mektup ve Latin sekretaryasıyla görüşmelerden sonra tarım ve sendika sorunları ve parti örgütüyle ilgili sorunları ele almak üzere yeni bir parti kongresine çağrı yaptı.[41] PCE liderleri bu toptan kınamalar karşısında aydınlanmak yerine daha çok öfkelenmiş olmalıdırlar.

Bu arada otoritesi Haziran seçimleriyle pekişen hükümetin görünüşteki ilk görevi yeni bir anayasa hazırlamaktı. Hükümetin karşısında bulunan daha ciddi sorunlar, toplumsal ve tarımsal reform ve Katalanya için özerklik talepleriydi. Bu taleplerin desteklenmesi için sosyalistlerin ortaya koydukları heyecan onların radikal müttefikleri tarafından engelleniyordu. Daha Ağustos 1931'de *Pravda*, cumhuriyetçi-sosyalist hükümetin "*askerî bir diktatörlüğe bir yumurtanın diğerine benzediği gibi benzediği*" sonucuna varıyordu.[42] Alcadá Zamora Ekim ayında, Cumhuriyet'in başkanı olmak üzere başbakanlıktan istifa etti ve yerine Azaña geçti; 9 Aralık'ta cumhuriyetçi bir anayasa kabul edildi. Bunlar yükselen, artan karışıklıkları yatıştırmak için hiçbir işe yaramadı. Seçimleri, birkaç hayata mal olan Sevillea'daki bir haftalık grevler izlemişti. Eylül ayında genel bir grevin sahnesi Barselona'ydı ve Ocak 1932'de başka bir genel grev ilan edildi. Köylülerin huzursuzluğu daha az tutarlıydı ama daha az derin değildi. Bu olaylarda PCE, her ne kadar üye sayısının 1931 yazında 3.000'den 7.000'e yükseldiği söylenmiş olsa da, gözle görünür herhangi bir rol oynamadı.[43] Ancak bu Komintern'deki eleştirel gözlemcileri tatmin etmekten çok uzaktı. Parti kongresinin Mart 1932'de yapılması kararlaştırılmıştı;

---

41 Konuşma yayınlanmadı ve E. Comin Colomer, *Historia del Partito Comunista de España*, i (1965), s. 355-368'de polis arşivinden aktarmalar yaptı; görüşmeler hakkında başka bir şey bilinmiyor.

42 *Pravda*, 7 Mayıs 1931; bir yıl sonraki on ikinci IKKI'de bulunan bir İspanyol delegesine göre, "karşı-devrimci bir burjuva-toprak sahipleri diktatörlüğü" kendisini demokrasi şeklinde gizlemişti (*XII Plenum IKKI* (1933), ii, 85).

43 J. Bullejos, *La Comintern en España* (Mexico, 1972), s. 155; *Internationale Presse Korrespondenz*, no. 96, 6 Ekim 1931, s. 2163'te yer alan bir makale Madrid'de destekçilerin sayısının arttığını iddia ediyordu.

ve de parti, IKKI İspanyol komisyonunun eğitiminden geçmek üzere Moskova'ya bir delegasyon göndermeye davet edilmişti.

Toplantı Ocak 1932'de yapıldı ve Bullejos ve üç meslektaşı bir kez daha yerici bir karşılanmayla yüz yüze geldiler. Togliatti, Pieck, Ulbricht, Doriot ve Barbé ile birlikte Komintern liderleri hazır bulunuyordu. Manuilski, Pyatnitski, Lozovski ve Togliatti'nin katıldıkları saldırıları yönetti. İsyanyollar suçlarını itiraf etmeyi reddettiler ve Manuilski'nin iddialarına karşı çıkmaya kalkıştılar.[44] Sonuçlar partiye gönderilen bir mektupla kayda geçirildi ve bu iş, garip bir şekilde, IKKI adına değil de WEB adına yapıldı. Mektup, cumhuriyetçi rejimi, "sosyalist ve anarko-sendikalistlerin etkin katılımıyla" iktidara getirilen bir "burjuva-toprak sahibi blok" olarak niteliyordu. "Karşı devrimci blokta kitleleri şaşırtmada baş rol" PSOE tarafından oynanmıştı. PCE "bazı siyasal ve örgütsel başarılar" elde etmişti. Geçen yıllarda üye sayısı 1.500'den 10.000'e yükselmişti ve parti günlük bir gazete, *Mundo Obrero*, kurmuştu. Ama mektubun geri kalan kısmı partinin yanlışlarının acımasız bir analizine ayrılmıştı. Parti, "İspanya'daki fedodalizmin ekonomik, sosyal ve siyasal kalıntılarının muazzam siyasal önemini" değerlendirmeyi başaramamıştı. Öte yandan, olgunlaşmakta olan burjuva demokratik devrimde, burjuvazinin karşı devrimci rolünü ve "gerçekten devrimci tek sınıf olan" proletaryanın öncülük etme gereğini kavramayı başaramamıştı. Sovyetler'in kurulması, tarım, sendika ve ulusal sorunlarda "pasiflik" ve "sekterlik" PCE'nin tavrını belirlemişti. Troçkist ve Maurín muhalefetlerine yeterince güçlü karşı koyamamıştı; Maurín'in kendisini değilse de, Maurínistleri partiye geri kazanmak için bir girişim yapılmalıydı.[45]

Bullejos, Moskova'dan ayrılmadan önce, Pyatnitski tarafından İspanya'daki TASS [Haber Ajansı] temsilciliğine yeni atan-

---

44 J. Bullejos, *La Comintern en España* (Mexico, 1972), s. 160-163.

45 *Internationale Presse Korrespondenz*, no. 4, 15 Ocak 1932, s. 91-95; *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal*, 1931, no.. 2-3, s. 38-45; E. Comín Colomer, *Historia del Partito Comunista de España*, i (1965), s. 368-382: bunların hiçbiri tarihlenmiş değildir. WEB mektubundaki noktaları daha da ayrıntılandıran uzun bir imzasız mektup *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal* 1931, no. 2-3, s. 20-37'de yayınlanmıştır.

mış ve kendisiyle Stalin arasında kişisel olarak temas sağlayacak olan Mayevski ile tanıştırıldı.[46] Bu muhtemelen bir lûtuf işareti olarak, garip bir jestti. Ama devamı gelmedi. Uzun yıllar esas itibariyle Latin Amerika ile ilgili meselelerde Komintern'de çalışmış, Codovilla'nın şahsında yeni bir Komintern temsilcisi İspanya'ya geldi.[47] Bu da meseleleri iyileştirmedi. Komintern'in geleneksel olarak yabancı partilere hitap ettiği taciz edici tondan rahatsız olan Bullejos ve meslektaşları, WEB'in mektubunu bir hakaret olarak aldılar ve gelecek kongrede istifa tehdidinde bulundular. Tehdit ciddiye alındı. Kongrenin arefesinde Codovilla IKKI'den Bullejos ve destekçisi Adame'nin istifalarını kabul etmemeleri ve onları merkez komitesine yeniden seçmelerini bildiren bir telgraf aldı. Benzer bir telgraf da Bullejos ve Adame'nin şahsına gönderildi ki, onlar Moskova'da kalmış olan iki İspanyol, Trilla ve Vega'dan da IKKI'nin tavrının onlar lehine değiştiği yolunda güvence veren bir çağrı almışlardı.[48] Besbelli ki yapacak başka işleri olan Komintern, uzaktaki PCE'de bir isyan teşvik edecek durumda değildi.

17 Mart 1932'de oy hakkı olan 201 delege ve yaklaşık 1.000 üye, PCE'nin dördüncü kongresi için Sevilla'da toplandı; toplantıya PCF'nin bir kardeş delegesi de katıldı. Tartışmalara ilişkin herhangi bir belge yayınlanmadı. Ancak görüşmelerin Madrid'den bir grup Troçkist delegeyle olan didişme dışında görüş birliği içinde geçtiği söylendi ve söz konusu grup da öyle anlaşılıyor ki, kovuldu. Üç tür sapmayı, "oportünist", "sekter" ve "Troçkist" sapmayı lanetleyen bir karar tasarısı kabul edildi; Bullejos'a göre bu WEB'in Ocak'taki mektubunun çizgisini izliyordu. Ancak önemli olan partinin kontrol edilmesiydi. Komintern delegesi (muhtemelen Codovilla) kongrenin halka açık bölümlerinde konuşmadı, besbelli ki aşırı önlemler

46 J. Bullejos, *La Comintern en España* (Mexico, 1972), s. 163.

47 Bkz. *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929,* cilt 3, s. 967. P. Neruda, *Confieso que he Vivido* (Boenos Aires, 2. baskı, 1974) s. 421-422'de onu, "her zaman bütün odayı, bütün masayı, tüm çevreyi kaplar görünen iri, taşkın, egoist ve otoriter" bir "figür" olarak tanımlamaktadır; 1937'ye kadar PCE'nin başında kalmıştır.

48 J. Bullejos, *La Comintern en España* (Mexico, 1972), s. 164-166.

alınmasını önlemek üzere talimat almıştı. Hiç kuşkusuz kapalı kapılar ardındaki sıkı pazarlıklardan sonra uzlaşma sağlandı. Kongrenin sonundaki politbüro seçimlerinde Bullejos genelsekreter ve Adame ise sendika işlerinin başında kaldı; Hurtado örgütlenme sekreteri; (daha sonra "La Pasionaria" olarak bilinecek) Dolores Ibárruri kadınla ilgili işlerden sorumlu sekreter oldu. Hurtado, Komintern delegasyonunun adayı idi; Komintern ayrıca Astigarrabia ve Mije Garcia'nın Adame'nin yardımcıları olmasında ısrar etmişti. Bullejos sonucu, Komintern delegasyonunun yenilgisi olarak tanımlıyordu. PCF delegesi olarak hazır bulunan Duclos, kongreyi, daha makul bir şekilde, yıl sonunda eski liderliğin değişimine yol açacak olan "büyük bir dönüm noktası" olarak teşhis etti.[49] Kongreden sonra parti genel merkezi, görünüşte Maurín'in İşçi ve Köylü Blok'unun faaliyetlerine karşı koymak amacıyla yeniden Barselona'ya taşındı; merkez komitesi Madrid'de kaldı. Birkaç hafta sonra Bullejos ve politbüronun birkaç üyesi tutuklandı. Bullejos hapishanedeki zamanını, Komintern delegasyonu tarafından kabul edilmeyen, "cumhuriyetin devrimci savunusu" üzerine bir manifesto taslağı hazırlamakla değerlendirdi.[50]

1932 yazının olayları ve ülkenin her yerinde huzursuzluğun devam etmesi, koalisyon hükümetinin nazik dengesini zora soktu. Ilımlılar herhangi kapsamlı bir tarım reformuna karşı çıkıyorlardı; sosyalistler sivil muhafızların, işçilerin grev ve gösterilerine karşı yürüttükleri baskıdan rahatsızdılar. Ama PSEO da kendi içinde bölünmüştü. Hükümette yer almayan kıdemli parti lideri Besteiro Sağcı ve reformcu sayılıyordu. Adalet Bakanı Prieto ve Maliye Bakanı Fernandez de los Rios bir merkez gruba liderlik ediyorlardı ve Çalışma Bakanı Largo Caballero

49 Kongrenin kaynakları, *Rundschau,* no. 25, 23 Mart 1932, s. 746-747, Bullejos'un *aynı kaynak* no. 30, 12 Nisan 1932, s. 906'daki çağdaş bir anlatısı ve J. Bullejos, *La Comintern en España* (Mexico, 1972), s. 166-167'deki çok daha sonraki bir anlatısı olmak üzere kısa kısa bilgilerdir; ayrıca bkz. J. Duclos, *Mémoires*, i (1968), s. 96-97.

50 J. Bullejos, *La Comintern en España* (Mexico, 1972), s. 183-184, 190-191. Bu öykü ihtiyatla kabul edilmelidir; Bullejos cumhuriyet rejimine karşı tavrında bocalamış görünmektedir.

en Sol'da duruyordu. 10 Ağustos'da monarşinin kıdemli generallerinden biri, cumhuriyetin ilanından sonra Sağ'dan gelen ilk açık hamle olmak üzere, askerî *darbe* girişiminde bulunduğunda durum zaten gergindi. *Darbe,* hükümete sadık güçlerce kolaylıkla bastırıldı ama PCE saflarında karışık bir tepki yarattı. Hapishaneden salıverilmiş olan Bullejo, parti merkez komitesini, bir yeraltı yayını *La Palabra*'da kitleleri cumhuriyetin savunmasına davet eden bir çağrı yayınlamaya ikna etti.[51] Kriz, Codovilla'yı hızla Moskova'dan geri getirdi. 18 Ağustos'ta politbüro, öyle anlaşılıyor ki Madrid'de bulunan Bullejos'a bildirilmeden, Barselona'da bir toplantı yaptı. Bullejos'un destekçileri Adame ve Vega toplantıya katıldılar ama neyin tezgahlandığını anlayınca gürültü koparark ayrıldılar. 19 Ağustos tarihli bir politbüro karar tasarısı, son olarak Komintern'in onayı alınmak koşuluyla, Bullejo, Adame ve Vega'yı partideki görevlerinden uzaklaştırıyordu. Komintern delegasyonu, "kollektif ve birleşik bir liderlik" yaratma amacı dışında partinin işlerine karışma arzusunda olmadıklarını açıkladı; ve Bullejos, Adame ve Vega'yı, Sevilla kongresinden beri "Komintern delegasyonu ve Komintern'in politikalarına karşı açık bir mücadele yürütmekle" suçladı.[52]

On ikinci IKKI 27 Ağustos 1932'de Moskova'da toplandı ve Hurtado ve Mije Garcia, PCE delegesi olarak toplantıya katıldı. Toplantıda Komintern sözcüsü, İspanyol devrimini bir burjuva demokratik devrim olarak ele alma ya da cumhuriyetçi hükümete herhangi bir sempati ya da destek verme konusundaki her türlü eğilimi kuvvetle reddetti. Kuusinen, PCE'yi, Sovyetler sloganının önemini, "bir eylem sloganı" olarak işçi ve köylü kitlelerine anlatma konusundaki başarısızlığı nedeniyle kınadı. Lenski, İspanya'yı "ekonomik ve siyasal grevlerin en fazla gelişmiş olduğu ülke" olarak tanımladı. Manuilski daha ihtiyatlı bir şekilde İspanya'da "büyük kalkışmaların olduğu bir dönemde işçi sınıfının büyük çoğunluğunu kazanma" başarısını tartış-

51 J. Bullejos, *La Comintern en España* (Mexico, 1972), s. 191-192.

52 J. Bullejos, *La Comintern en España* (Mexico, 1972), s. 199-200; E. Comín Colomer, *Historia del Partito Comunista de España,* i (1965), s. 446-448.

tı.[53] Hurtado, 14 Nisan 1931'de cumhuriyetin ilanından sonra İspanya'da birbirini izleyen grev ve huzursuzlukları, rejimin karşı devrimci niteliğinin bir kanıtı olarak ayrıntılarıyla anlattı. Başarısız kalan Sanjurjo *darbesine* kısa bir göndermede bulunarak, PCE'nin Sovyetler'in kurulması için çağrı yapma fırsatını kaçırdığını kabul etti. PSOE, UGT ve kişi olarak Largo Caballero'yu sosyal-faşist olarak açıkça suçladı. Anarşistlerin reformistlerle birlikte çalıştıkları söyleniyordu. Hurtado son olarak, iki komünist muhalif gruba, "burjuvazinin çıkarı için Komintern'e karşı mücadele yürüten" Komintern'i karalayan "karşı devrime bilinçli destek sağlayan, Nin liderliğindeki bir grup Troçkiste" saldırdı. PCE'nin üye sayısının, 1931'deki on birinci IKKI günlerindeki 1.200-1.400'lerden 15.000-16.000'lere yükseldiğini ve etkisinin arttığını iddia etti. Mart 1932'de dördüncü parti kongresi birleşik cephe ilkesini onaylamıştı. Ancak uygulamada birbirine zıt iki yanlış yapıldı. Ya önemi yeterince anlaşılmamıştı ya da "şimdi sosyal-faşist ve anarko-sendikalist liderlerin etkisi altında olan kitleleri" kazanmayı ihmal eden "duygusal bir şekilde" ele alınmıştı.[54] Kuusinen, görüşmeleri toparlarken, İspanyol devriminin "burjuva demokratik karşı-devrimin herhangi bir şiddet ya da herhangi bir demagojisiyle kendini ezdirmeye izin vermeyeceği" inancından cesaret buldu. Toplantının sonunda kabul edilen karar tasarısı PCE'ye "Sovyetler şeklinde proletarya ve köylülüğün diktatörlüğü yolunu izlemesi" çağrısında bulundu.[55] IKKI henüz toplantı halinde iken, *Pravda* "İşçiler Generalleri Fethetti" başlıklı bir makale ile Sanjurjo'nun yenilgisini kutladı ama "PCE'nin... mevcut karşı-devrimci hükümete desteğin gölgesini bile vermemek üzere Sağ'dan gelen darbelere karşı" mücadelesini sürdürmeye çabalayacağını ekledi.[56] Almanya'da olduğu gibi, "ehven-i şer" doktrini küçümsenerek reddedilmişti.

53 *XII Plenum IKKI* (1933), i, 26, 91, 166.

54 *XII Plenum IKKI* (1933), i, 82-93.

55 *XII Plenum IKKI* (1933), i, 120; *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal vı Dokumentah* (1933), s. 980.

56 *Pravda*, 9 Eylül 1932; makale Troçki tarafından *Byulleten Oppozitsi* (Paris), no. 31, Kasım 1932, s. 25-28'de şiddetle eleştirildi.

PCE'deki liderlik sorunu çözülmemişti. Komintern, yabancı partilerde disiplin önlemleri uygulamasını elden geldiğince geciktirme konusundaki alışkanlığına sadık kalarak, Bullejo, Adame ve Vega'yı Moskova'ya çağırdı. Hurtado ve Mije Garcia, onların gelişinden bir süre önce ayrılmışlardı. Bullejos'a göre, Manuilski ve Duclos onları, belki de çağrıyı kabul etmeyip işleri kolaylaştırmalarını bekledikleri için "büyük şaşkınlıkla" karşılamıştı. Görüşmeler, resmî çizgiyi desteklemek üzere Lenin okulundan getirilen üç İspanyol'un da katıldığı hızla oluşturulmuş İspanya komisyonunda yapıldı. Manuilski, Bullejos'u partinin sekreteri olarak yerinde bırakacak ama ana destekçilerinin Moskova'da görevlendirileceği bir uzlaşma önerdi. Bu tartışmalar devam ederken, Hurtado ve Mije Garcia tarafından toplanan PCE politbürosu 5 Ekim'de, Bullejos ve destekçilerini "sekter bir grup" olarak suçlayan ve Manuilski'nin bu anlama gelen bir açıklamasına göndermede bulunan bir karar tasarısı kabul etti ve bu parti gazetesi *Frente Rojo*'da yayınlandı. Bundan sonra herhangi bir alternatif seçenek kalmamıştı. 31 Ekim'de Bela Kun'un başkanlık ettiği komisyon, suçlulara ertesi gün Duclos tarafından tebliğ edilen Komintern'den ihraç kararı çıkardı.[57] Karar tasarısı, dört kişilik grubu –Adame, Trilla, Bullejos ve Vega– 5 Ekim tarihli politbüro kararı da dahil sürekli olarak parti kararlarına karşı çıkmakla suçladı.

Muhaliflerin partiden atılması birkaç gün sonra parti merkez komitesinin Madrid'de yaptığı oylamayla onaylandı.[58] İspanya'nın "işçi, köylü ve komünistlerine" hitap eden bir manifesto, dörtlüyü, bir kitle partisinin yaratılmasına ve "burjuva köylü karşı-devrime yönelik dürüst devrimci anarşist ve sosyalist işçilerle ortak mücadeleye" inatçı bir şekilde karşı koymakla suçluyordu.[59] KPD, herhangi bariz bir neden olmadan, atılmaları onaylayan bir karar tasarısı kabul etmeye yöneltildi.[60] Da-

57 J. Bullejos, *La Comintern en España* (Mexico, 1972), s. 203-206; E. Comín Colomer, *Historia del Partito Comunista de España*, i (1965), s. 456-458.

58 *Internationale Presse Korrespondenz*, no. 91, 1 Kasım 1932, s. 2900, no. 94, 11 Kasım 1932, s. 3024.

59 *Internationale Presse Korrespondenz*, no. 93, 8 Kasım 1932, s. 2998-2999.

60 *Internationale Presse Korrespondenz*, no. 96, 15 Kasım 1932, s. 3063.

ha sonraki bir Komintern anlatısı, dörtlüyü, "Kahrolsun Burjuva Cumhuriyeti!" sloganını ortaya atarak ve üç ulusal bölgenin –Katalanya, Bask bölgesi ve Galicia– derhal ayrılmasını talep ederek kitleleri partiye yabancılaştıran, "sekter-doktriner bir grup" olarak tanımlıyordu.[61] Elde edilen, zihni bağımsızlıkları Komintern talimatlarına boyun eğmelerine engel olan küçük bir grubun bertaraf edilmesiydi. Suçlanmalarından sonra, dörtlünün birkaç hafta Moskova'dan ayrılmasına izin verilmedi ve Aralık'tan önce İspanya'ya dönmediler. Bu noktada Díaz, PCE'nin genel sekreterliğine atanmıştı ve Hurtado ve Mije Garcia politbüroda önemli yerler işgal ettiler. Komintern delegasyonu Neumann'ın gelişiyle –her ne kadar kısa ikameti yalnızca parti basınındaki birkaç makaleden ibaret olsa da– Neumann'ın gelişiyle güçlendirilmişti.[62]

Hitler'in Berlin'de iktidara yükselişi ve Viyana'da Dollfuss'un *darbesiyle* başlayan 1933 yılı, Avrupa'nın her yerinde gerginliklerin ve Sağ'ın parti ve gruplarının gücünün ve özgüveninin arttığı bir dönemdi. İspanya'da Ocak ayında Cadiz eyaletindeki bir anarşist ayaklanma havadan bombalama ve çok sayıda idam da dahil muazzam güç kullanımıyla bastırılmıştı. Baskının vahşeti Sol'u çılgına çevirdi ve Azaña hükümetinin üzerinde durduğu Sağ ve Sol arasındaki nazik dengeyi bozdu. Şubat 1933'te birtakım Sağ gruplar Confederacion Español de Derechas Autónomas [İspanyol Özerk Sağ Gruplar Federasyonu] (CEDA)'yı oluşturmak üzere, genç ve hırslı bir politikacı olan Gil Robles'in liderliğinde bir araya geldiler. Yeni parti cumhuriyete sadık olduğunu açıklıyordu ama güçlü bir şekilde Katolik'ti ve Hitler'inkinden çok Dollfuss'un diktatörlük modeline göre kurulmuştu. Faşizm etiketini resmen benimsemiyordu ama red de etmiyordu. Şimdi Sağ ve Sol'dan dayanılmaz ve birbiriyle bağdaştırılamaz baskılar altında kalan Azaña, Tem-

---

61 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal: Kratkiy İstoriçeskiy Oçerk* (1969), s., 340,

62 J. Bullejos, *La Comintern en España* (Mexico, 1972), s. 206-208; Neumann bu sırada Komintern'de gözden düşmüştü ama henüz resmen suçlanmamıştı. "On İkinci IKKI ve Sonrası" başlıklı dördüncü bölüme bakınız.

muz'da istifa etti ve yerini uzlaşmayı sürdürmek için nafile çabalayan renksiz bir figür olan Martinez Barrio hükümeti aldı. Azaña hükümetinin son eylemlerinden birisi SSCB ile normal diplomatik ilişkiler kurmak oldu.[63]

1932 yılı sonunda Komintern tarafından PCE liderliğinde temizlik uygulandı ama parti bu tehlikeli sulardan geçmek için donanımlı değildi. Komintern'in 6 Mart 1933'te faşizme direnmek için komünist ve Sol partilerin bir birleşik cephe kurması yolundaki çağrısı PSOE, UGT ve CNT'ye yönelik ortak anti-faşist komiteler ve işçi ve köylülerin anti-faşist milisinin oluşturulmasını öngören PCE'nin bir açık mektup yayınlamasına yol açtı.[64] Ancak bu girişim için Komintern'deki heyecan sınırlıydı. Komintern temsilcisi (Chavaroche takma adını kullanan) Stepanov'un PCE'nin görevleri üzerine bir makalesi muğlak bir hava taşıyordu. Parti, "işçi ve köylüleri iktidarı ele geçirmek üzere *hazırlamadığı*" için eleştiriliyordu. Sovyetler yanlış ve zamanından önce kullanılmıştı. Her şeyden önce, "Ocak olayları"ndan sorumlu olan Sağ değil, "karşı-devrimin gerçek kalesini" oluşturan cumhuriyetçi hükümetti. Birleşik cephe sessizce görünürden kaybolmuştu.[65] Parti merkez komitesinin, 94 delegeyi bir araya getiren "genişletilmiş plenum"u, Madrid'de 7-10 Nisan 1933'te toplandı. Parti "hainler grubu"ndan –Adame, Bullejos ve Trilla– kurtulmuş olduğu için kendisini kutluyordu. Ama olumlu kazanımlar daha az belirgindi. Pek çok zayıflıkları arasında fabrikalara yeterli bir şekilde nüfuz edememek de yer alıyordu; üyelerinin yüzde 90'ı fabrika hücrelerine kayıtlı değildi. Sekterlik henüz daha tamamıyla sökülüp atılamamıştı. Adı belirtilmeyen bir delege "koşulsuz bir birleşik cephe önerdi ve Komintern'in siyasal çizgi-

63 *Dokumentiy Vneşney Politiki SSSR*, xvi (1970), 464.

64 *Rundschau*, no. 6, 25 Mart 1933, s. 150. B. Leibzon ve K. Şirinya, *Pavorot v Politike Kominterna* (2. baskı, 1975) s. 81, mektubun tarihini 18 Mart 1933 olarak veriyor ve 8 Nisan'daki bir başka çağrıyı aktarıyor; PSOE ve UGT anlaşılıyor ki hiç cevap vermediler, CNT ise PCE'nin "hileleri" ve "arsız niyetleri"nden söz etti.

65 *Rundschau*, no. 12, 5 Mayıs 1933, s. 359-361; makale tarihli değildir ama belli ki parti merkez komitesinin Nisan'daki toplantısından önce yazılmıştır.

sinin değiştirilmesini talep etti; zira bu çizgi Almanya'da iflasla sonuçlanmıştı". Söz konusu üye Troçkist olarak suçlandı ve derhal partiden atıldı.[66]

1933 yazı sürekli bir hükümet krizi dönemi oldu. Eylül'de, eski sosyalist müttefikleriyle arası açık olan cumhuriyetçi radikal Lerroux bir hükümet kurdu. PCE merkez komitesinin işçi ve köylülere yönelik bir çağrısı hükümetin rolünü bir önceki hükümetle aynı görüyordu: "kapitalistlerin ve toprak sahiplerinin karşı-devrimci diktatörlüğü". "Ölümcül bölünmelere karşı bir birleşik cephe ve devrimin bütün güçler tarafından hazırlanmasını" talep ediyordu.[67] Lerroux, Cortes'in çoğunluğuna egemen değildi ve yeni seçim tarihi 19 Kasım olarak belirlendi. PCE, işçi-köylü hükümeti, topraklara tazminatsız el konulması, alışılagelmiş işçi talepleri, Katalanya, Bask ülkesi ve Galiçya için, İspanya devletinden ayrılma noktasına varacak bir ulusal kurtuluş talep eden ayrıntılı bir program yayınladı.[68] Seçimlerin sonunda Sağ'a kesin bir yönelim oldu. Solun başarılı olan adaylarının sayısı yalnızca 99'du ki bunların 58'i sosyalistlerdi. Bu sayının azlığı öyle anlaşılıyor ki sosyalistlerin öteki cumhuriyetçi partilerle seçim pazarlıkları yapmayı reddetmelerinin bir sonucuydu. Lerroux'u destekleyen merkez 167 sandalye kazandı; Lerroux'un kendi partisi, Radikal Parti, 104 sandalyeye sahip oldu. 207 sandalye Sağ'ın –en güçlüsü ve en büyüğü CEDA olan– değişik gruplarına dağıldı. Lerroux şimdi Sağ'ın lütfuyla hükümet ediyordu. PCE, 400.000 oy ve bir sandalye kazandığını iddia ediyordu. Parti merkez komitesinin "işçi, köylü ve tüm sömürülenlere" yönelik bir açıklaması durumdan memnundu. Tatmin olmuş bir şekilde "cumhuriyetçi sosyalist blokun yenilgisi"ne işaret ediyor ve "faşizm ve gericiliğin geçici seçim başarısını" kabul ediyordu. Ama açıklamanın sonucu iyimserlik saçıyordu: "Devrim devam etmekte ve genişlemektedir,

66 *Rundschau*, no. 13, 12 Mayıs 1933, s. 397-398; Troçkistin öyküsü yılın sonralarındaki on üçüncü IKKI'de de hatırlandı (*XIII Plenum IKKI* (1934), s. 458-459.

67 *Rundschau*, no. 35, 22 Eylül 1933, s. 1357-1358.

68 E. Comin Colomer, *Historia del Partito Comunista de España*, i (1965), s. 598-600.

zira onun temel sorunlarından hiçbiri çözülmemiştir ve mevcut rejim içinde de çözülemez".[69]

1933 Kasımı sonlarında, seçimlerden birkaç gün sonra, on üçüncü IKKI Moskova'da başladığında İspanyol delegasyonu henüz gelmemişti. Kuusinen raporunda İspanya'daki grevlere ve köylü karışıklıklarına geçerken değindi ve Knorin, "İspanyol sosyal demokrasisinin, Alman sosyal demokrasisi gibi, eğer İspanyol komünistleri onu hızla kitlelerden tecrit etmezse, iktidarı faşistlere teslim edeceği" kesin hükmüne vardı.[70] Yeni parti lideri Díaz'ın dostu ve partinin gazetesi *Mundo Obrero*'nun editörü olan İspanyol baş delegesi, Hernández 9 Aralık'ta İspanya'daki karışık durumun inandırıcı olmayan bir resmini çizdi. 19 Kasım seçimlerinin Sağ'ın oy gücünü artırdığını kabul etti ama, Gil Robles'in "bizim saatimiz henüz gelmedi" sözünü aktardı. Komünist oylar konusunda herhangi bir şey söylemedi ama seçim sonuçlarının, "militan kitlelerin ekonomik mücadelesinde [PCE'nin] zayıf liderliğini yansıttığını" kabul etti. En sert saldırılarını, "İspanyol sosyal demokrasisinin lideri", Lenin'den alıntılar yapan ve "İspanyol Lenin'i" pozlarına giren "İspanyol devriminin baş celladı" Largo Caballero'ya ayırdı. Ancak Madrid'de 18 Ağustos'taki bir anti-faşist gösterinin birleşik cephenin zaferi olduğunu ileri sürdü. "Bir başka kitle örgütüne", İspanyol sahnesinin "belirgin bir özelliği" olan anarşistlere karşı mücadele gereğine işaret etti. Görüşmenin daha sonraki bölümlerinde Ibárruri, kuvvetle alkışlanan konuşmasında, işçilerin grevleri, köylülerin kalkışmaları hakkında güzel konuştu.[71] Bu başarısız toplantı için tipik olmak üzere, Togliatti her iki yana da dokundu. İspanya'da işçilerin ve köylülerin isyanları "yetersiz örgütlenmiş ve koordine edilmişti" ve bu anlamda "tam olgunlaşmamış"tı. Ancak bunlar, "bizim devrimci perspektifimizin doğruluğunun parlak bir şekilde onaylanması"ydı. Toplantının sonunda kabul edilen ka-

69 *Rundschau*, no. 46, 30 Kasım 1933, s. 1178.

70 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 3, 24, 333.

71 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 458-465, 525-531; iki konuşmanın 626-642'deki şekilleri Rusça metinden pek çok değişiklik göstermektedir.

rar tasarısı kendini, İspanya'da "devrim ve karşı-devrimin kavgaya tutuştuğu" ifadesiyle sınırlandırıyordu.[72] Ocak 1934'teki on yedinci Rusya parti kongresinde Manuilski, Largo Caballero'ya "bizler ve komünistler arasında asla hiçbir fark yok"muş gibi yaptığı için saldırdı ve PCE'nin kardeş delegesi olarak konuşan Ibárruri de komünist partilerin SSCB'nin savunması etrafında birleşme görevini uzun uzadıya anlattı.[73]

1934 yılının ilk yarısında Avrupa'nın her yerinde faşizmin yükselen dalgası, İspanyol Sağı'nın, özellikle de Hitler'i ziyaret eden ve Dollfuss'un Katolik diktatörlüğüne açıkça hayranlık duyan Gil Robles'in CEDA'sına taze güven ve saldırganlık getirdi. PSOE'de Largo Caballero, partinin daha ılımlı kesimlerini endişeye düşüren militanca sözleriyle dikkat çekiyordu. Anarşistler uzak duruyor ve işbirliğine yanaşmıyorlardı. PCE iyimser bir şekilde İspanyol işçileri tarafından heyecanla kabul edildiği söylenen bir anti-faşist kampanyanın mali destekçisi olduğunu ilan ediyordu.[74] 1934'ün başlarında ayrı bir Katalanya Komünist Partisi kuruldu ve ilk kongresini Barselona'da yaptı. Bu, Barselonalı işçilerin liderliğini anarşistlerin ve Maurín muhalefet grubunun elinden çekip almak ve Katalanya için ulusal self determinasyon ilkesini ileri sürmek için yapılmış bir girişimdi.[75] Nisan ayında, İspanya'nın her yanındaki 180.000 örgütlü işçiyi temsil ettiği iddia edilen 135 delegenin katıldığı bir kongre, Profintern'e bağlı bir komünist işçi sendikaları konfederasyonu, *Confederacion General del Trabajo Unitari* (CGTU) kurmak için Madrid'de toplandı. Bir kısmı daha önce CNT ve UGT'ye bağlı olan 50 işçi sendikasının yeni federasyona katıldığı söyleniyordu.[76] Ancak bu sırada İspanya'nın her yerinde devam eden grev ve karışıklıkların yaratılmasında PCE'nin herhangi önemli bir rol oynadığı konusunda az kanıt vardır.

---

72 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 585, 591.

73 *XVII S'ezd Vsesoyuznoy Kommunistiçeskoy Partii (b)* (1934), s. 315, 333-335.

74 *Rundschau*, no. 27, 26 Nisan 1934.

75 *Rundschau*, no. 36, 14 Haziran 1934, s. 1394-1395.,

76 *Rundschau*, no. 38, 28 Haziran 1934, s. 1517-1518.

Ayrıca PSOE de hareketsiz değildi. Barselona'da, belki de Maurín'in işçi-köylü birliğinin faaliyetlerinden cesaret bulmuş olarak –Sol bir platformda her partiden ya da partisiz işçileri bünyesine alarak– cazibesini genişletmeyi amaçlayan bir dizi "işçi ittifakları"nın ilkini oluşturdu. Sosyalistlerin hâlâ sosyal-faşist olarak alenen suçlandığı bir sırada bu yenilik PCE'de yalnızca husumet yaratabilirdi; Katalanya Komünist Partisi'nin ilk kongresi bunu "bir düşük" ve "devrimin birleşik cephesine karşı bir ittifak" olarak tanımladı. İşin aslına bakılırsa, PSOE de, PCE gibi, kendi desteği ve kontrolü altında bir birleşik cephe istiyordu; ve de işçi ittifakları, PCE'nin çok iyi bildiği gibi, bu amaca hizmet etmek üzere düşünülmüştü. İspanya'nın her yerinde siyasal gerilimin arttığı 1934 yazı içinde PCE'den gelen birleşik cephe çağrıları, PSOE'den gelen işçi ittifaklarına katılma çağrılarıyla karşılandı ki bunlar PCE tarafından öfkeyle reddedildi.[77] Bu karşılıklı hareketler, artan faşist tehdit karşısında, anarşistler de dahil her gruptan işçinin faşist tehlikeye karşı bir araya geldikleri çok sayıda gösteriyi engellemedi. Sorumluğunu PCE'nin üstlendiği, faşizm ve savaşa karşı bir gençlik kongresi Madrid'de 15-16 Temmuz'da toplandı ve UGT ve CNT temsilcileri de dahil 326 delege katıldı.[78] Ancak PCE'nin bu konudaki liderliği PSOE'ye karşı düşmanlığında en küçük bir oynama sağlamadı ve Moskova'nın tam desteğini almış göründü. Komintern dergisi bir başmakalede, "İspanya'daki Devrim Nasıl Fethedilebilir?" sorusunu cevaplandırmaya girişiyordu. PCE'nin "şu an için büyük bir kitle partisi" olmadığını kabul ediyordu. Ama iktidarı devrimci bir şekilde ele geçirme düşüncesinin, "*Rus Bolşeviklerinin onu başardıkları şekilde*" anarşist işçiler arasında bile gelişme kaydettiğine inanıyordu. Her ne kadar PCE ve PSOE liderleri arasında büyük ilke anlaşmazlıklarının varlığını kabul etse de, "bunların faşizme karşı mücadelede bir birleşik cephe yaratılmasına engel teşkil etmemesi gerektiğini" belirtiyordu. Ancak makale bu ayrılıkları ayrıntılı

77 *Rundschau,* no. 53, 4 Ekim 1934, s. 2289-2290.

78 E. Comin Colomer, *Historia del Partito Comunista de España,* i (1965), s. 136-137, 146-148.

bir şekilde ele alıyor ve özellikle, "İspanyol Lenin'i" olma iddiası taşıması Moskova'yı rahatsız eden Largo Caballero'ya saldırılarında hiddet gösteriyordu.[79]

Bununla birlikte, o noktaya gelindiğinde Komintern'de başka sesler de duyulmaya başlıyordu. Dimitrov'un yorulmak bilmez faaliyetleriyle canlanan faşizme karşı birleşik cephe hareketi güç kazanıyordu; 31 Temmuz'da Codovilla komisyonda Dimitrov'un raporunun hazırlanması için konuştu. "Burjuva demokratik devrim sırasında yapmış olduğu sekter hatalar nedeniyle PCE'yi sert bir eleştiriye tâbi tuttu" ve "ülkede anti-faşist bir blok kurulması ve tüm anti-faşist güçlerin bir araya getirilmesi sorununu gündeme taşıdı".[80] Bununla birlikte, Codovilla'nın Stepanov'la birlikte ya da ondan önce Moskova'dan Madrid'e yeni bir birleşik cephenin PCE'nin işçi ittifaklarına katılmasını gerektirdiği talimatıyla dönmesi bir tür şok yarattı. Yerleşmiş bir ilkenin ve uygulamanın böylesine ani bir şekilde tersine çevrilmesinin hazmedilmesi güçtü. Sorun parti merkez komitesinin 11-12 Eylül 1934'teki muhtemelen fırtınalı toplantısında tartışıldı. Komite kaçınılmaz olana boyun eğdi ve talimatı uzun ve biraz muğlak bir karar tasarısıyla onayladı. "Birleşik cephe sloganımıza olan heyecan dalgasını" selamladı. İşçi ittifaklarının "*devrimin harekete geçirici ana güçlerinden proletaryanın araçlarından yalnızca birisi*" olmasından şikâyet ediyor ve bunların fabrika komiteleri ve köylü komiteleri temeline dayalı işçi-köylü ittifaklarına dönüştürülmesi gerektiğini belirtiyordu. Komünistler bu ittifaklara girmeli ve olmayan yerlerde bunları yaratmalıydılar. Ancak bu onları, bahis konusu örgütler içinde "komünist partinin politika ve taktiklerine" güç vermekten alıkoymamalıydı.[81] Bu karar tasarısının kabulünü, iki gün sonra, komünist ve sosyalist gençlik birliklerinin ortaklaşa düzenlediği ve 90.000 işçinin katıldığı söylenen bir miting izledi.[82] Bununla

79 *Kommunistiçeskiy Internatsiyonal*, 1934, no. 25, s. 3-10.

80 *Vaprosiy Istoriy KPSS*, 1975, no. 8, s. 55.

81 *Kommunistiçeskiy Internatsiyonal*, 1935, no. 13-14, s. 75-78; karar tasarısı parti gazetesi *Mundo Obrero*'nun 17 Eylül 1934 tarihli sayısında yayımlandı.

82 *Rundschau*, no. 53, 4 Ekim 1934, s. 2390.

birlikte birleşik cephe sorunu, İspanya'da kendini özgün bir şekilde gösterdi. Başka yerlerde faşizme karşı işçilerin birleşik cephesi komünist ve sosyalist işçiler ve partiler arasındaki ilişkilere bağlıydı. İspanya'da ise bu esas itibariyle sosyalist ve anarşist işçiler ve onların kendi sendika federasyonları (UGT ve CNT) arasındaki ilişkiye dönüşmüştü; PCE ve onun çiçeği burnunda sendikal örgütü CGTU, ikincildi ve durumu yalnızca marjinal olarak etkiliyordu. Birleşik cephe konusunda PCE'nin söylediği ve yaptığı, işçi hareketinin bütününden çok kendisi için önemliydi.

Bu arada İspanya hızla bir anarşi durumuna sürükleniyordu. 1934 yazında Lerroux, artan huzursuzlukların baskısı altında, partisinin bir başka üyesi Samper lehine başbakanlıktan çekildi. Samper daha az gaddardı ve huzursuzluk dalgasını durdurmak konusunda Lerroux'ya göre daha az becerikliydi. 29 Eylül'de PCE sekretaryası üyelerini, "gericiliğin en koyu unsurunun" faşist bir diktatörlük kurmaya çalıştığı konusunda uyardı ve onları "apansız yakalanmamaları için her şeye hazır olmaya" çağırdı;[83] 2 Ekim'de PCE uzun erimli bir "Sovyet Rejimi için Platform" yayınladı. Bu platform toprak sahiplerinin, kilisenin ve devletin elindeki topraklara el konularak köylülere dağıtılmasını, büyük çaplı sanayinin müsadere edilmesini ve millileştirilmesini, işçiler için altı ya da yedi saatlik işgününü, Katalanya, Bask ve Galiçya için self determinasyonu ve Fas ve diğer sömürgelerin özgürleştirilmesini içeriyordu. İşçi-köylü hükümeti, "geniş işçi, köylü ve asker kitleleri" ve "*işçi-köylü ittifakları*"nca desteklenecekti.[84] İki gün sonra Lerroux, ilk kez CEDA'nın üç üyesinin de yer aldığı yeni bir hükümetin başına geri çağrıldı. CEDA'lı bakanların atanması, Sol tarafından, haklı olarak, baskı politikalarına prelüd ve yarı-faşist bir diktatörlüğün kuruluşu olarak yorumlandı. PCE'nin bir açıklaması, Lerroux ve Gil Robles'in "bir Hitler ve Mussolini rejimi kurmak istediklerini" duyuruyordu.[85] Madrid'de ve diğer sanayi şehirlerinde büyük grevler oldu; Barselona'da "federal İspanya cumhuriyeti" için-

83 *Kommunistiçeskiy Internatsiyonal,* 1935, no. 13-14, s. 80-81.

84 *Kommunistiçeskiy Internatsiyonal,* 1935, no 31, s. 40-44.

85 *Kommunistiçeskiy Internatsiyonal,* 1935, no. 13-14, s. 79.

de bağımsız bir Katalan devleti ilan edildi. Hareket büyük ölçüde kendiliğinden ve örgütsüzdü. Ancak sosyalistler, komünistler, işçi köylü bloku ve işçi ittifaklarının hepsi meydandaydı. Anarşist CNT uzak duruyordu. Askerî birlikler göreve çağrıldı ve karışıklıklar, öteki işçilerden daha iyi örgütlenen maden işçilerinin madenleri ve fabrikaları ele geçirdikleri, eyalet başkenti Oviedo'yu işgal ettikleri Asturias eyaleti dışında her yerde birkaç saat içinde bastırıldı. İşçileri yerinden oynatmakta başarısız olununca, Fas'tan usta askerî birlikler getirildi ve operasyonun başına da yükselen bir general, Franco geçirildi. Asturias'ın her yerinde hemen hemen on beş gün süren bir iç savaştan sonra isyancılar ezildi. Çarpışmalarda ya da hunharca misillemelerde binlerce kişi öldü. Birbirinden ayrı direniş mahalleri yavaş yavaş muzaffer ordu tarafından temizlendi ve 1934-35 kışı uzun tutuklama serileri, işkence altında sorgulamalar ve isyanda suçu olduğundan kuşkulanılanların idamıyla geçti. Franco Sağ'da ülkenin kurtarıcısı, Sol'da işçi kasabı olarak ün kazandı. PSOE'nin pek çok lideri, Largo Caballero da dahil, hapse atıldı. Eski başbakanlardan Azaña tutuklandı daha sonra salıverildi. PCE'nin lideri Díaz, belki de otoritelerin dikkatini çekmeyecek kadar önemsiz olduğundan tutuklamadan kurtuldu.

Asturias maden işçilerinin kanlı yenilgisi ve Avrupa'da bir başka faşist rejimin ortaya çıkma ihtimali Komintern saflarında tüyleri diken diken etti. Mücadele hâlâ devam ederken IKKI, İkinci Enternasyonal ve bütün ülkelerin kadın ve erkek işçilerine yönelik bir çağrı yayınladı. Çağrı, "İspanya'nın faşist-monarşist gericiliğinin" bütün askerî gücünün, "komünist ve sosyalistler arasında birliği gerçekleştiren, 'işçi ittifakının liderliği altında' savaşa giren ve bu ittifakı mücadelede dökülen kanla pekiştiren" işçilerin ve köylülerin üstüne bindiğini resmediyordu. İspanya proletaryasını desteklemek için İkinci Enternasyonal'i "derhal ortak eyleme" davet ediyor ve bu amaçla Enternasyonal'le temas kurmak üzere Cachin'e talimat veriyordu.[86]

86 *Rundschau*, no. 54, 11 Ekim 1934; Cachin'in bu çağrının bir kısımını okuduğu ve Vandervelde ve Adler'in de hazır bulunduğu Cachin-Thorez buluşması için yedinci bölüme bakınız.

Katalanya Komünist Partisi, "kanlı baskıya, yüzlerce acele idama rağmen, karşı-devrimin zafer kazanamadığını" ve "devrim için değerli bir silahın", işçi ittifakının gerçekleştirilmiş olduğunu duyaran bir beyanname yayınladı.[87] PCE merkez komitesi, daha kapsayıcı bir kararla, "İspanya, Katalanya, Bask ülkesi ve Galiçya'nın işçilerine" hitap ediyor ve "Asturias'ın kahraman proletaryasını" selamlıyor; taktik ve organizasyon konusunda parti içindeki "görüş farklılıklarımıza" tehditkâr bir şekilde göndermede bulunuyordu. Devrim için yapılan siyasal ve örgütsel hazırlıklar yetersiz kalmıştı ve "*kırsal alanların kuvvetli güçleri*" tümüyle mücadeleye katılamamıştı. "Birlik ve çelik disiplin" yoktu. Katalan cumhuriyetinin lideri Companys, "halkın devrimi korkusuyla, düşman kuvvetlerine teslim olan... o yalpalayan kişilerden birisi" olarak haksız yere lanetleniyordu. İşçi ittifaklarından yalnızca söylevin retoriksel kısmında dolaylı bir şekilde söz ediliyordu:

> Yaşasın işçilerin ve köylülerin hükümeti!
> Yaşasın Sovyetler!
> Yaşasın işçi ve köylü ittifakları içinde birleşen proletarya!
> Yaşasın dünya devrimi ve onun genelkurmayı Komünist Enternasyonal!
> Yaşasın İspanya Komünist Partisi![88]

Togliatti Komintern haber bülteninde yer alan bir makalesinde tipik olarak tartışmalı konuları geçiştiriyor, işçi ittifaklarından söz etmiyor, sosyalistleri ve özellikle de anarşistleri –yenilginin liderlerini– suçluyordu; bülten, PCE'nin emperyalizme karşı enerjik bir kampanyasının ayaklanmayı ezmek için Fas'tan asker getirilmesini önleyeceği yolunda, doğrulanması olanaksız bir hipotezle, son buluyordu.[89] MOPR merkez komitesi bütün dünyadaki seksiyonlarına İspanyol terörünün kur-

87 *Rundschau*, no. 56, 25 Ekim 1934, s.2502.

88 *Rundschau*, no. 58, 8 Kasım 1934, s. 2578-2579.; İspanyol Kızıl işçi sendikaları federasyonunun, öteki sendikaların "anti-Marksist" liderlerine saldıran manifestosu için bakınız *Rundschau*, no. 58, 8 Kasım 1934, s. 2618.

89 *Rundschau*, no. 58, 8 Kasım 1934, s. 2575-2577; makale ayrıca P. Togliatti, *Opere*, III (1973), ii, 489-497 içinde yer almaktadır.

banlarının yardımına gelmeleri için çağrı yaptı. Sovyet sendikalarından katkılar olduğu duyuruldu ve pek çok ülkede protesto gösterileri düzenlendi.[90] Asturias maden işçilerinin ayaklanması, İspanya'yı uluslararası devrimin ve faşizmin saldırısına karşı direnişin resmine yerleştirmişti.

İspanya'nın her yerinde muhafazakârlar ve hatta burjuva radikaller fena halde korktular; kanaatler keskin bir şekilde Sağ'a kaydı. CEDA'nın saati gelmişti. Mart 1935'e gelindiğinde katliam, geriye kalmış olan çok az sayıdaki ılımlıya yeterince ileri gitmiş görünüyordu. Cumhurbaşkanı, Asturias'tan iki milletvekili ve Katalan cumhuriyetini ilan etmiş olan Companys'nin ölüm cezasını hafifletti. CEDA'lı üç bakan, bu hoşgörü karşısında hükümetten istifa ederek iki ay kadar sürecek bir krizi başlattı. Kriz nihayet, 6 Mayıs 1935'te yeniden kurulan hükümette, CEDA'lı bakanlarını sayısını, üçten beşe çıkararak çözüldü; bu bakanlar arasında ürkütücü Gil Robles Savaş Bakanı olarak yer alıyordu.

Kriz Sol'un partileri arasında kendiliğinden kimi konularda işbirliğini geliştirdi. Mart 1935'te PSOE ve PCE'nin ve diğer Sol örgütlerin misillemelerin kurbanlarına yardım etmek üzere aralarında ortak bir komite kurdukları bildirildi.[91] Mayıs ayında Gil Robles'in atanmasıyla faşist rejime doğru gizlenemeyen gidiş Sol'da korku yarattı. PCE bütün Sol partilere ve örgütlere, hükümetin istifasını ve yeni seçimleri, demokratik özgürlüklerin geri verilmesini, büyük mülklere el konulmasını, Katalanlar ve Basklılar için self determinasyonu, Fas'ın özgürlüğünü ve de faşist örgütlerin feshedilmesini içeren bir programa sahip antifaşist bir halk bloku kurulması için çağrı yapmaya yöneldi.[92] Programın yalnızca işçi ve köylülere değil, radikal demokrat-

90 *Rundschau*, no. 63, 6 Aralık 1934, s. 2857-2859.

91 J. Duclos, *Mémoires*, ii (1969), 103; Komintern'in yedinci kongresindeki bir İspanyol delegeye göre, inisiyatif Madrid'de MOPR'un bir toplantısında başlatılmıştı (*Rundschau*, no. 50, 25 Eylül 1935, s. 2160).

92 E. Comin Colomer, *Historia del Partito Comunista de España*, i (1965), s. 435-436; Komintern'in yedinci kongresinde Hernández, sosyalistlerle birlikte bu çizgide hazırlanan bir çağrıdan söz etti (*Rundschau*, no. 60, 30 Ekim 1935, s. 2431); bu çağrıdan mı yoksa başka bir çağrıdan mı söz edildiği açık değildir.

lara da cazip gelecek şekilde hazırlanması, Moskova'da Dimitrov'un çoktan öncülüğünü yaptığı, "birleşik" cepheden "halk" cephesine geçişi ifade ediyordu.

Partiden gelen bu çağrıyı, "İspanya'nın Sosyalist, Komünist, Anarşist ve Sendikalist Emekçilerine" olduğu kadar "Katalanya, Bask ülkesi ve Fas'ın emekçilerine" yönelik, Díaz, Marty ve Togliatti'nin ortaklaşa imzaladığı bir Komintern manifestosu izledi ya da ona eşlik etti. Asturiaslı maden işçilerinin elde ettikleri ilk zaferin "İspanyol işçilerinin elinden kaçtığı"na hayıflanan manifesto, PCE'ye 1917 Bolşevik devriminin derslerini öğrenmesini salık veriyordu. PSOE'yi, Nisan 1931'de monarşinin devrilmesinden beri izlediği devrimci olmayan "burjuvazi ile işbirliğinin reformcu yolu" nedeniyle kınıyor; ve partiyi aşırı reformcu unsurlarından temizlemedeki başarısızlığı nedeniyle Largo Cabalero'yu adını vererek eleştiriyordu. En ağır suçlamalar, Asturias ayaklanması sırasında "açık ihanet"ten suçlu olan anarşistlere ayrılmıştı. Manifesto son olarak, 1931'den sonra işçi-köylü ittifakı ve birleşik cephe sorunlarıyla başetmeyi beceremediği için PCE'yi suçluyordu. Sosyalistler ve komünistler arasında, "geçici bir devrimci hükümet kurulması" ve benzersiz, gerçekten devrimci proletaryanın partisi için, ulusal ve yerel düzeyde "eylem birliği", "tam bir anti-faşist halk cephesi" talep ediyordu.[93] Manifesto daha karmaşık bir belgeydi ve partinin çağrısındaki ortak program önerisine göre daha fazla gizli çekince içeriyordu. Muhtemelen 1935 baharında Komintern'de hâlâ geçerli olan görüş ayrılıklarını yansıtıyordu.[94]

Bu çağrılarda somutlaşan geniş anti-faşist "halk" cephesi kavramı, Madrid'deki bir sinemada, 2 Haziran 1935'te –belki de PCE'nin İspanya Sol-kanat siyasetinde ilk kez etkili bir şekilde ortaya çıktığı– halka açık bir toplantıda, Díaz tarafından başlatılmıştı.[95] Bu PSOE'nin karşısına can sıkıcı bir iki-

93 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal*, 1935, no. 13-14, s. 4-15; E. Comín Colomer, *Historia del Partito Comunista de España*, i (1965), s. 437-455'te yazarının muhtemelen Togliatti olduğunu belirtmektedir. Ne bu, ne de partinin çağrısı tarihlidir; ama her ikisi de, iç kanıtlara göre Mayıs ayında yayınlanmıştır.

94 Sekizinci bölümün sonlarına bakınız.'

95 Diaz'ın anıları, aktaran P. Preston, *The Coming of the Spanish Civil War*

lem koyuyordu. Kıdemli parti lideri Besteiro, Ekim ayaklanmasını reddederek kendisini sonunda gözden düşürmüş; ve Prieto, Sağ'ın ya da PSOE'nin ılımlı kanadının lideri olarak ortaya çıkmıştı. Largo Caballero, devrimci Sol'da egemen figür olarak yerini korumuştu. Ancak, Prieto temsil edici figürü Azaña olan cumhuriyetin burjuva radikal savunucularıyla birleşik bir anti-faşist cephe için çalışırken, Largo Caballero PSOE ve PCE arasında birleşik bir anti-faşist cephe isterken, ne Prieto ne de Largo Caballero bütün bu grupları kucaklayan komünist halk cephesi için hazırdılar. Özellikle Largo Caballero, Marx ve Lenin'den alıntılar yaparak burjuvazi ile ittifaka hazır oluşunu, işçilere ihanet ve Moskova'nın buyruklarına boyun eğme saydığı PCE'ye saldırıyordu. PSOE liderliğindeki karışıklık 1935 yazında İspanyol siyasetinin tüm karışıklığını yansıtıyordu. Azaña, cumhuriyetin dağılan dokusunu bir arada tutmaya çalışırken, eğreti hükümetler birbirini izledi. Her ne kadar sözde cumhuriyete sadık ve anayasal eylemlerle sınırlı olsalar da Gil Robles ve CEDA daha ağzı kalabalık ve mevcut çıkmazı aşma girişimlerinde daha açık bir şekilde faşist oldular. Artık oğlu hareketin lideri olan Primo de Rivera'nın monarşist geleneğini temsil eden Falanjistler, 1931'den sonra aşırı Sağ için güvenilir bir güç olarak ilk kez ortaya çıktılar. Temmuz'da Díaz, Mije Garcia, Martínez ve Ibárruri, Komintern'in yedinci kongresinde halk cephesinin genel heyecanına ortak olmak üzere Moskova'nın yolunu tuttular.[96]

(1978), s. 142-143; B. Leibzon ve K. Şirinya, *Pavorot vı Politike Kominterna* (2. baskı, 1975) s. 112. *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal: Kratkiy İstoriçeskiy Oçerk* (1969), s. 384'te PCE'nin "1935 baharında halk cephesi kurulması mücadelesinde gerçek bir başarı elde etmeye gücü olduğunu" iddia ediyor.

96 E. Comín Colomer, *Historia del Partito Comunista de España*, i (1965), s. 513'e göre, İspanyol delegasyonu, Asturias felaketinden sonra SSCB'ye kaçmış olan mültecileri de içeriyordu.

ON ALTINCI BÖLÜM

UZAKDOĞU

Çin'de parti ve sovyetler

Çin Komünist Partisi (CCP) Çang Kay-şek'in amansız zulmü altında parçalanır ve Li Li-san'ın yanlış liderliği altında Çen Tu-hsiu'nun[1] ihanetiyle moral yitirirken, Güney Çin'de köylü sovyetleri ve Kızıl Ordu gelişme kaydetmeyi sürdürüyordu. Ocak 1930 başlarında Mao Zedung'un "dördüncü Kızıl Ordu'nun dokuzuncu parti konferansı" dediği konferans batı Fukien'de Kut'ien'da toplandı.[2] Mao'nun bu sıradaki otoritesinin esas itibariyle Kızıl Orduların Genel Cephe Komitesi olarak adlandırılan şeye dayanmış olduğu görülüyordu; konferansın asıl amacı onun otoritesini güçlendirmek ve Şangay'daki parti merkezinin bağımsızlığını savunmaktı. Konferansa sunulmak üzere Mao tarafından önceden hazırlanan karar tasarısı, onun Marksist ideolojiye ve parti kararlarına kesinlikle boyun eğilmesi konusundaki alışılagelmiş maharetini gösteriyordu. Yanlışların, "köylülük ve diğer küçük-burjuva kökenli unsurlar"dan derlenmiş "Dördüncü Kızıl Ordu'daki komü-

1 Bakınız *Foundations of a Planned Economy 1926-1929*, cilt 3, s. 889-893.

2 E. Snow, *Red Star Over China* (3. baskı, 1972), s. 198; bu konferansın kaynakları konusunda tam ve biraz spekülatif bir değerlendirme için bakınız J. Rue, *Mao Tse-tung in Opposition: 1927-1935* (1966), s. 171-188. A. Smedley, *The Great Road* (1956), s. 267'ye göre konferans Çu Teh'in Kut'ien'e geldiği gün, 1 Ocak 1930'da toplanmıştı.

nist parti örgütünde proleter olmayan düşünceler"den kaynaklanmış olduğu söyleniyordu. Ancak bu yanlışların teşhisi güçlü bir bağımsızlığın işaretlerini taşıyordu. Kimi yoldaşlar "devrimin siyasal görevlerini" görmezden gelmişlerdi ve yalnızca askerî bir bakış açısını benimsemişlerdi; bu onları "devrimci aceleciliğe" kapılmaya sevk ediyordu. "Ultra-demokrasi" ve "mutlak eşitlikçilik" de ayrıca eleştiriliyordu; ve taslak "lumpen proleter ve küçük burjuva ideolojisinin bir karışımı" olarak tanımlanan"komploculuğun" bir kez daha suçlanmasıyla son buluyordu.[3] Bu Şangay'da Li Li-san'ın savunduğu uzlaşmaz çizgiye apaçık bir saldırıydı ve 1930 Şubatı'nda[4] Moskova'da IKKI prezidyumunda ortaya çıkan görüşlere çok daha yakındı ve bu konuda Mao'nun herhangi bir bilgisi olamazdı.

Kut'ien konferansında tam olarak neler olduğu belirsizdir. Besbelli ki keskin bir mücadele yaşanmış ve bunun sonucunda, Mao tarafından "Troçkist hizip"e (akla yakın olmayan bir yakıştırma) mensup oldukları söylenen bazı parti liderleri ve Kızıl Ordu komutanları görevlerinden alınmışlardı.[5] Bu uygulama muhtemelen acımasızdı. Ama bunun Mao Zedung ve Çu Teh'in Kızıl Ordu ve sovyetler üzerindeki otoritesini ve Şangay'da parti liderliği içindeki bağımsız tavrını güçlendirdiğine kuşku yoktur. Konferans sırasında Mao en ünlü makalelerinden birisini, "Tek Bir Kıvılcım Bütün Bir Bozkırı Tutuşturabilir"i yayımladı. İddiaya göre partideki karamsar eğilimleri dengelemek için tasarlandığı söylenen makale "devrimin sübjektif güçlerini abartan" yoldaşların "devrimci aceleciliği"ne karşı uyarıyı tekrarlıyor ama, bu güçleri küçümseme konusundaki zıt yanlışı da küçük görüyordu. Parti merkez komitesine gönderilen 5 Nisan 1929 tarihli mektuptan,

---

3 *Selected Works of Mao Tse-Tung*, i, (1954), s. 105-115; metin 1949 yılına kadar yayınlanmadı ve bunun konferans tarafından kabul edilen karar tasarısının metni ile aynı olup olmadığı açık değildir. Mao'nun bu dört ciltlik *Seçme Eserleri*, İngilizce olarak Londra ve New York'ta 1954-1956'da basılmıştı; Pekin'de 1961-1965'te yayımlanan İngilizce bir edisyon farklı bir çeviri kullanmıştır ve bir edisyonda yer alan kimi noktalar diğerinde yer almamaktadır.

4 Birinci bölüme bakınız.

5 E. Snow, *Red Star Over China* (3. baskı, 1972), s. 198-199.

Mao'nun Kızıl Ordu örgütlerinin bağımsız statüsünü tanımladığı ve savunduğu iki pasajı önemle aktarıyordu.[6]

Kut'ien konferansının devamı, güney Kiangsi'de 7 Şubat 1930'da toplanan ve 30 parti örgütünü temsil eden 70 ya da 80 delegenin katıldığı önemli bölgesel parti konferansı oldu. Konferansın en tartışmalı konusu toprak yasasının kabulüydü. Güney-batı Kiangsi'de arazinin yüzde 40'ının büyük toprak sahiplerinin, yüzde 30'unun dinsel kurumların ve yalnızca yüzde 30'unun yoksul köylülerin elinde bulunduğu söyleniyordu. Toprakların yeniden dağıtımına direnen o "oportünistler"in direnci kırıldı; mülklere el konulması ve toprakların yoksul köylülere dağıtılması için köklü önlemler kararlaştırıldı. Ancak ilkeyi açıklamak, onu uygulamaktan daha kolaydı ve bu sırada çok fazla bir şey elde edilmiş olduğu kuşkuludur. Konferansın aldığı en mühim karar, 17 üyeli yürütme komitesi ve seçilmiş bölgesel sovyetler kongresinden oluşan Kiangsi eyalet sovyet hükümetinin kurulmasıydı. Rus sovyet modeline göre bir hükümet kurulması Kızıl Ordu'nun işgal ettiği yerlerdeki örgütlenmede dikkate değer bir adımdı.[7]

CCP'nin merkezî organları arasında temas olmayışı Şangay'da istikrarsız bir duruma yol açıyor; Kızıl Ordu ve güney Çin'deki sovyetlerle bunlar arasındaki temel muhalefet ve rekabeti maskeliyordu. Devrimci mücadeleye sanayi işçilerinin önderlik edeceği ve köylülerin onların müttefikinden başka bir şey olamayacağı ilkesini gerçeklerle bağdaştırmak giderek zorlaşıyordu. Resmî parti açıklamaları iki aşikâr yanılgıya dayanı-

6 *Selected Works of Mao Tse-Tung*, i, (1954), s 116-128; 5 Nisan 1929 tarihli mektup için bakınız *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, cilt 3, s. 889.

7 E. Snow, *Red Star Over China* (3. baskı, 1972), s. 199; *Sovety v Kitae*, Ed. E. Johanson ve O. Taube (1933) s. 227-244. Sonraki anlatımın tam öyküsü, bir CCP "eğitmeni"nin Ekim 1930 tarihli raporudur. Konferansta merkez komitesinin herhangi bir temsilcisinin hazır bulunması olası değildir; 1930'un ilk yarısında güney Çin'deki olaylar hakkında komiteye ya çok az bilgi ulaşmış ya da hiç ulaşmamıştır ve kesinlikle Moskova'ya hiç bilgi sızmamıştır (ileriki sayfalara bakınız). "Güney-batı Kiangsi sovyet bölgesi delegasyonunun, birinci Çin Sovyetleri Kongresi"ne gönderdiği bir rapor gecikmeli olarak 1930 sonbaharında *Kommunistiçeski İnternatsiyonal*, 1930, no. 25, s. 37-43'te yayımlanmıştır. 1930 Şubat tarım yasasının bir çevirisi için bakınız J. Rue, *Mao Tse-tung in Opposition: 1927-1935* (1966), s. 300-304.

yordu. Çin'de parti proletaryaya önderlik etmiyor ve köylülüğün önderi ise ne parti ne de proletarya köylülüğe önderlik ediyordu. Komintern'in CCP'ye 26 Ekim 1929 tarihli son talimatı esas itibariyle emperyalizmle mücadeleyle ilgiliydi. Ancak partinin etkisizliğinin genel eleştirisi bağlamında, "Mao Zedung ve Ho Lung'un etkin olduğu bölgeler"den söz ediliyor ve "komünist partinin temel ve ana görevinin devrimci mücadelede bir önderlik rolü kazanmak" olduğu üzerinde ısrarla duruluyordu.[8] 26 Şubat 1930'da parti merkez komitesi, bilinen "yükselen devrimci dalga" teması üzerine önemli bir açıklama yayınladı. Partinin şehirlerdeki ve sanayi işletmelerindeki üye sayıları ve örgütlenmesinde ilerleme olduğunu öne sürerek, "bir ya da birkaç eyalette, özellikle Wuhan yöresinde ve komşu eyaletlerde bir ilk zaferin elde edilebileceği" konusunda iddialı bir güvence ortaya attı. Ancak bu bir yön değişikliğini gerektiriyordu:

> Çu Teh ve Mao Zedung'un komuta ettiği birlikler ve batı Hupei'dekiler hâlâ kendi eski moda baştan savma dağılımlarına bağlı kalıyorlar... Hem stratejik hem de taktik olarak birlikler, düşmanın canalıcı pozisyonlarını mahvetmek için ana şehirlere ve başlıca ulaşım yollarına doğru hareket etmelidir.[9]

"Li Li-san çizgisi" olarak bilinen şeyin temeli böyle atıldı; Mao'nun baştacı edilen gerilla taktikleri kavramıyla bu –Kızıl Ordu'nun başlıca şehirlere ve sanayi merkezlerine yönelik ileri harekât talebi– çelişiyordu. Meselede Li'nin kontrolü ele geçirme girişimi barizdi. Aynı anda, CCP merkez komitesinin, Bütün Çin İşçi Federasyonu ile birlikte sovyet bölgelerinden gelecek delegelerin Şangay'da yapılacak konferans çağrısı yayınlandı.[10]

Çağrı ve konferansın Mayıs sonunda toplanması arasında geçen üç ay, merkezden gelen bir dizi kulak tırmalayıcı öğütle

---

8 *Strategiya i Taktika Kominterna* (1934), s. 257; IKKI'nin bu mektubu için bakınız *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929,* cilt 3, s. 902-903.

9 W. Kuo, *Analytical History of Chinese Communist Party*, ii (Taiwan, 1968), s. 109-112.

10 B. I. Schwartz, *Chinese Communism and the Rise of Mao* (1951), s. 140-141.

doluydu. 3 Nisan 1930'da merkez komitesi Kızıl Gençlik Ordusu'nun Cephe Komitesi'ne yönelik, Kızıl Ordu'nun birincil görevinin şimdi "merkezî şehirlere kesin hamleler yapması" ve bu hamleler için en bariz alanın, "merkezî odak Wuhan olmak üzere, Hunan, Hupei ve Kiangsi" eyaletleri olduğunu açıklayan bir talimat mektubu yayımladı. Wuhan'daki bir zafer, "devrimin bütün ülkedeki zaferinin başlangıcı" olacaktı. Mektup, itiraz edilmez terimlerle sona eriyordu: "Merkez komitesi yoldaş Mao Zedung'un ulusal sovyet konferansına katılmasına karar vermiştir. Kendisi merkez komitesinin kararına uymak zorundadır".[11] Li Li-san'ın parti basınında birbirini izleyen makaleleri, çağrısından hiç de memnun olmayan hasımları bulunduğunu ima ediyordu. "Köylülüğün gücünün, özellikle de Kızıl Ordu'nun, işçilerin gücünü aştığına" inanmanın, "işçi sınıfının gücüne inançsızlıktan" kaynaklanan bir sapma olduğunu iddia ediyordu. Li, "'şehirlerin kırlar tarafından kuşatılması' laflarını ya da şehirleri almak için Kızıl Ordu'ya güvenmeyi" saçmalık olarak reddediyordu. Hiçbir strateji, "proletarya devrimin lideri, köylüler onun müttefikidir" temel ilkesinden ayrılamazdı.[12] Li'ye önemli görünen, Kızıl Ordu'nun, devrimci işlevini yerine getirirken partinin emir ve kontrolüne tâbi olmasıydı. Böyle bir itaat proletaryanın devrimdeki liderliğini sembolize ederdi. Mao'nun Kızıl Ordu'yu CCP'nin vesayetine sokma konusundaki bu girişimlere nasıl tepki gösterdiği yalnızca tahmin edilebilir. Diğer Kızıl Ordu liderlerinin Mao'nun ihtiyatlı politikası altında tedirgin olmaları, daha sonra Kızıl Ordu'yu bölen, iç ayrılıkların bu sırada başlamış olması muhtemel görünmektedir. Her halükârda Mao her zamanki çatışmayı önleyici taktiklerini uyguladı. Şangay'a seyahat etmedi.

Bu sırada Moskova'dan gelen hiçbir şey ikilemin çözülmesi-

---

11 W. Kuo, *Analytical History of Chinese Communist Party*, ii (Taiwan, 1968), 38-42; 26 Nisan 1930 tarihli bir başka mektup Mao'nun Şangay'da hazır bulunmasının gerekliliği konusunda ısrar ediyordu (*aynı kaynak*, ii, 42-44). Bu her iki mektup için ayrıca bakınız Hsiao Tsoliang, *Power Relations within the Chinese Communist Movement* (1961), s. 14-18.

12 Bu makaleler için bakınız B.I. Schwartz, *Chinese Communism and the Rise of Mao* (1951), s. 138-139.

ne yardımcı olmadı. Komintern yetkilisi Madyar'ın bir makalesi, "Kiangsi grubunun kalıntıları ve Çang Fakwei'nin birlikleri", –modası geçmiş garip bir tanımlama– "Nanking'e darbe vurmaya hazırlanıyorlar" diye not ediyordu. "Partizan savaşının ve köylü ayaklanmalarının işçilerin grev ve gösterilerinden daha fazla olduğunu" ve "kırsal bir devrimin ilerlediği"nin farkındaydı. Ama CCP, "köylülerin işçiler olmadan zafer kazanamayacağını" ve partinin köylü hareketinin başına geçmesi gerektiğini biliyordu.[13] Doğu sekretaryasının başı Mif, *Pravda*'daki bir makalede Çin Kızıl Ordusu'ndaki lumpen proleter unsurların oranının büyüklüğüne dikkat çekiyor ve "partizan hareketinin ana sanayi merkezlerinden uzak kalmış yörelerde geliştiğine ve köylü hareketinde işçilerin liderliği sorununun hâlâ çözülmekten çok uzak olduğuna" işaret ederek makalesine son veriyordu.[14] Çin üzerine bir başka Sovyet uzmanı, "Çu Teh'in ordusunun" ve bir başka general P'eng Teh-huai'nin zaferlerini kutluyor ama ele geçirilen yerlerin şehirlerden çok, kırsal bölgeler olduğunu belirtiyordu. "CCP tarafından toplantıya çağrılan Çin'in bölge sovyetleri temsilcilerinin, işlevi partizanlar, partizan savaşı ve sanayi proletaryasının eylemleri arasında yakın, savaşçı bir işbirliği kurmak olan kongresi"ni dört gözle bekliyordu.[15] Bu makalelerin hiçbiri Mao Zedung'un adını zikretmiyordu. İronik olarak Mao'nun adından bu sırada Komintern basınında yalnızca, onu "bir Bolşevik ve kelimenin gerçek anlamında Çin proletaryasının savunucusu" olarak selamlayan bir ölüm ilanında söz ediliyordu.[16]

Adı belirtilmeyen bir Çinli tarafından "Çin'in Sovyet Bölgelerinin Temsilcilerinin Birinci Kongresi" başlıklı bir makale Nisan ayında Komintern dergisinde yayımlandı;[17] ve konferans 30 Mayıs 1930'da Şangay'da toplandı. Çeşitli sovyet bölgelerin-

13 *International Presse-Korrespondenz*, no. 32, 8 Nisan 1930, s. 748-749.

14 *Pravda*, 28 Nisan 1930.

15 *International Presse-Korrespondenz*, no. 43, 20 Mayıs 1930, s. 944-945.

16 *International Presse-Korrespondenz*, no. 26, 18 Mart 1930, s. 634; Mao'nun ölümü haberinin kaynağı izlenmemiştir.

17 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal*, 1930, no. 9, s. 8-16.

den gelen delegeler raporlar sundular.[18] Kongre, sovyet yönetiminin anayasası ve görevleri, geçici bir toprak yasası, bir çalışma yasası, SSCB'nin savunulması için bir çağrı ve Bütün Çin Sovyetler Kongresi'nin erken toplanması için bir manifesto içeren bir karar tasarısı kabul etti.[19] Ama konferans Moskova'da çok az ilgi gördü; ve Komünist Akademi'nin Çin Enstitüsü'nün alınan kararları gecikmeyle yayınlayan dergisi, kararların başına çok eleştirilen bir yorum koydu. Konferans, "Çin devriminin geride kalan kısmını, şehirlerdeki işçi hareketlerini" tamamen unutmuştu; hükümetin, sendikaların ve yoksul köylülerin örgütlenmesini ihmal etmiş ve sovyet hareketinin yerel gelişmesinin önemini kavramayı başaramamıştı. Kırsal alana ilişkin kararları tutarsız olmuş, mülklerin parçalanması ve bunların Sovhoz ve Kolhozlara dönüştürülmesine çok fazla vurgu yapmıştı. "Hem Sağ yanlışlar hem de 'Sol' zikzaklar"dan suçluydu.[20] Güney Çin'deki sovyetler gelişme göstermeyi sürdürüyordu. 1930 yazında –yalnızca Kiangsi'de 71 adet– 100'ün çok üzerinde sovyet bölge komitesi 30 ya da 40 milyon nüfusu içeriyordu.[21] Ama, kuzey Kiangsi, Nanchang, Kiuhiang ve Kançow'dakiler de dahil şehirler, sağlam bir şekilde Çang'ın ellerinde kalmıştı. Öyle anlaşılıyor ki, konferans Şangay'daki CCP ile sovyet bölgeleri ya da onlarla Moskova'daki otoriteler arasındaki ilişkileri sağlamlaştırmak için hiçbir şey yapmamıştı.

Bu konferansın devamı CCP politbürosu tarafından 1 Haziran 1930'da kabul edilen, daha sonra parti tarihinde Li Li-san'ın felaket getiren "Sol" çizgisinin zaferi olarak ele alınan uzun bir siyaset beyanı oldu. "Yeni Devrimci Dalga ve Bir ya da Birçok Eyalette İlk Zafer" gibi önemli bir başlık taşıyan bel-

18 Kwangsi ve doğu Kwangtung'dan gelen raporlar *Sovety i Kitae*, Ed. E. Johanson ve O. Taube (1933), s. 195-200, 320-324'te ve Kiangsi'den gelen rapor ise *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal*, 1930, no. 25, s. 37-44.

19 *Problemiy Kitaya*, no. 4-5 (1930), s. 176-198.

20 *Problemiy Kitaya*, no. 4-5, (1930), s. 172-176. CCP'nin 1930 Eylülü'ndeki üçüncü plenumunda Hsiang, konferansta Li Li-san ile Ho Meng-hsiang arasında, muhtemelen çalışma yasası etrafındaki sürtüşmeye göndermede bulunuyordu; iki adam arasındaki ilişkilerin ışığında bu akla yakın gelmektedir (ileriki sayfalara bakınız).

21 *Problemiy Kitaya*, no. 4-5, (1930), s. 167.

ge cüretkâr bir şekilde Çin'in, "egemen dünya emperyalizm zincirinde en zayıf halka".–Çin devriminin, "dünya devrimini ve nihaî sınıf savaşını başlatacak"– kopan ilk halka olacağını ilan ediyordu. Öte yandan, "Çin devriminde sosyalizmin zaferi, dünya devriminden ayrılmayacaktı"; "Birliği'nin çoktan muzaffer olmuş proletaryasının desteği" belirleyici etken olacaktı. Karar tasarısı, "köylülüğün büyük devrimci rolünü" ve "kırsal devrim içinde Kızıl Ordu'nun doğuşunu" teslim ediyordu; bunun Çin'e özgü bir özellik olduğu söyleniyordu. Ancak, "şehirleri kuşatmak için kırları kullanmak" ve "şehirleri ele geçirmesi için Kızıl Ordu'ya güvenmek" son derece yanlış bir algıydı; şehir proletaryasının rolü esastı. Bununla birlikte, en acil görev, "düşmanın başlıca güçlerine, ana şehirlere ve ulaşım yollarına saldırılar düzenleyecek Kızıl Ordu'nun enerjik bir şekilde yaygınlaştırılması"ydı. Geçmişin, şehirlere saldıran ama onları işgal etmeyen ve oralarda sovyetler kurma konusunda hiçbir girişim yapmayan "gerilla taktikleri" şiddetle kınandı. Amaç, "siyasi iktidarın ele geçirilmesi ve başlıca şehirlerdeki silahlı ayaklanmalarla eşgüdümlü bir şekilde ulusal-devrimci bir rejim kurulması" olmalıydı.[22] Bir aydan biraz daha fazla bir süre sonra, 21 Temmuz 1930'da parti merkez komitesi bu kararları onaylayan bir sirküler yayınladı. Devrimci atılım, "yeni bir zirveye doğru hızlanan bir tempoyla ilerliyordu". İşçiler şehirlerde siyasal genel grevler örgütlemeliydiler. Kızıl Ordu, "düşman kuvvetlerini yok etmek için büyük çaplı muharebeler" ve "belli başlı hedef bölgeler üzerinde yoğunlaşmalıydı."[23] Hunan'ın başkenti Çangşa, onu izleyecek olan Kiangsi'nin başkenti Nançang ve Hupei'nin başkenti Wuhan üzerine saldırı hazırlıklarının yapıldığı bir sırada gelen bu açıklamalar, bu operasyonlar üzerindeki parti kontrolü efsanesini sürdürmek ve bunları devrimde proletaryanın önderli-

22 C. Brandt, B.I. Schwartz ve J.K. Fairbank, *A Documentary History of Chinese Communism* (1952), s. 184-200; W. Kuo, *Analytical History of Chinese Communist Party*, ii (Taiwan, 1968), s. 113-116. 20 Nisan 1945 tarihli parti kararındaki hüküm için bakınız *Selected Works of Mao-Tse-Tung*, iv (1956), 178.

23 W. Kuo, *Analytical History of Chinese Communist Party*, ii (Taiwan, 1968), s. 142-146.

ği doktriniyle bağdaştırmak yolunda yapılmış çaresiz girişimler gibi anlaşılıyordu.

Haziran 1930 sonlarında Moskova'da toplanan Rusya partisinin on altıncı kongresi, yalnızca Çin ile ilgili meseleler konusunda sovyet liderleri arasında egemen olan cehaleti ve CCP'yi perişan eden ikilem konusundaki kayıtsızlıklarını ortaya koyuyordu. Stalin kongreye sunduğu heybetli raporda Çin'e kuru bir göndermede bulundu: "Orada bir sovyet yönetiminin oluşmuş olduğunu söylüyorlar. Eğer bu doğru ise, bu konuda şaşılacak bir şey olmadığını sanıyorum".[24] Molotov, "bir köylü sovyet hükümetinin örgütlendiği haberlerinin" "oldukça akla yakın" olduğunu düşünüyordu.[25] Bir Çin delegesi "sovyet bölgelerinin ilk kongresi"nden söz etti ama "sovyet yönetiminin henüz sanayi bölgelerini ele geçirmediğini" ve "işçi hareketiyle köylü savaşı arasındaki bağın henüz hiç de güçlü olmadığını" ekledi. Basındaki haberlerden başka söyleyecek bir şeyi olmadığını kabul eden Mif, Kızıl Ordu askerlerinin sayısının Nisan başında 60.000 asker ve 38.982 tüfekten, Haziran sonunda 75.000 asker ve 57.000 tüfeğe yükseldiğini ileri sürdü. Daha sonra, "eskiden katıksız bir oportünist, şimdi ise Troçkist" olan Ç'en Tu-hsiu'nun rutin suçlamasına girişti.[26] Kongrenin IKKI meseleleriyle ilgili karar tasarısı, Çin devriminin "işçi, köylü ve kentsel yoksulların, sovyet bayrağı ve işçi sınıfının liderliği altında" bir devrim olduğu teşhisini onayladı.[27]

Kongre sona erdikten sonra, bir iki gün içinde Çin'den Moskova'ya taze haberler ulaşmış olmalıdır. 23 Temmuz 1930'da IKKI Çin sorunu üzerine uzun bir karar tasarısı yayınladı. 11 Haziran tarihli metni henüz Moskova'ya ulaşmamış olabilecek CCP karar tasarısından söz etmiyordu. Ancak, bu ifadelerden

24 Stalin, *Soçineniya*, xii, s. 251.

25 *XVI S'ezd Vsesayuznoy Kommunistiçeskoy Partii (b)* (1931), s. 416,

26 *XVI S'ezd Vsesayuznoy Kommunistiçeskoy Partii (b)* (1931), s. 436, 438-439.

27 *KPSS v Rezolutsiyah* (1954), iii, s. 34; Troçki, "Çin köylülerinin, sanayi merkezlerinin katılımı ve komünist partinin liderliği olmadan, bir sovyet hükümeti kurdukları" düşüncesiyle alay etti (*Byulleten Oppozitsi* (Paris), no. 15-16, Eylül-Ekim 1930, s. 17).

kimisini anımsatırken vurguyu bir hayli hafifletiyordu. "Yeni kalkışma"ya rutin bir selamla başladıktan sonra, "şimdiye kadar Çin'de nesnel olarak devrimci bir durum olmadığını" yineliyor ve "işçi ve köylü hareketleri dalgalarının henüz birleşmediğini" iddia ediyordu. "Merkezî bir sovyet hükümetinin faaliyetlerini örgütlemek ve yönlendirmek" partinin göreviydi. Bu amaç için, "gelecekte, askerî ve siyasi koşullar fırsat verdiğinde bir ya da birkaç sanayi ve yönetim merkezinin ele geçirilebilmesi için Kızıl Ordu'yu oluşturma ve güçlendirme işi üzerinde durulması zorunluydu." Ancak, "gelecekte" ibaresi çok yakın askerî operasyonları akla getirmiyordu; ve parti tarafından Kızıl Ordu'nun ve liderliğinin", "proletarya hâkimiyeti" için "tam kontrolü" hiç de gerçekçi değildi. Karar tasarısı, Çin devriminin burjuva demokratik evresinin henüz tamamlanmadığı yolundaki bilinen temayı ve de acil hedefin "proletarya ve köylülüğün devrimci-demokratik diktatörlüğü" olduğunu tekrarlıyordu. CCP'nin açıklamalarından farklı olarak bu bir eylem çağrısı değildi. Bu sırada Komintern politikasının tipik özelliği olan ihtiyat ve itidal notasını çalıyordu. Ancak, eğer bu sözde "Li Li-san çizgisi"nin onaylanması değilse de, aynı şekilde onun reddi de söz konusu değildi. Bu bir bekleyiş hamlesiydi.[28]

Etkisi ne olursa olsun, karar tasarısı, Kızıl Ordu'nun, 17.000 asker ve 10.000 tüfekle Çangşa'ya başarılı bir saldırı düzenlediği 27-28 Temmuz 1930 gecesinde Çin'e ulaşmış olamazdı. Saldırının komutanı Mao'nun rakibi ve Li Li-san'ın destekçisi olduğu söylenen P'eng Te-huai idi. Çu Teh komutasındaki, Mao'nun da siyasi komiser olduğu bir başka ordu Nançang üzerine ilerledi ve bir üçüncü ordu da Wuhan üzerine yürümek üzere özel görevle gönderildi. Peng'in ordusu Çangşa'nın işgalini 29 Temmuz 1930'da burada bir yerel sovyet hüküme-

28 *Strategiya i Taktika Kominterna* (1934), s. 271-281, burada tarih "Haziran" olarak veriliyor; ancak bu ciltteki başka yerlerde yanlış tarihler görülmektedir (bkz. *The Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, cilt 3, s. 595, not 429 ve sonraki sayfalardaki 52 no.'lu dipnota bakınız). Bu karar tasarısı ile CCP'nin 11 Haziran tarihli karar tasarısı arasındaki farklar yararlı bir şekilde Hsiao Tso-liang, *Power Relations Within the Chinese Communist Movement* (1961), s. 25-26'da listelenmiştir.

ti ilan edecek kadar sürdürdü; ve *Pravda*, "sovyet yönetimi altındaki Çangşa'nın, sovyet devriminin ilk büyük şehrini fethetmek anlamına geldiğini" ilan etti; ve bunun "Sağ döneklere" ve özellikle de Çin'de uzun bir gericilik dönemi tahmin eden Troçki'ye "yıkıcı bir darbe" olduğunu ekledi.[29] Ancak bu operasyonlara bağlanan umutlar, yani şehirlerdeki işçilerin hevesle Kızıl Ordu'nun ve sovyetlerin desteğine koşacağı umutları gerçekleşmedi. Hâlâ Çangşa'da bulunan Kuomintang birlikleri müdahalecilere karşı çıktı. Kısa sürede takviye aldılar ve Kızıl Ordu küçük düşürücü bir şekilde geri çekildi. 6 Ağustos'a gelindiğinde hükümet otoritesi kurulmuştu ve yerli komünistlerin ve işçilerin idamları devam ediyordu. Bu yenilgiden sonra, Nançang ve Wuhan üzerine yapılması öngörülen saldırılar iptal edildi. Bir ay sonra Çangşa üzerine bir saldırı daha denendi ama başarılı olamadı.[30] Kızıl Ordu'nun çekilmesi Li Li-san'ın saldırı hareketine devam edilmesi çağrısına doğrudan ve ağır bir meydan okumaydı.

Çangşa fiyaskosu partide uzun süredir içten içe devam etmekte olan huzursuzluğu körükledi. Hsiang, 1928'de altıncı parti kongresi tarafından atanmış olduğu parti sekreterliği görevini sürdürürken, asıl güç parti örgütünü kontrol eden ve diktatörce yöntemleri kızgınlık yaratmış olan Li Li-san'ın elindeydi.[31] Taze bir fikir ayrılığı odağı, genel olarak "28 Bolşevik" ya da 1930'un başında okudukları Moskova'daki Sun Yat-sen Üniversitesi'nden "dönmüş öğrenciler"den[32] oluşan yirmili yaşlarındaki genç parti üyelerince yaratılmış oldu. Bunların liderleri, herkesçe Wang Ming takma adıyla bilinen Ç'en Şao-yü ve Po-Ku olarak bilinen Ç'iu Pang-hsien'di. Bunlar muhtemelen üniversi-

29 *Pravda*, 31 Temmuz 1930.

30 Wang Ming tarafından yazıldığı söylenen ve CCP tarafından kendi enformasyon bülteninde yayınlanan bir öykü, *Sovet y v Kitae*, Ed. E. Johanson ve O. Taube (1933), s. 201-211'dedir; başka öyküler ayrıntılarda farklılıklar gösterir ama genel manzara açıktır.

31 Bakınız *The Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, cilt 3, s. 884-885.

32 "Dönmüş öğrenciler" terimi uzun yıllar Çin dilinde, dışarıda eğitim görmüş ve döndüklerinde Batılı fikirleri ve edebiyatı savunmuş Çinliler için kullanılmıştır.

tenin eski yöneticisi ve şimdi Komintern'de Çin ile ilgili meseleleri etkili bir şekilde kontrol eden Mif tarafından eğitilmişlerdi. Onların Çin'e Li'nin politikalarına ya da liderliğine meydan okumak üzere gönderildikleri konusunda açık bir kanıt yoktur.[33] Ancak gençler enerjik ve hırslıydı ve kısa süre sonra çatışma patlak verdi. Dördü, 11 Haziran tarihli politbüro kararına, rivayete göre, "ülkenin her yerinde silahlı kalkışma" talebi nedeniyle muhalif kaldı ve Wang'ın "İki Çizgi" başlıklı bir risalesini dağıttı. Politbüro, Li'nin harekete geçirmesiyle doğal olarak asileri "hizipçilik" ve "Sağ oportünizm"le suçladı ve parti üyesi olarak Wang'ı altı ay süreyle –bir tür ihraç olan– gözlem altında tutmaya karar verdi; diğerleri şiddetle kınandı.[34]

Li'ye bir başka önemli muhalefet, eski bir muhalefet sicili olan[35] ve merkez komitesini maceracılık, şehirli işçileri ve işçi sendikalarını ihmal etmekle suçlayan Kiangsu eyalet parti komitesinden geldi. Profintern'in Ağustos 1930'da Moskova'daki beşinci kongresinde Çinli bir delege, Bütün Çin İşçi Sendikaları Federasyonu'nun üye sayısının 1929'da 36.000'den Mart 1930'da 69.000'e yükseldiğini ve güney Çin'de "milyonlarca ve milyonlarca" köylünün "proletaryanın liderliği altında" savaştığını belirterek sendikal hareketin bir hayli iyimser bir resmini çizdi.[36] Ancak bir başka Çinli delege "işçilerin mücadelesinin

33 Wang Ming zaten, şehir merkezlerinin Kızıl Ordu tarafından işgal edilmesini talep ettiği *Silahlı Ayaklanma* adlı bir broşürle adını duyurmuştu (aktaran B. I. Schwartz, *Chinese Communism and the Rise of Mao* (1951), s. 149-150). Mif 1927'de Çin'i ziyaret ettiğinde (bakınız *The Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, cilt 3, s. 792, dipnot 66) Wang Ming ona tercüman olarak eşlik etmişti; o andan itibaren Sun Yat-sen Üniversitesi'nde Mif'in en gözde müridiydi; ve iktidara yükselişini Mif'in desteğine borçluydu. (Wang Fan-hsi, *Chinese Revolutionary* (1980), s. 64).

34 W. Kuo, *Analytical History of Chinese Communist Party*, ii (Taiwan, 1968), s. 147-148, 194-195; bu olayla ilgili kanıtlar Li'nin gözden düşmesinden sonraki döneme dayanıyor ve biraz ihtiyatla karşılanmalıdır. Wang Fan-hsi, *Chinese Revolutionary* (1980), s. 116'da "partinin etkili üyelerinin eski neslinin dönmüş öğrencilerden kuşku duyduklarını" ve Wang Ming'e Li Li-san'ın altında propaganda bölümünde çok düşük bir pozisyon önerildiğine işaret ediyor (*aynı kaynak*, s. 150).

35 Bakınız *The Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, cilt 3, s. 834-835, 865, 885-886.

36 *Protokoll de V Kongresses der Roten Gewerkschaftsinternationale* (1931), ii, 23-26.

gelişmesinin hâlâ köylü hareketinin gelişmesinin gerisinde kaldığını" itiraf etti; ve kongredeki en gerçekçi açıklama, Çin'de yalnızca iki güç –Kuomintang ordusu ve köylü hareketi– olduğunu ve birinin diğerini yutacağını söyleyen Safarov'un açıklamasıydı.[37] Kongrenin karar tasarıları muğlaktı. Ana karar tasarısı, her ne kadar Çin sendikaları üzerine özel bir karar tasarısı, "Kuomintang sendikaları kahrolsun! Bütün fabrikalarda Kızıl sendikalar kurulsun" sloganıyla sona eriyor olsa da, Çinli Kızıl sendikaların, "işçi kitlesi için gerçek duygulara sahip olmadığını" ve de sendikalarda "oportünist-tasfiyeci görüş"ün egemen olduğunu kabul ediyordu.[38] Ancak bunlar boş özlemlerdi. CCP'nin sendikalar üzerinde ciddi herhangi bir etki elde etme konusundaki başarısızlığı Kiangsu grubunun etkisi açısından vahimdi. Grubun o sıradaki liderleri, sendika örgütçüsü ve partinin kurucu üyelerinden birisi olan Ho Meng-hsiang ve Lo Çang-lung, Li'nin liderliğine düşmanlık geleneğini sürdürüyorlardı. Eylül 1930 başlarında Ho parti politbürosuna Li'nin politikalarını ve yöntemlerini açıkça suçlayan bir mektup gönderdi ve merkez komitesinin Komintern çizgisinden saptığını iddia etti.[39] Ancak, "28 Bolşevik"ten farklı olarak Kiangsu grubu sesini hiçbir zaman Moskova'ya duyuramadı ve kahredici "Sağ oportünizm" ve "tasfiyecilik" suçlamasına maruz kaldı.

Çin sorunlarının hâlâ çok az anlaşıldığı Moskova'da Çangşa olayının hiçbir acil etki yaratmadığı görülüyor. Komintern dergisinde, 1930 Ağustos başlarında yer alan ve "Çin'de Yeni Devrimin Eşiğinde" başlığını taşıyan bir makale, "sovyet hareketinin endüstriyel ve yönetsel şehir merkezlerini ele geçirmek için verilecek mücadelenin mantığı olması gerektiğini" açıklayarak devam ediyordu.[40] Ancak olayların gelişmesi kısa süre-

37 *Protokoll de V Kongresses der Roten Gewerkschaftsinternationale* (1931), i, 406, ii, 81.

38 *Protokoll de V Kongresses der Roten Gewerkschaftsinternationale* (1931), ii, 366-367, 406.

39 Hsiao Tso-liang, *Power Relations within the Chinese Communist Movement* (1961), s. 50-53.

40 *Kommunistiçeskiy Internatsiyonal*, 1930, no. 22, s. 9-17.

de Komintern'i Li Li-san'ın aceleci tutkusu konusunda uyardı. Li Li-san çizgisi Moskova'da, lanetlenmesi moda olan o ultra-Sol sapmalardan biri olarak görülmeye başlandı. Çin'in durumunun karmaşıklığı giderek kendini gösteriyordu. Komintern dergisindeki kısa bir not açıklıyordu ki;

> emperyalist müdahale... ülkenin feodal parçalanmışlığı, değişik emperyalist devletler arasında "etki alanları"na ayrılmış olması, ülkenin farklı yerlerinde köylü hareketinin orantısız gelişimi, işçi hareketinin temposunun köylü hareketinin gerisinde kalması, şu sırada temel görevin sovyet hükümeti yaratmak ve onu güçlendirmek olduğunu tayin ediyor.[41]

23 Temmuz 1930 tarihli Komintern karar tasarısında ifade edilen ihtiyatlılık yeterli değildi; ve IKKI'nin Ağustos sonundaki siyasal komisyonunun bir toplantısında Kuusinen apaçık terimlerle sabır gerektiğini ifade ediyordu:

> Ne zaman bölgesel bir üs gerçekten yaratılır, ne zaman Kızıl Ordu güçlendirilir, o zaman bir ya da birkaç büyük sanayi merkezini ya da genel olarak büyük şehirleri ele geçirme göreviyle karşı karşıya gelmek mümkün ve zorunlu olacaktır.[42]

Çou En-lai'ın Haziran'daki on altıncı Rusya parti kogresine CCP delegasyonunun başı olarak katılmak üzere bir süre önce Çin'den geldiği ve Mao'nun ihtiyatlı stratejisinin bilinen destekçilerinden birisi olduğu düşünülürse, bu açıklamanın arkasında onun etkisinin bulunduğundan kuşku duymak yerinde olur.[43] Çou ve Çü Çiu-pai, CCP merkez komitesinin Eylül

---

41 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal,* 1930, no. 25, s. 37; söz konusu not, ilk sovyetler kongresindeki Kiangsi delegasyonunun raporundan önce geliyordu (yukarıdaki 17 no.'lu dipnota bakınız).

42 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal: Kratkiy İstoriçeskiy Oçerk* (1969), s. 362.

43 Çang Kuo-tao'ya göre, Çou, kendisini ve Çü Çiu-pai'yi bir tarafa koyarak "Çin delegasyonunun hemen hemen bütün işlerini eline aldı (Hsiao Tso-liang, *Power Relations within the Chinese Communist Movement* (1961), s. 61; Çang ve Çü 1928'den beri Moskova'da ikamet ediyorlardı (Bakınız *The Foundations of a Planned Economy, 1926-1929,* cilt 3, s. 874-875).

sonunda yapılacak üçüncü plenumunda hazır bulunmak üzere Çin'e gönderilmişlerdi. Olayların gelişmesinden anlaşıldığı üzere, onların işlevi Li ile doğrudan bir çatışmaya girmek yerine onun benimsemiş olduğu saldırgan politikaları sınırlandırmaktı. Li'ye karşı Moskova'da kişisel bir kampanya henüz başlatılmamıştı. Bu sırada Komintern amacına disiplin önlemleriyle değil de ikna yoluyla ulaşmayı umuyordu.[44]

24-28 Eylül 1930'da kuzey Kiangsi'deki Luşan'da toplanan üçüncü plenum, iki yıldan daha uzun bir süre önce Moskova'daki altıncı parti kongresinden sonra yapılan ilk parti toplantısıydı; parti merkez komitesinden 14, diğer parti üyelerinden 22 kişi hazır bulundu. Toplantıya Çü Çiu-pai başkanlık etti. Görüşmeleri, parti sicilinin iyimser bir öyküsünü anlatarak Hsiang Çung-fa başlattı. Devrim dalgası yükseliyordu. Beş milyon Çinli şimdi sovyet yönetimi altında yaşıyordu; 100.000 işçi Kızıl sendikalara kaydolmuştu; parti üyelerinin sayısı 120.000'i geçmişti. Parti kusursuz değildi. Devrimci durumu abartmış ve kırsal ve sendikal sorunlarda "stratejik ve taktik yanlışlar" yapmıştı. Ancak bunlar Komintern'in rehberliği altında –23 Temmuz tarihli direktife yapılan açık bir gönderme– düzeltilmişti. Hsiang'un suçlamaları Çen Tu-hsiu ve Troçkistlerle, Ho ve Kiangsu hiziplerine yöneltilmişti. Kendini beğenmişlik artık daha ileri gidemezdi.[45] Çou En-Lai'ın partinin görevleri hakkında-

---

44 Bu sıralarda Çin'deki Komintern politikasının biçimlenmesinden büyük ölçüde Mif sorumluydu; ama pek çok yorumcu tarafından ileri sürülen ve onun 1930 yılı boyunca Li Li-san'a karşı bir kampanya yürüttüğü ve de "28 Bolşevik"in onun tarafından bu amaçla kullanıldığı yolundaki varsayım belgelerce desteklenmiyor. B.I. Schwartz, *Chinese Communism and the Rise of Mao* (1951), s. 149, 207'deki, daha sonraki pek çok yazar tarafından da izlenen ifadeye göre, Mif'in "dönmüş öğrencilere" 1930 ilkbaharında Çin'e kadar eşlik ettiği görüşü güvenilmez kaynaklara dayanıyor ve Mif'in Haziran ayındaki on altıncı Rusya parti kongresinde, son zamanlarda Çin'de bulunmadığı ve oradaki olaylar hakkında iyi bilgilendirilmediği şeklindeki konuşmasıyla reddedilmiş oluyor; Mif, Eylül'deki üçüncü plenumda da hazır bulunmamıştı (ileriki sayfalara bakınız). Li'yi görevinden alma kararı Moskova'da Ekim'e, yani üçüncü plenum sonrasına kadar bekletildi; Mif daha sonra kararı hayata geçirmek üzere Çin'e gitti.

45 Hsiao Tso-liang, *Power Relations within the Chinese Communist Movement* (1961), s. 60-61, 73.

ki raporu daha gelişkindi ama vardığı sonuçlar pek fazla farklı değildi. Çou kendisini Sağ'dan sağlam bir şekilde ayırıyor, "örgütlenmiş kapitalizm, Birleşik Devletler istisnacılığı ve Hindistan'ın dekolonizasyonu" laflarına kendini kaptıran "Buharin ve ötekileri" suçluyordu. Güney Çin'de 50 milyon insanı sovyet yönetimi altına sokan "kırsal devrim"i kutluyor ve şehirlerde devrimci mücadelelerin atılımına işaret ediyordu. Ama esas itibariyle savunmadaydı. 23 Temmuz tarihli Komintern direktifini aktardı ve kendisinin "Enternasyonal'in çizgisini bozmaya yönelik her türlü girişime" şiddetle karşı olduğunu açıkladı. CCP'nin her ne kadar ilke yanlışları olmasa da taktik yanlışlar yaptığını kabul etti. Sovyet bölgelerinde partinin rehberliği yeterli olmamıştı ve Kızıl Ordu'nun yönetimini güçlendirmek ve merkezileştirmek konusunda başarısız olmuştu. Öte yandan, merkez komitesinin zorunlu olarak büyük şehirlerden birisinde yer alacak sovyet hükümeti hakkında "çok mekanik bir kavrayışı" olmuştu. Partinin 120.000 üyesinden yalnızca 2.000'i işçiydi; bu, zayıflığın kabul edilen bir kaynağıydı. Ama Çou'nun asıl paylamaları Sağ'a yönelikti; "Li Li-sanizm hakkında Ho Meng-hsiang'ınki gibi rahatsız edici" ifadeleri reddediyordu; Li'ye yönelik cari eleştiri konusunda söylediği en fazla bu kadardı. Çou, bilinen bir tezi, yani Çin devriminin hâlâ demokratik aşama içinde olduğu tezini hatırlatarak konuşmasına son verdi; "sanayi şehirlerini kazanır kazanmaz devrimin derhal sosyalist bir nitelik kazanacağı"nı sanmak tehlikeliydi.[46]

Bu konuşmayı, Hsiang ve Çou'nun raporları ve Komintern çizgisiyle tamamen aynı fikirde olduğunu söyleyen Li Li-san izledi. Besbelli ki üstü kapalı bir saldırı karşısında bulunduğunu biliyordu; bununla birlikte Li bazı konularda "kişisel" yanlışlarını kabul etti. İşçilerin "silahlı ayaklanmalar" için hazır oldukları ve "ülke çapında devrimci bir yüksek dalga" olasılığını abartmıştı. Parti büyük şehirlerden bir ya da birkaçında za-

46 Hsiao Tso-liang, *Power Relations within the Chinese Communist Movement* (1961), s. 63-64; raporun kısaltılmış bir şekli C. Brandt, B.I. Schwartz ve J. K. Fairbank, *A Documentary History of Chinese Communism* (1952), s. 200-208 içindedir.

fer beklemeyi tercih ederek, derhal bir sovyet hükümeti kurulması çalışmasında başarısız olmuştu. Son olarak, parti çizgisinin Komintern'in çizgisiyle aynı olduğunu iddia etmek açısından Sağ'a özellikle de "tasfiyeci" Kiangsu kliğine şiddetle saldırdı.[47] Komintern'in adı verilmeyen bir başka temsilcisi de ayrıca konuştu; ama onun konuşmasının garip bir şekilde ikna edici görünmediği anlaşılıyor.[48] "Dönmüş öğrenciler" grubundan hiç kimsenin tartışmada yer aldığı bilinmiyor; Wang gözlem altındaydı. Çü Çiu-pai durumu özetledi ve derhal kabul edilen bir karar tasarısı taslağı sundu. Çü, Çou'nun çizgisini oldukça yakından izliyordu. İki cephede mücadele konusundan söz ederken Sağ sapmayı ana tehlike olarak ele aldı ve hem Kiangsu grubunun lideri Ho Meng-hsiang hem de Sağcılar olarak hâlâ Moskova'da bulunan Çang Kuo-tao'ya saldırdı. Karar tasarısı, CCP liderliğinin Komintern'in 23 Temmuz direktifine sadakatini yeniden onayladı ve devrimin "yükselen dalga"sıyla "nesnel olarak devrimci bir durum" arasındaki farkı vurguladı. Komintern direktifi, Çin'de devrimin "yükselen dalgası"nın var olduğunu ama "nesnel olarak devrimci bir durumun" olmadığını ileri sürüyordu. Karar tasarısı her iki ifadeyi, ters yönde tekrarlıyordu –bilinerek yapılmış olabilecek bir vurgu farklılığı– ve bu tür küçük ayrıntıların iyi anlaşıldığı Moskova'da talihsiz bir ilgi uyandırmış olabilir.[49]

---

47 Li'nin konuşmasının tam bir özeti R. Thornton, *The Comintern and the Chinese Communists* (1969), s. 193-197; Kiangsu grubu için önceki sayfalara bakınız.

48 Her hangi bir metin yayınlanmadı daha sonra Çou'nun, Li Li-san liderliği hakkında "yanlış, maceracı bir politika benimsediği ve anti-Komintern bir yolda hareket ettiği" yolundaki ifadesi (R. Thornton, *The Comintern and the Chinese Communists* (1969), s. 197) bir hayli kuşkuludur. Eğer söz konusu olan temsilci Ewert idiyse (ileriki sayfalara bakınız) onun ılımlı kişiliği ve Komintern'deki aşağı konumu onun otorite sahibi olmamasının nedeni olabilir; üçüncü plenumun fiyaskosunun daha sonra onun üzerine değil de Çou ve Çü'nün üzerine kalması önemlidir.

49 Hsiao Tso-liang, *Power Relations within the Chinese Communist Movement* (1961), s. 66-70. W. Kuo, *Analytical History of Chinese Communist Party*, ii (Taiwan, 1968), s. 151-152, 193-194'e göre IKKI siyasal sekreterliğinden Çang'ı Çin'e göndermesi için talepte bulunulmuştu bu bilgi muhtemelen Çang'ın kendisinden gelmektedir.

Üçüncü plenumun görüşmeleri Çin'de "Sağ oportünizm"in yenilgisi ve Komintern çizgisinin zaferi olarak alkışlandı.[50] Bunlar Moskova'da ciddi rahatsızlık yarattı. Çou En-lai ve Çü Çiupai, misyonlarını gönülsüz bir şekilde yerine getirmişlerdi.[51] Çangşa fiyaskosunun dersleri şimdi tamamıyla hazmedilmişti; Komintern'in yakın devrim projelerini engellemek istediği ve "iki cephede mücadele"yi Sol'un aşırılıklarına karşı bir kampanya olarak yorumladığı bir dönemde Li Li-san'ın pervasız gayretinin resmen suçlanmayı ya da aleni bir yaptırımı geçiştirmiş olması tam bir hakaretti. Li'yi Moskova'ya çağırarak sahneden almak ve yerine kabahatli CCP liderlerini yola getirmek üzere Mif'in Çin'e gönderilmesi kararlaştırıldı. IKKI tarafından Li'nin yanlışlarını uzun ve ayrıntılı bir şekilde teşrih eden bir mektup kaleme alındı. Li devrimci yükselişi abartmıştı, köylü hareketinin işçi hareketini ne denli geçmiş, aşmış olduğunu görmezden gelmişti; Çangşa'da olduğu gibi Wuhan'da da şehirlere saldırılmasında ısrarlı olmuştu. Görüşleri, Marksizm ya da, Leninizm değil Troçkizm benzeri olarak damgalandı.

Görünüşe göre mektup CCP'ye 16 Kasım 1930'da ulaştı[52] ve partiyi karmaşa içine soktu. Li Li-san aceleyle Moskova'ya hareket etti. "Genişletilmiş politbüro" olarak tanımlanan 22 Kasım'daki bir liderler toplantısında, Wang Ming ve dönmüş öğrenciler grubunun üyeleri üçüncü plenumun kararlarını kınadılar ve Li'nin yanlışları konusunda partide açık tartışma istediler. Mahcup olmuş olan Çou En-lai, onların aşırı görüşlerine karşı çıkarken yanlışlar yapılmış olduğunu kabul etti ve Çü

50 B.I. Schwartz, *Chinese Communism and the Rise of Mao* (1951), s. 154; Hsiao Tso-liang, *Power Relations within the Chinese Communist Movement* (1961), s. 73.

51 Çou ve Çü'nün talimatları görmezden geldikleri ya da değiştirdikleri varsayımı pek olası değildir. Talimatlar hiç kuşkusuz 23 Temmuz tarihli IKKI karar tasarısına dayanıyordu ve belki de onlar Çangşa macerasının kesin olarak terk edildiğinin haberleri gelmeden önce Moskova'dan ayrılmışlardı (önceki sayfalara bakınız).

52 Çin kaynakları mektubun tarihini 16 Kasım olarak veriyor; H. Isaacs, *The Tragedy of Chinese Revolution* (1938), s. 407'ye göre, bu onun alındığı tarihti. Birkaç yıl sonra Rusça olarak olarak yayınlanan (*Strategiya i Taktika Kominterna* (1930), s. 283-290) metin, tarih olarak "Ekim 1930"u veriyor.

Çiu-pai, Çou'nun etkisi altında yanlış yapmış olduğunu söyledi. Varılan sonuç üçüncü plenumun çizgisinin esas itibariyle doğru ama Li'nin yanlışlarının tümüne işaret edilmemiş olduğu şeklindeydi. Üç gün sonra politbüro, "yoldaş Li Li-san'ın yanlışlarının, Komintern'in çizgisine karşı çıkan yarı-Troçkist karakterini tümüyle teşhir etmeyi başaramadığı için" üçüncü plenumu suçlayan daha net bir karar tasarısı kabul etti; ve 11 Aralık'ta uygun belgeleri parti şubelerine dağıtmayı kararlaştırdı.[53] 16 Aralık'ta tepki birkaç adım daha ileriye götürüldü. Haziran'da Li Li-san çizgisini eliştirdikleri için Wang Ming'in gözlem altında olma durumu ve üç arkadaşı üzerindeki suçlama kaldırıldı ve Li tarafından işletilen "cezalandırıcı patriyarkal sistem"in bir örneği olarak suçlandı; Ho Meng-hsiang tarafından ifade edilen görüşler "genellikle doğru" olarak kabul edildi ve ona ve grubuna karşı alınan disiplin önlemleri kaldırıldı.[54] Wang Ming, hem Li'yi suçlayan hem de üçüncü plenumda onun politikasına göz yuman parti liderlerinin eleştirildiği bir platformdan zafer kazanmış olarak çıktı.[55]

CCP'deki bu panik halindeki karışık duruma Aralık sonlarında Mifintikal etti. Komintern'in zihinsel meşguliyetini *Pravda*'da 25 Aralık 1930'da yayınlanan bir makale açıklıkla ortaya koyuyordu. Bu makale CCP'deki "yarı-Troçkist nitelikteki tereddütleri" teşhis ediyordu. Partinin kimi önde gelen işçileri "Kızıl Ordu'nun işgal etmiş olduğu yerlerde sovyet iktidarını güçlendirme zorunluğunu görmezden gelerek derhal iktidar mücadelesine başlamak istiyordu"; onlar ayrıca –Ho'nun eleştirilerine yönelik bir ima gibi görünüyordu– "işçilerin ekono-

53 Hsiao Tso-liang, *Power Relations within the Chinese Communist Movement* (1961), s. 93-94; R. Thornton, *The Comintern and the Chinese Communists* (1969), s. 209-210; W. Kuo, *Analytical History of Chinese Communist Party,* ii (Taiwan, 1968), 173-178.

54 W. Kuo, *Analytical History of Chinese Communist Party,* ii (Taiwan, 1968), s. 194-196; Hsiao Tso-liang, *Power Relations within the Chinese Communist Movement* (1961), s. 94-95; R. Thornton, *The Comintern and the Chinese Communists* (1969), s. 212.

55 Bu durum, parti tarihi konusunda 20 Nisan 1945'teki bir karar tasarısında, olayın oldukça karmaşık bir öyküsü içinde vurgulanmıştır (*Selected Works of Mao Tse-tung,* iv (1956), s. 180-181.)

mik mücadelesine gem vurmayı ve devrimci işçi sendikalarını feshetmeyi" amaçlıyorlardı. Çin'de Mif'in elinden çıkan ilk iş, CCP merkez komitesinin partiyi "Li Li-san çizgisine karşı bolşevikleştirmeye ve taviz vermeyen bir mücadele"ye çağıran 26 Aralık 1930 tarihli bir sirküleri oldu. Çizginin kökeni, "altıncı kongreden önceki komploculuğa" bağlanıyordu. Bu, sirkülerin başka bir yerinde "başarısızlığın en belirgin kanıtı" olarak işaret edilen, Kanton ayaklanmasına açık bir göndermeydi. Üçüncü plenumun 11 Haziran karar tasarısından itibaren parti merkez komitesi "komplocu maceracılığı devam ettiren bir ilke üzerinde" hareket etmişti; ve her ne kadar üçüncü plenum "ülke çapında silahlı ayaklanma ajitasyonuna devam etmemişse de, parti liderliğinde Li Li-san çizgisinin yanlışlarını tekrarlamış ve sürdürmüştü". Şimdi Politbüro yanlışlarını bütün partiye itiraf etmek istiyordu. Son olarak sirküler "bütün temel siyasal sorunların üstesinden gelmek üzere" yedinci parti kongresine umutla bakıyordu.[56] Bununla birlikte IKKI prezidyumu, Manuilski'nin şahsında tam bir parti kongresinin zamansız olacağını ve bunu yerine parti merkez komitesinin bir başka toplantısının yapılması gerektiğine karar verdi.[57]

Buna göre CCP merkez komitesinin "dördüncü plenumu" 7 Ocak 1931'de toplandı. Kendi sözlerini yutma konusunda uzman olan, esnek Çou En-lai, bu görüşmelerde Mif'in ana yardımcısı olmuş görünüyor.[58] Li'nin görevden alınması doldu-

56 W. Kuo, *Analytical History of Chinese Communist Party,* ii (Taiwan, 1968), s. 197-201.

57 W. Kuo, *Analytical History of Chinese Communist Party,* ii (Taiwan, 1968), s. 203.

58 Çou'nun rolünün kanıtı 16 Kasım 1930'da gelen IKKI mektubunun yayınlanmış şeklinin ilk cümlesinde görülüyor (52 no.'lu dipnota bakınız): "Yoldaş M'nin bir raporundan sonra politbüro daha önceki kararlarını iptal etti ve CCP merkez komitesi delegasyonuyla tam uzlaşı içinde alınan kararlara bağlı kaldı." (Yoldaş M., Çou En-lai'ın Rusça gizli adıydı, bakınız *The Foundations of a Planned Economy, 1926-1929,* cilt 3, s. 867). Bu belge, çözümü varsayımdan öteye geçmeyen bir bilmece ortaya koymaktadır. Özü, Li Li-san'ın görüşlerini ve politikalarını reddeden usandırıcı ve münakaşa götürür uzun bir metindir; bu muhtemelen özgün IKKI mektubunu oluşturmaktadır. Bununla birlikte iki giriş paragrafı ve dört sonuç paragrafıyla CCP'nin politikasındaki dönüşten IKKI'nin tatmin olduğu kaydedilmektedir; bunlar

rulması gereken bir boşluk yaratmıştı. Ho Meng-hsiang görüşlerini, proletaryanın önceliği, kitlelerin kazanılması gereği ve ekonomik grevlerin teşviki konusunda ısrar ettiği bir risale ile açıkladı. Çü Çiu-pai iddiasını, partiye yazdığı, daha sonra "uzlaşmacı" olarak suçlanan bir mektupla ortaya koydu.[59] Ancak hiç kimse, şimdi Mif'in himayesi ve Komintern'in desteğine sahip olan Wang Ming grubuna karşı çıkamıyordu. Fırtınalı bir tartışmadan sonra[60] dördüncü plenum, bir hayli yaratıcı ayrıntı içinde Li'nin "anti-Leninist, maceracı çizgisi"ni kınayan ve onun 11 Haziran 1930 tarihli parti politbürosu ve üçüncü plenum kararına saldırması üzerinde yoğunlaşan bir karar tasarısı kabul etti. Çangşa felaketi doğrudan Li'nin liderliğinin, "büyük şehirlerin ele geçirilmesi için zamansız, maceracı ve dogmatik" sayılan ve "güçlü bir sovyet üssü kurma görevini tamamen ihmal eden" yanlışlarına bağlandı. 25 Kasım tarihli politbüro kararı, aslında, Li Li-san çizgisini kınamıştı ama şimdi hem onda hem de partiye gönderilen daha sonraki bir başka mektupta yanlışlar keşfediliyordu. "Partinin doğru bir liderliğe sahip olmasını sağlamak için politbüro üyeliklerini yeniden incelemek" kaçınılmazdı. Sonuç olarak parti, "bir sovyet temsilcileri kongresi toplama ve işçi ve köylüleri Sovyetler Birliği'ni istila tehdidine karşı örgütleme" konusunda ikaz ediliyordu. Karar tasarısı şiddetli bir muhalefet karşı-

---

ancak mektup alınmış olduktan ve belki de Mif'in Çin'e ulaşmasından sonra yazılmış olabilir ve muhtemelen geri dönüşün CCP tarafından başlatıldığı, Komintern tarafından empoze edilmediği izlenimini vermek için eklenmiştir. Sonuç paragrafları tarz bakımından kısa ve çok daha keskin tonuyla daha öncekinden temelde farklıydı: Li "Çin'in farklılığı, Komintern'in Çin devriminin gelişme yönünü anlamadığı" yolunda teoriler geliştirmişti ve "Komintern'in disiplini bir şey, Çin devrimine bağlılık başka bir şeydir"diye açıklamalarda bulunmuştu. Mektup ilk kez, 1931 yılında bir Çin belge koleksiyonunda yayımlanmıştır.

59 B.I. Schwartz, *Chinese Communism and the Rise of Mao* (1951), s. 164-165. Çang Kuo-tao, *The Rise of Chinese Communist Party*, ii, (1972), s. 156-157'ye göre, Mif önce Li ile mücadelede Ho'nun desteğini almaya çalıştı; ancak bu girişim Kiangsu grubundaki, kimilerinin Li'yi Mif ve Wang Ming'e tercih ettiği bölünmeler nedeniyle bozuldu.

60 Çin kaynaklarından kimi renkli ayrıntılar için bakınız; R. Thornton, *The Comintern and the Chinese Communists* (1969), s. 212-216.

sında çoğunluk oyuyla kabul edildi; 39 delegeden 16'si azınlıkta kaldı.[61]

Dördüncü plenumun ve Li'nin gözden düşmesinin devamı, parti örgütünün tümüyle Mif'in adaylarının eline geçmesi ve partinin –hemen hemen aynı zamanda diğer partilerde de elde edilen sonuç gibi– koşulsuz olarak Komintern'e tâbi olmasıyla sonuçlandı. Hsiang Çung-fa partinin görünürdeki sekreteri olarak kaldı. Ama Wang Ming, liderlikte güçlü adam olarak Li'nin yerini aldı. Li ve Çü Çiu-pai politbürodan çıkarıldı. Çou En-lai, Li'yi anında terk ettiği ve üçüncü plenumda aldığı tavır nedeniyle liderlikte onurlu bir yeri koruyarak ödüllendirildi ama sovyet bölgelerinde çalışmaya gönderildi. Li'nin dışında plenumun başlıca kurbanları, Sağ oportünist olarak damgalanan ve tamamen tasfiye edilen Kiangsu grubunun üyeleriydi. Bunlar cesur bir şekilde direndiler; bir olağanüstü hal komitesi kurdular ve 17 Ocak 1931'de plenumun kararlarını protesto eden bir manifesto yayımladılar. Birkaç gün sonra Britanya belediye polisi komitenin toplantısını bastı ve katılımcıları, Ho Meng-hsian ve 24 izleyicisini idam edecek olan Kuomintang otoritelerine teslim etti. Bunları CCP liderliğinin ele verdiği konusunda kuşkular yaygındı.[62] Ho'nun baş yardımcısı ve dördüncü plenuma saldıran bir broşürün yazarı Lo Çang-lung partiden ihraç edildi. Çü Çiu-pai, onu "korkaklık ve ahlaksız oportünizm"le suçlayan bir demeç yayımladı.[63] Bir daha partide herhangi bir otorite sahibi olamadı.

Li'nin CCP merkez komitesince lanetlenmesiyle eş zamanlı olarak Komintern de kendi incelemesini sürdürdü. Moskova'ya varışında Li'yi çapraz sorguya tabi tutan doğu departmanı, IK-

61 W. Kuo, *Analytical History of Chinese Communist Party*, ii (Taiwan, 1968), 204-210; Hsiao Tso-liang, *Power Relations within the Chinese Communist Movement* (1961), s. 114-118; C. Brandt, B.I. Schwartz ve J.K. Fairbank, *A Documentary History of Chinese Communism* (1952), s. 209-216.

62 W. Kuo, *Analytical History of Chinese Communist Party*, ii (Taiwan, 1968), s. 210-213; B.I. Schwartz, *Chinese Communism and the Rise of Mao* (1951), s. 166.

63 Hsiao Tso-liang, *Power Relations within the Chinese Communist Movement* (1961), s. 135-138.

KI prezidyumuna yıkıcı bir rapor sundu.[64] Bu Komintern'in tüm önde gelen yetkililerinin yer aldığı büyük prezidyum toplantısına bir prelüddü. Li, daha önce doğu departmanına yapmış olduğu itirafları daha da küçük düşürücü ifadelerle tekrarladı ve ayrıntılandırarak işe başladı. Mevcut olmayan Mif'in yerine geçen Kuçumov artık bilinen suçlamayı tekrarladı ve onu doğu departmanının bir başka üyesi Madyar izledi. Madyar ve Pyatnitski, 1927'den beri Li ve Çü üzerinde zararlı bir etkisi olan Lominadze'yi suçladılar. Çang Kuo-tao, Li'yi hem Sağ hem de Sol sapma ile suçlayarak ve Çü'yü "iki yüzlü" diye kınayarak katkısını yaptı. Ts'ai Ho-şin, bir yandan kendi hatalarını itiraf ederken bir yandan da Çü'ye saldırdı. Diğer hatipler arasında Bela Kun, Manuilski ve Kuusinen vardı. Li kapanış konuşmasında, Çou En-lai ve Çü Çiu-pai'nin üçüncü plenum sırasında, liderliğin prestijini sarsacağı için yanlışlarını kamu önünde itiraf etmemesi konusunda onu uyardıkları ayrıntısını da ekleyerek kendini savcıları önünde bir kez daha küçük düşürdü.[65] Li Li-san'ın Çin'e dönmesine izin verilmedi ama başka türlü de cezalandırılmadı. Çok yıllar sonra yeniden ortaya çıktı.

Ocak 1931'de dördüncü plenumda kayda geçen suçlamanın başlıca özelliği, kişiliği Moskova'da ve kimi meslektaşları arasında güvensizlik uyandıran bir liderin, Komintern'e sadakati kesin bir başka liderle değiştirilmesiydi. Ancak, her ne kadar Wang Ming, Li gibi, daha sonra Sol sekter olarak suçlandıysa da, değişiklik politikada ya da vurgudaki bir kayma ile çakıştı. Li, her zaman, devrimde proletarya önderliği doktrininin gerektirdiği şekilde, sovyet bölgelerinde olan şeylerin, Kızıl Ordu'nun operasyonları da dahil partinin kontrolünde olmasından yana çıkmıştı. Bir süre için, beklendiğinden daha fazla başarı elde etmiş göründü. Daha sonraları Mao, "Li Li-san çizgi-

64 Hsiao Tso-liang, *Power Relations within the Chinese Communist Movement* (1961), s. 27-28; Li'nin bu olaydaki sözlerini geri alışı *Report to the Oriental Bureau of the* Comintern (t.y.) adlı İngilizce bir çeviride yer aldı.

65 Hsiao Tso-liang, *Power Relations within the Chinese Communist Movement* (1961), s. 79-82; J. Rue, *Mao Tse-tung in Opposition: 1927-1935* (1966), s. 241; Kuçumov'un konuşmasının metni olduğu anlaşılan şey *Kommunistiçeskiy Internatsiyonal*, 1931, no. 1-2, s. 36-43'tedir.

si ... Kızıl Ordu'nun alandaki yönetiminin düşüncesine rağmen kendini belirli bir ölçüde kabul ettirecek derecede etkiliydi" diyecekti.[66] Li ayrıca, bir proletarya üssü arayışı içinde yalnızca Çangşa üzerine değil, öteki şehirlere saldırılması konusunda da ısrar etmişti. 1930 Temmuzu'nda Çangşa'daki başarısızlık, Avrupa'da artan bunalım belirtileriyle endişeye düşmüş olan Komintern'in ihtiyat ve sınırlama politikalarına yöneldiği bir sırada gelmişti. Bu ruh hali kısa süre içinde onun CCP'ye karşı tavrı içine de sızdı. Kiangsu grubunun bertaraf edilmesi, partideki özellikle proleter unsuru zayıflattı. Askerî maceraları desteklemek, bunların peşinde koşmaktansa, sovyet bölgelerindeki gelişmeleri izlemek ve beklemek daha güvenliydi. Devrimin yakın olduğu konusunda daha da az tahmin işitiliyordu. "Devrimci bir yükseliş" lafı etmek devrimci bir durumun varolmasına yetmiyordu. CCP için Wang Ming'in liderliği esas itibariyle, Komintern'in her arzusuna uymaya hazır olunan bir pasiflik dönemiydi. Sovyet bölgeleri temsilcilerinin Şangay konferansı[67] Bütün Çin Sovyetleri Kongresi'nin toplanmasını ve izleyen Kasım ayında bir sovyet hükümetinin kurulmasını önermişti; ve yaz boyunca Şangay'da görüşmeler devam etti.[68] Proje güçlüklerle karşılaştı; önce Kasım'dan Aralık'a ertelendi daha sonra rafa kaldırıldı.[69]

Sovyet hükümeti kurmaya yönelik bu ilk girişimler Kiangsi'de "A-B (Anti-Bolşevik) Birliği" olarak tanınacak olan gruplardan muhalefet gördü. Mao'nun kişisel yükselişine direniş ve askerî liderler arasındaki rekabet, muhtemelen etkisini gösterdi; Mao ve 1930 Temmuzu'nda Çangşa'ya yapılan saldırıyı yöneten general Peng arasındaki sürtüşmeye ilişkin dedikodular

66 E. Snow, *Red Star Over China* (1938), s. 178: Bununla birlikte Mao, 1937 yılında Kızıl Ordu'daki başka nedenleri olan çekişmeler için uzun süre önce gözden düşmüş olan Li'yi suçlamaktan mutlu olmuştu.

67 Önceki sayfalara bakınız.

68 Hsiao Tso-liang, *Power Relations within the Chinese Communist Movement* (1961), s. 39-49.

69 *Internationale Presse-Korrespondenz*, no. 89, 24 Ekim 1930, s. 2174; kongre için hazırlanan belgeler arasında prezidyumdan, "işçi, köylü ve Çin'in ezilen ve sömürülen kitlelerine" bir çağrı yer alıyordu (*Internationale Presse-Korrespondenz*, no. 95, 11 Kasım 1930, s. 2347-2348).

gündemdeydi. Tartışmalı kırsal politika etrafında görüş ayrılıkları ortaya çıktı. A-B Birliği'nin kimi zaman, toprak sahibi ve *kulaklar* için bir perde vazifesi gördüğü söylendi; "sömürücü unsurların temsilcileri"nden oluşuyordu ve "sovyet bölgesindeki toprak sahibi ve tefeci artıkları tabakası için örgütlenme merkezleri kurmuştu". Kimi zaman Mao'nun daha ılımlı çizgisine karşı bütün topraklara el konulması ve eşit olarak dağıtılması, ya da kollektif çiftlikler yönünde muhalefet ettiği söyleniyordu. Daha sonra –Li artık kesin olarak gözden düştükten sonra– Birlik'in Li Li-san çizgisini benimsediği iddia edilmişti.[70] Açık olan şey, Kızıl Ordu'nun gücü arttıkça ve sovyet yönetimi altında bölge genişledikçe Mao'nun otoritesi dramatik bir saldırıya maruz kaldı. Aralık 1930'da Fukien'de hem siyasi isyan hem de askerî başkaldırı özellikleri taşıyan ciddi bir çatışma başladı. Mao'nun daha sonraki kendi anlatısına göre, yirminci ordu "açık isyana kalkıştı, Kiangsi Sovyeti'nin başkanını tutukladı ve siyasal olarak bize Li Li-san çizgisinde saldırdı".[71] Olayın kökenleri ve ayrıntıları ne olursa olsun Mao zafer kazandı ve otoritesi arttı; ama bu şiddetli çatışmalar ve pek çok kan dökülmesi pahasına oldu.[72]

Bununla birlikte durum, Kızıl Ordu Kuomintang'ın sürek-

---

70 Birlik'ten Komintern literatüründe ilk söz edilişi *Kommunistiçeskiy Internatsiyonal,* 1930, no. 25, s. 37-38'dedir; en ayrıntılı öyküler *Sovety v Kitae,* Ed. E. Johanson ve O. Taube (1933), s. 16, 244-245, 255-256, 273'teki hayli yanlı raporlardadır. Ne kadar örgütlü bir hareket olduğu açık değildir. O. Braun, *Chinesische Aufzeichnungen* (1973), s. 74-75 Mao'nun kırsal soruna karşı yalpalayıcı tavrının akla yakın bir öyküsünü vermektedir. İlk slogan, "Her şey cephe için" –bir tür savaş komünizmi– idi. Bunu "Her şey köylü için" –NEP'in bir türü– izledi. Bu daha sonra Mao'nun köylülük içindeki sınıf farklılıkları konusundaki "Sol" ısrarıyla düzeltildi. Ancak bütün bu tutumlar, partide işçilerin önderlik rolü doktrinini "sulandırmaya" hizmet etti.

71 E. Snow, *Red Star Over China* (1938), s. 182.

72 Bu karanlık olayın anlatıları için bakınız Hsiao Tso-liang, *Power Relations within the Chinese Communist Movement* (1961), s. 98-113;. W. Kuo, *Analytical History of Chinese Communist Party,* ii (Taiwan, 1968), s 298-307; B. I. Schwartz, *Chinese Communism and the Rise of Mao* (1951), s. 175-177; J Chen, *Mao and the Chinese Revolution* (1965), s. 164-165; J. Ruo, *Mao Tse-tung in Opposition* (1966), s. 231-235; (döneme dair kimi belgeleri yayınlayan) P. Vladimirov, *Osobii Raion Kitaya* (1973), s. 218, 222-223. *Ex post facto* (sonradan), bu olayı Li ile ilişkilendirme girişimleri ileri derecede kuşkuludur.

li tehdidi altında bulunduğu sürece ciddiyetini korudu. Aralık 1930'da Çang Kay-şek, ulusal hükümetin otoritesini yeniden kurma zamanının geldiğine karar verdi ve Kızıl Ordu'yu kuşatıp yok etmek üzere bir sefer başlattı; bunu 1931 Şubat ve Haziran'ında "ikinci" ve "üçüncü" seferler izledi. Bu saldırılar yalnızca kısmî başarılar sağladı ve de Kızıl Ordu onları hareketsiz hale getirdi.[73] İçte ve dışta düşmanlarla mücadele Mao'ya –CCP ve Komintern'in kendi payına Mao'nun sovyet bölgerindeki bağımsız politikalarına karşı daha hoşgörülü bir görüşü benimsediği bir sırada– CCP'nin Moskova'daki efendileriyle daha yakın ilişkilerin potansiyel değerini göstermiş olmalıdır. Çou Enlai'ın güney Çin'e gönderilmesi kararı[74] Şangay'daki parti genel merkezinden kavgacı bir figürü uzaklaştırmak arzusundan kaynaklanmış olabilir. Ancak Juiçin'de sovyet bölgeleri için merkezî bir büro kararıyla desteklenen bu görevlendirme parti liderliği ile Mao arasında daha yakın temasın aracı olmaya hizmet etmiş ve belki de partinin önderlik rolünü güçlendirmiştir.[75] Çou'nun etkin ve enerjik yönetimi altında merkez bürosu boş oturacak gibi görünmüyordu. Milliyetçi güçlerle mücadelesi sırasında Kızıl Ordu'ya, önlemler tavsiye eden çeşitli parti direktifleri gönderildi.[76]

Moskova'da Mart 1931 sonlarında toplanan on birinci IKKI, Çin olaylarına çok az ilgi gösterdi. Manuilski, "on milyonlarca nüfusun yaşadığı bölgelerde *sovyetlerin ve Kızıl Ordu'nun örgüt-*

---

73 Japonlar'ın Mançurya'ya girmelerinden önceki bu üç seferin Sovyetler Birliği gözüyle öyküsü için bakınız *Rundschau*, no. 24, 14 Temmuz 1933, s. 851-852; 1931 baharında Komintern basını "dördüncü ordunun komutanı Mao'un karısı"nın esir alındığı ve Kuomintang tarafından idam edildiği haberini verdi (*International Presse-Korrespondenz*, no. 39-40, 28 Nisan 1931, s. 979).

74 Önceki sayfalara bakınız.

75 O. Braun, *Chinesische Aufzeichnungen* (1973), s. 4, Çou'nun gönderilme tarihi olarak "1931'in sonu"nu veriyor, ancak bunu Wang'ın Eylül ayında Moskova'ya gitmek üzere ayrılmasıyla ilişkilendiriyor; Çou, 7 Kasım'da başlayan sovyetler kongresinin hazırlıkları için, hiç kuşkusuz zamanında Juiçin'e gelmişti (Hsiao Tso-liang, *Power Relations within the Chinese Communist Movement* (1961), s. 150-151).

76 20 Ocak, 9 Mayıs ve Haziran 1931 tarihli bu tür üç direktif W. Kuo, *Analytical History of Chinese Communist Party*, ii (Taiwan, 1968), s. 237-245'te aktarılmaktadır.

lenmesinin ulusal devrimci harekette proletaryanın hegemonyası için sağlam bir üs" sağladığını iddia etti. "*Çin'de ve bütün dünyada devrimci bir durumun başlaması*" gerçeğinden "*komplocu sonuçlar*" çıkaran Li Li-san grubunun "Sol hatası"na saldırdı. Görüşmelerde söz alan tek Çin delegesi bu hissiyatı paylaştı ama işçi hareketinin köylü hareketinin ciddi olarak gerisinde kaldığını da kabul etti.[77] Neumann, geçmişe yaptığı dağınık ve tutarsız bir imada, Aralık 1927 Kanton komününün "ağır ve kanlı bir yenilgi"ye uğradığını itiraf etti ve ekledi: "Ama o darbenin üzerinden iki yıl geçmedi ve biz şimdiden sovyet bölgesinde ve sovyet yönetimi altında on milyonlarca insan sayabiliriz".[78] Toplantının ana karar tasarısında, "on milyonlarca nüfusu olan bir bölgede sovyetlerin ve Kızıl Ordu'nun örgütlenmesi"nden memnunluk duyan kısa bir pasaj yer aldı ve buna "sovyetlerin ve Kızıl Ordu'nun kurulması gerçeği ulusal devrimci hareket içinde proletaryanın hegemonyasının başarısını belirlemektedir" şeklinde örtülü bir güvence eklendi.[79] Savaş tehlikesi konusundaki tartışmada bir Çinli delege, Mançurya'da Japon emperyalizminin gaspçılığına dikkat çekti ve "Amerikalı emperyalistler de Mançurya'daki etkilerini artırmakta ve SSCB'ye karşı müdahaleye hazırlanmaktalar" diye ekledi.[80] Ancak bu, görüşmeler sonunda kabul edilen karar tasarısında yer almadı. Rus parti dergisinde Mif'in bir makalesi, "kırsal devrim, emperyalist yönetimin yıkılması, karşı devrimci Kuomintang hükümetinin devrilmesi ve devrimci işçi-köylü hükümetinin kurulması sloganını" tekrarlıyor ve sovyet hareketinin önemini küçümseyen Sağ oportünistlerle, "partiyi ülkenin büyük endüstri merkezlerinde hazırlıksız, zamansız, komplocu silahlı ayaklanmaya zorlamaya" çalışan "Sol" oportünist unsurları aynı şekilde suçluyordu.[81]

---

77 *XI Plenum IKKI* (1932), i, 53-54, 71, 264.

78 *XI Plenum IKKI* (1932), i, 487.

79 *Kommunistiçeskiy Internatsiyonal vı Dokumentah* (1933), s. 959.

80 *XI Plenum IKKI* (1932), ii, 109.

81 *Bol'shevik*, no. 13, 15 Temmuz 1931, s. 67-79; *Byulleten' Oppozitsiy* (Paris), no. 23, Ağustos 1931, s. 23'te Şangay'da 1931 Mayısı'nda 1929 yılında partiden ihraç edilmiş olan eski CCP lideri Çen Tu- hsiu'nun (bkz. *The Foundati-*

1931, Çin devrimci hareketindeki iki unsurun birleştirilmesinde biraz gelişmeye tanık oldu. Haziran ayında CCP'nin sekreteri Hsiang Çung-fa Şangay'da tutuklandı ve idam edildi. Onun yerine, dördüncü plenumdan bu yana parti içinde iktidarda olan daha renkli ve daha kavgacı Wang Ming geçti. Aşağı yukarı aynı zamanda IKKI prezidyumu, çok değişik kanaatleri bağdaştırmayı başaran ve durum hakkında çok az fikir ortaya koyan uzun ve gereksiz sözlerle dolu bir karar tasarısı yayınladı. CCP'in sovyet dışı bölgelerdeki zayıflığına ve sendikalarda parti çalışmasının olmayışına hayıflanıyordu. Ama "komünist parti tarafından her zamankinden çok daha sistemli bir şekilde gerçekleştirilen proletarya önderliğindeki köylü savaşının yeni yeni bölgeleri kucaklamasından" hoşnutluğunu ifade ediyordu. (Metin boyunca gerçekçi olmayan proletarya ve parti liderliği formülü bıktırıncaya kadar [*ad nauseam*] tekrarlanıyordu.) Li Li-san, bir kez daha "maceracı komploculuk politikası"yla suçlanıyor; "Sol oportünizm"e karşı olduğu kadar, "devrimin güçlerine inancı olmayan" "Sağ oportünizme" karşı da iki cephede savaş çağrısı yapılıyordu. Ancak karar tasarısının son bölümü en büyük vurgunun nereye yapıldığını gösteriyordu. "Hareketin en önde gelen görevi Kızıl Ordu'yu güçlendirmek ve takviye etmektir." Kızıl Ordu'nun safları, işçiler, *batrak*lar,* madenciler, yoksul ve orta köylülerle" doldurulmalıdır; ve ordu, ("her şeyden önce onun subay grupları") "düpedüz ***kulak***, toprak sahibi unsurlardan" temizlenmelidir. Sovyet demokrasisi "hayata geçirilmeli" ve "en güvenli bölgelerde merkezî bir sovyet hükümeti kurulmalıdır". Sonuç cümlesi, "Çin sovyetlerinin davası bütün uluslararası proletaryanın davasıdır"diye garanti veriyordu.[82] Karar tasarısı-

---

ons of a Planned Economy, 1926-1929, cilt 3, s. 904) ve öteki 12 "Sol" komünistin tutuklandığını haber veriyordu.

(*) Topraksız, mevsimlik işlerde çalışan, tarım işçileri – e.n.

82 *Strategiya i Taktika Kominterna* (1934), s. 294-312. Burada, (belki de Rusça olarak ilk yayınlanışının tarihi olan) 26 Ağustos 1931 tarihi verilmektedir ama Çin parti dergisinde Temmuz'da görülmüştür (Hsiao Tso-liang, *Power Relations within the Chinese Communist Movement* (1961), s. 155-157); yanlış tarihleme tipiktir (yukarıdaki 28 no.'lu dipnota bakınız).

nın Mao'ya yönelik olduğu ya da onun sovyet bölgelerindeki etkisini zayıflatmak amacıyla düşünüldüğü açık değildir. Ancak ne zaman ki 1931 Eylülü'nde parti politbürosu bütün sovyet bölgelerine o zamana kadar izlenen gerilla taktiklerini eleştiren ve Kızıl Ordu'nun Kuomintang güçlerine karşı yapılacak büyük bir saldırı için[83] düzenli ordu şeklinde örgütlenmesini talep eden bir sirküler direktifi gönderdi, bu Mao'nun otoritesine tartışmasız bir meydan okumaydı. Aynı ay içinde Wang Ming Moskova'ya çağrıldı ve yardımcısı Po Ku parti sekreterliğine getirildi.[84]

Sovyetler ve Kızıl Ordu güneyde güçlerini pekiştirirken, Çin'in her tarafında durum, birkaç hafta içerisinde, Mançurya ve CER'in (Çin Doğu Demiryolları) Japon kuvvetleri tarafından tamamıyla işgaline varacak 18-19 Eylül 1931 tarihli Japon *darbesiyle* karartıldı. SSCB'nin kuzey Çin'le kendi sınırındaki olaylara karşı duyarlılığı, her zaman olduğu gibi, Çin'in başka yerlerindeki olaylara karşı duyduğu ilgiyi aştı. Ancak direnmek olanaksızdı ve Sovyetler Birliği'nin tepkisi diplomasi ve Komintern kanallarıyla bir protesto seli başlatmakla sınırlı kaldı. 22 Eylül'de hem Japon hem de Çin komünist partileri Japon emperyalizminin saldırgan eylemine karşı protesto açıklamaları yaptılar.[85] *Pravda,* 25 Eylül'de ganimetten pay almaya hevesli öteki emperyalist devletlerin suç ortaklığını varsaydı; Çin'i "CCP'nin önderliği altında bir işçi-köylü devrimi"nden başka bir şey kurtaramazdı. WEB tarafından yayınlanan bir açıklama "Japon hükümeti tarafından vurulan darbe", kendileri de ayrıca "Çin'i bölmek ve yağmalamak yoluyla dünya krizinden bir çıkış yolu arayan" diğer emperyalistler tarafından oldukça iyi niyetle karşılandı" gözleminde bulunuyordu; bunu Emper-

83 J. Rue, *Mao Tse-tung in Opposition:1927-1935* (1966), s. 245. Bu 20 Nisan 1945 tarihli parti tarihi hakkındaki karar tasarısında sözü edilen ve yeni "Sol" çizginin yanlışlarının ilk kez ifadesini bulduğu 20 Eylül 1931 tarihli karar tasarısı gibi görünmektedir (*Selected Works of Mao Tse-tung,* iv (1956), 184).

84 J. Rue, *Mao Tse-tung in Opposition:1927-1935* (1966), s. 246; *Selected Works of Mao Tse-tung,* iv (1956), 185.

85 *Internationale Presse-Korrespondenz,* no. 97, 9 Ekim 1931, s. 2182.

yalizm Karşıtı Birlik'in benzer bir protestosu izledi.[86] Bu olayların, uluslararası güçlerin bilinçlenmesi yolundaki nihaî çok sonra belirginleşti. 1929 yılı sonunda Mançurya'daki Sino-Sovyet çatışması SSCB ile Batılı devletler arasında ortak çıkar tohumlarını çoktan ekmişti.[87] Şimdi Japonların Mançurya'ya müdahalesi konusundaki Amerika ve Britanya'nın öfkesi Moskova'dan gelen sert tepkiyle boy ölçüşüyordu ve başlangıçta her iki tarafın da kabul etmekte gönülsüz davrandıkları bir görünüm arzediyordu,[88] ve uzun bir süre elle tutulabilir sonuçlar yaratmadı.

Bu arada Çin komünistleri olayın esas itibariyle Çin ulusal hükümeti üzerine yapacağı etkilerden endişe ediyorlardı. CCP, 22 Eylül protestosunda devrimci kitleleri hem SSCB'nin savunmasına koşmaya hem de Kuomintang hükümetini devirmek için aşağıdan birleşik cephe oluşturmaya davet ediyordu.[89] Üç gün sonra sovyet bölgelerindeki yedi sovyet yönetimi –ikinci dünya savaşının hazırlıklarına göndermede bulunan– "direnmeme" politikası ve "sükunet" çağrıları nedeniyle Kuomintang bürokratlarına ve militaristlerine daha da ateşli terimlerle hakaret eden bir açıklama yayınladılar ve saldırının ortak hedefleri olarak emperyalistleri ve Kuomintang'ı gösterdiler.[90] Komintern'de vurgu CCP içindeki liderlik mücadelesinden, şimdi güneyde gelişmekte olan silahlı direniş potansiyeline kaymıştı. Mif, CCP'nin görevleri üzerine bir makalede Çin Kızıl Ordusu'nun önemini vurguladı ve sovyetleri "işçi

86 *Internationale Presse-Korrespondenz,* no. 93, 29 Eylül 1931, s. 2080-2081; WEB'in başı olan Dimitrov'un komünist partilerin emperyalist savaşa karşı kampanya için harekete geçirilmesini IKKI'den isteyen iki mektubu için bakınız *Georgii Dimitrov:Vydayuşçiysa Deyatel' Kommunistiçeskovo Dvijeniya* (1972), s. 109.

87 Bakınız *The Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, cilt 3, s. 907-908.

88 Olaydan birkaç gün sonra Litvinov ile Britanya maslahatgüzarı arasında garip bir eskrim maçı *Dokumentıy Vneşney Politiki SSSR,* xiv (1968), 537'de kaydedilmiştir; her ikisi de Japon saldırganlığına karşı tepkilerinin çakışmasını titizlikle gizlediler. *Izvestiya* 26 Eylül'de Amerikan tepkisini Milletler Cemiyeti'nin tepkisine göre daha olumlu bir şekilde değerlendiriyordu.

89 *Internationale Presse-Korrespondenz,* no. 97, 9 Ekim 1931, s. 2182.

90 *Sovety v Kitae,* Ed. E. Johanson ve O. Taube (1933), s. 446-448.

sınıfı ve köylülüğün diktatörlüğünün gerçek devrimci biçimi" olarak tanımladı.[91]

Bununla birlikte, CCP'nin kuruluşunda emperyalist boyunduruğundan kurtulmak için ulusal kurtuluş davasına öncelik verildiği unutulmamalıdır. Kasım 1931'de devrimin geleneksel yıldönümü manifestosu, Mançurya'daki olaylar üzerine kışkırtıcı bir pasaj içeriyordu. Japon saldırganlığının "Fransız emperyalistlerinin" desteğine sahip olduğu söyleniyor ve suç, fark gözetmeksizin Amerikan ve Britanya emperyalizmine, Milletler Cemiyeti'ne ve son olarak da Çang Kay-şek ve Kuomintang'a "emperyalizmin hizmetkârları olarak" yükleniyordu. Sonuçtaki çağrı şöyle diyordu:

> *Japon işgaline, Milletler Cemiyeti'ne, hain Kuomintang'a, Çang Kay-şek'e karşı Çinli kardeşlerinizi, birleşik, bağımsız bir Çin için etkin bir şekilde destekleyin.*[92]

Komintern'in CCP'ye Aralık 1931 tarihli bir talimatı, "Çin ulusunun kurtuluşunu gerçekleştirmek ve Çin'in bağımsızlık ve birliğini desteklemek için Japon emperyalistlerine ve öteki tüm emperyalistlere karşı ulusal bir devrimci savaş" çağrısında bulunuyor ve "emperyalizme karşı ulusal devrimci savaşın zaferinin ön-koşulu olmak üzere Kuomintang'ı devirecek bir devrimi" dile getiriyordu.[93] Muhtemelen bu talimata tepki olarak yayınlanan bir CCP karar tasarısı Mançurya olayını "emperyalist devletler tarafından Çin'in parçalanması ve sömürgeleştirilmesinin başlangıcı" olarak tanımlıyordu, ama iyimser bir şekilde bunun "Kuomintang yönetiminin çöküşünü ve iflasını" getirecek olan "sovyet hareketini ve Kızıl Ordu mücadelesini büyük ölçüde kolaylaştıracağı" sonucuna varıyordu.[94] Japon saldırganlığına karşı ulusal direniş kavramı, Komintern'in düşünüşünde sosyal devrim kavramının yerine geçmişti. Ancak

91 *Problemy Kitaya*, no. 8-9 (1931), s. 3-27.

92 *Pravda*, 6 Kasım 1931.

93 W. Kuo, *Analytical History of Chinese Communist Party*, ii (Taiwan, 1968), s. 413-414.

94 W. Kuo, *Analytical History of Chinese Communist Party*, ii (Taiwan, 1968), s. 372-373.

Çinli komünistler için Kuomintang hâlâ amansız bir düşmandı. 1931 yılı sonlarında yazan Troçki de, "Japon saldırganlara karşı savunma zorunluluğunun, karşı bir hale giderek daha fazla geleceğine" inanıyordu.[95]

Juiçin'deki ikinci büyük olay, bir önceki yıldan ertelenen ve tarihi 7 Kasım 1931 olarak belirlenen, ilk Bütün-Çin Sovyetleri Kongresi'ni hazırlamak üzere toplanan bir parti konferansıydı.[96] Olaya, artık becerikli Çou En-lai ile güçlenmiş ve muhtemelen Moskova'nın doğrudan teşviğine de sahip Po Ku grubunun, Mao'nun liderliğini gözden düşürmek ve parti makinesinin kontrolünü onun ellerinden almak için kararlı ve büyük ölçüde başarılı bir girişimi damgasını vurdu. Konferansın karar tasarısı, partinin 7 Şubat 1930 tarihli tarım programına –gereksiz bir şekilde varlıklı köylülere hoşgörülü olduğu için– saldırıyor ve kararlı bir şekilde tarım devrimine proletaryanın önderlik etmesi gerektiğini öne sürüyordu; sovyet kurumları ve sendikalardaki "sınıfa-yabancı" unsurları şiddetle suçluyor ve Kızıl Ordu'nun gerilla taktiklerini eleştiriyor, –şimdi Çou tarafından desteklenen, bir tür Li Li-san programının yeniden canlanması– şehir merkezlerinin ele geçirilmesi ve buralarda devrimci üsler kurulması stratejisini talep ediyordu.[97] Bu, Çin devrim hareketinde Mao'nun seçkin yerinin üç yıl kadar karanlığa gömülmesinin başlangıcıydı. 1928'deki[98] parti kongresinde Mao'ya karşı nefretini ya da belki kıskançlığını zaten ortaya koymuş olan Çou En-lai bu süreçte öncü bir rol oynamış görünüyor.

İlk Bütün-Çin Sovyetleri Kongresi, Rus Ekim devriminin on dördüncü yıldönümünde, 7 Kasım 1931'de Juiçin'da başladı. Bir önceki yılın fiyaskosu telafi edildi. Kongre, Kiangski ve Fukien ve uzaktaki Hunan, Hupei ve Kwangsi sovyetlerinden, Kı-

95 *Byulleten Oppozitsi* (Paris), no. 25-26, Kasım-Aralık 1931, s. 4.

96 Bu bölümün önceki sayfalarına bakınız.

97 J. Rue, *Mao Tse-tung in Opposition:1927-1935* (1966), s. 247-248; 20 Nisan 1945 tarihli parti tarihi üzerine karar tasarısı, konferanstan "eski, doğru parti ve askerî liderlik [çizgisinin] yerine geçti" şeklinde söz ediyordu (*Selected Works of Mao Tse-tung*, iv, (1956), 185).

98 Bakınız *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, cilt 3, s. 867.

zıl işçi sendikalarından ve CCP'den 610 delegeyi bir araya getirdi; ve ilk akşamki meşaleli yürüyüşe 10.000 kişilik bir kalabalığın katıldığı söylendi.[99] Kuomintang saflarında Japonların Mançurya'ya saldırısının yarattığı karışıklık sovyet bölgelerine yönelik üçüncü milliyetçi saldırıyı durdurmuştu; ve bu ara, bir rahatlama atmosferi yarattı. Kongre, sovyet cumhuriyetini (Lenin'in 1917'deki değil de 1905'teki formülüne göre), "işçi ve köylülerin demokratik diktatörlüğü" olarak tanımlayan ve bunun dışında tam olarak Rusya örneğini benimseyen, hatta bunu "sovyetlerin seçiminde proletaryaya özel ayrıcalıklar tanıyan (oransal olarak daha fazla delege seçilmesi)"; toprağın kamulaştırılması ve yeniden dağıtılması ilkesini teyit eden bir tarım yasası taslağı; en ileri ilkelere dayanan bir çalışma yasası tasarısı; ve ekonomi ve finans politikası üzerine bir yasa tasarısı gibi çelişkili boyutları olan bir anayasa taslağı kabul etti.[100] Kongrenin kurduğu "geçici hükümet", SSCB ile dayanışma ilan etti; haksız anlaşmaların iptalini, yabancı birliklerin çekilmesini ve yabancı kuruluşların kamulaştırılmasını talep eden bir manifesto yayınladı; metnin son paragrafı "Japonlar'ın Mançurya'daki soyguncu savaşını" protesto ediyordu.[101] Bu yasalaştırmalar ve açıklamalar halkın ilgisine karşılıktı; bu ilgiyi sürdürmeye ve artırmaya yaradı. Ama çok az uygulama olanağı vardı. Kongre sonunda yapılan seçimler daha önemliydi. Parti makinesinin görünürde ele geçirilmesine rağmen, Mao'nun prestiji ve onun sovyetlerdeki destekçileri yerlerinden sarsılamayacak kadar sağlam bir şekilde yerleşmişti. Kongre, Rus örneğini izleyerek, 63 kişiden oluşan merkezî bir yürütme komitesi seçti; yürütme komitesi ise Halk Komiserleri Kurulu'nu atadı; Mao her iki organın da başkanı ve CCP merkez komitesinin emektar üyeleri Hsiang Ying ve Çang Kuo-tao başkan yardımcıları oldular.[102] Mao, Hsi-

99 *Sovety v Kitae*, Ed. E. Johanson ve O. Taube (1933), s. 417-418.

100 *Sovety v Kitae*, Ed. E. Johanson ve O. Taube (1933), s. 419-434; muhtemelen kongreden önce kaleme alınmış olan metinler de ayrıca *Problemy Kitae*, no. 8-9 (1931), s. 191-205'tedir.

101 *Sovety v Kitae*, Ed. E. Johanson ve O. Taube (1933), s. 444-446.

102 Hsiao Tso-liang, *Power Relations within the Chinese Communist Movement* (1961), s. 173.

ang ve Çang'ın imzaladığı bir kararname ile ÇEKA'nın benzeri bir Devlet Siyasal Korunma Bürosu kuruldu ve kongre tarafından onaylandığı söylendi.[103] İktidar için mücadele daha sonra yaşanacak ve Kızıl Ordu'nun kontrolüne dayanacaktı. Ama 1932-1934 yıllarında Mao'nun partideki bütün otoritesini yitirdiği görülmektedir.

Nanking'deki milliyetçi hükümet, Japonların Mançurya'yı ele geçirmesini, çaresizlik içinde seyretti. Şangay'da bazı öğrenciler gösteriler yaptılar; Japon mallarına karşı bir boykot girişimi yapıldı; Japonların sahip olduğu tekstil fabrikalarında grevler oldu. Bu kışkırtmalar, büyük bir Japon askerî birliğinin 28 Ocak 1932'de Şangay'a çıkmasının bahanesi oldu. CCP, "bütün Kuomintang gruplarının, bütün Çin burjuvazisinin, Japon emperyalizminin suç ortağı" olduğunu ve "emperyalizmi devirmek için emperyalizmin aleti, Çin emperyalizmini, Çin Kuomintangı'nı devirmenin zorunlu" olduğunu ileri süren 31 Ocak 1932 tarihli bir manifesto yayınladı.[104] 2 Şubat tarihli çok şiddetli bir parti açıklaması, işçiler, öğrenciler, askerler ve polise genel greve gitme çağrısında bulunuyor ve "devrimci askerler"e, subaylarını öldürmeleri ve "emperyalistleri ve Kuomintang'ı yenilgiye uğratmak için silahlı sivillerle birleşmeleri" konusunda yalvarıyordu.[105] Komünistler açısından beklenmedik bir şekilde ve besbelli ki Çang Kay-şek'in emri olmaksızın ya da emrine rağmen, Kuomintang'ın Şangay'da üstlenmiş bulunan on dokuzuncu ordusu Japon işgalcilere karşı direnme girişiminde bulundu; birkaç hafta boyunca grevler ve çatışma-

103 W. Kuo, *Analytical History of Chinese Communist Party,* ii (Taiwan, 1968), s. 349-353; Mao'nun üzerinde kalan tek parti görevi, sovyet yönetimindeki parti grubunun sekreterliği idi (*aynı kaynak,* ii, s 484).

104 *Sovety v Kitae,* Ed. E. Johanson ve O. Taube (1933), s. 448-450; *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal: Kratkiy İstoriçeskiy Oçerk* (1969), s. 364 CCP liderliğini, "Japon saldırganlara karşı mücadele için ayağa kalkan pek çok halk tabakasının" henüz Kuomintang'dan umudunu kesmediği gerçeğini dikkate almadığı için eleştiriyor ve kabahati "şu anda bir devrimci duruma" inanan, "CCP'nin sekter unsurları"na yüklüyordu.

105 W. Kuo, *Analytical History of Chinese Communist Party,* ii (Taiwan, 1968), s. 414-416.

lar oldu. Bu kendiliğinden Kuomintang direniş atılımı CCP liderlerini yumuşatmadı. 16 Şubat tarihinde yayınlanan bir başka manifestoya göre, "Kuomintang militaristleri", Japonlara direnme bahanesi altında "kahraman devrimci halkı" aldatıyor ve emperyalistlere bir satışın yolunu hazırlıyorlardı.[106] Bu olaylarda, komünistlerin önemli herhangi bir rol oynayıp oynamadıkları açık değlidir.[107] Parti merkez komitesinin, Şangay'ın dahil olduğu Kiangsu eyalet parti komitesine gönderdiği incitici azarlama, Japonların "emperyalist Şangay istilası" karşısında herhangi bir şey yapmayı başaramadıklarını, yerel parti üyesi sayısının azaldığını ve partinin kitleler üzerindeki etkisinin zayıfladığını iddia ediyordu.[108]

Mançurya ve Şangay'daki Japon istilasına duyulan öfke güneyin sovyet bölgelerinde daha yavaş ve daha az kendiliğinden gelişme gösterdi. 1932 başlarında parti dergisinde yer alan bir makale, "sovyet bölgelerindeki partinin yalnızca kırsal devrimi bildiğini, ulusal devrimi bilmediğini" iddia ediyordu.[109] Bununla birlikte Juiçin'deki parti komitesi tümüyle savaşçıydı. 31 Ocak 1932 tarihli bir açıklamada, "bütün Kuomintang gruplarını, bütün Çin burjuvazisini, Japon emperyalizminin suç ortakları" olarak tanımlıyordu. Japonlarla savaşmaya hevesli Kuomintang liderlerinin Çang Kay-şek'e sözde meydan okumaları "emekçi

106 W. Kuo, *Analytical History of Chinese Communist Party,* ii (Taiwan, 1968), s. 418-418.

107 1932 Ağustosu'ndaki on ikinci IKKI'de Japonya delegesi cesur bir şekilde Şangay'daki direnişi "CCP'nin önderliği altındaki Şangaylı işçi, asker ve yoksulların kahramanca mücadelesi"ne bağladı; Wang Ming durumu daha mütevazı bir şekilde "esas itibariyle kendiliğinden nitelikli" olarak tanımladı ama CCP'yi "bütün Japon kurumlarında –toplam 60.000 işçi– bir genel grev örgütlediği" için övdü (*XII Plenum IKKI* (1933) iii, 10, 20-21). Grevleri ve Japon müdahalesine karşı Kuomintang güçlerinin direnişini CCP'nin başlattığı iddiası bir görgü tanığı tarafından "aşikâr bir uydurma" olarak reddediliyordu (H. Isaacs, *The Tragedy of the Chinese Revolution* (1938), s. 431); *Die Kommunistische Internationale vor dem VII Weltkongress* (1935), s. 559-560'daki, Kuomintang, Japonya ve öteki emperyalistlere ve Milletler Cemiyeti'ne karşı yapılan kitle gösterileri öyküleri gerçekçi değildir.

108 W. Kuo, *Analytical History of Chinese Communist Party,* ii (Taiwan, 1968), s. 374-375.

109 *Aynı kaynak,* s. 374-375.

kitleleri, Çin halkını kandırmak için" bir araçtan başka bir şey değildi. Japonlara ve dünya emperyalizmine karşı çıkan tek güç komünist partiydi ve "Şangay'ı emperyalistlere teslim etmiş olan Kuomintang kahrolsun" diye bir çağrı yayınlamıştı. 26 Şubat tarihli bir başka manifesto kitlelere ve askerlere, iktidarı kendi ellerine almaları ve mücadeleyi yürütmek için bir askerî devrim komitesi kurmaları yolunda ısrar ediyordu.[110] Burada hiçbir şey Çang Kay-şek'in asileri ezme konusundaki hevesini engelleyebilecek gibi görünmüyordu. Ancak, Kızıl Ordu ve sovyetlerin, Japonya'nın daha uzak saldırısındansa milliyetçi orduların o andaki tehdidiyle daha fazla meşgul olmaları daha mantıklıydı. Japon saldırgana karşı milliyetçi ve komünistlerin işbirliği, bu sırada daha da uzak bir olasılık olarak görünüyordu.

Japonların 1932 Şubatı'nda Şangay'a saldırılarını, Mançurya'da Japonların Mançuko kukla devletinin kurulması izledi. Moskova'da gerilim yükseldi. Japonya'nın eylemi, 1932 başlarında Komintern dergisinde iki başmakale yazılmasına neden oldu. "Dünyanın emperyalist bir savaşa doğru sürüklendiği" uyarısı dile getirildi; ve komünist partilerden kapitalist ülkelerde savaş üretimini ve Uzakdoğu'ya silah sevkiyatını engellemeleri istendi.[111] CCP'de ve Çin sovyetlerinde Japon sorununa karşı varolan ilgisizlik Komintern'de endişe yarattı; Mart 1932'de Wang Ming'in, resmî ilhamın her türlü işaretini taşıyan uzun bir makalesi Rus parti dergisinde yer aldı. Wang, "şu sırada Çin halkı için ulusal kurtuluş savaşının zorunlu bir mücadele biçimi olduğunu anlamayan" Sağ oportünistlere saldırdı. "Anti-emperyalist devrimin" zaferi, "kırsal devrimin" zaferinin bir koşuluydu. Denge, aynı zamanda anti-emperyalist mücadeleye halel getiren, "Sol" Li Li-san çizgisinin kalıntılarına yönelik bir eleştiriyle sağlanıyordu.[112]

---

110 *Sovety v Kitae,* Ed. E. Johanson ve O. Taube (1933), s. 448-452.

111 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal,* 1932, no. 4, s. 3-9, no. 6. s. 3-9.

112 *Bol'şevik,* no. 5-6, 31 Mart 1932, s. 26-41; Wang bu sırada Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesi'nde okutman olarak görev yapıyordu; üniversitede 27 Nisan 1932'de onun tarafından parti tarihi üzerine verilen ve Li Li-san çizgisine ağır bir şekilde saldıran bir konferans *Revolyutsiyonniyi Vostok*, 1932, no. 3-4, s. 144-159'da yayınlandı.

Hemen hemen aynı anda Juiçin'den tepki geldi. Mao ve Çu Teh 5 Nisan'da Çin sovyet hükümeti adına Japonya'ya savaş ilan ettiler.[113] Çou, Moskova'da minnettarlıkla okunmuş olması muhtemel, parti basınında yayımlanmış bir makalesinde iki ana tema üzerinde ısrarla durdu: Japon saldırganlığı içinde gizli olan SSCB'ye karşı savaş tehlikesi ve daha büyük askerî eylem için Kızıl Ordu'yu güçlendirme çağrısı.[114] Aynı iki tema, sovyet bölgelerinde "siyasal durumun tam olarak değerlendirilememesini" ve "sovyet hükümetince yapılan yanlışları" şiddetle eleştiren Mayıs 1932 tarihli parti direktifinde de tekrarlanmıştı. Kızıl Ordu'nun, beklenen "yeni emperyalist Kuomintang saldırılarına" karşı seferber edilmesi isteniyordu. Direktif, Mao'nun liderliğine üstü kapalı, güçlü bir saldırıydı ve yalnızca, Juiçin'e geldikten sonra geçmişin anılmayan kimi yanlışlarını "kısmen ya da tamamen" düzeltmiş olduğu söylenen Çou'ya (*alias* Wu Hao) yönelik kişisel bir iltifat olması açısından değil, ayrıca Li Li-san döneminin "devrimin zaferi için bir ya da iki ana şehrin ele geçerilmesi" talebine dönüş açısından da dikkat çekiciydi.[115] Daha sonraki raporlar, bu sırada Çou ve Mao arasındaki ilişkiyi fazlasıyla belirsiz bırakır. Ancak bu aylar Kızıl Ordu üzerindeki yüksek otoritenin Mao'dan Çou'ya transferine yol açan kesintisiz sürecin başlangıcına tanık oldu.[116]

1932'nin ilk aylarında Juiçin'de egemen olan iyimserlik havası kısa sürede dağıldı. Japon saldırısının ilk şokunu atlatan Çang Kay-şek, bu olayın onu güneydeki serkeş sovyet alanlarını dize getirmek gibi daha önemli bir görevden alıkoymasına izin vermemek konusunda kararlıydı. Ocak 1932'de daha önce Sol Kuomintang'ın lideri ve uzun süre kendisinin rakibi olan söz dinler Wang Çing-wei ile anlaştı. Milliyetçi hükümet-

---

113 *Programniye Dokumentıy Kitayskih Sovetov* (1935), s. 90-93.

114 Hsiao Tso-liang, *Power Relations within the Chinese Communist Movement* (1961), s. 201-202, 207-208.

115 Hsiao Tso-liang, *Power Relations within the Chinese Communist Movement* (1961), s. 419-421.

116 O. Braun, *Chinesische Aufzeichnungen* (1973), s. 83'te Çou'nun başarısını, kısmen Kızıl Ordu subaylarının onun Whampoa Askerî Akademisi'ndeki eski öğrencileri olmalarına bağlıyor.

teki Dışişleri Bakanı Eugene Chen istifa ederek Çin'den ayrıldı ve yerine Wang Çing-wei geçti. Milliyetçi hükümetin hiçbir zaman Japonya büyükelçisinin geri çekilmesini istememiş olması ve onunla dostane ilişkiler içinde olması önemliydi. Şangay'daki çatışmalar durmuştu ve bir ateşkes ayarlanmıştı. Çang sovyet alanlarına yönelik, Haziran 1932'deki öncüllerinden daha büyük güçle girişilen dördüncü seferini başlatmak üzere serbest kalmıştı.[117] Bu saldırının büyük ağırlığı Moskova'dan henüz dönmüş olan Çang Kuo-tao'nun siyasal komiser olarak atandığı sözümona Dördüncü Kolordu'nun Dördüncü Ordusu denilen birliğe yöneltilmişti. Dördüncü ordu Çang'ın 1931'deki saldırısıyla Kızıl Ordu'nun ana güçlerinden ve Kiangsi'deki sovyet arazisinden koparılmıştı ve doğu Hupei'de varlığını üç milyon kadar bir nüfusu kontrol eden bir arazide ve 12.000 ile 15.000 arasında adamı bir araya getiren riskli bir yalıtılmışlık içinde sürdürmüştü. Çang'ın 1932 Temmuzu'ndaki dördüncü seferiyle buradan çıkarılmış, Huan'dan Şensi'ye ve daha sonra da sonunda tutunacak bir yer bulduğu, Kuomintang güçlerince rahatsız edilmeyeceği kuzey Bzeçwan'a ulaşmıştı.[118] Bu başarı,

117 "Emperyalist Kuomintang dördüncü kuşatma seferi" üzerine Haziran 18 ve 22 tarihli iki CCP manifestosu için bakınız W. Kuo, *Analytical History of Chinese Communist Party,* ii (Taiwan, 1968), s. 430-433. Daha sonraki komünist anlatılar Mart 1932'deki küçük bir saldırıyı "dördüncü", Haziran-Temmuz 1932'de başlatılan seferi ise "beşinci" Kuomintang saldırısı olarak ayırıyorlar (*Rundschau,* no. 24, 14 Temmuz 1932, s. 851-852); bu daha sonra, kimi zaman yani Wang Ming tarafından üçüncü IKKI'de (*XII Plenum IKKI* (1934) s. 122) ve Mao'nun bizzat kendisi tarafından ikinci Çin Sovyetleri Kongresi'nde (ilerdeki 159 no.'lu dipnotuna bakınız) "altıncı" diye anılan son sefer 1933 güzünde başlatılınca karışıklığa yol açtı. Ama nihai resmî kabule göre "dördüncü" saldırı 1933 baharında bertaraf edilmişti ve "beşinci" saldırı o yılın güzünde başladı (*Selected Works of Mao Tse-tung,* iv, (1956), 186).

118 Bu hareketleri gösteren bir kroki için bakınız Çang Kuo-tao, *The Rise of Chinese Communist Party,* ii (1972), 313; bu çalışma Dördüncü Ordu'nun deneyimlerinin en ayrıntılı dökümünü vermektedir. Szeçwan'a hareketin haberini alan parti merkez komitesinin bunu "Sağ hayalcilik"olarak kınayan bir telgraf gönderdiği söylenmektedir (*aynı kaynak*, ii, 332-333). Ancak bu rapor kuşkuludur; radyo haberleşmesi sorunludur ve de terminoloji daha sonraki bir döneme aittir. Çang Dördüncü Ordu'ya karşı harekâtı, Çang'ın (Kay-şek) dördüncü kuşatma seferinin ana unsuru olarak ele almaktadır (*aynı kaynak*, ii, 295); bu kısmen O. Braun, *Chinesische Aufzeichnungen* (1973) s. 32'de onaylanmaktadır.

Kuomintang saldırısının püskürtüldüğü ve artık 79 milyon nüfusu içeren sovyet yönetimi altındaki arazinin genişlediği, yolundaki kuşkulu iddiayı haklı kılmak için kullanılmıştı.[119]

Bununla birlikte, 250.000 ile 300.000 kişi arasında olduğu tahmin edilen Kuomintang kuvvetleri 1932 yazında, merkezî sovyet bölgesini batıdan, kuzeyden ve doğudan kuşatmak için kullanılmıştı.[120] Saldırının ağırlığı savunmacıları hazırlıksız yakaladı; parti merkez bürosunun yardım ve desteğiyle, merkezi Kiangsi'deki Ningtu'da parti ve asker liderlerin konferansı toplandı. Bu konferans, Kızıl Ordu'nun temelini teşkil eden ve artık "askerî oportünizm" ve "pasif savunma"olarak damgalanan gerilla taktiklerine tutunan Mao ile, "düşmanı kapının ötesinde durdurmak" diye tanımlanan, saldırıları kitlesel karşı-saldırılarla durdurmayı isteyen Çou arasında doğrudan bir çatışma yarattı. Mao'nun, büyük ve orta köylülere karşı tutumu ve bir "terör rejimi" kurmaktaki "Sol sekter" hataları için eleştirildiği söylendi. Zaferi Çou kazandı. Mao sovyet hükümetinin başkanı, parti bürosunun ve askerî devrim konseyinin üyesi olarak kaldı ama sovyet yönetimi içinde çalışmakla sınırlandırılarak şimdiye kadarki egemen pozisyonunu ve askerî stratejinin kontrolünü kaybetti. Her zaman olduğu gibi, daha sonraki bir fırsatta geri dönmeyi bekleyerek, mücadele etmeden boyun eğmiş görünüyor.[121] Konferanstan sonra Kızıl Ordu'nun genişletilmesi (üç ayda mevcudu iki katına çıkacaktı) ve onun içine yerel silahlı birliklerin katılması yolunda direktifler yayınlandı.[122]

---

119 *Rundschau,* no. 6, 1 Aralık 1932, s. 114, no. 24, 14 Temmuz 1933, s. 852.

120 Dördüncü kuşatma seferinin daha tam, ama yeterli olmayan, bir krokiyle karışık bir öyküsü için Bakınız O. Braun, *Chinesische Aufzeichnungen* (1973) s. 31-34.

121 Hiçbir zaman belgeleri yayınlanmamış olan Ningtu konferansının en iyi özeti, O. Braun, *Chinesische Aufzeichnungen* (1973) s. 28'dedir; ayrıca bakınız E. Snow, *Red Star over China* (1938), s. 185 ve Hsiao Tso-liang, *Power Relations within the Chinese Communist Movement* (1961), s. 210-211'dedir. 20 Nisan 1945 tarihli parti kararı konferansı bu yıllarda izlenen yanlış politikanın dönüm noktası olarak anmaktadır (*Selected Works of Mao Tse-tung,* iv (1956), s. 185).

122 W. Kuo, *Analytical History of Chinese Communist Party,* ii (Taiwan, 1968), s. 450-451.

1932 Ağustosu'nda toplanan on ikinci IKKI –her ne kadar Japon saldırısıyla tehlikeli bir şekilde daha yakına gelen, SSCB'ye, karşı savaş tehdidiyle çok meşgul idiyse de– Çin'in meselelerine çok az ilgi gösterdi. Kuusinen "Çin sovyet hükümetinin *Kızıl Ordu*'sunu ülkenin bağımsızlığını savunmak için tek gerçek ordu" olarak selamladı; ve Manuilski Çin hakkında "geniş sovyet bölgesi ve yenilmez Kızıl Ordusu" diye söz etti.[123] Wang Ming, Çin'in "*hem devrim hem de savaşın*" sahnesi olduğunu söyledi. Çin sovyet hükümeti "proletaryanın önderliği altında gerçekten işçi, köylü ve tüm emekçilerin hükümeti"ydi. Ancak sovyet bölgelerinde, kimisi "Bolşevikler olmadan sovyet iktidarı" sloganını atan "karşı-devrimci örgütlerin" bulunması manzarayı karartıyordu. Wang CCP'nin dördüncü plenumunun kırsal devrim sorununda radikal bir dönüş getirdiğini iddia etti ve partinin grev hareketindeki faaliyetlerini övdü.[124] Toplantının ana karar tasarısında Uzakdoğu'ya göndermede bulunan pasajlar, esas itibariyle emperyalizmin ve Japon saldırganlığının lanetlenmesine ayrılmıştı. Ancak, "sovyet hareketinin gelişmesi" ve "kahraman Çin Kızıl Ordusu'nun büyük başarıları" gerektiği gibi kutlandı; CCP'nin görevi "Japonlara ve öteki emperyalistlere karşı Çin'in bağımsızlığı ve birliği için ulusal-devrimci mücadele sloganı altında kitlelerin harekete geçirilmesi"ydi.[125] Aynı ulusal not, CCP'yi "emperyalistler ve emperyalizmin ajanı Kuomintang'a karşı Çin'in birliği, birleştirilmesi ve bağımsızlığı için devrimci ulusal kurtuluş savaşına" davet eden karar tasarısında da görülüyordu. Karar tasarısı, emperyalist ülkelerin komünist partilerini, "devrimci eylem yoluyla Çin'e orduların ve Japonya'ya askerî malzemenin taşınmasına engel olamadıkları için" suçluyor ve bunu "Uzakdoğu'daki savaşın oportünistçe küçümsenmesine" ve "savaşa karşı Solcu-kaderci, düşüncesiz bir tavra" bağlıyordu.[126] On ikin-

123 *XIII Plenum IKKI* (1933), i, 22, 160.

124 *XIII Plenum IKKI* (1933), i, 144-157.

125 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal ve Dokumentah* (1933), s. 973-982.

126 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal ve Dokumentah* (1933), s. 992; bu karar tasarısı için "On İkinci IKKI ve Sonrası" başlıklı dördüncü bölüme bakınız.

ci IKKI'nin görüşmeleri Çin'de ulusal kurtuluş temasına doğru önemli bir dönüşe işaret etti ama istikrarlı bir şekilde emperyalist saldırganlığın bir aleti olarak görülen Kuomintang rejimine karşı düşmanlığın gevşemesini gerektirmedi. Toplantı sovyet bölgelerine ya da oralardaki duruma ilişkin ne fazla bilgiye sahip oldu ne de buna ilgi gösterdi; karar tasarısının Po Ku tarafından Kızıl Ordu'nun[127] stratejisinde "ileri ve saldırgan çizgi"nin desteklenmesinde kullanılmasının, tasarının özgün amacıyla hiçbir ilgisi yoktu.

On ikinci IKKI'deki tartışmalar Moskova'da dış ilişkileri yürütmekle ilgilenenler arasında henüz yerleşmeye başlayan yeni düşünce akımından herhangi bir iz taşımıyordu. Her şeyin üzerindeki endişe SSCB'ye karşı bir saldırı korkusuydu. Ancak, Japon saldırısı SSCB'ye olduğu kadar Çin'in toprak bütünlüğüne yönelik de inkâr edilemeyecek bir tehdit ortaya koydu; ve Çin'de bu tehdide karşı koyabilecek halihazır tek güç, sovyet bölgelerinde değil, –büyük şehirler de dahil Çin'in büyük bir kısmında istikrarsız bir otoriteye sahip olan– Çang Kay-şek'in bulunduğu Nanking'deydi. 1929'dan beri sovyet hükümetinin herhangi bir Çin hükümetiyle resmî ilişkisi yoktu ve Çin komünistlerinin kasabı Çang Kay-şek'e ve Batılı devletlerle düzenli dipolamatik ilişkilere sahip olan Nanking'deki milliyetçi hükümete karşı yatıştırılmaz bir düşmanlık besliyordu. Bu isteyerek üstlenilen yalnızlık artık sovyet çıkarlarıyla uyumlu görünmüyordu. Aralık 1932'de Sovyetler Birliği ile Nanking arasında karşılıklı olarak birbirini tanıma ve büyükelçi teatisi konusunda bir anlaşma yapıldı.[128] Çang'ın ordularının güneyde yeni kurulmuş olan Çin sovyet hükümeti ve Kızıl Ordu'yu ortadan kaldırmak için savaştığı bir sırada bu çelişkili bir jestti. Ancak 1920'lerde Moskova'da geliştirilmiş olan ve kısa süre sonra Hitler Almanya'da iktidara gelince yinelenecek görüşle tutarlıydı, zira Sovyetler Birliği hükümetinin Alman hükümetiyle resmî ilişkileri Alman hüküme-

127 İki sayfa ilersine bakınız.

128 *Dokumenty Vneşney Politiki SSSR*, XV (1969), 680-682. İlk öneri altı ay kadar önce Cenevre'deki Çin delegesi tarafından Litvinov'a yapılmıştı; bir saldırmazlık paktı önerisi Moskova'daki politbüro tarafından reddedilmişti (*aynı kaynak*, XV, 780-781).

tinin Alman komünistlerine reva gördüğü muameleden etkilenmemişti.[129] Sovyetlerin Nanking'le diplomatik ilişkilerinde aynı mantık uygulandı. Ancak sovyetlerin Aralık 1932'de Çin'deki *geri dönüşünün* (*volte face*) muhtemelen hiç akla gelmeyen başka bir boyutu vardı. Nanking'deki Batılı temsilciler, Japon işgalcilere karşı direnişini güçlendirmesi için Çang üzerinde sakin ama kararlı bir baskı uyguluyorlardı. Nanking'deki Sovyetler Birliği büyükelçisinin, –her ne kadar Komintern aynı zamanda Çang'a karşı direnişi Japon emperyalizmine karşı direnişin ayrılmaz ve zorunlu bir parçası olarak şamatalı bir şekilde vaaz etse de– bu süreçten tamamen uzak durabileceğine inanmak zordu. Bu durum, Narkomindel'le Komintern'in bir süre için farklı ve görünüşe göre birbiriyle bağdaştırılmaz hareket çizgilerini –aralarında herhangi açık bir çatışma da ortaya çıkmadan– yan yana yürüttüğü birkaç durumdan birisiydi. Bununla birlikte, bu dönemde, Komintern'den çok Narmokindel'in politikasının –uzun bir ara, belirsizlik ve karışıklıktan sonra– uzlaşılan politikanın nüvesi oluşu dikkat çekicidir.

Yaklaşık on ikinci IKKI'nin toplandığı sırada, yeni bir Komintern delegesi, bir askerî danışman, CCP merkez komitesini güçlendirmek üzere Şangay'a gönderildi. Bu bir Alman komünisti, Moskova'daki Frunze Askerî Akademisi'nde ders almış olan Otto Braun'du. Komintern o sırada Şangay'da, "uzlaşmacı" Meyer'i desteklediği için KPD'de çalışmaktan uzaklaştırılmış Ewert ve (Komintern'in iletişim ve gizli entelejans servisi) OMS'nin Rus temsilcileri tarafından temsil ediliyordu; ve iki Amerikalı da Profintern'i ve KIM'i temsil ediyordu.[130] Ewert, Braun'u Po Ku ve CCP'nin öteki liderleriyle ve ayrıca, yalnızca Çinli komünistlerle değil, Ocak 1932'de Japon saldırısına karşı başarısız olmuş direnişi yöneten Kuomintang'ın on dokuzuncu ordusunun komutanı Tsai Ting-Kai ile temasa geçirdi.[131] Bir

129 "Hitler İktidarda" başlıklı beşinci bölüme bakınız.

130 O. Braun, *Chinesische Aufzeichnungen* (1973) s. 10-12, Ewert için bakınız *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, cilt 3, s. 461; Profintern temsilcisi muhtemelen Browder idi (bakınız *aynı kaynak*, cilt 3, s. 1040).

131 O. Braun, *Chinesische Aufzeichnungen* (1973) s. 11-12.

süre için Braun'un karmaşık Çin sahnesini incelemekle yetindiği ve herhangi bir inisiyatif almadığı anlaşılıyor.

Güney Çin'de dördüncü kuşatma harekâtı çerçevesinde 1932-1933 kışı boyunca Kızıl Ordu ile Kuomintang kuvvetleri arasında sert çatışmalar oldu. Saldıranlar Kiangsi'nin içlerine kadar ilerlediler. Sivil halka yapılan çağrılar, seferberlik konusunda çıkarılan olağanüstü kararnameler ve yönetimde reform vaatleri çok çaresiz bir askerî durumla karşı karşıya olunduğunu gösteriyordu.[132] Askerî hezimetin kaçınılmazlığı, bir yıl önceki Ağustos'ta Ningtu konferansında liderler arasında ortaya çıkan görüş ayrılıklarını keskinleştirdi. Mao, komiserler kurulu başkanı olarak siyasi rolünü sürdürüyordu ve açık olarak saldırıya uğramadı.[133] Ancak Çou En-lai, Kızıl Ordu'nun yenilgisi konusunda gerilla taktikleri nedeniyle Mao'yu suçladı. Mao'nun bir destekçisi olan ve kurmayları arasında Mao'nun bir kardeşinin olduğu söylenen, Fukien'deki Kızıl Ordu komutanı Lo Ming'e karşı merhametsiz bir kampanya başlatıldı. Ningtu kararlarını hiçe sayarak şimdi Mao'nun gözden düşmüş gerilla taktiklerine bağlı kalmakla suçlanıyordu. 15 Şubat 1933 tarihli bir parti karar tasarısı onun "oportünist çizgisi"ni kınıyor ve partideki görevlerinden uzaklaştırılıyordu. Kendisine yönelik kampanyanın başını Po Ku çekiyordu ve bu, parti makinesinin şimdi Çou En-lai ile sıkıfıkı olduğunun açık bir göstergesiydi; Po, parti dergisinde yayınlanan bir konuşmasında, Komintern desteğinin kanıtı olarak on ikinci IKKI'nin kararlarından "ileri ve saldırgan" stratejiye destek verdiğini kanıtlamak üzere seçilmiş pasajlar aktarıyordu.[134] Bunu, besbel-

132 Birkaç parti ve sovyet belgesi Hsiao Tso-liang, *Power Relations within the Chinese Communist Movement* (1961), s. 214-217'de özetlenmektedir.

133 Bu olay hakkındaki birbiriyle çelişen ve karanlık raporlar için bakınız Jerome Chen, *Mao and the Chinese Revolution* (1965), s. 176-177; 1932 sonbaharında Mao hastalandı ve bir süre hastahanede kaldı.

134 Lo Ming çizgisini suçlayan belgeler için bkz. Hsiao Tso-liang, *Power Relations within the Chinese Communist Movement* (1961), s. 230-246; W. Kuo, *Analytical History of Chinese Communist Party*, ii (Taiwan, 1968), s. 486-493. IKKI kararı için iki sayfa yukarıya bakınız.

li ki Mao'yu gözden düşürmek ve tecrit etmek için –her ikisi de Mao'nun çalışma arkadaşları olan sovyet hükümetinin maliye bakanı Teng Tzu-hui ve hükümetin bir başka yetkilisi Ho Şuheng'in ana hedefler olduğu– bürokrasi üzerine bir saldırı kampanyası izledi. Bütün bu zaman boyunca Mao, her zamanki, daha büyük güce sessizce boyun eğme taktiğini uygulamış görünüyor. Teng'in rütbesi bakan yardımcılığına indirildi ve Ho görevden alındı.[135]

Moskova'da Çin meselelerine yönelik ilgi, SSCB'ye kuzeyden gelen tehdit üzerinde yoğunlaşmıştı. Komintern dergisinde Wang Ming'in bir makalesi CCP'nin Mançurya'daki zayıflığını eleştiriyor ve her ne kadar "aşağıdan" birleşik cephe, "yukarıdan" birleşik cephe kavramlarıyla her zamanki oynama, Kuomintang'ın herhangi bir grubundan ya da birliğinden yardım istenip istenmediği sorununu karanlıkta bırakıyorduysa da, makale "geniş anti-emperyalist, anti Japon cephe" için çağrıda bulunuyordu.[136] Şangay'da CCP merkez komitesinin dikkati güneydeki sovyet rejimine yönelmişti. Po Ku ve diğer liderler, Juiçin'de bir yönetici grubun, "merkezî sovyet bölgesindeki büyük etkisi ve desteği" bölünme tehlikesini beraberinde getiren Mao'yu dışlama girişimine karşı alarma geçmişti ve onlara ikna yöntemlerine başvurmalarını ve Mao'yu yeniden ortak çalışmaya çekmelerini tavsiye ediyordu. Ewert, IKKI'nin de onayladığı söylenen bu görüşü paylaşıyordu. Bu amaca hizmet etmek üzere, 1933 baharında parti genel merkezinin Juiçin'e taşınması ve Şangay'da yalnızca ikinci derecede önemli bir büro bırakılması kararlaştırıldı.[137] Bu değişikliğin en önemli nedeni

---

135 W. Kuo, *Analytical History of Chinese Communist Party*, ii (Taiwan, 1968), s. 504-508.

136 *Kommunistiçeskiy Internatsiyonal*, 1933, no. 4-5, s. 8-17. O. Braun, *Chinesische Aufzeichnungen* (1973) s. 71'de Ocak 1933 tarihli "Kuomintang'ın muhalefet grupları ya da askerî birlikleriyle özgürlük için ulusal-devrimci mücadelede olası ittifak" öngören bir IKKI direktifini aktarıyor ki eğer bu doğruysa muhtemelen Mançurya'daki durumla ilgiliydi.

137 O. Braun, *Chinesische Aufzeichnungen* (1973) s. 28-29; bu kaynak taşınmanın tarihi konusunda kesindir. Tarih konusunda daha önceki birbiriyle çelişen kanıtlar için bakınız Hsiao Tso-liang, *Power Relations within the Chinese Communist Movement* (1961), s. 161-162; burada aktarılan kimi kaynaklar besbel-

sovyet bölgesinde olup bitenler üzerinde daha sıkı bir kontrol kurabilmekti. Ama bunun ayrıca –özellikle Kiangsu grubunun yenilgisinden sonra ve artık her ikisi de büyük oranda köylülerden oluşan sovyetlerin ve Kızıl Ordu'nun başat rolünü kabul etmek anlamına gelen– CCP içindeki proleter unsurun gözden düşmesine işaret ettiği söylenebilir.[138] Her iki görüş açısından da parti aygıtı Kızıl Ordu ve sovyet hükümetiyle daha sıkı bir özdeşleşme yaşadı. Ewert güneye giden yolculara eşlik etmedi ve muhtemelen kısa süre sonra da Avrupa'ya geri döndü. Braun da geçici olarak Şangay'da kaldı ama aynı yıl içinde daha sonra Juiçin'e hareket etti.[139]

Bu arada 1933 baharı Kızıl Ordu'nun kaderinde muazzam bir iyileşmeye tanık oldu. Kuomintang istilacıları güçlerinin ötesine geçmişlerdi ve bu tür savaş biçimine özgü ani tersine dönüşlerle kısa sürede tam bir geri çekilme içine girdiler ve kuzey Kiangsi'de Nançang'daki Kuomintang mevzilerinin yakınlarına kadar Kızıl Ordu tarafından takip edildiler; daha sonra Mao bu olayla ilgili olarak Kuomintang saldırısının "imha edilmesi" olarak övünecekti.[140] Bununla birilikte Çang Kay-şek yenilgiyi kabul edecek birisi değildi. 1933 yazı sonlarında sovyet bölgelerine karşı beşinci ve son harekâtını başlattı. Bu ana gelindiğinde yalnızca büyük ölçüde yabancı sempati ve desteğine sahip değildi, Nanking'de etrafına birkaç yüz yabancı askerî danışman da toplamıştı. Bunlar içinde en kalabalık olan, üç kıdemli general, Seeckt, Wetzell ve Kriebel'in önderlik ettiği Alman subaylarıydı; ancak ünlü havacı Lindbergh dahil Amerikalılar da vardı.[141] Dünyanın her tarafından Nanking'e, Ameri-

---

li ki bu tarihi 1931 yılında Juiçin'de bir parti bürosunun kurulmasıyla karıştırıyorlar (önceki sayfalara bakınız).

138 1934 yılının resmî istatistiklerine göre, merkezî Kızıl Ordu grubu yüzde 66 oranında köylü, yüzde 30 oranında işçi ve yüzde 4 oranında "diğerleri"nden oluşuyordu; ancak köylü unsur muhtemelen az gösterilmişti ve de "işçi" kategorisi hem muğlak hem de geniş kapsamlıydı (O. Braun, *Chinesische Aufzeichnungen* (1973) s. 58-59). Kızıl Ordu'ya kayıtlı olanların yüzde 20'si parti üyesiydi (*aynı kaynak*, s. 24).

139 Bkz. s. 426-428.

140 *Internationale Presse-Korrespondenz*, no. 43, 17 Kasığm 1933, s. 1690-1691.

141 O. Braun, *Chinesische Aufzeichnungen* (1973) s. 32.

kan ve Britanya kredileriyle finanse edilen silah ve cephane ulaşıyordu; Amerika'ya 850 uçak ısmarlandığı ve bunların 150'sinin teslim edildiği söyleniyordu.[142] Alman danışmanlar yalnızca taktik bilgi sağlamıyor ama yeni bir sefer için Kuomintang ordularının düşmanla münferit temastan kaçınmasını öğütleyen, bunun yerine düşman arazisinin eteklerinde (müstahkem top mevzileri denen) güçlendirilmiş noktalardan bir çember oluşturulmasını salık veren yeni bir harekât planı geliştiriyorlardı. Bu bölgeler düşmanı ezmek için ileri hamlelerin yapılabileceği, iletişimi güçlü üsler olarak kullanılacaktı.[143] Çou ya da Mao'nun askerî yetenekleri Çang'ın profesyonel danışmanlarınınkiyle boy ölçüşemezdi.

Juiçin'de birbirini izleyen yardım çığlıkları alarm durumunu açığa vurdu. Bunların ilki, bütün nüfusu yeni bir saldırı için seferber etme çağrısı şeklinde 24 Temmuz 1933'te geldi. "Kesin muharebe"nin başladığı söylenen 18 Ekim'de bu tekrarlandı.[144] 6 Eylül'de, sovyet cumhuriyetinin yürütme komitesi başkanı olarak Mao ve Kızıl Ordu'nun başkomutanı olarak Çu Teh tarafından imzalanan, "Çin'deki emperyalist müdahaleye karşı mücadele etmek için bütün dünyanın emekçilerine" yönelik, uzun, retorik bir bildiri yayınlandı. "İşçi, köylü, şehir ve kır yoksulları, devrimci askerler ve Çin'in entelektüelleri" adına konuşarak, "özgür sovyet Çin'imize" karşı peşpeşe altıncı harekâtını düzenleyen "başında Çang Kay-şek ve Wang Çing olan Kuomintang'ı" rezil ediyordu. Ne Çin'in eyaletlerini işgal eden Japon emperyalistler ne de para ve silahla Çang'ı destekleyen Batılı emperyalistler esirgeniyordu; hakaret dizisinde özel bir yer, "başlarında Seeckt olmak üzere Nanking'e yetmiş askerî uzman göndermiş olan" faşist Almanya'ya ayrılmıştı. Çağ-

142 *XIII Plenum IKKI* (2934), s. 22; O. Braun'a göre, 1934 yılında yazılan bir makalede (ileriki sayfalara bakınız) Kuomintang ordusu "zayıf piyade gücünü" hava gücüyle takviye ediyordu". Kızıl Ordu pozisyonlarının havadan bombalanması zaman zaman belgelerde belirtiliyor ama belirleyici bir etkenmiş gibi görünmüyor.

143 O. Braun, *Chinesische Aufzeichnungen* (1973) s. 60-62.

144 W. Kuo, *Analytical History of Chinese Communist Party*, ii (Taiwan, 1968), s. 543.

rı, "proletaryanın ve bütün dünyanın ezilen halkların uluslararası dayanışması" notuyla sona eriyordu.[145] İlk Çin Sovyetleri Kongresi'nin ikinci yıldönümü vesilesiyle Çin sovyet hükümeti merkez komitesinin bir raporu "merhametsiz ve kesintisiz iç savaşı" kınıyor ve "Kuomintang'ın ve de emperyalistlerin altıncı harekâtını yok etmek için" Kızıl Ordu'nun her ne pahasına olursa olsun güçlendirilmesi gereği üzerinde duruyordu.[146]

Operasyonun ilk evreleri önceden öngörülmeyen bir olay –bu tür savaş biçimine özgü tahmin edilemeyen tehlikelerden birisi– tarafından kesintiye uğratıldı. Çang, Ocak 1932'de Japon istilacılarla barışını yapıp Kuomintang on dokuzuncu ordusunun ortaya koyduğu direnişi durdurunca,[147] bu orduyu, Kızıl Ordu'yu ve sovyet bölgesini kuşatacağı Fukien'in güneydeki kıyı eyaletlerine aktardı. Bununla birlikte, bir kez Fukien'e yerleştikten sonra morali bozulan ve Çang'a olan sadakatı zayıflayan on dokuzuncu ordu pasif bir konuma geçmiş ve çarpışmalarda daha fazla rol almamış görünüyor. Şangay'daki CCP karargahında on dokuzuncu ordunun Ocak 1932'deki direnişine tepkisi tereddütlü olmuştu ve bu mesele partiyi bölmeyi sürdürdü. 1932 güzünde Şangay'a varan Braun, Fukien'deki on dokuzuncu ordunun Japonlara ve dolayısıyla Çang Kay-şek'e karşı mücadelede potansiyel bir müttefik olarak kazanılmaya çalışılması gerektiği görüşünden yana olduğunu ileri sürüyor. Ama sovyet istihbaratındaki yüksek rütbeli bir subay, daha sonra General Kleber adı altında İspanya'da görev yapacak olan Manfred Stern, *alias* Fred, 1933 baharında Şangay'ı ziyaret etti ve on dokuzuncu ordunun, öteki Kuomintang birlikleri gibi düşman kuvvetleri olarak ele alınması gerektiği konusunda ısrar ederek Braun'un iddiasını geçersiz kıldı ve hayal ürünü büyük sovyet yardımı vaadleriyle Kızıl Ordu'nun saldırgan taktikler benimsemesini teşvik etti. Ewert başlangıçta Braun'u destekledi ama daha sonra bocaladı. Aynı bölünme ya da kanaat karmaşasının, politbüro ve askerî devrim konseyinin Stern'in Şangay'da uygun bulduğu uzlaşmaz

145 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal*, 1933, no. 28, s. 22-24.

146 *Rundschau*, no. 15, 15 şubat 1934, s. 554-556.

147 Önceki sayfalara bakınız.

çizgiyi sonunda benimsediği ve Fukien'e karşı bir saldırıya hazırlanma düşüncesinin egemen olduğu Juiçin'de de etkili olduğu söyleniyordu.[148] Ama sorun, 1933 Ekimi'nde yerel bir Kuomintang lideri Çen Ming-şu'nun ve de ordu komutanı Tsai Ting-kai'nin Çang'a karşı bir ayaklanma planlamaları ve sovyet hükümetiyle görüşmek üzere Juiçin'e bir delege göndermeleriyle yeni bir hal aldı. 26 Ekim 1933'te Juiçin'de "anti-Japon, anti-Çang Ön Anlaşması" diye adlandırılan ve iki tarafın birbirleriyle çatışmayı bırakıp, Çang'a ve Japonlar'a karşı askerî bir harekâtı hazırlamaları konusunda anlaşmaya varıldı. Bu anlaşmanın gücüne dayanarak asiler Fukien'in başkenti Fuçow'da bir konferans topladılar ve 20 Kasım'da bağımsız bir yönetim ilan ettiler.[149]

Bununla birlikte bu iş yapılır yapılmaz sovyet kampında karşılıklı suçlamalar başladı. 26 Ekim tarihli anlaşma, Kuomintang'a karşı amansız düşmanlığa dayanan parti çizgisinin ve Komintern geleneğinin çok sert bir şekilde tersine dönmesini temsil ediyordu. Bu, belki partiden çok Sovyet'te ama en çok da askerî çevrelerde öfke yarattı. Bu kritik anda Şangay'dan Juiçin'e seyahat eden Braun'a göre, Tsai'nin istediği iki ordu arasında bir saldırmazlık anlaşması yapmak ve bir sınır çizgisi belirlemekti; zira bu sırada, Çang'ın kuvvetleri kadar Kızıl Ordu'nun da kendi bölgesine saldırmasından korkuyordu.[150] Açıklaması ya da bahanesi ne olursa olsun, Fukien isyancılarına Kızıl Ordu'dan hiçbir askerî destek ulaşmadı; ve 5 Aralık 1933'te parti merkez komitesi, Fukien hükümetinin "karşı-devrimci herhangi bir Kuomintang yönetiminden farkı olmadığı" ve "devrimle karşı-devrim arasında üçüncü bir yol bulma girişiminin yenilgiye mahkum olduğu" yolunda bir karar tasarısı kabul etti.[151] Sovyet hükümetinden Fukien asilerine 20

148 O. Braun, *Chinesische Aufzeichnungen* (1973) s. 40-42.

149 W. Kuo, *Analytical History of Chinese Communist Party,* ii (Taiwan, 1968), s. 554; Hsiao Tso-liang, *Power Relations within the Chinese Communist Movement* (1961), s. 248-249.

150 O. Braun, *Chinesische Aufzeichnungen* (1973) s. 87.

151 W. Kuo, *Analytical History of Chinese Communist Party,* ii (Taiwan, 1968), s. 554-555; bunun *International Presse-Korrespondenz,* no. 17, 22 Şubat 1934, s. 628'yer alan 13 Aralık açıklamasıyla aynı olduğu görülüyor.

Aralık'ta gelen Mao ve Çu Teh imzalı bir telgraf, her ne kadar eşit derecede olumsuzsa da, daha az sertti. Fukien rejimini "Japonlara ve Çang Kay-şek'e karşı inandırıcı bir hareket" yapmadığı için kınıyor ama eğer böyle bir harekete kalkışılırsa "savaş amacıyla askerî bir anlaşma yapmaya" hazır olduklarını ifade ediyordu. 13 Ocak 1934'te sovyet hükümeti, Fukien otoritelerini Kuomintang'a karşı direnmek ve Fukien rejiminin "sahte demokrasisini teşhir etmek" üzere "kitleleri seferber etme" konusunda uyaran bir başka telgraf gönderdi.[152] Bununla birlikte, bu noktaya gelindiğinde, isyancıların durumu umutsuzdu. Birkaç gün sonra Çang Kay-şek'e sadık birlikler Fuçow'u yeniden ele geçirdiler ve isyanı bastırdılar. İsyanın sonu, CCP'nin yenilene merhamet edilmeyeceğini gösteren bir başka açıklamasıyla kutlandı. Fukien isyanının çöküşünün, CCP'nin "duruşunun doğruluğunu" ve "bir üçüncü yol" –yani, CCP ve Kuomintang arasında bir uzlaşma– arayışının nafileliğini kanıtladığı söyleniyordu. Asiler tarafından ortaya atılan devrimci sloganlar, yalnızca "halkı aldatmak için bir sis-perdesi"ydi.[153]

Komintern askerî danışmanı Braun'un, Fukien uyuşmazlığı en yüksek noktasındayken, Şangay'dan Juiçin'e transferi onun CCP'nin ve Kızıl Ordu'nun meselelerinde aktif ama esrarengiz bir rol oynadığı dönemin başlangıcıdır. Şangay'da on dokuzuncu orduyla uzlaşmayı savunmuş; ama Juiçin'de tartışmalardan uzak

152 Hsiao Tso-liang, *Power Relations within the Chinese Communist Movement* (1961), s. 253-254.

153 Hsiao Tso-liang, *Power Relations within the Chinese Communist Movement* (1961), s 254-255; W. Kuo, *Analytical History of Chinese Communist Party*, ii (Taiwan, 1968), s. 556-557. Mao, muhtemelen hareketi zorlaştırdı; O. Braun, *Chinesische Aufzeichnungen* (1973) s. 42'ye göre, izlenen yola destek verdi. Daha sonra, hatırı sayılır desteğin önemini sonradan kavrayarak, asilerle "birleşme konusundaki başarısızlığı", Braun'un "tavsiyesine" bağladığı" pahalı bir yanlış" olarak niteledi (E. Snow, *Red Star Over China*, (3. baskı, 1972), s. 411). Halk cephesinin en parlak günlerinde Mif, CCP'nin "Fukien olayı tarafından yaratılan olumlu koşullardan iyi yararlanmayı başaramadığını ve partinin üyelerinden pek çoğunun emperyalizme karşı birleşik cephe kurmanın önemini anlayamadıklarını" ileri sürdü (P. Mif, *Fifteen Years of Heroic Struggle* (Moskova, 1935), s. 105). *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal: Kratkiy İstoriçeskiy Oçerk* (1969), s. 387, yanlışı "maceracılığa, 'Sol' sapma"ya bağlıyor ve Kızıl Ordu'nun daha sonraki çarpışmalarda maruz kaldığı "muazzam kayıplar"dan partiyi sorumlu tutuyordu.

durmuştur. Kendisini yalnızca strateji ve askerî örgütlenme işleriyle sınırlandırması, "siyasal liderlik konusunda herhangi bir müdahale yapmaktan kaçınması" konusunda bir anlaşmaya varılmış gibi görünmektedir. Biçimsel olarak bu anlaşmaya bağlı kalınmıştır. Ancak siyasi ve askerî meseleler çok nadiren birbirinden ayrılabildiği için, Braun kısa süre sonra, Mao'nun değil de, Çou En-Lai ve Po Ku'nun kampına süreklenmiştir. Burada dil meselesinin biraz sorun yarattığı söylenebilir. Braun Rusça konuşuyordu ve Çou ve Po da Rusça biliyordu; Mao bilmiyordu. Braun gündemde askerî sorunlar olduğu zaman politbüronun toplantılarına katılmak alışkanlığındaydı. Ancak Çou ve Po askerî önerilerini kendisiyle önceden tartışıyorlar ve bunları onun adına Askerî Devrim Konseyi'ne sunuyorlardı. Braun'a göre Po, kendi otoritesini Braun'a geniş kapsamlı tam yetki atfederek, ki böyle bir yetkiye sahip değildi, güçlendirmeye çalışıyordu.[154]

Fukien isyanının akamete uğraması CCP'nin Ocak 1934'te Juiçin'deki beşinci plenumuyla aynı zamana rastladı. Parti üyeliğinin Ocak 1931'deki dördüncü plenum sırasında 3.500 olan sayısının 1933 sonunda 20.000'e yükselmiş olmasından yapay bir cesaret elde edilebilirdi; değişiklik, hiç kuşkusuz Juiçin'e taşınılmasıyla ilgiliydi. Daha da tartışmalı bir şekilde, partideki işçi oranının yüzde 7'den yüzde 20'ye çıktığı ileri sürülmüştü.[155] Plenumun görüşmeleri Po'nun egemenliği altında geçti. Onun raporu üzerine kabul edilen ana karar tasarısı Ocak 1931 tarihli dördüncü plenumun kararlarını ve Komintern'in belirlediği çizgiyle uyum içinde olan partinin sonraki gelişmelerini övüyordu. Karar tasarısı, on ikinci IKKI'nin "devrim ve savaşta yeni bir evreye yol açan geçiş dönemi" teşhisine radikal bir değişiklik getiriyordu. Çin'in gelişmesi, doğrudan devrimci bir durum aşamasına erişmişti; sömürgeci bağımlılığın devamının tek alternatifi bir sovyet cumhuriyetiydi. Parti çalışmala-

154 O. Braun, *Chinesische Aufzeichnungen* (1973) s. 50-53; Braun anılarında, resmen desteklemek durumunda olduğu Stern'in "maceracı saldırı planına" karşı çıktığı için sıkıntıya düşmüş olduğunu ileri sürmektedir (*aynı kaynak*, s. 68, 89-90, 139); ama bu mazereti ileri sürmesinde işin önemini sonradan anlaması etkili olmuş olabilir.

155 *International Presse-Korrespondenz*, no. 57, 29 Aralık 1933, s. 1309-1310.

rının ve Kızıl Ordu'nun güçlendirilmesi talebi, "hem Sol oportünizm ve sekterlik" hem de –parti ile lafta uyum içinde olup, ona karşı gizli eyleme geçen ve Kaganoviç'ten aktarılan bir ifadeyle, "eninde sonunda hainlerin yoluna gidecek olan"– "Sağ oportünistler"in açıkça suçlanmasına yol açıyordu. Plenum ayrıca sovyet bölgelerindeki ekonomik çalışma ve gelecek ikinci sovyetler kongresinde parti delegelerine verilecek talimatları içeren bir karar tasarısı kabul etti.[156]

Kesin olmayan şey bu görüşmelerde Mao'nun durumunun ne olduğuydu. Braun toplantıda hazır bulunmadı, ancak onun anlattıkları, diğer ikinci el kaynaklara göre Mao konusunda daha az önyargılıydı. Braun, Ningtu konferansından itibaren "merkezî liderlikle, ağırlıklı olarak Mao'nun etkisi altında bulunan yerel ve askerî liderlik arasında daha iyi ve daha yakın temas" olduğunu ve Po'nun Mao ile iyi ilişkileri yeniden kurmaya çalıştığını öne sürmektedir. Ancak bu çabaların Mao'nun uzak duruşu nedeniyle kısmen başarısız olduğunu kabul etmekte ve Mao'nun plenuma katılmayışına "diplomatik hastalık" bahanesini gösterdiğini alaylı bir şekilde aktarmaktadır.[157] Diğer kaynaklar, Po'nun Kaganoviç'ten yaptığı "hainler" hakkındaki alıntının doğrudan Mao'yu hedef aldığını ima etmekte ve plenumun Mao'nun kırsal politikalarını kınadığını ileri sürmektedir. Mao'nun partideki konumunun biraz daha kötüleştiği açıktır. Kimi anlatılara göre, politbüroya yeniden seçilmemiş; Braun'a göre, politbüronun bir üyesi olarak kalmıştır ama onun dahili komitesi ya da sekretaryasının dışındadır. Mao'nun daha sonra kendi verdiği hüküm, beşinci plenumun "iki doktrinci" (Po ve Wang Ming) tarafından başı çekilen Sol çizginin

156 W. Kuo, *Analytical History of Chinese Communist Party,* ii (Taiwan, 1968), s. 559-561; Hsiao Tso-liang, *Power Relations within the Chinese Communist Movement* (1961), s. 261-263. Po'nun raporu yayınlanmadı ama özü kuşku yok ki onun tarafından parti dergisinde yayınlanan ve hem on ikinci IKKI'den hem de Kaganoviç'ten alıntıları içeren (*aynı kaynak,* 263-264) bir makalede yeniden üretildi. Po, bir yıldan fazla bir süre önce toplanmış olan on ikinci IKKI'ye atıfta bulunmayı sürdürüyordu; on üçüncü IKKI, görüşmelerini beşinci plenumdan bir ay önce tamamlamıştı ama belli ki bunun hakkında herhangi bir bilgi Juiçin'e ulaşmamıştı.

157 O. Braun, *Chinesische Aufzeichnungen* (1973) s. 69-70.

"yüksek noktasına" işaret ettiği ve 1934 yazındaki askerî hezimetlerden sorumlu olduğu şeklindedir.[158]

İkinci Çin Sovyetleri Kongresi, CCP'nin beşinci plenumundan hemen sonra, 22 Ocak 1934'te Juiçin'de toplandı. Mao, Halk Komiserleri Kurulu'nun başkanı sıfatıyla ana raporu sundu. Bir kez daha cari ortodoksluğun sınırlarının ötesine geçmeme konusunda dikkatliydi. Fukien isyanına, Kuomintang'ın çözülüşünün bir belirtisi olarak işaret etti ancak müdahale edilmeyişini, Kuomintang ile sovyetler arasında herhangi bir orta yol bulma girişiminin yenilmeye mahkum olduğu şeklinde haklı gösterdi. Kongre adına, "Japonya ve Kuomintang'la ortak mücadele için, bütün anti-Japon gönüllü birliklerle bir anlaşma" önerdi. Kongre, Japon saldırganlığına karşı koyabilecek ve Çin devrim hareketinin bütününde belirleyici tek kaldıraç, tek güç olan Kızıl Ordu hakkında bir karar tasarısı kabul ettiği gibi, siyasal, ekonomik ve anayasal konularda da karar tasarıları kabul etti. Ancak kongre, Fukien ayaklanmasını bastıran Kuomintang kuvvetlerinin sovyet bölgesini tehdit etmeye başlaması üzerine zamansız bir şekilde sona erdi. 29 Ocak'ta Mao eldeki bütün güçlerin acilen seferber edilmesi için bir çağrı yaptı ve kongrenin 1 Şubat 1934'te sona ereceğini duyurdu. Mao'nun oynamış olduğu önemli role rağmen, görüşmeler partinin sekreteri Po Ku'nun hâkimiyeti altında geçti. Mao'ya, sovyetlerin merkez yürütme komitesinin başkanı olarak onursal makamı elinde bulundurması için izin verildi ama Halk Komiserleri Kurulu başkanlığı görevine, dönmüş öğrenciler grubunun bir üyesi olan Çang Wen-tien getirildi. Çu Teh askerî işler komiseri olarak yerini korudu ama şimdi Po Ku ve parti aygıtının desteğine sahip olan Çou En-lai'ın gölgesinde kaldı.[159] Bu Mao'nın bahtının en düşük noktasıydı.

---

158 *Selected Works of Mao Tse-Tung,* iv (1956), s. 186-187.

159 Hsiao Tso-liang, *Power Relations within the Chinese Communist Movement* (1961), s. 266-281; W. Kuo, *Analytical History of Chinese Communist Party,* ii (Taiwan, 1968), s 567-570; O. Braun, *Chinesische Aufzeichnungen* (1973) s. 70-72. Mao'nun raporunun çok kısaltılmış bir şekli için bakınız C. Brandt, B. I. Schwartz ve J. K. Fairbank, *A Documentary History of Chinese Communism* (1952), s. 226-229; "anti-Japon gönüllü birlikleri"ne yapılan çağrı konusunda bakınız *Programniye Dokumentiy Kitayiskih Sovetov* (1935), s. 100-102.

Güney Çin'de sovyet bölgelerindeki olayların gelişmesi konusunda Moskova'ya az bilgi ulaştı;[160] ve 1933 Kasımı'nın sonlarında toplanan on üçüncü IKKI buraya ilgi göstermektense eve çok daha yakın olan tehlikeyle meşguldü. Kuusinen ana raporunda Mançurya'da Japonlara karşı ve "Kuomintang Çini"nde Çang Kay-şek'e karşı yürütülen "anti-emperyalist savaş"a işaret ediyor ve Batılı devletleri, Çin'e uçak, top, tank ve kimyasal silahlar temin ettiği için suçluyodu.[161] Wang Ming tümüyle alışılagelmiş bir konuşma yaparak, Kızıl Ordu'nun zaferlerini kutladı ve Japon emperyalizmi ile ona direnme konusunda her türlü iddiayı terk etmiş olan Çang Kay-şek'i suçladı. Yıl içinde CCP'nin üye sayısının 300.000'den 410.600'e yükseldiğini iddia etti; bu sayıya, her ne kadar yarısı "korkunç beyaz terör nedeniyle" parti genel merkeziyle hiçbir temas kuramasa da, Çin sovyetleri dışındaki yerlerden 30.000 ila 60.000 arasında üye de dahildi. CCP'nin Ocak 1931'deki dördüncü plenumuna partinin Komintern çizgisinden eski sapmalarına son verilen bir dönüm noktası olarak değindi ama partide ve sovyet bölgelerindeki sovyet işçileri arasında Sağ ve "Sol" yanlışların devam ettiğini kabul etti.[162] Pyatnitski, "savaş ve devrim koşulları altında CCP tarafından elde edilen başarıların diğer partilere örnek oluşturması gerektiğini ifade etti ve Manuilski güven saçtı:

> Japon emperyalistleri, SSCB'ye bir saldırı durumunda, 400 milyon Çinlinin harekete geçirileceğini ve Çin'i emperyalizmin boyunduruğundan kurtarma hareketinin başında Çin sovyetlerinin bulunacağını anlıyorlar.[163]

Birincil olarak faşizme karşı mücadeleyle ilgili olan karar tasarısı Çin devrimini "dünya devriminde büyük bir unsur" ola-

160 Benzer bir bilgisizlik Avrupa'da da egemendi.; Komintern basını 13 Kasım 1933 tarihli *The Times*'dan bölgeyi gerçekten ender olarak ziyaret eden bir muhabirin makalesini yeniden basmıştı (*Rundschau*, no. 43, 17 Kasım 1933, s. 1691-1692).

161 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 16-17.

162 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 116-126.

163 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 174, 313.

rak tanıyor ve Çin sovyet hükümetini, "burjuva demokratik devrimin bir sosyalist devrime doğru gelişmesinin garantisi olarak, proletarya ve köylülüğün devrimci demokratik diktatörlüğünün devlet biçimi" olarak tanımlıyordu.[164]

Belirsiz Çin durumuyla ilgili olarak öteki sorunlarda da benzer bir ilgili uzak duruş havası Moskova'daki resmî açıklamalara egemendi. On üçüncü IKKI ile çakışan TsIK toplantısında, Litvinov, Çin halkının "hem yabancı düşmanların saldırısı hem de derin iç ayrılıkların" kurbanı olduğu gözleminde bulundu" ve de sovyet hükümetinin saldırmazlık ilkesiyle uyumlu olarak onun" bağımsızlık ve ulusal birlik mücadelesini büyük bir sempatiyle" izlediğini ifade etti. Çin sovyetlerinden söz etmedi.[165] Bir ay sonra Manuilski on yedinci Rus parti kongresine sunduğu raporunda CCP ve Çin sovyet hükümetine bir bölüm ayırdı ve partinin geçen yıl içinde üye sayısını 120.000'den 416.000'e yükselttiği ve "Fransa ya da Almanya'dan daha büyük, 700.000 kilometrekareyi kapsayan bir arazide bir sovyet devleti yönettiğini" ve Kızıl Ordu'nun şimdi 350.000 muvazzaf ve 600.000 "partizan"a sahip olduğunu iddia etti.[166] Wang Ming bu başarıları taşkın bir şekilde kutladı; bununla birlikte kimi sovyet bölgelerinde "Kuomintang'ın ve emperyalistlerin ajanlarınca düzenlenen çok sayıda karşı-devrimci tertip ve ayaklanma olduğunu" kabul etti.[167] Komintern belgelerinin nihayet Kiangsi'ye ulaştığı Nisan 1934'te CCP merkez komitesi, "anti-faşist mücadeleyi düşmanın beşinci kuşatma saldırısını karşılayacak seferlerle birleştirmek ve Çin'in her yanında sovyetlerin zaferi için savaşmak" ihtiyacını vurgulayarak Komintern kararlarını resmen onayladı.[168]

---

164 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 589-595; bu karar tasarısı için "On Üçüncü IKKI" başlıklı altıncı bölüme bakınız.

165 *Dokumentıy Vneşney Politiki SSR*, xvi (1970), 791, resmî kayıtlardan konuşmanın yeniden basıldığı yer.

166 *XVII S'yezd Vsesayuznoy Kommunistiçeskoy Partii (b)* (1934), s. 317.

167 *XVII S'yezd Vsesayuznoy Kommunistiçeskoy Partii (b)* (1934), s. 323-328.

168 Hsiao Tso-liang, *Power Relations within the Chinese Communist Movement* (1961), s. 283; W. Kuo, *Analytical History of Chinese Communist Party*, ii (Taiwan, 1968), s. 605-606.

Bu resmî açıklamalar, strateji ve taktik tartışmalarının devam ettiği Kiangsi'de olup bitenlerle çok az ilgiliydi. Ocak 1934'teki beşinci parti plenumundan sonra Mao, her ne kadar askerî devrim konseyinin üyesi olmayı sürdürse de, askerî işler konusunda sessiz kaldı. Ama Çou, besbelli ki Mao'nun gerilla savaşından yana olmasını gözden düşürmek için yazılmış bir hayli iyimser bir makalede kitlesel yapıda "uzatılmış savaş" dediği şeyin (yani yıpratma savaşının) Kızıl Ordu için avantajlı olduğunu ve Çang'ın saldırıları karşısında ona zaferi garanti edeceğini ileri sürdü.[169] Çou'nun öz güveni yersizdi. Fukien isyanını bastıran Çang dikkatini yeniden sovyetlerin elindeki bölgeye yöneltti. Nisan ayında merkezî Kiangsi'de Kwangçang şehrinin etrafında bir meydan muharebesi oldu; her ne kadar Moskova'da Bela Kun yanlış yönlendirilmiş olarak "faşist Alman subaylar"ın yenilgisini kutladıysa da[170] çatışma Kızıl Ordu'nun bozgunuyla sonuçlandı.[171] Bu felaket Çou'nun prestijini artırmış olamaz ve onun Mao'yu gözden düşürmek için yürüttüğü kampanyanın geçerliliğine biraz gölge düşürmüş olmalıdır. Parti, Kızıl Ordu ve sovyet otoritelerinin[172] çağrı ve açıklamaları ile bir dizi makale, rejimin feci çıkmazına tanıklık ediyordu.

Öyle görünüyor ki tam bu sırada Braun, askerî danışman olarak bağımsız bir rolle ortaya çıktı. Mart 1934'ün sonunda askerî devrim konseyinde bir yandan Mao'nun gerilla savaşı kavramını reddeden ama ayrıca, her ne kadar bu açıkça söylenmediyse de, Çou'nun kitlesel yapıda ve yıpratma savaşından da geniş ölçüde ayrılan bir taktik plan ortaya koydu. Braun, düşman kuvvetlerini güçlü mevzilerinden uzaklaştıran ve sonra onları "kısa şaşırtıcı darbelere" ve "büyük ani hamlelere" maruz bırakan taktikler-

169 Bu makale *China Quarterly*, xliii (Temmuz-Eylül 1970), s. 32-34'te özetlenmiştir.

170 *Rundschau*, no. 39, 5 Temmuz 1934, s. 1582-1583.

171 Olayın bir özeti için bakınız W. Kuo, *Analytical History of Chinese Communist Party*, ii (Taiwan, 1968), s. 609-610; O. Braun, *Chinesische Aufzeichnungen* (1973) s. 96-97'e göre, Kwangçang'da savaşma kararı Mao'nun da hazır bulunduğu askerî devrim komitesinin bir toplantısında oy birliğiyle alınmıştı.

172 Bunlardan bazıları Hsiao Tso-liang, *Power Relations within the Chinese Communist Movement* (1961), s. 284-301'de özetlenmiştir.

den yanaydı.[173] Bu görüşler Kwangçang muharebesinin arefesinde Hua-Fu takma adıyla Çin askerî dergisinde yayınlandı.[174] Askerî durum giderek daha umutsuz olunca, taktikler üzerine tartışma devam etti. Yaz aylarında Braun, askerî dergide yedi ayrı makale yayınlarken Çou "uzatılmış savaş" lehine kampanya yapmayı sürdürdü ve ancak Ağustos ayında "kısa hızlı hamleler"[175] deyimine sözde bağlılık göstermeye başladı. Mao açıkça bir şey söylemekten kaçındı. Ama onun ve destekçilerinin, Çou, Po Ku ve Braun'dan oluşan "askerî *troyka*"ya karşı, onları Kwangçang'daki "felaket"ten sorumlu tutan, "kısmen açık, kısmen gizli mücadele"ye girmiş olması şaşırtıcı değildir.[176]

Durum şimdi savunulacak gibi değildi. Kızıl Ordu ve sovyet hükümetince işgal edilen arazi hemen hemen tümüyle düşman topraklarıyla kuşatılmıştı ve bu alan kuzeyde iyi örgütlenmiş Kuomintang ordularınca sürekli daraltılıyordu. Her ne pahasına olursa olsun kuşatmayı kırmak, Kiangsi'deki üssü terk etmek ve Kızıl Ordu ile sovyet hükümetini, Çang Kay-şek'in otoritesinin bulunmadığı, Çin'in uzak bölgelerine taşıma kararının kesin olarak ne zaman alındığı belli değildir; bir anlamda karar kendisini derece derece kabul ettirmiştir. Braun, ana güçlerle bir yarma harekâtı ve "düşmanın iyice gerisinde bağımsız birliklerce operasyonlar" yapılması planını Mayıs 1934 başında sunduğunu iddia etmektedir.[177] Temmuz 1934'te Po Ku, Ja-

---

173 O. Braun, *Chinesische Aufzeichnungen* (1973) s. 96.

174 Makale çeviri sorunları taşımaktadır; özgün olark Braun tarafından Rusça olarak yazılan makale, Çince olarak dergide ve Braun tarafından Almanca olarak anılarında yayınlanmıştır (O. Braun, *Chinesische Aufzeichnungen* (1973) s. 368-3782). *China Quarterly*, xliii (Temmuz-Eylül 1970), s. 34-35'te Çince metinden yapılan özet, Çincesiyle birlikte, "kısa hızlı hamleler" ifadesini aktarmaktadır ve daha sonra tartışmalar bu slogan etrafında döndü. Almanca metin tam benzer bir ifade içermiyor ama özü aynıdır; Braun, belki de Çou ile açık bir çatışmaya görmemek için, bir tür muğlak bir dille yazmaktadır.

175 Bu makaleler üzerine notlar için bakınız *China Quarterly*, xliii (Temmuz-Eylül 1970), s. 32-39.

176 O. Braun, *Chinesische Aufzeichnungen* (1973) s. 99; Braun, öyküsü ilerledikçe Mao'ya karşı daha hasmane olmaktadır.

177 O. Braun, *Chinesische Aufzeichnungen* (1973) s. 101; Mao'nun kuşatmayı yarma önerisine karşı çıktığı ifadesi, Kwançang yenilgisinden önceki bir döneme ait gibi görünmektedir.

pon emperyalizmiyle savaşmak üzere derhal Kızıl Ordu'dan bir birlik oluşturulmasını savundu ve sovyet hükümetinin Mao ve Çu tarafından imzalanan bir kararnamesi Kızıl Ordu'nun öncü birliklerinin Japon saldırganlarla savaşmak üzere kuzeye yürümesini emretti. Çaresiz bir kafa tutma jestinden başka bir şeye benzemeyen plan Çou En-lai tarafından da destekleniyordu.[178] Birlik Fukien'den geçerek kuzeyde Kuomintang kuvvetlerince işgal edilmemiş araziye yürüdü ve görünüşe göre Kuomintang'ın gerisini taciz eden kimi kısa süreli başarılara sahip oldu. Bu harekât daha sonra, nihayet Uzun Yürüyüş'te şeklini bulan kavramın doğumu olarak selamlandı ve belki de kısmen o harekâtın gizlenmesi için kullanıldı. Temmuz ayında Çou adına yayınlanan esrarengiz bir "program"da Japonlara karşı yapılacak sefere büyük vurgu yapılıyor ve Kuomintang kuvvetlerine karşı hasmane davranışların durdurulması ima ediliyordu.[179]

Kiangsi'deki sovyet bölgelerinin ne zaman ve ne koşullar altında boşaltılacağına ilişkin nihai karar hakkındaki belirsizlik bu kararın haberlerinin Moskova'ya ne zaman ve ne şekilde ulaştığı yolundaki belirsizliğe denkti. Komintern'in o zaman ya da daha sonra yayınlanmış herhangi bir belgesi, bu konuda önceden bir bilginin olduğunu göstermiyor.[180] Yazın sonuna gelindiğinde Kızıl Ordu'nun Kiangsi'nin güney batı köşesindeki bir boşluktan yararlanarak Kuomintang kuşatmasının dışına çıkması gerektiği kararlaştırılmıştı. Plan, gidilecek yer dikkate alındığında, Honan'dan Hupei üzerinden uzaktaki Szeçwan'a çekilmiş olan Kızıl Ordu'yla birleşmeyi gerektirecekti. Uzak bir niyet olarak Japonlarla savaşmak üzere kuzeye doğru yürüyüş zaman zaman dile getirilmişti. Bu, Braun'un

178 Hsiao Tso-liang, *Power Relations within the Chinese Communist Movement* (1961), s. 291-295.

179 Hsiao Tso-liang, *Power Relations within the Chinese Communist Movement* (1961), s. 295.

180 Braun'un, planının "geniş ana çizgileri içinde Şangay'daki Komintern temsilcisi kanalıyla IKKI içinde duyurulduğu" yolundaki ifadesini, kuşkulu bir değerlendirme izlemektedir: "Her halükârda, Po Ku'nun bana söylediği budur" (O. Braun, *Chinesische Aufzeichnungen* (1973) s. 102); eğer istişare yapılmışsa, Braun kesinlikle bunu bilmiş olmalıydı ve ikinci el bilgi için Po'ya dayanması gerekmezdi.

gözlemlediği gibi "temel bir siyasal slogandı ama hiçbir şekilde partinin ve ordu liderliğinin askerî-stratejik bir kavramı" değildi.[181] 4 Eylül 1934'te Çou En-lai tarafından, "işçi köylü kitlelerinden" eldeki bütün mevcutların seferber edilmesi yolunda çaresiz bir çağrı imzalanmıştı.[182] 3 Ekim'de sovyet hükümeti ve CCP merkez komitesi, "sovyet bölgesindeki bütün halka gerilla savaşının geliştirilmesi" için ortak bir duyuru yaptı.[183] Kızıl Ordu'nun bölgeyi terk etme niyetine ilişkin herhangi resmî bir açıklama yapılmadı. Ancak kitlesel direnç stratejinin ve Çou tarafından planlanan ve Po Ku tarafından onaylanan karşısaldırının başarısızlığı gizlenebilecek gibi değildi; ve Mao'nun her zaman savunduğu gerilla yayılma taktiklerine dönülmesi Mao'nun prestijini onarmış ve geliştirmiş olmalıdır.[184] Çu Teh, Mao'nun siyasi komiser olduğu Kızıl Ordu'nun komutasını üstlendi. Her zaman kendini uyarlayabilen Çou, askerî devrim konseyinin başkanı olarak, yanıbaşında Alman danışman Braun ile Çu'nun yerini aldı. Operasyonda Po Ku partinin sekreteri olarak önde gelen bir rol elde etti. Olağanüstü durum karşısında bütün hizipler geçici olarak uzlaştılar. İlerleyen milliyetçi güçlere karşı gerilla direnişini örgütlemek üzere geride küçük bir birlik bırakıldı. Ama olayın hemen sonrası, toprak sahiplerinin ve zengin köylülerin ve de kimi parti üyelerinin öldürülmesiyle sonuçlanan bir *köylü isyanı* (*jacquerie*) olmuş gibi görünüyor.[185] Kasım başlarında Juiçin, Çang'ın ilerleyen orduları tarafından işgal edildi.

181 O. Braun, *Chinesische Aufzeichnungen* (1973) s. 108.

182 W. Kuo, *Analytical History of Chinese Communist Party,* ii (Taiwan, 1968), s. 634-636.

183 W. Kuo, *Analytical History of Chinese Communist Party,* ii (Taiwan, 1968), s. 636-638.

184 Mao'nun bu sıradaki statüsü hakkındaki raporlar karanlık ve çelişkilidir; anlaşıldığına göre bölgeyi boşaltma kararını duyuran Mao'ydu (Hsiao Tso-liang, *Power Relations within the Chinese Communist Movement* (1961), s. 291-297). Bir anlatıya göre (J. Chen, *Mao and the Chinese Revolution* (1965), s. 183), Ağustos ve Eylül aylarında Mao sıtmadan ciddi olarak hastaydı; ancak eğer bu doğruysa, bir önceki yılki hastalığı gibi taktik bir gözden kaybolma olabilir (önceki sayfalara bakınız).

185 W. Kuo, *Analytical History of Chinese Communist Party,* ii (Taiwan, 1968), s. 620-621.

Bu arada, Kızıl Ordu'nun 90.000 adamı ve çok sayıda parti ve sovyet yetkilisi, diğer yardımcılar ve kampları izleyenlerle birlikte 130.000 kişi kadar olduğu söylenen bir kalabalık, güney Hunan ve kuzey Kwangsi'nin kuş uçmaz, kervan geçmez sertliğinden, düşman güçlerle savaşlara tutuşarak ve hesaplanayamayacak kayıplara ve zorluklara göğüs gererek, CCP'nin ve de Çin devriminin tarihinde yeni bir sayfa açmak üzere Kweiçow'a yürüdüler. Bu sonunda Mao Ze-dung'u ordunun, partinin ve sovyetlerin en yüksek otoritesi yapacak ve onun ilk başta kazanmış olduğu Kızıl Ordu'nun yaratıcısı şöhretini perçinleyecek olan Uzun Yürüyüş'tü. Gariptir ki o, askerî bir figür değildi. Braun üzerinde, "bir siyasetçi ya da askerden ziyade bir düşünür ve bir şair izlenimi" bırakmıştı. Hiç yurtdışına seyahat etmemişti ve herhangi bir yabancı dil bilmiyordu ve kendisini yerli Çin atasözleri ve deyişleriyle kolaylıkla ifade ediyordu. Halktan biri gibi görünüyordu ve "etkisini, köylülerle sıkı bir şekilde yek vücut olduğu, eski bir silahlı ortak mücadele geleneğine dayandırıyordu". Marksizm bilgisi, dil yetersizliği nedeniyle sınırlıydı ve onu kavrayışı da hiçbir zaman çok derin bilgiye dayanmıyordu. "Proletarya"dan söz ettiği zaman her sınıftan ve meslekten, fabrikalardan daha çok, kırsal alanlardaki yoksul ve ezilmişleri düşünüyor gibiydi. İşçilerin önderliği gibi alışılagelmiş formüllerden söz edişi içerikten yoksundu.[186] Bu özelliklerini, amaçlarını elde etmekteki kararlılığı ve acımasızlığı ve büyük manevra yeteneği ile birleştiriyordu. Gerektiğinde daha büyük güçlere boyun eğmeyi ve zafer onun için erişilebilir olduğunda geri dönüp darbeyi vurmayı tercih ediyordu.

Uzun Yürüyüş sırasında 1934 yılının sonlarında yürüyüşçüler yukarı Yangtse'nin bir kolu olan Wu nehrini geçmeye çalıştılar. Bu kuzeyin yolunu açtı ve Ocak 1935'in ilk günlerinde daha başka bir direniş görmeden, kuzey Kweçhow'da bir şehir olan Tsunyi'yi işgal ettiler. Burada, yeniden toparlanmak, yeniden örgütlenmek ve gelecekteki stratejilerini gözden geçirmek üzere durdular. Tsunyi'deki kalışları önemli bir par-

186 O. Braun, *Chinesische Aufzeichnungen* (1973) s. 79-80,

ti konferansıyla sonuçlandı.[187] Konferansın görüşmelerine ilişkin herhangi bir kaydın saklanmamış olduğu görülüyor. Ancak sonuç, Mao'nun son dört yıldaki otorite, statü ve prestijindeki devamlı azalışın ani ve dramatik bir şekilde tersine dönüşü ve partinin, hükümetin ve Kızıl Ordu'nun tartışmasız lideri konumuna yeniden gelmesi oldu. İki yıldan fazla bir süredir askerî stratejiye egemen olan ve Mao'nun daha önceki taktiklerini reddeden liderlerin yönetiminde katlanılan felaketin boyutları parti ve Kızıl Ordu saflarında derin ve yaygın bir huzursuzluk yaratmış olmalıdır. Entrikaların ve *volte-face* (geriye dönüş) sağlayan sıkı pazarlıkların ayrıntıları muhtemelen hiçbir zaman bilinmeyecek. Ancak anahtar, belki de şimdi eski müttefiki Po Ku'yu ve askerî akıl hocası Braun'u terk edip, Mao ile Uzun Yürüyüş'ün geri kalan bölümünde ve gelecek uzun yıllar boyunca sürecek bir ittifak kuran Çou En-lai'ın tavrındaki değişiklikte bulunabilir. Çou daha önceki olaylarda bir yılan balığının esnek ve kaygan özelliklerini ortaya koymuştu. Ancak Mao'nun kararlılığı, kitlelerin sadakatine tutunuşu ve yenilgiyi zafere dönüştürme yeteneği de daha az dikkat çekici değildi. Tsunyi'de olan, minyatür bir *coup d'etat*'dan (darbe) başka bir şey değildi.

Partinin sekreteri olarak Po Ku toplantının ana raporunu sundu ve bunu Çou'nun askerî işlerle ilgili raporu izledi. Her ikisi de askerî operasyonların yürütülüşünde ya da Kiangsi'deki sovyet bölgesini boşaltma konusunda eleştirecek bir şey bulamadılar ve her ikisi de geleceğe inandıklarını ifade ettiler. Ancak, Po partinin çalışmalarını överken, Kızıl Ordu'nun kayıplarını bütünüyle emperyalist devletlerce desteklenen Çang'ın gücünün çok fazla olmasına bağladı. Çou, düşman güçleri arasında propaganda yapmakta başarısız olduğu ve partizan birliklerinin kötü örgütlenmesi ve diğer taktiksel yanlışlar nedeniyle,

187 Konferansın kabul ettiği karar tasarısında (aşağıya bakınız) bu toplantı "politbüronun genişletilmiş toplantısı" olarak tanımlanıyordu; Braun'a göre, bu çok hasmane bir öyküydü (O. Braun, *Chinesische Aufzeichnungen* (1973) s. 131-132), 35-40'a göre katılımcıların üçte ikisi parti merkez komitesi ya da politbüronun üyesi değildi; Mao tarafından davet edilen Kızıl Ordu subayları ya da sovyet hükümetinin üyeleriydi.

partiyi sert bir şekilde eleştirmek için kendini çok zorladı. Onlar arasındaki ayrılık Mao'nun müdahalesi için bir işaret oldu. Hazır bir metinden okuduğu uzun konuşmasında, Kızıl Ordu'nun maruz kaldığı felaketlerden yanlış taktikleri yüzünden sorumlu olan Po Ku ve (Hua Fu takma adıyla) Braun'a güçlü bir saldırı yöneltti. Çou'nun raporundan söz etti ama dikkatli bir şekilde herhangi bir eleştiriden kaçındı.[188]

Mao'nun konuşması, 8 Ocak 1935'teki birleşimde çok önemli bir karar tasarısının –toplantının yayınlanmış tek belgesi– kabul edilmesine temel oluşturdu.[189] Karar tasarısı (yoldaş XX olarak adlandırılan) Po Ku'nun raporuna ve (yoldaş XXX olarak adlandırılan) Çou En-lai'ın beşinci kuşatma harekâtına ilişkin ek raporuna göndermede bulunarak başlıyordu. Ek rapor değerlendirilmedi ve hatta bir daha sözü edilmedi. Ama Po'nun raporu, "esas itibariyle yanlış" olarak nitelendi; ve karar tasarısının çoğu bu yanlışların teşhirine ayrıldı. Parti liderliğinin beşinci kuşatma harekâtını püskürtme konusundaki yetersizliği, "gerilla taktiklerini genişletme"deki başarısızlığına ve "yalnızca savunma" taktiklerine başvurmasına bağlanıyordu. Daha önce Mao'nun liderliği altında izlenen taktiklere övgü düzüldü; Kızıl Ordu "özellikle düşmanı hareketli savaşta yok etme konusunda yetenekli"ydi. "Kısa, hızlı hamleler" teorisi "saf savunma politikası"na yol açmış olan ve "oportünist eğilimler"den suçlu bulunan "Hua Fu"ya (yani Braun) şiddetli saldırılar yöneltildi. Karar tasarısı Aralık 1933'teki Fukien olayına geri döndü. Amaç, "gericiler arasındaki her türlü çatışmadan yararlanıp onlar arasındaki ayrımları etkin bir şekilde genişletmek" ve niteliği ne kadar gerici olursa olsun on dokuzuncu Güzergah Ordusu'na destek verilmiş olmalıydı. Bu politikayı reddetmenin su-

188 O. Braun, *Chinesische Aufzeichnungen* (1973) s. 135-136.

189 Braun, karar tasarısını "Mao Ze-dung'un konuşmasının yeniden kaleme alınmış ve üzerinde çalışılmış kopyası" olarak adlandırıyor ve hatta yayınlanan metnin, konuşmanın "daha sonra hazırlanmış" bir metin olduğundan kuşku duyduğunu belirtiyordu (O. Braun, *Chinesische Aufzeichnungen* (1973) s. 138, 147); J. Chen tarafından *China Quarterly*, xi (Ekim-Aralık 1969), s. 1-17'de yapılan İngilizce çeviriye, yayınlanmasından birkaç yıl sonraki koşulların (sözü edilen kişileri nitelemedeki yanlışları nedeniyle sakatlanmış) yorumunu içeren bir metin de eşlik ediyordu.

çu açıkça yoldaş XX'e yüklendi. Karar tasarısının garip bir özelliği, Komintern'in Ekim 1933 ve Şubat ve Haziran 1934 tarihli başka türlü kayda geçmemiş olan üç talimatına göndermede bulunulmasıydı. Ancak güney Çin'de neler olduğu konusunda Moskova'daki anlayış sınırlıydı; on ikinci IKKI'nin kararı yanlış olarak kendi politikalarını desteklemek üzere Po Ku tarafından zaten yürürlüğe konulmuştu.[190] Bu alıntılardaki önemli olan şey, Mao'nun bu sırada Moskova ile herhangi bir çatlağı önlemek ve kendi kararlarının Profintern'in reçeteleriyle uyumlu olduğu masalını sürdürmek arzusuydu. Karar tasarısı Braun'u, Komintern'in bir özel temsilcisi olarak değil de askerî bir uzman olarak eleştirme konusunda dikkatliydi. Şimdi partinin amacı "Yunnan, Kweiçkow ve Szeçwan'ın geniş arazilerinde yeni bir sovyet kurmak, kaybedilen sovyetleri yeniden kazanmak, ülkenin çeşitli yerlerinde Kızıl Ordularla sovyetleri tek vücut haline getirmek ve ülkemizin işçi ve köylülerinin mücadelesini muzaffer büyük bir devrime dönüştürmek"ti. Karar tasarısının her yerinde Kuomintang tek düşman olarak ele alınıyor ve her ne kadar Komintern'in Haziran 1934 talimatının "emperyalizm ve Kuomintang'a karşı büyük çaplı bir saldırı fırsatına çağrı yaptığı" belirtiliyorsa da, Kızıl Ordu'nun "güçlendirilmesi ve genişletilmesi"ne de çağrı yapılıyordu. Toplantıdan sonra Mao görüşmeler hakkında bilgi vermek üzere Moskova'ya bir elçi yolladı ama düşman topraklarından seyahat etmek zorunda kaldığından herhangi bir belge taşımayan elçi, Komintern'in Ağustos'daki yedinci kongresine kadar hedefine varamadı. Tsunyi kararları metninin IKKI'ye ancak 1939 yılında ulaştırılabildiği söylendi.[191]

Sonraki yıllarda kutlandığı şekliyle, Tsunyi toplantısının başarısı partide 1931 dördüncü plenumundan bu yana egemen olan "Sol" çizgiyi tersine çevirmekti. Kapsamlı bir suçlamada bu, partinin hayatındaki "üçüncü" Sol çizgi olarak tanımla-

190 Önceki sayfalara bakınız.

191 O. Braun, *Chinesische Aufzeichnungen* (1973) s. 146; Kiangsi'den çıkıldıktan sonra Şangay ve Şangay üzerinden Moskova ile yapılan haberleşmeler tamamen kesildi (*aynı kaynak*, s. 111).

nıyor ve yanlışları 1930'daki Li Li-san çizgisine ve hatta merkez komitesinin 7 Ağustos 1927'deki "olağanüstü toplantı"sına kadar geri götürülüyordu.[192] O zaman Mao daha tedbirliydi. Tsunyi kararlarında eleştiri, Po Ku ve "Hua Fu"nun –her ne kadar acımasız olsa da– esas itibariyle onların askerî liderliğindeki yanlışlara yöneltilmişti ve bunlar da partideki "belli Sağ oportünizm"e bağlanmıştı; daha sonraları, son dört yılda "Sol" sapma olarak kabul edilen şeylere bir gönderme yoktu. Po Ku'nun yanlışlarının, her ne kadar ısrarlı olursa olsun, buna varabilecek olan "tümüyle yanlış politik bir çizgiye ulaşmadığı" kabul ediliyordu. Konferansın en büyük başarısı Mao'nun yüksek otoritesinin teyit edilmesi oldu. Mao politbüro daimi komitesine seçildi ve kısa süre sonra onun etkili lideri oldu; her ne kadar özgün 28 Bolşevik'ten birisi olsa da daha sonra taraf değiştiren Çang Wen-tien (*alias* Lo Fu), parti genel sekreteri olarak Po Ku'nun yerini aldı. Po, görünüşte politbüronun bir üyesi ve parti merkez komitesinin sekreteri olarak kaldı. Askerî devrim komitesinin başkanı olarak Çou En-lai'ın yerini Mao aldı ama Çou konsey üyesi olarak yerini korudu.[193] Çu Teh ordu komutanı olarak kaldı; o da 1933 ve 1934'te Mao'yu eleştirme ve Tsunyi konferansında onun yanına geçme konusunda Çou'yu izledi.[194] Uzun Yürüyüş'ün geri kalan kısmında Mao ordunun ve astlarının tam güvenine sahipti.

Ordu, sovyet ve parti yönetimleri, gelecek planlar tartışılırken Tsunyi civarında üç aydan fazla bir süre kaldı. Kiangsi'den Uzun Yürüyüş başlamadan önce kuzey-batı Çin'in o uzak güvenli yerlerinin nihai hedef olarak düşünülmüş olması mümkündür. Mao zaman zaman Sovyetler Birliği topraklarıyla doğ-

192 *Selected Works of Mao Tse-tung*, iv (1956) 176-187; 7 Ağustos 1927 tarihli toplantı için bakınız *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, cilt 3, s. 824-828.

193 E. Snow, *Red Star Over China* (3. baskı, 1972), s. 489 (Snow tarafından ikinci edisyona eklenen not; Mao, Snow'la ilgili anılarında Tsunyi konferansından söz etmez); O. Braun, *Chinesische Aufzeichnungen* (1973) s. 144.

194 Çu Teh, Braun tarafından "iç savaşın efsanevi bir kahramanı ama aynı zamanda ısrarcı olmayan mütevazı bir adam" olarak tanımlanıyor; askerî komutan rolüyle yetindi ve olaylarda artık bağımsız ve belirleyici bir rol oynamadı (O. Braun, *Chinesische Aufzeichnungen* (1973) s. 84).

rudan temas kurma ve SSCB'den yardım alma düşüncesiyle oynamıştır.[195] Ancak, bu noktada herhangi bir kesin kararın, hatta Tsunyi'de bile alınmış olduğu hiçbir şekilde belli değildir. Acil hedef kuzey Szeçwan'da bir sovyet bölgesi kurmuş olan Kızıl Dördüncü Ordu'yla birleşmekti.[196] 1935 Nisanı'nda Birinci Ordu sonunda Tsunyi'den ayrıldı. Kuomintang kuvvetleri güney Szeçwan'ı sağlam bir şekilde ele geçirmişlerdi; ve Birinci Ordu Wu nehrini yeniden geçmek ve Yunan'dan uzun bir sapma yapmak zorunda kalmıştı. Birinci Ordu, burada Tatu Neh'ri diye anılan yukarı Yangtse'yi geçti–Uzun Yürüyüş'ün efsanevi bir kahramanlığı– ve Bzeçwan'ın batı sınırı boyunca kuzeye doğru ilerledi. Ve sonunda eyaletin kuzey-batıdaki en üç köşesinde Mao-kung'a ulaştı. Bu operasyonlarda çok az direnişle karşılaşıldı. Bununla birlikte düşman faaliyeti nedeniyle kayıplar az olduysa da hastalık ve yorgunluktan büyük kayıplar verildi. Bir önceki sonbaharda Kiangsi'den yola çıkan 90.000 kişilik ordudan yalnızca 10.000'inin Mao-kung'a ulaştığı söyleniyordu.[197] Bununla birlikte birkaç bin yerel gönülle saflara katıldı; ve Braun disiplin ve moralin şaşırtacak ölçüde yüksek olduğunu kaydetmektedir. Yine de kimi çevrelerde Mao'nun liderliği ile ilgili hoşnutsuzluklar duyuldu; Po Ku ve Braun pozisyonlarını güneyde güçlendirmeyi ve batı ve kuzeyin uzak yörelerine yürüyüşü terk etmeyi tercih edenler arasındaydı. Ama Çou ve Çu Teh Mao'ya sadık kaldılar.[198] Haziran ayında, ana orduyla Dördüncü ordu ve Mao ile Çang Wen-tien arasındaki uzun zamandır planlanan dramatik buluşma Mao-kung'da gerçekleşti.

---

195 Çang Kuo-tao, *The Rise of Chinese Communist Party*, ii (1972), 383'e göre, Mao 1935 yılında Kiangsi'den ayrılmadan önce Komintern "Dış Moğolistan'a doğru gitme" konusunda telgrafla talimat vermişti, ama Çang Wen-tien buna "çok gerekli olması halinde" ibaresini ekliyor. Öykü kuşkuludur. Komintern'in boşaltma hakkında önceden bilgisi olduğu açık değildir. 1927'de Borodin ve başkaları tarafından "kuzey-batı teorisi" denen şey, yani kuzey-batı eyaletlere çekilinmesi için bakınız *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, cilt 3, s. 780-781.

196 Bir önceki sayfaya bakınız.

197 Çang Kuo-tao, *The Rise of the Chinese Communist Party*, ii (1972), 379.

198 O. Braun, *Chinesische Aufzeichnungen* (1973) s. 157-159.

Her ne kadar neler olup bittiğinin pek çoğu karanlık ve tartışmalıysa da daha sonra olanların açıklaması zor değildir.[199] Birleşik bir Kızıl Ordu projesinin yarattığı heyecan kısa sürede yok olmuş; en yüksek komutanın kim olacağı sorunu çözülmemiş görünmektedir. Mao ve Çang Wen-tien hiçbir zaman yakın çalışma arkadaşı olmamışlardı ve mizaç itibariyle uygun bir çift değillerdi.[200] Her ikisi de kendi ordusunun başarılarını yüceltmeye gayret ediyor ve ötekinin başarılarından yeterince etkilenmemiş görünüyordu. İki ordu arasındaki kıskançlık ve sürtüşme liderlerle sınırlı değildi. Birkaç gün içerisinde bu uyumsuzluklar, gelecek eylem konusunda ciddi görüş ayrılıkları şeklinde ifadesini buldu. Mao ordunun Şensi'ye, kuzeye ilerlemesini istiyordu. Çang Wen-tien ise daha ihtiyatlı bir şekilde yürüyüşü durdurmayı ve batı Szeçwan'da güvenli bir sovyet üssü kurmayı öneriyordu. Anlaşma sağlanamıyordu ve sinirler yıpranmıştı. Nihayet Ağustos ayının başında bir uzlaşma sağlandı. Açık bir kopuş olmadı. İki ordu ayrıldı; Mao kuzeye doğru yürüyüşe devam edecek, Çang Wen-tien ise Szeçwan'da pozisyonunu güçlendirecekti. Ayrılmanın beklenmeyen bir özelliği Çu Teh'in Çang'ın yanında kalması oldu.[201]

Tam da Mao ve Çang'ın ve ordularının Mao-kung'da buluş-

---

199 Katılanlardan ikisinin ayrıntılı öyküsü (Çang Kuo-tao, *The Rise of the Chinese Communist Party*, ii (1972), 374-428; O. Braun, *Chinesische Aufzeichnungen* (1973) s. 169-186 özellikle Çang'ın dokunaklı öyküsü, Mao'ya karşıdır; daha sonra parti kararlarında ve resmî tarihlerde kaydedilen Maocu öykü, sonunda 1938 yılında CCP'den ayrılan Çang'ı "kavgacı" ve "sapmacı" olarak kısaca bir tarafa koymaktadır.

200 Braun, Çang'ı, "bizi ev sahibinin misafiri karşıladığı gibi karşılayan kırklarında büyük ve heybetli bir adam" olarak tanımlamaktadır (O. Braun, *Chinesische Aufzeichnungen* (1973) s. 170).

201 Çu Teh daha sonra bu olayı tartışmayı kabul etmemiştir; ve A. Smedley, *The Great Road* (1956), s. 328-332'deki öykü dolaylı olarak ondan kaynaklanmaktadır ve hayli karışıktır. Çu, hemen Çang'dan ayrıldığını ve bir yıl kadar onun "adeta tutsağı" olduğunu iddia etmektedir. Çang Kuo-tao, *The Rise of the Chinese Communist Party*, ii (1972), 167-168'e göre, komünist gençlik birliği ve Mao'ya karşı olan parti üyeleri bir zaman Çu Teh'i ona karşı kullanmayı ummuşlardı. Çang, Mao-kung'da Çu Teh'le yapılan, Kızıl Ordu'nun başarıları konusunda duyulan hayal kırıklıkları, Mao eleştirileriyle dolu uzun bir görüşmeyi anlatmaktadır (Çang Kuo-tao, *The Rise of the Chinese Communist Party*, ii (1972, 379-383).

tuğu ve ayrıldığı anda, Komintern'in yedinci kongresi için delegeler Moskova'da toplanıyordu. Bileşim, görünüm ve amaç bakımından birbirine benzemeyen böyle iki topluluğu hayal etmek zordur. Kuzey-batı Szeçwan'da hiç kimse kongreyi duymuş olamazdı. Moskova'da ise hiç kimsenin bu uzak Çin yörelerinde neler olup bittiği hakkında herhangi açık bir izlenemi yoktu. Yedinci kongre faşizme karşı birleşik cephe çağrısını güçlü bir şekilde seslendirdi. Çin'de bu çağrının mantığı, birbiriyle savaşan Çinli hizipler arasında bir uzlaşma ve Japon saldırganları kovmak için ortak bir cephe olabilirdi. Ama kongrede hiç kimse böyle bir sonucu telaffuz etmeye –her ne kadar perde arkasında biraz yol alındıysa da– cesaret etmedi.[202] Mao ve izleyicileri için bu, eğer onların aklına gelmişse, bütünüyle gerçek dışı olacaktı. Japonya'ya karşı direnme, pratik içerikten yoksun, boş bir slogandı.[203] Pençelerinden öylesine yakın bir zamanda ve öylesine güçlükle kurtuldukları Çang Kay-şek'in orduları ve Kuomintang, onların varlığı için görülebilir ana tehdidi oluşturuyordu. Japonya'dan gelen tehdidin Çin sahnesindeki tüm öteki meselelere egemen olacağı an, daha ilerdeydi.

Japon Komünist Partisi

Bu dönemde Komintern'in Japonya'nın meselelerine karışma girişimleri hemen hemen bütünüyle bir başarısızlık sicili ortaya koydu. 1929'un ezici darbelerinden sonra[204] bir grup yürekli kişi Ocak 1930'da gizlice toplanarak yeni bir parti örgütlenmesi oluşturdular.[205] Yaklaşık aynı sıralarda, Berlin'deki WEB, bir bildiri yayınlayarak, saflarındaki "reformist unsurlar"ı temizlediği için Japon partisini kutladı ve onu her türlü "tasfiyecilik"

202 Kongrenin görüşmeleri için "Yedinci Kongre" başlıklı son bölüme bakınız.

203 Çang Kuo-tao, *The Rise of the Chinese Communist Party*, ii (1972, s. 384'e göre, "Japonlara direnmek için kuzeye gitme" sorunu Mao-kung'daki görüşmelerde Mao tarafından ortaya atılmadı.

204 Bkz. *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, cilt 3, s. 624-625.

205 G. Beckmann ve Okuba Genji, *The Japanese Communist Party, 1922-1945* (1969), s. 189.

ve "legalizm", yani illegal partiyi fesh etme ya da onun yerine legal bir parti kurma hareketlerine karşı uyardı. Bunu 20 Şubat 1930'da yapılacak seçimlerde izlenecek taktikleri bildiren bir talimat izledi; parti, "sovyetlere dayalı devrimci bir işçi-köylü hükümeti" platformundan taviz vermeyecekti ve "yalnızca aşağıdan birleşik cephe" temelinde kısmi talepler ileri sürecekti.[206] Ancak bu mesajların parti tarafından alındığına ya da onunla Komintern arasında bu sırada etkili bir iletişimin var olduğuna dair kanıt yoktur. Seçimler yapıldığında, partinin gösterdiği adayların biri hariç hepsi hapishanedeydi ve elendiler; geriye kalan tek aday 3.000 oy aldı.[207]

Yorulmak bilmez Lozovski'nin birşeyler yapılması gerektiğine karar veren kişi olduğu anlaşılıyor. Ağustos 1930'da Profintern'in beşinci kongresi, her ne kadar Japonya'daki yeni duruma bir ışık tutmadıysa da, devrimci Japon sendikaları üzerine uzun bir karar tasarısı üretti. Tasarı bu sendikaların vahim durumunu gizlemiyordu. Beş milyon sanayi işçisinden yalnızca 320.000'i herhangi bir sendika içinde örgütlenmişti. Bir zamanlar 35.000 üyesi olan Hyogikai zorla kapatılmıştı ve onun yerine geçen sendika konseyi Zemkyo, birkaç bin üyeye düşmüştü ve daha sonra da tümüyle yeraltına çekilmişti. Şimdi Moskova'da cari olan terminolojiyle, hareket hem "Sağ oportünist legalizm" hem de "Sol sekter sapma"dan suçluydu; bunlardan ikincisi hareketin kendisini komünist partiyle özdeşleştirdiği ve kitlelere parti dışı bir örgüt olarak ulaşamadığı anlamını taşıyordu. Bununla birlikte bu zaaflara karşı, alışılagelmiş retorik kalabalığından başka hiçbir çare önerilmedi.[208]

Buharin'in eseri olan 1927 tezinden sonra Japon partisine hiç-

---

206 *Internationale Presse-Korrespondenz*, no. 7, 21 Ocak 1930, s. 144-145; no. 14, 7 Şubat 1930, s. 327.

207 G. Beckmann ve Okuba Genji, *The Japanese Communist Party, 1922-1945* (1969), s. 191.

208 *Resolutions of the Fifth Congress of the RILU* (1931), s. 141-151; kongrenin Japon Komisyonu'ndaki Rusça olarak yayınlanmamış olan tartışmalar için bakınız G. Beckmann ve Okuba Genji, *The Japanese Communist Party, 1922-1945* (1969), s. 197.

bir önemli talimat gönderilmedi.[209] O zamandan bu yana çok şey değişmişti. 1930 Ağustosu'nda Komintern ve Profintern, gelecek proleter devrimin ayrıca "bir dizi geniş burjuva demokratik görevleri de içereceği" yolundaki o çok eskimiş temaya dayanan yeni bir talimat hazırlanmasında işbirliği yaptılar. Moskova'da eğitim görmüş olan Japon komünist Kazama bu mesajla birlikte Tokyo'ya geri dönmek üzere seçildi. Bunun moralsiz partiye taze bir ruh getireceği umuluyordu. Güvenlik nedenleriyle Kazama yanına yazılı hiçbir şey almadığı ve varışında hapisteki ve dışarıdaki diğer komünistlerle görüştüğü için, 1931 başlarında yenilenen parti dergisi *Red Flag*'de yayınlanan tezlerle bundan altı ay önce Moskova'da kaleme alınan özgün metin arasında benzerlik olup olmadığı açık değildir.[210] 1931 tezlerini Buharin'in 1927 tezlerinden ayıran şey, dünya ekonomik krizinin başlamasıyla haklılaşan, kapitalist sistemin gerçekleştirmiş olduğu geçici istikrarın geçici niteliği üzerinde kuvvetle ısrar edilmesi, Japon emperyalizimine verilen önem ve SSCB'ye karşı savaş tehdidi ile yasal olan partinin tümüyle ezilmesinin zorunlu kıldığı illegal faaliyetlerdi. Yeni metin burjuva demokratik devrimin ve tarım devriminin görevlerini de yerine getirecek olan sosyalist, proleter devrimin yoluna güvenle işaret ediyordu; bunlar yardımcı ve arızi bir role indirgeniyordu. Sosyal demokratları sosyal-faşistler olarak suçluyordu. Alışılagelmiş bir şekilde Sağ oportünizm kadar "aşırı Sol sekterlik"in suçlanmasıyla sona eriyordu. Ama 1927 tezlerinden farklı olarak genel niyet, Sol'a doğru bir dönüşü işaret etmekti.[211]

Bunların hiçbirinin Japonya'da olanlarla pek fazla bir ilgisi yoktu. Orada bir avuç inanmış komünist, kimi zaman itiraflar

---

209 Bkz. *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, cilt 3, s. 618-619.

210 G. Beckmann ve Okuba Genji, *The Japanese Communist Party, 1922-1945* (1969), s. 198-205.

211 Bu tezlerin çevirisi için bakınız G. Beckmann ve Okuba Genji, *The Japanese Communist Party, 1922-1945* (1969), s. 309-331. Aynı yerde s. 229'da aktarılan Japon kaynaklarına göre, tezlerde köylülüğün ihmal edilişi daha sonra "yarı-Troçkist eğilimler"i gösterdiği için alenen suçlanmıştır; ve suç, 1920'ler boyunca doğu meseleleri uzmanı olarak çalışan ve 1933'ten sonra "Troçkist" olarak damgalanan eski Bolşevik Safarov'un sırtına yüklenmiştir.

ve sözünden dönmelere yol açan sürekli tutuklamalar karşısında bir tür parti örgütlenmesini sürdürmek için mücadele ediyordu. Varlığını sürdürebilen liderlerden bazıları yeni tezleri gerçek dışı buluyor ve 1927'nin daha ılımlı tezlerini tercih ediyordu. Komintern'de de daha ihtiyatlı bir hava hâkim olmaya başlıyordu. Mart 1931'deki on birinci IKKI'de Japonya ile ilgili meseleler tartışılmadı; görüşmelerde herhangi bir Japon delegesi de yer almadı. Ancak Nosaka adlı bir Japon komünist 1931 yazında Moskova'ya geldiğinde, 1931 tezlerinden çoktan kuşku duyulduğunu öğrendi.[212] "Sol sekterliğe" karşı tepki güçlenmişti. Birleşik cephe sorunları Komintern tartışmalarında büyük yer edinmeye başlamıştı. 1931 yılında Japon partisi "uygulamada partinin faaliyetleri ile Sol sendikalar ve diğer kitle örgütlerinin faaliyetleri arasına çizgi çekmeyi" başaramamıştı. Örneğin, bir İşsizler Birliği kurulduğunda parti, ona katılmak için "belirli siyasal kanaatler"e sahip olma koşulu koymak istemişti.[213] 1931 güzünde Mançurya'daki Japon *darbesi* Moskova'da endişe yarattı ve Komintern'in dikkatini uzak ve gerçekçi olmayan Japon proleter devrimi olasılığından Tokyo'daki emperyalist rejimin otoritesini sarsabilecek herhangi bir şey üzerine odakladı. Bu bariz saldırganlık eylemine[214] karşı yapılan çeşitli protestolar arasında, Moskova'daki üç önde gelen komünistçe, Katayama, Nosaka ve Yamamoto tarafından imzalanan bir deklarasyon da vardı.[215] Ancak bu olayın Japonya'da yarattığı patırtının bir sonucu, yeraltında mücadele veren Japon partisinin üzerindeki baskının yoğunlaştırılması oldu. 1932 yazında kâğıt üzerinde özenli bir örgütlenmesi olan partinin yalnızca "400'ün üzerinde" üyeye sahip olduğu iddia ediliyordu.[216]

İşte bu koşullar altında, 2 Mart 1932'de Kuusinen IKKI prezidyumuna "Japon Emperyalizmi ve Japon Devriminin Niteli-

212 G. Beckmann ve Okuba Genji, *The Japanese Communist Party, 1922-1945* (1969), s. 229.

213 *Sovremennaya Yaponiya* (1934), i, 136.

214 Bu bölümün önceki sayfalarına bakınız.

215 *International Presse-Korrespondenz*, no. 95, 2 Ekim 1931, s. 2138-2139.

216 G. Beckmann ve Okuba Genji, *The Japanese Communist Party, 1922-1945* (1969), s. 255.

ği" üzerine bir rapor sundu. Japon emperyalizmi, zayıf bir tekelci sermaye ve "güçlü feodalizm kalıntıları"nın karışımı üzerinde ayakta duruyordu. "Monarşik devlet aygıtı, sömürücüler sınıfının mevcut diktatörlüğüne güçlü bir çerçeve" hizmeti görüyordu. Mançurya'daki savaş, "Japonya'da devrimci ufuklar açmıştı". Ama Kuusinen, "Japon devriminin gelecek aşamasının ilk görevini" tanımlamaya giriştiğinde onun önüne konan hedefler dikkatli bir şekilde sınırlandırılmıştı: monarşinin devrilmesi, büyük toprak sahipleri devletinin tasfiyesi, yedi saatlik iş günü, bankaların ve büyük üretim tesislerinin, işçi ve köylü sovyetleri kanalıyla kontrolü. Bunlar burjuva demokratik devrimi niteleyen hedeflerdi. Kuusinen Japon partisini "korkunç derecede zayıf" olarak görüyor ve daha canlı hareketlere girişilmesi konusundaki özendirmeler havada kalıyordu.[217] Birkaç gün sonra IKKI prezidyumu, 1932 yazı boyunca geniş ölçüde duyurulan, Japon partisinin görevleri hakkında bir dizi yeni tez kabul etti. Bu tezler ağırlıklı bir şekilde Japon emperyalizmi temasına yaslanıyordu ve partiye "işçilerin, köylülerin ve tüm öteki emekçilerin ekonomik ve siyasi köleliklerini, emperyalist savaşı iç savaşa dönüştürme ve burjuva toprak sahibi monarşiyi devirme ve savaşa karşı mücadele ile bunu birleştirmeleri" yolunda talimat veriliyordu. "Mevcut Japonya koşullarında proletarya diktatörlüğüne giden yol yalnızca burjuva demokratik bir devrimle olabilir" diye vurgulanıyor ve şu slogan öneriliyordu: "Pirinç, toprak, özgürlük ve işçi ve köylülerin hükümeti için emperyalist savaşa ve polis monarşisine karşı halkın devrimi".[218]

1932 Ağustosu'ndaki on ikinci IKKI, on sekiz ay önce on birinci IKKI'nin Japonya'ya karşı ortaya koymuş olduğu ihmali artık tekrarlayamazdı. Kuusinen raporunda Japon emperyalizminin "çok saldırgan ama içeride o kadar güçlü olmadığı" göz-

217 *Mirovo Khozyaistvo i Mirovaya Politika*, 1932, no. 6, s. 3-14; *Sovremennaya Yaponiya* (1934), i, 26-38 içinde yeniden basıldı.

218 G. Beckmann ve Okuba Genji, *The Japanese Communist Party, 1922-1945* (1969), s. 230-231; bunların İngilizce çevirileri için bakınız *aynı kaynak*, s. 332-351. Rusça herhangi bir metin bulunamadı, ancak bu tezler *International Presse-Korrespondenz*, no. 42, 20 Mayıs 1932, s. 1303-1310'da görünüşe göre, WEB tarafından Japon partisine iletildiği sırayla yayınlandı.

leminde bulunuyordu. Sınıf egemenliği üç unsura dayanıyordu – tekelci kapitalizm, monarşi ve feodal toprak sahipliği. Japonya, "feodalizmin kalıntılarıyla derinden kirlenmişti" ve bu kısa süre içerinde "kendisini devrimci bir kriz koşullarında bulacağı" spekülasyonunu güçlendiriyordu.[219] Okano adını kullananan Nosaka, Japonya'daki koşullar üzerine uzun bir konuşmada Kuusinen'in sonuçlarını teyit etti; ve ayrıca Uzakdoğu'daki savaş üzerine ayrı bir tartışma başlattı.[220] Komintern platformunda son kez görünen emektar Katayama, "Çin sovyetlerinin Kızıl Ordusu'nu, Japon emperyalizmi ve bütün dünyanın emperyalistleri tarafından desteklenen Çinli militaristlerin ordusuna karşı" zaferleri nedeniyle kutladı.[221] Ancak Moskova'daki bu görüşmeleri, Japonya'da hâlâ özgür olan az sayıdaki inanmış komünistin –parti örgütlerine giren polis muhbirlerine ve tutuklananlardan işkence altında alınan itiraflara dayanarak yürütülen– toptan tutuklanmaları izledi. 1932 tezleri parti içindeki ayrımlara son vermedi. Devrimin mevcut aşamasında burjuva demokratik hedefler üzerinde ısrar ederek "sekter" ve "maceracı" Sol'u ezen parti liderliğinin, karşıt Sağ oportünist sapkınlığa yolu açmış olduğu söyleniyordu. Partideki bir grup Zemkyo'nun "emperyalist savaşa, burjuva toprak sahibi hükümete karşı mücadele ve işçi köylü hükümeti ve SSCB'nin ve Çin sovyetlerinin savunması için" gibi sloganları bırakmasını ve kendini işçilerin pratik taleplerine vermesini istiyordu.[222]

Sorunlu ve parçalanmış partiye o sırada yeni bir darbe geldi. Ekim 1932'de, geçmişte partinin liderliğinde önemli roller oynamış olan ve 1929'dan beri tutuklu bulunan Sano Manabu ve Nabeyana[223] yargılandılar ve ömür boyu hapis cezasına çarptırıldılar. Bunlar 1933 yazında partiden ayrıldılar ve partinin ve Komintern'in politikalarını kınayan bir açıklama yaptılar. Açıklamanın belirgin bir şekilde vatansever bir havası vardı. Komin-

219 *XII Plenum IKKI* (1933), i, 22-23.

220 *XII Plenum IKKI* (1933), ii, 35-42, iii, 1-14.

221 *XII Plenum IKKI* (1933), iii, 78; Katayama 1933 Kasımı'nda öldü.

222 *Sovremennaya Yaponiya* (1934), i, 136-137.

223 Bkz. *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929,* cilt 3, s. 617-618, 622-624.

tern, "imparatorluk sistemi"nin hiçbir zaman "bir sömürü ve zulüm sistemi olmadığı" Japonya'nın koşulları hakkında hiçbir şeyi anlamıyordu; ve devrimin biçimi "her ülkeye özgü koşullara göre" değişecekti.[224] Moskova'da, Katayama, Nosaka ve Yamamoto, Komintern adına "bu utanmaz hainler ve *provakatörlere*" karşı bir protesto çığlığı yayınladılar.[225] Ancak bu ayrılmaları başkaları izledi ve açıktı ki, Japon ordusunun Mançurya ve Çin'deki başarılarıyla kışkırtılan ulusal şovenizm, Japon soluna da nüfuz etmeye başlamıştı. Kore ve Formoza'nın Japon egemenliğinden kurtarılmasına ilişkin komünistlerin uzun süredir var olan talebi de ayrıca bir engel teşkil etmeye başlamıştı. Ancak bu noktaya gelindiğinde Komintern ile çırpınan Japon partisinin geri kalanları arasındaki iletişim hemen hemen yok olmuştu.

1933 yılı boyunca Hitler'in artan tehdidi, batıda saldırgan Almanya ile doğudaki Japon saldırganlığı arasında uğursuz bir paralellik akla getiriyordu. Hitler'in Versailles Anlaşması'nı değiştirme planlarıyla ilgili protestoları yansıtan Komintern haber bültenindeki bir makale, Japonya'yı 1921 Washington Anlaşmaları'nı değiştirmek için kılıca sarılmakla suçluyordu.[226] 1933 Mayısı'nda Litvinov, hiç kuşkusuz politbüronun onayını alarak, beklenmedik bir girişimde bulundu. CER'deki sovyet ve Japon yetkililerin süregelen çatışmalarından bezmiş olarak, Moskova'daki Japon büyükelçisine SSCB'nin demiryolunu Japonya'ya satma konusundaki istekliliğini görüşmeyi sözlü olarak önerdi;[227] bu her ne kadar pazarlığı sonuçlandırmak için karşılıklı suçlamaları da içeren iki yıllık aralıklarla sürdürülen bir görüşme gerektiriyorduysa da her türlü gözle görülür

224 G. Beckmann ve Okuba Genji, *The Japanese Communist Party, 1922-1945* (1969), s. 245-249.

225 *Rundschau*, no. 32, 1 Eylül 1933, s. 1227-1228.

226 *Rundschau*, no. 8, 7 Nisan 1933, s. 194-195.

227 *Dokumenty Vneşney Politiki SSSR*, xvi (1970), 831-832, dipnot 114. CER'i Japonya'ya devretme önerileri pek çok yıldan beri gündemdeydi ve sık sık inkâr ediliyordu (Bkz. *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, cilt 3, s. 907, dipnot 438); böyle bir projeye ilişkin dedikodular 24 Aralık 1932 tarihli *Izvestiya*'da reddedilmişti.

sürtüşme kaynağını ortadan kaldırmanın istekli bir belirtisiydi. Kasım 1933 sonlarında Kuusinen'in on üçüncü IKKI'deki raporu esas itibariyle Avrupa'ya ayrılmıştı. Japonya'dan dünya ekonomik krizi, silahlanmanın artışı ve savaş tehlikesi bağlamında söz etti ve Japonları, "saldırgan" Alman "militarizmi"yle aynı sepete koydu.[228] "Sano ve Nabeyana'nın ihaneti"ne kısa bir göndermede bulunarak ve "faşizm büyüyor ama Japonya Komünist Partisi de büyüyor" diye boş bir güvenceyle Japonya Komünist Partisi'ni bir tarafa bıraktı.[229] Pyatnitski biraz daha başarılıydı. "Küçük bir Japon komünist partisi için" "anavatanın yenilmesi ve emperyalist savaşın iç savaşa dönüştürülmesi sorununu" ortaya atmanın zor olduğunu kabul etti ama bu yöndeki kahramanca girişimleri de övdü.[230] Katayama toplantının arefesinde ölmüştü ve Nosaka (*alias* Okano) Japon delegelerine başkanlık etti. İki "hain"e (her ne kadar adlarını vermese de) şiddetli bir tepki gösterdi ve Japon monarşisini açıkça faşist olarak suçladı. Komünistlerin kitle halinde tutuklanmalarından söz etti ama partinin bir hayli gerçek dışı bir resmini çizdi. Japon komünistlerine "yaklaşan emperyalist savaşı iç savaşa dönüştürme" ve savaş bütçesine karşı birleşik cephe temelinde kitle grevleri ve gösterileri yapma çağrısında bulundu. Ancak ortak eylem çağrısı, hâlâ Komintern'de hâkim olan ortodokslukla "sosyal demokrasinin faşistleştirilmesi"nin açıkça suçlanmasıyla sınırlandırılmış oldu. Toplantının sonunda Nosaka, Katayama'nın yerine IKKI prezidyumuna atandı.[231] Ertesi ay, kardeş delege olarak konuştuğu on yedinci Rusya parti kongresinde, son üç yılda 60.000 komünist sempatizanın Japonya'da tutuklandığını, bunlardan 27.000'inin Tokyo'da olduğunu ve de "en iyi yoldaşlar"dan 50'sinin idam edildiğini duyurdu.[232]

Japon saldırganlığının artan belirtileri, Avrupa'da yükselen faşizm tehdidinin yarattığı aynı endişe ve tereddütleri kışkırttı.

---

228 Bu rapor için "On Üçüncü IKKI" başlıklı altıncı bölüme bakınız.

229 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 24.

230 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 174.

231 *XIII Plenum IKKI* (1934), s. 205-215, 570.

232 *XVII S'yezsd Vzesayuznoy Kommunistiçeskoy Partii (b)* (1934), s. 330..

Stalin on yedinci parti kongresinde ihtiyatlı bir dille SSCB ile Japonya arasındaki kötü ilişkilerden söz etti; Manuilski çok daha açık bir şekilde Japonya ve Almanya'yı "dünya burjuva gericiliğinin sıkılmış yumruğu" olarak niteledi.[233] 1934 baharında Komintern Nosaka'yı, yılın geri kalan kısmında, ülkesinde yeraltında dağıtılmak için, Japon militarizmi ve Japon faşizmi hakkında risaleler yazmak üzere kaldığı New York'a gönderdi.[234] Bu, hem Japon partisini Amerikan desteği umutlarıyla cesaretlendirmek hem de Amerikan partisinin Japonya'ya karşı Amerikan düşmanlığını körüklemesi için düşünülmüş önemli bir misyondu. Yıl boyunca, Sovyetler Birliği basınından ve bazı ülkelerin Komintern basınından Japon saldırganlığına karşı artan oranda tiz sesli suçlamalar geldi. Ancak Japonya ile doğrudan temas işaretleri ortada yoktu. Silahlı kuvvetlerde ve mühimmat fabrikalarındaki komünist faaliyetlerine ilişkin haberler çok az inandırıcılık taşır. Japonya Komünist Partisi hemen hemen ortadan kalkmıştı ve her tanınmış komünist her gün tutuklanma korkusu altındaydı. Sol'un diğer partileri ve örgütleri cari şovenizm dalgası tarafından kuşatılmıştı. Belirli Avrupa koşulları için tasarlanan birleşik cephe hesapları Japonya'da anlamsızdı. Moskova'da Komintern'in yedinci kongresi için hazırlıklar ilerlerken, Komintern dergisi 1935 baharında (Tanaka takma adını kullanan) Yamamoto'nun Japonya'da "geniş bir birleşik cephe"çağrısını içeren bir makalesini yayınladı.[235] Ama kongrenin arefesinde aynı dergide imzasız bir makale "aşağıdan birlik" temasına döndü ve özellikle, bir süre önce kurulmuş olan ve yasal yollarla ve mevcut otoritelere çağrıda bulunarak reform sağlamayı uman Toplumsal Kitle Partisi'nin liderleriyle birliği reddediyordu.[236] Yedinci kongredeki üç Japon delegesinden –Nosaka, Yamamoto ve Kobayaşi– hiçbirinin geçmiş birkaç yılda Japonya'da bulunmamış olmaları dikkate değer.

233 Stalin, *Soçineniya*, xiii, 304-305; *XVII S'yezsd Vzesayuznoy Kommunistiçeskoy Partii (b)* (1934), s. 312.

234 G. Beckmann ve Okuba Genji, *The Japanese Communist Party, 1922-1945* (1969), s. 254.

235 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal*, 1935, no. 5-6 s. 31-39.

236 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal*, 1935, no. 15, s. 43-54.

ON YEDİNCİ BÖLÜM

CEPHELER VE HAREKETLER

1928'deki altıncı kongresinde yeni Komintern çizgisinin kabul edilmesi ve Münzenberg'in prestijinin tükenmesiyle, komünist olmayan Solun desteğini toparlamak amacıyla düşünülen yardımcı örgütlerin ve "cephe"lerin faaliyetleri azaldı ve komünist olmayan üyeler ayrıldılar. Sovyetler Birliği'nin Dostları, kuruluşundan iki yılı aşkın bir süre sonra,[1] Mart 1930'da Essen'de ikinci uluslararası kongresini topladı. Kongreye Münzenberg başkanlık etti ve görüşmeleri yönetti; CPGB'nin delegesi Bell, SSCB'ye karşı savaş tehlikesi üzerine güzel bir konuşma yaptı.[2] Ama görüşmeler sönük geçti ve bu deneyim bir daha tekrarlanmadı. 1930 Ağustosu'nda Profintern'in beşinci kongresinde, Šmeral, biraz beklenmedik bir şekilde, Emperyalizme Karşı Birlik'in delegesi olarak konuştu ve 1929'da Frankfurt'taki kongreden bu yana birliğin artık "sömürge ülkelerin ulusal burjuvazisi ile uluslararası proleter kitleleri arasında savaşçı bir

1 Bakınız *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, cilt 3, s. 307-310.

2 Görüşmelerin tam olmayan tutanakları için bakınız *Internationale Presse-Korrespondenz*, no. 28, 25 Mart 1930, s. 681-685; devamının geleceği belirtildi ama gelmedi. Sovyetler Birliği'nin Dostları derneklerinden biraz sürekli hayatiyet gösteren tek Avrupa derneği Britanya'daki oldu; *Daily Worker*'da (3 Aralık 1930, 18 Şubat 1931) Plymouth ve Londra'da toplantılar yapıldığı haberleri yer aldı.

ittifak" olmaktan çıktığını anlattı.[3] Bu dönüşüm, birliğin yürütme komitesi 1931 Mayısı'nda Berlin'de toplandığında bariz bir hale gelmişti; Nehru ve öteki komünist olmayan üyeler komiteden çekildi ve bunun üzerine resmen ihraç edildiler. Komite Çin'deki kitle terörüne ve Lahor'daki idamlara karşı bir protesto yayınladı. Ve birlik adına 21-28 Haziran[4] tarihlerinde uluslararası yeni üye kaydetme haftası için çağrı yaptı. Gelen tepkinin önemsiz olduğu görülüyordu.

Bununla birlikte eğer emperyalizme karşı kampanya sonuç vermemeye başladıysa, savaşa karşı uluslararası bir kampanya daha umutvar görünüyordu. Komintern'in 1928'deki altıncı kongresi, 1914'te savaşın başladığı günün yıldönümü 1 Ağustos'u, yeni savaş tehlikesine ve de özellikle SSCB'ye yönelik bir savaş tehlikesine karşı protesto günü olarak anma geleneği başlatmıştı.[5] 1930 yılında "günün" yaklaşımı, Komintern dergisinin bütünüyle bu tema üzerine makalelere ayırdığı bir sayısında ilan edilmişti. Bir başmakale komünistlere "barış mücadelesinin cephesini genişletme" öğüdünü veriyor ve Stalin'in on altıncı Rusya parti kongresinde savaş tehlikesi ve Sovyetler'in barış politikası üzerine yaptığı konuşmanın yürürlükte olduğunu ilan ediyordu.[6] Ama en ateşli makale, Alfred imzasıyla, besbelli ki Togliatti'nin kaleminden çıkmış, "Savaş Tehlikesi Sorununda Umursamazlığa Karşı" başlıklı makaleydi. Yazar, sorunun bir önceki savaştan bu yana ihmal edildiğini kabul ediyor ve bu sorunun "emekçi kitleler arasında rağbet edilmeyen" bir şey olduğunu ileri sürmenin "*savaşa karşı özel bir mücadele*"nin gerekliliğini inkâr etmek olduğunu iddia ediyordu. Aksine, savaş orduların olduğu kadar, *sanayi ve demiryollarının* da bir so-

3 *Protokoll des V Kongresses der Roten Gewerkschaftsinternationale* (1930), ii, s. 52; Frankfurt kongresi için bakınız *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, cilt 3, s. 305-307.

4 *Internationale Presse-Korrespondenz*, no. 48, 27 Mayıs 1931, s. 1142. *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal: Kratkiy İstoriçeskiy Oçerk* (1969), s. 366'da "birliğin belirli kararlarının, ulusal-reformist örgütlerle işbirliğini" güçleştirdiğini itiraf ediyor ama zayıflamasını ayrıca "birtakim doğu komünist partilerinin Sol sekter yanlışları"na bağlıyordu; birlik 1935'e kadar resmen tasfiye edilmedi.

5 Bakınız *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, cilt 3, s. 245-246.

6 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal*, 1930, no. 19-20, s. 3-16.

runuydu; sanayideki işçiler, kendi işletmelerinin askerî üretimi geliştirdiğini halka duyurmalı ve böylelikle savaş tehlikesi konusunda dünyayı uyarmalıydı.[7] 11 Aralık 1930'da, "emperyalist savaş kışkırtıcılarına karşı Sovyetler Birliği'ni savunma komitesi", Gorki, Upton Sinclair, Barbusse ve Münzenberg tarafından imzalanan bir manifesto yayınladı.[8] Mart 1931'de on birinci IKKI, emperyalist savaş tehlikesine, Cachin'in başlattığı uzun bir görüşme ayırdı ve dünya proletaryasına, SSCB'ye karşı savaş tehlikesi tehdidini önleme çağrısını, "uluslar arasında barışın korunması"yla ilişkilendiren bir karar tasarısı kabul etti.[9] 1 Ağustos'un yıldönümü hazırlıkları çerçevesinde Komintern dergisi bir kez daha "askerî müdahaleye karşı savaş cephesini genişletme" sloganını ortaya attı.[10]

Bu girişimlerin, her ne kadar o anda devamı gelmediyse de, zamanında olduğu kanıtlandı. 1931 güzünde Japonların Mançurya'ya çıkışı bir başka büyük savaş tehlikesi konusunda Batı dünyasını bilinçlendirdi ve SSCB'ye saldırı konusunda Sovyetler'in korkularını yoğunlaştırdı. Başlangıçta emperyalist ülkelerin SSCB'ye karşı bilinen ürküntüsü hâlâ egemendi.[11] Ancak, Japonların girişimine karşı Batılı devletlerin husumeti görünür hale gelince başka bir tablo ortaya çıktı. Japonların Mançurya'daki eylemi karşısında batıda savaşın yeniden başlama korkusu, Sovyetler'in, SSCB'ye karşı daha belirgin saldırı korkusuyla bir araya getirilebilirdi. 9 Mart 1932'de IKKI siyasal komisyonu, komünist partilerin emperyalist savaşa karşı bir kampanya planlaması için Berlin'de bir konferans düzenlemek üzere WEB'i görevlendirdi. Bu, "parti sloganlarıyla yeni kitleleri kazanma çabasında bir başlangıç noktası" olacaktı. Konferans 30-31 Mart'ta Thâlmann, Pieck, Thorez, Monmousseau,

---

7 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal,* 1930, no. 19-20, s. 40-48. Togliatti'nin Alfred'le özdeşliği hemen hemen kesindir (bkz. M. Draçkoviç ve B. Lazitç, *Biographical Dictionary of Comintern* (1973), s. xxxvii); Togliatti daha sonra PCE ile ilgili işlerde Alfredo adını kullandı.

8 *Iz İstoriy Mejdunarodnoy Proletarski Solidarnosti,* iv (1960), s. 187-188.

9 "On Birinci IKKI" başlıklı ikinci bölüme bakınız.

10 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal,* 1931, no. 19-20, s. 4-9.

11 Bir önceki bölüme bakınız.

Pollitt ve Lenski'nin katılımıyla toplandı ve bütün ülkelerin işçilerine, savaş tehlikesine karşı mücadeleye katılmaları çağrısında bulundu.[12]

Batı ülkelerinde, gerek işçiler, gerekse entelektüeller olarak Sol'un geniş kesimlerinin katılımının sağlanabileceği, emperyalizme karşı ortak kampanya modeline uygun, savaşa karşı dünya çapında bir kampanya düşüncesi muhtemelen Münzenberg'in aklının ürünüydü.[13] Ancak, Sol'un savaşa karşı hareketinin en gelişmiş olduğu ülke Fransa'ydı; ve savaş karşıtı sicilleri 1914 savaşına kadar geri giden Barbusse ve Rolland önemli figürlerdi. İlk uvertür, 1932 baharında Thorez'in Barbusse'e bir ziyareti sırasında yapılmış gibi görünüyor;[14] ve kısa süre sonra Münzenberg, Cenevre'de yapılacak ve aralarında Gorki, Rolland, Dreiser, Einstein, Dos Passos, Matmazel Sun Yat-sen ve Barbusse'ün bulunduğu "MRP ile yakından ilişkili kişiler"in katılacağı uluslararası kongre planını açıklıyordu. Birkaç gün içerisinde Cenevre'de bir komite kuruldu ve bu komite kongrenin tarihini 28 Temmuz olarak belirledi.[15] 27 Mayıs'ta *Humanité*, Rolland ve Barbusse'ün "bütün işçilere ve kitle örgütlerine olduğu kadar, siyasal görüşleri ne olursa olsun bütün erkek ve kadınlara uluslararası savaş karşıtı kongreye katılma" çağrısını yayınladı. Haziran sonunda, Rolland ve Barbusse tarafından imzalanan manifesto açıkça savaş ve militarizmin yeniden zuhur ettiğinden söz ediyordu; "yeni bir dünya savaşı bizi tehdit ediyor". Her ne kadar bu savaş hazırlıkla-

---

12 *Georgi Dimitrov: Vydayuşçiysya Deyatel Kommunistiçeskovo Dvijeniya* (1972), s. 110.

13 Münzenberg'in gözden düşmüş bir figür haline geldiği zamanki Sovyet anlatıları, görüşmelerde Dimitrov'a önemli bir rol atfediyordu (*Georgi Dimitrov: Vydayuşçiysya Deyatel Kommunistiçeskovo Dvijeniya* (1972), s. 110-114); ancak sürekli olarak Münzenberg'den söz eden dönemin kaynaklarında Dimitrov'un adı nadiren geçmektedir.

14 M. Thorez, *Fils du Peuple* (1969), s. 79-80; J. Fauvet, *Histoire du Parti Communiste Français*, i (1964), s. 116-117'de görüşmenin tarihini 5 Nisan 1932 olarak veriyor.

15 *Internationale Presse-Korrespondenz*, no. 38, 10 Mayıs 1932, s. 1181-1182, no. 43, 24 Mayıs 1932, s. 1339; B. Gross, *Willi Münzenberg* (İng. çev. 1974), s. 223-227 kişisel hatıralara dayanmaktadır.

rının en yakın hedefi SSCB olsa da, "SSCB'ye karşı savaş dünya savaşı demektir". Manifesto "savaşa karşı savaşmak üzere bir uluslararası kongreyi" 28 Temmuz 1932'de Cenevre'de toplantıya çağırıyordu.[16]

Savaşa karşı geniş tabanlı bir halk kampanyasının Moskova'da rahatsızlık yaratması kaçınılmazdı. Zira Komintern barışseverliği uzun süredir nazik bir konu olmuştu. Emperyalist savaş tehlikesinin tekrarlanan bir tema haline gelmesinden beri emperyalist savaşa karşı kampanya ile hiçbir komünistin kabul edemeyeceği koşulsuz barışseverlik arasındaki ayırdedici çizginin çizilmesi giderek zor bir şey olmuştu. Mayıs 1927'deki sekizinci IKKI'nin arefesinde Togliatti liderliğindeki İtalyan delegasyonunun "barış için mücadele" sloganının ortaya atılması yönündeki bir önerisi Manuilski tarafından "Troçkist bir sapma" olarak öfkeyle reddedilmişti;[17] ve toplantının sonunda kabul edilen ana karar tasarısı savaş tehlikesi sorununu, kısa ve öz olarak, "Rus ve Çin devrimlerinin savunulması" üzerinde yoğunlaşarak ortaya koyuyordu.[18] Komintern'in 1928'deki altıncı kongresinde savaş tehlikesi üzerindeki tartışma aynı huzursuzlukları gözler önüne seriyordu. Tartışmayı sona erdiren karar tasarısı, Rus ve Çin devrimlerinin savunulması talebini teyit ediyor ama barışseverliği (*pasifizm*) "emperyalizmin zehirli bir silahı" olarak tanımlıyordu.[19] Dahası, SSCB'ye karşı emperyalist savaş tehlikesi, şimdi özellikle Alman ya da Japon emperyalizminin saldırganlığı şeklinde daralınca, barışsever ideoloji konusundaki komünist güvensizlik, Batılı demokratik ülkelerin Almanya ve Japonya'ya askerî direnişleri-

16 *Humanité*, 26 Haziran 1932.

17 P. Togliatti, *Opere*, II (1972), s. cxlii-cxliii. Sekizinci IKKI'de Togliatti, başka nedenlerle gözden düşmüştü (bkz. *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, cilt 3, s. 146); 1930'da, savaş tehlikesine karşı kayıtsızlığı kınayan, katı bir şekilde ortodoks makalesi, yeniden göze girme sürecinin kuşkusuz bir parçasıydı.

18 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal vı Dokumentah* (1933), s. 699-717.

19 Bkz. *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, cilt 3, s. 211-213; *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal vı Dokumentah* (1933), s. 826.

ni zedeleyebilecek bir inanç olarak, barışseverliğe olan husumeti pekiştirdi.

Moskova'daki tereddütler ve farklı görüşler Komintern dergisinde, "Barış Sloganının Yersiz Uygulaması" başlıklı bir makalede gözler önüne serildi. Yazar, şimdi yeniden göze giren, Alfred adını kullanan ve hiç kuşkusuz bu konudaki eski basiretsizliğinin her türlü izlenimini silmeye hevesli Togliatti'ydi ve makalesi editörün notunda bir tartışma makalesi olarak değerlendirilmişti. Togliatti, barışsever propagandaya girişmiş olan Fransız ve Alman komünistlerini, meselenin aslında "barış" olmadığı konusunda uyarıyordu; komünistler mevcut "emperyalist" ya da "kapitalist" barışın korunmasını talep edemezlerdi. KPD dergisindeki, Litvinov'un Cenevre'deki başarısını kutlayan ve "komünizmin başlıca niteliğinin barış olduğunu" ve "barış için mücadelenin bu dönemdeki bütün devrimci strateji ve taktiklere temel oluşturduğunu" ileri süren bir makaleyi şiddetle eleştiriyordu.[20] Thorez, *Humanité*'deki daha ihtiyatlı bir makalede, kongrenin destekçilerinden bazılarını akla getiren, "küçük burjuva barışseverliği (*pasifizmi*)"ne karşı bir uyarı yaparak onu izledi; "Fransız emperyalizmi tarafından sömürülen" Almanya'yı Fransa ile aynı düzeyde ele almak doğru muydu? Ama barışseverliğe karşı mücadele, komünistlerin kongreye katılmasını önlememeliydi.[21] Bu arada kongre, Sol'un öteki kesimlerince iyi karşılanmadı. Komünist bir hile olarak İkinci Enternasyonal tarafından boykot edildi.[22] Troçki projeyle ilgili olarak 14 Haziran 1932 tarihli bir açık mektupta, inisiyatifi küçük-burjuva barışseverlerine bırakan ve Almanya'da faşizmin bastıran tehlikesi karşısında birleşik bir cephe kurmayı başaramayan Komintern ve Profintern'in sessizliğiyle alay etti.[23] Genel karargahı Hollanda'da bulunan Uluslararası Anti-Milita-

20 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal*, 1932, no. 13, s. 3-8; suçlanan ibareler *Die Internationale*, no. 4, 15 Şubat 1932, s. 179. Alfred'in Togliatti ile özdeşliği konusunda birkaç sayfa yukarıdaki dipnot 7'ye bakınız.

21 *Humanité*, 28 Haziran 1932; *Oeuvres de Maurice Thorez*, II, iv (1951), s. 12-15.

22 B. Gross, *Willi Münzenberg* (İng. çev. 1974), s. 223'e göre, Barbusse Adler'e aceleyle yaklaştı ve sert bir red cevabı aldı.

23 *Byulleten Oppozitsiy* (Paris), no. 28, Temmuz 1932, s. 6-8.

rist Komisyon, savaşa karşı bir kongre olarak duyurulan şeyin, SSCB ve Çin'in savunması için bir kongreye dönüştürülmesinden yakındı.[24]

İsviçre hükümetinin itiraz etmesi üzerine, kongre Cenevre yerine, 27 Ağustos 1932'de toplandığı Amsterdam'a alındı.[25] 27 ülkeden 2.196 delege katıldı; bunların 1.865'i işçi, 290'ı İkinci Enternasyonal'in yasak kararına kafa tutan ve partilerinden atılma riskini göze alan sosyal demokratlar ve 830'u komünistlerdi. Yalnızca bir delegasyon gelemedi: Hollanda hükümeti Sovyet delegeleri Gorki ve Şvernik'in ülkeye girmesine izin vermedi. Kongreyi Barbusse açtı ve ana konuşmayı yaptı. (Katılamayacak kadar hasta olan) Rolland, Zetkin, Gorki ve Einstein'ın mesajları okundu. Alman işçilerinin, Fransız "sömürge proletaryası"nın ve Fransız köylülüğünün adı verilmeyen temsilcileri ve bir İtalyan denizci kongreye hitap etti. Komintern'in üç yiğit üyesi –Katayama, Cachin ve Heckert– konuştular. Görüşmeler sürüp giderken Münzenberg, bir sonuca ulaşmayan nutukla ve kongrenin olası manifestosunun ana çizgilerinin niteliği nedeniyle müdahale etti. Görüşmeler 27 Ağustos'ta Barbusse'ün veda konuşması, manifestonun kabulü ve birkaç karar tasarısıyla ve bir de "emperyalist savaşa karşı dünya komitesi"ni oluşturan tanınmış adlar galaksisinin duyurulmasıyla sona erdi. Manifesto köşe bucak her yere ulaşıyordu. Kapitalizmin sorumlu olduğu savaş hazırlıkları ve savaşı açıkça suçluyordu. Versailles sistemini ve 1914 savaşı için yalnızca Almanya'nın sorumlu tutulması doktrinini reddediyor ve Fransa'yı önde gelen emperyalist devlet olarak damgalıyordu. Pasifizme, Milletler Cemiyeti'ne ve İkinci Enternasyonal'e karşı uyarılar yayımladı ve savaşa karşı direnmede sömürülen sınıfların "müthiş birliğini" bir daha asla bozmama kutsal yeminiyle kongre sona erdi.[26] Kongre ayrıca bir "emperyalist savaşa

24 Komisyon kongre sırasında çeşitli protesto bültenleri yayınladı.

25 Amsterdam'ın seçilmesinde Dimitrov'un rolü vardı (*Georgi Dimitrov: Vydayuşçiysya Deyatel Kommunistiçeskovo Dvijeniya* (1972), s. 11).

26 Görüşmeler *Humanité*'de her gün haber yapıldı; ayrıca bakınız *Internationale Presse-Korrespondenz*, no. 72, 30 Ağustos 1932, s. 2309-2316, no. 75, 9 Eylül 1932, s. 2411-2412, no. 76, 13 Eylül 1932, s. 2444-2445. Münzenberg'in ko-

karşı mücadele uluslararası komitesi" seçti ve Sovyet delegeleri olarak Gorki, Şvernik ve Stasova burada yer aldı.[27] Kongreden sonra Paris'te bir kitle gösterisi düzenlendi; Gorki ve Şvernik'in kongrede yapacak oldukları konuşmalar burada okundu.[28]

Moskova'da kongreye karşı tepkiler garip bir şekilde karışıktı. Kongrenin açıldığı gün *Pravda* baş makalesini ve, "emperyalist savaşa karşı savaş" diye tanımladığı ve "Komintern manevrası" olarak kötüleyenlere saldırdığı birinci sayfasının büyük kısımını buna ayırdı. Başlıca konuşmalar aktarıldı; Moskova ve Leningrad'daki savaş karşıtı gösterilere değinildi ve Barbusse'ün konuşması ve kongrenin manifestosu tam olarak yayınlandı.[29] Ancak bu heyecan Komintern hiyerarşisine nüfuz etmedi. Amsterdam'da kongrenin açıldığı gün, Moskova'da on ikinci IKKI'yi açan Kuusinen bundan söz etmedi. Komünist doktrine pasifizmin sızmasından her zaman endişe eden Kuusinen, fırsattan yararlanarak, Fransız ve Alman partilerini "barış için mücadele"nin devrimci değil, pasifist bir slogan olduğu konusunda uyardı. "Dünyadaki herhangi bir ülkeden daha çok pasifist hayalin Fransa'da rol oynadığı" konusunda PCF'yi ikaz etti ve daha önce Togliatti tarafından eleştirilmiş olan KPD dergisindeki makaleyi açıkça suçladı.[30] Thorez ihtiyatlı sessizliğini korudu. Ferrat, Amsterdam kongresi için yapılan hazırlıkların emperyalist savaşa direnmek için komitelerin kurulmasına yol açtığı ve birleşik cephe davasını geliştirdiği gözleminde bulundu; ve Doriot bunları Fransa'da "derin bir savaş karşıtı ha-

---

nuşması öteki konuşmalarla birlikte *Rundschau*, no. 3, 1 Eylül 1932, s. 41'de listelendi ama yalnızca Uluslararası Anti-Militarist Komisyon'un 108 nolu bülteninde aktarıldı; diğer belgelere göre önemli eksiklikleri vardı. Dimitrov'un rolü için bkz. *Georgi Dimitrov: Vydayuşçiysya Deyatel Kommunistiçeskovo Dvijeniya* (1972), s. 111-112; Dimitrov kongrede konuşmadı ama muhtemelen perde arkasında boş durmadı.

27 *Iz İstoriy Mejdunarodnoy Proletarski Solidarnosti*, v (1961), s. 38, dipnot 1.

28 *Pravda*; 4 Eylül 1932; *Internationale Presse-Korrespondenz*, no. 74, 6 Eylül 1932, s. 2385-2387. Her iki konuşma da *La Voix de l'URSS à Amsterdam* (t.y.[1932]) adı altında bir broşür olarak yayımlandı.

29 *Pravda*, 27, 28, 30, 31 Ağustos, 15 Eylül 1932.

30 *XII Plenum IKKI* (1933), i, 24; Togliatti'nin eleştirisi için iki sayfa yukarıya bakınız.

reket" olarak selamladı.[31] Bunların ikisinin de PCF'nin Sağında yer almaları ve kısa bir süre sonra da partiden atılmaları belki de önemliydi.

Bununla birlikte barış hareketi görmezden gelinemeyecek kadar başarılı olmuştu. IKKI siyasal sekreterliği, 15 Ekim 1932'de Berlin'de Dimitrov'a, kongrenin emperyalist savaşa karşı kampanyayı sürdürmek üzere Barbusse'ün başkanlığı altında oluşturduğu uluslararası komitenin başına geçmesi talimatını verdi – muhtemelen bu, Münzenberg'in şimdi kuşku duyulan ellerinden hareketin kontrolünü almak ve doğru kanallara yönlendirilmesini sağlamak için yapılmış bir hamleydi.[32] Avrupalı komünist partilerin bir konferansı (bundan "Essen konferansı" olarak söz edilecektir) Almanya'nın Ruhr bölgesinde bir yerde, 30 Aralık 1932'de Dimitrov başkanlığında gizlice toplandı ve "savaş malzemelerinin üretimi ve nakliyesine karşı kitlesel seferberlik", o hareketin "parti dışı özelliğine" işaret etmekle birlikte, Amsterdam savaş karşıtı hareketle eşgüdüm ve "kitlelerin Versailles sistemine karşı ... Almanya'nın yeniden silahlanmasına ve şoven ve militarist kışkırtmalara"[33] karşı harekete geçirilmesi için bir manifesto taslağı hazırladı. Bunu Amsterdam uluslararası komitesinin Paris'te Barbusse başkanlığında yaptığı ve Dimitrov, Şvernik ve Stasova'nın Sovyet delegasyonu[34] olarak hazır bulunduğu ve emperyalist savaşa karşı ayrıntılı bir karar tasarısının kabul edildiği ve Uzakdoğu'daki savaşa ilişkin ayrı bir açıklamanın yapıldığı bir toplantısı izledi.[35]

Almanya'da Hitler'in zaferi, özellikle o sırada en fazla "birleşik cephe" inisiyatifinin kaynağı ve Nazi teröründen kaçan Almanların toplanma yeri olan Fransa'da faşizmin yayılması-

31 *XII Plenum IKKI* (1933), ii, 99, 193.

32 *Georgi Dimitrov: Vydayuşçiysya Deyatel Kommunistiçeskovo Dvijeniya* (1972), s. 113.

33 *Die Rote Fahne,* 10 Ocak 1933; *Geschichte der Deutschen Arbeiterbewegung*, iv (1966), s. 377; *Die Anti-Faschistische Aktion* (1965), s. 328-331.

34 *Georgi Dimitrov: Vydayuşçiysya Deyatel Kommunistiçeskovo Dvijeniya* (1972), s. 114; B. Gross, *Willi Münzenberg* (İng. çev. 1974), s. 240.

35 *Humanité,* 6, 14 Ocak 1933.

na karşı direnme konusundaki ortak talebi teşvik ediyordu.[36] Amsterdam uluslararası komitesinin başına Dimitrov'u geçirmek için Moskova'da yapılan planlar onun Mart 1933'te Berlin'de tutuklanmasıyla sonuçsuz kaldı;[37] ve bir kez daha Amsterdan kongresinin başarısını tekrarlamak için hareket başlatmak Münzenberg'e düştü ve Barbusse de yine göze çarpan bir role soyundu. 16-17 Nisan 1933 tarihlerinde Prag'da toplanması planlanan bir anti-faşist işçi kongresi Çekoslovak hükümeti tarafından yasaklandı.[38] Ama kongre en sonunda Paris'te Salle Pleyel'de 4-6 Haziran tarihlerinde yapıldı. Biraz karışık olsa da muazzam bir toplantıydı. Bir anlatıya göre üç milyon Avrupalı işçiyi temsil eden 3.000 delege katıldı; bir başka anlatıya göre 1.200 komünist, 500 sosyal demokrat ve yaklaşık 2.000 partisiz işçi toplantıda hazır bulundu. Delegelerin üçte ikisi Fransız'dı ama Nazi Almanyası'ndan da 120 Alman geldi. Delegelerin yüzde 87'si fabrika işçisi olarak kaydedilmişti. 500 öğrencinin de hazır bulunduğu söyleniyordu ve bunlar "ayrı bir tartışma" düzenlediler.[39] Troçkist bir grubun katılma talebi reddedildi.[40]

Kongre, komünist mali desteğin açık bir göstergesi olarak CGTU'nun sekreteri Racamond tarafından açıldı.[41] Ana raporu Alman delegasyonunun başkanı, Müller adı altında konuşan, Florin sundu. Daha sonra Amsterdam hareketi adına Barbusse konuştu ve diğer birkaç ülkeden hatipler onları izledi. İkinci oturumda, Radikal Sosyalist Parti'nin eski başkan yardımcısı Bergery, birleşik cepheye sadakatini belirten bir dönme notu açıkladı ama "Fransız anti-faşist liderliğin uluslararası bir örgüte bağımlı olmasını" protesto etti. Doriot, "anti-faşist

36 Paris ve başka yerlerde Nazi karşıtı faaliyetleri örgütlemek için Münzenberg'in çabalarının canlı bir anlatımı için bkz. B. Gross, *Willi Münzenberg* (İng. Çev. 1974), s. 241-246.

37 "Hitler İktidarda" başlıklı beşinci bölüme bakınız.

38 *Rundschau*, no. 7, 31 Mart 1933, s. 181-182, no. 10. 20 Nisan 1933, s. 292.

39 *Rundschau*, no. 18, 9 Haziran 1933, s. 590-594; *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal*, 1933, no. 19-20, 92-94.

40 *Byulleten' Oppozitsiy* (Paris), no. 35, Temmuz 1933, s. 31.

41 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal: Kratkiy İstoriçeskiy Oçerk* (1969), s. 354'te kongrenin "komünistlerin inisiyatifiyle" toplandığı kaydedilir.

mücadeleye ulusal sınırlar koymak isteyen herkesin, İtalya ve Almanya'daki gelişmelerin kendi ülkesinde tekrarlanma tehlikesini artırdığı" ve "proletaryanın önderliği ele alması gerektiği" şeklinde sert bir cevap verdi. Ancak kongredeki ana bölünme birleşik cephenin geniş ve dar kavramları etrafında oldu. Maier adını kullanan ve Bergery'ye saldıran bir Alman delege, uzun konuşmasının büyük kısmını, Hitler'le uzlaşmaya istekli olan SPD liderlerini kınamaya ayırdı; ve Cachin, "doğrudan savaş için çalışan" Blum ve Jouhaux gibi adamlarla nasıl birleşik cephe yapılabileceğini sordu. Kongrenin manifestosu, "*faşizmin uluslararası ilerleyişinin yakında bir emperyalist savaşa dönüşmeyi duyurduğunu*" ve de "*faşizmin bütün ülkelerin işçileri için uluslararası bir tehlike olduğunu*" ilan etti. "Sözde demokratik ülkelerde bile" faşizmin bir kitle hareketine dönüşmesi, yalnızca "insanların kendi burjuvazisi, insanların kendi kapitalizmine karşı" mücadelesiyle önlenebilir: "*faşizme karşı mücadele işçilerin burjuvazi ile işbirliğini tamamen kesmeleri sağlanmadan, amansız bir devrimci mücadele olmadan yürütülemez.*" Bütün Avrupa ülkelerinin sendikacılarına da ayrı bir çağrı yapıldı; ve "faşizme karşı işçilerin birliği için bir devamlı komisyon" kurulması kararlaştırıldı.[42] İki ay sonra, anti-faşist komite, bir önceki yıl Amsterdam kongresinin kurmuş olduğu anti-faşist büro ile birleşti.[43]

---

42 Görüşmeler için bkz. *Rundschau*, no. 18, 9 Haziran 1933, s. 590-594; manifesto için *aynı kaynak* no. 20, 15 Haziran 1933, s. 663-664; Maier'in konuşmasının tam metni için *aynı kaynak*, no. 21, 23 Haziran 1933, s. 709-710; sendikalara yapılan çağrı için *aynı kaynak* no. 22, 30 Haziran 1933, s. 757-758. *Kommunisticeskiy Internatsiyonal*, 1933, no. 19-20, s. 92-99 kongrenin Sovyet gözüyle anlatısını içerir ve devamlı komisyonun "çalışma ve örgütlenme planı"yla, MOPR tarafından siyasi tutukluları desteklemek için 17-25 Haziran'ın "uluslararası hafta" olarak desteklenmesi çağrısıyla son bulur (izleyen sayfaya bakınız). Tartışmalı bir kişilik olan Bergery kısa süre sonra hareketten ayrıldı ve birleşik cepheyi bir "komünist manevrası" olarak suçladı (J. Duclos, *Mémoires*, ii (1969), s. 55-56. Florin'in kişiliği, *Geschichte der Deutschen Arbeiterbewegung*, v (1966), s. 37'de anlatılır ve daha başka kimi ayrıntılar D. Desanti, *L'Internationale Communiste* (1979), s. 199-200'de bulunabilir; bu ayrıntılara Komintern'in bir temsilcisinin de kongreye katıldığı ama Thorez tarafından konuşmaktan caydırıldığı da dahildir.

43 *Rundschau*, no. 32, 1 Eylül 1933, s. 1219-1221.

Bu olayların örgütlenmesinde Münzenberg'in becerikli ve deneyimli eli görünüyordu; ve bu işleri karşılamak için gerekli kaynaklar kuşkusuz Moskova'dan geldi. Kongrenin Salle Pleyel'deki açılışı, *Pravda* tarafından 6 Haziran 1933'te kısaca, ama önem verilerek aktarıldı. Ancak birleşik cephe konusunda Komintern'de var olan bölünmüş görüşler, daha sonra "Amsterdam-Pleyel hareketi" olarak bilinecek olan harekete karşı resmî tavırları etkiledi. Komintern ve Rusya partisinin liderleri uzak durdular. Bu ihtiyatlılığın nedeni, kendi ilhamlarını açıklayarak görüşmelerde uzlaşı sağlama konusundaki gönülsüzlüklerinden çok, Moskova'daki en yüksek mevkilerin popüler burjuva "barışsever" (pasifist) bir haçlı seferine olan güvensizliklerinden ve yalnızca sosyalist partilerle değil ("birleşik cephe") aynı zamanda Soldaki burjuva partileriyle ("Halk cephesi") açık işbirliği politikalarını destekleme konusundaki tereddütlerinden kaynaklandı. Kasım 1933 sonlarında toplanan, Leipzig duruşmasını ve bunun Batılı ülkelerde yaratmış olduğ geniş ilgi ve öfkeyi neredeyse görmezden gelmiş ve birleşik cephe konusunda hiçbir anlamlı ilerleme kaydetmemiş olan on üçüncü IKKI'nin, Amsterdam ve Paris kongrelerine önem vermemiş olması dikkate değer.[44]

Bütün bu dönem boyunca, Münzenberg'in en eski ve en başarılı ürünleri olan Uluslararası İşçi Yardımı (MRP ya da IAH) ve Uluslararası Kızıl Yardım (MOPR ya da IRH)[45] huzursuz ve tehlikeli bir varoluş sürdürdüler. MRP'nin bir "dünya kongresi" Ekim 1931'de Moskova'da toplandı. Açılışı Münzenberg yaptı ve Ledebour, Zetkin ve Remmele konuştular. Önde gelen herhangi bir Rus parti ya da Sovyet yetkilisinin bulunmadığı toplantıda Sovyet delegelerine kıdemli bir sendika yetkilisi başkanlık etti ve "Volga yöresindeki açlar için" yardım talebinde bulundu.[46] 1932 Mayısı'nda MRP merkez komitesi, 12 Ha-

44 "On Üçüncü IKKI" başlıklı altıncı bölüme bakınız.

45 Bkz. *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, cilt 3, s. 269-280.

46 Bu kongre *International Presse-Korrespondenz*, no. 98, 13 Ekim 1931, s. 2117-2119 ve no. 99., 16 Ekim 1931, s. 2235-2236'da duyuruldu.

ziran'ı "uluslararası dayanışma" günü olarak belirledi ve açlık, savaş ve faşizme karşı birleşme çağrısı yayınladı.[47] Daha sonra karanlığa gömüldü. Moskova'da bir hücre kaldı ve onun yıllık "dayanışma" çağrıları görünmeye devam etti. Ancak o her zaman Almanya'da güçlü olmuştu ve Nazilerin yönetimi ele almasıyla rolü ortadan kalkmış oldu.

Devrimin şehitlerine yardıma adanmış olan MOPR, daha başarılıydı. Almanya'da Nazilerin yükselişiyle harekete geçen yeni baskı ve terör dalgaları prestijine ve gevşek faaliyetlerine itici güç kazandırdı. 1932 Ağustosu'nda on ikinci IKKI'de Kuusinen sınıf terörünün kurbanlarının istatistiklerini aktardı ve Stasova, MOPR'un faaliyetleri üzerine bir rapor sundu; ve bir sonraki kongrenin, Bolşevik devriminin on beşinci yıldönümüyle çakışarak onuncu yıldönümünü kutlayacağını duyurdu. Rapor, baskı karşısında kendi ülkelerinden kaçan ve orada yeraltı faaliyetlerine katılma konusunda isteklilik göstermeyen parti üyeleri hakkında belirli bir sabırsızlığı açığa vuruyordu. Stasova, MOPR'un şimdi esas itibariyle bir parti örgütü olduğu ve Moskova'dan yönetildiği gerçeğini saklamak için pek az gayret gösterdi.[48] Kongre, 10-25 Kasım 1932 tarihlerinde Moskova'da yapıldı. Görüşmeleri Katayama başlattı ve "kapitalist sınıf adaletinin kurbanları" onuruna bir manifesto yayımlandı. Olayı onurlandıran bir hatipler galaksisi arasında Stasova, Bela Kun, Manuilski, Zetkin, Pieck, Marty ve konuşmasının büyük kısmını savaşa karşı kampanyaya ayıran Münzenberg vardı.[49] MOPR yürütme komitesi 1933 Haziranı'nda Almanya'daki beyaz terörün kurbanlarına yardım için bir "hafta" düzen-

47 *International Presse-Korrespondenz,* no. 40, 13 Mayıs 1932, s. 1235 ve no. 44, 27 Mayıs 1932, s. 1368; MRP ve KPD tarafından ortaklaşa yayınlanan bir çağrı ve çeşitli ülkelerdeki gösteriler için bkz. *Iz Istoriy Mejdunarodnoy Proletarski Solidarnosti,* iv (1969), 440-444.

48 *XII Plenum IKKI* (1933), i, 40, ii, 188-191; MOPR bu sıralarda, 8.2 milyonu Sovyetler Birliği'nde, 11.5 milyon üyeye sahip olduğunu iddia ediyordu. (*International Presse-Korrespondenz,* no. 89, 27 Ekim 1932, s. 2850).

49 *International Presse-Korrespondenz,* no. 96, 10 Kasım 1932, s. 2705-2706, no. 97, 18 Kasım 1932, s. 3117, no. 102, 6 Aralık 1932, s. 3247-3249, no. 104, 13 Aralık 1932, s. 3329-3331, no. 108, 29 Aralık 1932, s. 3547. Kongre hakkında *Pravda*'da haber yapılmadığı anlaşılıyor.

lenmesi çağrısında bulundu ve bu Clara Zetkin'den gelen kişisel bir çağrıyla desteklendi; ve onlar adına 11 Haziran "uluslararası dayanışma günü" ilan edildi.[50] Kasım 1933'teki on üçüncü IKKI'de, Pyatnitski, "Almanya ve başka ülkelerde" MOPR, MRP, Sovyetler Birliği'nin Dostları, Kızılspor örgütleri ve RGO gibi kurumların bulunduğunu ve bunların üyeliklerinin "bir ve aynı" olduğunu "geniş kitleler için" hiçbir cazibeleri olmadığını belirtti. Stasova, on ikinci IKKI'de yapmış olduğu gibi, MOPR hakkında bir rapor sundu; üyelerin ve faaliyetlerin sayısında artış olduğunu iddia etti.[51] Ama başka delegeler herhangi bir ilgi göstermedi.

Ertesi yıl birleşik cephe taktiklerinin yeniden canlanması ve yaygınlaşması, "Amsterdam hareketi"nde faaliyetlerin canlanmasına yol açtı. Faşizme ve savaşa karşı ortak komitenin "uluslararası bürosu", kampanyayı canlandırmak üzere 21-22 Nisan 1934'te Paris'te toplandı; Barbusse bir kez daha baş konuşmacıydı.[52] 15 Mayıs'ta "emperyalist savaş ve faşizme karşı dünya komitesi" adına bir çağrı yayınlandı; ve 21 Mayıs'ta Barbusse iki günlük bir Fransız anti-faşist kongresini açtı. Kongreye 32.000 işçi ve köylüler tarafından seçildiği söylenen 3.478 delege katıldı ve aralarında önemli sayıda sosyalist ve komünist vardı.[53] Birkaç gün sonra yorulmak bilmez Barbusse, Thâlmann'ın Nazi hapishanesinden bırakılması için ajitasyon yapan uluslararası bir komitenin Paris'teki toplantısına başkanlık etti.[54] Fransız, Britanya, Alman ve Polonya komünist partileri merkez komitelerince, 1914 savaşının başlamasının yıldönümünü, savaş ve faşizme karşı uluslararası bir kampanya şeklin-

50 *Rundschau,* no. 17, 2 Haziran 1933, s. 537-540, 549-552; aynı sayı (s. 535) Sonnenberg toplama kampındaki işkenceler üzerine bir haberi de içeriyordu.

51 *XIII Plenum IKKI* (1934), s, 193-194, 402-406; MOPR'un bir başka kongresi 1934'te Martı'nda Moskova'da toplandı ve Nazi mahkemesindeki zaferinden yeni çıkmış olan Dimitrov'dan bir kutlama mesajı aldı (*Rundschau,* no. 22, 22 Mart 1934, s. 841).

52 *Rundschau,* no. 26, 19 Nisan 1934, s. 980.

53 *Rundschau,* no. 31, 24 Mayıs 1934, 1221-1224, no. 35, 7 Haziran 1934, s. 1355-1356.

54 *Rundschau,* no. 35, 7 Haziran 1934, s. 1343-1344.

de hatırlamak için ortak bir çağrı yayınlandı;[55] ve dünya komitesinin uluslararası bürosu, birkaç gün önce Dollfuss'un katline göndermede bulunarak, bilinen temayı her zamankinden daha büyük bir hiddetle tekrarlayan bir manifesto yayınlamak üzere 30 Temmuz'da toplandı.[56] 11 Kasım 1918 ateşkesinin yıldönümünün yaklaşması dünya komitesinden bir başka çağrı daha yapılmasını kışkırttı.[57] 1934 yılı boyunca Nazizme olan nefret ve onun potansiyel saldırgan politikalarının yarattığı endişe Batı dünyasında hızla yayıldı. Moskova'nın desteklediği, Batılı komünist partiler, Barbusse'ün başkanlığındaki dünya komitesi ve diğer örgütler eliyle yürütülen kampanya bu sürece doğrudan pek fazla katkı yapmamış olabilir. Ama, SSCB, Batılı komünist partiler ve batılı demokrasiler arasındaki faşizm ve yeni bir savaş tehlikesine karşı ortak çıkar duygusunu güçlü bir şekilde pekiştirmeye hizmet etti. Faşizme karşı dünya çapında protestolar düzenleme fırsatı da görmezden gelinmedi. MRP, 3 Haziran 1934'te, Dimitrov, Pollitt ve Sovyet işçi sendikaları merkez konseyinin sekreteri gibi çok değişik kişilerden mesajlar alınan yeni bir "uluslararası dayanışma günü" ilan etti. Thâlmann, Torgler, Ossietsky ve Nazi rejiminin öteki siyasi tutuklularının salıverilmesi ve "sosyal gerici" politikalara direnilmesi için güçlü bir şekilde sesini yükseltti.[58] MRP'nin çeşitli ülkelerdeki grevcilere destek verdiği söylendi. 1934 Ağustosu'nda MOPR Moskova'da faşizme ve savaşa karşı bir kadınlar konferansı düzenledi.[59]

Hitler'in pek gizlenmeyen fetih planları Avrupa'nın her yerinde artan bir endişe yaratırken ve uzun süredir duyurulan ve iki kez ertelenen Komintern'in yedinci kongresi yaklaşırken, Batı ülkelerindeki işçiler ve entelektüeller arasında (iki grup değişik ülkelerde farklı şekillerde birbirine karışmıştı) fa-

55 *Rundschau*, no. 39, 5 Temmuz 1934, s. 1557-1558.

56 *Rundschau*, no. 47, 23 Ağustos 1934, s. 1979-1981.

57 *Rundschau*, no. 56, 25 Ekim 1934, s. 2495-2496.

58 *Rundschau*, no. 30, 17 Mayıs 1934, s. 1153-1155, no. 34, 31 Mayıs 1934, s. 1316-1319.

59 *Rundschau*, no. 30, 16 Ağustos 1934, s. 1886-1888.

şizm ve savaşa karşı birleşik cepheyi körüklemek için Moskova'dan çok az baskı gerekiyordu. Aralık 1934'te MOPR merkez komitesi, Amsterdam-Pleyel hareketinin birleşik cephesiyle, Nazi rejiminin "sosyal gericilik ve açlık politikası"na karşı protesto kampanyasını birleştiren yeni bir çağrı yayınlandı.[60] Yıllık "uluslararası dayanışma günü" 23 Haziran 1935 olarak duyuruldu ve Dimitrov tarafından bir mesajla kutlandı.[61] Bu hareketlerin Batı ülkelerindeki Sol üzerinde ne kadar etki yaptığı tartışma götürür.[62] Amsterdam-Pleyel hareketi daha fazla hayatiyet gösterdi. Savaş ve faşizme karşı dünya komitesi, işçilere, köylülere ve entelektüellere, özellikle silah sanayiinde ve ulaştırmada çalışan işçileri hedef alarak, 1935 Ağustosu'nun ilk haftasında savaşa karşı gösteriler yapılması için bir çağrı yayınladı.[63] Entelektüeller de ihmal edilmedi. Kültürün savunulması için uluslararası bir yazarlar kongresi 21-25 Haziran 1935'te Paris'te toplandı ve hazır bulunamayan Gorki'nin bir konuşması okundu.[64]

Komintern'in yedinci kongresi, kimi açılardan, geçmiş on beş yılın bütün "cepheleri"nin yaratılma amacının başarısını temsil ediyordu: kapitalist dünyada ilerici unsurlara cazip gelebilecek acil bir hedef formülleştirilirken, aynı zamanda komünizmin nihai hedeflerine de hizmet edilebilmesi. 1920'lerin "cepheleri" hedeflerinin gerisinde kaldılar çünkü onlar tarafından ortaya atılan hiçbir amaç, uzun dönemde özgün kavramın içinde varolan çelişkileri aşabilecek kadar güçlü değildi; bunlar, er ya da geç, komünist devrim davasını geliştirmenin ajanları olduklarının maskesini düşüren olgulardı. Almanya ve Japonya'dan gelen savaş tehdidi ve buna karşı ortaya çıkan Ams-

60 *Rundschau,* no. 2, 10 Ocak 1935, s. 83-84.

61 *Rundschau,* no. 22, 16 Mayıs 1935, s. 1115-1116, no. 25, 6 Haziran 1935, s. 1257,

62 MRP'nin komünist bir örgütten başka bir şey olmadığı konusundaki bir İsveç şikâyetine Münzenberg'in cevabı için bkz. *Rundschau,* no. 23 23 Mayığs 1935.

63 *Rundschau,* no. 32, 25 Temmuz 1935, s. 1583-1584; bu inisiyatifin haberini Paris'ten veren yazar çok ciddi bir şekilde "barış hakkında yalnızca konuşmanın" değil "savaşa karşı *eyleme geçmenin*" zamanının geldiğine işaret ediyordu.

64 *Trud,* 16 Haziran 1935; *Pravda,* 24 Haziran 1935.

terdam hareketi, ilk kez olmak üzere, SSCB ile Batılı demokrasiler arasındaki ideoloji ve nihai hedef farklılıklarını aşabilecek kadar güçlü bir bağ kurabildi. Daha sonra bir Sovyet yorumcusu, Amsterdam kongresinin "sosyal demokrat partilerin birleşik cepheye karşı muhalefetlerinin üstesinden gelme konusundaki ilk ciddi adım" olduğu yorumunu yaptı.[65] Amsterdam kongresinin ve Amsterdam-Pleyel hareketinin, yedinci kongrede konuşmacılarla sürekli övülmesi dikkate değer.[66] Faşist terörün kurbanlarını savunduğu için hâlâ biraz kredisi olan MOPR'un yürütme komitesindeki komünist hizbin iki temsilcisi, örgütün çalışmalarından kısaca söz ettiler;[67] ve Dimitrov, raporu üzerindeki tartışmalara verdiği cevapta kişisel bir minnettarlık notunu seslendirdi: "Hapse girmiş olan herhangi birimiz, en yakın deneyimle MOPR'un faaliyetlerinin muazzam önemini bilir".[68] Hiç kimse öteki cephelerden söz etmedi. Bunlar birkaç yıl önceden beri varlıklarını sürdürüyorlardı. Ancak, yedinci kongrede SSCB konusunda yaratılan uluslararası heyecan, büyük ölçüde onların daha az göze batan çabalarını gölgede bıraktı ve onları gereksiz bir hale getirdi.

65 B. Leibzon ve K. Şirinya, *Pavorot i Politike Kominterna* (2. baskı, 1975), s. 183.

66 Barbusse Moskova'daydı ama kongreye katılamayacak kadar hastaydı; ve orada 30 Ağustos 1935'te öldü. Naaşı üç gün süreyle ziyaret edildi ve daha sonra 7 Eylül'de büyük bir cenaze töreninin yapıldığı Paris'e gönderildi.

67 *Rundschau,* no. 62, 6 Kasım 1935, s. 2505, no. 74, 18 Aralık 1935, s. 2848-2849.

68 *Rundschau,* no. 66, 19 Kasım 1935, s. 2608.

Üçüncü Kısım

ON SEKİZİNCİ BÖLÜM

YEDİNCİ KONGRE

Komintern'in yedinci kongresi, 25 Temmuz 1935 akşamı, Moskova'daki sendika binasının Sütünlu Salonu'nda, neredeyse bir önceki kongreden tam yedi yıl sonra açıldı.[1] Bu sırada Komintern, üyelik koşullarını resmen kabul etmemiş 19 "sempatizan" parti de dahil 76 partiyi muteber sayıyordu; üç milyonun

1 Yedincisi, Komintern'in stenografik kayıtlarının tam olarak hiçbir zaman yayınlanmadığı tek kongresi oldu. Yalnızca ana konuşmalar *Pravda*'da yayınlandı; ama bütün konuşmalar (belki birkaç istisna ile) *Rundschau*'nun birbirini izleyen sayılarında yer aldı ve de konuşmanın yapıldığı gün "telgraf haberleri" halinde, konuşmanın yapılmasından biraz sonra ise "tam haber" olarak çoğunlukla iki kez yayınlandı. Normal olarak "tam haberler" yalnızca "telgraf haberleri"nden daha uzun olmakla kalmıyor ama cilalandığı ve gözden geçirildiği izlenimini veriyordu; ancak yapılmış bu tür değişikliklerin başka herhangi bir önemi olduğu görünmüyor. Bunlar yine de görüşmelerin en elverişli genel durumunu yansıtır. Kongreden sonra belli başlı konuşmalar broşürler halinde Rusça olarak basıldı (bir listesi için bakınız W, Sworakowski, *The Communist International and Its Front Organizations* (Stanford, 1965), s. 198-201); bazı yabancı partiler de kendi liderlerinin kongredeki konuşmalarını kendi dillerinde broşür halinde yayınladılar. Bunlardan bazıları basında yer alanlardan daha uzundur ve muhtemelen konuşmacılar tarafından kongrede okunan gerçek metinleri temsil etmekteydiler. Kongrenin karar tasarıları gibi Dimitrov'un konuşmaları da derhal birkaç dilde yayınlandı. Şubat 1939'da Komintern sekretaryası, gecikmiş olarak, kongrenin "stenografik kısaltılmış protokol"ünü İngilizce, Almanca ve Fransızca (ama Rusçası yoktur) olarak yayınladı. Kısaltmalar, az sayıda ama dikkatle seçilmiş konuşmalar dışındaki bütün konuşmaların atlanması ve seçilenlerin de kısaltılmasıyla oluşmuştu.

üzerinde üyeye sahip olduğunu iddia eden 65 parti (1928'deki altıncı kongrede duyurulan üye sayısının hemen hemen iki katı), kongrede 513 delegeyle temsil ediliyordu ve bunların 371'i tam oy verme hakkına sahip delegelerdi; yüzde 53'ü de işçi olarak sınıflandırılmıştı.[2] Stalin'in kongrede bulunmayışının daha önce de örneği vardı ve çok dikkate değer değildi. Onun Komintern ve yabancı komünist partilere ilgi göstermeme şöhreti vardı. Komintern'in ilk dört kongresinde mevcut olmayışı dikkat çekmemişti bile. İktidarını yerleştirme peşinde olduğu 1924'teki beşinci kongrede, koridorlarda çok aktifti ve bazı komisyonlarda konuştu ama bütün üyelerin katıldığı oturumlarda görünmedi.[3] Buharin'in gözden düşmesine tanık olan 1928'deki altıncı kongrede, her ne kadar yönlendirici eli gizlenemese de, tatilde olduğu için –dikkat çekecek şekilde– mevcut değildi. Yedinci kongrede mevcut bulunmayışı büyük gücünü olumlu yönde artırdı; kendisini şahsen göstermeden bile izleyicilerin çılgınca alkışlarına sahip oldu. Buharin'in mevcut olmayışı farklı bir nedenle dikkat çekiciydi. Her ne kadar kısmen feraha kavuşmuş –*İzvestiya* editörü olarak ve yeni bir anayasanın hazırlık komisyonunda çalışıyordu– olsa da, 1928'den sonra Komintern'in işleriyle ilgilenmesine izin verilmedi. Adı, yedinci kongrede geçmedi.

Kongre başladığında Pieck'in açış konuşmasını diğer birkaç delegenin resmî konuşması, prezidyumun seçimi ve Stalin'e saygı mesajı gönderilmesi kararı izledi. Stalin'in adı, her geçtiğinde "dağdağalı alkışlar"la selamlandı.[4] Ertesi gün Pieck, bir önceki kongreden beri IKKI'nin çalışmaları üzerine geleneksel raporu sundu.[5] Bilinen temaları, sosyal demokrasinin suçlanması, başlıca komünist partilerin sekter yanlışları ve 1934'te birleşik cepheye dönüşü kaydeden temaları, alışılagelmiş terimlerle tekrarladı. Pieck, "merkezî liderliğinin sık sık Gestapo

2 Bu ve diğer ayrıntılar için *Rundschau*, no. 43, 29 Ağustos 1935, s. 1974'teki yönerge komisyonunun raporuna bakınız.

3 Bkz. *Socialism in One Country, 1924-1926*, cilt 3, s. 92.

4 *Rundschau*, no. 35, 7 Ağustos 1935, s. 1693-1702.

5 *Raportörlerin* seçimi konusunda yedinci bölüme bakınız.

tarafından karıştırılması ve korkunç ortaçağ terörüne rağmen" KPD'nin devam eden direnişini övdü; ve faşizme karşı direnişte "Alman proletaryasının yenilgisinin" tesellisini Avusturya, Fransa ve İspanya'nın işçilerinde buldu. Bu, KPD'deki son bölünmeler dikkate alındığında ve de çatlağın sarıldığı yöntemler düşünüldüğünde, altıncı kongre sırasında pek çok parti hizip mücadeleleriyle bölünmüşken, "biz bugün eskiden hiç olmadığı kadar sıkı saflar içinde duruyoruz" iddiasında bulunabilmek için biraz küstahlık gerekliydi. Rapor, faşizme ve savaşa karşı, SSCB ile birlikte süslü bir birleşme çağrısıyla son buldu.[6]

Bütün önemli delegasyonların temsilcileri, bunlara birkaç Alman da dahil, neredeyse bir hafta süren birbirini izleyen tartışmalarda konuştular.[7] Bir beklenmedik anlaşmazlık patlak verdi. Pieck, sendikal çalışmalarındaki "sekterlik" nedeniyle CPGB'yi sert bir şekilde eleştirmişti; "öylesine hantal ve sekter taktikler uygulamışlardı ki Azınlık Hareketi gerçekten paramparça olmuştu". Tartışmalar sırasında Campbell biraz haşin bir şekilde, sekterliği, o zamandan beri her ikisi de üstlenilmeyen 1929 uzlaşmaz "Strasbourg" kararlarına ve "sosyal-faşizm" teorisine kadar geri götürerek karşı hamle yaptı; ve birleşik cephe politikalarını benimseme konusundaki gecikmesi nedeniyle üstü kapalı ifadelerle IKKI'yi de azarladı.[8] Öteki konuşmacılar kendi partilerini eleştirdiler ama dikkatli bir şekilde Komintern'e hiç değinmediler. Pieck, tartışmalardaki cevabında Campbell'e on bir ve on ikinci IKKI'lerin sekterliği çoktan kınamış olduğuna ve reformist sendikalarda çalışılması konusunda ısrar ettiğine işaret etti ve CPGB'de Sağ oportünizmin eski eleştirisinin sekter yanlışların onaylandığı şeklinde yorumla-

6 *Rundschau*, no. 37, 14 Ağustos 1935, s. 1553-1774. Raporun 1939 Moskova baskısındaki şekli hemen hemen tamdır; atlanan birkaç yerden birisi, Nazi saldırısı karşısında SPD tarafından körleştirilen Alman işçi sınıfının eleştirisiyle, (s. 1761-1762); diğeri 1934 yılında "devrimci krizin hızlı bir şekilde olgunlaştığı" yolunda Stalin'den yapılan bir alıntı (s. 1763) ve nihayet Çin hakkındaki uzun bir pasajdır (ileriki sayfalara bakınız).

7 Bunların ayrıntılı haberleri *Rundschau*, no. 42, 49, 50 ve 54'te yayınlandı; 30 ya da daha fazla konuşmadan yalnızca beşi 1939 Moskova baskısında yer aldı.

8 *Rundschau*, no. 42, 27 Ağustos 1935, s. 2372-2375; "Strasbourg" kararı için bakınız *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, cilt 3, s. 238-239.

namayacağını sert bir şekilde belirtti.[9] Bununla birlikte Pieck'in raporu ve onun üzerindeki tartışma yalnızca Dimitrov'un, gündemde bir sonraki madde olan ve kongrede kilit sorunu teşkil eden, işçi sınıfının faşizme karşı mücadelesinde birlik sorununun perde aralayıcısı oldu. Pieck, Dimitrov'dan yalnızca geçerken söz etmişti. Ama Dimitrov'un kürsüde görünüşü bir "alkış fırtınası"yla ve Enternasyonal'in, gariptir ki Çin delegasyonunun önderliğinde, "dünyanın bütün dillerinde" söylenmesiyle selamlandı. Lenin ve Stalin'den alıntılarla güzel hazırlanmış rapor beklenmeyen herhangi bir yenilik içermiyordu. Ancak hatibin kişiliğinin içten cevvaliyeti, bilinen *klişelere* belirli bir tazelik kazandırıyordu. Dimitrov, ne burjuvazinin ne de küçük burjuvazinin diktatörlüğü ama finans-kapitalin terörist bir diktatörlüğü olan ve burjuva demokrasisi rejiminin yerini alan faşizmin uzun bir analiziyle başladı. Faşizmin cazibesi konusunda Komintern liderleri arasında yaygın olandan daha derin bir kavrayışı ortaya koydu:

> Faşizm yalnızca kitlelerde kökleri derinlerde olan önyargıları körüklemekle kalmaz ama kitlelerin en iyi duyguları üzerine oynar, kitlelerin adalet duyguları ve kimi zaman hatta onların devrimci gelenekleri üzerine oynar ... Alman faşistleri ... Alman işçilerinin geniş kitlesinin kalbinde yaşayan devrime olan inancı, sosyalizme doğru gidişi istismar etmeye çalışır.

Konuşması boyunca Komintern'e yönelik üstü kapalı eleştiriler, yabancı partilere yönelik eleştiriler şeklinde maskelenmiş oldu. 1928'deki altıncı kongreden beri, partiler "Sağ oportünistleri" tasfiye etme konusunda istekli olumuşlar; ama "sekterliğe karşı kampanya daha az başarıyla yürütülmüş ya da çoğu kez hiç yürütülememişti". Bulgaristan'da 9 Haziran 1923 yanlışı ve Polonya'daki 1926 "Mayıs yanlışı" kadar KPD'nin politikaları "sekter yetersizlik" olarak anımsatıldı. Bütün bunlar, İkinci ve Üçüncü Enternasyonaller'in işçilerini birleştirecek ve faşizmin eşit derecede kurbanları olan köylüleri, şehirli küçük burjuvaziyi ve entelektüelleri yanına çekecek ve hedefi "*prole-*

9 *Rundschau*, no. 54, 8 Ekim 1935, s. 2267-2270.

ter birleşik cephe temeline dayalı geniş bir anti-faşist halk cephesinin" yaratılmasına yönelik kapsamlı bir birleşik cephe çağrısına yol açtı. Burjuva diktatörlüğünün "demokratik ya da faşist bir şekil" alacak olması önemsenmeyecek bir mesele değildi. Dimitrov, "geçmişte işçi sınıfı tarafından kazanılmış başarıların her santimini", her ne kadar bu, "burjuva demokrasisine karşı her koşul altında aynı tavrın benimseneceği" anlamına gelmese de, savunmaya hazırdı. Dimitrov bu tezin savunması yolunda Lenin'in, komünistlerin, "*ulusal nihilizme inananlar olmadığını*" ve geniş çalışan kitlelerin ulusal duygularıyla alay etmediğini dile getiren "Büyük Rusların Ulusal Gururu Üzerine" başlıklı iyi bilinen makalesini aktardı; ve KPD'yi, "Versailles karşısında kitlelerin öfkesini ve ulusal aşağılanma duygusunu dikkate almadığı" için kınadı. Son olarak, Komünist Enternasyonal'in ve onun seksiyonlarının, "kapitalist saldırıya, faşizme ve emperyalist savaş tehlikesine karşı mücadelede işçi sınıfının birliğini yeniden tesis etmek için, İkinci Enternasyonal ve onun bölümleriyle görüşmelere başlamaya hazır olduğunu" ilan etti. "Devrim" sözcüğü rapor boyunca çok nadiren görüldü. Ama hitabe, "*faşizm ve onunla birlikte kapitalizmin dünya üzerinden silinmesi*" çağrısıyla güzel bir şekilde son buluyordu. Dimitrov göründüğünde yapılan büyük tezahürat, yerine oturduğu zaman da tekrarlandı ve alkış çığlıkları arasında adı Stalin'in adıyla bir çift oluşturuyordu.[10]

Bu andan itibaren Dimitrov'un etkileyici figürü kongreye egemen oldu. Halk cephesinin doğuşunda PCF'nin seçkin rolü nedeniyle Dimitrov'un raporu üzerine yapılacak tartışmayı açma onuru Thorez'in oldu. Thorez, Dimitrov'u defalarca göklere çıkardı, Amsterdan-Pleyel hareketine saygılar sundu ve Stalin'e saygı ritüeliyle son verdi. Ama onun ana teması, PCF'nin utkulu evrimiydi. Barbé-Célor grubunun "sekterliği"ne karşı zafer kazanıldıktan ve 1932'de on ikinci IKKI tarafından partiye yöneltilen eleştirilerden sonra parti, faşizm ve SSCB'ye yönelik

10 *Rundschau*, no. 39, 18 Ağustos 1935, s. 1825-1847; konuşma derhal çeşitli dillerde yayınlandı ve 1939 Moskova baskısında kısaltılmadı. Lenin'den yapılan aktarma için bkz. *Polnoe Sobraniye Soçineniy*, xxvi, s. 110.

emperyalist savaş tehdidine karşı kararlı evrelerle önce birleşik daha sonra halk cephesine ulaştı. Şanlı ulusal devrim geleneğinin sancaktarlığını yaptı. "Düşmanlarımıza üç renkli bayrağı, büyük Fransız devriminin bayrağını ya da Konvansiyon'un neferlerinin şarkısı Marseillaise'i terk etmeyeceğiz" [diye haykırıyordu]. Thorez, Dimitrov'un anti-faşist bir burjuva hükümetine destek verme olasılığını kabul ettiğine işaret eden az sayıdaki kişiden birisi oldu. Troçkistler, POP'istler ve Doriot saldırıya maruz kaldı. Tümüyle alışılagelmiş bir performanstı.[11] PCF'deki işçi sendikaları sözcüsü Gitton, tartışmada daha sonra sendikal birlik için Thorez tarafından yapılan çağrıyı tekrarladı ve gelecek ilk kongrelerinde CGTU ve CGT'nin birleşeceklerini umduğunu söyledi.[12]

CPGB için Thorez'den sonra konuşan Pollitt bilinen konuları ele aldı: olgunlaşan devrimci kriz, Avusturya ve İspanya'da sınıf mücadelesi, faşizm ve savaş tehdidi, SSCB'nin artan gücü. Birleşik cepheye muhalefetleri nedeniyle İşçi Partisi ve İkinci Enternasyonal'i azarladı ve iyimserlikle ILP'nin Devrimci Politika Komitesi'nin o partideki "devrimci işçileri" hâlâ kazanabileceğini umduğunu ifade etti. Birleşik cephenin amacı ulusal hükümeti yenmek ve onu "kendi içinde bir amaç olarak değil, fakat *amaca giden araç olarak* bir İşçi hükümetiyle değiştirmekti. En iyi ortak eylem umudu, işçi sendikalarına cazip gelen işsizliğe karşı mücadelede ve "entelijansiya ve profesyonel sınıfları" da çekecek faşizm ve savaşa karşı mücadeledeydi; CPGB barış hareketinde başı çekmeli ve "savaşı önlemede ona hedefine varması için yardımcı olmalıydı".[13] Moskova'daki bel-

11 Thorez'in konuşmasının tama yakın metni Komintern dergisinin Fransızca sayısında ve bir broşürde yer aldı; *Oeuvres de Maurice Thorez,* II, ix (1952), s. 95-153 içinde yeniden basıldı ve 1939 baskılarında İngilizce ve Almanca'ya da çevrildi; *Rundschau*, no. 56, 16 Ekim 1935, s. 2305-2312'deki Almanca çevrisi belli ki stenografik kayıtlardan yapılmıştı ve kimi çok önemli olmayan eksiklikleri ve değişiklikleri içeriyordu. POP için, "Fransız Komünist Partisi" başlıklı dokuzuncu bölüme bakınız.

12 *Rundschau*, no. 58, 23 Ekim 1935, s. 2375-2378,

13 Konuşmanın tama yakın metni CPGB tarafından "*Unity Against the National Government: Harry Pollitt's Speech*" başlığı altında yayınlanan ve *Report of the Seventh World Congress of the Communist International* (1936) başlıklı bileşik

li başlı bir Komintern toplantısında yalnızca bir kerecik görünen Dutt, tartışmada daha sonra söz aldı. Herhangi bir kişisel yanlışı itiraf etmekten kaçındı, ama "bütün dünyadaki her türlü gerici fenomeni", buna bütün burjuva kampı da dahil, "faşist" olarak damgalama "eğilimi"nin "oldukça ciddi sonuçları" olduğunu ve "faşizmle savaşmak için kesin bir talep olarak" geniş bir birleşik cephenin kabulünde tereddütlere yol açtığını kabul etti.[14]

KPD'den daha çok Komintern adına konuşan Pieck'ten ayrı olarak Alman delegeleri kongrede göze batmayan bir rol oynadılar. Florin, Dimitrov'un raporu üzerine tartışmada SPD'nin 1932'den bu yana birleşik cephe yaklaşımındaki zayıflığı kabul etti ve "Hitler diktatörlüğünün kurulmasından sonra sekter yanlışlar"dan söz etti. Ama parti içindeki bölünmelere doğrudan herhangi bir göndermede bulunmadı ve "barış özgürlük ve ekmek mücadelesini" ve "faşizme karşı halkın demokratik hakları mücadelesini" tereddütsüz kucakladı.[15] Hâlâ kendisini "Walter" olarak maskeleyen ve birleşik cepheyi savunma konusunda daha uzun bir sicili olan Ulbricht daha keskindi ve bariz olarak daha heyecanlı alkış aldı. "Demokratik özgürlükler mücadelesini geliştirmede ve geniş çaplı muhalefet hareketlerini ortadan kaldırmada ne kadar erken başarılı olabileceğimiz" KPD'deki "sekterliğin kesin bir şekilde üstesinden gelinmesine" bağlıydı. Sık sık Dimitrov'a göndermelerde bulundu ve de Alman işçi sınıfını, "birlik için derin bir özlem" duyduğu için övdü. Sendikal birlik konusundaki bir dilek, RGO'nun yöntemlerinden, "sınıf mücadelesi politikası için sendikalarda yaygın bir faaliyete" yeterince çabuk geçemediği için Profintern'in ihtiyatlı bir eleştirisine yol açtı. Ancak hem Florin hem

---

ciltte yer alan metindir. Söz konusu metin *Rundschau*, no. 56, 16 Ekim 1935, s. 2312-2316'da kısaltılmıştır ve bazı pasajları, belki de tercümanların ve stenografların yanlış anlamaları nedeniyle esas itibariyle yeniden yazılmıştır; 1939 edisyonlarındaki metin, *Rundschau*'daki metinden de daha fazla kısaltılmıştır.

14 *Rundschau*, no. 58, 23 Ekim 1935, s. 2372-2375.

15 *Rundschau*, no. 56, 16 Ekim 1935, s. 2319-2322; konuşma 1939 baskısında önemli ölçüde kısaltılmıştır.

de Ulbricht, Prag'da toplanmış olan SPD liderlerine saldıracak zamanı buldular.[16]

Dimitrov'un raporu hakkındaki tartışmada 60'tan fazla delege konuştu. Lenski, bütün varoluşu boyunca KPP'nin illegal statüsüne dikkat çekti ve Polonya'daki devrimci hareketin çalışan ve çalışmayan işçiler, şehirli işçiler ve köylüler ve Polonya proletaryasıyla Batı Ukrayna ve Batı Belarusya'daki ulusal hareketlerin iç çelişkileriyle bozulmuş olduğunu iddia etti. Bununla birlikte, "yeni tarz" birleşik cephe taktiklerinin Şubat 1934'te ortaya atıldığını ve partinin grev politikasında ve köylülüğe yaklaşımında başarılar elde ettiğini ileri sürdü. KPP de dahil kimi partilerin faşizmin zaten iktidarda olduğu ya da olmaya yakın durduğu bir aşamada yanlış bir şekilde burjuva demokrasisine saldırdığını itiraf etti.[17] Bir süredir birleşik cephe politikasına yakın davranışlar sergileyen ve şimdi SSCB ile iyi ilişkilerin gerekliliğinin farkına varan bir parti adına konuşan Gottwald'ın işi daha kolaydı. Komünistler, sosyal demokratların burjuva hükümetine katılmasını onaylamıyorlardı. Ama faşizm tehlikesi karşısında burjuva demokratik cumhuriyetin savunulması ayrı bir meseleydi; ve "kapitalist saldırıya, faşizme karşı, emperyalist savaşa karşı iş, özgürlük ve barış için bir halk cephesi" çağrısında bulundu. Çekoslovak Komünist Partisi'nin son seçimlerde 850.000 oy aldığını kongreye hatırlattı ve özellikle de Çekoslovak hükümetinin Alman ve Ukrayna ulusal azınlıklarına uyguladığı baskıyı lanetledi.[18] PCI adına Grieko, PCF'nin hatiplerini taklit ederek vatansever bir hava çaldı: "Tam da biz Garibaldi gibi büyük bir vatanseverin mirasçıları olduğumuz için, emperyalist savaşa ve başka insanların her türlü ezilmesine karşıyız."[19] Ventura adı altında konuşan İs-

16 *Rundschau*, no. 58, 23 Ekim 1935, s. 2282-2285; ne Ulbricht'in ne de daha küçük Alman delegelerinin konuşmaları 1939 edisyonlarında yer alır.

17 *Rundschau*, no. 56, 16 Ekim 1935, s. 2315-2318; bu konuşma ve tartışmaya cevapta Dimitrov'un bu konudaki bir yorumu görüşmelerin 1939 baskısında yer almadı; bu arada Lenski tasfiye edilmişti.

18 *Rundschau*, no. 58, 23 Ekim 1935, s. 2392-2395.

19 *Rundschau*, no. 62, 6 Kasım 1935, s. 2499-2500; raporun uzunluğundan kısaltıldığı anlaşılmaktadır Pieck'in raporu hakkında daha önce konuşan Doz-

panyol delegasyonunun lideri, birleşik cephenin gelişmesini ve İspanya'daki işçi köylü ittifaklarını kutladı ve "Largo Caballero ve arkadaşlarına" proletaryanın birleşmiş, devrimci partisini yaratmak için PCE ile birlikte çalışmak üzere resmen çağrıda bulundu.[20] İsviçre delegasyonu adına Müller, faşizme karşı demokratik geleneklerin ve özgürlüklerin savunulmasında birleşik cephe taktiklerinin başarısını kutladı ve Sağ sendika liderlerinin birleşik cepheye ve sendikal birliğe direnç göstermelerini kınadı.[21] Humbert-Droz konuşmaktan caydırıldı.[22] Geçmişte kendisinin mahkum edildiği politikalarla şimdi benimsenen politikaların aynılığına işaret etmekten kendini alamama inceliğine sahip olamayacaktı.

Başından beri yeni politikalara en fazla taraftar olan iki Komintern üyesi, Manuilski ve Kuusinen bu tartışmada konuşmadılar. Manuilski, toplantı sırasına rastlayan Engels'in ölümünün kırkıncı yıldönümünü, Engels'in Lenin ve Stalin üzerinden Marksist teoriye yaptığı katkılara dair uzun bir söylevle andı – bu görüşmelerde garip bir fazlalıktı.[23] Kuusinen kendi konuşmasını, gündemdeki üçüncü maddeye, emperyalist savaş tehlikesi üzerine Togliatti'nin raporuna hasretti. Kolarov, partilere sekter önyargıların üstesinden gelip, faşizm ve savaşa karşı birleşik cephede köylülüğün rolünü kabul etme çağrısında bulundu.[24] Bir başka Komintern yetkilisi Gopner, neredeyse "Sağ oportünistler" olarak küçümsenen "entelektüeller arasındaki çalışmaya değer vermeyen" "sekterliği" suçladı; bu belki de son

---

za (*alias* Furini), Faşistlerin 1922'deki zaferini "[PCI'nin] müttefikleri olması gereken işçi katmanlarından izolasyonuna" bağlıyordu (*Rundschau*, no. 50, 25 Eylül 1935, s. 2161).

20 *Rundschau*, no. 60, 30 Ekim 1935. Pieck raporunda, "hapishanede yeis içinde bulunan İspanyol sosyalistlerinin lideri Largo Caballero"ya selam göndermişti (*Rundschau*, no. 37, 14 Ağustos 1935, s. 1763); bu ifadelerin her ikisi de 1939 edisyonunda yer almıyordu.

21 *Rundschau*, no. 65, 18 Kasım 1935, s. 2590.

22 Karısına yazdığı mektuplarda kongrenin ona göre öyküsü için bkz. J. Humbert-Droz, *Dix ans de Lutte Antifasciste* (Neuchatel, 1972), s. 129-134.

23 *Rundschau*, no. 40, 20 Ağustos 1935, s. 1849-1859; bu konuşma zabıtların 1939 edisyonunda yer aldı.

24 *Rundschau*, no. 60, 30 Ekim 1935, s. 2443-2446.

yıllarda Münzenberg'in faaliyetlerini değersizleştirmenin belli belirsiz bir eleştirisiydi.[25] Yeni çizginin benimsenmesini engellemeye çalışmış olan IKKI üyelerinin konuşmaları durumu bilenler tarafından meraklı bir ilgiyle izlenmiş olmalıdır. Macaristan delegesi olarak konuşan ve geçmiş sapkınlıklarından sessizce feragat eden Bela Kun, birleşik cephenin, işçi sınıfının ıstırabını yalnızca proletarya devriminin ortadan kaldırabileceğine inanan işçilerle sınırlı olamayacağını, bu görüşleri paylaşmayan sosyal demokrat ve reformist işçileri de kapsaması gerektiğini açıkladı. Bir dereceye kadar istemeye istemeye, "burjuva demokrasisinin faşizmden farklı bir aldatma ve şiddet karışımını temsil ettiğini" kabul etti. Pyatnitski, herhangi bir çizgi değişikliğini çok fazla ima etmeden, münhasıran Avrupa'nın her yerindeki kitlesel işsizliğin komünistlere sunmuş olduğu fırsattan söz etti.[26] Komintern'de yeni çizginin en inatçı hasımlarından Knorin tartışmalarda konuşmadı.

Kurnaz Lozovski, her zaman açıklamalarına bir miktar belirsizlik karıştırırdı. Onun dönüşü daha az ani, dolayısıyla daha kabul edilebilir gibi göründü. Sendikalar arasında birleşik cephe için hareket, partilerdeki benzer hareketin gerisinde kalıyordu; ve Lozovski'de partiler arasında ya da Komintern'le İkinci Enternasyonal arasında birleşik cephe için heves olmayışı geciktirici bir etken olmuş olabilir. Ancak Profintern, her zaman sendikal hareketi bölmek değil yeniden bütünleştirmek amacını açıklamıştı; bunun yalnızca komünist liderliği altında olabileceği ilavesi, çoğu kez açıkça ifade edilmektense, öyle anlaşılıyordu. 7 Mart 1935'te, birleşik cephe kampanyası hâlâ tam yol ilerlerken, Profintern bürosu, IFTU bürosuna bir ortak eylem önerisi sundu: (1) 1 Mayıs'ta, "faşizm, kapitalist saldırı ve sava-

25 *Rundschau*, no. 62, 6 Kasım 1935, s. 2513-2514; Münzenberg için on altıncı bölümün sonuna bakınız.

26 *Rundschau*, no. 56, 16 Ekim 1935, s. 2323-2327; bu konuşmaların her ikisi de 1939 edisyonunun dışında bırakıldı. Kun gibi komintern'in bir diğer Macar yetkilisi olan Revai, kongrede konuşmadı ama proletarya diktatörlüğü ve Sovyet hükümeti için "halk cephesinin geçici programının" yerini alacak olan "son derece tehlikeli önerileri"ni protesto etmek için Dimitrov'a yazdı (*Georgi Dimitrov:Vydayuşçiysya Revolutsiyoner-Leninets* (1974), b. 151).

şa" karşı ortak gösteriler düzenlemek; (2) Fransız ve İspanyol işçi sendikalarının birleşmesini desteklemek; (3) Almanya'da özgür sendikaların yeniden canlanmasını desteklemek.[27] Bu, önceki IFTU kongrelerinin kararlarını tekrarlayan ve sendikal birlik için Amsterdam Enternasyonali'nin yoluna bağlı kalınması konusunda ısrar eden alışılagelmiş bir cevapla karşılandı.[28] Sendikaların birleştirilmesi yolunda, her ne kadar Amsterdam ve Profintern sendikaları, özellikle Fransa ve Çekoslovakya'da kimi zaman ortak eylem gerçekleştirmiş olsalar da, ulusal ya da uluslararası düzlemde, yedinci kongreden önce bir başka adım atılmadı. Ancak Dimitrov raporunda Profintern inisiyatifine övücü sözlerle değinmişti; ve bu daha önce esas itibariyle Amsterdam Enternasyonali'ne karşı bir saldırı silahı olarak kullanılan Lozovski'nin sendikal birlik konusundaki retoriksel çağrısına biraz anlam kazandırıyordu. Lozovski bazı tavizler verdi. Almanya'da RGO'nun, geçmişte "pozitif yanları" olmuş olsa da "bugün reformist sendikalarda bizim güçlerimizi örgütlemek için bir model hizmeti" göremeyeceğini kabul ediyordu. Almanya da dahil, faşist ülkelerdeki illegal işçi sendikalarının "kadrolarının örgütlenmesi" nosyonu, Brandler ve sosyal demokratlara atfedilmişti. Gerekli olan şey, parti farkı olmaksızın bütün işçileri kucaklayan "kitle örgütleri" kurmaktı. Ama savaşa karşı kampanya ya da öteki barışsever uluslarla işbirliği konusunda söyleyeceği çok az şey vardı. "Uluslararası sendikal hareketin sınıf mücadelesi temelinde birliği" hedef olarak ortadaydı.[29]

Uzun tartışma nihayet sona erdi: ve Dimitrov cevabında raporunda duyurulan ilkeleri uygulamaya sokmaya çalıştı. "Marksist-Leninist çözümleme silahı"nın gerekliliğine işaret ederken, somut koşulları dikkate almadan ve "mücadele-

---

27 *Rundschau*, no. 13, 14 Mart 1935, s. 713; *Kommunistiçeskiy Internatsiyonal*, 1935, no. 9, s. 4-5; Almanca metin "Kollegen"e (meslektaşlara, arkadaşlara); Rusça metin "Grazhdane"ye (yurttaş, vatandaş) hitap ediyordu.

28 *Rundschau*, no. 17, 11 Nisan 1935, s. 869.

29 *Rundschau*, no. 62, 6 Kasım 1935, s. 2495-2499. Bu konuşma 1939 edisyonunda yer almadı; o zamana gelindiğinde her ne kadar Lozovski kişisel olarak varlığını sürdürdüyse de Profinter tasfiye edilmişti.

nin geniş perspektifini gözden kaçırarak", "krizden devrimci çıkış yolu" gibi sloganları kullananları kınadı; ve konuşmasının daha sonraki bölümlerinde "işçi sınıfının çoğunluğunu fethetmek" ve "mücadeleyi daha yüksek bir düzeye çıkarmak" gibi çok yıpranmış ifadeleri alaylı bir şekilde aktararak dinleyenlerin neşesini artırdı. Halk cephesinin can alıcı noktasına –komünistlerin burjuva demokrasisiyle ilişkilerine– geri döndü ve Lenin'in 1916'daki bir makalesinden bir alıntı buldu:

> Demokrasi mücadelesinin proletaryayı sosyalist devrimden saptıracağını sanmak radikal bir yanlış olur... Nasıl ki tam demokrasiyi gerçekleştirmeden utkulu bir sosyalizme sahip olunamazsa, aynı şekilde proletarya, demokrasi için kapsamlı, tutarlı ve devrimci bir mücadele vermeden kendisini burjuvazi üzerindeki zafere hazırlayamaz.[30]

Dimitrov belirli aşamalardan geçerek ilerleme öngörüyordu: yerelde başlayan aşağıdan birleşik cephe; yukarıdan birleşik cephe; işçi sendikalarının birliği; diğer anti-faşist partilerin cepheye kazanılması; ve son olarak "aşağıdan ve yukarıdan tam olarak gelişmiş bir halk cephesi". Potansiyel bir birleşik cephe hükümeti kurma karmaşık sorunuyla da yüzleşti. Faşist ülkelerde bu, faşist diktatörlüğü devirme sürecinin bir parçası olarak algılanabilirdi. Burjuva demokratik ülkelerde ise bir halk cephesi hükümeti, işçi ve köylülerin demokratik diktatörlüğüne bir prelüd oluşturabilirdi. Komünistlerin burjuva demokrasisiyle olan ilişkileri "her koşul altında aynı değil"di. Dimitrov hareketin uluslararası önemine vurgu yaparak konuşmasını tamamladı: "Dünya kamuoyu bu kongremize olduğu kadar hiçbir uluslararası komünist kongresine böyle canlı bir ilgi göstermemiştir." Söylevin etkili sonu Stalin'in adına bir kez daha sunulan saygıyı içeriyor ve "15 ya da 20 dakika" devam eden muazzam bir alkışla karşılanıyordu.[31] Heyecanın içtenliğinden ve Dimitrov'un dinleyicileri üzerindeki hâkimiyetinin gücünden kuşku duyulmaması gerekir. Delegeler, uzun süredir yurt-

30 Lenin, *Polnoe Sobraniye Soçineniy*, xxvii, s. 253.

31 *Rundschau*, no. 66, 19 Kasım 1935, s. 2601-2610.

taşlarının desteğini kazanmak yolundaki çabalarını engelleyen doktriner deli-ceketini Dimitrov'un yırttığını ve acı yalnızlıklarını sona erdirecek kitlesel bir çağrının platformunu hazırladığını hissediyorlardı. *Pravda,* "Dimitrov'un raporu ve tartışmaya verdiği cevabın işçi hareketinin en önemli belgeleri arasında yer aldığını" açıklıyordu.[32]

Onu, emperyalist savaş tehlikesi karşısında komünist partilerin yükümlülükleri üzerine raporuyla Togliatti izledi. Japonya'nın Mançurya'daki macerası; Versailles sisteminin çöküşü ve Avrupa'daki Alman tehdidi, İtalya'nın Habeşistan'ı işgali, bunların hepsi bir uyarı işareti veriyordu. Rapordaki en münakaşalı pasaj, SSCB'nin Milletler Cemiyeti'ne katılmasının, Fransa ve Çekoslovakya ile paktlar yapmasının ve Nazi Almanyası'na karşı olan kapitalist ülkelerin "barış politikası"nın savunulmasıydı. Togliatti yetenekli ve ikna edici bir avukattı. Tezini, zaten muzaffer olmuş sosyalist bir rejim adına "savunma savaşı"nın meşruluğunu kabul etmiş olan Lenin'den (onun da Engels'ten) aldığı çok sayıdaki alıntıyla güçlendirdi. Lenin, "bir emperyalist koalisyonla diğerine karşı askerî anlaşmalar yapma" prensibini, böyle bir anlaşmanın, Sovyet iktidarının temellerini yıkmasına izin vermeyen, onun durumunu güçlendiren ve başka bir emperyalist devletin onun üzerindeki baskısını etkisizleştirecek durumlarda" onaylamıştı ve Brest-Litovsk konusuna geri dönerek, "Emperyalist devletler arasındaki karşılıklı çelişkilerden yararlanarak, Kızıl Ordu'nun henüz kurulmadığı bir dönemde tutunmayı başarmıştık," diye eklemişti. Togliatti, kimi görünümleri açısından pasifist hareketin "demagojisini" reddediyor, "Seferberliğin boykot edilmesi, ordunun boykot edilmesi, fabrikalarda sabotaj, askerlik hizmetinin –reddi– bütün bunlar bizim savaşa karşı mücadelemizin biçimleri değildir," diyordu. Sözlerine "emperyalist bir saldırı karşısında kalması durumunda SSCB'nin etrafında toplanmaları için" dünya işçilerine ateşli bir çağrı yaparak ve Stalin'e, yedinci kongrenin standartlarına göre bile aşırı övgüler sunarak son veriyordu:

---

32 *Pravda,* 15 Ağustos 1935.

> En tehlikeli anlarda bile zafere giden çizgiyi her zaman bulduğunu bildiğimiz bir liderimiz, yoldaş Stalin var; bizim liderimiz, iç savaş yıllarında zaferin SSCB'nin işçilerinin elinden kaçar gibi göründüğü yerlere Lenin tarafından gönderilen yoldaş Stalin'dir. Ve her yerde, Perm'den Tsaritsin'e, Petrograd'dan güney cephesine durumu düzeltmiş, düşmanı yenmiş ve zaferi güven altına almıştır.[33]

Kongrenin sonunda Togliatti ile ilk kez karşılaşan Tito, çok yıllar sonra onun "eleştirel ruhu"na ve "ender zekâsı"na takdir hislerini ifade etti; o, "her şeyin iyi gittiğini sanan diğer liderler gibi değildi".[34] Togliatti'nin özel konuşmalarını kamusal konuşmalarından olağanüstü geniş bir uçurum ayırıyordu.

Togliatti'nin raporu üzerine tartışmalar Dimitrov'un raporunu izleyen tartışmalardan daha az etkileyiciydi. Delegelerin yarısından biraz azı konuştu; bunların çoğu daha alt düzeydeki delegelerdi. Bunların en önemlisi Marty oldu. PCF, Fransız-Sovyet paktının ima ettiği şeylerden en fazla rahatsız olan partiydi; ve Marty açıkça paktı "proleter bir hükümetle, emperyalist bir hükümet arasındaki ittifak" olarak eleştiren "belirli dönekler"e pervasızca saldırdı. Her ne kadar bu, kısa süre önce Roma'da Mussolini'nin elini Habeşistan'da serbest bırakan –Togliatti tarafından rahatlıkla görmezden gelinen bir nokta– Laval hükümetine güven ima etmese de, pakta koşulsuz ve heyecanlı bir destek verdi. Ama Marty'nin Kızıl Ordu'nun zaferleri ve Fransa'nın devrimci ordularının ulusal geleneği üzerine son niyazlarında eksik olan bir şey yoktu.[35] Bir CPGB delegesi, Shields, Alman silahlanmasını destekleyen ve hızlandıran

---

33 *Rundschau*, no. 52, 2 Ekim 1935, s. 2197-2218; P. Togliatti, *Opere*, III (1973), ii, s. 730-805. Lenin'den 1916, 1918 ve 1920 yıllarından alıntılar *Polnoe Sobraniye Soçineniy*, xxx, 133, xxxvi, 323, xlii, 100; Engels alıntısı Kautsky'ye yazılan 12 Eylül 1882 tarihli mektuptandır.

34 Yugoslav parti dergisi *Politika*'daki mülakat, 23 Ağustos 1970'te *Unita*'da yeniden basıldı. Tito kongrede vardı ama konuşmadı; Yugoslav delegasyonunun lideri, renksiz bir konuşma yapan Gorkiç'ti (*Rundschau*, no. 60, 30 Ekim 1935, s. 2441-2443).

35 *Rundschau*, no. 72, 11 Aralık 1935, s. 2765-2771; 1939 edisyonunda kimi stilistik eklemeler ama öze dokunmayan değişiklikler yapılmıştı.

Britanya hükümetini suçladı; ve bir İspanyol delegesi, İspanya hükümetini, "İngiliz-Alman-Japon bloku" ile ittifak aramakla suçladı.[36] Dimitrov'un raporu üzerine tartışmada yer almayan iki Komintern delegesi, Knorin ve Kuusinen o sırada konuştular: Knorin eski tartışmalara girmedi, Nazi tehdidine karşı SSCB'nin savunulmasını tavsiye ederek sağlam zeminde kaldı ve Dimitrov'a kişisel saygılarını sundu. Kuusinen esas itibariyle, Togliatti'nin gençlik örgütlerini geliştirmeleri için partilere yaptığı çağrı üzerinde durdu ve genç nesil adına konuşma iddiasında olan ve onların acil çıkarlarına komünistlerden daha fazla ilgili gösteren faşist gençlik örgütlerinin rekabetinden korkulması gerektiğini belirtti. Tartışmada hiç kimse Togliatti'nin vardığı sonuçlara meydan okumadığı halde Togliatti verdiği cevapta, "Marx'ın savaşın kapitalizmden ayrılmazlığı konusundaki doğru tezinin aşırı basitleştirilmiş yorumlarının yol açtığı" ve dolayısıyla barış için umutsuz mücadelenin yararsızlığını ileri süren "o çürük varsayımları" reddetmeyi gerekli gördü.[37] Raporla ilgili karar tasarısı, "komünistlerin, devrimi getireceğini bekledikleri için savaş arzu ettikleri yolundaki karalayıcı iddiayı" açıkça reddetti. Kongrenin karar tasarısında yalnızca Mussolini'nin Habeşistan'da beklenen istilasının, "emperyalist büyük devletler arasındaki ilişkilerde yeni bir gerilim" yaratacağının söylendiğine göndermede bulunuldu.

Dördüncü ve sonuncu rapor Manuilski'nin "Sovyetler Birliği'nde Sosyalist İnşanın Başarıları" üzerine raporuydu. Yedi yıl önceki son kongreden bu yana SSCB'de kaydedilen muazzam gelişmeyi –hem Lenin'e hem de Stalin'e atfetmeye dikkat ettiği, bir ülkede sosyalizmin zaferini–, kitlesel işsizlik ve emperyalist savaş tehdidini beraberinde getiren çürüyen kapitalizmin kriziyle karşılaştırmada herhangi bir sıkıntı çekmedi. Komünist

36 *Rundschau*, no. 72, 11 Aralık 1935, s. 2772-2773, 2792.

37 Tartışma ve Togliatti'nin cevabı için bakınız *Rundschau*, no 72, 11 Aralık 1935, s. 2765-2796; Togliatti'nin konuşması, *Opere*, III (1973), ii, s. 806-814'te yanlış olarak kongrenin kapanış konuşması olarak geçmektedir. Marty ve Kuusinen'in konuşmaları 1939 edisyonlarında görülür; bu arada Knorin tasfiye edilmiştir ve öteki konuşmaların hiçbiri 1939'da yeniden basılmaya değer görülmemiştir.

partiler, "köylülüğün ana kitlesi, mahvolma tehdidi altında bulunan şehirli küçük burjuvazi, entelektüeller vs."nin ittifakını ısrarla talep etmeliydiler. Mücadele, gerçek halk demokrasisi, ulusların özgürlüğü ve her şeyden önce uluslar arasında barış içindi. Togliatti'yi anımsatarak, "savaşı önlemenin olanaksız olduğu, savaş hazırlıklarına karşı mücadelenin nafile olduğu yolundaki karalayıcı iftiraları" mağrur bir şekilde reddetti.[38] Manuilski söylenmemiş çok az şey bırakmıştı ve kongre dördüncü haftasına giriyordu. Bu raporun tartışılması gerekli görülmedi; yalnızca Marty "birkaç delege adına" SSCB'ye ve sosyalizmin zaferine kısa bir methiye sundu.[39]

Dört raporla ilgili karar tasarıları haftalar önce hazırlanmıştı.[40] Pieck'in raporuyla ilgili karar tasarısı tartışmaların sonunda 1 Ağustos 1935'te kabul edildi. Bütün tartışmalar bittikten sonra, öteki üç karar tasarısı üzerinde son düzeltmeler yapılırken, kongre çalışmalarına iki gün ara verdi. Bu karar tasarıları nihayet 20 Ağustos'ta kabul edildi ve derhal birkaç dilde yayınlandı.[41] Özgün taslaklar yayınlanmadığı için, kongrede ne gibi değişikliklerin yapıldığı açık değildir. Ancak Rusya delegasyonunun ısrarıyla, mevcut "devrimci kriz"e ilişkin göndermeler çıkarıldı ve diğer münasebetsizlikler "aynı ruhla" düzeltildi. Ana karar tasarısının başlığı "faşizm ve Devrimci Güçlerin Gelişmesi", "faşizm ve İşçi Sınıfı" şeklinde değiştirildi.[42] Terminoloji nüanslarını saptamak zordur. Ancak Pieck'in açılış raporu, öteki raporlarda yer almayan, yaklaşan devrim konusunda sınırsız ifadeler içerir;[43] ve bu rapor hakkındaki karar tasa-

38 *Rundschau,* no. 47, 18 Eylül 1935, s. 2073-2087; rapor 1939 edisyonlarında kısaltılmamış olarak yayınlandı.

39 *Rundschau,* no. 74, 18 Aralık 1935, s. 2859-2860.

40 "Halk Cephesine Doğru" başlıklı sekizinci bölümün 4 no.'lu dipnotuna bakınız.

41 Bunlar *Rundschau,* no. 45, 11 Eylül 1935, s. 2029-2040'ta yer aldı.

42 K. Şirinya, *Strategiya i Taktika Kominterna* (1979), s. 65, 73'te belgelerden aktarılıyor.

43 Pieck'in Almanya, Polonya, Çin ve İspanya'da olgunlaşan krize ilişkin ifadeleri (*Rundschau,* no. 37, 14 Ağustos 1935, s. 1757-1758), belki de bu umutların hiçbirinin gerçekleşmemesi nedeniyle tutanakların 1939 edisyonundan çıkarılmıştır.

rısı, "kapitalist saldırı, faşizm ve yeni bir savaş tehlikesine karşı proletaryanın birleşik cephesi ve bütün işçilerin halk cephesi" çağrısını anımsatırken; yalnızca "bu şekilde proletarya devriminin zaferini yaratmak için gerekli koşulları oluşturmak üzere" işçileri, komünist partilerin etkisi altında birleştirme çağrısıyla son buluyordu.

Kongre kürsüsünde Dimitrov'un görünmesiyle birlikte vurgu yer değiştirdi. Ana hedef artık burjuva kapitalizmi değildi; faşist emperyalizmdi; anti-faşist cephe artık münhasıran proleter değildi. Konuşmasının sonundaki proletarya devriminin ritüel duası bile önemli bir önsöz içeriyordu:

> Eğer politikamızı ve taktiklerimizi değişen duruma ve işçi hareketinde yer alan yeni yönelişlere uyarlayamazsak, devrimci Marksist-Leninistler olamayız, Marx-Engels-Lenin-Stalin'in gerçek müritleri olamayız.[44]

Bu ruhla Dimitrov'un raporu belli başlı pratik hedefler üzerinde yoğunlaştı:

> İşçi sınıfının acil ekonomik ve siyasal çıkarlarının savunulması, onun faşizme karşı savunulması, başlangıç noktası olmalıdır ve bütün kapitalist ülkelerde işçilerin birleşik cephesinin temel içeriğini oluşturmalıdır.

Sendikal hareketteki sekter yanlışlar ortadan kaldırılmalıdır ve komünistler "her ülkede ve uluslararası ölçekte, sermayenin ve faşizmin saldırısı karşısında işçi sınıfının en önemli kalelerinden birisi olarak, bütünleşmiş sınıf sendikaları için" mücadele etmelidir. Karar tasarısı, "sermayenin saldırısı, faşizm ve emperyalist savaş tehlikesi"ne karşı, "işçi sınıfının eylem birliğini" geliştirmek için "*İkinci Enternasyonal ile görüşmelere girme*" gibi daha önce görülmemiş bir öneriye yer veriyordu. Ne Togliatti ne de Manuilski'nin dünya devrimi temasını öne sürme fırsatları oldu; ve onların kendi raporlarına ilişkin karar tasarıları söylediklerini özetlemekten öteye pek geçmiyordu.

---

44 *Rundschau*, no. 39, 17 Ağustos 1935, s. 1846.

Yedinci kongre, Alman yayılmacılığının Uzakdoğu'daki benzeri Japon yayılmacılığıyla birlikte, esas itibariyle bir Avrupa olayı idi. Ancak, emperyalizmin boyunduruğundan sömürge halkları kurtarma çağrısını, dünya çapında anti-faşist bir halk cephesi çağırısı çerçevesine oturtmanın yarattığı sorunlar da tümüyle önlenemiyordu. Komintern sekretaryasının Uzakdoğu bölümünün bir üyesinin, "Sömürge ve Yarı-Sömürge Ülkelerde Anti-emperyalist Bir Birleşik Cephe için Mücadele" başlıklı olağanüstü içten makalesinde zemin hazırlanmıştı. Sömürge dünyasında komünist partilerin mücadelesi "birincil olarak emperyalizme karşı" olmuştu; her türlü çaba "geniş bir anti-emperyalist cephe" mücadelesine yöneltilmeliydi. "Sovyet iktidarı" ya da "büyük toprak sahiplerinin topraklarına tazminatsız el konulması" gibi sloganlar, eğer "emperyalizme karşı ulusal burjuvazi ile ortak eylemi" engelliyorsa terk edilmeliydi.[45] Kongrede Dimitrov, "sömürge ve yarı sömürgelerin ezilen uluslarını" proletaryanın müttefikleri olarak selamladı ve "anti-emperyalist birleşik cephe" için çağrıda bulundu.[46] Wang Ming (ikinci kısmı tümüyle Çin'le ilgili olan) uzun konuşmasının ilk kısmını sömürge ülkelerin ezilen halkları temasına ayırdı ve "dekolonizasyonun", "örgütlü kapitalizm" ve (Roy vs.) "deneklerin" ortaya attığı unutulmuş sapkınlıkları bıktırıcı bir şekilde hatırlattı.[47] "Arap ülkeleri" adına iki delege konuştu. Birincisi, yeni çizgiye kusursuz bir şekilde bağlı kaldı; Arap ülkelerinde "yaklaşan burjuva demokratik devrimler"e göndermede bulundu ve komünistleri "reformcu milyetçilerce ortaya konan anti-emperyalist talepleri" desteklemeye çağırdı. İkincisi, eğer em-

45 *Kommunistiçeskiy Internatsiyonal*, 1935, no. 20-21, 103-111.

46 Rundschau, no. 39, 17 Ağustos 1935, s. 1831, 1840.

47 Konuşmanın genel bölümü, *Rundschau*, no. 38, 15 Ağustos 1935, s. 1791-1792'de kısaca aktarıldı; Çin'le ilgili bölüm ise daha ayrıntılı olarak *Rundschau*, no. 58, 23 Ekim, 1935, s. 2385-2390'da verildi. Görüşmelerin 1939 tutanaklarında *Rundschau*'dan pek çok pasajı geniş ölçüde farklı bir uyarlama yer aldı (*VII Kongress der Kommunistischen Internationale* (Moskova, 1939), s. 278-310; konuşma kongreden sonra Rusça bir broşür olarak basıldı ve bu amaçla yeniden yazılmış olabilir. Her ikisi de Buharin'le ilgili olan söz konusu sapkınlıklar için bakınız *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, Cilt. 3, s. 923-927.

peryalistler Arap ülkelerini savaşa sürüklerlerse, komünistlerin bu savaşı "muzaffer bir anti-emperyalist kurtuluş savaşı"na dönüştürmeye çalışmaları gerektiğini söyledi.[48] Mısırlı bir delegenin konuşması, muhtemelen ulusal burjuvazi ile birleşik cepheyi reddettiği için haber yapılmadı.[49]

Komintern'in anti-faşist cephe için desteğini aradığı emperyalist devletlerin kuşkularını azdırmamaya dikkat edildi. Kayıtlar bir Hintli ya da Endonezyalı delegenin kongrede hazır bulunup bulunmadığını göstermiyor. Suriye ve Çin Hindi delegeleri kongrede konuştular; ama onların konuşmalarının yayınlanmış olan kısa kayıtları, halklarının emperyalist Fransız yönetimi altındaki ıstıraplarına değinmiyor.[50] Bu sorun, Togliatti'nin raporu üzerindeki tartışmada ülkesinin "Uzakdoğu ve Amerika'daki", "savunmaları emperyalist büyük devletlere bağlı olan" sömürgeleri hakkında biraz mahcubiyet ifade eden Hollanda delegesi dışında, sömürge sahibi bütün ülkelerin delegelerince görmezden gelindi.[51] Birkaç Latin Amerikalı hatip arasında en güzel konuşan Brezilya delegesi, partisinin "birleşik anti-emperyalist halk cephesi konusundaki ilk ve hâlâ oldukça güvensiz ve belirsiz adımları" diğer partilerle "Ulusal Kurtuluş İttifakı"na katılarak attığını söyledi.[52] Bu sözlerin hiçbi-

48 *Rundschau*, no. 60, 30 Ekim 1935, s. 2447, no. 72. 11 Aralık 1935,s. 2789; ikinci delege Yusuf, Filistin Komünist Partisi adına "İngiliz emperyalizmi"nden söz ederek, ama asıl protestosunu, "Araplaştırmaya" direnen partinin Yahudi liderliğine yönelterek daha önce konuşmuştu (*Rundschau*, no. 54, 8 Ekim 1935, s. 2261).

49 B. Leibzon ve K. Şirinya, *Pavorot v Politike Kominterna* (2. baskı, 1975), s. 272-273; Mısır partisinin bu sıralarda bir "ultra-Sol sapma" ile felç olduğu söyleniyordu. (*aynı kaynak*, s. 280).

50 *Rundschau*, no. 49, 24 Eylül 1935, s. 2141-2142, no. 50, 25 Eylül 1935, s. 2145-2146.

51 *Rundschau*, no. 72, 11 Aralık 1935, s. 2784.

52 *Rundschau*, no. 62, 6 Kasım 1935, s. 2491-2492. Burada yapılan gönderme, Latin Amerika komünist partilerinin Montevideo'da 1934 Ekimi'nde düzenledikleri ve ana konuşmaları Brezilya ve Küba delegelerenin yaptığı kongreyle ilgilidir; emperyalistlerin öncüsü olarak Amerika Birleşik Devletleri'nin onları birleştiren ana tema olduğu anlaşılmaktadır (*Kommunistiçeskiy Internatsiyonal*, 1935, no. 9, s. 25-52). Kongrenin kararları, Brezilya partisinin merkez komitesi tarafından 1935 Mayısı'nda resmen onaylandı (*Kommunistiçeskiy Internatsiyonal*, 1935, no. 26, s. 60).

ri kongrede herhangi bir heyecan yaratmadı. Dimitrov'un raporuyla ilgili karar tasarısında yer alan "artan emperyalist sömürüye, zalim esirleştirmeye, ulusal bağımsızlık için emperyalistlerin kovulması"na dair mücadele çağrısı sıradan bir şeydi. Bu yıl, uzun süredir can çekişmekte olan Emperypalizme Karşı Birlik'in tasfiye edildiği yıldı.[53]

Çin ayrı bir konuydu. Moskova'dan göründüğü şekliyle Çin, dünya izgesinde (tayf) asla ihmal edilebilir bir etken olamazdı ve onun şu anda, SSCB'yi de korkutan emperyalist bir saldırının kurbanı olarak rolü gerilimi artırıyordu. Çin halkının emperyalist boyunduruktan kurtarılması, özellikle de şimdi Japonya'nın büyük bir faşist Devlet olarak teşhir direğine bağlanmasıyla, bir komünist partinin programındaki zorunlu bir unsurdu. Ancak, Nanking'deki "milliyetçi" Çin hükümeti, Japon istilacıya karşı direnişte yalnızca ilgisiz kalmakla yetinmeyerek, ama ayrıca CCP'ye, Kızıl Ordu'ya ve Çin Sovyet hükümetine karşı bir yok etme savaşına girişmişken faşist saldırganlığa karşı birleşik halk cephesi ya da ulusal cephe sloganını uygulamak zordu. Bu koşullar altında, 1933 yılında Sovyet bölgelerine çekilmesinden sonra, tarifi zor CCP'nin Komintern direktiflerine uyma konusunda çok az heves göstermiş olması ve CCP ile Moskova arasındaki bütün iletişimin artık kesilmiş olması özellikle sıkıntı vericiydi. Komintern'in Çin'de herhangi bir yetkili ya da güvenilir sözcüsü yoktu.

Bu boşluğun şimdi bir şekilde doldurulması gerekiyordu. Hitler KPD'yi ezdiğinde ve liderlerinden bir kısmı Paris'e sığındığında, Komintern'den bağımsızlıklarını ileri sürmek isteyince, sekretarya derhal Moskova'da yeni bir merkez komitesi ve politbüro oluşturmak için de harekete geçmişti.[54] CCP'nin eksiğini gidermek için benzer bir araç kullanıldı. Öyle anlaşılıyor ki Komintern'in yedinci kongresi toplantı halindeyken, Çin Sovyet Cumhuriyeti'nin merkez yürütme komitesi adına Moskova'da "bütün yurttaşlara, anavatanımızın bütün oğullarına ve kızlarına" yönelik bir manifesto yayınlanmıştı. Mani-

53 On Yedinci bölümün başındaki 4 numaralı dipnota bakınız.

54 Yedinci bölüme bakınız.

festo, Japonya'ya karşı ulusal direniş örgütlenmesi için duygusal bir çağrı içeriyordu. Çang Kay-şek, Wang Çing-wei ve onların izleyicileri vatana ihanetle suçlanıyordu. Ancak, Çin Sovyet hükümeti ve CCP tarafından "eğer Kuomintang orduları Sovyet bölgelerine karşı saldırılarını durdururlarsa ve eğer Japon emperyalizmine karşı mücadele yürütürlerse" o zaman Kızıl Ordu'nun "anavatını kurtarmak amacıyla ortak silahlı mücadele için ilk elini uzatan olacağı" konusunda ciddi bir garanti önerilmişti. Manifesto, bir "Bütün Çin Ulusal Savunma Birleşik hükümeti" ve bir "Bütün Çin Birleşik Anti-Japon Ordusu" için çağrıda bulunarak sona eriyordu.[55] Komintern arşivlerine ulaşabilmiş olan bir tarihçi daha sonra bu sırada uygulanmış olan baskılar konusunda imalarda bulunmuştur:

> Kongrede Çin için potansiyel bir anti-emperyalist ve antifeodal program tartışılmış ve bu aşamada politikasına açıkça popüler bir ulusal karakter verebilmek için CCP'ye belirli önlemlerini gözden geçirmesi için tavsiyede bulunulmuştu.[56]

Bununla birlikte Komintern'in yedinci kongresinin tartışmalarından açıkça ortaya çıkan şey, Çin ile ilgili meselelere ilişkin mutlak bir cehalet ya da anlayış yoksunluğuydu. IKKI tarafın-

---

55 *Kommunistiçeskiy Internatsiyonal*, 1935, no. 33-34, s. 106-111'de muhtemelen Moskova'da basılan bir Çin dergisi kaynak olarak *Rundschau*, no. 71, 5 Aralık 1935, s. 2755-2757'yi gösteriyordu. O. Braun, *Chinessische Aefzeichnungen* (1973), s. 183-184 manifestoyu "Mao-kung konferanslarının kararlarıyla kesin bir çelişki içinde" diye niteliyordu. Ve tarihini 1 Ağustos1935 olarak veriyordu; bu biraz kuşkuyla karşılanabilecek tarih konusundaki tek otoriteydi. Yedinci kongrede manifestodan söz edilmedi. Ve onun 1935 Kasımı'ndan önceki her hangi bir baskısının izi bulunamadı. Bununla birlikte başka bir belge kesinlikle kongre sırasında yayınlanmıştı. *Rundschau*, no. 34, 1 Ağustos 1935, s. 1690, "birleşik halk cephesi"nden "Japon emperyalizmi ve onun işbirlikçisi Çang Kay-şek'e" yazılmış bir deklarasyonu yayınladı O da, Sovyet otoritesini 19 eyalete yayan Kızıl Ordu'nun "muzaffer yürüyüşü"nü kutluyordu. Deklarasyon Sovyet hükümeti adına Mao Zedung ve Çang Kuo-tao'nun, Kızıl Ordu adına da Çu Teh ve Çou En-lai'ın imzalarını taşıyordu ve –iki Kızıl Ordu'nun Szechwan'da birleştiği– 5 Haziran 1935 tarihini taşıyordu. Ne bu dikkat çekici düzmecenin ne de onun daha sonraki durumuyla ilgili herhangi bir kaynak bulunabilmiştir.

56 *Kommunistiçeskiy Internatsiyonal: Kratkiy Istoriçeskiy Oçerk* (1969), s. 413.

dan kongre için hazırlanan rapor, "merkezî Sovyet bölgelerinin önemli bir kısmının kaybı"ndan söz ediyordu ama haklı olarak, "General von Seect ve Çang Kay-şek'in" Kızıl Ordu'yu yok etme "stratejik planlarının" bertaraf edildiğini ileri sürüyordu.[57] Bununla birlikte bu görece aklı başında tahmin, delegelerin çoğu tarafından anlaşılmış ya da okunmuş bile değildi. Pieck kongrenin açılış raporunda, Sovyet bölgelerine yönelik bütün Kuomintang saldırılarının zaferle geri püskürtüldüğüne inandığını öne sürmüştü. "Sovyet bölgelerinin temsilcisi" bir Çinli, tüm Kiangsi yöresinin terk edildiğini tümüyle görmezden gelerek, pembe bir tablo çizdi; bir başka adı belirtilmeyen Çinli delege geri çekilişten söz etti ama Kızıl Ordu'nun bir yenilgiye maruz kaldığını reddetti.[58] Dimitrov, her ne kadar kişisel olarak Uzakdoğu meselelerine girmese de raporunda Çin'deki keşmekeşe değinmeden edemedi ve kısaca, "Japon emperyalizmi ve onun Çinli ajanlarına karşı ülkelerini ve halklarını kurtarma mücadelesini gerçekten sürdürebilecek Çin'deki tüm örgütlü güçlerin en geniş birleşik cephesi" için çağrı yaptı.[59]

Çin üzerine en önemli açıklamalar, CCP'nin IKKI delegesi olması sıfatıyla Wang Ming'e bırakıldı. Wang Ming, Çin'in, Japon istilasının bir sonucu olarak "misli görülmemiş ulusal bir kriz"den geçtiğini açıkladı: Çang Kay-şek, Wang Çing-wei ve diğer Kuomintang liderlerini "ülkelerine ihanet eden hainler" olarak suçladı. Ocak 1932'de Japonların Şangay'a çıkmasına karşı koyma girişiminde bulunan milliyetçi orduya destek vermeyen ve bir kez daha 1933 sonunda Fukien'de isyancı milliyetçi orduyu desteklemeyen CCP'nin geçmiş yanlışlarını kınadı. Bazı yoldaşların, anti-emperyalist birleşik cephenin yeni bir tarzda uygulanması gerektiğini anlamadıklarını sözlerine ekledi. Ancak Wang'ın Çin'deki son olaylar hakkındaki bilgisi, besbelli ki öteki delegelerinki kadar yüzeyseldi. "Eski merkezî Sovyet bölgesi"nden Kızıl Ordu'nun çekilişini ve "Kiangsi'den ku-

57 *Kommunistische Internationale vor dem VII. Weltkongress* (1935), s. 552.

58 *Rundschau*, no. 37, 14 Ağustos 1935, s. 1766, no. 49, 24 Eylül 1935, s. 2136-2138, 2143.

59 *Rundschau*, no. 39, 17 Ağustos 1935, s. 1840.

zey-batı Çin'e kahramanca yürüyüşü", "yeni büyük bir zafer" olarak göstermeyi başardı; ve uzun bir liste içinde (adı alkışlarla karşılanan) Mao Zedung, Çu Teh ve Po Ku'nun adlarını ayrım yapmaksızın "parti ve devlet liderleri" olarak andı. Bunların dışında CCP'nin adı zikredilen tek üyesi uzun süredir gözden düşmüş ve bir kez daha şiddetli bir suçlamanın hedefi olmuş olan Li Li-san oldu. Konuşmanın daha sonra yayınlanan şeklindeki ana fikir, CCP'ye "*Çin hükümetiyle ortaklaşa, bütün Çin halkına, bütün partilere, gruplara, ordulara, kitle örgütlerine ve kamusal hayatta yer almış tüm siyasi figürlere bizimle birlikte ulusal savunma için bütün-Çin birleşik halk hükümetini örgütlemeyi önerme*" talimatı idi. Ancak bu sözlerin kongrede ifade edilmiş olması kuşkuludur.[60] Her halükârda kongrede Kuomintang'a yönelik herhangi bir çağrı yapılmadı; zira Dimitrov'un raporu hakkındaki karar tasarısı "Japon emperyalizmine ve onun Çinli uşaklarına" yönelikti; ve Togliatti'nin raporu üzerindeki karar tasarısı Kuomintang'ı "Japon ve diğer emperyalistlerle" birlikte "Sovyet hükümetinin Kızıl Ordusu"nun düşmanı olarak adlandırıyordu. Kuomintang'la ilişkiler sorunu, Uzakdoğu'daki karmaşık durumdan kaynaklanan diğer sorunlar gibi, kongrede ele alınmadı.[61] Japon delegasyonu adına Nosaka (*alias* Okano) kendisini Japon partisinin hayal ürünü kahramanlığıyla sınırlandırdı; ve Yamamoto (*alias* Tanaka) "sekterliğin henüz üstesinden gelinmediğini" itiraf ederken, partinin birleşik cephenin gerçekleştirilmesi yolundaki ilerlemesini kutladı.[62]

Komintern'in yedinci ve son kongresinin son görevi, her zaman olduğu gibi ve geriye bakıldığında ironik bir şekilde, bir sonraki kongreye kadar görev yapmak üzere bir IKKI seçmek ve

---

60 Bu pasaj *Rundschau* metninde yer almaz (bir önceki sayfada 58 no.'lu dipnota bakınız) ama 1939 baskılarında vardır (*VII. Kongress der Kommunistischen Internationale* (Moskova, 1939, s. 285).

61 Dimitrov bir yıl sonra Komintern'in yeni politikayı Çin'e uygulamada "iki ya da üç yıl geç kaldığını"belirtmişti (*Georgi Dimitrov: Vydayuşçiysya Deyatel' Kommunistiçeskovo Dvijeniya* (1972), s. 202).

62 *Rundschau*, no. 49, 24 Eylül 1935, s. 2122-2126, no. 62, 6 Kasım 1935, s. 2511-2512.

ona, hiçbir zaman yapılmayacak olan[63] bir sonraki kongrenin tüzüğünde değişiklik taslakları hazırlama görevini vermek oldu.[64] Karar tasarılarının kabul edilmesinden sonra Dimitrov, çılgınca alkışlarla karşılanan güzel bir konuşmayla görüşmeleri sona erdirdi. Yeni seçilen IKKI bir prezidyum ve sekretarya seçmek üzere derhal toplandı. Stalin, Manuilski, Kuusinen ve Dimitrov 19 kişilik prezidyuma, önde gelen partilerin liderleri, Thorez, Cachin, Marty, Pieck, Pollitt, Togliatti, Gottwald, Lenski ve Wang Ming'le birlikte seçildiler. Uzun yıllardır IKKI'nin ve onun prezidyumunun tam üyesi olan Lozovski, her ikisine de aday üye konumuna indirildi. Bela Kun, IKKI'ye seçildiyse de prezidyumdan düşürüldü. Dimitrov, genel sekreter olarak atandı; diğer sekreterliklere Manuilski, Kuusinen, Togliatti, Pieck, Marty ve Gottwald getirildi.[65] *Pravda,* kongre kapanırken onun başarılarını özetledi. Bu kongre taktiklerdeki değişiklikleri açıklayan "gerçek bir Bolşevik özeleştiri" kongresi olmuştu. "Muzaffer sosyalizmin ülkesi Sovyetler Birliği'nin proletaryası ile kurtuluş için hâlâ mücadele eden kapitalist ülkelerin proletaryası arasındaki birliğin zaferini" ilan etmişti. "İşçi sınıfının mücadele tarihinde asla görülmemiş olan sermayeye karşı mücadelede bütün işçilerin güçlerini kapsamlı bir şekilde seferber edebilmenin temellerini atmıştı".[66] Kongrede bir sorun biraz hafif geçiştirilmişti. Kongrenin kapanışından iki gün sonra, örgütleyiciler, sendikal birlik davasını savunmak üzere bir "uluslararası işçi sendikaları konferansı" düzenlediler. Lozovski bir rapor sundu, tartışmalarda 60 delege konuştu ve Kuusinen tartışmaları toparlarken, PCF'nin sendikal birlik yönünde biraz gelişme sağladığını kaydetti; öteki partiler somut planlar ortaya koyamamışlardı.[67]

---

63 IKKI seçimleri için bakınız *Pravda,* 21 Ağustos 1935; Pyatnitski ve Knorin'in üyeliklerini kaybetmeleri önemliydi. Karar tasarısı kongrenin öteki karar tasarılarıyla birlikte yayınlandı ama 1939 baskılarına dahil edilmedi.

64 Son sahne için bakınız *Rundschau,* no. 43, 29 Ağustos 1935, s. 1974-1975; Dimitrov'un konuşması için bakınız *Rundschau,* no. 74, 18 Aralık 1935, s. 2861-2864.

65 *Rundschau,* no. 43, 29 Ağustos 1935, s. 1973.

66 *Pravda,* 21 Ağustos 1935.

67 *Voprosiy Istoriy KPSS,* 1969, no. 3, s. 3, 6-9.

Geriye bakıldığında hiç kimse yedinci kongrenin Komintern'in tarihinde bir dönüm noktası olduğunu inkâr edemez. Ancak, onun tarafından ortaya atılan politikaların daha önce olanların mantıklı bir sonucu mu, yoksa bu kurumun o zaman kadar kendini adamış olduğu ilkelerden kesin bir dönüş mü olduğu sorusunu cevaplamak o kadar kolay değildir. Hiçbir konuşmacı, bu kongrenin, kendinden önceki kongrenin kararlarını reddettiğini ya da değiştirdiğini ima bile etmedi. Kongrede eski ile yeninin birlikte devamını gösterme arzusuyla partilerin ve Komintern'in uygulamalarında verimli değişiklikler talep etme arzusu güzel bir şekilde dengelendi. Hatiplerin pek çoğu, Lenin'in otoritesine başvurdular ve kongrede benimsenen duruşu haklılaştırmak için onun eserlerinden pasajlar aktardılar. Lenin, 1922 yılında sahte "iki-buçuk Enternasyonal"e verilen tavizleri eleştirirken yine de "birleşik cephenin taktiklerini" açıklamış ve parti diline sokmuştu.[68] Ama Lenin ayrıca, ulusal ittifaklar ve burjuva demokrasisiyle taktik uzlaşmaların yolunu da hazırlamıştı.[69] Dimitrov'un raporu hakkındaki karar tasarısı, "sekterliği", "artık komünist hareketin 'çocukluk hastalığı' olarak değil kökleri derinde bir sakatlık" olarak tanımlayan Lenin'in bir başka ünlü makalesine göndermede bulunuyordu. Stalin'in birleşik cephe konusundaki ender ve muğlak açıklamaları pek fazla işe yaramıyordu. Ancak Komintern dergisinin editörleri, Stalin'in 1925'te KPD'nin bir üyesine, partiyi "çalışmalarında taviz vermeyen devrimci bir gayreti (devrimci maceracılıkla karıştırılmamalıdır), azami esneklik ve manevra kabiliyetiyle (boyun eğme politikasıyla karıştırılmamalıdır) birleştirme" konusunda uyardığı bir mülakatı gün ışığına kavuşturmuşlardı. Bu, kongrenin arefesinde Komintern dergisinde yer alan bir makalede, "her türlü mücadele biçimi ve örgütlenmesinden yararlanmak ve proletaryanın önderliği altında kapitalizmin yıkılması için emekçi kitlelerin kazanılması" için

68 Lenin, *Polnoe Sobranye Soçineniy*, xiv, 144; Lenin'in makalesi için bakınız *The Bolshevik Revolution, 1917-1923*, cilt 3, s. 411.

69 Dimitrov ve Togliatti'nin Lenin'den yaptıkları alıntılar için önceki sayfalara bakınız.

bir rehber olarak tekrarlanmıştı.[70] Bu alıntı Dimitrov'un kongreye sunduğu raporda da[71] –uygun düşmesinin bir nişanesi olmaktan çok– başka malzeme bulunamaması nedeniyle tekrarlanmıştı.

Bununla birlikte şimdi ilan edilen politikaların ve reçetelerin geçmişlekilerle uyumu hâlâ ima ve iddia edilirken, tayin edilen yeni yol için duyulan heyecan, kongrenin ana fikri olarak giderek daha büyük bir açıklıkla ortaya çıkıyordu. Dimitrov'un konuşmalarını selamlayan –daha önceki hiçbir kongrede duyulmamış olan– uzun ve çılgınca alkışlara ilham veren işte buydu. Komünist partileri içinde bulundukları yalnızlıktan kurtarabilecek ve diğer Sol partiler ve gruplarla faşizme karşı mücadelelerinde işbirliği yapmalarını sağlayabilecek bu yeni yolun açıkça ifade edilmeyen sonuçları vardı. Kun gibi, tesadüfî ürünü olan faşizmin değil, kapitalizmin kendisinin hâlâ asıl saldırı hedefi olması gerektiğine inananlara karşı Dimitrov, kongredeki raporu için yayınlanmamış notlarında, "proleter devriminin –itici güçleri ve niteliği açısından proleter–, proletarya öncülüğünde halkın anti-faşist devrimi şeklinde başlayabileceğini" ileri sürüyordu.[72] Söylenmemiş olan şey, yeni yolun, proletarya devriminin peşinden koşulmasının, bir amaç uğruna, –faşizmin yenilmesi– ertelenmesini ima ettiğiydi. Her ne kadar bu belki de proleter devriminin zorunlu prelüdüyse de, kendi başına devrimci değildi ve yalnızca devrimin ilan edilmiş düşmanlarıyla ittifak halinde gerçekleştirilebilirdi. Bu itiraf edilmeyen ikilemin mantıksal sonucu, proletarya devriminin, yedinci kongrenin görüşmelerinde ve kararlarında mümkün olduğunca kolay fark edilemeyecek bir yere, sessizce ertelenmesiydi. Lenin'in "birleşik cephe"si, proletarya devriminin gelişini hızlandırmak için düşünülmüştü. Dimitrov'un "halk cephesi" proletarya devrimini, faşizmin bastıran aciliyetiyle baş

70 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal*, 1935, no. 21-22, s. 11; 3 Şubat 1925'te *Pravda*'da yayınlanan mülakat için bakınız Stalin, *Soçineniya*, vii, 39.

71 *Rundschau*, no. 39, 17 Ağustos 1935, s. 1845.

72 *Georgi Dimitrov: Vydayuşçiysya Revoluytsiyoner-Leninets* (1974), s. 149; Kun'un görüşleri için Yedinci Bölüm'e bakınız.

etmek için askıya alıyordu. Bu sonuç, yedinci kongre devam ederken ILP'nin himayesi altında Londra'da toplanan Komintern'deki kimi vefakâr partililere, Troçki ve taraftarlarına olduğu kadar, on ülkeden sosyalist muhalife, işçilere, gerek İkinci, gerekse Üçüncü Enternasyonalleri kınama; kapitalist sınıfla ve kapitalist hükümetlerle her türlü birlik çağrısını reddetme ve "SSCB'de Ekim devriminin sonuçlarının yalnızca devrimci politikayı geliştirerek ve her ülkede faaliyet göstererek savunulabileceği"ni ileri sürme fırsatı verdi.[73]

SSCB dışındeki resmî çevrelerde görüşmeler çok az ilgi çekmişti. Yalnızca Amerikan basını, kongredeki Amerikan delegeleri tarafından ülkelerine yöneltilen saldırıları coşkuyla haber yaptı ve kamuoyunun duyarlı bir kesiminin öfkesini kamçıladı. Kongrenin sonunda Bullitt, Sovyetler Birliği'nin, Birleşik Devletler'in meselelerine müdahale etmeme konusundaki taahhüdünün "bu apaçık ihlali"ni protesto eden bir notayı Sovyet hükümetine sundu ve de Narkomindel'den Komintern'deki görüşmelerin sorumluluğunu kabul etmeyen, beklenen cevabı aldı. Washington'da Dışişleri Bakanı "topraklarında Birleşik Devletler'in içişlerine müdahale anlamına gelen faaliyetlere izin vermesinin" sonuçları konusunda Sovyet hükümetini uyaran ciddi bir açıklama yayınladı.[74] Mesele orada kaldı. Diğer ülkelerin basını kongreye çok az ilgi göstermişlerdi ve Moskova'daki diplomatik temsilcileri ya sözlü protestolarla yetindiler ya da işin bütününü görmezden geldiler.

Dünya devriminin sahnenin merkezinden kenara alınmış olması, her ne kadar değişimin sonuçları kongrenin heyecanı içinde belki fark edilmediyse de, Komintern'in statüsünü kalıcı bir şekilde etkiledi. Dünya devrimi Bolşevik ideolojisinde her zaman çok önemli bir rol oynamıştı; ve bunun için varolan bir kurumu parçalamak ya da küçük düşürmek bu aşamada inanılmaz görünüyordu.[75] Ancak yedinci kongre, dik-

73 *New Leader*, 16 Ağustos 1935.

74 *Foreign Relations of the United States: the Soviet Union, 1933-1939* (1952), s. 250-259; *Dokumenty Vneşney Politiki SSSR*, xviii '1972), 474-477.

75 Troçki, 1935 Temmuzu'nda Stalin'in, "tutarlı bir Bonaparte kimliğine bürün-

katli eleştirmene çoktan açık görünen, Komintern'in hedeflerini SSCB'nin politikalarıyla özdeşleştiren köklü eğilimi açığa çıkardı; ve kongrenin paradokslu başarısından sonra, kurum gerçekliğini yitirmiş göründü. Daha sonra hiçbir kongrenin yapılmamış ve IKKI'nin herhangi bir önemli toplantı için çağrılmamış olması önemliydi. Komintern, propagandanın projektörleri başka yerlere yöneltilmişken, ikinci derecede işlevler yerine getirmeyi sürdürdü. Troçki'nin, yedinci kongrenin "tarihe bir tasfiye kongresi olarak geçeceği" hükmü[76] büsbütün haksız değildi. Yedinci kongre 1943 *akıbetine* (*dénouement*)* uzanan yola işaret ediyordu.

---

meye, yani Ekim'in geleneğinden açıkça kopmaya ve kafasına bir tür taç geçirmeye hazır olmasa" Komintern'i terk edemeyeceğini yazdı (*Byulleten' Oppozitsiy* (Paris), no. 44, Temmuz 1935, s. 13).

76 *Byulleten' Oppozitsiy* (Paris), no. 46, Aralık 1935, s. 12.

(*) Yazar, IKKI'nin 15 Mayıs 1943'te yayınladığı deklarasyonun ardından Komünist Enternasyonal'in (Komintern) feshedilmesine atıf yapıyor – e.n.

EK A

STALİN'İN *PROLETARSKAYA REVOLUTSİYA*'YA MEKTUBU

1931-1932'nin merak uyandıran bir olayı, hem Moskova'da sürekli Alman sorunuyla uğraşıldığını, hem de o sıralarda yabancı komünist partilerde zorunlu olmaya başlayan Stalin'in şahsına yaltaklanmayı gösterir. 1928 yılında Komintern tarafından benimsenen katı çizgi ve komünistlerle sosyal demokratlar arasında keskinleşen husumet, 1914'ten önceki Bolşeviklerle sosyal demokratlar arasındaki tarihsel ilişkinin araştırılmasında bir patlamaya yol açtı. 1928 yılı sonunda Lenin Enstitüsü, savaş öncesi sosyalist hareket içinde Bolşeviklerin ve Komünist Akademi, Alman sosyal demokrasisinin rolünün araştırılması için birer grup tarihçiyi görevlendirdi; ikinci grubun sekreteri Slutsky adında genç bir parti tarihçisiydi. 1929'dan itibaren bu sorunlar, partinin himayesi altında yayınlanan ve esas itibariyle devrimin tarihiyle ilgilenen *Proletarskaya Revolutsiya*'da ve Marksist Tarihçiler Derneği'nin dergisi *İstorik-Marksist*'teki birkaç tartışmalı makalede olduğu kadar, Kızıl Profesörler Enstitüsü'ndeki tartışmalarda ortaya atıldı. Bu tartışmaların altında yatan ve tümüyle gizlenemeyen huzursuzluk, Lenin'in 1914'ten önce, o zaman Marksist ortodoksluğun önde gelen savunucusu ve SPD'nin teorisyeni olarak yaygın bir kabul gören Kautsky'nin otoritesini kabul etmiş olması; ve Rosa Luxem-

burg ve Radek de dahil, parti liderliğini Soldan eleştirenlere çok az sempati göstermiş olmasıydı.[1] 1930 sonbaharında *Proletarskaya Revolutsiya*, Slutsky'nin SPD'deki "merkezcilik" tehlikesini (Kautsky) azımsadığı ve Sol kanadı (Luxemburg, Parvus) desteklemeyi sürekli olarak ihmal ettiği için Lenin'i ılımlı bir şekilde eleştiren bir makalesini yayınladı; Slutsky bu tavrın "hizipsel endişeler"den, yani Bolşeviklerin Menşeviklere karşı mücadelesinden etkilendiğini ima ediyordu. Makaleye iliştirilmiş olan bir editörlük notu, makaleyi tartışmaya ciddi bir katkı olarak sunuyor, ama "Lenin'in uluslararası oportünizm değerlendirmesi sorunu" üzerinde anlaşmazlık olduğunu kaydediyordu.[2]

Slutsky'nin makalesinin tarihsel bir dönüm noktası olması dış etkenlere bağlıydı. 1928 yılının sonundan beri literatür, Rus Proleter Yazarlar Derneği (RAPP)[3] kanalıyla yürütülen, sıkı parti kontrolüne tabiydi. İktisadi araştırmalar Beş Yıllık Plan'ın ortoksluğunun emrine verilmişti. Ancak tarih ve felsefe gibi bilimsel disiplinlere ideolojik tekdüzelik empoze etme konusunda henüz bir girişim yapılmamıştı. 1920'ler boyunca Pokrovsky, Marksist tarihçilerin duayeni kabul ediliyordu. 1929'a gelindiğinde yalnızca burjuva tarihçiler susturulmamış, genç Marksistler, Pokrovsky'nin ortodoksluğuna meydan okumaya başlamıştı; ve izleyen iki yıl boyunca Rusya'nın tarihsel gelişimi konusunda rakip ekoller arasında şiddetli tartışmalar cereyan etmişti. 1931 yılında Troçkizmin suçlanması da tartışmaya dahil edildi.[4] *Proletarskaya Revolutsiya*, Komünist Akademi grubunun bir başka üyesinin –Lenin'i "merkezciliğe" göz yumduğu konusundaki haksız suçlamaya karşı savunan– Slutsky'ye verilmiş uzun bir cevabını yayınladı. Bununla Slutsky'nin iddiasında ilk kez Troçkist bir kusur bulunmuş oluyordu.[5]

---

1 Bu gelişmeler için John Barber'ın, *Soviet Studies*, xxviii (1976), no. 1, s. 27-29'daki makalesine bakınız.

2 *Proletarskaya Revolutsiya*, 1930, no. 6, s. 38-73.

3 Bkz. *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, cilt 2, s. 413-418.

4 Bakınız *Soviet Studies, xxviii (1976), no. 1, s. 37-39.*

5 *Proletarskaya Revolutsiya*, 1931, no. 2-3, s. 22-53, no. 4-5, s. 35-79.

Bu karşılıklı yazışmaların polemikçi havası ve rakipleri siyasi heterodokslukla ilişkilendirme konusundaki sinsi girişim, özellikle ekonomi ve partideki bu derin gerilim döneminde parti otoritelerinin müdahalelerini kışkırttı.[6] 1931 sonbaharında Komünist Akademi ve Bilimler Akademisi'nden tarihçilerin temizlendiği bir sırada,[7] parti merkez komitesi bir yıl önceki Slutsky makalesi nedeniyle, her ne kadar bu makalenin neden hedef olarak seçildiği hiçbir zaman açıklanmadıysa da, *Proletarskaya Revolutsiya*'ya bir protesto gönderdi. Stalin'in hangi noktada kişisel olarak müdahale ettiği açık değildir. 1931 Ekimi'nde *Proletarskaya Revolutsiya*, Stalin'in hem Slutsky'ye hem de makalesini basan yayın kuruluna kızgın bir şekilde saldıran uzun bir mektubunu yayınladı. Slutsky eleştirisinden açık olarak herhangi bir ders çıkarmamıştı. Ama şimdi Stalin, "bu yanlış adımı atmak için yayın kurulunu mecbur eden şeyin, şu sıralarda Bolşeviklerin bir kesiminde hayli revaç bulmuş olan çürümüş bir liberalizm" olduğunu iddia ederek bu dersi çıkarıyordu. Sol Alman sosyal demokratları, Rosa Luxemburg ve Parvus, "Troçki tarafından devralınan ... ve Leninizme karşı mücadelede bir silah haline dönüştürülen Ütopyacı ve yarı-Menşevik sürekli devrim entrikasını icat etmişlerdi".[8]

Şimdi her türlü muhalefetin özdeşleştirildiği Troçkizmin saplantılı bir şekilde suçlanmasının dışında mektubun şiddetli dili muğlaklığa varacak derecede dolambaçlıydı ve olumlu içeriği de müphemdi. Bununla birlikte, 1 Aralık 1931 tarihinde Kızıl Profesörler Enstitüsü'nün onuncu kuruluş yıldönümün-

6 Sabotaj yapmakla suçlanan işletmeci ve mühendislerin ("endüstriyel parti" ve "menşevik" davaları diye adlandırılan) davaları 1930 ve 1931'de görüldü; ve iki muhalif grup (Lominadze-Şatskin-Syirtsov ve Ryutin grubu) teşhir ve partiden ihraç edildi.

7 Pokrovsky, 1932 Nisanı'nda zan altında öldü; 1932 Ağustosu'nda on ikinci IKKI'yi açarken yaptığı konuşmada Thälmann tarafından övülmüştü (*XII Plenum IKKI* (1933), i, 2) ama yaklaşık otuz yıl kadar itibarı resmen iade edilmedi.

8 Stalin, *Soçineniya*, xiii, 84-102. Mektup ilk olarak *Proletarskaya Revolutsiya*, 1931, no. 6, s. 1-12'de yayınlanmıştı; aynı sayıda (s. 199) yaptıkları yanlış için adice özür dileyen ve derginin gelecekteki çalışmalarının Stalin'in ilkelerine göre olacağını belirten, editörlerin dalkavukça bir notu da yer alıyordu. Mektubun bir çevirisi *Internationale Presse-Korrespondenz*, no. 110, 2 Kasım 1931, s. 2435-2668'de yayınlandı.

de Kaganoviç tarafından yapılan bir konuşmada öneminin altı çizilmişti. Kaganoviç, Stalin'in şiddetli eleştirisini herhangi yeni bir şey eklemeden tekrarlıyor ve abartıyordu. Slutsky'nin, Lenin'i, "büyük hizmetleri"ne rağmen yanlışlarının bağışlanamayacağı "Rosa Luxemburg tipindeki sözde Sol sosyal demokratları" desteklemediği için suçlayarak tarihi çarpıtmaya çalışan "iftiracı Troçkist girişimi"ni lanetliyordu.[9] Ama herhangi olumlu bir rehberlik ortaya konmuyordu. Bu girişimin amacı yeni doktrini telaffuz etmek değil, ama özgür ideolojik tartışmayı engellemek ve katı bir uyumculuk sağlamaktı. O zamana kadar ikinci derecede önemli ve uzmanlık dergilerinde, parti politikaları ve parti açıklamaları doğrudan eleştirilmediği sürece, değişik görüşlerin ifadesine az çok bir serbestlik tanınıyordu. Bu noktadan itibaren her türlü bağımsız düşünce hoş görülmedi ve bilgi, yönlendirici koşullara tâbi kılındı. Stalin'in mektubu hem Pokrovski hem de ona yakın olan tarihçilerin ve önde gelen Marksist felsefeci Deborin'i hedef alan kampanyada en önemli unsur oldu.

Ama mektubun daha geniş yansımaları da oldu. Mektubun çevirisi ve Kaganoviç'in Komintern haber bültenindeki yazısını, parti tarihçilerinden birisi olan Popov'un "Düşmanlarımızın Bayrağında Luxemburgizmin İdealleştirilmesi" başlıklı, KPD'yi 1923'te iflasa götüren Brandler ve Thalheimer'i "Rosa Luxemburg'un çömezleri" olarak niteleyen makalesi izledi.[10] Uyarı anlaşılmıştı. Stalin'in mektubu hem Polonya hem de Alman partilerinin gündemine alınmıştı. Her ikisi de Sol sosyalistler ve sosyal demokratlarla işbirliği konusunda yalpalamaya başladılar; ve de mektup bu tür karışıklıklar için keskin bir uyarı olarak yorumlandı. Ama daha da önemli olarak bu partiler Rosa Luxemburg'un mirasını paylaşıyorlardı. Onun yanlışları kabul edilmiş ve tartışılmıştı. Luxemburg parti örgütlenmesi konusunda 1903'te Lenin'den ayrılmıştı; başlıca eseri olan *Sermayenin Birikimi*'ndeki ekonomik çözümleme tartışmaya konu olmuştu; ulusal sorun üzerine görüşleri ilkelere, kuramlara aykı-

9 *Internationale Presse-Korrespondenz*, no. 117, 15 Aralık 1931, s. 2661-2668.

10 *Internationale Presse-Korrespondenz*, no. 117, 15 Aralık 1931, s. 2677-2679.

rıydı; Ekim devrimini eleştirmişti. Ama her şeye rağmen ilgili olduğu iki partide güçlü devrimci geleneğin sembolü olarak kalmıştı. Moskova'da yabancı partilerin "Bolşevikleştirilmesinin" ilan edilmesinden beri, devrimci hareket içinde, tekçi "Leninist" Enternasyonal kavramına ters düşen bağımsız bir düşünce okulu olarak "Luxemburgizmin" kalıntılarından ara ara korkuya kapılınmaya başlanmıştı. Troçki'nin bu "Bolşevikleştirme" kavramına, özellikle Rus olmayan ama Avrupalı, uluslararası devrimci gelenek adına meydan okumaya başlaması ve bu girişimi Stalin'in kendi doktrini olan bir ülkede sosyalizm modeline uygun bir Enternasyonal yaratma tutkusuna bağlamasıyla bu korkular, gerçek ve zorlayıcı oldu. Bundan böyle Luxemburgizm, Troçkizmin bir varyantı olarak anlaşılabilirdi. Bu, Luxemburg'u gözden düşürmek için Troçki'ye karşı bir kampanya olarak görülebilirdi; ve Rosa'nın anısının hâlâ güçlü olduğu iki parti için, Stalin'in mektubunun kısasından çıkarılan hisse bu oldu.

Sahaya ilk çıkan Polonya partisi oldu. Aralık 1931'de KPP merkez komitesi, Stalin'in mektubunu "Komintern'in bütünü için kalıcı öneme sahip" olarak selamlayınca, bu, Troçki ve Brandler'in ve partideki geçmiş yanlışlardan sorumlu olan Warski ve Kostrzewa'nın adlarıyla özdeşleşen, "Luxemburgizme" yönelik yaralayıcı bir saldırının başlangıç noktası oldu.[11] Rosa Luxemburg'un düşünceleri 1920'lerde Komintern'de olduğu kadar KPP'de de tartışma odağı olmuştu.[12] Ama Luxemburg her zaman KPP'nin ve onun geleneklerinin yaratıcılarından birisi olarak saygı görmüştü. Şimdi maruz bırakıldığı küstah saldırı, Stalin'in ustaca iradesine tam olarak boyun eğildiğinin bir işaretiydi. *Proletarskaya Revolutsiya*'nın Polonya'daki benzeri olan parti dergisi *Z Pola Walki*, ihtiyat gösterilerek kapatılmıştı.

Mektubun KPD'de nasıl karşılandığı –metnin şifresini çözmenin kolay olmadığı talimatlarına uyma konusunda– aynen

11 *KPP:Uchwały i Rezolucje*, iii (1956), 341-347.

12 Bakınız *Socialism in One Country, 1924-1926*, cilt 3, s. 187, 201-202, 1003-1005; *Foundations of a Planned Economy, 1926-1929*, cilt 3, s. 584-585.

yere kapanma heveskârlığı gibi kendini gösteriyordu. 8 Ocak 1932'de, *Rote Fahne* KPD merkez komitesinin, Rosa Luxemburg'a karşı kampanyayı cari politikanın en can alıcı sorunuyla açıkça ilişkilendiren uzun bir açıklamasını yayınladı. Stalin'in mektubu partiyi "devrimci hareketteki sosyal demokrat etkilere, merkezcilere ve Luxemburgist kalıntılara karşı en şiddetli mücadeleye" zorluyordu; Luxemburg, "Sol radikal" ve Slutsky "gizli Troçkist" olarak damgalanıyordu.[13] Ama belirsizlikler varlığını sürdürüyordu. Birkaç yıldır, Luxemburg ve Liebknecht'in 15 Ocak'taki ölümünü, Lenin'in 21 Ocak'taki ölümüyle ilişkilendirip "üç L'leri" birlikte anma toplantısı düzenlemek Komintern'in bir uygulaması olmuştu.[14] 1932 yılında *Pravda*'da 7 Ocak'ta Lenin'in ölüm yıldönümünün hazırlığını yapan bir makale, Liebknecht ve Luxemburg'dan söz etmiyordu. Ancak KPD belli ki bu ilişkiyi savsaklama konusunda gönülsüzdü. Komintern haber bülteninde yer alan bir makalenin başlığı "Lenin-Luxemburg-Liebknecht Kampanyası"ydı ve bunu hemen Heckert'in iki Alman şehidini anan bir makalesi izledi.[15]

Thälmann, Şubat 1932'de parti merkez komitesine sunduğu bir raporda, sorunu biraz mahcubiyetle ele alıyordu. Rosa Luxemburg'un yanlışları bağışlanamazdı; bununla birlikte savaş öncesi sosyal demokrasisinin o ve diğer Solcularının devrimci sicili de inkâr edilemezdi: "Rosa Luxemburg ve diğerleri bize aittirler".[16] Bunu, "bize sosyal-faşizme karşı ve onun 'Sol' kesimine karşı, SAP ve Troçkizme karşı, genel olarak oportünizme karşı mücadelede Bolşevik silahları kullanmayı öğreten" Stalin'in mektubu üzerine parti dergisinde imzasız bir makale izledi. Makale geçerken Rosa Luxemburg'un hatalarına değiniyordu. Makale Lenin'den alıntılarla doluydu ama öteki yorum-

13 *Internationale Presse-Korrespondenz*, no. 3, 12 Ocak 1932, s. 70-72'de yeniden basıldı.

14 Örneğin bakınız *Internationale Presse-Korrespondenz*, no. 4, 16 Ocak 1930, s. 125-126.

15 *Internationale Presse-Korrespondenz*, no. 3, 12 Ocak 1932, s. 65-66.

16 *Der Revolutionare Ausweg und die KPD* (1932), s. 71, 94; bu rapor için "Felakete Giden Yol" başlıklı üçüncü bölüme bakınız.

lar gibi Stalin'in mektubunun kendisinden söz etmiyordu; dolayısıyla uyarının içeriği muğlak ve belirsiz kalıyordu.[17]

Ağustos 1932 sonunda on ikinci IKKI Moskova'da toplandığında Stalin'in mektubu yaklaşık bir yaşındaydı; ve Thâlmann ana raporunda ona geri dönmedi. KPD bu sırada, tereddütlü bir şekilde, birleşik cephe ilke ve uygulamaları üzerine artan vurguya sahip "anti-faşist eylem" programına girişmişti.[18] Ulbricht, Thâlmann'ın raporu üzerindeki tartışmaya yaptığı katkıda, cesur bir şekilde Stalin'in mektubunun "*birleşik cephe ve kitle çalışmasının ihmal edilmesi ve küçük görülmesine*" yönelik bir uyarı olduğunu ileri sürmüş; ve mektubun yayınlandığı sırada *Rote Fahne*'deki bir ifadenin "mektubun içeriği ile açık bir çelişki içinde" olduğunu belirtmişti.[19] Thâlmann tartışmaya verdiği cevapta daha sağlam bir zemine çekildi ve kendisini, Stalin'in mektubunun "bütün partilere ve özellikle biz Almanlara, Sağ oportünizm ve 'Sol' sekterliğe karşı, Luxemburgizmin gizli kalıntılarına ve Troçkizme karşı mücadelede büyük yardım sağladığını" ileri sürdü.[20] Toplantının sonunda kabul edilen karar tasarısı, çalışılmış bir muğlaklıkla, "Marksizm-Leninizmin her türlü sapkınlığına karşı" ve "Stalin'in mektubunda işaret edilmiş bulunan parti teorisinin saflığı için aralıksız mücadele" çağrısında bulunuyordu.[21] O kadar fazla esneklik gösteriyordu ki, Sovyetler'in içişlerinde mektup hangi amaca hiz-

17 *Die Internationale,* no. 3, Mart 1932, s. 134-137. Makale ayrıca Komunist Gençlik Birliği'ni derginin bir önceki sayısındaki Thâlmann'ın Birliğin çalışmalarına ayrılmış makalesi konusunda uyarıyordu; Birlik besbelli ki parti disiplinine uyma konusunda her zaman ki serkeşliği ortaya koyuyordu ve Thâlmann tarafından "Rosa Luxemburg ve Karl Liebknecht'in hatalarını anlatma kampanyasına daha fazla enerji sarf etmesi" için kınanıyor ve "Lenin'in muazzam rolünün ve Sovyetler Birliği'nin Leninist Komünist Gençlik Birliği'nin" incelenmesi tavsiye ediliyordu (*Die International,* no. 2, Şubat 1932, s. 90). SAP için "On İkinci IKKI ve Sonrası" başlıklı dördüncü bölüme bakınız; SAP'ın liderlerinden birisi olan Frölich 1928'de KPD'den atılmıştı ve Luxemburg'un müritlerinden birisiydi ve daha sonra da onun biyografisini yazmıştır.

18 "On Birinci IKKI" adlı ikinci bölümün sonlarına bakınız.

19 *XII Plenum IKKI* (1933), i, 120; *Rote Fahne*'deki açıklama için bir önceki sayfaya bakınız.

20 *XII Plenum IKKI* (1933), iii, 109.

21 *Kommunistiçeskiy İnternatsiyonal vı Dokumentah* (1933), s. 982.

met etmiş olmak için tasarlanmış olursa olsun, yabancı komünist partilerle ilgisi, herhangi bir politika üzerinde ısrar etmekten çok Moskova'dan verilen emirlere derhal ve koşulsuz itaat etme konusundaki ısrarla ilgiliydi. Kampanyadaki son salvo Martinov'un Komintern dergisindeki bir makalesiydi. Yazar burada Stalin'in mektubundan öğrenilmesi gereken derslere geri dönerek, "merkezciler"in oportünizmiyle, Luxemburg ve Liebknecht'in oportünüzmi arasında herhangi bir ilke farkı olmadığını ileri sürüyordu. "Marx ve Engels Lenin ve Stalin'in bayrağı altında savaşmanın dışında bir komünizm" olamazdı ve bu bayrağı ister "Sol"dan, isterse Sağ'dan "tekrar cilalamak" isteyen girişimler merhametsizce reddedilmeliydi.[22] Bu kampanya, Almanya ve Polonya partilerini, Rus partisi ve Komintern tarafından, Lenin adına ileri sürülen devrimci ortodoksluk tekeline karşı oluşturulabilecek bağımsız bir devrimci geleneğin mostrası olma olanağından mahrum etti. Tartışma boyunca Nazi tehdidinden söz edilmedi.

Diğer partiler bu tartışmaya doğrudan daha az karıştılar. Mektup, İtalyan parti dergisi *Stato Operaio*'da, "Enternasyonal'in bütün partileri için ... çok büyük siyasi önem taşıyan" bir şey olarak ilan eden Togliatti'nin dalkavukça uzun bir sunuş makalesiyle yayınlandı. Mektupta suçlanan sapkınlıkları PCI'deki sapmalarla ilişkilendirmeye çalışıyor ve Rosa Luxemburg'un yanlışlarında Bordigizmin[23] ana unsurlarını buluyordu; ve birkaç ay sonra da hapishanedeki PCI üyelerine hitap eden bir mektupta kısaca aynı temaya geri dönüyordu.[24] Ancak Togliatti belki de Stalin'in kararının anlamını deşmekten çok, Komintern'in gözünde biraz zedelenen kendi imajını yeniden parlatmakla ilgiliydi. Thorez, Fransız parti dergisinde mektu-

22 *Kommunisticeskiy Internatsiyonal,* 1933, no. 2, s. 12-13; söz konusu makale, *Internationale Presse-Korrospondenz*'in birbirini izleyen üç sayısında (No. 96, 15 Kasım 1932, s. 3081-3085, no. 97, 18 Kasım 1932, s. 3109-3118 ve no. 98, 22 Kasım 1932, s. 3147-3153), derginin editörü Macar komünist Alpari tarafından yazılmış, Luxemburg'u ihtiyatlı bir şekilde savunan bir makale tarafından kışkırtılmıştı.

23 P. Togliatti, *Opere,* III (1973), i, 451-456.

24 P. Togliatti, *Opere,* III (1973), iii, ii, 62.

bu, "PCF için temel öneme sahip" şeklinde tanımlıyor ve Mart 1932'deki yedinci parti kongresindeki konuşmasında "sosyal demokrat Guesdist ve Jaurèsist kalıntıları"na karşı bir uyarı olarak alkışlıyordu.[25] Luxemburg'un tarihsel bir isim olmaktan öte bir anlam taşımadığı ülkelerin komünist partileri ise konudan bütünüyle kaçınabildiler.

25 *Cahiers du Bolchévisme*, 1 Mart 1932, s. 301; *Oeuvres de Maurice Thorez*, II, iii (1951), 175.

EK B

TROÇKİ VE HİTLER'İN YÜKSELİŞİ

Troçki, Hitler'in iktidara yükselişi sırasında, Almanya'daki olayların gidişatı konusunda öylesine ısrarlı ve genellikle öylesine öngörülü bir yorum yapmıştır ki kaydedilmeye değer. İlk broşürü, doğrudan Almanya ile ilgili olmayan ve *Byulleten' Oppozitsi*'nin Ocak 1930 sayısını tümüyle kaplayan "Komintern'in Yanlışlarının 'Üçüncü Dönemi'" adlı makaledir. Troçki, Komintern tarafından 1928'deki altıncı kongrede ve sonrasında duyurulan yeni çizgiyi reddediyordu. "Kapitalist istikrarın sonu" konusundaki nihai tezi kabul etmiyordu; ekonomik kriz kapitalizmin hâlâ üstesinden gelebileceği döngüsel bir çöküştü. Kitlelerin radikalleştiği ve devrim dalgasının yükseldiği iddialarının kanıtlarını görmüyordu. Sürekli tekrarlanan yakın savaş tehlikesi kehaneti kendini inkâr etmişti. Son olarak, Troçki, Lenin tarafından savunulduğu üzere "birleşik cephe"ye geri dönmek istiyordu.[1] Molotov, 1930 Haziranı'ndaki on altıncı parti kongresinde bu görüşleri her zamanki karamsarlık ve inanç yoksunluğu suçlamasıyla silip atmış ve Troçki'ye "Amerikan 'refahının' saz şairi" demişti.[2]

1930 Haziranı'nda Saksonya seçimlerindeki sansasyonel Na-

1 *Byulleten' Oppozitsi* (Paris), no. 8, Ocak 1930, s. 2-22.

2 *VI Syezd Vsesayuznoy Kommunistiçeskoy Parti*

zi kazançları, Troçki'yi Alman durumunu ciddi olarak kavramaya teşvik etti. İşe Komintern'in politikasının çelişkileriyle alay ederek başladı. Uluslararası krizin keskinleştiği bir dönemde Komintern, ihtiyat işaretleri vermeye başlamıştı: bu, "'üçüncü dönem'in taktiklerinin, 'ikinci dönem'in taktikleri lehine terk edildiğini" gösteriyordu. Eğer komünist partisi, "*devrimci umudun partisi*" ise faşizm "*karşı-devrimci umutsuzluğun partisi*"ydi. Faşizm Almanya'da KPD'nin başarısızlığı nedeniyle büyük bir tehlikeydi; bu durum "bir yanda olgunlaşmış devrimci bir durumla, diğer yanda devrimci partinin stratejik önemi arasındaki o eski trajik çelişki"ydi. Bununla birlikte Troçki, yakın gelecekte KPD'nin rolünün saldırı değil savunma olduğunu kabul ediyordu. "Faşizme karşı işçilerin birleşik cephe politikası" ve de zararlı "'sosyal-faşizm teori ve pratiği"nin terk edilmesi o anın gerektirdiği politikalardı.[3] Makale, Troçki'nin gelecek iki yıl boyunca Nazi tehdidi hakkında yazacağı hemen hemen her şeyin özünü içeriyordu.

Troçki'nin ikinci saldırısını, KPD'nin 1931 Ağustosu'ndaki Prusya plebisitine katılması tahrik etti.[4] "Faşistlerle birleşik cephe" oluşturmak saldırılması kolay bir hedefti; ama aynı zamanda ağır basan pratik bir sorunu da ortaya koyuyordu:

> Mesele güçler ilişkisine gelip dayanıyor. Mevcut güçler ilişkisinde bu hükümetin yerini yalnızca Hitler-Hugenberg hükümeti alabilecekken, "Kahrolsun Brüning-Braun hükümeti" sloganıyla sokaklara çıkmak tümüyle maceracılıktır.

Troçki Nazilerle işbirliği konusundaki ideolojik dayanağı da suçlamayı sürdürdü. Thâlmann'ın "halkın devrimi" sloganını benimsemesi proleter devriminden ve proleter birleşik cepheden yeni bir uzaklaşmaydı.[5] Bunu aynı yıl Troçki'nin İspanya, Britanya, Fransa, Birleşik Devletler ve Uzakdoğu'daki olasılıkları kısa-

3 *Byulleten' Oppozitsi* (Paris), no. 17-18, Kasım-Aralık 1930, s. 45-54; makale 26 Eylül 1930 tarihliydi.

4 On Birinci IKKI başlıklı ikinci bölümü bakınız.

5 *Byulleten' Oppozitsi* (Paris), no. 24, Eylül 1931, s. 3-23; "halkın devrimi" için birinci bölümün sonlarına bakınız.

ca değerlendirdikten sonra uluslararası durumun anahtarı olarak Almanya'ya döndüğü bir makalesi izledi. Her şey, doğrudan ve derhal, Almanya'da komünizmin mi yoksa faşizmin mi zaferi kazanacağı sorusuna varıyordu. Faşizmin yükselişinin iki nedeni vardı: çok ciddi toplumsal kriz ve de proletaryanın devrimci zayıflığı. Proletaryanın zayıflığının da iki nedeni vardı: "proletaryanın saflarında kapitalizmin ajanı olarak" SPD'nin devam eden gücü ve KPD ve Komintern merkez yönetimlerinin işçileri birleştirme konusundaki başarısızlığı. Troçki kendi iç sorunlarıyla felç olmuş Moskova'daki liderleri sessizlikleri ve pasiflikleri nedeniyle kınıyordu; onlar yalnızca rahat bırakılmak istiyorlardı. "Almanya'da faşizmin zaferinin kaçınılmaz olarak SSCB'ye karşı savaşı getireceği" yolundaki katı kehanetin tehlikelerini gösteriyordu. Hitler bir kez iktidara yerleşti mi Fransa, Britanya ve Birleşik Devletler, bir zamanlar Kolçak, Denikin ve Wrangel'e yaptıkları gibi, Hitler'in SSCB'ye karşı girişimini destekleyeceklerdi.[6]

Troçki'nin bu sırada Almanya'daki duruma ilişkin en eksiksiz değerlendirmesi, Ocak 1932'de yazılmış ve birkaç dilde yayınlanmış *Et maintenant?* [*Ya Şimdi?*] başlıklı önemli bir broşür içindeydi – bu onun geniş uluslararası okuyucuya ilk çağrısıydı. Sosyal demokrasiyi "işçi sınıfı bileşimine rağmen" burjuva amaçlarına hizmet eden "tümüyle bir burjuva partisi" olarak tanımlıyordu. Ancak bu sosyal demokrasinin faşizmle özdeşleştirilmesini ("sosyal-faşizm") haklı kılamazdı. Onlar arasındaki çelişkinin, "iki sınıfın karşıtlığı" değil, "bir ve aynı sınıfın farklı yönetim sistemleri" olduğu doğruydu. Sosyal demokrasi işçilere, faşizm küçük burjuvaziye dayanıyordu; sosyal demokrasi parlamento içinde çalışmayı amaçlıyor, faşizm parlamentoyu yok etmek istiyordu. Yasama faaliyetini kararnamelerle yürüten Brünning hükümeti –Bonapartizmin bir karikatürü– "iki uzlaşmaz kamp arasındaki gergin bir ipte dans ediyordu" ve faşist küçük burjuvazi ile işçilerin örgütleri arasında denge sağlıyordu. Troçki KPD'nin yalnızca, ön koşul olarak yüksek komü-

6 *Byulleten' Oppozitsi* (Paris), no. 25-26, Kasım-Aralık 1931, s. 1-9; eğer Hitler iktidara gelirse savaşın kaçınılmazlığı öngörüsü, Troçki'nin bir Amerikan dergisindeki makalesinde de tekrarlanmıştı, *Forum*, 15 Nisan 1932.

nist liderliği kabul eden işçilerle bir birleşik cephe talebini "ültimatomculuk" olarak adlandırıyordu. Parti bağlantıları dikkate alınmaksızın bir işçi Sovyeti, iktidar için mücadele anında "*birleşik cephenin en yüksek biçimi*"ydi. Kimi komünistlerin, Hitler'in eğer iktidara gelirse, kendini kısa sürede itibarsızlaştıracağı ve proleter devrimi için yolu açacağı tezi tehlikeli bir hayaldi. İşçilerin örgütlerinin dayanışması dikkate alındığında durum vahim değildi; birleşik cephe etkili bir savunma silahıydı. Yalnızca işçi kitleleri "reformizmi" terk ettiklerinde sosyal demokrasiyle olan anlaşmalar anlamını kaybedecekti.[7]

1932'nin birbirini izleyen krizleri –Hindenburg'un cumhurbaşkanı olarak yeniden seçilmesi, Brünning'in görevden alınıp yerine Papen'in atanması, Papen'in Prusya hükümetini feshetmesi ve 31 Temmuz'daki Reichstag seçimlerinde Nazilerin yeni atılımları– Troçki'yi yeni bir protesto dalgasına yönlendirdi. Ağustos ve Eylül aylarında yazılan ve yine birkaç dilde basılan bir diğer broşür, Scleicher ve Reichwehr'in desteğine dayanan Papen rejimini Bonapartist olarak tanımlıyordu (Brünning ön-Bonapartist olmuştu). Küçük burjuvazi, Nasyonal Sosyalizme geçenlerle, milyonlarca işçi gibi, hâlâ burjuva demokrasisinin geleneklerine sadık kalanlar arasında bölünmüştü. Bonapartizm hâlâ Nazilerle işçiler arasında denge kurmaya çalışıyordu; ama bunlar uzlaştırılması mümkün olmayan iki ayrı uçtu. Hitler'le akla gelebilecek her türlü uyuşma zorunlu olarak faşizmin bürokrasiyi, mahkemeleri, polisi ve orduyu yutmasıyla sonuçlanacaktı. Buradaki çözümleme "Enternasyonal'in rönesansı" için çok ciddi bir çağrıyla son buluyordu.[8] 30 Ocak 1933'te Hitler şansölye olduğunda bile Troçki, pek çok yabancı gözlemciyle birlikte, Hitler'in zaferini tamamlanmış olarak görme konusunda tereddüt etti. 5 Şubat tarihli, "Karardan Önce" başlıklı bir makalede "Hugenberg-Hitler hükümetinin kendi içinde karmaşık

7 Şimdi zor bulunan bu broşürün Fransızca metni, L. Trotsky, *Écrits, 1928-1940*, iii (1959), 109-230.

8 L. Trotsky, *Écrits, 1928-1940*, iii (1959), 261-320; broşürün bazı bölümeleri *Byulleten' Oppozitsi* (Paris), no. 29-30, Eylül 1932, s. 24-31'de yer aldı. "Alman Bonapartizmi"nin daha ileri bir çözümlemesi için bakınız. *Byulleten' Oppozitsi* (Paris), no. 32, Aralık 1932, s. 4-7.

çelişkiler sistemi barındırdığına" işaret etti. Bu birlik "son derece istikrarsız"dı ve uzun süre dayanamazdı. Kriz "faşizm yönünde gelişmeye" devam edecekti; ancak "iktidarın temel manivelaları Hitler'in ellerinde değil"di. Meydana gelen şey, "işçi sınıfı için çok şiddetli bir darbe"ydi ama henüz "geri döndürülemez bir yenilgi" değildi. KPD'ye ve "Stalinist hizbe" taktiklerini değiştirme ve sosyal demokrasi ve reformist işçi sendikalarıyla koşulsuz bir birleşik cephe kurma çağrısında bulunuyordu.[9]

Reichstag yangınından ve seçimlerden sonra sonra Hitler vahşi darbeyi vurmuş oldu; tüm iktidarı ele geçirmesi, KPD'yi ve SPD'yi olduğu kadar bütün işçi örgütlerini yok etmesi bütün dünyayı olduğu gibi, her ne kadar yazmış olduklarının çoğu bunu önceden haber vermiş olsa da, Troçki'yi de şaşkına çevirdi. Etkili bir birleşik cephe için sosyal demokratlara çağrı gecikmiş bir tepkiydi;[10] ve Almanya'ya komşu ülkelerde "proletaryanın pozisyonlarının savunulmasına" hazır olunması daveti de daha fazla gerçekçi değildi.[11] Ama 1933 Haziranı'nda Troçki Nasyonal Sosyalizm olgusunun kısa ve ikna edici bir çözümlemesini kaleme aldı. Hitler'i "çılgına dönmüş küçük burjuvazi"nin canlı somutlaşması olarak görüyordu. Savaştan bu yana birbirini izleyen ekonomik krizler, işçiler üzerinde olduğu kadar küçük burjuvazi üzerinde de ağırlığını hissettirmişti; ve onlar yenilginin ezikleştirdiği eski ordunun alt ve orta subay kadrolarında liderlerini bulmuşlardı. Hitler'in, herhangi bir programı yoktu – programı Mussolini'ninkinden bile daha zayıftı. Yalnızca ihanet duygusuna ve intikam açlığına hitap ediyordu. Birey ve sınıf kültünün yerini ırk ve ulus kültü, ekonomik materyalizmin yerini "zoolojik materyalizm" alıyordu. Hitler'in darbesi bir devrim, hatta bir karşı-devrim değildi; zira toplumsal sistem el değmemiş olarak kalıyordu. Faşizm küçük burjuvazinin sırtında iktidara tırmanmıştı ama sonuç "tek kaynağı iç ve dış düş-

9 *Byulleten' Oppozitsi* (Paris), no. 33, Mart 1933, s. 18-22; burada (her ne kadar 6 Şubat tarihli bir ek konmuş olmasına rağmen) yanlış olarak 5 Ocak şeklinde tarihleniyor; metnin Fransızca çevirisinde, L. Trotsky, *Écrits, 1928-1940*, iii (1959), s. 341-350'de doğru tarihlenmiştir.

10 L. Trotsky, *Écrits, 1928-1940*, iii (1959), s. 353-374.

11 *Byulleten' Oppozitsi* (Paris), no. 34, Mayıs 1933, s. 7-11.

manlar için felaketlerin sorumluluğunu yüklenmek olacak tekelci sermayenin en amansız diktatörlüğü"ydü. Troçki bir öngörüde bulunarak yazısına son veriyordu:

> Bizi yeni Avrupa felaketinden ayıran mesafe, Almanya'nın yeniden silahlanmak için gerek duyduğu zaman tarafından belirlenmektedir. Bu ayların meselesi değildir; ama aynı şekilde on yılların meselesi de değildir; eğer Hitler Almanya içindeki güçler tarafından zamanında durdurulmazsa Avrupa'nın bir kez daha savaşa yuvarlanması için birkaç yıl yetecektir.[12]

Troçki'nin hem teşhisi hem de öngörüsü şaşırtacak derecede doğruydu. Komintern'in ve onun isteğiyle KPD'nin izlediği politikaların yetersizliğini teşhir etme konusunda da haklıydı. Ancak, mevcut şartlar altında, bir noktada yanılıyordu. Alman işçilerinden direniş gelmeden ve bir iç savaş fasılası olmadan Hitler'in iktidara gelebileceğine inanmayı reddetmişti. Belki de şimdi çözümlemeyi daha ileri götürmekten çekinmişti. Alman proletaryası 1914'te devrim bayrağını yükseltmekte başarısız olmuştu. Yenilgi anında bile ve Rusya örneği onu teşvik edebilecekken, karanlık 1918-1919 kışındaki çabaları yarı gönüllü olmuş ve kısa sürede tükenmişti. İki savaş arasındaki yıllarda kapitalist ülkelerin başlıcalarında proletarya devriminin kıvılcımı canlı olmamıştı. Eğer Troçki, işçilerin pasifliğinin liderlerinin ahlaksızlığına ya da ihanetine dayandığı yolundaki Komintern görüşünü benimsemiyorsa, bunun aksini ispatlamak için hiçbir şey söylememişti. Kapitalizmin yıkılmasında temel harekete geçirici olarak proletaryanın devrimci kaderine inancını kaybetmemişti. Bir sonraki hamlesinin mantığı, yenilginin kaynağının Komintern'in iflası olması hipotezi üzerine kurulmuştu. Üçüncü Enternasyonal'in öldüğünü ilan etmiş ve bir Dördüncü Enternasyonal'in kuruluşunu planlamıştı.[13]

---

12 L. Trotsky, *Ecrits, 1928-1940*, iii (1959), s. 391-399.

13 Troçki'nin Dördüncü Enternasyonal çağrısı için "Britanya Komünist Partisi" başlıklı onuncu bölüme bakınız; Dördüncü Enternasyonal 1938 Eylülü'ne kadar kurulmamıştır.

Adame, M. 347, 358-360, 362, 364
Alcadâ Zamora, N. 350, 356
Alvarez del Vayo, J. 175
Amsterdam Enternasyonali (ayrıca bkz. Uluslararası Sendikalar Federasyonu) 22, 164, 177, 288, 481
Amsterdam-Pleyel hareketi 180, 238, 243, 248, 462, 466, 467
Azaña, M. 356, 363, 364, 371, 375

Balham Grubu 260, 261, 268
Barbé, H. 195-200, 202-213, 216, 217, 220, 229, 233, 236, 357, 475
Barbusse, H. 130, 231, 238, 453, 454, 456-460, 464, 465, 467
Berti, G. (ayrıca bkz. Jacopo Besteiro, J.) 290
Billoux, F. 210
Blagoev, D. 158
Blum, L. 103, 175, 214, 218, 227, 231, 232, 234, 240, 244, 247, 248, 461
Bordiga, A. 287, 288, 290
Borodin, M. 440
Brand, E. 305, 306
Bringolf, W. 335, 336
Brockway, F. 256, 264, 270, 273, 274, 276-278, 281
Bronkovski, B. 159
Buharin, N. 19, 25, 65, 68, 74, 150, 152, 153, 285, 335, 392, 443, 444, 472, 488
Bullejos, J. 344-349, 351-353, 357-360, 362, 364
Bullitt, W. 192, 497
Buozzi, B. 288

Cachin, M. 57, 175, 206, 213, 214, 217, 231, 239-241, 371, 453, 457, 461, 494
Campbell, J. 251, 262, 268, 270, 283, 473
Célor, P. 195, 197, 201-203, 207-209, 211-213, 217, 233, 475
Chen, Eugene 414
Chiappe, J. 197
Curtius, J. 32, 33, 59, 63

Ç'iu Pang-hsien (bkz. Po Ku) 387
Çang Kuo-tao 390, 393, 399, 409, 414, 491
Çang Fakwei 382
Çang Kay-şek 377, 402, 407, 410-414, 417, 421-423, 425, 429, 432, 442, 491, 492
Çang Wen-tien 428, 439-441

Çangşa 384, 386, 387, 389, 394, 397, 400
Çemodanov, V. T. 299
Çen Ming-şu 424
Çen Şao-yü (bkz. Wang Ming) 387
Çen Tu-hsiu 377, 391, 403
Çou En-lai 390, 391, 394, 396, 398, 399, 408, 419, 426, 428, 433, 434, 436, 437, 439, 491
Çu Teh 377, 378, 380, 382, 386, 413, 422, 425, 428, 434, 439-441, 491, 493

Deborin, A. 502
Deutscher, I. (Krakowski) 309, 310
Díaz, J. 363, 366, 371, 374, 375
Dimitrov, G. 114, 129, 130, 145, 146, 150, 151, 154, 157-161, 163-170, 174, 176, 185, 186, 190, 191, 231, 240, 280, 283, 319, 320, 328, 333, 346, 369, 374, 406, 454, 457-460, 464-467, 471, 474-478, 480-485, 487, 488, 490, 492-496
Dopolavoro 293
Doriot, J. 159, 196, 200, 202, 203, 207, 211, 215, 216, 227-233, 235, 357, 458, 460, 476
Dos Passos, J. 454
Doumergue, G. 237, 239, 242
Dozza, G. 294, 295, 301
Dreiser, T. 454
Duclos, J. 211, 214, 216, 217, 222, 237, 239, 240, 244, 247, 248, 346, 347, 348, 354, 359, 362

Eden, A. 184, 184, 284
Einstein, A. 454, 457

Faure, P. 218, 219, 220, 227, 244
Fernandez de los Rios 350, 359
Ferrat, A. 195, 198, 199, 203, 207, 215, 219, 220, 222, 458
Fischer, L. 192
Flandin, P. 242, 243, 247
Florin, W. 38, 83, 95, 100, 115, 460, 461, 477
Frachon, B. 195, 203, 226, 239
Franco 345, 371
Frick, W. 31, 109
Fried, E. 207, 219, 220, 225, 234, 240, 242
Frossard, L. 247, 277
Fukien 377, 401, 408, 419, 423-426, 428, 431, 433, 437, 492
Fürnberg, F. 333

Gallacher, W. 261, 267, 270, 276, 277, 284
Gennari, E. 301
Gil Robles, J. M. 363, 366, 367, 370, 373, 375
Giorgio 337
Gitton, M. 216, 222, 476
Goebbels, J. 67, 126, 129, 320
Gopner, S. I. 479
Gorki, M. 453, 454, 457, 458, 466, 484
Gorkiç, M. 484
Gottwald, K. 90-92, 95, 96, 118, 139-142, 177-179, 240, 331, 478, 494
Göring, H. 85, 109, 114, 129, 130, 145
Grieco, R. (Garlandi) 285, 288, 290-292, 296, 300, 301, 303, 344, 345
Groves, R. 260, 261
Gusev, S. 26, 266, 339
Guttmann, J. 82, 95, 96, 139-143, 151, 178
Guyot, R. 204, 208, 211, 212

Hammerstein, K. von 76
Hannington, W. 252, 259
Heckert, F. 38, 42, 117, 121, 138, 151, 159, 161, 162, 252, 276, 292, 457, 504
Heimwehr 155, 327, 330, 331
Heller, A. 252
Henderson, A. 258, 284
Henlein, K. 143
Henrykowski, G. 306, 308, 318
Hernández, J. 366, 373
Herriot, E. 81, 105, 214, 215, 223, 226, 239
Hevesi 162

Hindenburg, P. von 72, 76, 80, 84, 94, 98, 99, 107, 309, 512
Hitler, A. 19, 20, 31, 33, 38, 40-42, 50, 51, 54-56, 61, 67, 70-74, 76-78, 80-82, 84, 93, 96, 98-101, 103, 104, 106, 107, 109, 112-117, 119, 120, 122, 123, 127-129, 133-135, 137, 138, 140, 142, 144, 145, 149, 153, 156, 169-171, 173, 176, 183, 184, 220-222, 224, 225, 246, 270, 274, 275, 284, 297, 298-302, 309, 310, 315-319, 321, 329-332, 340, 341, 363, 367, 370, 417, 418, 448, 459-461, 465, 477, 490, 509-514
Ho Lung 380
Ho Meng-hsiang 383, 389, 392, 393, 395, 397, 398
Ho Şuheng 420
Hoover, H. 59, 308
Horner, A. 254-257, 259, 265, 275
Hsiang Çung-fa 391, 398, 404
Hsiang Ying 409
Hugenberg, A. 72, 109, 112, 120, 125, 126, 142, 148, 510, 512
Humbert-Droz 90, 189, 297, 335-342, 347-350, 352-355, 479
Humbert-Droz, J. 90, 189, 297, 335-342, 347-350, 352-355, 479
Hurtado, M. 359-363
Hyogikai 443

Ibárruri, Dolores 359, 366, 367, 375
Iskrov, P. 164, 165
Izydorczyk, J. 324

Jacopo 296
Jacopo Besteiro, J., 359, 375
Jouhaux, L. 232, 248, 461
Juiçin 402, 408, 411, 413, 420-422, 424-428, 434

Kaganoviç, L. 153, 427, 502
Kamenev, L. B. 152, 270
Karahan, L. 64
Katayama, S. 445, 447-449, 457, 463
Kautsky, K. 484, 499, 500
Kazama, J. 444
Kheimo 207
Khitarov, R. 35
Kinçuk, L. 123
Kirov, S. M. 152, 153, 180, 242
Knorin, V. 20, 53, 60, 62, 68, 69, 81, 82, 84, 94, 103, 109, 137, 141, 145, 151, 159, 161, 163, 168, 169, 173, 181, 186, 191, 307, 311, 332, 337-340, 366, 480, 485, 494
Kobayaşi, Y. 450
Kolarov, V. 136, 162-165, 479
Koltsov, M. 354
Koplenig, J. 328-333
Kostrzewa, W. 305, 306, 308, 310, 311, 314, 503
Krestinski, N. 48, 113
Krevels 142
Kriebel, H. (General) 421
Krivitski, W. 76
Krumov 165
Krupskaya, N. K. 157
Kuçumov 399
Kun, Bela 20, 95, 137, 158, 159, 161, 162, 175, 179, 186, 190, 191, 337, 362, 399, 431, 463, 480, 494, 496
Kuomintang 387, 389, 398, 401-403, 405-425, 428-430, 432, 433, 438, 440, 442, 491-493
Kut'ien 377, 378, 379
Kuusinen, O. W. 19, 37, 75, 87-89, 90, 96, 97, 134, 135, 143, 145, 159, 160, 162, 163, 179, 180, 185, 191, 199, 215, 216, 224-226, 265, 266, 277, 278, 296, 312, 338, 360, 361, 366, 390, 399, 416, 429, 445, 446, 447, 449, 458, 463, 479, 485, 494

Largo Caballero, F. 175, 350, 359, 361, 366, 367, 369, 371, 375, 479
Laski, H. 103
Laval, P. 183, 184, 187, 189, 244, 246, 247, 484
Ledebour, G. 462
Lenin, V. I. 23, 27, 49, 71, 88, 90, 94, 153, 157, 158, 178, 185, 190, 191, 207, 238, 277, 283, 362, 366, 375, 409, 474, 475, 479, 482-485,

487, 495, 496, 499, 500, 502, 504-506, 509
Lenski, J. 53, 90, 91, 144, 296, 297, 305, 308, 310, 311, 315, 317, 318, 321, 323, 360, 454, 478, 494
Leonetti, A. 286-289
Lerroux, A. 365, 370
Li Li-san 377, 378, 380, 381, 383, 386-388, 390-397, 399, 401-404, 408, 412, 413, 493
Liebknecht, K. 96, 106, 135, 504-506
Lindbergh, C 421
Litvinov, M. 32, 75, 76, 81, 104-106, 113, 114, 123, 125, 131, 148, 149, 153, 154, 156, 187, 188, 192, 223, 300, 406, 417, 430, 448, 456
Lo Çang-lung 389, 398
Lo Ming 419
Lominadze, V. 40, 152, 399, 501
Longo, L. 286, 288, 294, 302
Lozeray, H. 210-212
Lozovski, A. 20, 22, 23, 30, 35, 37-39, 53, 69, 90, 95, 119, 137, 159, 161, 162, 168, 177, 179, 204, 206, 212, 243, 252, 255, 259, 261, 266, 357, 443, 480, 481, 494
Lubbe, M. van der 113, 114, 129, 130
Luxemburg, Rosa 61, 106, 118, 135, 308, 499, 501-507

MacDonald, R. 244, 257, 263
Madyar, L. 162, 382, 399
Maier 461
Mann, T. 252, 256, 279
Manuilsky, D. 145
Mao Zedung 377-382, 386, 390, 399-402, 405, 408-410, 413-415, 419-422, 425-428, 431-442, 491, 493
Martinez Barrio, M. 364
Martinez, M. 375
Marty, A. 97, 101, 118, 138, 197, 208-211, 213, 214, 220, 221, 226, 228, 237, 246, 374, 463, 484, 485, 486, 494
Masaryk, J. 177, 178
Maurín, J. 346, 347, 350, 354, 355, 357, 359, 367, 368
Maxton, J. 60, 253, 256, 262, 270, 274, 284
Medvedev, R. 152
Merker, P. 22-25, 28, 29-32, 34, 36-39, 43, 44, 67, 68, 118, 195, 202
Meyer, E. 418
Mif, P. 382, 385, 388, 391, 394, 395, 396, 397-399, 403, 406, 425
Mije Garcia, A. 359, 360, 362, 363, 375
Molotov, V. 20, 25, 26, 34, 36, 47, 48, 52, 53, 62, 66, 68, 87, 106, 126, 127, 131, 148, 152, 154, 187, 192, 199, 289, 385, 509
Monmousseau, G. 203, 212, 453
Mosley, O. (Sir) 170, 253, 255, 262, 275, 276, 279, 282
Murphy, J. T. 261, 262
Mussolini, B. 80, 115, 122, 123, 155, 171, 183, 184, 275, 298-302, 304, 318, 329, 330, 332, 353, 370, 484, 485, 513
Münzenberg, W. 62, 97, 451, 453, 454, 456, 457, 459, 460, 462, 463, 466, 480
Mützenmacher, M. 322

Nabeyana, S. 447, 449
Nadolny, R. 127
Nehru, J. 452
Nenni, P. 121, 175, 298, 299, 300, 302
Neubauer, T. 80, 110
Neumann, H. 35, 36, 41, 43, 44, 50, 51, 54, 55, 57, 61, 62, 66-70, 72, 73, 76, 77, 81, 90, 94-97, 99-101, 117, 118, 135, 138, 151, 167, 300, 337, 363, 403
Neurath, A. 59, 112-114, 123
Nicole, L. 338, 340, 341
Nin, A. 343, 346, 354, 355, 361, 415
Nosaka, S. (Okano) 445, 447-450, 493

Papen, F. von 80, 81, 84, 85, 89, 91, 93, 94, 97-100, 103, 104, 106, 107, 112, 113, 125, 148, 296, 302, 309, 512
Pilsudski, J. 171, 299, 307, 310, 312, 317, 318, 321-324

Po Ku 387, 405, 408, 417-420, 426, 428, 432-434, 436, 437-440, 493
Pokrovsky, M. 500, 501
Popov, N. 115, 129, 157, 502
Populaire 201, 233, 249
Preobrazhensky, E. 152
Prieto, I. 350, 359, 375
Pröchniak, E. 306, 318, 322
Purman, L. 310, 354
Pyatnitski, O. 43, 58, 68, 84, 91, 94, 136, 141, 159-162, 168, 169, 173, 186, 191, 206, 215, 226, 237, 255, 266, 276, 277, 280, 299, 301, 337, 340, 357, 399, 429, 449, 464, 480, 494

Rabate, O. 248, 347, 348, 354
Racamond, J. 460
Radek, K. 49, 82, 84, 123, 124, 131, 147, 157, 187, 316, 317, 500
Rambaud, A. 212
Ravazzoli, P. 286-289
Ravera, Camilla 288
Recchia, T. 290
Reimann, P. 140, 141, 143
Remmele, H. 28, 30, 31, 43, 55, 57, 62, 68-70, 72, 77, 95-97, 101, 118, 135, 138, 277, 300, 337, 462
Renaud, J. 221
Renaudel, P. 218
Revai, J. 480
Richter, J. 142, 168, 169, 173
Rolland, R. 130, 158, 238, 248, 454, 457
Roosevelt, F. D. 136
Roselli, C. 298
Rosenberg, A. 73, 80, 124, 133, 142, 148, 150
Rosmer, A. 198, 288
Röhm, E. 156
Rudolf, N. 125, 127

Saar 99, 147, 172, 173
Safarov, G. 162, 389, 444
Samper, R. 370
Sanjurjo, J. 361
Sano Manabu 447
Scheringer, L. 50, 54
Secchia, P. 292
Seeckt, H. von 81, 421, 422
Sémard, P. 195, 200, 203, 210
Serge, V. 152
Servet 213
Shields, J. 484
Shtein, B. 104
Silone, Ignazio (Pasquini) 286, 287, 293
Simon, J. (Sir) 183, 184, 284
Sinclair, U. 453
Sirtsov, S. 40
Skrypnik, N. 318, 319, 322
Slutsky, A. 499-502, 504
Smedley 377, 441
meral, B. 451
Smolyanski, G. 69
Sochacki, J. 322, 323
Stalin, I. V. 11, 12, 18, 20, 23, 27-29, 34, 36, 44, 53, 62, 66-69, 73, 75, 76, 88, 90, 93, 95, 96, 91, 103, 109, 134, 148-154, 156-158, 160, 170, 172, 174, 180, 187, 189, 191, 192, 200, 205-207, 244-247, 283, 294, 295, 308, 310, 358, 385, 450, 452, 472, 473-475, 479, 482-485, 487, 494-497, 499, 501-506, 513
Stambulinski, A. 158, 163
Stampfer, F. 110
Stasova, E. 458, 459, 463, 464
Stato Operaio 294, 297, 506
Stefanski, A. 305, 306
Stepanov 211, 219, 240, 289, 364, 369
Stern, M. 423, 426
Stöcker, W. 354
Strasser, G. 50, 103, 104, 156
Stresemann, G. 32, 149
Sun Yat-sen (Matmazel) 454
Sverma, J. 95, 96, 141, 142

Şatskin, L. 40, 501
Şvernik, N. 457-459

Tanev, V. 115, 129, 157
Tardieu, A. 105, 214
Tarnow, F. 60

Tasca, A. (Serra) 285-287, 292
Teng Tzu-hui 420
Terracini, U. 291, 295
Tesnyaki 158
Thalheimer, A. 274, 276, 502
Thälmann, E. 22, 23, 26, 29, 41, 43, 49-51, 54, 55, 57, 61, 62, 64, 66, 68-72, 74, 76-79, 82-84, 87, 89, 90, 93, 94, 96, 97, 99, 100, 102-104, 110, 112, 114, 134, 145, 200, 205, 215, 218, 232, 236, 305, 337, 338, 453, 464, 465, 501, 504, 505, 510
Thorez 27, 106, 144, 159, 175, 179, 180, 195-203, 205-210, 213-225, 227-235, 237-249, 294, 305, 342, 352, 371, 454, 456, 458, 461, 475, 476, 494, 506
Tito, J. 484
Togliatti, P. 160, 162, 170, 181, 185, 191, 240, 241, 285-287, 289-304, 351, 352, 357, 366, 372, 374, 452, 453, 455, 456, 458, 479, 483-487, 489, 493, 494, 495, 506
Tomski, M. 35, 152, 153
Torgler, E. 110, 129, 130, 465
Tresso, P. 286-289
Trilla, G. L. 347, 349, 352, 358, 362, 364
Troçki, L. D. 50, 66, 69, 82, 88, 91, 92, 96, 109, 119, 145, 152, 164, 187, 198, 210, 222, 230, 233, 246, 260, 261, 274, 276-278, 288, 289, 296-298, 300, 310, 313, 353, 355, 361, 387, 408, 497, 498, 501, 503, 509-514
Ts'ai Ho-şin 399
Tsai Ting-Kai 418, 424

Ulbricht, W. 38, 58, 78, 79, 93, 101, 102, 115, 116, 129, 167, 170, 176, 177, 357, 477, 478, 505
Uluslararası Sendikalar Federasyonu (IFTU) 480, 481

Vaillant-Couturier, P. 246
Van Lieuw 284
Vandervelde, E. 175, 239, 371
Varga, E. 53, 55, 163
Vasiliev, B. 137, 289
Vassart, A. 196, 200-202, 205, 218, 222, 233, 234, 240
Vega, E. 358, 360, 362
Voroşilov, K. 192

Walecki, H. 165, 207, 310
Wels, O. 168
Wojewódzki, S. 322
Woog, E. (Stirner) 347, 348
Wuhan 380, 381, 384, 386, 387, 394

Yaglom 35
Yamamoto, M. (Tanaka) 445, 448, 450, 493

Zetkin, K. 85, 457, 462-464
Zhdanov, A. 153
Zinoviev, G. 152, 270
Zörgiebel, K. 88, 96, 197
Zyromski, J. 218, 237, 240
Zytlowski (Albert) 323

Komünist Enternasyonal (Komintern) 1919 ile 1943 arasında faaliyet yürütmüş komünist dayanışma ağının en geniş katılımlı cephesini teşkil eder. Birinci Enternasyonal'in olumlu mirasına sahip çıkarken, Birinci Dünya Savaşı sırasında kendi hükümetlerinin yanında saf tutan sosyal demokrat partilerin İkinci Enternasyonali'nden de kendisini ayırmıştır. Bu nedenle Üçüncü Enternasyonal adıyla da bilinmektedir. E.H. Carr, *Komintern'in Alacakaranlığı 1930-1935*'te, Sovyetler Birliği'nin kuruluşunu tamamlaması ve Avrupa'da devrim ihtimalinin sönümlenmesinin ardından komünist partilerin Sovyetler Birliği'ne bağımlı hale geldiği bir süreci ele alıyor. Carr, tek ülkede sosyalizmin korunması, diplomatik ilişkilerde komünist ilkelerin değil de Sovyetler'in diplomatik çıkarlarının belirleyici hale gelmesinin, komünist partileri nasıl etkilediğini tartışıyor. Ulaşabildiği Komintern ve komünist parti arşivlerinin, dergilerin, gazetelerin, araştırmaların ve anıların yardımıyla zengin bir anlatı kuruyor Carr. Komintern'in, Avrupa'da devrim ihtimalinin sönümlenmesi üzerine aldığı kararların faşizm karşısında komünist partileri nasıl yalnızlaştırdığını, bu hatalı politikalara karşı çıkanların nasıl "hain" ilan edildiğini, "hainler"in önerileri haklı çıktığında bunun önemsenmeyip soğuk diplomatik bahanelerin nasıl tedavüle sokulduğunu gösteriyor.

Komintern'in Alacakaranlığı, dünyanın dört bir yanında samimiyetle komünist olmuş bir kuşağın, bağnaz bir siyasal/diplomatik çıkar dürtüsüyle nasıl harcandığını tüm çıplaklığıyla gözler önüne seriyor.

İLETİŞİM 1543
TARİH DİZİSİ 65
ISBN-13: 978-975-05-0834-9
9 789750 508349